

MÁME DIEŤA S PORUCHOU SLUCHU 2

Silvia Hovorková
Martina Rzymanová
Darina Tarcsiová

Silvia Hovorková

Martina Rzymanová

Darina Tarcsiová

MÁME DIEŤA S PORUCHOU SLUCHU

2

MÁME DIEŤA S PORUCHOU SLUCHU 2

Mgr. Silvia Hovorková, PhD.

PaedDr. Martina Rzymanová

prof. PaedDr. Darina Tarciová, PhD.

Vydavateľ: Nadácia Pontis, Zelinárska 2, Bratislava

Recenzent: PhDr. Ing. Iva Jungwirthová

Redakcia: Mgr. Juraj Récky, PhD.

Jazyková korektúra: PhDr. Jana Ševčíková

Grafická úprava: Ing. Michal Šandrej

Fotografie: Zuzana Štolcová, Adam Kováč, rodičia detí s poruchou sluchu

Ilustrácie: Gabriela Ristvejová, Lucia Dubjelová, Vierka Muráňová

Tlač: Alfa print, s.r.o.

Miesto a rok vydania: Bratislava, 2017

ISBN 978-80-89895-08-3

Publikácia vznikla vďaka podpore Nadačného fondu Telekom pri Nadácii Pontis.

Publikácia vznikla ako súčasť programu Mobilný pedagóg na podporu rodinám s deťmi so sluchovou poruchou.

Umožňujeme ostatným rozmnožovať, rozširovať, vystavovať dielo a odvodené diela za podmienky uvedenia autora a iba pre nekomerčné účely.

OBSAH

Pod'akovanie	6
Milí rodičia	8
1. Vitajte v Holandsku	12
2. Ako sa rodičia vyrovnávajú s diagnózou	16
Stratené sny a trúchlenie	16
Obdobia vyrovnávania sa s poruchou sluchu	19
3. Rodina s dieťaťom s poruchou sluchu	40
Vzťahy medzi rodičmi	41
Súrodenci	54
Starí rodičia a širšia rodina	63
4. Dieťa s poruchou sluchu	68
Aké je vaše dieťa?	68
V čom je vaše dieťa šikovné, talentované? Čo vám robí radosť?	69
Čo môžete urobiť, aby ste minimalizovali dôsledky poruchy sluchu na vývin dieťaťa	71
5. Výchova dieťaťa s poruchou sluchu a jeho súrodencov v rodine	84
Na čo myslieť pri výchove dieťaťa s poruchou sluchu (osvedčené tipy rodičov aj odborníkov)	84
Názory rodičov na výchovu dieťaťa s poruchou sluchu	89
Ako vidia výchovu ľudí s poruchou sluchu	103
6. Ako sa naladiť na bábätko	116
Čo môžem urobiť, aby moje dieťaťko vedelo, že sa mu snažím porozumieť?	117
7. Očný kontakt a odzveranie	122
Očný kontakt	122
Odzveranie alebo „povedzme si to zoči-voči“	124
8. Raná komunikácia s dieťaťom s poruchou sluchu	132
Vývin jazyka u malých detí	133
Komunikácia sa začína doma	139
9. Posunkovať alebo neposunkovať?	146
Ako to bolo na začiatku	147
Dôvody, prečo rodičom odporúčame posunkovanie s deťmi s poruchou sluchu	148

Časté otázky rodičov predtým, ako začnú posunkovať	162
Časté otázky rodičov po tom, čo sa rozhodli posunkovať	177
10. Rutiny a prirodzené prostredie	196
Čo sa dieťa počas rutín učí?	197
Aké máme ako rodina rutiny?	197
Ako to vyzerá, keď sa novým zručnostiam učíte počas rutín?	198
11. Denník – knižka plná zážitkov	204
Prečo robiť knižky zážitkov?	204
Ako zážitková knižka vyzerá a o čom je?	205
Ako vyrobiť zaujímavú knižku zážitkov?	208
Ako zapisovať texty	210
12. Reč, čítanie, kreslenie a prvé tri roky života	216
Čo je to raná gramotnosť a prečo je dôležitá pre deti s poruchou sluchu	217
Prečo čítať s dieťaťom s poruchou sluchu	218
Kedy a ako často čítať	220
Tri pravidlá, aby sa z vášho dieťaťa mohol stať zaniietený čitateľ	222
Čitateľský kútik	224
Čítanie a posunkovanie	225
Rozprávanie príbehov	227
Kreslenie, základ budúceho písania aj tvorivosti	230
Dieťaťko sa vyvíja	233
13. Sluchová výchova	258
Sluchový vývin počujúceho dieťaťa	258
Sluchový a rečový vývin dieťaťa s poruchou sluchu	263
Sluchová výchova alebo učím sa počúvať	264
Sluchová výchova: začať čím skôr	266
Sluchový vek dieťaťa – začiatok sluchovej výchovy	272
Šesť dôležitých Lingových zvukov	274
Štyri stupne počutia	277
Sluchová pamäť	295
Lokalizácia zvuku	296
Sluchová pozornosť	297
Aké hračky, pomôcky sú vhodné na sluchovú výchovu?	299
Rytmicko-pohybová výchova	301
14. Predškolský vek	308
Dieťa s poruchou sluchu v predškolskom veku	309
Prečo je potrebné u dieťaťa s poruchou sluchu podporovať vývin všetkých oblastí?	310
Ako môžete u dieťaťa podporovať vývin jeho schopností?	311

Aké schopnosti a zručnosti môžete rozvíjať u dieťaťa v predškolskom veku?	312
Záverom	333
15. Dieťa s poruchou sluchu v materskej škole	336
Vstup do materskej školy je zmena	336
Dieťa s poruchou sluchu má špeciálne výchovno-vzdelávacie potreby	337
Otázka prvá: Je už správny čas na zaradenie dieťaťa do materskej školy?	340
Otázka druhá: Ktorú materskú školu vybrať?	342
Otázka tretia: Bude dieťa potrebovať špeciálny prístup, a ak áno, ako veľmi špeciálny?	352
Kto vám s výberom materskej školy pomôže a bude vás sprevádzať celým procesom?	353
Aký postup zvoliť pri výbere a vybavovaní vhodnej materskej školy?	355
Rozhodli sme sa pre integráciu dieťaťa s poruchou sluchu – ako na to?	357
Osem tipov, ako pripraviť dieťa s poruchou sluchu na škôlku	364
Záver	366
16. Školská zrelosť – už je predškólák	368
Už je predškólák, čo by mal zvládnuť pred nástupom do školy?	368
Telesný vývin a zdravotný stav dieťaťa	369
Úroveň vyspelosti poznávacích funkcií	369
Ďalšie veľmi dôležité znaky pripravenosti budúceho prváka na školu	372
17. Zápis dieťaťa do základnej školy	376
Zapísať dieťa s poruchou sluchu do školy alebo skúsiť požiadať o odloženie povinnej školskej dochádzky?	376
Odklad povinnej školskej dochádzky využite čo najlepšie!	378
Prípravný ročník	379
Ako vybrať základnú školu pre dieťa s poruchou sluchu?	379
Záver	381
Slovník odborných pojmov	384
Zoznam bibliografických odkazov	404
Prílohy	412
O autorkách	438
O spoločnosti Slovak Telekom, a. s.	440
Nadácia Pontis	441
Mobilný pedagóg v skratke	442

POĎAKOVANIE

Veľké poďakovanie patrí našim rodinám a blízkym priateľom, ktorí nás celé dva roky úžasne podporovali a boli s nami vo chvíľach, keď bolo dobre aj zle. Naším manželom (Peťovi a Braňovi) ďakujeme za trpezlivosť vo chvíľach, keď už toho bolo naozaj veľa, za úprimné rady a názory, ktoré nám často pomohli rozhodnúť sa, ako ďalej. Veľká vďaka patrí našim deťom (Vinckovi, Šimimu, Zojke, Jakubovi, Samuelovi a Filipovi) za to, že vydržali bez mám o čosi dlhšie, ako sme pôvodne chceli, a snažili sa pochopiť, že občas robíme veci, ktoré, ako dúfame, presiahnu naše vlastné rodiny. Ďakujeme im, že nás každý deň učia, aké dôležité je snažiť sa porozumieť si navzájom, a pripomínajú nám, prečo je dôležité bojovať za skorú komunikáciu v rodinách s deťmi s poruchou sluchu. Spomienky na ich detstvo boli pre nás inšpiráciou vo viacerých kapitolách.

Obrovská vďaka patrí všetkým rodinám, ktoré nám dovolili sprevádzať ich na ceste s dieťaťom s poruchou sluchu. Za ich odvahu pýtať sa a zároveň za ich ochotu podeliť sa o svoje názory a skúsenosti, ochotu zdieľať svoje príbehy v týchto publikáciách. Za to, že nás vpustili do svojho sveta, umožnili nám lepšie pochopiť, kto sú, čo potrebujú a kam smerujú, naučili nás vidieť veci z ich perspektívy. A, samozrejme, za to, že nám darovali veľké množstvo fotografií svojich vlastných detí, ktoré v knihe vidíte ☺.

Veľká vďaka patrí aj všetkým dospelým s poruchou sluchu, ktorí boli ochotní otvorene pisať o svojich skúsenostiach a prianiach. Veľmi si vážime, že si dali prácu úprimne odpovedať na všetky naše dotieravé otázky.

Za všetky obohacujúce diskusie, komentáre, názory, pripomienky a podporu patrí veľká vďaka nasledujúcim odborníkom (zoraďení sú abecedne podľa profesií): logopédom Mgr. Silvii Adzimovej, Mgr. Daniele Hudecovej, PhD., Mgr. Gertrúde Oriškovej, Mgr. Miroslave Petrík, psychológom PhDr. Márii Míkovej, PhDr. Ivanovi Valkovičovi, PhDr. Kataríne Zbortekovej, špeciálnym pedagógom Mgr. Miroslave Robinson, Mgr. Magdaléne Figurovej.

Ďakujeme PhDr. Ing. Ive Jungwirthovej za to, že nám dookola pripomínala, že rodič má ostať predovšetkým rodičom, ktorý si užíva život s dieťaťom s poruchou sluchu, a nie učiteľom, logopédom alebo terapeutom. Kniha by nedosiahla súčasnú podobu, ak by nebolo ďalekosiahlych odborných diskusií a zároveň inšpiratívnych ľudských rozhovorov s ňou – odborníčkou a zároveň mamou dieťaťa s poruchou sluchu v jednom.

Ďakujeme fotografom Zuzane Štolcovej a Adamovi Kováčovi a priateľom, ktorí nám namalovali do knihy obrázky: Lucke Dubjelovej, Vierke Muráňovej a Gabike Ristvejovej, Soni Farkášovej za poskytnutie fotografií z archívu.

Ďakujeme vedeniu materskej školy v Chmeľnici, pani učiteľke Bc. Tatiane Bolešovej a všetkým rodičom, ktorí svojím jednohlasným súhlasom umožnili fotografovanie v ich materskej škole.

Ďakujeme Mgr. Tatiane Švrčkovej z Nadačného fondu Telekom, ktorá stála za myšlienkou vytvoriť publikáciu pre rodiny s deťmi s poruchou sluchu a nevzdala sa napriek niekoľkonásobným odmietnutiam z našej strany, a Mgr. Jurajovi Réckemu, PhD., z Nadácie Pontis za organizačnú pomoc. Bez dôvery, ktorú v nás vložili, trpezlivosti, podpory a, samozrejme, financií ☺ by tieto knižky nikdy neuzreli svetlo sveta. Ďakujeme, že to s nami vydržali až do konca...

A v neposlednom rade sa chceme poďakovať samy sebe navzájom (Martine, Silvii, Darine), za všetku energiu, ktorú sme investovali do oboch kníh. Za nespočetne veľa dní, nocí a víkendov, ktoré sme počas dvoch rokov knihám venovali, za rozsiahle diskusie, ktoré sme trpezlivo medzi sebou viedli, a to aj vtedy, keď sme sa výrazne líšili v názoroch na obsah a formu publikácií, ktoré predkladáme. Napriek veľkému stresu sme dokončili knihy ako tím.

Martina, Silvia a Darina

„Po zistení diagnózy porucha sluchu ostalo u nás doma na istý čas ticho. Potom sme obaja začali pátrať, ako ďalej. Informácií bolo málo, ťažko sa zháňali. Vtedy sme hľadali knihu, kde by sme sa dozvedeli viac. Dnes už veľa vieme, preto sa o svoje skúsenosti radi delíme.“

MILÍ RODIČIA,

v ruke držíte druhý diel knižky zo série „Máme dieťa s poruchou sluchu“. Na oboch knižkách sme pracovali veľmi dlhý čas. Knižky sú určené Vám, rodičom detí s poruchou sluchu. K ich napísaniu sme sa odhodlali, pretože mnohí z Vás opakovane vyslovovali nespokojnosť s nedostatkom informácií o poruche sluchu a jej vplyve na vývin dieťaťa. Na Slovensku dlhší čas nevznikla publikácia, v ktorej by si rodičia mohli prečítať aktuálne vedomosti o poruche sluchu, diagnostike, o kompenzačných pomôckach, o možnostiach, ako podporovať vývin dieťaťa s poruchou sluchu. Keďže denne pracujeme s rodinami s deťmi s poruchou sluchu, rozhodli sme sa na základe rozhovorov s Vami zostaviť tieto dve publikácie.

V prvej knihe nájdete predovšetkým teoretické kapitoly, ktoré sú pomerne podrobne spracované. Nájdete v nej informácie o tom, čo porucha sluchu je, aké sú príčiny jej vzniku, akými metódami sa diagnostikuje. Dočítate sa o kompenzačných pomôckach – načúvacích prístrojoch a kochleárných implantátoch, vďaka ktorým sa počutie dieťaťa môže výrazne zlepšiť. Dozviete sa o komunikačných metódach a o význame ranej intervencie u detí s poruchou sluchu. V druhej knižke sú hlavne informácie praktického charakteru: dozviete sa, ako rozvíjať komunikáciu s dieťaťom, ktoré má poruchu sluchu, ako rozvíjať jeho sluchové, rozumové schopnosti, ako celkovo podporovať jeho vývin. Budete mať možnosť prečítať si o procese vyrovnávania sa s diagnózou, ale aj o výchove dieťaťa s poruchou sluchu v rodine. V knihe nájdete aj kapitoly o vzdelávaní detí s poruchou sluchu a praktické návody, ako postupovať pri výbere školy.

Dlho sme váhali, či Vás rodičov to množstvo informácií nezavalí. Nakoniec sme sa však rozhodli, že sa do knižiek pokúsime zmestiť čo najviac, aby ste v nich našli informácie tí, ktorí ste na začiatku a v problematike poruchy sluchu ste nováčikovia, ale zároveň aj tí, ktorí máte veľa podrobných otázok a nemáte sa na koho s nimi obrátiť. Je úplne možné, že na začiatku budete veľa textov preskakovať a vyberiete si z knižiek iba to, čo budete pokladať v danom momente za najdôležitejšie. Neskôr sa možno k neprečítaným kapitolám znova vrátite a budete ich čítať podrobnejšie, tak ako sa Vám budú vynárať nové a nové otázky a každodenné výzvy.

Do knihy sme vyberali oblasti, o ktorých sa priamo s rodičmi počas poradenských stretnutí rozprávame. Samozrejme, že sme si vedomé, že knihy nikdy nenahradia pravidelnú spoluprácu s odborníkom, dúfame však, že Vám poskytnú aspoň mostík, od ktorého sa môžete odraziť. Sme totiž presvedčené, že na to, aby ste sa ako rodičia vedeli čo najlepšie rozhodovať o výchove a vzdelávaní svojho dieťaťa, potrebujete byť informovaní o všetkých dostupných možnostiach. Informovanosť Vám pomôže urobiť informované rozhodnutia.

Dúfame, že knižky budú vďaka laickému jazyku a množstvu príkladov, ilustrácií a fotiek čo najviac zrozumiteľné (azda nám občasnú terminologickú nepresnosť iní odborníci odpustia). Knižky sú pretkané množstvom fotografií detí, z ktorých väčšinu poskytli rodiny s dieťaťom s poruchou sluchu z celého Slovenska. Prečo tak rodičia urobili? Aby ste počas čítania celej knižky mali možnosť zažiť, že bez ohľadu na to, či má dieťa poruchu sluchu alebo má viacnásobné postihnutie, je jedinečné a milované. Rodičia verili, že fotografie ich malých nezbedníkov Vám spestria čítanie knižky a ukážu, že dieťa s poruchou sluchu je predovšetkým úžasné dieťa a až potom dieťa, ktoré má okrem iných vlastností a schopností aj poruchu sluchu.

Knižky sme pisali tri autorky, a preto sa jazyk a forma jednotlivých kapitol trochu menia. Dúfame, že tak, ako sa líšime medzi sebou my autorky, aj Vy sa vďaka našej rozdielnosti nájdete v knižkách viacerí. Zvolili sme „priateľský tón“, pretože veríme, že odborník a rodič plávajú na spoločnej lodi, a preto sme si rovnocenní. Dúfame preto, že táto knižka nevyznie ako množstvo strohých rád a odporúčaní od odborníkov spoza druhej strany stola, ale skôr ako spoločný tanec, zložený z názorov a skúseností odborníkov aj rodičov.

V knižkách nájdete množstvo citácií a odporúčaní od iných rodičov. Zostavili sme ich z rozhovorov s rodičmi v poradni a na podporných skupinách, z dotazníkov, ktoré sme rodičom z celého Slovenska rozoslali, ale aj výrokov, ktoré sme našli v knižkách o rodinách s deťmi s poruchou sluchu alebo diskusných fórach a webových stránkach pre rodičov s deťmi s poruchou sluchu. Uvedomujeme si, že názory iných rodičov sú pre Vás veľmi dôležité a vzácne. Tak ako to zhrnula jedna z mamičiek: *„Myslím si, že mnohým rodičom pomôžu rady a skúsenosti od iných rodičov – reálnych bytostí, ktoré si tým prešli/prechádzajú. Ja sama som hltala príbehy iných rodičov a premýšľala, kam sa môžeme posunúť, lebo po vyslovení všetkých diagnóz (máme viacnásobné postihnutie) som bola bezradná a bezmocná. Bez výpovedí ľudí, ktorí si tým preskákali, by som sa možno tomu všetkému len nečinne prizerala.“* Vyjadrenia rodičov preto tvoria podstatnú časť týchto dvoch kníh. Zaradili sme ich sem, pretože si myslíme, že krásne ukazujú, aké rozmanité rodiny ste. Za roky v poradenstve sme sa naučili, že neexistuje jedna cesta ani jeden správny smer, a to sme aj chceli v týchto knihách zachytiť. Naučili sme sa, že sa vo Vás rodičoch skrýva veľa ľudskej múdrosti, intuitívnosti, sily a odhodlania bojovať za svoje deti, za čo si zaslúžite náš veľký obdiv a rešpekt. Dúfame, že to vo výpovediach iných rodičov uvidíte nielen Vy, ale aj študenti, ktorí s Vami raz v budúcnosti budú pracovať. Dúfame, že Vám výroky rodičov zároveň ukážu, že každodenný život s dieťaťom s poruchou sluchu prináša aj kopu úsmevných chvíľ a drobných každodenných požehnaní. Keďže názorov, skúseností aj krátkych príbehov od rodičov detí s poruchou sluchu bolo oveľa viac ako toho, čo sa zmestilo do knižiek, postupne ich budeme uverejňovať na www.infosluch.sk.

Rodičia, s ktorými sme sa stretli v poradni alebo na podporných skupinách, sa viackrát vyjadrili, že na Slovensku chýba publikácia, ktorá by zhrnula dostupné informácie pod jednu strechu. Dúfame, že teraz nájdete informácií pod dvoma strechami viac než dosť a príručky Vám budú nápomocné na Vašej jedinečnej ceste.

Milí študenti a odborníci v pomáhajúcich profesiách,

veríme, že okrem rodičov môžu tieto dve knižky pomôcť aj Vám, ktorí sa s problematikou ranej diagnostiky a intervencie v rodinách s dieťaťom s poruchou sluchu ešte len zoznamujete. V rámci textov, až na pár výnimiek, neuvádzame zdroje, odkiaľ sme údaje čerpali. Urobili sme tak preto, lebo nám rodičia pri predchádzajúcej publikácii tvrdili, že je to pre nich rušivé, keď sa v texte neustále vyskytujú mená odborníkov a odkazy na publikácie. Informácie, ktoré sme tu zozbierali, sú často všeobecne známeho charakteru a opakujú sa v mnohých odborných aj populárno-náučných článkoch a knihách, a tak by bolo tak či tak náročné uvádzať zdroje. Zoznam použitej alebo odporúčanej literatúry však nájdete na konci kníh.

Autorky

1.

VITAJTE
V HOLANDSKU

Silvia Hovorková

VITAJTE V HOLANDSKU

Milí rodičia, dovoľte nám začať našu druhú knižku krátkou spoveďou mamičky dieťaťa so zdravotným postihnutím. Napriek tomu, že ju napísala Emily Perl Kingsley ešte v roku 1987, pre mnohých rodičov je aktuálna aj teraz. Veríme, že tak ako ona našla krásu na nečakaných miestach, aj pre vás bude naša knižka nápomocná k tomu, aby ste si časom vedeli vychutnať všetky tie každodenné, ale jedinečné momenty, ktoré zažijete s vaším dieťaťom s poruchou sluchu.

Často sa ma ľudia pýtajú, aké to je, vychovávať dieťa s postihnutím – aby si to vedeli predstaviť aj tí, ktorí nemajú takúto unikátnu skúsenosť. Je to takéto...

Keď čakáte dieťaťko, je to ako plánovanie perfektnej dovolenky do Talianska. Kúpíte si hromadu príručiek o krajine a urobíte nádherné plány – Koloseum, Michelangelov Dávid, gondoly v Benátkach. Naučíte sa zopár užitočných fráz po taliansky. Všetko je to také vzrušujúce.

Po mesiacoch túžobného očakávania konečne príde ten deň. Zbalíte si kufre a vydáte sa na cestu. O niekoľko hodín neskôr lietadlo pristane. Príde letuška a povie: „Vitajte v Holandsku!“ „V Holandsku?“ spýtate sa. „Ako to myslíte, v Holandsku??? Ja som si predsa objednala Taliansko! Ja by som mala byť v Taliansku. Celý svoj život som snívala, že pôjdem do Talianska.“

Nuž, došlo k zmene letového plánu. Lietadlo pristálo v Holandsku a vy tu musíte zostať. Je dôležité poznamenať, že vás nevzali na hrozné, nechutné a špinavé miesto plné moru, hladu a chorôb. Je to len iné miesto. A tak musíte vyjsť von, kúpíte si nové príručky o tejto krajine a naučíte sa úplne nový jazyk. Stretnete tu aj úplne nových ľudí, ktorých by ste inak nikdy nestretli.

Je to jednoducho iné miesto. Pomalšie a menej oslnivé ako Taliansko. Ale po tom, čo tu strávite nejakú tú chvíľu, naberieť dych a obzrieť sa dookola... začnete si všimáť, že Holandsko má veterné mlyny... a Holandsko má tulipány. Holandsko má dokonca aj Rembrandta.

Ale každý, koho poznáte, má plné ruky práce s príchodom a odchodom z Talianska... A všetci sa vychvalujú, ako perfektne sa tam mali. A po celý zvyšok života budete hovoriť: „Áno, aj ja som tam mala ísť. Tak som to plánovala.“ A tá bolesť nikdy, nikdy, nikdy nezmizne... pretože strata tohto sna je veľmi vážnou stratou.

Ale... ak strávite svoj život smútením nad faktom, že ste sa nikdy nedostali do Talianska, nikdy sa možno neoslobodíte, aby ste si vychutnali tie špeciálne a krásne veci, ktoré sú iba... v Holandsku.

2.

AKO SA RODIČIA
VYROVNÁVAJÚ
S DIAGNÓZOU

Silvia Hovorková

AKO SA RODIČIA VYROVNÁVAJÚ S DIAGNÓZOU

Diagnóza poruchy sluchu väčšinu rodičov zaskočí. Nasledujúce riadky sú určené vám – rodičom, ktorí zažívate zmätok v duši. Píšeme ich preto, aby sme vám pomohli vnímať a rozumieť, že zmätok v duši, ktorý väčšina z vás zažíva, je normálny, dočasný a zdravý. Objavuje sa aj u iných rodičov a nie je nutné sa zaň hanbiť.

Pre tých, ktorí ste sa dozvedeli o poruche sluchu u vášho dieťaťa len nedávno, budú informácie v tejto kapitole pravdepodobne nové. Dúfame, že vám pomôžu porozumieť vašim pocitom a ukážu vám, ako znova získať nádej, že svoj život a rodinu máte pevne v rukách.

Na úvod tejto kapitoly by sme vás chceli povzbudiť. Napriek tomu, že má porucha sluchu vážne dôsledky na dieťa aj rodinu, pokiaľ nie je včas zachytená a dobre kompenzovaná načúvacími prístrojmi alebo kochleárnym implantátom, vaše deti majú veľkú výhodu oproti deťom, ktoré vyrastali pred 10 rokmi. Na Slovensku beží už niekoľko rokov novorodenecký skrining sluchu, vďaka ktorému je porucha sluchu zachytená u čoraz väčšieho počtu detí už v ranom veku.

Ďalšou významnou zmenou je, že sa v poslednom roku dostáva čoraz viac detí k načúvacím prístrojom už okolo šiesteho mesiaca veku. Veľkou pomocou pre rodiny je, že v roku 2016 zvýšili zdravotné poisťovne doplatok za načúvacie prístroje, vďaka čomu môže vaše dieťa získať kvalitnejšie digitálne prístroje ako pred rokom. A v neposlednom rade sa objavuje čoraz viac centier, ktoré ponúkajú ranú intervenciu rodinám s deťmi s poruchou sluchu. Napriek tomu, že zažívate podobné emócie ako rodičia spred 10 – 20 rokov, možností, ako úspešne zvládnuť poruchu sluchu vo vašej rodine, je čoraz viac.

Stratené sny a trúchlenie

Väčšina rodičov počas toho, ako čaká na príchod svojho dieťaťa, sníva o tom, ako bude dieťa vyzeráť, aké talenty a schopnosti bude mať, a možno aj o tom, ako sa stane pilotom, lekárom alebo operným spevákom. Narodením dieťaťa s postihnutím sa naraz niektoré sny

a očakávania rozplynú, pretože si rodičia uvedomia, že už nie sú uskutočniteľné. Pre viacerých rodičov je strata schopností vysnívaného dieťaťa takou veľkou ranou, že sa spustí proces trúchlenia.

Trúchlenie je prirodzená reakcia. Nie je to LEN smútok, ako by sa na prvý pohľad zdalo. Je to množstvo rozličných emócií, ktoré ľudia zažívajú počas toho, ako sa snažia vyrovať sa so smrťou blízkeho človeka, s veľkým sklamaním alebo so stratou dôležitého sna. **Trúchlenie je dôležité a zmysluplné, a to aj napriek tomu, že je bolestivé.** Umožňuje totiž vám rodičom preskúmať hodnoty a predstavy o živote a hľadať vnútornú silu na zmenu. Pomáha vám postupne opustiť staré sny a vysnívať si nové a uskutočniteľné sny pre drobčekov, ktorých máte doma. Vďaka trúchleniu časom zistíte, že dieťa, ktoré máte, je síce „iné“, ale iba v tom, čo je nevyhnutne spojené s poruchou sluchu. Vo zvyšných veciach môže byť pokojne také, ako ste si ho pôvodne vysnívali – milé, zvedavé, radostné a šikovné... jednoducho vaše.

Možno patríte medzi tých, ktorých rodičia od mala učili, že iba slaboch prejavuje bolesť, silný človek predsa neplače. Nuž, rodičia občas robia chyby. O trúchlení sa v našej spoločnosti stále hovorí veľmi málo, a tak vzniklo medzi odborníkmi aj laikmi viacero mýtov o trúchlení:

Mýtus 1 – Existuje „správny spôsob“, ako sa so stratou sna vyrovať

Nie je to tak. Každý rodič má svoje vlastné prežívanie, ktoré závisí od jeho povahy, ale aj skúsenosti s prekonávaním problémov v minulosti.

Mýtus 2 – Proces trúchlenia treba urýchliť – čím skôr si tým prejdeme, tým lepšie

Proces trúchlenia vyžaduje čas a rešpekt k tomu, ako sa v danom momente cítite. Rodičia si občas silné emócie nechcú „dovoliť“, pretože sa ich boja, alebo preto, lebo majú pocit, že sú to práve oni, ktorí musia držať na ramenách celú rodinu. „Niektori predsa musia ostať silným.“ Ukazuje sa však, že viacerí rodičia, ktorí sa hneď od začiatku snažili sami seba hrdinsky presvedčiť, že sa nič nestalo, „veď sa stávajú aj horšie veci“, majú neskôr ťažkosti prijať nielen poruchu sluchu u svojho dieťaťa, ale aj dôsledky, ktoré porucha sluchu pre nich aj dieťa prináša. Bojujú so svojou novou rolou – rolou rodiča dieťaťa s postihnutím. Proces trúchlenia nie je potrebné nasilu urýchliť, ale ani v ňom zotrvať dlho. Ak sa trápate dlho a nemáte blízku osobu, s ktorou by ste sa mohli porozprávať, skúste sa so svojimi emóciami a myšlienkami podeliť s odborníkom (psychológom, psychoterapeutom).

Mýtus 3 – Niektorým emóciám sa treba vyhnúť, lebo nás zbytočne rozrušujú

Nenechajte sa zmiasť „dobrými radami“. Neexistujú dobré ani zlé emócie. To, čo potrebujete, je bezpečný priestor na to, aby ste **naplno prežili všetky svoje emócie**, nielen tie, ktoré sú одобrené okolím.

Prijatie vlastných pocitov je jeden zo základných krokov, ktoré musíte urobiť, aby ste sa mohli pohnúť vpred. Ak si totiž svoje emócie priznáte, máte šancu nad nimi získať kontrolu a postupne hľadať riešenia.

Mýtus 4 – Emócie musíme zažívať v konkrétnom poradí

Okrem šoku, ktorý prichádza ako prvý, nemajú ostatné emócie (sklamanie, depresia, strach, osamelosť) presne určené poradie. Dokonca sa stáva, že sú chvíle, keď budete zažívať niekoľko rôznych emócií naraz.

Mýtus 5 – Správny rodič sa musí dopracovať do štádia absolútneho prijatia

Aj rodičia, ktorí už raz prešli obdobím trúchlenia a prijali fakt, že ich dieťa poruchu sluchu skutočne má, sa počas toho, ako dieťa rastie, dostávajú do nových náročných situácií. Takou situáciou môže byť výber novej školy alebo „len“ fakt, že stretnú rovnako staré dieťa, ako je to ich, ktoré bude dosahovať oveľa lepšie výsledky. Vtedy sa nanovo zvyknú objaviť emócie trúchlenia (s výnimkou šoku) a rodičia musia znova prehodnotiť svoje postoje a sny.

Ako sme už spomenuli, trúchlenie je proces. Nie je to chvíľková záležitosť ani stav, a preto v reálnom živote nie je možné vysnívané „absolútne prijatie“ dosiahnuť. Nevnímajte preto ako osobné zlyhanie, že sa vám občas smútok, hnev alebo pocit beznádeje vráti. Skúste mať, naopak, úctu k sebe ako k jedinečnej bytosti, ktorá rešpektuje, že je život občas ťažký a darí sa mu „zrážať nás na kolená“. Dôležité je, či sa viete sami alebo s pomocou iného človeka znova „postaviť na nohy“ a hľadať riešenia, ako novú zaťažujúcu situáciu zvládnuť.

” Už som pochopila, že prijatie je pre mňa nekončiaca sa vec. Pomerne skoro po určení diagnózy som prijala, že je moja dcéra nepočujúca. Odvtedy však príde z času na čas vždy niečo nové, čo ma vytrápi a pripomenie mi, že moja dcéra s poruchou sluchu bude mať v živote viaceré limity.

” *Ja mám problém so slovom absolútne prijatie. Nemyslím, že mi niekedy prestane byť ľúto, že moja nepočujúca Janka bude v živote opakovane narážať na problémy v komunikácii s počujúcimi ľuďmi.*

Obdobia vyrovnávania sa s poruchou sluchu

A. Obdobie pred tým, ako sa potvrdí diagnóza

Touto fázou prechádza v súčasnosti čoraz menej rodičov, pretože väčšina detí s poruchou sluchu sa dozvie o podozrení na diagnózu počas novorodeneckého skríningu sluchu v pôrodnici.

Sú však aj deti, ktoré z rôznych dôvodov (lieky, choroby, genetika, úrazy) stratia alebo postupne strácajú sluch neskôr počas života, prípadne malíčký počet detí, ktoré vyhoveli kritériám novorodeneckého skríningu sluchu napriek tomu, že poruchu sluchu už vtedy mali.

Ak ste rodičom takéhoto dieťaťa, pravdepodobne si pamätáte ten divný pocit v žalúdku, ktorý vám hovoril, že niečo nie je v poriadku. (Možno ste ten pocit mali obaja rodičia, ale navzájom ste si o ňom nepovedali.) Ak ste sa predsa len rozhodli hovoriť o svojom podozrení otvorene, museli ste dlhší čas presviedčať ľudí okolo seba, že vaše dieťa dobre nepočuje. Vypočuli ste si, že je všetko v poriadku a vy ste príliš starostliví a zbytočne neurotickí. „Veď je ešte malíčký, dorastie, dozreje a určite začne rozprávať.“ Aby ste sa všetci uistili o pravde, trieskali ste doma hrncami, dverami alebo riadom a vaše dieťa sa skutočne otočilo. Aj váš pediater vás chcel uistiť, že je všetko v poriadku, a možno urobil niečo podobné – tleskol, zadupal, zahrkal... a vaše dieťa sa znova otočilo. Prišlo obdobie chvíľkového upokojenia, veď lekár musí vedieť, či vaše dieťa počuje alebo nie... A potom, niekedy po týždňoch, niekedy po mesiacoch čakania, keď už zjavne vidíte, že sa dieťa neotočí na zavolanie, nezobudí na vysávač, nezľakne štekajúceho psa ani padnutej panvice, sa dozviete diagnózu: „Vaše dieťa má ťažkú poruchu sluchu.“

Prečo je to tak? Lebo väčšina detí, a to aj tie, ktoré majú ťažkú poruchu sluchu, je schopná zachytiť siné zvuky (trieskanie, tieskanie) alebo vibrácie (napr. pri chôdzi po dlážke alebo hrome počas búrky). Dokonca si všimnú aj tieň rodičov, ktorí vstúpia do miestnosti, alebo pohyb ruky pri hrkotaní a otočia sa naň. To všetko sú dôvody, prečo na základe nepresných „testov“ často dôjde k mylnému záveru, že dieťa počuje dobre.

” Po narodení nevyšiel malej skrining, ale doktori nás uistovali, že sa nemáme ničoho báť a všetko bude OK. Keď mala jeden mesiac, znova sme boli na vyšetreniach, ktoré nevyšli tak, ako mali. Malá bola veľmi uplakaná a nepokojná, a tak nás znova poslali domov s tým, že je všetko OK. Lýdia síce začala džavotať, ale napriek tomu som okolo 14. mesiacov mala pocit, že niečo nie je v poriadku. Stále som si opakovala, že je malá ignorant a všetko si len namýšlam. V roku a pol som si povedala, že stačí. Išli sme opäť na vyšetrenia, kde zistili ťažkú stratu sluchu. Aj keď som to tušila, nastal plač a otázky, prečo sa to stalo nám, prečo vôbec Boh dopustí, že sa niečo také deje.

” BERA vyšetrenie nám urobili vo štvrtok popoludní. Keď som sa pýtala na výsledky, nechali ma čakať do nasledujúceho dňa rána. Boli to muky. Vedela som, že to nie je v poriadku, čakať takú dobu na výsledky bola hrôza.

B. Obdobie búrlivých emócií

Po potvrdení diagnózy prechádzajú rodičia rôznymi emóciami. Skúsme si prejsť jednotlivé emócie spolu, možno získate lepšiu predstavu, prečo sa vo vás deje to, čo sa deje. Pri každej emócií uvádzame voľné vyjadrenia rodičov, s ktorými sme pracovali v poradni, na podpor-
ných skupinách, alebo výroky rodičov, ktoré sme našli zapísané v knižkách a na internete. Mená detí alebo rodičov sú zmenené.

1. Šok

Môže trvať od niekoľkých hodín až po niekoľko dní. Podobá sa na omráčenie. Rodičia spätne vnímajú chvíle prvého šoku ako paradox. Vravia, že vtedy **nič necítili a na nič podstatné sa nepamätajú**. Jediné, čo si vedia vybaviť, sú nepodstatné veci ako šaty doktorky alebo maľovka na stene. Ak sa vôbec zmohli na nejaké otázky, vôbec si nepamätajú odpovede, akoby tam boli fyzicky, ale srdce aj rozum „vyplí“. Jediné, čo si vtedy priali, bolo odísť a niekam sa ukryť.

” Nepamätám si nič, čo nasledovalo po slove „nepočuje“. Neskôr som musela zavolať lekárovi ešte raz, aby som sa opýtala na všetky detaily znova.

” Diagnózu „ťažká porucha sluchu“ som dostala na chodbe bez podrobnejšieho vysvetlenia. V tej chvíli som prestala počúvať lekárku a snažila sa túto informáciu spracovať. Bola som v šoku. Po chvíli som požiadala lekárku o podrobnejšie informácie, tá mi však povedala, že mi to práve vysvetlila...

- ” Po ASSR vyšetrení mi dala lekárka výsledky na chodbe a poslala ma za foniatrom. Keď som sa jej zrútená a so slzami opýtala, či Helenka vôbec nepočuje, povedala, že počuje, ale bude sa to musieť riešiť načúvacími prístrojmi alebo kochleárnym implantátom.

Ak patríte medzi tých rodičov, ktorí mali dlhší čas pocit, že so sluchom ich dieťaťa nie je niečo v poriadku, tak ste možno paradoxne v prvom momente po určení diagnózy pocítili určitú úľavu. Konečne sa potvrdilo, že vaše postrehy boli správne a dieťa skutočne poruchu sluchu má. Šok k vám dorazil až vtedy, keď vám oznámili, že porucha sluchu vášho dieťaťa je trvalá, v podstate nevyliciteľná a do značnej miery ovplyvní jeho aj váš budúci život.

2. Popretie

Po tom, čo prvotný šok odznie, sa k rozumu začínajú dostávať prvé informácie – „porucha sluchu...“, nedá sa to zmeniť..., nepočuje môj hlas...“. **Realita je však natolko bolestivá, že sa vnútro bráni, chráni, a tak popiera diagnózu.** Veľa rodičov v týchto dňoch až týždňoch nechce uveriť, že porucha sluchu alebo viacnásobné postihnutie je skutočné a konečné. Rodičia, ktorí popierajú diagnózu, sú často odborníkmi pokladaní za nezodpovedných, pretože z ich pohľadu „zbytočne“ bránia tomu, aby sa s dieťaťom začalo hneď pracovať. Popretie však nie je zbytočné, pretože vám ziskava čas na to, aby ste objavili vnútornú silu a našli ľudí, ktorí vám pomôžu vyrovnáť sa s touto náročnou situáciou.

- ” Moje dieťa nie je nepočujúce, určite sa lekári pomyľili a dali nám chybnú diagnózu. Roman ma určite počuje, veď sa včera obrátil...
- ” Neverím... ešte určite existujú lieky, homeopatiká, akupunktúra, liečitelia alebo čokoľvek iné, čo vylieči jeho zdravotný stav. Musí predsa niečo existovať, lekári nevedia všetko...
- ” Moja mama ma neustále trápila s odzeraním a odmietala napísať na papierik to, čo som jej nerozumela. Musela som na ňu donekonečna pozerieť, ako vetu opakuje, kým som ju nepochopila. Veľmi ma to vtedy bolelo, lebo som si uvedomila, že mama nevie prijať to, kým som...

Ako ako vidíme z posledného citátu, napriek tomu, že je popretie zmysluplné na začiatku, dlhodobé odmietanie diagnózy poruchy sluchu, viacnásobného postihnutia alebo akýchkoľvek limitov dieťaťa môže negatívne ovplyvniť jeho psychomotorický vývin aj vlastný obraz o sebe samom ako hodnotnej bytosti bez ohľadu na postihnutie.

3. Úzkosť a strach

Popretie rodičov chvíľu chráni, ale nakoniec sa začne uvedomovanie si náhlych strachov.

Úzkosť má zmysel, pretože vám pomáha zozbierať silu, ktorú potrebujete na zmenu postojov aj každodenného behu života. Nenechajte sa ovplyvniť radami „Len sa upokoj, daj si liek alebo pohárik“. Dočasné „riešenia“ vám väčšinou pohoršia, pretože vás oberajú o stav pohotovosti, v ktorom by ste mohli začať pomaly uvažovať o zmysluplných riešeniach.

„Kedysi, keď sme snívali o našom dieťati, tak nám vôbec nenapadlo, že by sa mohlo stať, že s ním nebudeme vedieť komunikovať. Potom sa to náhle všetko zmenilo, keď náš syn ohluchol. Predtým sme mali jasné predstavy, kde bude raz náš syn navštevovať základnú školu, akú vysokú školu si vyberie a čím sa raz v dospelosti stane... A zrazu nemáme predstavu o ničom. Nevieme s ním komunikovať, nevieme, ako sa raz bude vzdelávať, a nemáme predstavu ani o tom, aké sú jeho schopnosti a čo má pre neho budúcnosť pripravené. Sme z toho úplne zúfalí a nepoznáme nikoho, kto by nám poradil.“

„Aké informácie potrebujem? Na koho sa obrátim – lekára, sociálneho pracovníka, logopéda? Komu sa mám ozvať ako prvému? Mám hľadať nemocnicu? Špeciálnu školu? Načúvacie prístroje? A čo vlastne je ten posunkový jazyk, budem sa ho schopná naučiť?“

Strach prichádza s uvedením si, že musíte výrazne preorganizovať život v čase, keď máte minimum informácií a chabú predstavu o tom, ako veci zistiť a zariadiť. Strach však nie je niečo, čo rodičia pociťujú iba na začiatku. Často sa stáva, že si ani neuvedomia, ako sa strach postupne votrel do ich výchovy. V snahe, aby sa dieťaťu už nič zlé nestalo, ho začínú prehnane ochraňovať a bránia mu robiť čokoľvek, čo sa im zdá hoci len trochu riskantné.

„Bola som strašne vystrašená, pretože som si nevedela predstaviť, čo hluchota do našej rodiny prinesie. Nevedela som, ako to manžel a rodičia prijímú. Budú vôbec Mareka ľúbiť? Nakolko jeho postihnutie ovplyvní jeho súrodencov? A čo ostatné deti, budú sa mu vysmievať?“

„Myslela som si, že Dorotka nebude nikdy rozprávať, že bude iba posunkovať a nebude vedieť komunikovať s inými deťmi, že sa jej budú posmievať, že nebude počuť hudbu a tancovať... Bežalo mi hlavou, kde bude chodiť do školy, ako to všetko zvládneme... a stále dookola, nemohla som vtedy spať.“

- ” Ako mám teraz zvládať rodinu? Ešte len teraz sme sa finančne pozbierali na nohy a naraz máme začať platiť všetky špeciálne výdavky za lekárov, odborníkov, načúvacie prístroje a špeciálne školy. Už teraz pracujem najviac, ako sa dá. Ako to celé finančne zvládneme?
- ” Po prvom a druhom stretnutí so špeciálnym pedagógom, keď som sa dozvedela o vyšetreniach, drahých načúvatkách a možných príspevkoch, metódach komunikácie atď., na mňa doláhlo sluchové postihnutie dcéry. Večer som si ľahla do postele a hovorila Bohu, že to nezvládnem. Videla som našu rodinu v Nota Bene odfotenú na čiernom pozadí. Pán mi dal vtedy pokoj do duše. Teraz po mnohých mesiacoch na to často myslím, keď riešime úrady a znova nastali problémy, z ktorých mám strach. Už však viem, že nekráčame sami. Okrem Boha nám pomáha kráčať špeciálny pedagóg – v papieroch, slúchadlách, úlohách, posunkoch aj prvých slovách. Som za to veľmi vďačná.

Strach a úzkosť zažívajú aj nepočujúci rodičia. Ak ste jedným z nich, je možné, že sa nájdete v jednej z nasledujúcich skupín:

1. Prvou skupinu sú nepočujúci rodičia, ktorým sa narodí nepočujúce dieťaťko a oni sú v šoku, lebo poruchu sluchu nečakali. Títo nepočujúci rodičia pochádzajú zväčša z počujúcich rodín, kde sa tradovalo, že je ich porucha sluchu zapríčinená chorobou a nie genetikou.
2. Druhou skupinou sú nepočujúci rodičia, ktorým sa narodí nepočujúce dieťaťko a oni napriek tomu, že vedeli, že sa to môže stať, zažívajú pocity strachu a úzkosti, pretože sa napríklad boja, že bude mať medzi počujúcimi deťmi v škole náročný život, rovnako ako ho mali kedysi oni, keď vyrastali. Boja sa, že sa starostlivosť o malé nepočujúce deti za tie roky nezmenila a ťažkosti s načúvacími prístrojmi a budovaním reči sa budú u ich dieťaťa opakovať.
3. Treťou skupinou sú nepočujúci rodičia, ktorým sa narodí počujúce dieťaťko. Viacerí títo rodičia si podobne ako počujúci rodičia uvedomujú, že je ich dieťa v niečom „iné“, ako sú oni sami. Boja sa, že táto „inakosť“ spôsobí, že nebudú vedieť dostatočne uspokojiť potreby svojho dieťaťa. Títo rodičia by, naopak, poruchu sluchu u svojho dieťaťa prijali s pokojom, pretože by si vedeli predstaviť, že s ním budú prirodzene zdieľať rovnaký jazyk a skúsenosti.

4. Vina

Možno sa pýtate, prečo sa objavujú pocity viny. Jedným z dôvodov je, že sa človek snaží nájsť logické vysvetlenie, ktoré mu uľahčí prijatie nečakanej situácie. Snaží sa nájsť odpoveď na otázku „PREČO?“.

Každý z nás má určité predstavy o tom, čo je správne a čo nie, čo je príčina a čo následok. Keď sa rodičom narodí dieťa s postihnutím, ich predstavy sa často zatrasú v základoch. Veď na tom nie je nič spravodlivé, keď trpí nevinné dieťa. A tak sa podvedome mnohí snažia „napraviť“ spravodlivosť vo svete tým, že všetku zodpovednosť prevezmú na seba.

- ” Ja som na vine, že sa to stalo – odmietla som odísť z práce, keď som otehotnela... ako to len teraz vynahradím svojmu dieťaťu?
- ” Dostala som rubeolu a to by sa nikdy nebolo stalo, keby sme nešli na dovolenku.
- ” Moje dieťa je postihnuté, lebo som od začiatku nechcela byť tehotná. To je trest za to, že som si ho vtedy nepriala.

Nuž bez ohľadu na to, či takéto alebo podobné myšlienky prebehli aj vašou hlavou, rodičom často pomáha, ak sa dozvedia skutočnú príčinu poruchy sluchu. Nevedomosť je totiž zradná. Nielenže vyvoláva potrebu viniť seba alebo iných (Kto za to môže? Ja? Mój partner? Lekári?), ale živí aj pocit strachu, že sa porucha sluchu môže zopakovať aj pri ďalších deťoch. Uvedomenie si vlastnej zraniteľnosti môže byť také silné, že sa časom začnete báť vôbec uvažovať o ďalších deťoch. Poznanie, že poruchu sluchu zapríčinila napríklad infekcia, je pre mnohých rodičov úľavou, pretože vedia, že nie je dôvod, prečo by ich ďalšie dieťa nemalo byť počujúce. Poznanie toho, že je príčina poruchy sluchu genetická, je zase pre viaceré počujúce manželské páry uľahčením v tom, že si uvedomia, že nie je „vinník“, pretože sa na poruche sluchu podieľajú obaja rodičia rovnakým dielom. Dôvodov, prečo sa u dieťaťa

objaví porucha sluchu, je mnoho. Patria sem napríklad choroby (meningitída, rubeola, cytomegalovírus), ototoxické lieky, dedičnosť, predčasné narodenie...). Ak sa chcete dozvedieť viac, prečítajte si kapitolu Príčiny poruchy sluchu.

- ” *Potrebovala som porozumieť, čo to je porucha sluchu a akým spôsobom je ucho poškodené. Chvíľu mi trvalo pochopiť, prečo a kde k poškodeniu ucha došlo počas toho, ako Filip ochorel na meningitídu. Potrebovala som si byť istá, že som neurobila chybu, ktorá spôsobila jeho poruchu sluchu. Potrebovala som vedieť, či som mohla nejako zabrániť jeho hluchote.*

5. Hnev

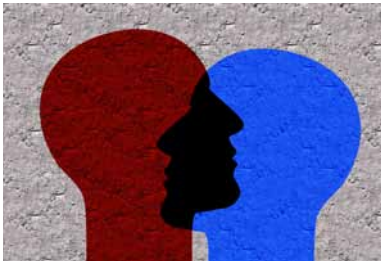
Načo je hnev? **Hnev pomáha dočasne „uvolniť paru“ a vyplaviť stres** z toho, že je život nespravodlivý, prišli ste o svoje sny, vaše dieťa nepočuje a vy s tým nedokázate nič urobiť. Je to podobné, ako keď od zlosti kopnete do skrinky, o ktorú ste predtým zakopli. Skrinka za to nemôže, ale vám sa ulaví, že došlo k zadosťučineniu.

Hnev je ďalšia emócia, ktorá je v našej kultúre často odmietaná, pretože býva namierená voči iným. Niekedy je to hluchota, inokedy iná osoba alebo dieťa samo. Práve v prípade dieťaťa víria v hlave myšlienky, ktoré si rodičia málokedy dovoľia vysloviť nahlas: „Prečo si nemohol byť počujúci, taký ako ostatné deti... Mali by sme ľahší život.“ Uvedomenie si, že je to práve dieťa, ktoré „vstúpilo do nášho života, narušilo ho, spôsobilo nám bolesť, berie nám čas, energiu a peniaze...“ je veľmi bolestné. Mnohí rodičia sa kvôli týmto myšlienkam cítia dodatočne vinní, že si vôbec dovolili, aby im takéto úvahy a pocity skrsli v hlave. V našej kultúre sú totiž negatívne pocity voči dieťaťu neprijateľné. „Ak si dieťa postihnutie nevybralo samo... ako sa môžem na neho hnevať? Ak je nevinné, ako to, že voči nemu cítim hnev?“ **Predstava, že „za všetko“ môže dieťa, je natoľko bolestivá, že rodičia podvedome hľadajú ďalšieho vinníka, na ktorého by mohli preniesť svoj hnev. Najčastejšie sú to ľudia okolo nich – manželia, starí rodičia, odborníci...**

- ” *Ja som nechcela mať ďalšie dieťa, ale muž na mňa tlačil... a vidíte, čo sa stalo. ON nebude ten, kto bude robiť prácu navyše. Môj život je zruinovaný.*
- ” *Hluchota sa stala súčasťou nášho života NAVŽDY. Nikdy som o niečo také nežiadala, nikdy o tom nepremýšľala. Nenávidím to.*
- ” *Čo si ten lekár o sebe myslí, že je Boh? Ako môže vedieť, že moje dieťa nikdy nebude počuť? A prečo to vlastne zistil až teraz?*

Toto obdobie je veľmi náročné na stres v rodine a manželstve. Viacerí rodičia spomínajú, že nevysvetliteľný hnev prenikol do všetkého, čo robili, a hádky kvôli maličkostiam boli na dennom poriadku. Rodičom v tomto náročnom období často pomáha spoznať ľudí, ktorí ich pochopia a podržia, a to aj napriek výbuchom hnevu.

Nie je neobvyklé, že medzi manželmi, ktorí toto obdobie veľkého stresu prekonajú spolu, sa vytvorí silnejšie puto, ktoré im neskôr pomôže riešiť ďalšie problémy. Sú však aj rodičia, ktorí výbuchy hnevu neunesú a neustále hádky ich privedú k poháriku alebo rozvodu. Vyhladajte pomoc psychológa, ak vidíte, že si s pocitmi hnevu vy alebo váš partner neviete dlhší čas poradiť.

Rodičia však nie sú jediní v rodine, kto môže pociťovať hnev. **Počujúci súrodenci detí s poruchou sluchu môžu taktiež zažívať hnev alebo rozladenie.** Ich pocity sú však často prehliadané. Typickou reakciou je: „Prečo má ON všetku pozornosť? Mama a táto neprišli ani na jeden zápas a tak mi na tom záležalo.“ „Ako sa môžu k nej tak špeciálne správať, keď nedokáže ani počuť?“ „Prečo aj mne nekupujú vždy nejaké nové hračky?“ Načúvajte svojim deťom, ich bolesť môže byť rovnako veľká ako tá vaša.

O rôznych pocitoch, ktoré zažívajú partneri a súrodenci, si môžete prečítať viac v kapitole Rodina s dieťaťom s poruchou sluchu.

6. Depresia

Intenzívny pocit nešťastia a uplakanosti, keď neviete zastaviť slzy, sprevádza mnohých rodičov. Aj keď sa plač podarí na chvíľku zastaviť, vlna zúfalstva sa objaví nanovo. V čase, keď neplačete, sedíte v tichosti a pozeráte do stropu. Depresiu zažívajú mamy aj otcovia, len ich vonkajšie prejavy môžu byť iné.

„Jediné, čo som dokázal, bolo ostať vo svojej izbe. Vždy, keď som sa na Táňu pozrel, rozplakal som sa.“

„Vždy, keď počujem, ako spievajú vtáci, alebo keď hrajú moju obľúbenú pesničku, tak mi príde tak ľúto, že Johanka nepočuje. Tak veľmi by som chcela, aby to všetko tiež počula. Nikdy už nebudeme normálnou rodinou.“

„Najväčšia chyba, ktorú som urobila, bola, že som si vyplakala všetky slzy pred tým, než som svojim rodičom zavolať a oznámila im „novinu“. Vedela som, že moji rodičia by boli veľmi smutní, a tak som sa ich snažila uchrániť tým, že som sa správala, ako by bolo všetko v poriadku. Pretože som skutočne pôsobila tak, že mám všetko pod kontrolou, chybné predpokladali, že som úplne v poriadku. Keby som vtedy bola k nim úprimná a priznala som sa, aká som zlomená, boli by ma mohli oveľa viac podporiť v čase, keď som to naozaj veľmi potrebovala.“

Tvrdí sa, že **depresia je reakcia na stratu dôvery v samého seba**. Je to otočenie hnevu do vnútra na nás samotných, pretože si uvedomujeme, že sme kedysi neboli schopní zabrániť, aby nášmu dieťaťu nebolo ublížené, a ani teraz nie sme schopní zabezpečiť nápravu. Napriek tomu, že je toto obdobie veľmi vyčerpávajúce a často rodičia vyhľadajú pomoc psychológa, môže vás aj mnohému naučiť. Uvedomenie si faktu, že máme na jednej strane obmedzenia, ale na druhej strane aj silné stránky, vedie k prehodnoteniu toho, čo môžeme pre dieťa aj seba reálne urobiť... a to je dobrý základ pre vysnívanie nového sna.

C. Obdobie postupného prijatia reality a znovuobjavovania snov

Ako vidíte z predchádzajúcich riadkov, zanechanie nádejí a snov je veľmi zložité. Odžitie emócií však pomáha postupne začať prijímať realitu a vytvárať nové nádeje a sny pre vás samotných aj vaše rodiny.

Ako poznáte, že ste zase o krok bližšie k vytvoreniu nového sna? Kde máte začať? Nasledujúce body opisujú zmeny, s ktorými sa rodičia stretávajú, a zároveň ponúkajú rady samotných rodičov, ako nájsť novú rovnováhu a prekonať trúchlenie. Skúste sa nechať inšpirovať aspoň niektorými z nich.

1. Prijímate realitu

Porucha sluchu je pre mnohých z vás nové a neprebádané územie. Nie ste v tom však sami. Až 90 % nepočujúcich detí sa rodí počujúcim rodičom, ako ste vy, ktorí nemajú žiadnu predchádzajúcu skúsenosť s osobou s poruchou sluchu.

Pre väčšinu z vás sa stane **pochopenie poruchy sluchu a jej vplyvu na vývin dieťaťa a komunikáciu v rodine kľúčom k jej prijatiu**. Na základe toho, ako sa k poruche sluchu postavíte, urobíte v nasledujúcich mesiacoch a rokoch mnoho prepojených rozhodnutí, ktoré ovplyvnia vaše dieťa počas celého života – sociálne, emocionálne aj intelektuálne. Zvažovať budete nielen výber spôsobu komunikácie alebo školy, ale aj používanie načúvacích prístrojov alebo stretávanie sa s ľuďmi z komunity Nepočujúcich.

Možno sa sami seba pýtate, čo to znamená **PRIJATIE** a či je vôbec možné plne prijať poruchu sluchu. Prijatie znamená, že ste lepšie pripravení vyrovnávať sa so zmenami, ktoré do vášho

života priniesla porucha sluchu. Nemusí to znamenať, že ste spokojní so svojou situáciou. Prijatie znamená, že rešpektujete, že vaše dieťa JE a navždy BUDE nepočujúce alebo nedoslýchavé. Neznamená, že poruchu sluchu musíte mať radi, vítať ju alebo ju dokonca preferovať.

Prijatie znamená, že si uvedomujete dôsledky poruchy sluchu na vývin dieťaťa a viete, že vaše dieťa má špeciálne potreby, s ktorými potrebuje pomocť. Neznamená však, že všetok čas budete venovať iba dieťaťu na úkor zvyšných členov rodiny.

2. Negatívne emócie začínajú strácať silu a vy snívate nové sny

Ak ste už prešli prvým obdobím trúčlenia, tak viete, že sa silné emócie postupne vytrácajú a strácajú vplyv na váš každodenný život. Začínate si uvedomovať, že porucha sluchu je iba malou súčasťou vašich detí a viete sa tešiť zo života aj napriek tomu, že vaše dieťa nepočuje dobre.

S viacerými rodičmi sme sa v poradni rozprávali o tom, že je dobré v tejto fáze postupovať malými krôčikmi. Neskôr nám povedali, že sa každodenný život skutočne ľahšie zvláda, ak si dajú pozor a hádzu myšlienky typu „čo ak raz...“ za hlavu a sústredia sa viac na prítomnosť – „tu a teraz“. Napriek tomu, že sa to nedá vždy zvládnuť, skúste sa nenechať rozhodiť starosťami o to, aké dieťa bude, keď bude mať 12 alebo 20, čo sa s ním stane, keď už tu nebudete, alebo úvahami, či raz bude schopné nájsť si životného partnera. Porozprávajte sa s lekármi, špeciálnymi pedagógmi alebo psychológmi, čo môžete urobiť pre seba aj dieťa v najbližších dňoch a týždňoch. Postupujte potom malými krôčikmi vpred.

- ” Hanka je naše dieťa. Áno, jej vývin ide inak ako u bežných detí, ale to neznamená, že je menej hodnotná, dôležitá alebo že potrebuje menej lásky. Hanka je na prvom mieste, jej hluchota je až druhoradá.
- ” Netrvalo mi dlho, kým som prijala poruchu sluchu. Myslím, že sme hluchotu prijali s manželom ľahšie hneď z dvoch dôvodov – vedeli sme, že syn mal meningitídu a vtedy je porucha sluchu častým následkom, ale hlavne sme vedeli, že pri nej skoro zomrel, a tak nám porucha sluchu, v porovnaní so smrťou, nepripadá až taká tragická.
- ” Pristahovala som sa do nepočujúcej rodiny. Mali finančné problémy, ale napriek tomu žili krásne a harmonicky. Keď sa mi narodilo nepočujúce dieťa, plakala som len raz. Potom som sa prestala báť a začala sa venovať dcére. Uvedomila som si, že nie je podstatné, či bude mať strednú alebo vysokú školu, ale podstatné je to, aby bola spokojná a šťastná a aby žila tak, ako žili moji svokrovci.

” Zo začiatku, keď sa všetci pozerali malej na uško, čo to tam má, bola som neistá. Teraz každému bez problémov poviem, o čo ide, a som hrdá na dcérku, že to tak zvláda. Viem, že to ešte bude mať ťažké v škole, ak tam budú posmievačské deti, ale ona to dá. Je silná. Niekedy mám pocit, že je silnejšia ako ja. Teraz chodí do bežnej škôlky, takže si myslím, že pôjde aj do bežnej školy. Jej život bude super...

” My sme sa na rozdiel od iných rodičov nemuseli na začiatku vyrovnávať so šokom zo sluchového postihnutia. Borku sme spoznali ako vášnivú, veselú, aktívnu mladú dámu so zmyslom pre humor a prirástla nám k srdcu. Rozhodli sme sa ju aj s bráčekom adoptovať. Sluchové postihnutie je niečo, čo proste patrí k nej, nijak nám to nevyčnievalo vtedy ani teraz... To však neznamená, že sa nemusíme vyrovnávať s rôznymi nuansami tohto postihnutia. Niekedy nám to dá neskutočne zabráť.

3. Začínate vnímať silné stránky dieťaťa a iných členov rodiny

Postupne, ako prvý nával bolesti ustúpi a oči sa trochu viac otvoria, začnete si všímať, že vaše dieťa síce určité obmedzenia má, ale zároveň má kopu talentov, ktoré ste predtým vôbec nevideli. Začnete snívať o svojom dieťati nové sny.

Zároveň si uvedomíte, že sa VÁM už podarilo zvládnuť nové zručnosti – zvládli ste opakované vyšetrenia v nemocnici, výmenu bateriek v načúvacích prístrojoch alebo vysvetliť deťom na ihrisku, že vaše dieťa nepočuje, a preto, ak chcú od neho hračku, musia ho najprv poklepať po ramene. Vo vašej novej role sa začínate cítiť čoraz viac isto. **Porucha sluchu začala postupne strácať moc nad vašou rodinou.** Pomaličky vám dochádza, že s príchodom poruchy sluchu do vašej rodiny nenastal koniec sveta, tak ako ste si to kedysi mysleli. Naopak, stala sa výzvou, ktorá vytiahla na svetlo skryté schopnosti jednotlivých členov rodiny. Už viete, že máte silu pozbierať sa a múdrosť hľadať riešenia, ktoré budú dobré pre vašu rodinu.

” Neverili by ste, ako dobre vie Jakub odhadnúť ľudí len na základe neverbálnej komunikácie.

” Je síce pravda, že Kaja dobre nevyslovuje slová, ale keby ste ju videli, ako rýchlo šibrinkuje rukami, keď sa rozpráva s priateľkami, zostali by ste zaskočení.“

” Peter je síce nepočujúci, ale inak sa veľmi nelíši od iných detí. Každý boží deň sa hráva so psom a teší sa, keď prideme s manželom domov. Rád sa blázni na ihrisku a rovnako ako každé iné dieťa má kopu modrín a odrenín. Vie ma vytočiť do nepríčetnosti, ale takisto milovať ako nikto iný.“

- ” Človek má v sebe viac pokory. Užíva si každú jednu chvíľu s dieťaťom. Už nikto z rodiny neriešime, že Tomi nepočuje... lebo on vlastne s dvoma kochleárikmi počuje a rozumie nám krásne. Keď mám niekde povedať, že je nepočujúci, pripadá mi to úsmevné. Poviem si: „Hej, je, ale iba vtedy, keď spí, keď nemá kochleáriky na sebe, aby ho netlačili ☺.“

RADA RODIČOV: Zachovajte si pozitívny prístup a humor

Postupom času som si uvedomila, že čokoľvek ťažké sa deje v mojom živote, má aj svetlejšiu stránku. Na začiatku som si to nevedela predstaviť, ale neskôr prišiel čas, keď som si uvedomila, že sa Hanka stala pre nás požehnaním. Učím sa tešiť z maličkostí a myslím, že vďaka jej špeciálnosti som začala vnímať svet inými očami. Všímam si naraz veci, ktoré by mi kedysi vôbec nepripadali dôležité. Zo začiatku som nevedela vidieť na Hankinej hluchote nič „zábavné“, teraz si už s úsmevom na tvári poviem – „mohla som povysávať bez toho, aby čo i len oko otvorila“.

4. Stretávate sa s novými výzvami, ktoré prinášajú nové truchlenia

Prijatie je celoživotný proces – nie konečný stav. Keď hovoríme o prijatí, myslíme tým nielen prijatie poruchy sluchu ako takej, ale aj prijatie života, o ktorom vieme, že sa zmenil.

Často sa stáva, že aj vtedy, keď si už konečne zvyknete na každodenný život s poruchou sluchu, objavia sa nové situácie, ktoré nanovo spustia proces truchlenia (aj keď v menej intenzívnej podobe). Takou situáciou môže byť napr. napríklad prechod z integrácie do špeciálnej školy, keď dieťa neprospejeva, zmena spôsobu komunikácie, keď dieťa nenapreduje tak rýchlo, ako by malo, alebo ťažkosti nájsť si zamestnanie po ukončení strednej školy. Tieto situácie často v rodičoch znova vyvolajú pocity popretia, strachu alebo zúfalstva z neznámeho, ktoré je pred nimi. Ak máte pocit, že ste ako na zvončekovej dráhe, neznamená to, že ste zlí rodičia, znamená to len, že ste ľudské bytosti. Tieto nové situácie vás znova a znova učia nachádzať v sebe novú silu postaviť sa na nohy a vymyslieť nové sny a plány.

- ” Strašne ma zabolelo, keď sme prišli na nové ihrisko a ja som videla, ako sa Igorovi deti vysmievaajú a nechcú sa s ním hrať. Na našom ihrisku sa tak deti k nemu nikdy nesprávali.
- ” Tak dlho to Radko vydržal v bežnej škole a teraz ho máme dať do špeciálnej, ktorá je v inom meste? Neverím, že mu je v tejto škole tak zle, aby tam ešte zopár ročníkov nevydržal. Veď kamarátov si môže nájsť aj neskôr, keď vyrastie, a učenie doma dobehne, keď ho v škole nestíha. Okrem toho, kto by ho do novej školy vozil?

” Často si uvedomujem, že porucha sluchu je komunikačný a sociálny problém. Zuzka je kontaktná a má čaro osobnosti, takže ľudí priťahuje. Stáva sa, že sa našej trojročnej rebelke prihovárajú susedia a kladú jej otázky... a vidím, že Zuzka nič. Vstúpim do toho a vysvetlím, že nepočuje dobre, že nosí načúvačky, ale ešte stále sa len učí cez ne rozumieť. Na druhý deň vidím, že sa niektorí ľudia znova prihovoria, ale iní už nie... a vtedy mi je to ľúto.

5. Hľadáte spôsoby, ako reagovať na názory a postoje cudzích ľudí okolo vás

Počas toho, ako sa snažíte vyrovnáť s poruchou sluchu dieťaťa, sa veľakrát dostanete do situácie, kde musíte reagovať na postoje a názory nielen vašich najbližších, ale aj širšieho okolia. Ľudia okolo vás môžu byť zaskočení, neistí, zvedaví, zízajúci, môžu mať potrebu vám radiť, ľutovať vás alebo vaše dieťa, vyhýbať sa vám alebo vášmu dieťaťu. Niekedy si vypočujete bolestivé komentáre („Ešte dobre, že máte zvyšné deti zdravé, z toho si nič nerob.“ „Niektoré deti sú také, pomalé...“), inokedy dostanete rady, o ktoré ste nežiadali („Vieš čo, počula som, že suseda objednala z internetu taký liek, čo vylieči také ochorenia“, „Keby to bolo moje dieťa, určite by som...“), inokedy sa môžu objaviť necitlivé otázky typu („To je tvoj manžel na príčine? Veď u vás nikto nemá v rodine poruchu sluchu.“).

Je normálne, že sa v takýchto situáciách môžete cítiť zranení, dotknutí alebo nahnevaní. Popravde, neexistuje jeden správny spôsob, ako na takéto poznámky zareagovať. Vašu reakciu pravdepodobne ovplyvní to, kto danú vec povedal (starému rodičovi budete ochotní asi dlhšie vysvetľovať ako pánovi z autobusa), to, ako sa v danom momente cítite, alebo to, kde sa práve nachádzate (práca, ihrisko, obchod, čakáreň u lekára).

Ponúkame vám niekoľko tipov, ktoré pomohli iným rodičom:

1. **Cíťte sa slobodní – môžete, ale nemusíte reagovať na komentáre a otázky iných ľudí.** Vo väčšine prípadov platí, že má zmysel reagovať iba vtedy, ak dokážete ostať pokojní a hovoriť jasne. Ak sa zastavíte a niekoľkokrát sa nadýchnete pred tým, ako zareagujete na bolestivú poznámku, budete mať väčšiu šancu, že poviete čosi zmysluplné a pozitívne. Ak cítite, že nie ste pripravení na konfrontáciu, alebo si uvedomujete, že by to aj tak nemalo zmysel, nechajte to tak. Jednoducho môžete ignorovať komentáre alebo zmeniť tému rozhovoru.
2. **Rešpektujte, ako sa práve cítite.** Je normálne, že sú dni, keď zareagujete lepšie ako iné dni, všetci to tak máme.
3. **Vymyslite si štandardnú odpoveď.** „To je v poriadku, ďakujem za záujem.“ „Nemám chuť sa o tom teraz rozprávať. Necháme to na inokedy.“ „Ak vás zaujíma porucha sluchu, dobré články nájdete na www...“ Niektorým rodičom pomohlo, keď si doma spoločne pripravili

niekoľko spoľahlivých odpovedí pre rôzne skupiny ľudí (starých rodičov, susedov, spolupracovníkov, deti na ihrisku alebo ľudí na verejnosti). Pripravená odpoveď im pomohla zareagovať tak, ako chceli.

4. *Ak je na to vhodná príležitosť, vysvetľujte a vzdelávajte ostatných o poruche sluchu alebo pridruženom postihnutí.* Majte však reálne očakávania. Ľudia majú mnohé predsudky, ktoré sa nedajú krátkym rozhovorom zmeniť. Nemiňajte preto zbytočne veľa energie trápením sa nad reakciami cudzích ľudí, ak ich nedokážete ovplyvniť. Občas stačia krátke vety typu: „Dcéčka chodí do bežnej škôlky, s načúvacími prístrojmi počuje podobne ako počujúce deti.“ „Nemusíte ho ľutovať, poznáme viacerých ľudí s poruchou sluchu, ktorí sú šťastní, zdraví a úspešní.“
5. *Niekedy pomáha, keď ste proaktívni, preberiete vedúcu rolu a sami od seba zareagujete na „neprijemnú“ chvíľu.* Môžete s úsmevom osloviť dieťa, ktoré nevie odtrhnúť oči od načúvacích prístrojov, a vysvetliť mu, čo má vaše dieťa na uškách, alebo vysvetliť krátkou vetou rodičovi na ihrisku, prečo vaše dieťa nereaguje na jeho otázky pred tým, ako začne frflať, že si ho opakovane dieťa nevšima. „Načúvacie prístroje pomáhajú Tomáškovi lepšie počuť, rovnako ako tebe pomáhajú okuliare lepšie vidieť.“ „Môjmu dieťaťu pomáha, ak sa ho pred rozhovorom dotknete, keďže na diaľku nepočuje dobre.“
6. *Skúste byť pre iných modelom správania.* Najlepší spôsob, ako „vzdelávať“ širšiu verejnosť, je ukázať im na vašom vlastnom príklade, ako s dieťaťom komunikujete, ako sa k nemu správate v náročných situáciách, ako prijímate jeho poruchu sluchu vy. Pozitívny prístup k postihnutiu dieťaťa často časom preberú aj ľudia okolo vás. Ak z vás napríklad návšteva robí tlmočníka, povzbudte ich, aby sa namiesto toho, aby sa pýtali vás, opýtali priamo vášho dieťaťa. Ak sa napríklad spýtajú: „Dala by si Hanka čokoládku?“, odpovedzte: „Neviem, skúste sa spýtať priamo jej“ a usmejte sa.
7. *Ak je to možné, skúste mať pozitívny prístup k ostatným, a to aj vtedy, ak vás ich poznámky zaskočia.* Väčšina ľudí vám svojimi reakciami nechce ublížiť, správajú sa tak preto, lebo nevedia ako inak. Potrebujú len vašu podporu a vedenie, aby to vedeli urobiť alebo povedať inak.
8. *Ak to zvládnete, dajte ľuďom vedieť, že sa vás ich poznámka alebo otázka dotkla.* Nabudúce tak môžu byť citlivejší nielen k vám, ale aj ďalším ľuďom s podobnou skúsenosťou. „Bolí ma, keď podceňujete moje dieťa.“ „Neprajem si, aby ste ho ľutovali, dieťa s poruchou sluchu je rovnaké ako akékoľvek iné dieťa.“
9. *Ak cítite hnev, požiadajte blízkeho človeka, či by ste sa mu mohli len tak posťažovať.* Niekedy sa jednoducho nedá byť konštruktívny. Nájdite si „búťlavú vrbu“, pri ktorej „vypustíte paru“ – človeka, ktorý bude iba počúvať a nebude hodnotiť, kritizovať ani dávať nevyžiadané rady.

RADA RODIČOV: Netrápte sa názormi cudzích ľudí zbytočne dlho.

Občas sa nám stávalo, že si ľudia na ulici okato prezerali naše načúvačky, kládli nám nepríjemné otázky alebo komentovali naše rozhodnutie s Vincom posunovať. Veľmi nám vtedy pomohlo porozprávať sa s inými rodičmi nepočujúcich detí, ktorí nám poradili, ako sa s takýmito situáciami vyrovnali oni. Niektorí nám dokonca dali aj tipy, ako trefne odpovedať na nepríjemné otázky 😊.

6. Uvedomujete si, že potrebujete veľa informácií, aby ste porozumeli, čo je pred vami

Počas stretnutí s odborníkmi a čítania kníh sa často dozvieme protichodné informácie. Pýtajte sa na názor rôznych ľudí, aj keby to malo trvať dlhší čas. Je veľmi dôležité, aby ste spoznali viacero ľudí, ktorí budú mať rozdielne názory na technológie, komunikáciu a vzdelávanie. Jedine tak budete mať možnosť preskúmať všetky možnosti a vybrať si tie, ktoré budú najlepšie sedieť vašej rodine aj dieťaťu. Pamätajte však, že neexistuje jedna ideálna komunikačná metóda ani konkrétny načúvací prístroj, ktoré by boli vhodné pre všetky deti.

RADA RODIČOV: Nebojte sa klásť otázky, keď niečomu nerozumiete.

Na začiatku som sa bála odborníkov pýtať, všetko bolo pre mňa nové. Až neskôr som si uvedomila, že sa bez pýtania nič nedozviem, a nevedomosť ma trápila viac. Aj teraz sa ešte občas hanbím, lebo mám pocit, že ich zdržujem, ale už sa snažím čoraz viac lekára opýtať, čo to cudzie slovo, čo použil, znamená. Načerpajte čo najviac aj vy od ľudí, ktorí majú vedomosti, a nenechajte sa nimi odbiť.

RADA RODIČOV: Zapisujte si otázky pre odborníkov doma.

Skoro vždy je u odborníkov stres. Zapisujem si preto otázky doma, počas toho, ako na niečo zaujímavé natrafím v knihe alebo keď mi niečo napadne večer pred zaspávaním. Potom už u lekára alebo špeciálneho pedagóga iba vytiahnem papier a pýtam sa. S našou špeciálnou pedagogičkou sa nám osvedčilo, keď som jej posielala svoje otázky e-mailom skôr, lebo si potom stihla k tomu niečo pripraviť, kým sme sa zase stretli.

- ” Keď mojej dcére napokon diagnostikovali poruchu sluchu, pocítila som úľavu. Možno vám to znie zvláštne, ale cítila som úľavu, pretože napriek tomu, čo mi neustále hovoril doktor, priatelia aj rodina, vedela som, že niečo nie je v poriadku. Keď sme konečne dostali diagnózu, znamenalo to, že máme miesto, odkiaľ môžeme štartovať. Vedeli sme, v čom je problém, a tak sme sa mohli začať vzdelávať a hľadať riešenia.
- ” Doma sme sa zrútili po tom, čo sme si vygooglili, o čo ide. Nemal nám kto odpovedať na tisíc otázok. Vyhľadávanie na nete sa zintenzívnilo. Všetko išlo bokom – deti aj domácnosť... až sme narazili na stránku Nepocujucedieta.sk a pomaly sme si sami začali skladať skladačku. Skladačku úplne odlišnú od doterajšieho života. Na začiatku veľmi desivú, teraz už menej, ale stále plnú obáv a nezodpovedaných otázok.
- ” Nemala som predstavu, kde začať hľadať informácie, ktoré by mi pomohli porozumieť poruche sluchu. Začala som si čítať všetky knihy, ktoré som našla, a potom som si zapísala hromadu otázok, ktoré som si priniesla so sebou do ambulancie. Chcela som vedieť, aké zvuky dcéra počuje, aké načúvacie prístroje by jej pomohli, aké možnosti komunikovať s ňou máme.

RADA RODIČOV: Konzultuje všetko od začiatku so špeciálnym pedagógom – surdopédom.

Pomohlo nám, že sme sa stretli so surdopédkou hneď od začiatku, ešte predtým, ako sme získali načúvacie prístroje. Dala nám informácie o tom, ako pomáhať Filipkovi s rozvojom reči, že napríklad nie je dobré hovoriť príliš dlhé a komplikované vety a kopec ďalších rád, ktoré by sme inak nemali kde získať.

RADA RODIČOV: Vyhľadajte čo najskôr dobrého logopéda.

Určite by som odporučila vyhľadať dobrého logopéda. My sme k našej logopedičke chodili od Matkiných šiestich mesiacov. Veľa ľudí sa mi smialo, že načo, keď nerozpráva, ale podľa mňa je to dôležité. Spočiatku sme sa len hrali, hľadali si k sebe cestu... a teraz sú už s tetou logopedičkou kamošky ☺.

7. Začínate vnímať svoje vlastné potreby

Niektorí rodičia sú zo začiatku natoľko nabudení, že sa rozhodnú investovať všetku svoju energiu do dieťaťa, aby napredovalo. Cvičia, rehabilitujú, chodia k rôznym odborníkom, aby nič nezanedbali. Starostlivosť o dieťa ich však vyčerpáva natoľko, že večer padajú do postele neskutočne unavení. Popri dieťati už neexistuje nikto iný.

Ak je to aj váš prípad, spomeňte si na význam záchrannej lode, ktorou určite pre vaše dieťa ste. Nikto nebude mať úžitok z toho, ak sa potopíte pod váhou starostí, vyčerpanosti

a zodpovednosti. Pamätajte, že nikto nemá bezodný pohár energie. Obráťte preto svoju pozornosť aj na **seba**. Pamätajte, že vášmu dieťaťu nemusíte nič vynahrádzať tým, že sa o neho budete neobmedzene, až do vyčerpania starať. Za jeho poruchu sluchu nie ste vinní.

Viacerí rodičia, s ktorými sme hovorili, povedali, že sa snažia z času na čas zmiznúť z domu a zabezpečiť si k dieťaťu opatrovatelku alebo niekoho z rodiny. Nie je podľa nich lepší protijed na vyhorenie, ako odísť raz za týždeň na niekoľko hodín s manželom alebo priateľkou mimo domova. Dajú si kávu, pizzu, pôjdu do fitka alebo len tak na prechádzku. Napriek tomu, že pre mnohých rodičov je takýto „špás“ finančne náročný, viacerí rodičia tvrdia, že sa presvedčili na vlastnej koži, že je užitočné nielen pre nich samotných, ale aj pre celú ich rodinu, ak si trochu oddýchnu a načerpajú nové sily mimo detí.

A ešte jedna dôležitá vec. Rodičovstvo je vecou pokusu a omylu. Buďte k sebe jemní a pochváľte seba aj dieťa aj za najmenšie úspechy. Byť rodičom dieťaťa so špeciálnymi potrebami je často náročné samo osebe. Zbytočné kritizovanie nikomu nepomáha.

8. Hľadáte pre seba podpornú sieť

Trúchlenie sa oveľa lepšie zvláda, keď máte ľudí, s ktorými sa môžete podeliť o svoje pocity a myšlienky. Komunikovanie je pre mnohých rodičov lepšie riešenie ako pokus vyrovnáť sa so všetkým iba vo vlastnej hlave. Stretávajú sa s inými ľuďmi. Začnite tam, kde ste už pomoc kedysi našli – pre niekoho je to dobrý priateľ, pre iného duchovný alebo psychológ.

” Kedysi som dostala radu, aby som sa skúsila s niekým spojiť vždy, keď na mňa dolahne depka. Povedali mi, že vždy, keď mi bude veľmi ťažko, mám skúsiť niekoho kontaktovať – zavolať, napísať mail alebo ak sa to dá, nasadnúť do auta a vyhľadať priateľku. S mojou najlepšou kamarátkou byvame ďaleko od seba, ale vždy, keď mi je ťažko, tak jej zavolám. Keď sa s ňou rozprávam o tom, čo m trápi, tak sa mi ulaví, lebo viem, že v tom nie som sama. Často mi dá aj nejaký nový nápad, čo ešte môžem urobiť.

Myslíme si, že stretnutie s dospelými nepočujúcimi ľuďmi alebo rodičmi detí s poruchou sluchu vám môže priniesť veľa nenahradiateľných poznatkov a skúseností. Zároveň vás však chceme upozorniť, že skúsenosti iných ľudí je vždy potrebné brať s rezervou.

- Načúvacie prístroje alebo metóda komunikácie, ktorú si zvolili vaši priatelia, nemusia byť vhodné riešenie pre vás a vaše dieťa, pretože má inú poruchu sluchu alebo iné silné stránky, na ktorých môžete stavať.
- Skúsenosti nepočujúcich ľudí, ktorí vyrastali pred viac ako 20 rokmi so škatulkovými načúvacími prístrojmi, ktoré dostali v neskoršom veku, sú s veľkou pravdepodobnosťou

úplne iné ako možnosti vašich detí, ktoré vyrastajú v čase, keď sa v ranom veku predpisujú výkonné digitálne prístroje a vy aj vaše dieťa môžete získať kvalifikovanú pomoc od rôznych odborníkov.

- ” Žiadny počujúci odborník nám nevedel povedať, aké to skutočne je vyrastať, vnímať a komunikovať, keď máte poruchu sluchu. Bolo pre nás super zažiť stretnutia rodičov, kde sme stretli aj nepočujúcich rodičov a nepočujúcich ľudí. Keď som videla, akí sú spokojní a šťastní bez ohľadu na to, ako dobre komunikujú hovorenou rečou, uvedomila som si, že to nebude s tou poruchou sluchu až také zlé. A okrem toho, bolo super, že som mala možnosť pozerieť, ako oni komunikujú so svojimi deťmi, a čosi som sa na tom aj naučila ☺.
- ” Boli sme v nákupnom centre, keď som si všimla dvoch nepočujúcich ľudí, ktorí posunkovali. Nevedela som v tom čase posunkovať, a tak som netušila, ako s nimi budem komunikovať. Jediné, čo som vedela, bolo, že sa potrebujem spojiť s niekým, kto rozumie, aké to je byť nepočujúci. Pred tým, než sme sa dozvedeli, že je naše dieťa nepočujúce, by som nikdy nebola schopná niečo také urobiť. Keď však máte absolútne nedostatok informácií a neviete, kde ich získať, budete prekvapení, čo všetko ste ochotní urobiť.
- ” Jedným z najlepších rozhodnutí, ktoré sme na začiatku urobili, bolo, že sme sa zapojili do podpornej skupiny rodičov. Možnosť hovoriť s ľuďmi, ktorí naozaj rozumejú, čím prechádzame, nám neskutočne pomohlo. Ešte dôležitejšie bolo vidieť nepočujúce alebo ťažko nedoslýchavé deti, ktoré boli staršie ako to naše. Keď sme videli, aké normálne boli, uvedomili sme si, že aj naša dcéra bude OK.
- ” To, že sme sa dali dokopy s inými rodičmi, nám zachránilo život. Naša rodina a priatelia boli veľmi nápomocní, ale nikto z nich nepoznal ten pocit, aké to skutočne je. To, že sme mohli stráviť čas s inými rodinami, ktoré mali dieťa s poruchou sluchu, nám pomohlo uvoľniť sa v období, keď sme nevedeli, čo máme s dieťaťom robiť. Na iných rodinách sme videli, že porucha sluchu nie je niečo, čoho sa treba báť a prečo je nutné dieťa neustále ľutovať.

Ak stále váhate, či sa prísť pozrieť na stretnutie rodičov, nechajte sa možno inšpirovať nasledujúcimi výrokmi. Spýtali sme sa rodičov, ktorí sa stretli na veľkej podpornej skupine, čo im toto stretnutie prinieslo. Toto sú niektoré ich odpovede: bohaté informácie, podporu, inšpiráciu, silu, motiváciu, obdiv, vieru v krásnu budúcnosť, úsmev, nové kontakty a príbehy, nádej, veľký manuál, nápady, úctu, vedomie, že je nás veľa, povzbudenie ísť ďalej, vnútorný pokoj, radosť z očakávania nových pokrokov, vzácný čas spolupatričnosti.

9. Vidíte, že porucha sluchu priniesla pre vás aj čosi nové – pozitívne

Položili sme rodičom nasledujúce otázky: „Priniesla porucha sluchu niečo pozitívne do vašej rodiny? Zmenilo sa vo vašej rodine alebo vo vás samotných niečo k lepšiemu?“

- ” Olinkina porucha sluchu mi pomohla uvedomiť si, že najdôležitejšie v živote je zdravie a že mať zdravé dieťaťko nie je samozrejmá (hoci sa tak môže zdať). Naučila ma neodsudzovať a neškatulkovať ľudí na základe niečoho, pretože nevieme, čo sa za určitým správaním môže skrývať. A tiež ma naučila vážiť si každý maličký pokrok a tešiť sa z maličkostí – aj z takých, ako je napríklad jedno slovo.
- ” Hlbšie som spoznala seba – svoje limity a strachy, ale aj silu a bojovnosť. Zároveň mám väčší súcit s ľuďmi, ktorí majú dieťa s akýmkoľvek hendikepom alebo svojším vývojom. Mohli sme stretnúť veľa kvalitných ľudí z radov rodičov, odborníkov, ale aj samotných detí. Spoznali sme komunitu sluchovo postihnutých zvnútra.
- ” Keď som otehotnela, mala som vynikajúcu prácu a chcela sa vrátiť do práce po roku. Tým, že sa nám zmenili plány, ostala som doma doteraz a som veľmi rada. Vychutnala som si Irenku celé tri roky ☺.
- ” Začala som kvôli dieťaťu študovať špeciálnu pedagogiku. Ani vo sne by mi nenapadlo, že ma to dovedie do týchto končín.
- ” Vnímam viac maličkostí v živote, z ktorých sa teším. Snažím sa Zlatke porozumieť a vnímať život cez jej optiku. Vždy, keď sa mi zdá niečo ťažké a neriešiteľné, tak si poviem: „Zlatka si to nevykomunikuje, ale ja mám slová a viem ich použiť. Tak to urob, neseď tu a nelutuj sa.“ Je to paradox, ale práve Zlatka a jej viacnásobné postihnutie mi dáva veľa odvahy. Obdivujem ju, čo všetko zvláda. Je môj obrovský vzor. Vzor húževnatosti a cieľavedomosti. Ide za svojím, aj keď zatiaľ často nevhodnými spôsobmi – no to, dúfam, vycibříme. Učí ma trpezlivosti a bezpodmienečnej láske. Vidím veľa vecí úplne inak ako predtým.

10. Začínate dávať iným

Tým, že začnete navštevovať podporné skupiny alebo organizácie združujúce rodičov, začnete postupne stretávať rodičov, ktorí budú mať menej vedomostí a skúseností ako vy, rodičov, ktorí budú v stave počiatočného zúfalstva. Vaša podpora a skúsenosti budú pre nich veľkou pomocou, pretože sa z prvej ruky dozvedia, že mať dieťa s poruchou sluchu nemusí byť koniec sveta. Nič nepomáha rodičom viac ako pocít, že ste všetci na spoločnej lodi.

” Som typ človeka, ktorý je schopný sedieť a plakať, že sa niečo nedá uskutočniť, že sa svet nezmení. Teraz však vidím, že sa svet pre naše decká mení. Akoby sa mi splnil sen, keď vidím, kolíkí rodičia pomáhajú, kolíkí tomu venovali srdce. Už vidím, že to má zmysel. Rodičia zbúrali môj svet pesimizmu.

” Na Slovensku sú mnohí zúfalí rodičia, ktorí nevedia, že sluchová výchova aj posunky môžu pomôcť, existujú rôzne načúvacie prístroje aj metódy, ako overiť, či dieťa dobre s prístrojmi počuje. Práve títo rodičia potrebujú vašu pomoc. Chcem veriť, že v tom nie sme sami, že spolu zmeníme Slovensko. Stane sa z nás silná a pozitívne naladená komunita rodín detí s poruchou sluchu (www.nepocujucedieta.sk). Pomoc nie je jednosmerná. Pridajte sa k nám, aby vás mohol nájsť niekto vo vašom regióne.

3.

RODINA
S DIEŤAŤOM
S PORUCHOU
SLUCHU

Silvia Hovorková

RODINA S DIEŤAŤOM S PORUCHOU SLUCHU

Túto kapitolu sme napísali, pretože si myslíme, že tak ako je pre informovaného rodiča dôležité vedieť o prístrojoch, vyšetreniach a komunikácii, je pre neho zároveň dôležité vedieť, že porucha sluchu alebo viacnásobné postihnutie dieťaťa prináša do rodín nové výzvy nielen pre rodičov, ale aj pre súrodencov a starých rodičov.

Skôr ako sa pustíme do tejto kapitoly, prosím, majte na pamäti, že sme špeciálne pedagogičky, a nie psychologičky. Čítajte preto nasledujúce riadky s vedomím, že je to súhrn vedomostí, o ktorých sme sa dočítali v „múdrych“ knihách, článkoch a diskusných fórach, súhrn skúseností, ktoré nám dali priatelia psychológovia, a v neposlednom rade sú to informácie zozbierané na základe mnohých rozhovorov s rodičmi, s ktorými robíme. V žiadnom prípade naše pozorovania a skratkovité odporúčania nenahradia prácu skúseného odborníka. Ak počas čítania kapitoly zistíte, že by ste vy s partnerom alebo vaše počujúce dieťa predsa len mohli potrebovať pomoc odborníka, nehanbite sa obrátiť so svojimi otázkami na psychológa alebo psychoterapeuta.

V predchádzajúcej kapitole sme hovorili predovšetkým o tom, aké emócie zažívajú mnohí rodičia (jednotlivci) dieťatka so zdravotným postihnutím. V tejto kapitole by sme radi pohovorili o tom, aké nové výzvy môže diagnóza poruchy sluchu alebo viacnásobného postihnutia priniesť do partnerského vzťahu, do života starých rodičov alebo súrodencov.

” Keď teraz spätne premýšľam o prijatí poruchy sluchu, myslím, že to nebolo len o prijatí poruchy ako takej, ale aj o prijatí toho, že sa náš život zmenil. Naraz nebol taký, aký sme ho s manželom poznali predtým. Na začiatku sme mali pocit, že sa zmenilo VŠETKO. Neskôr, keď sme dostali viac informácií o poruche sluchu a začali sme sa stretávať s rôznymi odborníkmi, tak sme si uvedomili, že porucha sluchu je len časťou toho, kým naše dieťa je. Ešte viac sa nám uľavilo v momente, keď sme sa naučili s naším synom komunikovať. Naraz sme s manželom začali mať pocit, že si už vieme znova predstaviť, kde raz pôjde do materskej školy, a pokojne aj to, že raz z neho vyrastie úspešný človek, ktorý bude robiť to, po čom túži.

Vzťahy medzi rodičmi

Veľa sa toho v odborných publikáciách aj magazínoch popísalo o tom, ako sa zvyšuje rozvodovosť na Slovensku. Mnohé rodiny zažívajú krízové situácie – stratu zamestnania, choroby, úvery. Rodiny, ktoré riešite okrem „bežných“ trápení ešte aj starostlivosť o dieťa s poruchou sluchu alebo dieťa s viacnásobným postihnutím, ste často ešte pod väčším tlakom. Musíte sa naučiť mnoho nových vecí, musíte zladovať rôznych odborníkov, denne sa starať o dieťa, ktoré vyžaduje zvýšenú starostlivosť, hľadať najlepšie možnosti liečby a kompenzácie sluchu, naťahovať sa so sociálnym, zdravotníckym alebo školským systémom, zvládať zvýšené výdavky na lieky alebo terapie... Všetky tieto požiadavky vyžadujú extra energiu a čas, často by zamestnali ďalšieho človeka na plný úväzok, ktorý však vo vašej rodine nie je. Dalo by sa predpokladať, že zvyšujúci sa stres v rodine prinesie väčšie riziko rozvodu. Nie je to tak. Dobrou správou je, že sa manželské páry s dieťaťom, ktoré má postihnutie, nerozchádzajú o nič častejšie ako iné páry. Naopak, ukazuje sa, že mnohé páry majú pocit, že to, že ako manželia hľadali spoločné riešenia, ako pomôcť ich jedinečnému dieťaťu a zároveň nezabudli na ostatných členov rodiny, utužilo ich vzájomný vzťah. Vďaka tomu, že zažili, že sa môžu jeden o druhého oprieť, je podľa nich ich súčasný vzťah silnejší a citlivejší. **Zdravotné postihnutie dieťatka sa naučili vnímať ako výzvu, ktorá ich rodinu navzájom emocionálne zbližila, rozšírila obzory, zmenila hodnoty a pohľad na svet.** Vďaka postihnutiu sa stretli s novými inšpiratívnymi ľuďmi, zažili pomoc komunity alebo utužili vzťahy s cirkevným spoločenstvom.

Dôvody, prečo sa ako manželia môžete vyrovnávať s postihnutím rozdielne

V predchádzajúcej kapitole sme písali o tom, že proces zmierovania sa s tým, že sa vám narodilo dieťaťko s poruchou sluchu alebo viacnásobným postihnutím, môže trvať rôzne dlho a prináša so sebou veľa silných emócií – strach, vinu, hnev, smútok... Je to proces, ktorý sa vlastne nikdy úplne nekončí, pretože život prináša nové a nové situácie, keď ste zas a znova konfrontovaní s ťažkosťami a výzvami, ktoré v súvislosti so zdravotným postihnutím dieťaťa musíte vyriešiť.

Rodičia v poradni sú občas zaskočení reakciami svojich partnerov. **Hlavným dôvodom je, že nezažívajú proces vyrovnávania sa s postihnutím so svojim partnerom rovnakým spôsobom, a preto nie sú často v rovnakom čase pripravení pohnúť sa vpred.** Občas započujeme – nerozumiem, prečo manželka ešte stále po pol roku plače, prečo manžel nezačne posunkovať napriek tomu, že vidí, že to dcérke pomáha, prečo so mnou nikdy nejde k foniatrovi napriek

tomu, že má v ten deň čas, prečo jej dáva načúvacie prístroje dole, keď ideme na návštevu, nejde s nami na podpornú skupinu s inými rodičmi napriek tomu, že nás opakovane rodičia pozvali...

Čo môže ovplyvniť fakt, že sa s postihnutím dieťaťa vyrovnávate rozdielne?

1. **Povaha** – Niektorí máte potrebu o svojich pocitoch a myšlienkach hovoriť a dožadujete sa podpory od druhého partnera, iní ste zase viac introvertní, vyhľadávate čas osamote a vyrovnávate sa s postihnutím vo svojom vnútri. Ak ste ten, ktorý je vo vzťahu viac emocionálny, pomôžte svojmu partnerovi hovoriť o jeho smútku, frustrácii alebo sklamaní, ale netlačte na neho, aby tak urobil. Ak vám partner v danom momente nevie pomôcť, pretože je stratený vo svojich vlastných pocitoch, hľadajte dočasne podporu mimo neho (širšia rodina, priatelia, podporná skupina rodičov alebo psychologické poradenstvo).
2. **Flexibilita a pohľad na svet** – Niektorí máte vo všeobecnosti pozitívny pohľad na život a prenášate sa rýchlejšie cez ťažkosti alebo zmeny, ktoré vám život prináša, iným z vás to trvá dlhšie a ťažko sa zmierujete s bolesťou a stratou sna o „vysnívanom dieťati“ a každá zmena vyžaduje od vás energiu navyše.
3. **Pohlavie a očakávanie od spoločenských rolí** – Zatiaľ čo sa v našej spoločnosti všeobecne toleruje, že sú viac emocionálne mamy, od otcov sa často očakáva, že emócie neriešia, sú racionálni, a preto vedú veci rýchlejšie vyriešiť. Takéto očakávania sú často veľkým tlakom na otcov, pretože sú si vedomí, že sa porucha sluchu alebo viacnásobné postihnutie „opraviť“ nedá. V niektorých rodinách si tieto spoločné „očakávania“ vedú manželia vysvetliť a ženy vedú manželov uistiť, že to, čo od nich potrebujú, nie je „vyriešenie“, ale to, aby s nimi len boli a počúvali ich, v iných rodinách sú ženy natoľko neisté, že si nevedia predstaviť, čo sa stane, keď sa ešte aj manžel rozplače, keď nebude pevný a silný tak, ako sa javil doteraz.
 Jednoznačnú odpoveď, ako zvládnuť strach, nemáme, vo väčšine prípadov však mamám pomohlo, keď si uvedomili, že ich partner má právo byť rovnako zúfalý ako ony, a začali veriť sebe aj partnerovi, že majú obaja silu sa cez toto zúfalstvo spoločne preniesť.
 Práve preto, že sú niektoré témy špecifické pre otcov a iné pre mamy, otvárajú niektoré CŠPP alebo neziskové organizácie čisto otcovské alebo mamičkovské podporné skupinky. Informujte sa, či sa vo vašom okolí niečo podobné neorganizuje.
4. **Pohľad na vieru** – Ako manželia sa môžete líšiť aj v tom, ako vnímate to, čo sa stalo vašej rodine, cez vieru. Tí, ktorí veria v Boha, často čerpajú silu pri vyrovnávaní sa s postihnutím z dôvery, že je o nich postarané bez ohľadu na to, aké ťažkosti prídu. Tí, ktorí neveria, sa môžu naraz cítiť v takejto situácii osamelo alebo podráždené, pretože nerozumejú „istotám“, o ktoré sa ich partner opiera. Niekedy však vzniknú nezhody medzi manželmi aj vtedy, keď sú obaja veriaci. Zatiaľ čo pre jedného z vás môže byť postihnutie výzvou, ktorá

posilní vašu dôveru v Boha, pre druhého je to moment, keď sa na Boha hnevá za to, čo sa stalo, prípadne začne prehodnocovať, či vôbec Boh existuje.

V takýchto situáciách je dôležité stavať na tom, čo máte spoločné, a hľadať spôsoby, ako môžete byť pre druhého oporou vy ako osoba. Bez ohľadu na vašu vieru môžete spoločne s partnerom premýšľať o tom, čo v tejto novej situácii je a čo nie je podstatné pre vás oboch, môžete sa pokúsiť pomenovať, aké máte túžby a sny nielen pre vaše dieťa, ale aj pre váš ďalší spoločný život. Skúste možno začať tým, že vyzdvihnete, aké sú silné stránky vášho partnera, ukážte, že jasne vidíte, že sú veci, na ktorých môžete spolu stavať.

5. A mnoho iných faktorov...

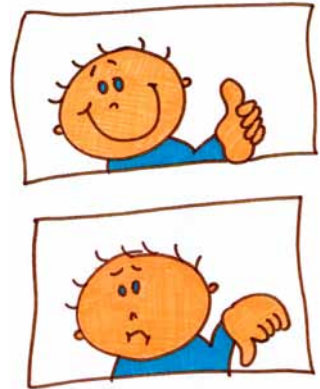
Čo s partnerskými rozdielnosťami? Niektoré tipy sme už spomenuli vyššie. Základ je úcta a ochota hovoriť o svojich starých aj novovzniknutých pocitoch s vašimi polovičkami. Pamätajte, že to, ako váš partner vníma postihnutie dieťaťa, ale aj svoju novú rolu, sa môže výrazne líšiť od vášho vnímania. To, že máte iný spôsob vyrovnávania sa s postihnutím dieťaťa ako váš partner, nemusí byť problém, ak sa naučíte otvorene hovoriť o vašich rozdielnostiach a prijmete, že neexistuje dobrý alebo zlý štýl. Pokúste sa porozumieť tomu, čo prežíva ten druhý, a ak vám to nejde, vyhľadajte spoločne pomoc psychológa.

Tipy, ako napriek náročných chvíľam posilniť manželský vzťah

Konflikty sa objavujú aj v tých najlepších vzťahoch. Zozbierali sme preto pre vás odporúčania odborníkov, ktorí pracujú s rodinami s deťmi so zdravotným postihnutím, a zároveň tipy od rodín.

Pýtajte sa, ako sa váš partner má, ale buďte trpezliví, ak povie, že sa nemá dobre.

Z rozhovorov s rodičmi, ktorí už úspešne „preskákali“ náročné chvíle, vyšlo, že majú často jedno spoločné – pravidelne sa pýtajú svojho partnera, ako sa má, či mu môžu nejako pomôcť, čo môžu obaja urobiť pre to, aby sa cítili vo vzťahu lepšie. Takáto „starostlivosť“ dáva mnohým rodičom istotu, že napriek tomu, že sa v danom momente zmietajú v rôznych pocitoch, sú na riešenie ťažkostí stále dvaja.

” Porucha sluchu akoby upevnila naše manželstvo, pretože som sa naučila viac manželovi dôverovať. Ja som ten, čo stále pochybuje – neverí, stresuje, večný pesimista. A manžel je sniečkový optimista, ktorý ma upokojuje a poukazuje na pokroky, ktoré nevidím...”

Hľadajte a vymieňajte si spoločne informácie o poruche sluchu.

Vymieňajte si navzájom pravidelne informácie o tom, čo ste sa dozvedeli od odborníkov alebo iných rodičov. Keďže je informácií a tém, o ktorých sa potrebujete dozvedieť, veľké množstvo, v niektorých rodinách si rodičia medzi seba rozdelili témy, na ktoré sa sústredia. Mamy sa zvyčajne zaujímajú viac o výchovu a komunikáciu, otcovia sú zase väčšinou zručnejší v technických veciach, a preto vyhľadávajú informácie o rôznych modeloch načúvacích prístrojov, kochleárnom implantáte alebo novinkách, ktoré prinášajú FM systémy. Samozrejme, rozdelenie môže byť aj iné. O tom, čo každý z rodičov zistil, sa potom z času na čas vzájomne informujú, aby sa vedeli spoločne dohodnúť na ďalšom postupe.

Jasne si určte, kto má čo robiť, a z času na čas sa spýtajte, či sú s týmto rozdelením všetci spokojní.

Výchova detí je krásna, ale zároveň náročná. Výchova dieťaťa s postihnutím vyžaduje od partnerov často ešte väčšiu dávku energie a pozornosti v porovnaní s tou, čo by potrebovali pri počujúcom dieťatku. Je preto pochopiteľné, že na začiatku, keď sa začne kolobeh vyšetrení, stretnutí s odborníkmi, vyhľadávania informácií, pobyty v nemocnici, zvládanie starostlivosti o zvyšné deti alebo skoršie každodenné vstávanie do práce, zažívajú viaceré manželské páry chaos v tom, kto bude zodpovedný za jednotlivé úlohy. Za pochodu tak „prischnú“ obom rodičom úlohy a povinnosti, s ktorými nemusia byť vôbec spokojní.

Viaceré mamky, ale aj niektorí tatovia otvorili na našich stretnutiach tému, aké je to náročné, keď je jeden z rodičov konštantne v práci a robí nadčasy, aby finančne zabezpečil rodinu, a druhý rodič je zase zavalený povinnosťami spojenými s domácnosťou a starostlivosťou o dieťa s poruchou sluchu a jeho súrodencov. Dôvod, prečo to tu spomínáme, je fakt, že viaceré manželské páry sa navzájom o týchto pocitoch buď nerozprávali, alebo rozprávali až vtedy, keď „pohár pretiekol“ a došlo k hádkam. Zatiaľ čo sa pracujúci rodič (zvyčajne otec) cítil pod veľkým tlakom, aby priniesol domov potrebné financie, a nechápal, prečo mu manželka vyčíta, že je dlhodobo preč, rodič v domácnosti (zvyčajne mama) zase mal pocit, že všetko plánovanie terapií, logistika, boje s byrokraciou a úradmi, starostlivosť o domácnosť, pobyty v nemocniciach a zároveň výchova a vzdelávanie sú iba na jeho pleciach. Obaja rodičia sa v hĺbke duše cítili nepochopení a nedocenení a fakt, že sa nevedeli porozprávať o tom, ako sa obaja v nových rolách cítia, ich vzájomne oddeľoval.

Neexistuje jedna osvedčená rada, ako si zdeliť povinnosti, v niektorých rodinách však pomohlo, keď si manželia cielene našli čas, sadli si a spísali zoznam úloh, ktoré musia byť počas týždňa pravidelne hotové. Spoločne sa potom dohodli, kto z nich danú úlohu urobí. Z času na čas sa potom k rozdeleniu vrátili, aby zistili, či je každodenná námaha rozdelená čo

najviac rovnomerne. Takéto rozdelenie úloh zároveň pomohlo viacerým rodičom získať predstavu, kedy budú mať počas týždňa chvíľku času, ktorú by mohli využiť **iba** pre seba. Medzi otázky, ktoré rodičia často spoločne riešia, patrí napríklad: Kto a kedy rozváža deti do školy? Kto a kedy chodí na danú terapiu? Kto a kedy nakupuje? Kto a kedy obvoláva odborníkov alebo komunikuje s úradmi?

Ak sa vám tento tip pozdáva, pamätajte, že pri rozdelení úloh nemusíte robiť každú úlohu obidvaja len preto, aby to bolo „fér“. Každý z vás má určité talenty a zručnosti, niektoré veci robíte radšej a lepšie ako iné. Ak je napríklad mama lepšia v kontakte s odborníkmi a úradmi ako v upratovaní kuchyne, môže robiť to. Otec, ktorému zase neprekáža umývať riady, môže v čase, keď mama vybavuje termíny na terapie, umýť riady po celej rodine. Obidvaja rodičia tak robia to, v čom sú lepší, čo ich viac baví a menej ich zťažuje.

Oceňte pravidelne jeden druhého za drobnosti.

Často sa stáva, že si v návale povinností a stresu prestaneme všimnúť potrebné drobnosti, ktoré ten druhý každodenne robí. Jednoducho začneme vnímať tieto drobnosti ako samozrejmosť. „Pristihnite“ svoju polovičku pri týchto veciach. Povedzte manželke, že si vážite, že každý deň umyje riad po piatich ľuďoch, poďakujte manželovi za to, že vás objíma vždy, keď príde domov, ukážte manželke, že si ceníte, že uvarí vždy kávu pre oboch, oceňte manžela za to, že vstáva každé ráno skoro do práce, aby prišiel domov čo najskôr... Jednoducho, povedzte svojmu partnerovi, za čo ste mu vďační a čo vás teší. Nemusia to byť veľké veci, stačia každodenné drobnosti, ktoré potešia hlavne vtedy, keď je v živote chaos a máte pocit, že nič nejde podľa plánu napriek tomu, že robíte maximum.

Komunikujte spolu o tom, čo sa cez deň stalo a čo sa bude diať v nasledujúcich dňoch.

Viacerým manželom sa osvedčilo, ak si každý deň našli aspoň štvrt hodinky na to, aby si povedali, čo je s dieťaťom nového, aké ich čakajú v najbližších dňoch stretnutia a vyšetrenia. Takýto rituál pomáha obom manželom, aby sa cítili informovaní o všetkých dôležitých zmenách, aby si zachovali pocit, že ich nikto nevynechal z podstatného rozhodovania.

Uistite sa, že sa viete postarať o dieťa obaja rodičia.

To, že by ste obaja rodičia mali vedieť nasadiť načúvacie prístroje, vymeniť v nich batérie alebo ich vyčistiť, by mala byť samozrejmosť. Slovom „postarať“ však myslíme celkovú starostlivosť o dieťa. Prečo? Pretože bez ohľadu na to, či máme dieťa s postihnutím alebo nie, každý z nás má momenty, keď potrebuje zastúpiť. Či už vtedy, keď ochoríme a potrebujeme ísť na vyšetrenie alebo do nemocnice, alebo vtedy, keď potrebujeme v rámci zachovania zdravého rozumu krátky čas iba pre seba, keď si môžeme ísť zacvičiť do posilňovne alebo posediť s priateľkou na káve. Niekedy krátka chvíľa nestačí a potrebujeme dlhšiu víkendovú prestávku, kde

môžeme načerpať nové sily. Hovorí sa, že ak naplníme svoj vlastný pohár, potom máme z čoho prelievať a rozdávať ďalej. Ak si odpočiniete, budete mať viac radosti zo života a tým aj viac energie sa znova pustiť do starostlivosti o dieťa aj partnera.

Možno si povieť, že je to predsa samozrejmé, že sa vedía postarať obaja. Faktom však je, že sa vo viacerých rodinách stáva, že rodič, ktorý ostáva doma, preberie postupne na seba všetku zodpovednosť týkajúcu sa starostlivosti o dieťa. Tým, že trávi s dieťaťom omnoho viac času, veľmi ľahko sklzáne do pocitu, že je to on, ktorý zvláda starostlivosť rýchlejšie (pretože má každodennú prax) a zároveň lepšie (pretože pozná všetky nuansy dieťaťa). Druhý rodič časom prijme postoj svojho partnera ako fakt a prestane sa do starostlivosti o dieťa aktívne zapájať. Časom však prvý rodič príde na to, že už nevládze, keďže všetko okolo dieťaťa robí sám a rád by to zmenil. Rýchla zmena však nie je možná. Naučiť sa totiž všetko od základu vyžaduje čas aj preorganizovanie chodu domácnosti. Aby k takýmto stresovým situáciám zbytočne nedochádzalo, **je veľmi dôležité, aby ste hneď od začiatku boli do starostlivosti o dieťa zapojení obaja rodičia. Aby ten, kto trávi s dieťaťom viac času, pravidelne posúval svoje „know-how“ druhému rodičovi.** Istota, že sa viete dostatočne dobre postarať o dieťa obaja, je špeciálne dôležitá u rodičov detí s viacnásobným postihnutím, ktoré majú viaceré špecifiká týkajúce sa kŕmenia, cvičenia, komunikácie alebo vzdelávania.

Zdôverujte sa pravidelne partnerovi so svojimi pocitmi a úvahami, hľadajte v ňom podporu.

To, že je dôležité nájsť si pravidelný čas, keď sa môžete dohodnúť na praktických veciach (kto, kedy, ako, prečo), sme už spomenuli. Na to, aby ste však ako partneri mohli vzájomne rásť a lepšie sa poznávať, potrebujete hovoriť aj o vašich myšlienkach, pocitoch, radoostiach a strachoch. Viaceré manželské páry, ktoré si prešli turbulenciami a náročnými chvíľami, tvrdia, že práve pravidelné zdieľanie, dávanie a prijímanie podpory od svojho partnera je to, čo im dodalo dôveru, že ťažkosti s dieťaťom nakoniec spolu prekonajú.

V poradni sa občas hlavne mamy trápia tým, že pre svoje dieťa nerobia dostatočne veľa, alebo tým, že aj to, čo robia, nerobia dostatočne dobre. Ak je to aj váš prípad, skúste sa porozprávať s vaším manželom, čo si o tom myslí. Možno prídete na to, že sa potrebujete dozvedieť o vývine, komunikácii alebo problematike sluchu viac, aby ste sa cítili vo výchove istejšie a vedeli sa rozhodnúť, čo je pre vaše dieťa dôležité, alebo, naopak, získate od svojho partnera podporu a uistenie, že to, čo už teraz robíte a viete, je dostatočné a dobré. S veľkou pravdepodobnosťou prídete na to, že sa staráte o dieťa najlepšie, ako viete. **Pamätajte, že nie je cieľom, aby ste sa stali odborníkom na všetko. Vašou úlohou je ostať predovšetkým rodičmi, vytvoriť dieťaťu bezpečné prostredie, v ktorom môže v radoosti rásť, hrať sa a komunikovať.**

Ak máte partnera, ktorý málo hovorí a zdieľanie je pre vás dôležité, skúste sa s ním dohnúť, či by bol ochotný aspoň sedieť a počúvať, čo máte na srdci. Niekedy pomáha samotná skúsenosť, že nás ten druhý počúva, pretože tým, že nahlas hovoríme o tom, čo nám beží v hlave, sa nám často darí myšlienky lepšie utriediť.

Hovorte otvorene o financiách a o tom, ako sa vyrovnáte s tým, že ich máte menej.

Viaceré rodiny na našich stretnutiach alebo podporných skupinách otvorili tému financií a zhodli sa na tom, že postihnutie dieťaťa prinieslo do ich rodiny finančný stres. V závislosti od toho, či malo dieťa poruchu sluchu alebo viacnásobné postihnutie, financie v rodine zaťažili platené logopédie a rôzne terapie, fyzioterapeutické pobyty, špeciálne diéty, lieky alebo financie spojené s umiestnením dieťaťa do jasli, škôlky alebo iného zariadenia. Rodičia, ktorí bývajú v menších mestách, často na stretnutiach spomínajú, aké je finančne náročné dochádzať pravidelne za väčšinou odborníkov na veľké vzdialenosti, ako ich limituje, že si jeden z rodičov musí brať často dovolenku alebo neplatené voľno, aby sa stretnutí s odborníkmi mohol zúčastniť tiež.

Kto ostane doma? Kto bude pracovať? Bude nutné sa uskromniť? Je dôležité, aby ste našli spoločnú dohodu a neočakávali, že ten druhý automaticky chápe, že to inak nepôjde. Ak vidíte, že nie ste dlhodobo schopní utiahnuť finančné nároky vašej domácnosti, neodkladajte rozhovor s partnerom na neskôr. Oceňte sa navzájom za to, že každý z vás ťažko pracuje – jeden doma a druhý v práci. Tí, ktorí ostávajú doma, majte na pamäti, že vaši partneri môžu byť pod veľkým tlakom, ak napriek všetkej ich snahe a pracovnému nasadeniu nie je v rodine stále dostatok financií. Ak takáto situácia trvá dlho, niet sa čomu diviť, že začnú byť podráždení a ich únavu si „odnesiete“ vy najbližší.

Spory v takomto napätom období ľahko vyvolá aj nedorozumenie, keď si jeden z manželov chce urobiť radosť a kúpi si niečo, čo nie je „nevyhnutné“, prípadne majú rodičia rozdielny názor na to, či je dôležité investovať financie aj do auta, bytu, dovolenky alebo pôjdu financie predovšetkým na dieťa a starostlivosť o neho. Je veľmi dôležité, aby ste mali obaja partneri reálnu predstavu o rodinných financiách, dohodli sa, čo budú vaše priority, a v prípade núdze sa spoločne rozhodovali, či je možné preorganizovať financie rodiny (či sú položky, na ktorých ešte viete ušetriť a, naopak, na ktoré položky v žiadnom prípade nechcete siahnuť). Vyhnite sa tak zbytočným hádkam o tom, kto a za čo utráca viac, ako by mal.

Spoločný rozhovor vám zároveň môže pomôcť rozhodnúť sa, či budete skúšať žiadať o štátne príspevky, ktoré by vám mohli situáciu uľahčiť. Nebojte sa obrátiť so svojimi otázkami týkajúcimi sa finančnej podpory na sociálneho pracovníka v ČŠPP alebo CVI, prípadne sa priamo obráťte na Úrad práce, sociálnych vecí a rodiny.

Hovorte spolu o tom, akú veľkú rodinu by ste chceli mať.

Každý manželský pár začne v určitom období svojho života riešiť, koľko detí by chcel mať. V prípade rodičov, ktorí už majú dieťaťko s poruchou sluchu alebo viacnásobným postihnutím, môže byť rozhodovanie o veľkosti rodiny pre jedného alebo oboch partnerov náročnejšie.

Toto sú niektoré dôvody, ktoré pomenovali rodičia počas našich stretnutí v poradni:

- strach oboch rodičov, že by aj ich ďalšie dieťa mohlo mať poruchu sluchu. Často to býva vtedy, keď si rodičia nie sú istí príčinou poruchy sluchu,
- nezhoda medzi rodičmi, keď jeden už vnútorne prijal fakt, že by prijal aj ďalšie dieťa s poruchou sluchu, a druhý rodič nechce v žiadnom prípade riskovať, že by sa mu narodilo ďalšie dieťa s poruchou sluchu.
- obava, že by na výchovu druhého dieťaťa zostal druhý znova sám (otec je napríklad preč na týždňovkách a nablízku nie sú starí rodičia, ktorí by mame pomohli),
- únava a vyhorenie rodiča, ktorý ostáva s deťmi doma,
- obava, že by mohlo byť ďalšie dieťa v rodine ukrátené o pozornosť, keďže starostlivosť o dieťa s postihnutím vyžaduje veľa energie,
- limitované financie.

Rodičia, ktorí sa naopak rozhodli mať viac detí, tak konajú zvyčajne z dvoch dôvodov. Jeden je, že sa snažia naplniť svoju vlastnú biologickú túžbu po ďalšom dieťati a nechcú, aby ich postihnutie jedného dieťaťa ovplyvnilo úplne vo všetkom, a druhý dôvod je ten, že si racionálne vopred spočítajú, aké všetky výhody to môže pre dieťa s poruchou sluchu mať, keď budú mať viaceré deti v rodine.

Keď sa spätne spýtate rodičov dieťaťa s poruchou sluchu, aké výhody to pre nich samotných alebo dieťa teraz má, že majú viaceré deti v rodine, zvyčajne dostanete tieto odpovede:

- túžili sme mať väčšiu rodinu, a tak sme si naplnili svoj sen. Nenechali sme sa odstrašiť racionálnymi obavami,
- vedeli sme, že pre naše dieťa s poruchou sluchu zatiaľ nie je dobré, aby išlo na celý deň do škôlky, a chceli sme, aby bolo ešte doma, a tak sa prirodzene vytvoril priestor aj na to, aby sme mohli mať ešte jedno dieťa,
- zažili sme si, aké to je byť obvyčajným rodičom „bežného“ dieťaťa,
- umožnili sme nášmu dieťaťu s poruchou sluchu mať „partáka na stálo“. Mať niekoho, kto tu s ním bude aj potom, čo tu my raz nebudeme,
- vytvorili sme prostredie, kde musí dieťa každý deň prirodzene a veľa komunikovať. Máme síce menej času na ciele terapie (logopédiu), ale naše dieťa má zase omnoho viac príležitostí v bežnom živote precvičovať novo získané komunikačné a sociálne zručnosti,

- počujúci súrodenci ťahajú dieťa v komunikácii. Sú pre neho dobrým modelom. Veľa sa od nich učí novým slovám, pretože každé z našich detí má oblasť, o ktorú sa zaujíma viac, a preto má aj bohatšiu slovnú zásobu v danej oblasti,
- súrodenci naučili naše dieťa s poruchou sluchu reálnemu životu. Je viac samostatné a prieborné, ako keby ostalo jedináčikom. Zvyklo si, že nie je stredobodom starostlivosti a pozornosti a že aj ono samo sa musí postarať o druhých.

Neexistuje „správna“ odpoveď na otázku, či mať ďalšie dieťa alebo nie. Faktom však je, že rovnako ako pre väčšinu počujúcich detí, aj pre deti s poruchou sluchu je súrodenec veľkým prínosom a pre väčšinu rodín nepredstavuje záťaž navyše. Dočítate sa to napokon aj v odpovediach rodičov v podkapitole o súrodencoch. Rozhodnutie o druhom dieťati sa však nedá siliť.

Chceme vás povzbudiť, aby ste o svojich pocitoch a úvahách hovorili otvorene. Ak totiž nie ste obaja rodičia v zhode v tom, akú veľkú rodinu by ste chceli mať, a zároveň sa nezhodujete v tom, kedy ste pripravení sa o ďalšie dieťaťko pokúsiť, môže to viesť nielen ku konfliktom, ale aj k intímnemu odcudzeniu. Možno k odpovedi nedospejete hneď, prinajmenšom však môžete spoločne uvažovať o tom, za akých podmienok si viete ďalšie dieťaťko predstaviť (väčšia zaangažovanosť druhého rodiča, skoršie príchody druhého rodiča domov, vyšší príjem v rodine, pomoc opatrovateľky, kúpa väčšieho bytu, negatívne výsledky genetiky). Možnože zistíte, že dočasným riešením je čakať, ale obaja ste už teraz otvorení svoje rozhodnutie časom prehodnotiť a zmeniť.

Ak sa spor o počte detí v rodine vyhrocuje a neviete si ho medzi sebou vyriešiť, skúste vyhľadať psychológa alebo párového terapeuta, s ktorým by ste sa mohli spoločne o téme porozprávať. Pomôcť v rozhodovaní vám môže aj to, že sa stretnete s viacerými rodičmi, ktorí majú dieťa s poruchou sluchu a kedysi stáli pred rovnakým rozhodnutím ako vy. Môžete sa porozprávať o tom, ako zvládajú viaceré deti v rodine, aby ste mali predstavu, čo takéto rozhodnutie znamená. Majte však na pamäti, že ich rady a skúsenosti nemusia byť úplne aplikovateľné na váš život, pretože neexistujú žiadne dve rodiny, ktoré by boli úplne rovnaké.

Hovorte otvorene o problémoch vtedy, keď sa objavia. Neodkladajte to na neskôr.

Rodiny s dieťaťom s poruchou sluchu alebo viacnásobným postihnutím sa musia často rozhodovať o veciach, ktoré nie sú jednoduché. Je prirodzené, že ako partneri môžete mať rozdielne názory na výber komunikačnej metódy, načúvacích prístrojov alebo kochleárneho implantátu, vhodnosť a potrebnosť rôznych terapií alebo výber školy.

Spísali sme niekoľko krokov, ktoré vám môžu uľahčiť diskusiu. Na internete nájdete na túto tému veľké množstvo praktických rád.

Snažte sa vybrať si na diskusiu čas, keď vaše dieťa nie je nablízku.

Posaďte sa a v pokoji sa pokúste sa čo najpresnejšie opísať, v čom vidíte problém. Napríklad: „Mám pocit, že nemám dostatok času sama pre seba. Nebola som na prechádzke posledné dva týždne.“ „Hnevá ma, keď všetky naše financie idú na terapiu, rád by som išiel na spoločnú dovolenku.“

Vypočujte si, čo na to hovorí váš partner. Pokúste sa ho počúvať bez toho, aby ste ho prerušovali.

Hľadajte viaceré možné riešenia problému. Ak máte pocit, že ste našli riešenie, uistite sa, že s ním súhlasíte obaja.

Spýtajte sa nakoniec partnera (partnerky), či s riešením súhlasí, či mal šancu povedať všetko, čo chcel. Ak vidíte, že je nespokojný, hovorte o tom, čo by ste mohli spoločne vymyslieť inak, aby sa cítil lepšie.

Pamätajte, že obojstranná spokojnosť s konkrétnym riešením sa môže postupom času meniť. Nevychýtajte preto partnerovi, ak je s riešením po nejakom čase nespokojný. To, že si ho kedysi sám vybral, neznamena, že teraz nemôže potrebovať zmenu. Ak je to čo i len trochu možné, hľadajte nové riešenie, ktoré by bolo dobré pre vás oboch.

Pre nás ako rodičov bola Hankina porucha sluchu veľká skúška, ako sa zladit' a nájsť si opäť cestu k sebe...

Oslavujte úspechy a pokroky, zažívajte radosť.

Ak hovoríme „oslavujte“, nemyslíme tým finančne náročné oslavy, skôr drobnosti, ktoré potešia oboch. Viacerí rodičia spomenuli, že sa ich vzájomný vzťah posilnil, keď sa začali spoločne tešiť z malých pokrokov, ktoré urobili oni aj ich dieťa. Bolo pre nich veľmi dôležité, že sa začali zameriavať na pozitívne veci a malé zlepšenia. Všetky veľké výzvy (dlhodobé ciele) si rozkrokovali do množstva malých krokov a tešili sa z každého dosiahnutého stupienka.

Tešíme sa zo slov aj posunkov – z každého jedného. Z toho, že sa môžeme s našimi deťmi dohovoriť a porozumieť si. Z toho, že môžeme vidieť, ako obe deti premýšľajú – ako sa im rozširuje svet... Ak by nebolo inakosti, zrejme by toto všetko bolo pre nás samozrejmosťou...

Matko a jeho diagnózy nám ukázali úplne iný rozmer života. Človek stojí viac nohami na zemi. Žijeme tu a teraz a vieme sa zasa tešiť z maličkostí. A to sú zásadné veci v živote. Myslím, že nebyť prekážok a kostrbatej cesty, ktorú sme prešli, neboli by sme takí ľudia, akí sme.

Aj vtedy, ak sa to zdá vyslovene náročné, pokúste sa o to, aby ste ako rodina zažívali aspoň drobné radosti. Malé rodinné výlety do parku, spoločné prechádzky na nové, vzdialenejšie ihrisko alebo aktivity, kde stretnete viaceré rodiny s deťmi s poruchou sluchu (aj bez nej), môžu nielen vám, ale aj vašim deťom priniesť veľa milých a veselých spomienok, z ktorých môžete čerpať energiu zase vtedy, keď prídu náročné chvíle.

Pamätajte, že aj vtedy, keď sa dieťa vyvíja pomalšie, existuje veľa dôvodov na radosť. Vnútornému pokoju vo všeobecnosti pomáha, ak nebudete neustále porovnávať svoje deti s inými deťmi. Ak je to čo i len trochu možné, **hľadajte pozitíva na tom, ako to máte tu a teraz**, tešte sa z drobností, ktoré ste vy ako rodina alebo vaše dieťa dosiahli.

” *Odstraňujeme vývinové tabuľky a stres spojený s tým, že sa naše dvojčky oneskorujú vo viacerých vývinových oblastiach. Chceme sa začať s väčšou radosťou pozeráť, ako naša náročná, ale perfektná dvojčka dozrieva, ako sa posúva vpred svojím vlastným tempom... Nemyslím tým, že prestaneme rozvíjať ich rezervy. Len som si uvedomila, že sa nedá stíhať zrealizovať odporúčania všetkých odborníkov. Zároveň som si uvedomila, koľko starostí nám prinášajú také úplne neplodné trápenia o tom, aké budú naše deti o rok, dva, desať, tridsať... Koľko slov naše deti povedia, aké školy vychodia, koľko čokolád kúpia iba sebe a koľko aj ostatným, čím sa raz stanú, akých partnerov budú mať a v čo sa budú nádejať... Rozhodli sme sa, že to, čo chceme, je, aby sme im tu a teraz vytvorili domov, v ktorom by mohli rásť, učiť sa hodnotám a popri tom rozvíjať svoje silné aj slabé stránky, ale bez toho, aby sme boli v strese, koľko sme toho ešte dnes neodcvičili a ako pozadu sú naše deti oproti iným deťom.*

Nájdite si čas na spoločné chvíle vo dvojici. Neizolujte sa.

Jedným z najčastejších problémov, s ktorým rodiny s dieťaťom s postihnutím bojujú, je nedostatok času. Väčšina rodín aspoň zo začiatku tvrdí, že ich starostlivosť o dieťa s poruchou sluchu zamestnáva natoľko, že im ostáva omnoho menej času na súrodencov a domácnosť, ako by chceli. Viacerí cítia, že by nielen chceli, ale aj potrebovali budovať manželský vzťah, zároveň však majú pocit, že ich každodenná realita a povinnosti zahlcujú natoľko, že ich manželstvo ide do úzadia.

Keďže väčšina rodičov, ktorých poznáme, má tendenciu dávať potreby svojho dieťaťa pred vlastné potreby, veľmi ľahko sa stáva, že neostáva čas na ich vlastný rast a oddych vôbec. Okrem toho, že nie je čas na oddych, hlavne rodičia detí s viacnásobným postihnutím, rodičia s jedným príjmom alebo rodičia, ktorí nemajú nablízku širšiu rodinu, sa okrem toho, že nemajú čas na seba, cítia byť zo začiatku izolovaní a osamelí. Ako si čas nájsť? Niekedy stačí každodenná 20-minútová spoločná prechádzka po sídlisku, aby váš vzťah s partnerom pookrial. Ak nemáte vo svojom okolí starých rodičov, ktorí by vám pomohli, máte takého človeka medzi priateľmi alebo susedmi? V panelákoch často žijú staršie dámy, ktoré nemajú svoje

vnúčatá nablízku a veľmi rady vám dieťa pokočíkujú. Poprosiť o pomoc môžete dobrého priateľa, dobrovoľníkov, ktorí pracujú napríklad v Kresťanskom centre nepočujúcich alebo iných organizáciách, ktoré združujú ľudí so srdcom pre nepočujúcich, študentov špeciálnej pedagogiky, ktorí popri starostlivosti o vaše dieťa môžu získať prvé cenné informácie o tom, ako sa dieťaťko s poruchou sluchu vyvíja. Niektorí rodičia sa rozhodli poriešiť svoj spoločný voľný čas tak, že pravidelne platia na dve až štyri hodiny týždenne opatrovatelku. Rozhodli sa pre takéto riešenie aj napriek tomu, že sa museli uskromniť v niečom inom. Počas týchto vzácných chvíľ, keď majú voľno, chodia spolu s partnerom športovať, počúvajú hudbu alebo idú na návštevu za spoločnými

priateľmi. **Oddych nie je luxus, je to nevyhnutná súčasť toho, aby ste vydržali nároky, ktoré sú pred vami, aby ste vy aj vaše manželstvo ostali zdraví.** Ak budete každý deň aspoň chvíľku tráviť čas so svojím partnerom pri niečom, čo máte obaja radi, váš vzťah bude mať šancu byť čoraz intímnejší a tým aj akékoľvek ďalšie stresy budete mať v budúcnosti väčšiu šancu zvládnuť. Hľadajte preto pomoc u iných ľudí a nezabúdajte na to, že ste partnermi a nielen rodičmi.

Prijmite pomoc starých rodičov, zároveň si však zachovajte právo rozhodovať sa.

V súčasnej dobe čoraz väčšiemu počtu rodín vypomáhajú s dieťaťom s poruchou sluchu starí rodičia. Pomáhajú finančne, strážia deti alebo pomáhajú rozvíjať dieťa na rôzne terapie. Mnohí rodičia vnímajú túto pomoc ako veľmi potrebnú. Faktom však je aj to, že niektorí starí rodičia v snahe pomôcť prekračujú hranice a narúšajú rodičovskú autoritu, neustále komentujú a spochybňujú rozhodnutia rodičov. Rodičia sa takémuto tlaku občas nevedia brániť, pretože majú pocit, že musia byť k starým rodičom úctiví, keďže im s dieťaťom pomáhajú.

Je veľmi dôležité vedieť prijať pomoc a vypočuť si rady starých rodičov alebo širšej rodiny, zároveň je však dôležité zachovať si vedomie toho, že o svojom dieťati rozhodujete vy a takisto ste to vy, kto v budúcnosti ponesie zodpovednosť za svoje rozhodnutia.

Prečítajte si, čo si odborníci a iní rodičia myslia, že pomáha budovať silnú rodinu.

Na internete je na túto tému popísaných veľa článkov. Na spoločnom zozname by ste určite našli komunikáciu, počúvanie, podporu, rešpekt, dôveru, zábavu, zmysel pre humor a v neposlednom rade odvahu vyhľadať odbornú pomoc, keď je nutná.

Vyhľadajte odbornú pomoc.

Manželské páry sa vyrovnávajú s poruchou sluchu rozdielne. Ak máte pocit, že sa vzťah s vaším partnerom dlhodobo zhoršuje, a cítite, že sa čoraz viac od manžela vzdalujete psychicky aj intímne, vaše hádky sú čoraz intenzívnejšie alebo máte, naopak, dlhodobo „tichú“ domácnosť, porozprávajte sa so svojím partnerom o tom, či by ste mohli spoločne vyhľadať pomoc psychológa.

Pamätajte, že existuje veľa spôsobov, ako úspešne budovať partnerský vzťah.

Ak existuje jedna vlastnosť, ktorá pomáha rodinám uspieť, tak je to asi flexibilita – schopnosť znova a znova prehodnocovať, či sme so situáciou všetci spokojní, a ak nie sme, tak spoločne hľadáme spôsoby, ako tento stav zmeniť. Flexibilita alebo pružnosť je dôležitá hlavne preto, lebo počas toho, ako vaše dieťa bude rásť, budú sa meniť nielen jeho potreby, ale aj vaše vlastné potreby.

Pozitívne dôsledky poruchy sluchu na rodinu (pohľad rodičov)

To, že porucha sluchu prináša do väčšiny rodín počiatočné trápenie, je známe. Akokoľvek zvlášťne to môže znieť, porucha sluchu zároveň prináša do viacerých rodín aj mnoho pozitívneho. Pomáha rodičom objaviť svoje skryté vlastnosti a talenty, ktoré by inak ostali nepovšimnuté, ukazuje im, že majú oveľa viac vnútornej sily a odvahy prispôbovať sa zmenám, ako si mysleli, umožňuje im stretávať nových ľudí, učí ich pokore, vďačnosti, láske a radosti z každodenných požehnaní. Jednou vetou zhrnuté – pomáha im rásť. To všetko sú dary, ktoré dieťa s poruchou sluchu alebo viacnásobným postihnutím do rodiny prináša. Veríme, že tak ako pre nás (autorky) neprestanú byť rodičia detí s poruchou sluchu každodennou veľkou inšpiráciou, aj pre vás budú ich výroky povzbudením alebo prinajmenšom prinesú pohľad z opačnej strany zrkadla.

Otázka na rodičov znela: Priniesla porucha sluchu niečo pozitívne do vašej rodiny? Zmenilo sa vo vašej rodine niečo k lepšiemu?

„ Musím použiť slová ocka nepočujúceho chlapčeka, ktorý na stretnutí povedal, že ďakuje Bohu, že ich syn je nepočujúci. Vtedy, bolo to pred dvoma rokmi, som ho nechápala a zlostila som sa naňho za taký výrok. Teraz to už tvrdím aj ja. Vďaka Bohu za nepočujúce dieťaťko. Celá rodinka je taká súdržnejšia, viac si vážime pokroky Terezky, tešíme sa z každej hlásky, nielen slova. Pri synovi som všetko brala ako samozrejmú, pri Terezke si pamätám výslovnosť každého slova, napr. na začiatku som bola baba, potom mama, neskôr mamka a teraz som maminka moja najzlatšia ☺. To mamička zdravého dieťaťa nepochopí. Možno by niekto povedal, že by som mala byť radšej, keby som takéto

skúsenosti nemala a keby som to nemusela zažiť, ale ja som, naopak, vďačná. Som silnejšia. Hovorí sa, že Boh naloží kríž len ľuďom, ktorí sú silní, a ja si ten svoj kríž nesiem s hrdosťou ☺. Pýšim sa Terezkou, keď ju niekto pochváli, aká je šikovná, a hneď poviem, že áno, je šikovná, a to je nepočujúca. Myslím, že všetko by bolo iné, keby počula. Teraz je to oveľa krajšie a intenzívnejšie.

- ” *Porucha sluchu nášho syna nás zaktivizovala. Na Slovensku bolo málo možností pre rodičov. Chceli sme pomôcť a niečo zmeniť. A teraz? Teraz vidím nesmiernu silu v spojení rodičov, odborníkov, študentov aj dobrovoľníkov. Spolu dokážeme viac a je nás počuť...*
- ” *Šimonko nás obohatil o čistú lásku, o nové emócie, empatiu, toleranciu a trpezlivosť, na ktorej budeme pracovať celý život... Včera som si niekde prečítala, že aj cesta je cieľ. So Šimonkom prišiel nový život aj nové úvahy o živote i nové úlohy. S ním sme spoznali nových priateľov, nové rodiny, nových skvelých ľudí, nové informácie, nové skúsenosti a zážitky... jednoducho sme sa s ním stali noví ľudia.*
- ” *Nemyslím, že sa z nás stali lepší ľudia, ale určite neberieme už niektoré veci ako samozrejmú. Zmenili sa hodnoty v našich životoch.*
- ” *Dávid nás naučil zastaviť čas – spomaliť a usporiadať si priority. Naštartoval našu odvahu a starostlivosť jeden o druhého. Viac sa objímame, smeje sa a nachádzame radosť aj v ťažkých a náročných situáciách.*

Súrodenci

Dôvod, prečo sme sa rozhodli túto tému otvoriť, je, že si niekedy v rodinách všímame, že sú počujúci súrodenci tak trochu zabudnutí a v úzadí. Samozrejme, že to nie je preto, že by boli menej dôležití alebo milovaní, je to často preto, lebo sa rodičia začínú sústreďovať na nepočujúce dieťa tak veľmi, že im to počujúce akosi nechtiac unikne.

Boli by sme nerady, keby sme vám touto kapitolou prirobili ďalšie vrásky na čele. Chceme vás iba upozorniť, že je možné, že rovnako ako vy, aj vaše počujúce dieťa môže zažívať niektoré z nižšie opísaných emócií, potrieb alebo situácií, a to napriek tomu, že o nich nehovorí. Čím ťažšie postihnutie dieťa má (a detí s viacnásobným sluchovým postihnutím sa rodí čoraz viac), tým viac komplikovaných emócií môže (ale nemusí!) jeho súrodenec zažívať. Možno potrebuje vašu pomoc alebo pomoc odborníka, aby sa so svojimi pocitmi a myšlienkami vedel vyrovnáť.

Nasledujúce vyjadrenia rodičov odrážajú viaceré oblasti, ktorým sa chceme venovať. Zachytávajú skúsenosti rodičov, ktorí si uvedomujú, že postihnutie jedného dieťaťa môže priniesť rôzne výzvy pre ďalšie deti v rodine.

„Občas sa mi Paľko zdôverí, že by chcel brata zdravého, ale to v jeho siedmich rokoch úplne chápem. Tiež by sme boli radšej, keby bol zdravý, ale vďaka jeho inakosti máme celá rodina iný uhol pohľadu na život. Spomínam si, že keď sme boli v Poprade na stretnutí rodín nepočujúcich detí, tak sa tam Paľko necítil vôbec dobre. Paradoxne to bolo preto, že sa cítil „obyčajný“ a ostatné deti mu pripadali „výnimočné“, iné, inak obdarené atď. Bol smutný z toho, že je iba „obyčajný“. Uvedomila som si, že túto tému „obyčajnosti“ sme už svojho času riešili, keď sa chcel vyrovnáť mladšiemu bratovi tým, že nosil atrapy načúvacích aparátikov. Cítil sa v nich vtedy veľmi dobre, mal pocit, že sú obaja rovnakí.“

„Občas vidím, že Filip je akoby Klaudiin bodyguard. Keď niekto na Klaudiu povie, že je čudná, tak mu trpezlivo vysvetľuje, že nie je čudná, že je len postihnutá.“

„Paradoxne sme spočiatku riešili našu staršiu, počujúcu dcérku. Skoro sedem rokov nás mala iba pre seba a jedného dňa nám povedala, že by aj ona chcela byť nepočujúca, lebo by sme si ju potom všímali viac... To bol pre nás varovný signál. Všetko treba dobre vysvetliť, ale hlavne je potrebné darovať deťom veľa lásky, veľa objatí, pekných slov a spoločne strávených chvíľ. To je najlepšia „investícia“ do našich detí.“

Strach

„Môže sa to stať aj mne?“ „Je porucha sluchu nákazlivá?“ Nedivte sa takejto úvahe, nie je až taká nezrozumiteľná, ak sa na to pozriete z pohľadu malého dieťaťa. Malé deti vnímajú, že choroby sú nákazlivé, veď o tom aj často pred nimi hovoríme. Vidia, že si navzájom so súrodencom „podávajú“ chrípku, angínu alebo ovčie kiahne... Tak prečo by od neho nemohli nabudúce dostať aj poruchu sluchu alebo epilepsiu?

Ďalším dôvodom na strach sú situácie, keď si dieťa nevie vysvetliť, čo sa s ich súrodencom deje. Nerozumie, prečo mama súrodenca trápi a on pri Vojtovke stále plače, prečo jeho súrodencom „ublížili“ v nemocnici a teraz musí nosiť obviazanú hlavu, prečo sa súrodenec trasie a potom zostane naraz ležať. Majú strach, že sa už mama nevráti, keď je tak dlho na rehabilitácii preč, alebo súrodenec umrie, keď sa prestane po epileptickom záchvate hýbať. Deti zažívajú mnoho strachov práve preto, že nemajú dostatok skúseností a informácií. Potrebujú

byť pravidelne jednoducho a zrozumiteľne informované o tom, čo sa s ich súrodencom aktuálne deje. Veľa súrodencov spätne tvrdí, že je lepšie počuť jednoduchú pravdu, ako sa trápiť tým, či sa rodič ešte niekedy vráti alebo sa jeho súrodencomi niečo vážne v nemocnici stane.

Čo s tým robiť? Vysvetlite malým deťom, že porucha sluchu nie je nákazlivá. Deti potrebujú informácie o poruche sluchu a ďalších chorobách súrodenca rovnako ako vy, len v inom množstve a podané veku primeraným spôsobom.

Ak máte doma dieťa, s ktorým ste doteraz o postihnutí súrodenca nehovorili, skúste mu to dávkovať postupne. Väčšina starších detí sa totiž vyjadrila, že by sa im bolo páčilo, ak by sa rodičia zmieňovali o postihnutí „tu a tam“ – dávkovali im informácie po kúskoch a využívali na to bežné

chvilky počas toho, ako sa šli prejsť, umývali auto alebo škrabali zemiaky. Mnohým deťom bolo nepríjemné, ak si museli sadnúť s rodičmi na dlhý rozhovor a vypočuť si prednášku o postihnutí a o tom, ako so súrodencom komunikovať.

Zahanbenie

Možno si ešte zo školy pamätáte ten pocit, keď ste stáli vedľa spolužiaka v momente, keď niečo vyviedol alebo nahlas niečo vulgárne povedal do tichej triedy. Všetky oči sa otočili smerom k vám dvom a vy ste si prišli byť neviditeľní...

Aj súrodenec dieťaťa s poruchou sluchu alebo viacnásobným postihnutím sa môže nechtiac dostať do situácii, keď sa kvôli svojmu súrodencomi dostáva do centra diania a on by sa najradšej vyparil. Dôvodov môže byť hneď niekoľko. „Čo to má tvoja sestra za ušami?“ „Čo je s tvojím bratom, prečo tak divne rozpráva?“ „To je cool, aj ja by som chcel posunkovať, nauč ma to.“ „Ci pána, to vždy má také nervy a hádže sa o zem?“... Detský kolektív je zvedavý, ale aj drsný. Ešte viac „nevyžiadanej pozornosti“ sa ujde súrodencom detí, ktorým okrem poruchy sluchu tečú neustále slinky, majú spastické končatiny, epi záchvaty na verejnosti alebo z dôvodu autizmu „vyvádžajú“ na oslavách alebo v kostole.

Napriek tomu, že sa osвета o poruche sluchu a ďalších postihnutiach aj chorobách zlepšila, faktom ostáva, že inakosť naďalej priťahuje pozornosť. Viacero rodičov priznalo, že im chvíľku alebo dlhšie trvalo zvyknúť si na pohľady ľudí, ktorí sledovali načúvacie prístroje za uchom dieťaťa alebo sa zastavovali, keď s dieťaťom posunkovali. A to nehovoriac o chvíľach, keď sa väčšie dieťa hádzalo o zem v obchode a oni neboli schopní mu vysvetliť, že si niečo nemôže zobrať, pretože im dieťa pre malú slovnú zásobu nerozumelo. Ak to bolo náročné pre rodičov, niet sa čomu diviť, ak podobné pocity zažívali aj ich deti.

Čo s tým robiť, keď vám dieťa povie: „Mami, ja sa tak strašne hanbím, keď Hanka toto urobí...“ „Tati, mne je trápne, keď sa ma pýtajú na to, čo má Erik za ušami, alebo keď na nás zízajú, že posunkujeme.“ Jednou z vecí, ktorá vo viacerých rodinách pomohla, bolo, že sa rodičia pred dieťaťom úprimne priznali, že sa aj oni občas cítia podobne. Povedali mu, že aj im sú niektoré reakcie nepríjemné a zaskočia ich. Úprimnosť rodiča naučí počujúce dieťa dve základné veci. Po prvé – aj môj rodič niektoré veci nezvláda a vyrovnáva sa s nimi postupne. Po druhé – ak sa rodič nehanbí hovoriť o tom, že mu to občas nejde, nemusím sa ani ja. Ak dieťaťu k priznaniu pridáte ešte pár viet o tom, čo **vám** pomáha prekonávať náročné situácie a negatívne pocity, môžete byť do budúcnosti pre vaše dieťa nielen povzbudením, ale aj inšpiráciou.

Akokoľvek sa rozhodnete zareagovať na takéto alebo podobné vety, psychológovia odporúčajú, aby ste nespochybňovali pocity dieťaťa tým, že mu povie: „Ona je tvoja sestra, nesmieš sa za ňu hanbiť.“ To totiž môže v dieťati vzbudiť pocit viny, že nie je dostatočne dobrým súrodencom, keď sa hanbí, a nabudúce sa vám so svojimi starosťami alebo obavami už nezverí. Radšej im navrhnite, čo môžu nabudúce povedať, napríklad: „Občas sa stane, že stretneš niekoho, kto o ľuďoch s poruchou sluchu nič nevie. Tak mu to jednoducho vysvetlíme a on sa už nabudúce takto hlúpo pýtať nebude. Čo ty na to?“

Vina

- a) Malé deti niekedy zažívajú strach a následne vinu, že spôsobili postihnutie súrodenca. Dôvodov môže byť viacero. Niektoré deti si pamätajú, ako nechtiac počas hrania buchli tehotnú mamičku do brucha a vy ste im vtedy povedali, že majú dávať pozor, aby neublížili bábätku. Iné zase majú pocit, že sú potrestané za niečo, čo kedysi spravili alebo povedali. Stáva sa to vtedy, ak deti niečo vážne vyvedú v čase, keď sa zároveň určí diagnóza poruchy sluchu alebo viacnásobného postihnutia a ony si tieto dve udalosti magicky v hlavičke spoja.

Čo s tým? Vysvetlite im na primeranej úrovni, že s poruchou sluchu alebo viacnásobným postihnutím súrodenca nemajú nič spoločné. V kapitole Výchova dieťaťa s poruchou sluchu a v podkapitole Čo povedať dieťaťu, keď sa pýta... uvádzame príklady, ako rodičia vysvetľujú príčinu poruchy sluchu malým nepočujúcim deťom. Nechajte sa inšpirovať, možno podobné zdôvodnenie môžete použiť aj pri počujúcom dieťati.

- b) Ďalší dôvod, ktorý môže viesť k pocitu viny, je ten, že si počujúci súrodenci uvedomujú, že majú „lepší osud“, že život nie je voči postihnutému dieťaťu fér. Čím ťažšie viacnásobné postihnutie ich súrodenec má, tým viac si uvedomujú, že sú veci, ktoré ich súrodenec

možno nikdy v budúcnosti nebude môcť robiť (chodiť na výlety do hôr, skákať na trampolíne, šoférovať auto alebo si založiť vlastnú rodinu). Niektorí súrodenci svoje pocity opisujú slovami: „Viem, že mám viac priateľov ako moja setra, a vidím, že je moja mama z toho smutná.“ „Keď som po prvýkrát odišiel sám na výlet, tak som si uvedomil, že môj brat nikdy nebude mať takýto zážitok, že musí ostať s rodičmi doma.“

Čo s tým? V každom ČŠPP, kde poskytujú odborné služby dieťaťu s poruchou sluchu, by mali poskytovať aj odborné služby jeho rodine – čiže jeho rodičom a súrodencom v oblastiach, ktoré úzko súvisia s poruchou sluchu. Obráťte sa preto so svojimi otázkami týkajúcimi sa výchovy počujúceho súrodenca na psychológa v ČŠPP a v prípade potreby ho požiadať, aby sa stretával aj s vašim počujúcim dieťaťom a pomohol mu vyrovnať sa s výzvami, ktoré prináša postihnutie jeho súrodenca.

- c) Súrodenci detí s postihnutím sú často citliví na potreby v rodine. Nie je nezvyčajné, že deti rodičovi opakovane povedia: „Keď budem veľký, tak s tebou ostanem a budem ti s Jankou pomáhať.“ Alebo: „Keď vyrastiem, tak budeme s Romankom spolu bývať.“ Deti však starnú a väčšina z nich si v období dospievania uvedomí, že chcú a potrebujú žiť svoj život aj za hranicami svojej rodiny. Potrebujú sa od svojej rodiny odpútať, aby mohli ísť za svojimi snami.

V rodinách, kde je nepočujúce dieťa, súrodenci väčšinou starosť o budúcnosť svojho súrodenca neriešia, keďže sa dospelí nepočujúci vedia sami o seba postarať. Náročnejšie odchádzanie z domova za školou alebo prácou majú súrodenci detí s viacnásobným postihnutím, pretože cítia, že po ich odchode ostane všetka starostlivosť o postihnutého súrodenca už len na rodičoch. Cítia sa vinní, že si len tak odídu za svojím vlastným životom. Na internete sa dajú nájsť príbehy tínedžerov a adolescentov, ktorí v období dospievania zažívali okrem viny aj strach z neznáma, pretože si nevedeli predstaviť, ako to bude vyzeráť v budúcnosti – kto sa bude starať o súrodenca, keď tu raz rodičia nebudú, a báli sa o tom s rodičmi hovoriť, aby ich nezranili.

Čo s tým? Hovorte so staršími dospievajúcimi deťmi, ako plánujete zabezpečiť starostlivosť o ich súrodenca, keď tu raz nebudete. Špeciálne je to dôležité u súrodencom detí s ťažším viacnásobným postihnutím. Dajte im možnosť slobodne sa rozhodnúť, či sa o ich súrodenca budú starať a prispôbia tak v budúcnosti svoje bydlisko aj prácu alebo sa odsťahujú a ostanú so súrodencom v kontakte priebežne.

Hnev

- a) Možno ste počas detstva aj vy zažili chvíle, keď vám rodičia hovorili: „Nechaj na pokoji svojho súrodenca. Ty si väčší, silnejší a mal by si vedieť ustúpiť.“ Táto veta padá omnoho častejšie v rodinách, kde je dieťa so zdravotným postihnutím. Niekedy majú počujúci súrodenci pocit, že sa kvôli tomu, že majú „prevahu“, nesmú na nepočujúceho súrodenca už ani hnevať, nieto mu dať riadnu súrodeneckú príučku.

Čo s tým? Určite by ste nemali tolerovať ubližovanie alebo týranie, faktom však je, že je dôležité, aby aj dieťa s poruchou sluchu malo šancu riešiť si konflikty samo. Koniec koncov, ak sa naučí bojovať, brániť a argumentovať v bezpečnom prostredí domova, pripraví ho to lepšie na budúcnosť, keď za ním rodič nebude stáť, aby mu kryl chrbát. A ešte jedna úvaha na koniec. Ak deti nemajú možnosť riešiť si konflikty medzi sebou otvorene, tak sa stáva, že si ich tak či tak vyriešia, len si počkajú na to, keď ich nikto nevidí. Pamätajte, že súrodenecké vzťahy sú zo svojej podstaty súperivé a konfrontačné. Nebojte sa týchto emócií a bežné konflikty riešte bez ohľadu na zdravotné postihnutie.

- b) Súrodenci sa často hnevajú, ak vidia, že sa nepočujúcemu súrodenčovi „prepečie“ veľa len preto, lebo má poruchu sluchu. Špeciálne sú citliví na to, keď rodičia nechávajú povinnosti v domácnosti na nich len preto, lebo je ľahšie dať príkaz počujúcemu dieťaťu, ako nepočujúcemu dlhosiahlo vysvetľovať, čo a ako má urobiť alebo upratať. Ak deti nemajú rovnaké povinnosti vo veciach, ktoré majú šancu s prihliadnutím na postihnutie a vek zvládnuť, vytvára to medzi súrodencami veľkú nerovnováhu a spory. „Môj brat nikdy nemusí po sebe upratať a naložiť všetky riady do umývačky. Ale ja viem, že to vie urobiť. Keď rodičia nie sú doma, tak to pri mne musí urobiť. Ja mu to nebudem tolerovať.“

Čo s tým? Dobré zvážte, ktoré povinnosti ovplyvňuje porucha sluchu a ktoré musí dieťa zvládnuť bez ohľadu na to, či poruchu sluchu má alebo nie. Z výpovedí rodičov v tejto kapitole vyplýva, že sa im vyplatilo, ak nerobili rozdiely medzi súrodencami a odmalička viedli nepočujúce deti k zodpovednosti.

- c) Mnoho súrodencov si netrúfne rodičom povedať, že sa nechcú vždy a za každú cenu hrať s dieťaťom s poruchou sluchu alebo sa o neho starať a neustále mu robiť tlmočníka, keď idú von.

Čo s tým? Porozprávajte sa s dieťaťom o tom, čo ešte je pre neho príjemné a čo už nie. Netlačte na neho nasilu, aby bolo vždy dieťaťu s poruchou sluchu naporúdzí a robilo mu

tlmočníka počas hrania. Môže sa stať, že ho na výlet alebo do partie zoberie, ale venovať sa mu aj tak nebude. Súrodenci by sa nemali stať druhými rodičmi. Dajte im priestor byť samými sebou a žiť aj život mimo rodiny.

Smútok a osamotenie

- a) Nedostatok rodičovskej pozornosti – opakované vyšetrenia, terapie, logopédie, pobyty v nemocnici, úlohy a cvičenia na doma... to všetko je realita, ktorú viacerí z vás rodičov každodenne zažívate. V popredí je nepočujúce alebo viacnásobne postihnuté dieťa a jeho sluch, reč, myslenie, motorika a pod., pretože ste neustále odborníkmi bombardovaní, že vášmu dieťaťu uteká vzácny čas. V tomto maratóne je ťažké si vydýchnuť, pretože počas voľných chvíľ zisťujete veci o načúvacích prístrojoch, vyšetreniach, učíte sa posunkovať a hľadáte niekoho, kto by vám poradil, ako ďalej.

Na druhej strane príbehu stojí jedno alebo dve počujúce deti, ktoré často nerozumejú, čo je na poruche sluchu také hrozné, že sa život rodiny naraz otočil naruby. Vnímajú len, že prišli o čas, ktorý predtým s rodičmi mali. Teraz sa celá rodina točí okolo nepočujúceho súrodenca, ktorý má viac opatery, viac času s rodičom, viac edukačných hračiek, chodí na hudbu, koníky a domov za ním prichádza teta, ktorá sa s ním hrá. Nepočujúce dieťa sa akoby naraz stalo stredobodom vesmíru. Ešte aj tí, ktorí prídu na návštevu alebo volajú po telefóne, sa na nepočujúceho súrodenca hneď pýtajú. Počujúce dieťa sa začne cítiť čoraz viac osamelé, a tak v slabej chvíli padnú slová: „Keby som bol tiež nepočujúci, venovali by ste sa mi viac.“ „Prečo sa aj mňa niekto nepýta, ako sa mám.“ „Aj ja potrebujem úská, ani ja dobre nepočujem.“

Počujúce deti sa so stratou pozornosti vyrovnávajú rôzne. Niektoré sa naučia byť výkonné, pretože si uvedomujú, že si za dobrý výkon vyslúžia od rodiča extra pochvalu, pohladenie – pozornosť, po ktorej túžia. Iné deti sa snažia byť bezproblémové, pretože majú pocit, že už teraz toho máte na ramenách viac než dosť. Tieto deti sa stiahnu do úzadia, dobre sa učia, sú poslušné, snažia sa vychádzať všetkým v ústrety – jednoducho povedané, snažia sa rodičom „uľahčiť život“ tým, že sú neviditeľné. Tretia skupina detí sa snaží získať pozornosť tým, že cielene rebeluje. Sú to deti, ktoré si nerobia úlohy alebo chodia poza školu. Tým, že ich „problémové“ správanie rodičia riešia, získajú pozornosť, po ktorej túžia (aj keď negatívnu).

Čo s tým?

- Dajte vášmu dieťaťu pocítiť, že nemusí podávať výkon ani rebelovať, aby ste ho milovali a našli si na neho čas. Cielene si vyhradte počas dňa chvíľu, keď budete IBA s ním. Možno to bude chvíľa, keď nepočujúci súrodenec spí, pozerá TV alebo sa hrá na tablete. Možno to bude chvíľa, keď sa tato vráti domov a na chvíľu postráži nepočujúce dieťaťko.

Objatia, pohladenia a krátke rozhovory dokážu dobiť baterky hlavne v časoch, keď je život v rodine hektický a chaotický. Hovorí sa, že každodenných 20 minút kvalitného času robí s deťmi zázraky.

- Poproste vašich priateľov alebo členov širšej rodiny, aby cielene, ale nenásilne venovali chvíľku iba počujúcemu dieťaťu, keď k vám prídu na návštevu. Poproste ich, aby z času na čas poslali počujúcemu dieťaťu na jeho meno pohľadnicu alebo list. Vysvetlite im, prečo to môže byť pre neho dôležité.
- Ak viete, že budete odchádzať na dlhší rehabilitačný pobyt, alebo viete, že strávite v nemocnici s nepočujúcim dieťaťom viac času, skúste si s počujúcim dieťaťom dopredu naplánovať, čo budete robiť **iba vy dvaja** po tom, čo sa vrátite z nemocnice. Nechajte dieťa navrhnúť, čo by ho potešilo a vynahradiť mu aspoň trochu čas, keď ste neboli spolu. Možno to bude spoločné čítanie novej knižky, ktorú si po návrate kúpite, zmrzlina vo dvoch, kino alebo výnimka pre „malého veľkáča“, ktorý s vami ostatnými dospelými bude môcť ostať jednu noc dlhšie hore. Deťom môže pomôcť prečkať čas odlúčení to, že sa môžu na niečo konkrétne tešiť.

- b)** Nedostatok informácií – Ako sme sa už zmienili, hlavne malé deti zažívajú strach, ak im nie sú veci vysvetlené. Staršie deti sa zase cítia zranené a osamelé v tom, že všetci naokolo vedia, čo sa so súrodencom deje, ale s nimi sa o diagnóze a vyšetreniach nehovorí... Pokladajú za iróniu osudu, že sú to práve ony, kto trávi so súrodencom najviac času, a napriek tomu sú to práve ony, kto najmenej vie o tom, čo jeho postihnutie alebo choroba znamená. Väčšina detí informácie potrebuje, niektoré sa však nepýtajú, pretože majú pocit, že by rodičov ešte viac zraňovali, ak sa budú pýtať na poruchu sluchu alebo iné ochorenie, ktoré zjavne rodičov trápi.

Čo s tým? Nespoliehajte sa na to, že sa dieťa samo spýta. Proaktívne ho oslovte sami. Ak si nie ste istí, čo všetko vaše dieťa o postihnutí súrodenca vie, môžete sa ho spýtať: „Ak by sa ťa niekto spýtal, prečo tvoja sestra nepočuje, čo by si mu odpovedal?“ Táto otázka vám môže pomôcť jednoduchým spôsobom odhaliť nielen to, aké vedomosti dieťa o postihnutí má, ale môže aj otvoriť priestor na ďalšiu diskusiu o tom, ako sa dieťa cíti. Rozhovor na túto otázku zároveň môže pripraviť dieťa na chvíľu, keď mu túto alebo podobnú otázku položia v budúcnosti spolužiaci alebo priatelia na ihrisku.

- c)** Strata sna o súrodencovi „parťákoví“ je najviac viditeľná u súrodencom detí, ktoré majú okrem poruchy sluchu výrazne obmedzené porozumenie (deti s ťažším mentálnym postihnutím), chýba im potreba sociálneho kontaktu (niektoré autistické deti) alebo sú vážne choré. Na webe nájdete viaceré výpovede typu: „Chcela by som sa so sestrou podeliť

a pokecať si s ňou o mojich snoch, ale nerozumie mi.“ „Chcel by som sa s bratom jašiť a blázniť, ale nemôžem, lebo je ťažko chorý a musí ostať na pokoji.“

- d)** Izolácia od priateľov – z rozhovorov so súrodencami často vyplýva, že im počas toho, ako vyrastali, chýbali priatelia, ktorí by im rozumeli, pretože väčšina detí nemá podobné skúsenosti ako oni. Deti zažívajú v súvislosti s postihnutím súrodenca podobné pocity straty, úzkosti, ale aj radosti z pokrokov ako rodičia, avšak paradoxne, na rozdiel od rodičov, ktorí majú možnosť navštevovať podporné skupiny pre rodičov, podporné skupiny pre súrodencov sú veľmi zriedkavé.

Čo s tým? Skúste iniciovať v ČŠPP alebo CVI súrodenecké skupinky. Vaše počujúce deti by mohli mať úžitok z podporných stretnutí, kde môžu vyjadriť svoje strachy, obavy alebo pochybnosti pred rovesníkmi. Takáto skupinka by im ukázala, že nie sú zabudnutí, že aj o ich úvahy a ťažkosti má niekto záujem. Pomôcť zároveň môže to, že si nájdete spriateľenú rodinu, ktorá okrem dieťaťa s poruchou sluchu vychováva aj počujúce dieťa. Tým, že sa budete navštevovať a tráviť spolu voľný čas, umožníte počujúcim súrodencom uvedomiť si, že vo svojej role nie sú sami.

Napriek tomu, že z prehľadu týchto ťažkostí a emócií sa môže zdať, že život so súrodencom, ktorý má zdravotné postihnutie, je IBA náročný, NIE JE to pravda. Nepočujúce deti rovnako ako akékoľvek iné deti potrebujú súrodencov, potrebujú mať vedľa seba rovesnícku spriaznenú dušu. Život s nepočujúcim súrodencom je rovnako krásny ako s počujúcim.

Čo si myslíte, že sa vaše počujúce deti naučili z toho, že majú súrodencov s poruchou sluchu?

- ” Všetko sa akosi popri Noemke prirodzene učí sám. Učí sa od sestry z toho, čo miliónkrát doma počuje, keď sa s ňou učíme. Je to vedľajší efekt toho, že je mladší a má viacnásobne postihnutú sestru, ktorej sa veľa venujeme. Už aj okolie si všimlo, aký je samostatný a vyspelejší.
- ” Na špecifiká komunikácie s Danielkou som syna nijak neupozorňovala. Akosi sám od seba pochopil, že keď Danielka nereaguje, tak k nej musí prísť, poklepať ju po ramene a výraznejšie na ňu hovoriť ☺.
- ” Dúfam, že sa naučili minimálne to, že nie sme všetci rovnako obdarení a sú okolo nás aj ľudia, ktorí potrebujú viac pomoci od ostatných... a títo ľudia žijú bezprostredne okolo nás. Zároveň verím, že moje počujúce deti vidia, že človek môže prežívať plnohodnotný život, šťastie a lásku aj s postihnutím.

- ” Naučil sa posunkovať a neverbálne komunikovať s inými deťmi. Myslím, že je teraz schopný viac vycítiť bez slov, pretože je zvyknutý sa na Ľudku pozeráť a vnímať, čo je vo veci.
- ” Naučila sa, že aj takýto je život. Táňa sa niekedy zamýšľa nad tým, prečo má jej brat poruchu sluchu, ale nemôžem povedať, že by ju to vyslovene trápilo. Myslím si, že zatiaľ len vníma, koľko trpezlivosti musíme mať (a nemáme ☺), koľko času, energie a peňazí starostlivosť o Braňa vyžaduje... Podľa mňa sa to v nej všetko teraz ukladá kdesi dozadu a vypláva to von oveľa neskôr. Dúfam len, že to bude niečo, čo ju v dospelosti urobí „lepšou“, sociálne vyspelejšou osobou a nie naopak – zatrpknutou osobou, ktorá kvôli bratovi s poruchou sluchu musela toto a nemohla tamto... Myslím si, že je dôležité vnímať a nezabúdať na potreby „zdravých“ detí, nebrať ich „veď on/ona je v pohode“.
- ” Myslím si, že naše staršie počujúce deti sú ohľadupľnejšie k iným chorým ľuďom a neberú zdravie ako samozrejmy fakt, ale skôr ako dar. Sú pre malú ozaj oporou, a to aj napriek tomu, že už nie sú doma. Vidím, že sa na ne môžeme spoľahnúť.
- ” Celkovo je to pre ne stretnutie s inakosťou. Je to poznanie, že zdravie nie je zárukou ani nutnou podmienkou šťastia. Poznanie, že je ich zdravie nezaslúžený dar. Takisto sa učia, že porucha sluchu (nepočutie) prináša neporozumenie, a v našom prípade sa to prejavuje aj nečakanými agresívnymi reakciami.

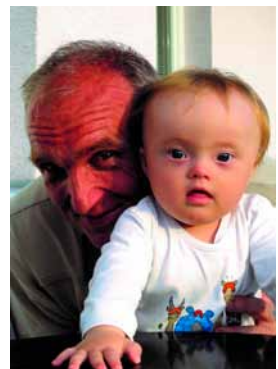

Starí rodičia a širšia rodina

Počas toho, ako sa sami snažíte vyrovnať s poruchou sluchu u vášho dieťaťa, sa budete dostávať do mnohých situácií, keď sa budete musieť vyrovnávať s reakciami širšej rodiny, priateľov a niekedy aj komunity, v ktorej žijete.

Väčšina starých rodičov chce byť oporou, avšak rovnako ako vy, aj oni bojujú s faktom, že ich milované vnúča má poruchu sluchu. Niekedy sa cítia nesvoji, keď vidia, ako ich vnúča nosí naučiacie prístroje, ktoré nevedia nasadiť, inokedy sú vystrašení, že sa možno nebudú vedieť naučiť novému spôsobu komunikácie.

Presne tak ako vy, aj oni potrebujú čas adaptovať sa a prijať zmeny, ktoré vstúpili do ich života. Na rozdiel od vás, ktorí ste konfrontovaní s realitou poruchy sluchu každý deň, oni zotrvávajú vo svojich pôvodných snoch oveľa dlhšie, keďže netrávia s dieťaťom toľko času.

Napriek počiatočným problémom a častým nedorozumeniam viacerí starí rodičia sa časom stanú pre svoje nepočujúce vnúčatka veľkým zdrojom lásky a podpory.

- ” *Moja rodina vždy držala spolu a aj my sme chceli byť ostatným nablízku. Podporovali nás emocionálne.*
- ” *Naša rodina plakala. Ľudia boli smutní, ale do určitej miery nás aj hnevali. Viacerí z nich tleskali okolo syna rukami a robili si vlastné „testy počutia“ alebo nám dávali rady, o ktoré sme nežiadali.*
- ” *Moji rodičia, Vierkini starí rodičia, sú už v zrelom veku a zhodou okolností nosia obaja načúvacie prístroje. Vždy ich Vierke ukazujú a ona si ich prehliada. Úplne cítiť, akoby boli zvláštne spriaznení, akoby boli na jednej lodi.*
- ” *U nás v rodine nikto neberie Janku ako nepočujúcu, všetci to trochu zľahčujú. Vždy však stoja pri mne a všetko si trpezlivo vypočujú. Keď mám zlé dni, tak ma utešia.*
- ” *Starký učí Zojku rozprávať vždy, keď k nim prídeme. Aj som sa mu pokúšala vysvetliť, že večer, keď už ideme spať a Zojka nemá uško, tak skoro nič nepočuje, jemu to však neprekáža a aj tak na ňu hovorí. Povedala som si, že nebudem na starkého tlačiť, veď Zojka je s ním rada. Síce mu nič neodpovie, vždy sa však na neho ostošeť chichoce a túli sa a k nemu. Myslím, že ich vzájomný vzťah je dôležitejší ako „metodické vedenie“ starých rodičov, Zojka cíti, že ju starký ľúbi. Možno sa časom sám naučí, kedy ho Zojka vníma viac a kedy menej.*
- ” *Najväčšou pomocou bola pre mňa v prvom rade podpora manžela a potom celej našej rodiny. Vždy sa zaujímali a stále zaujímajú o to, či niečo nepotrebujeme. Pýtajú sa, ako by nám mohli pomôcť.*
- ” *Moji rodičia mi boli veľkou oporou. Mama povedala – tak a máme malé, veľmi špeciálne dievčatko. Veľmi som si to cenila. Moji bratia a viacerí naši priatelia sa skutočne snažili komunikovať s našou Johankou. Avšak stretli sme aj takých ľudí, ktorí vôbec nerozumeli tomu, čím prechádzame, nevedeli, ako reagovať ani ako nám pomôcť.*

Ak je to možné a starí rodičia sú rozhovoru s vami prístupní, pokúste sa im vysvetliť, aké potreby vaše dieťaťko má – prečo je dôležité, aby nosilo načúvacie prístroje alebo kochleárny implantát celodenne, prečo si myslíte, že mu daný spôsob komunikácie pomôže, a preto ich prosíte, aby používali rovnakú komunikáciu aj oni. Rovnako ako vy a súrodenci dieťaťa s poruchou sluchu, aj starí rodičia majú často potrebu byť informovaní o poruche sluchu. Nie vždy to však otvorene povedia. Vŕta im v hlave, čo poruchu sluchu spôsobilo, alebo to, aké dôsledky bude mať porucha sluchu na ich vnúča. Skúste sa preto s nimi otvorene porozprávať

o tom, čo by chceli o poruche sluchu vedieť, a ak majú záujem, ponúknete im, aby sa spoločne s vami stretli s odborníkom, ktorý im na ich otázky odpovie. Opýtajte sa zároveň svojho špeciálneho pedagóga, či by mohli byť starí rodičia aspoň z času na čas prítomní na stretnutí s ním. Viacerí odborníci v ranej starostlivosti uvítajú starých rodičov na spoločných stretnutiach, pretože sú si vedomí, aké je to dôležité, aby sa nielen rodičia, ale aj širšia rodina vyrovnala s poruchou sluchu a podľa možnosti zaujala rovnaký postoj ku komunikácii, výchove alebo budúcemu vzdelávaniu dieťaťa s poruchou sluchu.

Ak túto kapitolu čítate preto, lebo ste starým rodičom dieťaťa s poruchou sluchu, chceli by sme vás povzbudiť, aby ste si prečítali nasledujúce výroky. Možno vám pomôžu stretnúť aspoň takto na papieri niekoho, kto bol v rovnakej situácii ako vy...

- ” Cítila som sa zmätená a bezmocná. Kedysi som pracovala v jasličkách a potom neskôr aj v škole, ale nikdy v živote som sa nestretla s nijakým, kto by mal poruchu sluchu... teda okrem seniorov. Keď som videla, že sa môj syn s manželkou rozhodli s malým posunkovať, prihlásila som do kurzu aj ja. Odvtedy sa snažím neďávať spať.“
- ” Chcel by som povedať, že len čo sa dostanete cez ten šok a je to hrozný šok, tak to najlepšie, čo môžete urobiť, je milovať a podporovať svoje deti a vnúčatá. Veľmi to potrebujú. Potrebujú vidieť, že sme súčasťou toho celého. Skúste sa neďávať na poruchu sluchu ako neschopnosť, ale, naopak, ako schopnosť. Ja už teraz viem, že je toho skutočne veľa, čo môžu nepočujúci ľudia dokázať.“
- ” Veľmi mi pomohlo, že som sa nakoniec stretla s inými rodinami, odláhlo mi. Myslím, že keby som šla na tieto podporné stretnutia hneď od začiatku a videla vtedy rodiny v podobnej situácii, uľavilo by sa mi skôr.“
- ” Keď som sa kedysi dávno dozvedela, že moja dcéra nepočuje, plakala som. Mali sme vtedy šťastie, že sme stretli vynikajúcich ľudí. Teraz sa nám narodilo nepočujúce vnúča. Snažíme sa s manželom, aby bolo u nás doma čo najviac, aby sme sa mu mohli venovať. Teraz je to iné ako kedysi, vnúča má na rozdiel od mojej dcéry načúvadlá už od ôsmich mesiacov.“
- ” Keď spolu telefonujeme, moja nevesta mi zvykne povedať, aké vyšetrenia ich teraz čakajú alebo ako bolo na stretnutí, kde sa chodia hrať také isté nepočujúce deti, ako je Lucka. Nemôžem tam ísť s nimi, lebo bývam veľmi ďaleko. Veľa však pre mňa znamená, že viem, čo robia, že s nimi udržiavam kontakt aspoň takto na diaľku.“

” Keď som si uvedomila na koľko vyšetrení s malou chodia, tak som sa ponúkla, že ju prídem častejšie postrážiť. Myslím, že oddych veľmi potrebovali.“

” Pomohlo mi, keď som sa odvážil spýtať syna, kedy pôjdu znova s Olinkou k lekárovi. Spýtal som sa, či by som tam mohol ísť s nimi. Mne to veľmi pomohlo, že som sa mohol spýtať priamo lekára, či bude vnučka v poriadku.“

” Keď som dával vnúčaťu prístroje prvýkrát, bál som sa, že mu ublížim. Ani teraz v tom ešte nie som veľmi dobrý, ale už je to už lepšie. Zvyknú si aj ostatní.“

” Musím si dávať pozor, že keď chcem zobrať Danku na prázdniny, tak musím premýšľať omnoho viac dopredu, napríklad či mám dostatok batérií do prístrojov.“

A NA ZÁVER ZOPÁR TIPOV:

- 👍 Snažte sa naučiť od rodičov vnúčata, ako s ním komunikovať. Ak sa to dá, je dobré, aby ste mali rovnaký komunikačný prístup ako váš syn alebo dcéra, aby ste ich podporili v ich rozhodnutí.
- 👍 Užívajte si čas s vašim vnúčaťom rovnako, ako keby bolo počujúce. Nezabudnite, že porucha sluchu nič nemení na tom, že je vaše vnúča dieťa, ktoré sa predovšetkým rado hrá a zabáva.
- 👍 Uistite sa, že sa vaše vnúcatá navzájom stretávajú. Keď sa hrajú spolu, dajte pozor, aby ste neboli k vnúčaťu s poruchou sluchu príliš ochránársky. Vaše vnúča sa potrebuje naučiť riešiť spory samo, potrebuje získať nezávislosť.
- 👍 Urobte všetko pre to, aby ste trávili dosť času aj s počujúcimi vnúcatami. Všetky potrebujú zažiť príjemný čas s vami.

4.

DIEŤA S PORUCHOU SLUCHU

Silvia Hovorková

DIEŤA S PORUCHOU SLUCHU

Položili sme rodičom detí s poruchou sluchu niekoľko otázok. Dúfame, že ich odpovede o vlastnostiach a talentoch ich detí budú pre vás rovnako veľkým povzbudením ako pre nás. Odpovede nám dali rodičia detí, ktoré majú „iba“ poruchu sluchu, ale aj rodičia detí s viacnásobným postihnutím. Ako je vidno, bez ohľadu na to, koľko zdravotných komplikácií dieťa má, neuberá mu to na úžasnej jedinečnosti.

Aké je vaše dieťa?

- A** aktívne, asertívne neváha použiť hlas (krik) či ruky na dosiahnutie toho, čo chce,
- B** bezprostredné vo vzťahu k iným ľuďom, bystré,
- C (Č)** cieľavedomé, citlivé, citlivé na nálady okolitých ľudí (vie vycítiť, keď ľudí niečo trápi), majúce čaro osobnosti, čarovné,
- D** dá vždy všetko najavo (to, čo cíti, aj to, ako sa cíti), dobrosrdečné (všetko požičia a podelí sa), dotykové (vychutnáva si masáže), dôstojné,
- E** emocionálne, emotívne (vyjadruje svoje kladné aj záporné pocity k osobe), empatické
- H** hanblivé, hlučnejšie (ako iné deti), hlbavé, hravé, húževnaté (v tom, čo chce ono ☺), hysterické,
- CH** chechtavé,
- I** inteligentné,
- J** jedovaté,
- K** komunikatívne,
- L** láskavé,
- M** má „podrezaný“ jazyk, má zmysel pre humor a rado sa zabáva, milé, milujúce život, múdre,
- N** náladové, nápomocné, nebojácne, nedôverčivé k cudzím, nemá predsudky, nepochopené okolím (a ono to cíti), neposedné, nervné, nespí dlhšie ako osem hodín, neuvieriteľne spontánne, nevisí na hmotných veciach, nevyspytateľné, nežné aj drsné,
- O** ochranárske, oceňujúce dobré jedlo,
- P** pedantné, pohodlné, pochabé, poriadkumilovné, pozorovateľ, pôvabné, pracovité, prefíkané (keď nechce, tak nepočuje), premúdrené (ako samo o sebe hovorí ☺), priateľské, pribojné, prítulné, provokatérske,

- R** rebelujúce, relaxujúce (oblubuje bubnové koncerty, spevákov a hudobníkov, ktorí využívajú jasné takty alebo zvuky), rozčuľujúce sa (ak nie je podľa neho), rozumné (nejde do vecí hr-hr), rýchlo sa učiace,
- S (Š)** samostatné, skúšavé, slušné, smejo, spoločenské, srdečné, stále v dobrej nálade, starostlivé, svojské, sústredené, šibalské, šikovné, špeciálne, šteklivé,
- T** temperamentné (presne vieme, čo prežíva a ako sa cíti), tešiace sa z úsmevov, trpezlivé, tvorivé, tvrdohlavé (a rodič musí byť dostatočne vynaliezavý, aby ho dokázal presvedčiť a motivovať),
- U** učentlivé, ukecané (tolko trepe, že až...), úsmevné, usmievané, usporiadané (všetko musí byť na svojom mieste), uvrešťané, úžasné,
- V** vášnivé, veľmi statočné, veselé, vnímavé, všímavé (nič mu neujde), vtipné, vyberavé v jedle, výmyselnosti vymýšľajúce, vynaliezavé, vysoké, vytrvalé, vzdorovité,
- Z (Ž)** záujem učiť sa nové veci, zhovorčivé, zručné, zvedavé, život milujúce a vychutnávajúce si ho

V čom je vaše dieťa šikovné, talentované? Čo vám robí radosť?

Šport – dobre bicykuje, je silné, má talent na športy (futbal, hokej, tenis, odrážanie na bicykli), pohybovo šikovné (skúša rôzne nové preliezky, bicykel, kolobežku, kým sa to nenaučí), rado tancuje, rado skáče na trampolíne a pláva, hrá penis (ako tomu hovorí – my ostatní to voláme tenis a nevieme ho to odučiť), výborné v šachu.

Pomoc iným – je veľmi starostlivé (pooblieka sestru, ponatiera ju po kúpaní), kosí trávu kosačkou, podelí sa so svojimi súrodencami, manuálne zručné, pomáha pri prácach v záhrade – rúbe a nosí drevo, pomáha doma pri domácich prácach (varení, pečení, upratovaní), separuje odpad, samo vyloží nákup (vie, kde čo patrí), vie, čo kde ako pozapájať (keď som ja stratená ☺).

Komunikácia – každému sa slušne zdraví, komunikuje (spieva a recituje jednoduché básničky v dvoch jazykoch – nemeckom a slovenskom), krásne používa slová prosím, ďakujem a nech sa páči (ešte aj nášmu psíkovi ďakuje), veľa rozpráva a všetko komentuje, v tú najnečakanejšiu chvíľu urobí alebo povie niečo, čím mi dodá ďalšiu silu ísť ďalej cez prekážky, je komunikatívne a kreatívne (dokáže vymyslieť takú zábavku, ktorú staršie deti po ňom opakujú).

Myslenie, pamäť a pozornosť

- Je fascinované písmenkami a číslami (má tri roky a nielenže ich rozoznáva, vie prečítať, ale aj napísať. Funkčne priraduje počet k číslu do 13). Vie si spájať veci a súvislosti. Je technicky zdatné.
- Je veľmi šikovný v pozorovaní ľudí a situácií, odzeraní správania a následnej „akcie-reakcie“. Potom to vie bezchybne použiť pri najbližšej vhodnej situácii. Krásne napodobňuje. Má výborný pozorovací talent, okamžite upozorní, ak sa doma niečo zmenilo, napríklad koberec, obliečky. Hneď si všimne neporiadok a upratuje, keď je napríklad krivo položený koberec, keď nie je hračka na svojom mieste, alebo umyje špinu na stole.
- V troch rokoch čítalo plagáty a reklamy na ulici. Písmeno po písmenku bez toho, aby dokázalo poskladať slovo.
- Je presné, na 1 cm presne zaparkuje štvorkolku. Vie sa dobre sústrediť na jednu činnosť. Má výbornú orientáciu v priestore.
- Rýchlo a veľa si pamätá. Pamätá si veci spreď viacerých mesiacov, a to aj vtedy, keď sa o nich vôbec nebavíme. Má výbornú pamäť na rozprávky (pamätá si od slova do slova niekoľko príbehov z knižky na dobrú noc). Skvelo memoruje skúsenosti. Má skvelú pamäť na tváre.
- Rado poznáva všetko nové a dookola chce vedieť, čo to je – čo je niekedy dosť náročné, lebo vie byť veľmi neodbytný.
- Je počítačovo zdatný.
- Je všestranný, o všetko sa zaujíma (aj o to, o čo sa nemusí ☺).

Hra a hobby – dokáže sa samo hrať, krásne píše a kreslí, rado si „číta“ (to máme, odkedy bolo batolaťom), samo skladá veľké puzzle, tancuje, počúva hudbu, hrá na hudobných nástrojoch (má veľmi dobrý rytmus), rado spieva, je výborný v jemnej motorike a maľovaní, veľmi rado sa učí a vydrží dlho pri knihách, má záujem o všetky druhy áut včítane ich značiek (to si vyžaduje veľké vedomosti rodičov, ale aj babky, ktorá to neovláda).

” *Matka miluje zvieratká, hlavne psy, mačky a koníky. Najradšej ma terapiu na koníku. Aj vďaka nej napreduje v motorike (spevnela), v porozumení (perfektne reaguje na pokyny terapeutky) aj v reči (rozbieha aj brzdí koníka, komentuje všetko okolo seba).*

” *Lukáško ma neprestáva prekvapovať. Ako trojročný čítal ŠPZ všetkých áut. Ľudia len otvárali ústa, keď to videli. Ako štvorročný poznal cca 30 značiek áut – Mercedes, BMW, Fiat atď. Keď sme šli okolo parkoviska neďaleko našej bytovky, tak vedel, že vedľa zeleného Mitsubishi má stáť čierna Škoda, a keď tam nestála, tak sa čudoval, ako je to možné, keď tam väčšinou je. Teraz v piatich rokoch ho zaujíma vesmírna tematika – Slnko, slnečná sústava, planéty a ich mesiace, hviezdy. Tak uvidíme, čo to bude ďalej ☺.*

- ” Teraz, s odstupom dvoch rokov, si už len užívame, aký je Lacko skvelý. Všetko, čo sme ho učili, sa nám teraz vracia. Komentuje nám rozprávky a stále kričí: Mami, mami, sneží alebo Gól, aj ja, aj ja. Taktiež nás teší, že rád číta knižky...
- ” Krásne spieva, má rytmus aj melódiu. Je to také nepochopiteľné. Moja sestra cestovala s Igorkom do susedného mesta na pizzu (má rád vláčky a pizzu zbožňuje). Celou cestou si nahlas pospevoval detské pesničky – Mandarinka Darinka, Pec nám spadla, Bola raz malá hviezdička atď. Na poslednej zastávke ich zastavila pani a povedala mojej sestre (mysliac si, že je jeho mama), aby synčeka určite dala do ZUŠ na hudobný odbor na spev, lebo krásne spieva. Vtedy ju moja sestra upozornila na „ušká“ a povedala jej, že má Igorko veľkú stratu sluchu. Tá pani jej povedala, nech ho určite dáme do ZUŠ, že to počuje, lebo je učiteľkou spevu... Skoro ma to položilo. Ja mám dať na spev dieťa s ťažkou poruchou sluchu? Veď je to čudné, nie? Zatiaľ sme ho zapísali do detského folklórneho súboru, keďže má ešte len päť rokov. Pani učiteľka si ho pochvaľuje. Uvidíme, ako sa tam Igorkovi bude páčiť. A uvidíme, možno ho predsa na ten spev dáme ☺.
- ” Rastík robí napriek viacnásobnému postihnutiu pokroky, čo nás veľmi teší. Rozpozná naše veci (auto aj osobné veci členov rodiny), chápe, kto čo robí (mama – jedlo, otec – cesta do a zo školy, sestra – hranie a bláznenie sa), a jasne nám ukáže, čo chce. Je jedno, či je to aktivita alebo jedlo.
- ” Náš chlapec má ťažké viacnásobné postihnutie, takže o šikovnosti v klasickom význame slova sa veľmi hovoriť nedá. Zato má svoje špeciálne talenty, ktorými nás udivuje a ktoré mnohé ešte zostávajú neodkryté a čakajú na svoj správny čas. Dennodenne sa prekonáva a posúva svoje hranice. Dokáže aj z nás vydolovať len to najlepšie ☺.

Vidíte tu podobnosť s počujúcimi deťmi? My áno. Všetky tieto rodiny ukázali jedno – naše dieťa je úžasné, milované a pre nás jedinečné také, aké je.

Čo môžete urobiť, aby ste minimalizovali dôsledky poruchy sluchu na vývin dieťaťa

Dôvodom napísania tejto podkapitoly je fakt, že mnoho ľudí (aj rodičov) poruchu sluchu podceňuje. Poškodenie sluchového orgánu totiž nie je vidieť a jeho dosah na komunikáciu a vývin reči nie je prinajmenšom prvý rok výrazne zjavný. Neuvedomujú si, že poškodený sluch, ktorý nie je dostatočne dobre a skoro kompenzovaný načúvacími prístrojmi alebo kochleárnym implantátom, môže najprv zapríčiniť oneskorenie porozumenia a hovorenia a následne narušiť proces rozvoja myslenia a sociálnych vzťahov, priniesť problémy so vzdelávaním a v neposlednom rade môže obmedziť pracovné uplatnenie človeka s poruchou sluchu.

! V žiadnom prípade nechceme, aby ste mali pocit, že vaše dieťa musí počas svojho života zažiť všetky dôsledky, o ktorých tu píšeme. Dôsledky poruchy sluchu sa líšia od dieťaťa k dieťaťu a závisia od mnohých faktorov. Platí však veľmi zjednodušené pravidlo – čím ťažšiu poruchu sluchu dieťa má a čím dlhšie ostáva toto dieťa bez adekvátnej kompenzácie sluchu a funkčnej komunikácie, tým je väčšie riziko, že sa dôsledky poruchy sluchu prejavia naplno.

A. KOGNITÍVNA OBLASŤ

Myslenie, pamäť a predstavy

Všetky deti, čiže aj deti, ktoré od narodenia nepočujú, začínajú myslieť skôr, ako si osvoja hovorený alebo posunkový jazyk. Je to preto, lebo obdobie, keď sa reč naplno prepojí s myslením, je okolo druhého roka. Do jedného roka je myslenie detí predovšetkým predmetné, konkrétne, praktické a jednoduché. Skúsenosti detí do jedného roka bývajú väčšie ako veľkosť ich pasívnej a aktívnej slovnej zásoby. *Po prvom roku však začne slovná zásoba dieťaťa rásť a dieťa začne čoraz viac používať jazyk na to, aby premýšľalo o ľuďoch, veciach a udalostiach okolo neho.* Je mimoriadne dôležité, aby ste v tomto veku zabezpečili dieťaťu prístup k jazyku. Ak má dieťa menšiu stratu sluchu, hovorená reč je prirodzene prvou voľbou. Ak si však nie ste istí tým, čo všetko dieťa cez načúvacie prístroje počuje, odporúčame vám aspoň dočasne zvážiť alternatívnu formu komunikácie – napríklad kontaktné posunkovanie (posunky a hovorená reč súčasne). Takáto „poistená“ komunikácia umožní rozvíjať myslenie dieťaťa v čase, kým sluch nepreberie zodpovednosť za vývin hovorenej reči.

Ak má dieťa dobre a skoro kompenzovaný sluch a vhodnú komunikáciu, jeho myslenie, pamäť aj predstavy sa budú rozvíjať podobne ako u počujúcich rovesníkov. Bez ohľadu na metódu komunikácie, pre rozvoj myslenia je veľmi dôležité, aby malo vaše dieťa, tak ako akékoľvek iné dieťa, veľa rôznorodých zmyslových podnetov (sluchové, zrakové, hmatové, chuťové...), aby ste mu pravidelne pomáhali vytvárať si asociácie medzi pojmi (napr. jablko je červené, rastie na strome, ojedá ho červík, je sladké, a keď je zrelé, padá na zem), aby ste mu vysvetľovali súvislosti (prečo, ako, načo) a dovolili mu objavovať príčinu a následok jeho správania a skúmania.

Ak vaše dieťa nebude mať dlhodobu dobre skompenzovanú sluch a (alebo) vhodnú komunikáciu, jeho myslenie (hlavne to verbálne), sluchová pamäť aj sluchové predstavy sa s veľkou pravdepodobnosťou začnú postupne oneskorovať.

Inteligencia

To, že sa vaše dieťa narodilo s poruchou sluchu, neznamená, že sa narodilo aj menej inteligentné. Za predpokladu, že má vaše dieťa veľa rôznorodých podnetov, vybrali ste vhodnú komunikačnú metódu a dieťa rozumie jazyku, ktorý s ním používate, bude mať rovnaké podmienky ako akékoľvek iné počujúce dieťa svoj potenciál rozvíjať. Nie je teda najmenší dôvod, aby ste od neho čakávali menej alebo zľavovali z bežných požiadaviek.

Vice versa, ak dieťa s poruchou sluchu nemá dostatok podnetov a nebude mať možnosť komunikovať a rozvíjať myslenie a jazyk od raného veku, začne sa to negatívne odrážať aj na jeho verbálnej, sociálnej a emocionálnej inteligencii.

Samozrejme, medzi deťmi s poruchou sluchu sú aj deti, ktoré sa narodili s viacnásobným postihnutím. V závislosti od kombinácie postihnutí môžu mať niektoré deti znížené IQ, čo sa môže prejavovať pomalšou motorikou, neskoršie zvládnutou sebaobsluhou a zároveň pomalším tempom pri učení sa jazyku, novým zručnostiam a vedomostiam.

Pozornosť

Zraková pozornosť u nedoslýchavých detí, ktoré majú skorú a správnu kompenzáciu sluchu, sa vyvíja podobne ako u ich počujúcich rovesníkov. O rozvíjaní očného kontaktu, zrakovej pozornosti aj odzeraní sa dočítate viac v kapitole č. 7.

U niektorých detí s veľmi ťažkou nedoslýchavosťou, ktorým nestačia načúvacie prístroje, a všetkých nepočujúcich detí, ktoré sú bez kochleárneho implantátu, je odzranie a tým aj intenzívna zraková pozornosť nevyhnutná pre akúkoľvek komunikáciu. Ak je odzranie hlavným zdrojom informácií (a to je vtedy, ak dieťa s veľmi ťažkou stratou sluchu nemá dobre kompenzovaný sluch a zároveň s ním okolie neposunkuje), sústredená zraková pozornosť môže u neho rýchlo vyvolať únavu a zvýšené nervové vypätie. U takéhoto dieťaťa je nevyhnutné, aby malo pravidelné prestávky, keď si môže oddýchnuť.

O **cielenej** sluchovej pozornosti a učení sa počúvať sa dozviete v kapitole Sluchová výchova. Existuje však aj **náhodná** sluchová pozornosť, vďaka ktorej sa počujúce deti veľa dozvedia o tom, ako svet funguje, a to len tým, že si náhodne vypočujú aj vzdialenejšie rozhovory v rodine, v úrade alebo na ulici, započujú z vedľajšej miestnosti, čo hlásia v rádiu alebo v televízii. Ak má dieťa s poruchou sluchu dobre kompenzovaný sluch od raného veku, skoro všetky tieto „prepočutia“ mu budú dostupné. Ak však dobre kompenzovaný sluch načúvacími prístrojmi alebo kochleárnym implantátom nemá, jeho možnosti spontánnej sluchovej pozornosti sú obmedzené iba na situácie, keď sa rozhovory odohrávajú blízko neho. Následkom toho sa ľahko môže stať, že je menej informované o tom, ako svet okolo nás funguje. Ak je to váš prípad a vaše dieťa z rôznych dôvodov ešte stále nemá dobre kompenzovaný sluch

(s načúvacími prístrojmi alebo kochleárnym implantátom stále nereaguje na zvuky okolo 30 dB), je na vás, aby ste si tento fakt uvedomovali a našli ste si čas, keď vášmu dieťaťu mnohé tieto náhodné informácie dodatočne sprostredkujete. Môžete to urobiť tak, že ho zoberiete bližšie k človeku, ktorý rozpráva zaujímavú príhodu, privoláte ho k televízoru, keď z dialky započujete, že sa niečo podstatné stalo, alebo si s ním cielene sadnete a porozprávate mu, čo všetko ste dnes zaujímavé počuli. Pre tých, ktorí s dieťaťom zároveň posunkujete, pomáha, aby ste mu vzdialenejšie konverzácie, ktoré bežne bežia medzi rodičmi alebo starými rodičmi a súrodencami, občas preposunkovali. Je to dôležité práve preto, že aj počujúce dieťa by ich prirodzene započulo a naučilo sa z nich mnoho dôležitého.

B. LINGVISTICKÁ OBLASŤ (gramatika, chybná výslovnosť, jazyk a komunikácia)

Výber vhodnej komunikačnej metódy je zásadný pre rozvoj reči a jazyka a neexistuje ideálna metóda pre všetky deti. **Spôsob komunikácie s dieťaťom nie je jednorazové ani nemenné rozhodnutie, dôležité však je, aby ste neotálali a s komunikáciou začali čo najskôr.**

Sledujte spolu s odborníkmi vývin vášho dieťaťa a pravidelne s nimi komunikujte o tom, či vám daná metóda vyhovuje, či vy aj vaše dieťa robíte pokrok. Občas sa stáva, že sa vyberie určitá metóda komunikácie a časom sa ukáže, že v nej dieťa z rôznych dôvodov nerobí dostatočné pokroky. Ak je to aj váš prípad, nebojte sa spôsob komunikácie zmeniť. **Komunikácia je proces, nie stav!**

Prelingválne nedoslýchavé dieťa

Ak je vaše dieťaťko stredne alebo stredne ťažko nedoslýchavé, môžete s pomocou skoro pridelených (šesť mesiacov) a dobre nastavených načúvacích prístrojov dosiahnuť, že sa u neho vyvinie zrozumiteľná reč a bohatá slovná zásoba úplne prirodzenou cestou. Pri rozvoji reči a sluchovej výchove vám môže pomôcť surdopéd a logopéd. Deti so stredne ťažkou stratou sluchu zvyčajne nepotrebujú posunky na to, aby sa naučili komunikovať. Posunky im však môžu pomôcť vyjadriť sa v období, kým sa u nich rozvinie hovorená reč (podobne ako počujúcim deťom pomáhajú napríklad babysigns).

Do skupiny prelingválne nedoslýchavých detí by sme mohli paradoxne zaradiť aj nepočujúce deti s kochleárnym implantátom, keďže by pri ideálnom nastavení implantátu mali počuť zvuky reči na úrovni 20-30 dB (ľahká nedoslýchavosť). Z viacerých dlhodobých zahraničných výskumov vyplýva, že pre spontánne osvojovanie reči je ideálne, ak deti s veľmi ťažkou stratou sluchu alebo hluchotou, ktorým nepostačujú načúvacie

prístroje, dostanú kochleárny implantát do 18. mesiaca veku. S rastúcim vekom sa totiž jazykový rozdiel medzi počujúcimi a nepočujúcimi deťmi zväčšuje a ťažšie sa dobieha.

Hovorená reč sa rozvinie aj u väčšiny nepočujúcich detí, ktoré nemali úžitok z načúvacích prístrojov a implantát dostali až okolo tretieho roka života. Tieto deti už však potrebujú **intenzívnu** surdopedickú a logopedickú starostlivosť. S pomocou implantátu budú síce pomerne rýchlo schopné započuť aj tiché hlásky reči (ľahká nedoslýchavosť), nadobudnúť primeranú pasívnu a aktívnu slovnú zásobu im však potrvá dlhší čas. Je to zvyčajne preto, lebo v období pred implantáciou nemali dostatok rečových podnetov, na ktorých by mohli teraz stavať, následkom čoho sa ich úroveň pasívnej aj aktívnej slovnej zásoby výrazne oneskorila vzhľadom na ich počujúcich rovesníkov.

Ak je vaše dieťaťko ťažko alebo veľmi ťažko nedoslýchavé, prípadne má poruchu sluchu, ktorá sa bude zväčšovať, osvojenie si hovorenej reči čisto sluchom môže byť pre neho náročnejšia úloha. Aj medzi týmito deťmi sú však deti, ktoré dosiahnu úspechy orálnou alebo auditívno-verbálnou metódou. Nevyhnutnou podmienkou na čo najviac prirodzený vývin reči však je, že vaše dieťa s ťažkou stratou sluchu dostane kvalitné a dobre nastavené načúvacie prístroje už okolo šiesteho mesiaca veku a bude s nimi schopné zachytiť *celé spektrum reči*.

Ak máte dieťaťko s veľmi ťažkou stratou sluchu, neotálajte a urýchlene žiadajte, aby malo dobre skompenzovaný sluch. Bez prístrojov je totiž nemožné, aby si prirodzene osvojilo správnu výslovnosť a budovalo primeranú slovnú zásobu. Jeho artikulácia bude bez špeciálnej logopedickej pomoci narušená, hlas bude mať zmenenú výšku, tempo reči môže byť spomalené a rytmus reči nepravidelný. Ak stav limitovaného počutia potrvá dlho (viac ako tri roky), dieťaťu počas tohto obdobia unikne veľa slov a viet, následkom čoho bude jeho slovná zásoba výrazne zmenšená a gramatická stavba slov a viet chybná. Budúca schopnosť dieťaťa plynulo a funkčne komunikovať hovorenou rečou bude v takomto v takomto prípade vážne ohrozená, pretože nedostatok sluchovej a rečovej stimulácie v prvých troch rokoch života spôsobí, že sluchové a rečové centrum v mozgu začne postupne „zaspávať“.

Keďže diagnostika a následná korekcia sluchu na Slovensku ešte stále zaostáva za zahraničím a ani v roku 2017 celoplošne nedosahujeme medzinárodné odporúčania 1-3-6, odporúčame (autorky) pri deťoch s ťažkou stratou sluchu aspoň dočasne v ranom veku posunkovať. Je to preto, aby sa využil vzácny čas na rozvoj jazyka, keď je mozog pripravený a zároveň sa vytvorila akási záchranná sieť pre deti, u ktorých sa časom ukáže, že sa pri rozvoji hovorenej reči nevedia o sluch dostatočne oprieť. Z toho, čo vidíme v poradni, ale aj z vyjadrení rodičov, ktoré sme vám sprostredkovali v kapitole Posunkovať alebo neposunkovať, je zjavné, že posunky nebránia rozvoju hovorenej reči. Naopak, vidíme, že skoré jazykové a komunikačné zručnosti, ktoré získalo dieťa vďaka posunkom, mu často uľahčujú osvojovanie si hovorenej reči neskôr. Dieťa najprv zvládne posunok a neskôr, keď sa naučí využívať sluch, si začne postupne spájať posunok s hovoreným slovom.

Podľa našej skúsenosti si dieťa intuitívne samo vyberá, aká komunikácia mu je v danej chvíli najviac prirodzená. Ak je dieťa schopné napriek ťažkej poruche sluchu dostatočne využívať sluch na rozvoj hovorenej reči, postupne jej začne dávať prednosť, pretože vyrastá v počujúcom prostredí, kde sa v jeho širšom okolí oveľa viac hovorí, ako posunkuje. Ak sa toto isté dieťa zároveň pohybuje medzi deťmi alebo dospelými ľuďmi, ktorí primárne posunkujú, s veľkou pravdepodobnosťou sa naučí posunkovú a hovorenú reč striedať podľa toho, s kým bude hovoriť.

Prelingválne nepočujúce dieťa

je dieťa, ktoré stratilo sluch **pred** ukončením vývinu reči (šesť rokov).

Keďže tomuto dieťaťu nestačia na vnímanie hovorenej reči načúvacie prístroje, za predpokladu, že nemá v ranom veku kochleárny implantát, musí sa učiť komunikovať predovšetkým pomocou zraku (odzeranie a/alebo posunky).

Vyvodzovať hovorenú reč u dieťaťa, ktoré ju skoro vôbec nepočuje, je dlhodobá drina na strane dieťaťa, rodičov aj odborníkov, keďže sa tak deje primárne na základe hmatu (pomocné artikulačné znaky). Napriek veľkej snahe všetkých zainteresovaných umelo vytvorená reč u väčšiny týchto detí neznie ako reč počujúcich detí. Podobne ako u detí s veľmi ťažkou poruchou sluchu bez vhodných načúvacích prístrojov, deti striedajú vysoký a nízky hlas a ich

hlas je skôr šepkaný. Nápadný je nesprávny rytmus, ktorý narušuje plynulosť reči. Je spôsobený nesprávnym hospodárením s dychom, artikulačnou neobratnosťou a nerešpektovaním dĺžky dlhých samohlások. U väčšiny (ale nie všetkých) prelingválne nepočujúcich detí bez dobrej kompenzácie sluchu je výrazne narušená zrozumiteľnosť reči aj gramatika hovorenej reči. Výslovnosť je často namáhavá a realizuje sa s prehnanou silou. Je to preto, lebo dieťa nemá spätnú sluchovú kontrolu a svoju výslovnosť kontroluje pri nácviku iba zrakom (pred zrkadlom) a hmatom. Znížená zrozumiteľnosť sa pre mnohé nepočujúce deti aj dospelých stáva veľkou bariérou v komunikácii s počujúcimi.

Slovná zásoba je u drivej väčšiny nepočujúcich detí, ktoré nemajú správne skompenzovaný sluch a neposunkujú, výrazne oneskorená. S malou slovnou zásobou sa následne oneskoruje aj myslenie a možnosti sociálneho kontaktu dieťaťa s rovesníkmi. Dieťa zaostáva za svojím potenciálom.

Prelingválne nepočujúcemu dieťaťu môže na ceste za počutím pomôcť kochleárny implantát a na ceste k vzdelaniu aj posunkový jazyk, ktorý ho naučí myslieť a komunikovať od raného veku.

Postlingválne nepočujúce dieťa

je dieťa, ktoré stratilo sluch **po** šiestom roku života, zvyčajne následkom vážnej choroby, ototoxických liekov alebo progresívnej straty sluchu s neskorým začiatkom.

Postlingválne nepočujúce deti na rozdiel od prelingválne nepočujúcich detí nemajú zásadné problémy s komunikáciou, pretože v čase, keď stratili sluch, už rozvinutú reč mali. Väčšine týchto detí svet zvukov chýba, a preto si zvolia kochleárny implantát.

Táto skupina detí zvykne mať s kochleárnym implantátom veľmi dobré výsledky, pretože má už pred implantáciou dobre rozvinuté sluchové a rečové centrum v mozgu. Po implantácii sa pomerne rýchlo tieto deti naučia prepájať slová uložené v sluchovej pamäti so slovami, ktoré teraz počujú cez implantát. Aby zostalo sluchové a rečové centrum čo najviac aktívne, k implantácii by malo dôjsť čo najskôr po ohluchnutí, niektoré zdroje udávajú, že maximálne do šiestich mesiacov po ňom.

Implantácia však nemusí byť vhodným riešením pre všetky deti. Ak je to váš prípad a chcete, aby si napriek závažnej strate sluchu zachovalo vaše dieťa zrozumiteľnú reč, bude nevyhnutné, aby ste na rozvoji jeho slovnej zásoby a komunikácie spolupracovali so surdopédom a vaše dieťa nastúpilo do intenzívnej a dlhodobej starostlivosti logopéda.

C. OSOBNOSŤ, EMOCIONÁLNA A SPOLOČENSKÁ OBLASŤ

Osobnosť dieťaťa s poruchou sluchu, jeho myslenie, cítenie aj správanie sa líši od dieťaťa k dieťaťu. Z vlastností, ktoré na začiatku tejto kapitoly uviedli rodičia o svojich deťoch, je zjavné, že tu nájdete deti, ktoré sú hĺbavé, tiché, introvertné, a zároveň deti, ktoré sú spoločenské, „tukecané“ a doslova extrovertné. Sú medzi nimi deti, ktoré sa bezhlavo rútia do neznámeho, a iné, ktoré si dvakrát premyslia každý jeden krok. Deti, ktoré sú cieľavedomé, tvrdohlavé a rebelujúce, a na druhej strane deti, ktoré sú tvárne ako maslo.

To, aké to vaše konkrétne dieťa bude, ovplyvňujú mnohé veci – napríklad jeho genetická výbava (predpoklady a vlastnosti, ktoré zdedilo dieťa po vás alebo iných predkoch), rodinné prostredie, v ktorom vyrastá (prijímajúce, obviňujúce, voľnomyšlienkové, nátlakové...), poradie dieťaťa v rodine alebo kultúra spoločnosti (hodnoty, zvyky, prístup širšej verejnosti k zdravotnému postihnutiu...).

Novorodenec si neuvedomuje samého seba (okolie sa mu zlieva s ním samotným). Prvá zmena prichádza v období okolo jedného roka, keď si batola začne viac uvedomovať svoje telo a zároveň svoje pocity. V tomto období dieťa pochopí, že môže pomocou komunikácie (gest a slov)

meniť a ovplyvňovať veci a ľudí vo svojom okolí. Toto obdobie vyvrcholí vo veku okolo 2,5 roka, keď si dieťa uvedomí svoje sociálne ja (som iný ako ostatní ľudia). (Slovom „iný“ nemyslíme iný v zmysle poruchy sluchu.)

Odborníci tvrdia, že prvých päť rokov života je pre vývin osobnosti dieťaťa mimoriadne dôležitých, pretože vlastnosti, ktoré nadobudne dieťa v tomto období, už majú viac-menej trvalý charakter. Aj keď, samozrejme, človek sa do určitej miery mení celý život. Veľkú úlohu vo vývine osobnosti zohráva v tomto období funkčná komunikácia, pretože vzťahy sa bez funkčnej komunikácie nedajú plne budovať. Vaša každodenná interakcia s dieťaťom, všetky vaše verbálne aj neverbálne výmeny poskytujú vášmu dieťaťu od malička cenné informácie o tom, kto je, kto sú ľudia okolo neho, a zároveň informácie o tom, ako funguje svet okolo neho (hodnoty spoločnosti, zvyky a kultúra).

Keďže je dieťa sociálny tvor, nedostatok informácií, komunikácie a priateľských skúseností s rovesníkmi môže viesť k nedôverčivosti, pocitom osamotení, menejcennosti a nepochopenia. Ak dieťa **nemá** dostatok informácií, **nemá** pocit, že mu je porozumené, a zároveň **nemá** vplyv na to, čo sa okolo neho deje, nevypetuje si dostatočnú sebadôveru. Nenaučí sa veriť, že ťažkosti, ktoré ho teraz alebo v budúcnosti stretnú, úspešne zvládne, a to spätne ovplyvní celú jeho osobnosť.

Komplex menejcennosti vs rešpektovanie jedinečnosti

Je všeobecne známe, že osobnosť, citový život, ale aj budúce vzťahy dieťaťa ovplyvňuje to, ako sa ľudia okolo neho postavia k jeho postihnutiu. Či sa naučia vyhnúť dvom extrémom:

1. Porucha sluchu nemá na naše dieťa žiadny vplyv.
2. Porucha sluchu je taký závažný problém, že naše dieťa nemá šancu v bežnom prostredí uspieť bez toho, aby sme ho neustále vodili na terapiu a hľadali pre neho možné úľavy.

Žiadny extrém nie je zdravý. Ideálne je vnímať, že porucha sluchu skutočne môže prinášať špecifické potreby a niektoré obmedzenia, zároveň však je dôležité vychádzať z toho, že dieťa potrebuje detstvo, a v prípade, že má dobrú a včasnú kompenzáciu sluchu, má veľkú šancu uspieť rovnako ako jeho počujúci rovesníci.

Ak vypetujete v dieťati pocit hodnoty založený na tom, že je jedinečné a milované také, aké je, bez ohľadu na to, aký výkon v reči, sluchu alebo odzieraní podá, naučí sa nepreceňovať ostatných len preto, že počujú. Uvedomenie si svojich talentov a silných stránok a zároveň obmedzení, ktoré porucha sluchu prináša, mu pomôže dozrieť v silnú osobnosť. Umožní mu otvorene hovoriť s inými ľuďmi o poruche sluchu a vytvárať si tak podmienky, ktoré mu uľahčia bežný život, komunikáciu aj vzdelávanie v počujúcej spoločnosti.

Ak, naopak, dieťa cíti, že ostatní vnímajú jeho poruchu sluchu ako niečo, čo je nutné na verejnosti schovávať, bude sa za svoju poruchu sluchu hanbiť, cítiť sa menejcenné a negatívne „iné“. Deti majú na takéto správanie tykadielka. Zo začiatku nerozumejú, prečo im rodičia schovávajú implantát alebo načúvacie prístroje pod vlasy, keď začnú vykúkať, prípadne ich zložia dole, hneď ako odídu zo školy. Prečo s nimi rodičia posunkujú iba doma, ale nikdy nie na verejnosti.

Prečo za ne rodičia odpovedajú vždy, keď ich niekto osloví na ulici... Prijímajú toto správanie ako samozrejmosť. Postupom času však dozrejú a uvedomia si, že cieľom tohto správania je zakryť ich poruchu sluchu a všetko, čo s ňou viditeľne súvisí – načúvacie prístroje, posunky alebo menej zrozumiteľnú reč. Začnú sa cítiť menejcenné, pretože si uvedomia, že na to, aby boli prijímané, by vlastne museli byť počujúce, museli by spĺňať predstavy rodiča. Tínedžeri s týmto pocitom pracujú rozdielne. Niektorí sa vzbúria a utrhnú od počujúcej rodiny, iní nasledujú predstavy a vzor rodičov a snažia sa poruchu sluchu zatĺkať aj v dospelom živote všade, kde sa dá. Takéto správanie im však prinesie mnoho náročných a „trápnych“ sociálnych situácií, keď v škole alebo v partii nepochopia (nezachytia) rozhovor, otázky alebo obyčajné vtipy, za čo si vyslúžia udivené alebo posmešné pohľady. Bez viditeľného načúvacieho prístroja totiž počujúce prostredie nemá ako rozoznať, že nedorozumenia sú dané poruchou sluchu a nie ignoranciou, nepozornosťou alebo hlúposťou.

Mnohým týmto problémom sa dá predísť, ak prijmete poruchu sluchu nielen vy, ale naučíte ju prijať aj vaše dieťa.

Izolácia vs hľadanie identity

Kedysi sa o ťažko nedoslýchavých ľuďoch hovorilo „ani ryba, ani rak“, pretože sa nevedeli plne nájsť ani v počujúcej spoločnosti, ani v Nepočujúcej komunite. V súčasnosti nám odrastajú deti s ťažkou stratou sluchu, ktoré vďaka kvalitnej kompenzácií sluchu, ktorú dostali v ranom veku (päť až šesť mesiacov), alebo kochleárnemu implantátu, ktorý dostali ideálne v prvých dvoch rokoch života, majú natoľko rozvinutú reč, že v počujúcej spoločnosti fungovať vedia.

Navštevujú materské centrá s počujúcimi deťmi, chodia do bežných materských škôl, navštevujú sa s počujúcimi priateľmi. Všetko nasvedčuje tomu, že budú mať aj v dospelosti veľkú šancu prirodzene žiť v počujúcej spoločnosti.

Ak sa tieto deti zároveň v dospelosti naučia prijať fakt, že napriek dobrej kompenzácií sluchu sú posluchové situácie, keď dobre reči nemusia rozumieť (rodinná oslava, kde je veľa ľudí naraz,

káva s priateľkou v hlučnej kaviarni, plávanie bez prístrojov atď.), a naučia sa o tom s ostatnými otvorene hovoriť, vytvoria dobrý základ na to, aby sa necítili izolované alebo nepochopené.

V poslednom čase sa nám v poradni osvedčilo, ak rodičia alebo špeciálny pedagóg z ČŠPP navštívili škôlku alebo krúžok, kam dieťa chodí, a hravou formou vysvetlili deťom, čo porucha sluchu znamená, prečo sú „načúvačky“ úžasné a užitočné prístroje, vysvetlili ostatným deťom, ako komunikovať s dieťaťom s poruchou sluchu tak, aby z toho malo čo najväčší úžitok. Vytvorili jednoducho prostredie, kde má šancu dieťa s poruchou sluchu rásť bez toho, aby sa za poruchu sluchu muselo hanbiť. Ukázalo sa, že je to dobrý spôsob, ako predísť výsmechu alebo zbytočným nedorozumeniam.

Pre budovanie identity u dieťaťa, ktoré vyrastá v počujúcom prostredí, je zároveň dôležité, aby malo možnosť byť v kontakte s inými deťmi s poruchou sluchu, čítalo si knižky, kde sa hovorí o poruche sluchu, alebo si pozrelo spolu s vami filmy, kde vystupujú ľudia s poruchou sluchu. Viacerí dospelí nepočujúci nám povedali, že sa v detstve nikdy nestretli s iným dieťaťom s poruchou sluchu. Vyrastali s pocitom, že sú jediní na svete, ktorí sú „iní“. Vo väčších mestách začali preto rodičia organizovať stretnutia, kde sa deti s poruchou sluchu môžu navzájom zoznámiť. (Ak neviete o rodine vo vašom okolí, skúste sa pozrieť na mapu rodín, ktorá je uverejnená na www.nepocujucedieta.sk.) Uvedomujú si totiž, že tak ako im samotným najlepšie rozumie rodič, ktorý si prešiel rovnakou skúsenosťou, aj pre ich dieťa je často dôležité nájsť si seberoyných. Na týchto stretnutiach sa občas rodičia aj deti môžu zoznámiť s dospelými ľuďmi s poruchou sluchu, ktorí bez ohľadu na to, či lepšie hovoria alebo lepšie posunkujú, majú priateľov, vlastné rodiny, fungujú, pracujú, sú šťastní a vyrovnaní. Títo ľudia sa môžu stať pre dieťa pozitívnym modelom.

Inú situáciu zažíva dieťa, ktoré nemá sluch dostatočne kompenzovaný a (alebo) nemá dostatočne vyvinutú hovorenú reč. Takéto dieťa sa často cíti v počujúcom prostredí izolované a vyčerpané, pretože musí byť v neustálom strehu, aby porozumelo svojmu kamarátovi, susede alebo učiteľovi. Uvedomuje si, že síce čosi počuje, ale nikdy si nie je isté, či započulo všetko dobre, a to ho zneisťuje. To, že dieťa dobre nepočuje a zároveň musí vynakladať veľké úsilie na to, aby mu bolo porozumené, jeho začlenenie do počujúcej spoločnosti výrazne sťažuje. Ak je takéto dieťa ponechané v bežnej počujúcej triede dlho, môže sa stať, že sa nepochopenie medzi ním a ostatnými deťmi bude zväčšovať natolko, že sa dieťa nakoniec začne počujúcej spoločnosti strániť a nebude chcieť s nimi ani komunikovať. Takéto dieťa bude vnímať svoju „inakosť“ omnoho intenzívnejšie a s veľkou pravdepodobnosťou nebude mať pocit, že patrí do počujúceho sveta.

Neradi by sme však vytvorili dojem, že na to, aby mohlo byť dieťa spokojné a šťastné, musí vyrastať iba medzi počujúcimi deťmi v bežnej škole. Sú deti, ktoré sa vzdelávajú v školách pre deti so sluchovým

postihnutím a vďaka tomu, že majú dostatočne vyvinutú hovorenú reč, sa môžu stretávať s počujúcimi deťmi poobede, počas krúžkov alebo na ihrisku. Tieto deti často (ale nie vždy) vedia posunkovať, a preto sa plynulejšie hýbu medzi počujúcou aj nepočujúcou spoločnosťou, čím môžu v oboch komunitách získať priateľstvá a načerpať tak veľa pre svoj sociálny a emocionálny rozvoj.

Sú však aj deti, ktoré navštevujú špeciálne školy a z rôznych dôvodov nedosiahnu dobrú a zrozumiteľnú reč, a preto je ich integrácia do počujúcej spoločnosti obmedzená. Tieto deti sa omnoho častejšie identifikujú s inými ľuďmi s poruchou sluchu, ktorí tiež posunkujú. Bez ohľadu na úroveň hovorenej reči mnohé tieto deti sú spokojné tam, kde sú, a v dospelosti z nich vyrastú šťastní a spokojní ľudia s vlastnými rodinami a množstvom priateľov. Viac sa o komunite Nepočujúcich dozviete v prvej knižke a kapitole Kultúra a komunita Nepočujúcich.

D. VZDELÁVACIA A PRACOVNÁ OBLASŤ

Vzdelávanie a výchova dieťaťa s poruchu sluchu sa prirodzene začína v ranom veku, počas každodenného života a hry. Veľa sa o tom zmiňujeme v kapitolách Raná komunikácia a Rutiny a prirodzené prostredie. Nechať preto komunikáciu a vzdelávanie až na materskú školu je zanedbanie potenciálu dieťaťa.

V období okolo troch rokov sa väčšina rodičov rozhoduje, kam zaradiť ich dieťa s poruchou sluchu. Či si vybrať bežnú školu, školu alebo triedu pre deti s narušenou komunikačnou schopnosťou alebo školu pre deti so sluchovým postihnutím. Viac sa o možnostiach zaškolenia a výbere vhodnej školy pre deti s poruchou sluchu venujeme v kapitole Dieťa s poruchou sluchu v materskej škole a v kapitole Školská zrelosť.

Bez ohľadu na to, v akej škole sa rozhodnete dieťa zaškoliť, jeho budúce možnosti pracovného uplatnenia aj vzdelávania budú do veľkej miery závisieť od toho, akú veľkú slovnú zásobu bude dieťa mať a ako dobre zvládne písanú a hovorenú reč.

Medzi ľuďmi s poruchou sluchu nájdete stredoškolákov aj vysokoškolákov. Sú tu šikovní remeselníci, kuchári, krajčíri alebo kaderníci, odborníci v oblasti počítačov, umelci, učitelia, ekonómovia aj právnici. Je iba málo profesií, ktoré ľudia s poruchou sluchu nemôžu vykonávať, pretože z hľadiska bezpečnosti alebo výkonu práce vyžadujú dobrý sluch. Čo je možno zaujímavé, je, že časť ľudí s poruchou sluchu sa rozhodne po ukončení vzdelávania znova pracovať s deťmi alebo dospelými s poruchou sluchu. Niektorí učia, iní vychovávajú, ďalší tlmočia alebo pomáhajú pri vybavovaní na úradoch.

Aby mali študenti s poruchou sluchu vytvorené čo najlepšie podmienky na štúdium, niektoré univerzity im ponúkajú pomoc pri štúdiu (na Univerzite Komenského je to napríklad Centrum podpory študentov so špecifickými potrebami).

5.

VÝCHOVA DIEŤAŤA S PORUCHOU SLUCHU A JEHO SÚRODENCŮV V RODINE

Silvia Hovorková

VÝCHOVA DIEŤAŤA S PORUCHOU SLUCHU A JEHO SÚRODENCOV V RODINE

V predchádzajúcej kapitole sa vám rodičia pokúsili opísať rôzne vlastnosti ich detí a zmienili sme sa zároveň o možných dôsledkoch nepodchytenej poruchy sluchu. Táto kapitola je určená tým, ktorí už vedia, aké talenty ich deti môžu mať, a radi by zapremýšľali, ako čo najlepšie vychovávať dieťa s poruchou sluchu tak, aby zvyšok rodiny zostal šťastný a spokojný.

Efektívna komunikácia je nevyhnutný základ výchovy. Aby ste vy rodičia mohli splniť svoje poslanie, potrebujete rozumieť svojmu dieťaťu. Každé dieťa, počujúce aj nepočujúce, potrebuje vedieť, čo si rodičia myslia a cítia, a musí mať zároveň možnosť o tom, čo si myslí a cíti ono samo, komunikovať. Na forme komunikácie nezáleží, dôležité je nestratiť príliš veľa času a nadviazať s dieťaťom efektívnu obojsmernú komunikáciu v čo najranejšom veku. Iba tak si budete vedieť navzájom odovzdať svoje myšlienky, skúsenosti a názory. Ak má vaše dieťa ťažkú stratu sluchu a vy si nie ste istí, či počuje hovorenú reč dostatočne, môžete kombinovať hovorenú reč s posunkami, aby ste medzi sebou a dieťaťom vytvorili čo najskôr efektívny spôsob komunikácie, ktorý vám umožní vychovávať dieťa s poruchou sluchu rovnako ako akékoľvek iné počujúce dieťa rovnakého veku. O tom, ako zapájať posunky do komunikácie s dieťaťom, sa dozviete v kapitole Posunkovať alebo neposunkovať.

Na čo myslieť pri výchove dieťaťa s poruchou sluchu (osvedčené tipy rodičov aj odborníkov)

Sebahodnota – prijatie poruchy sluchu

 Ukážte vášmu dieťaťu, v čom všetkom je jedinečné, neľutujte ho, že nepočuje. Vo všeobecnosti platí, že ak neviete, o čo ste prišli, nechýba vám to. Ako je vidieť z výrokov dospelých nepočujúcich ľudí na konci tejto kapitoly, nepočujúce dieťa rieši svoju poruchu sluchu omnoho menej ako jeho počujúci rodičia. Nezaťažujte ho preto od mala

zbytočne vašimi obavami a strachmi. Ak však vaše dieťa v určitom momente príde, že mu je ľúto, že dobre nepočuje, sadnite si s ním a rešpektujte, že sa tak teraz cíti. Nepresvedčujte ho v snahe povzbudiť ho, že o nič neprišlo.

Skúste sa naučiť byť hrdí na svoje nepočujúce dieťa – prijmite jeho poruchu sluchu ako odlišnosť, nie ako chybu.

Je úplne prirodzené, že dieťa vníma a preberá postoje rodičov k poruche sluchu. Je presvedčené (aspoň do určitého veku ☺), že to, čo hovoríte a robíte, je správne. Ak vidí vašu neustále nespokojnú tvár, môže prežívať ťažkosti vyplývajúce z poruchy sluchu ako svoje vlastné „zlyhania“

a vyrastať s pocitom, že nie je dosť dobré, pretože očakávania svojich rodičov „sklamalo“ už len tým, že poruchu sluchu má. To má negatívny vplyv na jeho sebahodnotenie a sebaúctu nielen teraz v detstve, ale aj neskôr v dospelosti.

Dieťa veľmi rýchlo vycíti, že sa hanbíte za to, že nosí načúvacie prístroje (na verejnosti ich dávate dole alebo schováate pod dlhé vlasy). Viaceré deti s poruchou sluchu, ktoré poznáme, sa neskutočne tešia, keď si môžu SAMY vybrať farbu načúvacieho prístroja alebo si ho môžu olepiť obľúbenými nálepkami. Běžová je voľba rodičov, výrazné farby a vzory sú zvyčajne voľbou detí ☺.

Dieťa veľmi rýchlo vycíti, že sa hanbíte za to, že „dobré“ nerozpráva, a preto pre istotu odpovedáte vždy na otázky susedov za neho. Predstavte si, že neovládate dobre angličtinu, ale váš manžel áno. Kedykoľvek niekam v zahraničí idete, vždy hovorí pre istotu manžel, aby to netrvalo príliš dlho, kým ten druhý človek pochopí pointu. Čo sa stane? Pravdepodobne to, že to časom vzdáte a necháte hovoriť iba manžela. Načo by ste sa predsa snažili, keď sa vždy nájde niekto iný, kto to povie „lepšie a rýchlejšie“ ako vy. U detí je to rovnaké.

Dajte dieťaťu veľa príležitostí ukázať, že je zodpovedné a samostatné. Dieťa s poruchou sluchu nie je neschopné. Potrebuje od mala zažívať pocit úspechu, pocit, že porucha sluchu z neho nerobí menejcenného človeka. Potrebuje zažiť, že si vie veci samo vybrať (objednať džús), že má kontrolu nad situáciou (samo sa rozhodne, čo chce susedovi odpovedať ☺), že sú veci, z ktorých si môže vybrať (dnes si oblečiem červené ponožky a nie modré).

Deti s poruchou sluchu majú výborný pozorovací talent. Veľmi rýchlo prídu na to, kto im dá viac hračiek, kto im vždy urobí po vôli, kto urobí veci za ne... Nedovoľte, aby dieťa využívalo súcit na ovládanie ostatných ľudí. To, čo sa zdá ako bystrosť v detstve, sa veľmi ľahko môže v puberte a dospelosti stať vypočítavosťou. „Ja som stredobodom vesmíru a všetci sa okolo mňa točte.“ To by ste určite nechceli.

„Prichyťte“ svoje dieťa počas toho, ako robí niečo dobre. Omnoho častejšie si totiž ako rodičia všimame negatívne správanie a pozitívne správanie berieme ako samozrejmosť. Prichádzame tak o veľa príležitostí, keď dieťa môžeme oceniť alebo pochváliť, ukázať

mu, aké je zručné, šikovné, zodpovedné alebo múdre. Je veľmi pravdepodobné, že keď dieťaťu poviete „Páči sa mi, ako si dnes pomaly ukladal autíčka na poličku“ alebo „Potešilo ma, ako si dnes nahlas povedal ahoj“, tak to tak urobí aj nabudúce.

Komunikácia a sústredenie

 Nájdite si efektívny spôsob komunikácie už v ranom veku, aby ste vedeli dieťaťu vysvetliť nielen bežné veci a pravidlá, ale aj emócie a nebezpečné veci v byte alebo situácie vonku. Podľa toho, ako sa bude postupne sluchová a rečová úroveň dieťaťa meniť, môžete spôsob komunikácie plynulo meniť a prispôbovať.

 Cielene vytvárajte veľa priestoru na aktívnu a zábavnú hru. Vaše dieťa sa potrebuje hýbať, hrať sa a užívať si deň rovnako ako akékoľvek iné dieťa. Dajte pozor, aby ste mu v snahe pomôcť hovoriť nezobrali všetok voľný čas na učenie sa pred zrkadlom alebo za stolom.

 Ak je vaše dieťa prítomné a sleduje vašu konverzáciu s iným človekom, odpovedajte na jeho otázky týkajúce sa toho, o čom hovoríte, **čo najskôr**, a to hlavne vtedy, ak sa ho konverzácia priamo dotýka. Mnoho nepočujúcich detí pravidelne zažíva situácie, keď nerozumejú diskusii okolo nich a rodičia ich otázky a dobiedzanie zastavia slovami „Počkaj, potom ti poviem...“. Po 20-minútovom rozhovore so súrodencom sa rodič konečne obráti k nepočujúcemu dieťaťu a zhrnie celú debatu do troch viet. Je prirodzené, že sa dieťa cíti vylúčené.

 Ak sa dieťa s poruchou sluchu hnevá, nepokúšajte sa ho vtedy nútiť, aby sa na vás dívalo. Radšej vyčkajte, kým emócia ustúpi, a potom si v pokoji vysvetlite, čo sa stalo.

 Celodenné počúvanie a sústredenie je psychicky náročné. Budte tolerantní, ak sa dieťa vráti po dlhom dni zo škôlky alebo školy unavené a nemá chuť vás počúvať. Dajte mu čas, aby mohlo na chvíľu vypnúť a odpočinúť si.

 Skôr ako dieťa vyhrešíte za neposlušnosť, presvedčte sa, že vašu otázku alebo pokyn nielen počulo, ale mu aj rozumelo. Nechajte ho zopakovať, čo porozumelo. Niekedy totiž nejde o výchovný, ale sluchovo-komunikačný problém. Pozerať sa opakovane na nahnevanú tvár rodiča a nerozumieť, čo sa stalo zle, je pre veľa detí frustrujúce.

 Neporozumenie je pre mnoho detí s poruchou sluchu veľkým problémom, ktorý opakovane prináša hnev alebo plač. Pomôžte vášmu dieťaťu utíšiť sa, skôr ako sa nechá vytočiť, a navrhnite mu, čo by sa dalo v danom momente urobiť, aby lepšie rozumelo iným

alebo oni jemu. Hlavne u detí do štyroch rokov je dobré prísť s konkrétnymi návrhmi, čo sa dá urobiť. Staršie deti už môžu hľadať rôzne stratégie spolu s vami.

Pravidlá a disciplína

- 👁️ Premýšľajte spolu so svojim partnerom/partnerkou, či sa vaše názory na výchovu nejako zmenili po zistení diagnózy. Ak áno, skúste zistiť, či ste vo výchovných postojoch naďalej jednotní.
- 👁️ Pomáhajte dieťaťu, aby si čo najskôr osvojilo správne návyky (jedlo, spánok, hygiena), a pamätajte, že sa v tomto nelíši od počujúcich detí.
- 👁️ **Niektorí rodičia sa zľaknú nálepky „nepočuje“ a zabudnú na to, že aj dieťa, ktoré nepočuje, je len dieťa a potrebuje preto pravidlá, štruktúru a disciplínu, aby nemalo v živote chaos. Nedostatok výchovy nepočujúcemu dieťaťu do budúcnosti iba ublíži, pretože sa nebude vedieť zladiť s pravidlami rovesníkov ani pravidlami, ktoré neskôr prichádzajú v škôlke alebo škole.**
- 👁️ Necíťte sa vinne len preto, že dávate dieťaťu hranice. Robíte to, čo je pre neho dobré, pretože sa snažíte, aby z dieťaťa vyrástla zodpovedná ľudská bytosť. Milujúca disciplína je dôležitá súčasť vašej lásky k nemu.
- 👁️ Nie. Nebudem. Nechcem. Nezjem. Neurobím... sú typické slová pre dvoj-, trojročné deti. Nenechajte sa nimi znechutiť a trpezlivo zotrvajte na svojich pravidlách, a to aj vtedy, ak sa dieťa hádže o zem alebo vykrikuje. Verte, nie je jediné! Ak by ste dieťaťu na základe kriku alebo scény v obchode ustúpili, začali by sa takéto prejavy opakovať častejšie a trvali by dlhšie, pretože by sa dieťa naučilo, že nimi dosiahne svoj cieľ. Napriek tomu, že je obdobie vzdoru pre väčšinu rodičov nepríjemné, pre deti je veľmi dôležité. Deti si totiž po prvýkrát začínajú uvedomovať, že môžu výraznejšie ovplyvňovať svet okolo seba... a to je úžasné poznanie. Viacerým rodičom sa osvedčilo, ak dali dieťaťu počas dňa viaceré príležitosti, kde si mohlo precvičovať svoje rozhodovanie. (Chceš si zobrať červené alebo modré ponožky? Chceš na raňajky chlebič alebo rožtek? Chceš sa hrať s vláčikom alebo autíčkom?) Dieťa, ktoré počas dňa viackrát zažije, že sú aj veci, o ktorých má možnosť rozhodovať, zvykne ochotnejšie počúvať vo veciach, kde možnosť výberu nedostane.
- 👁️ Ak je to možné, vytvorte doma aktívne a bezpečné prostredie. Malé deti rady lezú, vyliezajú, skúšajú, ťahajú, ohmatávajú alebo rozoberajú. Je to preto, lebo sa pohybom a hmatom veľa učia. Čím viac budete mať v byte alebo v dome vecí, ktoré **môžu** ohmatávať alebo testovať, tým menej neustálych zákazov im budete musieť dávať, vďaka čomu sa bude vyskytovať aj menej výchovných problémov. Ak doma takéto priestor nemáte, tráve s deťmi veľa času vonku, kde je veľa príležitostí, aby mohli bezpečne objavovať svet.

- Bezpečnosť nepočujúceho dieťaťa je pre mnohých rodičov veľkou výzvou, keďže ich slovné varovanie nemusí dieťa pri mnohých situáciách z diaľky započuť. Rodičom sa preto osvedčilo prehrávať doma s hračkami rôzne nebezpečné situácie alebo hravým spôsobom nacvičovať na dopravnom ihrisku prechádzanie cez priechod pre chodcov, zvonenie bicyklov alebo trúbenie autíčok. Aj vtedy, keď majú deti pod cyklistickou prilbou načúvacie prístroje alebo kochleárny implantát, osvedčilo sa im dať na bicykel spätné zrkadielka, aby mohli kontrolovať zrakom, čo sa za nimi deje aj v situáciách, keď dobre nepočujú.
- Snažte sa dieťaťu jednoducho vysvetliť dôvody, prečo niektoré veci nemá robiť. Viacerí rodičia spätne priznávajú, že bolo jednoduchšie nepočujúcemu dieťaťu povedať nie, nesmieš, nemôžeš, ako mu práčne vysvetľovať, prečo vec urobiť nemôže. Výchova je skvelou príležitosťou na to, aby ste o veciach hovorili tu a teraz a precvičovali jazyk v reálnom živote. Nepremeškajte túto príležitosť.
- Využite všetky prostriedky na to, aby vám dieťa porozumelo. Pokojne zahrajte divadlo, aby pochopilo, aké to je, keď niekomu ublíži, aby pochopilo, aké následky to má. Ak si dieťa nevie vašu požiadavku logicky spracovať (zdôvodniť), potom sa od neho vyžaduje slepá poslušnosť a ono sa do budúcnosti nenaučí, čo je správne a prečo je to správne.
- Hlavne malé dieťa s poruchou sluchu potrebuje mať abstraktné pojmy a pravidlá predvedené. Ukážte mu na reálnom príklade, čo znamená byť smutný, nebezpečný, čo znamená rozdeliť sa s hračkami alebo trpezlivo čakať, kým dvaja dohovoria.
- Ak viete, že niektoré situácie sú vždy problematické (napríklad nakupovanie v obchode), hovorte o nich s dieťaťom vopred. Skúste s ním spolu vymyslieť, ako sa napríklad vyhnúť tomu, aby vždy pri pokladni plakalo kvôli žuvačkám.
- Buďte predvídateľní. Rutiny a pravidelný harmonogram poskytujú hlavne menším deťom, ktoré majú malú slovnú zásobu, istotu, že je svet predvídateľný, bezpečný a nič zlé sa nestane.
- Domáce pravidlá formulujte jasne a uistite sa, že dieťa rozumie, aký následok príde, ak pravidlá nedodrží. Pravidlá si môžete doma aj zjednodušene zakresliť. Ak sú dieťaťu pravidlá jasné, potom budete v ich dodržiavaní pravidelní a dôslední, inak bude mať dieťa zmätok v tom, kedy pravidlá platia a kedy nie. Uistite sa, že sa vaše slová a činy zhodujú.
- Nedovoľte dieťaťu, aby využívalo poruchu sluchu na ospravedlnenie zlého správania, a ani mu na to nevytvárajte príležitosti tým, že ho budete pred inými ľuďmi ľutovať alebo ho ospravedlňovať.
- Vaše dieťa potrebuje cítiť, že sa k nemu správate rovnako ako k ostatným členom domácnosti. Nemeňte pravidlá pre dieťa s poruchou sluchu len preto, že dobre nepočuje. Rovnaké očakávania (samozrejme, primerané veku) ocenia aj počujúci súrodenci, ktorí potrebujú vidieť, že porucha sluchu nie je ospravedlnením pre lenivosť v domácich prácach alebo neposlušnosť.

Ak sa nejaké problémové správanie deje často, skúste si všímať, čo sa deje predtým, ako sa dieťa rozkričí, hodí o zem alebo stuhne a nepreriekne ani slovo. Skúste zistiť, čo problémové správanie spúšťa. Kde, kedy a s kým sa to deje? Nie je vtedy dieťa veľmi unavené alebo hladné? Ak dieťa vybuchuje, nedeje sa tak preto, lebo je frustrované z vašej vzájomnej komunikácie (cíti sa uponáhľané alebo ignorované)? Nemá vaše dieťa takéto správanie preto, lebo sa snaží získať vašu pozornosť, aj keď nevhodným spôsobom? Nebije iné deti preto, lebo je frustrované a nevie svoje potreby vyjadriť slovami?

A nakoniec malá rada. Väčšina detí z „problémového správania“ vyrastie, ak má okolo seba ľudí, ktorí sú trpezliví, dôslední a milujúci. Avšak u malej časti detí problémy v správaní napriek rodičovskej snahe pretrvávajú alebo sa zhoršujú. Ak je to váš prípad, hľadajte pomoc u psychológa alebo špeciálneho pedagóga, skôr ako sa vaša rodinná situácia stane pre vás aj dieťa neúnosná.

Názory rodičov na výchovu dieťaťa s poruchou sluchu

Z odpovedí rodičov na nasledujúce otázky vyplýva, že prínos nepočujúceho dieťaťa do rodiny je veľký nielen pre nich, ale aj pre ostatné deti v rodine. Prečítajte si teda, ako s postupom rokov vidia výchovu iní rodičia. Ďalšie výroky rodičov nájdete na www.infosluch.sk.

Líši sa výchova dieťaťa s poruchou sluchu od výchovy počujúceho dieťaťa?

„Naša výchova sa vôbec nelíši v hodnotách, ktoré sa deťom snažíme vštepovať: čo je správne, nesprávne, ako sa správať k druhým, ako riešiť rozličné situácie, nedorozumenia... Veľmi odlišná je však cesta k tomu, aby sme to všetko dosiahli. Pri našej nepočujúcej dcére je to oveľa náročnejšia cesta. Potrebujeme oveľa viac trpezlivosti, empatie, ale aj námahy a v neposlednom rade i času, aby sme sa naučili správnej vzájomnej komunikácii a následne prostredníctvom nej jej osvetľovali dôležité hodnoty a postoje.“

„Môj prvorodený syn je nepočujúci. Dozvedeli sme sa to až v jeho roku. Vďaka logopedičke a mobilnému pedagógovi sme sa dozvedeli, ako s Dávidkom pracovať. Ako mu máme všetko vysvetľovať, upozorňovať ho na zvuky, naučiť ho rôzne zvuky rozoznávať, ako ho naučiť rozprávať... bolo toho veľa, ale makali sme. Dávid mal 1,8 roka, keď sa mu narodil počujúci braček Janík. Nevravím, že sme Janíkovi nevysvetľovali veci, ale bolo to iné. Učil sa to akosi sám. Teraz má Dávid štyri a pol roka a Janík bude mať čochvíľa tri roky a je

to iné. To, čo povieme Janíkovi raz, Dávidkovi musíme po-ma-li-čky povedať minimálne trikrát. Čiže áno, výchova sa líši.

” V našom prípade sa výchova trochu líšila... Na začiatku sme Petku viac upozorňovali na veci, ktoré boli pri Danke bežné. Neustále sme opakovali slová a zdôrazňovali zvuky, čo pri bežnom počujúcom dieťati nikto nerieši. Nejaké väčšie rozdiely tam však neboli.

” Od útleho detstva chodíme na rôzne terapie, rehabilitácie, cvičenia... nie je to klasické detstvo s prechádzkami na ihrisko a do obchodu. Všade, aj keď viac-menej hravou formou, od nej niečo vyžadujeme. Väčšinou je to niečo, čo je aspoň trochu nad jej aktuálne schopnosti. Ona to dosť citlivo vníma a rýchlo uniká. Vo výchove je potom naozajstná výzva nájsť rovnováhu – aby dostalo dieťa potrebné edukačné podnety a zároveň aby malo veľa priestoru hrať sa tak, ako ono samo chce... aby malo čo najnormálnejšie detstvo.

Máte iné očakávania od svojho dieťaťa s poruchou sluchu ako od vašich počujúcich detí?

” V našom prípade sú rozdielne len očakávania týkajúce sa uplatnenia sa v budúcnosti. Spočiatku sme mali strach, a tak sme si ciele stanovovali postupne. Po zvládnutí cieľa prišlo stanovenie si ďalšieho kroku, ďalšieho malého cieľa. Postupne znamená: len aby sa vedela dorozumieť bez tlmočníka a postarať sa vždy o seba, len aby sa integrovala, len aby zapadla medzi deti, len aby zvládla dobre základnú školu, len aby sa dostala na kvalitnú strednú školu... Pri počujúcom dieťati sme nechali všetko plynúť podľa jeho vlôh a záujmov, maximálne sme preňho vyberali vhodnú škôlku a školu, iné sme neriešili.

” Očakávanie? Ani nie. Chcem len, aby bola šťastná, aby sa vedela dobre pohybovať vo svete počujúcich a aj nepočujúcich, keď to bude chcieť. Ona sama si zariadi život podľa seba.

- ” Zaujímavá vec týkajúca sa očakávaní je to, že sa menia. Menia sa počas toho, ako staráme, nachádzame nové záľuby a stretávame nových ľudí. Často sa hovorí, že očakávania rodičov sa zmenia, keď prídu na to, že má ich dieťa poruchu sluchu. Áno, je to pravda, ale pravda je aj to, že sa prirodzene menili naše očakávania aj od našich počujúcich detí počas toho, ako sme ich lepšie spoznávali. Podľa mňa u detí s poruchou sluchu je to rovnaké ako u počujúcich detí. Nikto nevie predpovedať, keď sú deti maličké, aké budú alebo čo budú robiť, keď budú dospelé. Sny, ktoré máme pre ktorékoľvek z našich detí, možno vôbec nie sú realistické. A aj keby boli, tak ich možno naše deti nebudú chcieť naplniť. Povedzme si pravdu, rodičovské očakávania a sny sa často líšia od tých, ktoré si vyberajú naše deti. Myslím, že dôležitejšie ako očakávania je, aby sme pomohli našim deťom dosiahnuť svoj potenciál. To je to, čo je dôležité.
- ” Tu môžem jednoznačne povedať, že áno. U počujúceho syna sme mnohé veci neriešili. Slávku veľmi sledujem a porovnávam. Stále si všimam, čo počuje, čo rozumie, čo povie, ako povie, čo kedy bude vedieť. U syna som napríklad neriešila, kedy povie r, u nej si to už začínam všimáť. Proste ju veľmi kontrolujem a mám väčšie očakávania.
- ” Mala som predstavu, že keď bude mať syn konečne implantát, tak sa naučí počuť a všetko pôjde akosi ľahšie. Keď sa moje očakávanie nezačalo naplňovať, začal sa vo mne hromadiť hnev, ktorý vyústil do hnevu na Kika. Nechcela som ho mať pri sebe, nepracovala som s ním... bolo to veľmi zlé. Nevedela som to ovládať a začala som obviňovať vlastného syna. Vrávi sa, že keď sa hneváme na svoje deti, hneváme sa v podstate sami na seba. A bolo to tak aj u mňa. Mala som pocit, že som nezvládla situáciu, že neviem Kikovi pomôcť, že celý môj svet, život mu prispôsobujem a ja nemám ani chvíľku času na svoje potreby...
- ” Jedna z najlepších rád, ktorú sme dostali od nášho poradcu hneď po tom, ako sme zistili, že má naša dcéra poruchu sluchu, bola: „Vaša dcéra je to isté dieťa ako to, ktoré bolo pred tým, ako ste zistili jej poruchu sluchu. Jediný rozdiel je v tom, že sa s ňou možno budete musieť naučiť komunikovať inak.“ To nám pomohlo pri úvahách, čo naše dieťa môže dokázať. Vďaka tejto rade sú naše očakávania od nej rovnaké ako od nášho počujúceho syna. Nevidíme dôvod, prečo by sme od nej mali očakávať menej alebo predpokladať, že by mohla dosiahnuť menej ako náš syn.
- ” Nie, nemáme, musí sa začleniť do spoločnosti rovnako ako aj počujúce dieťa. Nechávame to na ňu, ale keď si sama neporadí, samozrejme, pomôžeme. Sme tvrdí, lebo vidíme, že dieťaťu s postihnutím nikto nič nedaruje.

Karháte (trestáte) vaše dieťa s poruchou sluchu inak ako vaše počujúce dieťa?

” Považujem za dôležité, aby z detí vyrástli slušní a vychovaní ľudia. Takí alebo takí, slušnosť a móresy musia byť. Pozdraviť, poprosiť a poďakovať je vec samozrejmalá. Tak u počujúceho, ako aj u nepočujúceho. Veľmi ma potešilo, že keď Radko nastúpil do škôlky a pani riaditeľka im po príhovore rozdávala lízanku, Radko bol jediný chlapec, ktorý v posunku poďakoval. Nikdy som nebola pyšnejšia. Koniec koncov, ako by k tomu prišiel starší syn, keby videl, že mladšiemu bratovi je viac dovolené, že nemá také povinnosti ako on, že mu prehrešky beztrešne prejdú? Popratať po sebe po jedle, odniesť do smetí, poďakovať za obed alebo pomoc, upratať si hračky zvládne aj nepočujúci.

” Myslím, že nie. Ak ju karhám menej, napríklad za neupratanie hračiek, tak je to spôsobené mojou vlastnou väčšou toleranciou neporiadku s každým ďalším dieťaťom v rodine... a to nesúvisí s poruchou sluchu ☺.

” Myslím, že keď bol Patko veľmi malý, tak mu prešli niektoré veci, pretože mal poruchu sluchu a nerozumel dobre tomu, čo sa od neho očakávalo, dlho to však nevydržalo ☺. Teraz už vychovávame všetky deti v rodine rovnako.

” Za nezbednosti dostane nepočujúca dcéra rovnaké pokarhanie ako jej počujúci brat. Vidíme na nej, keď robí niečo preto, lebo to just chce spraviť, a to teda netolerujeme. Pokiaľ rozumie, že niečo urobila zle, dostane pokarhanie bez ohľadu na to, či je alebo nie je počujúca. Iné je, samozrejme, ak by nerozumela. Ona však veľmi dobre vie, keď niečo spraví zle, uteká sa vtedy skrýť, prípadne je ticho ako pena ☺.

” Snažím sa nerobiť rozdiely a trestám ich rovnako. Sú to chlapci a sú to veľkí nezbedníci. Je pravda, že kým bol Filip menší, tak som viac trestala staršieho Erika, mysliac si, že to on robí zle bratovi... No neskôr som zistila, že ani to moje menšie bábo nie je taký anjelič, ako sa zdá. Čiže ten, kto robí zle, je potrestaný, keď obaja robia zle, tak obaja... ale predtým sa im snažím dohovoriť, vysvetliť a ukázať tu krajšiu, správnejšiu cestu... no keď ani to nepomôže, tak prichádza iné riešenie.

” Rada by som povedala, že to tak nie je, ale popravde boli chvíle, keď som nepotrestala našu nepočujúcu dcéru za veci, za ktoré som potrestala počujúceho syna. Najčastejšie asi preto, lebo som mala pocit, že úplne neporozumela, čo urobila zle. V takých chvíľach som si myslela, že má omnoho väčší zmysel si s ňou sadnúť a hovoriť o tom, čo urobila, namiesto toho, aby som ju potrestala.

Máte dobré tipy alebo triky, ako vychovávať a vzdelávať dieťa s poruchou sluchu? Uved'te, prosím, niečo, čo sa vám osvedčilo:

” Vopred si pripraviť maximálne tri aktivity, ich zámer, čo chcem s dieťaťom cvičiť. Napríklad puzzle, prstové maňušky na oromotoriku a plastelínu. Snažím sa Lenku udržať pri stolíku, kým neskončíme tieto aktivity. Po každej dostane smajlíka a keď má tri, dostane gumený cukrík. Toto nie je len o edukačných tipoch, ale aj o výchove k trpezlivosti, vytrvalosti, pracovitosti. To budú naše deti potrebovať. Čo je však dôležité, robiť všetko s LÁSKOU ☺.

” Môj syn obľubuje otázku Prosím? Naučila som nezopakovať hneď, čo som povedala, ale sa ho, naopak, spýtať: Čo som povedala? Vo väčšine prípadov zopakuje, čo som predtým povedala, a vtedy viem, že išlo len o otázku na natiahovanie situácie. Naopak, keď povie, povedz ešte raz, viem, že pravdepodobne nepočul. Ale je to možno len otázkou času, keď mi bude hovoriť povedz ešte raz, aj keď sa mu nebude chcieť poslúchnuť, lebo zistí, že to funguje... ☺.

” Smejte sa spoločne s deťmi, z čoho sa dá. Keď som zistila, že má moje dieťa postihnutie, spadol mi svet... ale moje dieťa ostalo stále dieťaťom, neprekážalo mu to celé až tak ako mne. Chcem vám poradiť, aby ste nezneužívali všetko dianie na náučné aktivity, nepočítali ešte aj bodky na lienkach. Aby ste neboli stále v strehu, aby ste necítili tlak, že každú chvíľu musíte niečo vysvetľovať a cvičiť. Zabávajte sa s deťmi a dajte im aj chvíľu pokoja, nech sa len tak hrajú sami. Nerušte ich stále a neprekážajte im v hre. Vždy si spomeniem na naše babky, ako prali koberce v potokoch a decká sa vtedy motali dedinou a voľne hrali. Pre nás sú vzácne práve tieto chvíle, keď sa len tak jašíme, hráme jednoduchšie detské hry, spoločne sa na niečom smežeme alebo aj plačeme a kričíme... proste sme rodina, či už s ušami alebo bez nich. Basta fidli ☺.

” Keď s Táňou nevieme pohnúť, zvyčajne zafunguje dopredu dohodnutý „odmeňovací“ systém. Keď si spravíš úlohu, môžeš pozrieť telku alebo ísť na PC. Keď to spravíš, pôjdeme von a budeme skákať... inak nemôže. Možno to nie je správne, ale funguje to. Určite sa mi nepáči, keď sa nepočujúce deti podplácajú cukríkmi ☺.

” Pri oromotorike nám pomohli hokejisti. Najprv sme začali vrešťaním a ksichtením sa do zrkadla, ktoré ležalo na zemi. Položili sme si naň pierka a fúkali do nich, ale chcelo to

čosi viac. A tak sme vyhľadali plagáty s hokejistami a inými ľuďmi, ktorí majú všelijako vyplazené jazyky, a polepili ich po byte. Naše oromotorické jašenie sa teraz čoraz viac začína podobať na skutočné ohýbanie jazýčka.

- ” Riško bol odmala fanatik do vlakov, a tak sme sa rozhodli, že skúsime rozvíjať slovnú zásobu na tom, čo ho zaujíma. Naučil sa farby, lebo Tomáš je modrý, James je červený a Henry zelený. Keďže všetky vlaky majú aj čísla, využili sme to na to, že sme sa pýtali: Ktorý vlak má číslo jedna, dva, tri? Vďaka hre s vlakmi sa naučil slová ako rýchly, pomalý, stáť, ponáhľať sa... Rozrástla sa mu nielen slovná zásoba, ale začal tvoriť aj vety. Bolo super, keď si začal vymýšľať krátke príbehy, ktoré sa nám snažil spontánne vysvetliť. Napríklad taký, kde James narazí do Tomáša a ten spadne... Skúste aj vy nájsť niečo, čo dieťa vyslovene zaujme. Ani nepríde na to, že sa pri hre niečo učí.

- ” Najťažšie sa nám riešili emócie. Chceli sme, aby bola Janka schopná hovoriť o svojich pocitoch, a potrebovali sme na to slovnú zásobu. A tak sme nafotili veľa fotografií, na ktorých bola ona alebo iní členovia rodiny so smutnou tvárou, veselou tvárou... aj starí rodičia sa tak ofotili. Skúšali sme to nafotiť aj v reálnom živote, nielen doma. Jana tie fotografie milovala. Po čase pochopila, že keď sa smejeme alebo usmievame, tak sme šťastní. Keď nám tečú slzy, tak sme smutní... Pochopila abstraktné slová.

- ” Doma sa často hrávame s bábikami a prehrávame s nimi rôzne situácie, ktoré Kaju zaujímajú. Napríklad sme sa všetci postavili hore na schodoch a potom bábika nedala pozor a skotúlala sa zo schodov dole. Zahrali sme, že musela prísť sanitka a zobrala ju do nemocnice, a stále sme opakovali: Chúďaťko bábika, veľmi ju bolí nožička. U Kajky to skutočne zabralo, pretože potom zvykla upozorňovať iných ľudí, ktorí boli u nás doma, aby si dávali pozor na schody. Myslím si, že práve to, že to videla v hre, jej pomohlo zapamätať si, čo je nebezpečné.
- ” Vždy, keď sme boli vonku v obchode, tak sa malá Bianka musela držať v mojej blízkosti. Pre prípad, že by sa bola stratila, mala vždy pri sebe tabuľku, kde mala napísané informácie o nej – ako sa volá, adresu, telefón a informáciu o kochleárnom implantáte. Veľakrát sme si doma s bábikami, ale aj v obchode naživo prehrávali, čo má urobiť, keď sa stratí. Nacvičila si, že má dôjsť k pokladničke, vysvetliť, kto je, a v prípade, že jej nebude pokladnička rozumieť, tak jej má ukázať kartičku.

- ” Nám veľmi pomohli kartičky. Najprv boli na kartičke rodinní príslušníci, neskôr postavy vykonávajúce rôzne činnosti. Išli sme na to postupne, najprv kto je to, potom čo robí, čo

ma oblečené, čo drží v ruke, akej farby to je, až sme prišli k celým vetám a súvetiam pri opisovaní obrázka na kartičke.

” *Myslela som si, že keď mi Dušan pomáha s bežnými vecami a neučíme sa práve s kartičkami, tak sa mu vlastne nevenujem. Ale my vlastne robíme viac, ako si myslíme, že robíme, aj v týchto chvíľach... Veľa sa rozprávame, komentujem, čo robíme, čítame si, dávam mu pocítiť, že som tu pre neho, že mám o neho záujem. Myslela som, že 15 minút s kartičkami je málo, mrzelo ma, že Dušan nie je ochotný dlhšie sa učiť, tak dlho, ako ja chcem. No teraz už viem, že za pokroky vďačím mnohým krátkym chvíľkam počas dňa a k tomu tým niekoľkým cieľovým cvičeniam (hoci aj s kartičkami).*

” *Dlho som si nevedela predstaviť prácu za stolíkom a nakoniec, keď sme s tým začali, veľmi nám to pomohlo. Obe moje deti teraz odbiehajú od aktivity oveľa menej a práca je štruktúrovanejšia.*

” *Povzbudzujte deti, aby hovorili samy za seba. Jedna z vecí, ktorú sme vždy pokladali za dôležitú, bola, aby vedel Števo sám za seba hovoriť v knižnici alebo obchode. Super motívacia bola, aby si sám objednal jedlo v McDonalde, aby si vypýtal, čo všetko chce mať na tanieri. Priali sme si, aby mal pocit, že sa nemusí báť hovoriť s inými ľuďmi. Takisto sme ho odmala povzbudzovali, aby ostatným vysvetlil, že je nepočujúci. Aby im povedal: Prepáčte, ja som nepočujúci, mohol by som prísť dopredu, aby som vás lepšie počul, aby som mohol odzerať. Väčšine ľudí sa veľmi páčilo, že sa za svoju poruchu sluchu Števo nehanbil a vysvetlil im, čo potrebuje, čo mu pomáha pri komunikácii. Ale chcem vás aj upozorniť, aby ste dali pozor na to, aby to dieťa časom nezačalo zneužívať na to, aby získalo veci skôr ako iné deti tým, že sa predbehne. U nás to tak bolo. A tak sme ho časom naučili, kedy je to okej a kedy je to už zneužívanie.*

” *Už odmalička bola nepočujúca dcéra stále pri mne či inom dospelom, keďže sme ju mali vždy pod drobnohľadom. Keď sme čokoľvek robili, museli sme aj zapojiť Lidku. Vďaka tomu je teraz veľmi praktická, vie, kde sa doma i u starých rodičov nachádzajú klince, kliešte, meter, nite alebo kore-niny. Pomáha v kuchyni napríklad tak, že krája. Má sedem rokov, ale v hračkách už dávno vymieňa baterky, rozbehne elektroniku alebo sama opraví drobné poškodenia. Pred-nedávnom sama zostavila elektroobvody a podľa návodu rozbehla vysielacky. Počujúcemu synovi potom vysvetľovala*

ich funkcie ☺. Dokonca pod dohľadom sama (Ja sama! Ocino, ja to viem!) zmontovala policu z IKEA. Je to vyslovene dievča do koča i do voza. Staršieho počujúceho syna sme takto intenzívne do pomoci v byte nezapájali a teraz tieto nenadobudnuté zručnosti ťažko dobieha. Zapájajte vaše deti do všetkého od raného detstva, uvidíte, ako to podporí ich samostatnosť a sebavedomie, koľko dobrého to prinesie.

Čo by ste urobili vo výchove vášho dieťaťa s poruchou sluchu inak? Čomu by sa mali rodičia vyhnúť, aby neurobili rovnakú chybu?

- ” Určite by som si začala hľadať cestu k našej dcére skôr. Neradila sa len radami odborníkov, ale viac sa spoliehala na vlastnú intuíciu. Netreba si vyčítať, ak nie sme od začiatku 100 % rodičia, najmä nie pri prvom dieťati. Každá rodina s dieťaťom s postihnutím si prechádza jednotlivými fázami od zažitia šoku až po prijatie novej situácie individuálne. Kým jedna smúti a obviňuje sa dlhšie, ďalšia berie osud do vlastných rúk a robí všetko pre to, aby z dieťaťa spravila plnohodnotného človeka. Možno keby som to mala prežiť opäť, nesnažila by som sa toľko o tú „plnohodnotnosť“, snažila by som sa prijať dcéru takú, aká je, hľadať aj na tom, čo bolo v mojich očiach nedokonale, niečo pekné, dobré a plnohodnotné. Tento proces sa však nedá urýchliť a obviňovať sa tiež nemá význam. Vždy je viac možností, ktoré máme, a my robíme všetko tak, ako najlepšie vieme.
- ” Naozaj začať so všetkým čo najskôr a určite sa nechlácholiť vetami, že veď on je ešte maličký, ešte má čas... Čo najskôr načúvaky, komunikácia, posunky.
- ” Verím, že vďaka FB, programu mobilný pedagóg a všetkým webom, ktoré vznikli, už budú rodičia informovaní, čo robiť, ako postupovať a ako sa s problémom vyrovnáť. Netreba mrhať čas plakaním a čakaním, ako rozhodnú lekári, ale treba konať, a to čím skôr. Teraz to už viem a to by som určite v našom prípade zmenila, ak by sa bolo dalo.
- ” Určite dieťa nerozmaznávať, tak ako sa to stalo u mňa. Bola to veľká chyba. Bolo pre mňa veľmi ťažké hrešiť alebo možno i capnúť dieťa s postihom. Našťastie som mala veľa radcov a pomocníkov a podarilo sa mi aj toto zvládnuť. Je to náročné, ak je dieťa rozmaznané, tvrdohlavé a nechce spolupracovať. Najhoršie na tom je to, že takéto vlastnosti brzdia napredovanie reči.
- ” Nehanbiť sa za poruchu sluchu a načúvacie prístroje. Na začiatku som mala blbý pocit, keď išla Zojka po prvýkrát medzi ľudí bez čiapky, všetci sa na jej načúvacie prístroje pozerali. No teraz som na seba pyšná, už mi to vôbec neprekáža. Viem, že mám doma poklad, a viem, že je šikovnejšia ako mnohí rovesníci. Keď vidím, ako niektoré veci zvláda s ľahkosťou, tak mám neskutočnú radosť!

- ” Nedovoľujte všetko dieťaťu len preto, že nepočuje, alebo preto, lebo máte pocit, že vás nechápe. Zvykne si totiž, že musí byť vždy po jeho.

Ako povzbudzujete súrodencov, aby komunikovali s bratom alebo sestrou s poruchou sluchu?

- ” V ranom detstve sme sa snažili viesť počujúceho Tomiho k posunkom. Neskôr, keď už naša nepočujúca Kajka čoraz viac naskakovala na hovorenú reč a zistila, že hovoriť je pre ňu čoraz jednoduchšie, tak aj Tomi upustil od posunkov. Iba vtedy, keď mu nerozumela, skĺzol do reči, ktorú znova sprevádzal posunkami. Celý proces ich vzájomnej komunikácie mal prirodzený vývoj a teraz je už bezbariérový.

- ” Naše komando má vytvorenú perfektnú neverbálnu komunikáciu... a to hlavne vtedy, keď sa chystajú vyviešť lotrovinu. Ale inak Andrejka inštruujeme, aby na Ľudku posunkoval a pred hovorením sa jej dotkol hlavne vtedy, keď nemá slúchadlá. Zároveň ho učíme, že aj vtedy, keď slúchadlá má, tak jej musí veci zopakovať, čakať, či porozumela, a pozerieť sa na ňu, aby mohla Ľudka popri počúvaní aj odzerať.
- ” Starší syn s nami absolvoval kurz posunkového jazyka. Keď hovorí s Kajom, vždy to sprevádza posunkom... i keď teraz je to už čoraz menej, lebo má Kajo porozumenie reči omnoho lepšie než pred implantáciou. Ak príde Petko za nami, že mu Kajo ani tak nerozumie, pomôžeme mu situáciu vysvetliť my. Posunky boli a sú pre nás veľká pomoc.
- ” Kubkovi sme vysvetlili, aby sa pozeral na brata, keď s ním hovorí. Sám vie, že Palko bez aparátikov nepočuje, a preto príde k nemu a poklepe ho po pleci... ale sú to deti a robia si zle. Palko si žiada, aby sa dotýčná osoba pozerala naňho aj vtedy, keď on rozpráva a počujúci Kubko sa nárokom nepozerala. Palko sa potom zlostí, kričí, a tak prídu bratské bitky... Stále sa snažíme Kubkovi dohovoriť, aby pozeral na Palka, aj sám Palko mu vysvetľuje, že keď nemá strojčky, tak ho nepočuje... no Kubko to raz berie a inokedy, keď má svoj deň, tak má všetko na saláme.
- ” V našom prípade sme nikoho ku komunikácii nemuseli povzbudzovať. Feri je starší a Veronika mladšia. Párkrát sa nám, naopak, stalo, že sme museli našu „dravú“ počujúcu Veroniku krotiť, aby neustále neučila a neopravovala svojho brata v jazyku a výslovnosti. Museli sme jej pripomenúť, že sme tu na to my rodičia ☺.

- ” Keď mal Boris asi osem rokov, tak prišiel za mnou a povedal mi, že už je unavený z posunkovania. Tak som mu vysvetlil, že aj ja som z toho niekedy unavený a viem, že to občas môže byť ťažké, ale v našej rodine sa posunkuje. Povedal som mu, že on sa môže naučiť posunkovať, ale jeho sestra sa nemôže naučiť dobre počuť. Vyzeral prekvapený, že som mu povedal, že aj ja som z posunkovania občas unavený, že som s ním trochu súcitil. Odvtedy s tým už nikdy neprišiel.

Kladiete viac zodpovednosti na vaše počujúce dieťa ako na dieťa s poruchou sluchu? Ak áno, tak prečo? Ak nie, tak prečo?

- ” U oboch detí sa snažíme, aby mali v prvom rade detstvo. Sú to malí chalani, ktorí sa potrebujú pokľbčiť, pojašiť, pohrať a zažívať to, čo deti zažívať majú. V tomto smere by som si priała, aby som nerobila rozdiely, no tým, že je starší syn rozumnejší a viac chápe riziká a súvislosti, niekedy sa prichytím, že kladiem na neho viac zodpovednosti než na toho menšieho. No snažím sa tomu vyhýbať a ukontrolovať si to.

- ” Je omnoho jednoduchšie získať pozornosť počujúceho dieťaťa. Chce to viac času a energie vysvetliť dieťaťu s poruchou sluchu, čo sa má urobiť. Viem, že keď sa ponáhľam alebo som unavená, automaticky sa obrátim na počujúce dieťa, aby to urobilo. Keby ste sa opýtali môjho počujúceho syna, tak by povedal, že má viac zodpovednosti ako jeho nepočujúca sestra... Teraz si už som týchto vecí vedomá a snažím sa to už nerobiť.
- ” Svetlanka je naše najmladšie dieťa, takže je prirodzené, že má najmenej zodpovednosti. Na ostatné deti však určite kladiem trochu viac povinností, aby som mala na ňu viac času.
- ” Nechtiac určite dávame viac zodpovednosti počujúcemu Tadeášovi, napríklad vtedy, keď sa vonku obaja hrajú a ja mu poviem: Zavolaj ma, keď... A určite aj vtedy, keď sa k nám prídu hrať jeho počujúci kamaráti a on im musí vysvetľovať, čo nepočujúci brat hovorí, keď mu nie je dobre rozumieť. Myslím, že už len to, že je počujúcim súrodencom, je zodpovednosť, pretože neustále dáva pozor, aby bol Marek v poriadku. A taktiež som si všimla, že sa Tadeáš niekedy cíti zabudnutý, lebo sa všetci, ktorí k nám prídu, pýtajú na nepočujúceho Mareka, a to ma mrzí.
- ” Myslím, že sa to stáva. Teo má ťažkú poruchu sluchu a často je frustrovaný, keď má pomáhať doma, pretože je pre neho náročné, aby bol vždy pri mne a videl na moju tvár,

keď mu dávam v hluku nové pokyny. Priznám sa, že aj preto je jednoduchšie dávať našim počujúcim deťom viac práce ako jemu.

” Myslím, že viac zodpovednosti je na našich počujúcich deťom, lebo sa na ne spolieham, aby mi vysvetlili, čo sa udialo, kým som nebola doma. Bývame v rodinnom dome. Keď zavolám svoje deti, aby prišli k obedu, tak očakávam, že zájdu aj za svojím nepočujúcim bratom a povedia mu, že ho volám k obedu. Myslím, že je veľa ďalších situácií, kde sa očakáva od počujúceho súrodenca, že bude akýmisi „ušami“ nepočujúceho dieťaťa.

” Na obe deti kladíme rovnakú zodpovednosť primerane ich veku. Porucha sluchu nie je podľa nás prekážkou, prečo by sme mali uberať zo svojich nárokov. Keď dieťaťu všetko poriadne a zrozumiteľne vysvetlíme, tak si myslím, že nie je dôvod na úľavy.

” Zatiaľ áno, ale pripisujem to tomu, že je benjamínok, že som staršia a už v niektorých veciach poľavujem v porovnaní s výchovou starších detí... Myslím a dúfam, že to nie sú kľúčové veci, ktoré by mu mali skaziť charakter ☺.

” Zodpovednosť pri upratovaní izby alebo pomoci v kuchyni majú rovnakú. Ale uvedomila som si, že nepočujúcej dcére niekedy trvalo dlhšie, aby úlohu zvládla, hlavne keď išlo o novú vec. Myslím, že som podcenila to, že k počujúcej dcére prirodzene často hovorím počas toho, ako vec robí, a to aj vtedy, keď som napríklad vo vedľajšej miestnosti. Viediem ju tou úlohou. Nepočujúca dcéra to však sluchom nezachytí. Odkedy som si to uvedomila, snažím sa podrobne vysvetliť a ukázať hneď na začiatku, čo potrebujem, aby bolo spravené.

” Nemyslím si, že by sa mal počujúci súrodenec „obetovať“ len preto, že má viacnásobne postihnutú sestru. Je to jedinečná bytosť a mal by v živote ísť svojou cestou. Z vlastnej skúsenosti však viem, že súrodenci bývajú viac vnímaví (neviem nájsť správne slovo), a preto niekedy, keď sa so synom rozprávam o budúcnosti, (ne)prekvapuje ma svojimi odpoveďami. Keď sme sa rozprávali, že raz vyrastie a bude môcť cestovať, prípadne žiť v úplne inej krajine, kde bude mať lepšie možnosti, povedal mi, že zostane tu a bude s Evkou pomáhať. Myslím si, že sa tak Riško správa, lebo počas dňa prirodzene mňa alebo manžela započuje, že musíme Evke pomôcť. Tak si to možno Riško spojil s tým, že tá pomoc je potrebná celoživotne, nielen v prítomnom okamihu. Nikdy o tom nehovorí, že by ju vnímal ako slabší článok, ale deti prirodzene vycítia slabšie články medzi sebou. Ak sa raz rozhodne Riško s Evkou pomáhať, budem rada. Ak budú mať dobrý vzťah a bude žiť vlastný život v inom meste alebo štáte, tak sa tiež poteším. Určite ho nepripisujem na to, že je to jeho „povinnosť“, pomôcť nám s Evičkou.

Čo povedať dieťaťu, keď sa pýta...

V určitom momente sa vás dieťa opýta: „Prečo musím mať ušká?, Prečo ja nepočujem a vy áno?, Mali by ste ma radšej, keby som počul? Už nechcem mať poruchu sluchu...“ Tieto otázky a úvahy sú prirodzené a môžu prísť niekoľkokrát počas toho, ako dieťa dospieva. Vyjadrujú to, že dieťa dozrieva a uvedomuje si svoju inakosť.

Je na vás, aby ste dieťa naučili prijať inakosť ako pozitívnu výzvu, a nie ako negatívne obmedzenie. Naučili ho, že nemá menšiu hodnotu len preto, že dobre nepočuje.

Niektorí rodičia pripravujú nepočujúce deti na ich inakosť dopredu. Čítajú si spolu s deťmi knižky, kde sú hlavnými aktérmi deti s rôznym postihnutím, alebo si rozprávajú rozprávky o deťoch, ktoré prekonávajú rôzne náročné prekážky. Každodenne im opakujú, aké sú milované, pretože si uvedomujú, že deti si pri budovaní svojej identity potrebujú veľa krát zažiť (aj počuť), že porucha sluchu nemá vplyv na to, či sú v rodine prijaté a milované, potrebujú počuť, že nie je rozdiel medzi nimi a počujúcimi súrodencami.

Deti potrebujú od mala presné a pravdivé informácie, pretože rýchlo strácajú dôveru k človeku, ktorý im hovorí niečo, čo sa neskôr ukáže ako klamstvo. Odpovede potrebujú aj vtedy, keď sa samy nepýtajú. Ak neposkytnete odpoveď dieťaťu vy, nájde si ju samo. Väčšina detí sa začne pýtať na poruchu sluchu v predškolskom veku. Vysvetlite dieťaťu, že za poruchu sluchu nemôže. Môže mať totiž pocit, že je potrestaný za to, že bolo „zlé“. Samozrejme, že iné vysvetlenie dáte trojročnému, sedemročnému alebo dospievajúcemu dieťaťu. Zatiaľ čo maličkým deťom zvyčajne stačí porovnanie okuliarov a načúvačikov, školáci už pochopia aj to, že niektoré vlastnosti alebo choroby sa prenášajú z rodičov na deti. Dospievajúce dieťa bude chcieť vedieť ešte viac – napríklad to, či môže mať poruchu sluchu aj jeho dieťa.

Počas stretnutí v poradni otvorilo otázku, čo odpovedať, keď sa dieťa opýta „PREČO“, viacero rodičov. Chceli mať pripravené odpovede, skôr ako dieťa otázky položí, aby nimi neboli zaskočení. **Sme vnútorne presvedčení, že najdôležitejším faktorom, ktorý ovplyvňuje, ako sa vaše dieťa vyrovná s poruchou sluchu, je práve to, ako sa s ňou vyrovnávate vy.** To, aký vy zaujmete postoj k noseniu načúvacích prístrojov, kochleárnemu implantátu alebo alternatívnej komunikácii, má zásadnejší vplyv na postoj dieťaťa k jeho poruche sluchu ako to, čo mu navonok povieť. Nie vždy totiž to, čo hovoríme, skutočne odráža to, čo cítime, a deti to vedia.

Keďže si myslíme, že najlepšie odpovede na otázky typu „prečo“ máte v sebe práve vy rodičia, spýtali sme sa rodičov detí s poruchou sluchu, čo odpovedali na vyššie uvedené otázky v minulosti, prípadne čo by povedali v budúcnosti, ak otázka v nasledujúcich rokoch zaznie.

Prečo ja nepočujem a vy áno? Prečo musím nosiť ušká?

- ” Zatiaľ u nás funguje rozprávka Mimi a Liza, ktorú si spolu s trojročným Erikom čítame. Keď som po prvýkrát povedala, Mimi je dievčatko, čo má choré očko a nevidí... a ty, Erik, máš choré ušká, a preto máš tieto ušká, tak to Erika zaskočilo. Pri opätovnom čítaní to už povedal sám a bez problémov...
- ” Keď mala naša dcérka tri roky, poukazovala na to, že má ušká a nikto iný ich nemá. Neboli to otázky, ale všimla si rozdiel medzi sebou a inými. Vysvetlila som jej to tak, že ona nepočuje a vďaka naslúchadlám počuje a ja nevidím dobre a vďaka okuliárom vidím. Stačilo to a prestala to riešiť.
- ” Nám pomohlo, že sme si ukazovali obrázky z internetu alebo knižky, kde boli odfotené nepočujúce deti. Takto sme Samka od malička učili, že nie je jediný na svete.
- ” Simonka mala tri roky, keď skonštatovala, že ani mamka, ani tatik, ani brat, ani pes ušká nemajú a iba ona ušká má. Potom sa ma spýtala, či som smutná, že nemám také pekné ružové ušká ako ona. Tak som, samozrejme, zahrála, že som veľmi smutná ☹. A ona na to povedala, že mi také ružové kúpi ☺. U nás je to zjavne opačne.
- ” Keď sa ma päťročný Lukáško spýtal, prečo dobre nepočuje, odpovedala som mu, že sa tak narodil. Pýtal sa aj na to, či Stanko (mladší braček) počuje. Odpovedala som áno. Vysvetlila som mu, že ja a on potrebujeme slúchadielka, aby sme dobre počuli, a tato a Stanko ich nepotrebujú... že je to jednoducho tak. Vysvetlila som mu, že niektorí kamaráti v škôlke majú okuliare, aby lepšie videli, iní sú na vozíku alebo potrebujú paličku, aby sa im lepšie chodilo. Zatiaľ to prijal a stačí mu to takto.
- ” Synovi sme odpovedali, že sa tak narodil. Niektorí ľudia sa narodili s chorými očami, chorými nohami... a preto majú okuliare, vozíky... Dobrí ľudia vymysleli kochleár, a preto nás môže počuť aspoň takto. Povedali sme mu, že iba nepočuje. Teraz to už aj trochu zneužíva – keď nás nechce počúvať, dá si dole „uško“ ☹. Taktiež sme mu povedali, že výhodou je aj to, že chodíme do Popradu, Bratislavy, kde sa stretávame s ľuďmi, na ktorých sa teší.
- ” Zuzka, nepočuješ preto, lebo nemáš úplne zdravé ušká ako my. S chorými uškami si sa už narodila. Napriek tomu, že som na nás obe dávala veľký pozor, ochorela som najprv ja a potom aj ty, kým si bola ešte v brušku. Aj keby sme to s tatinom veľmi chceli, nedokážeme také veci ovplyvniť. Sme veľmi vďační za to, že ťa máme, to je pre nás najdôležitejšie. Veľmi ťa ľúbime.

Mali by ste ma radšej, keby som počul/a?

- ” U nás prišla otázka „Načo si ma narodila?“ a ja som odpovedala, „lebo som ťa veľmi chcela ☺.“
- ” Náš syn sa ma už párkrát pýtal, či by som ho mala radšej, keby sa znova narodil a nepotreboval ušká. Povedala som mu, že ho mám takto najradšej, a keby sa znova narodil, tak by som ho znova chcela aj s uškami. Objal ma a zamrmal si, že aj tak by to bolo super bez nich.
- ” Raz mi náš syn povedal, že by chcel zaspať a zobudiť sa v budúcnosti, keď už bude, „liek“ na jeho poruchu sluchu. Neviem, ako mu to napadlo, ale teraz už vie, že ho chceme radšej tu a teraz so strojčekmi, a nie až v budúcnosti bez nich ☺.
- ” Zatiaľ táto otázka u nás nepadla. Každý deň Jurkovi prízvukujeme, že ho ľúbime a sme šťastní, že je náš, že sme iba s ním úplná rodina ☺. Hovoríme mu, ako nás obohacuje a skrášluje náš život. Vôbec neprekáža, že už má svoj vek, každodenne mu aj naďalej hovoríme, že ho ľúbime, a on to na oplátku hovorí nám ☺.
- ” Túto otázku nepoložila nepočujúca dcéra, ale počujúci syn, ktorý je alergik. Po určení diagnózy sa spýtal, či ho teraz už nemáme radi, keď je alergik. Odpovedali sme, že jasné, že ho máme radi, len sa musíme popasovať s určitými obmedzeniami, ktoré iné deti nemajú, ale určite to spolu dáme, a vystískali sme sa. To stačilo. Niekedy deťom stačí uistenie, že v tom svojom veľkom probléme nie sú samy... že nech je ten problém akýkoľvek, sú tu ľudia, ktorí sú s nimi a ľúbia ich. Niekedy objatie a úprimný úsmev povedia viac ako tisíc slov. Je to dôležité, dať im pocítiť, že sú výnimočné aj napriek tomu, že majú na rozdiel od iných detí obmedzenie či hendikep.

Nechcem už mať poruchu sluchu.

- ” Povedala som mu, že chápem, že má pocit, že je jediný, kto je opustený... ale nie je to tak. Aj medzi počujúcimi deťmi sú deti, ktoré sa teraz cítia opustené. Je jedno, či si počujúci alebo nepočujúci, vždy sa nájde niečo, čo ťa môže nahnevať alebo rozplakať. Povedala som mu, že aj ja mám veci, ktoré by som chcela zmeniť, a nemôžem s nimi nič urobiť, iba ich prijať.

” Povedala som jej, že je výnimočná a jedinečná, aj keď je nepočujúca. Môže žiť úplne plnohodnotný život, len sa nesmie ľutovať. Chce to bojovať a radovať sa zo života...

” S týmto sa stretávame hlavne pri športe, keď sa spotí a zvlhne mu kochleár. Snažili sme sa mu vysvetliť, že je to fakt, ktorý musí prijať. Myslím, že je dôležité byť voči deťom úprimní, a preto sme mu nikdy nesľubovali, že sa to v budúcnosti zlepší.

” Počas posledných rokov sa viackrát stalo, že bol Ivan nešťastný, že dobre nepočuje. Myslím, že je veľmi dôležité prijať, že sa dieťa cíti smutné alebo mrzuté bez toho, aby ste sa to snažili „rýchlo opraviť“. Osvedčilo sa nám byť vtedy s ním, ale neľutovať ho. Veľmi sme si dávali pozor na to, aby sme nevymýšľali rôzne, „odmeny“, ktoré by mu pomohli na jeho pocity zabudnúť alebo mu mali hluchotu uľahčiť.

” Zatiaľ sa ma môj syn nepýta, ale ak sa raz spýta, tak mu poviem, že si porucha sluchu vybrala práve jeho, lebo vie, že bude aj s ňou úžasný ☺!

Ako vidia výchovu ľudí s poruchou sluchu

A na záver, kto iný by sa mal k výchove vyjadriť, ak nie tí, ktorí si ju zažili na vlastnej koži ☺. Oslovili sme mladých ľudí s poruchou sluchu (nepočujúcich aj nedoslýchavých) so štyrmi otázkami. Dúfame, že vám ich úprimné odpovede prinesú zase o kúsok viac poznania, čo by mohlo byť pre vašu rodinu dobré a čoho by ste sa, naopak, mali vyvarovať. Samozrejme, berte do úvahy, že mnohé náročné situácie, ktoré títo ľudia zažili, boli dané aj tým, že nemali od raného veku kvalitné načúvacie prístroje, a preto mali sťažené vnímanie reči.

Čo by ste si priali, aby vaši rodičia urobili inak, keď ste vyrastali?

” Priala by som si, aby sa so mnou viac rozprávali o tom, ako sa cítim (u nás sa veľmi o pocitoch nikdy nerozprávalo). Priala by som si, aby som mala odvahu hovoriť s našimi o šikane alebo výsmechu, aby som sa nebála priznať si emócie doma, ako aj vonku v škole. Dril a učenie boli skvelou vecou, ale stále som ako dieťa bažila po emóciách, po rozprávaní sa.

- ” Neprial by som si zmeniť nič, iba to, aby ma boli dali rodičia na tréning bojového umenia, aby som v triede získal rešpekt a ukončil šikanu.
- ” Prial som si, aby mi vtedy ukázali iné dieťa, rovesníka rovnakého postihnutia. Aby som nemal pocit, že som jediný na svete, nemal pocity menejcennosti a osamelosti v integrovaných podmienkach. Do šiestich rokov som bol iba medzi počujúcimi a nedoslýchavých som stretol až vtedy, keď som nastúpil do školy pre nedoslýchavých.
- ” Nikdy som nemala rada slovo postihnutý a doposiaľ ho v spojení s mojou osobou nemám rada. Vždy tvrdím, že postihnutí či hendikepovaní sú tí, ktorí ozaj už nemôžu napriek všetkej snahe ísť ďalej, tí, ktorí si sami nevedia pomôcť. U mňa to tak nie je, ja svoj život zvládam dobre. To, že dobre nepočujem, je len moja slabá stránka, rovnako ako iní ľudia majú iné slabé stránky.
- ” Priala by som si v detstve spoznať iné nepočujúce deti.
- ” Priala by som si, keby so mnou išli rodičia k ORL lekárovi už v skoršom veku, keďže sa moja porucha sluchu zistila neskôr (ale rozumiem, že v čase, keď som vyrastala, ešte nebola taká rozšírená diagnostika ani špeciálnopedagogická starostlivosť, ako je to teraz).
- ” Keď som vyrastala, priala som si, aby ma moji rodičia mali radi a ľúbili ma, aby ma vychovávali v harmonickom prostredí a vytvárali bezpečný domov. Medzi nami bolo vždy napätie. Som vďačná hlavne svojim súrodencom, že ma neodsúvali do kúta za to, že som INÁ. Brali ma za rovnocennú osobu. Klobúk dole, že to so mnou vydržali. Stálo to za to!
- ” Prial som si, aby moji rodičia nikdy nepoužívali „Potom ti to poviem“ a v skutočnosti nič nakoniec nepovedali alebo debatu zhrnuli len veľmi stručne.
- ” Priala som si, aby vedeli posunkovať, oni to ale zásadne odmietali.
- ” Priala by som si, aby sa so mnou rozprávali tak ako s počujúcou sestrou. Aby mi veci vysvetlili hneď, keď som nerozumela, a nie až neskôr.

Čo dobré urobili vaši rodičia? Za čo ste im teraz vďační?

- ” Som im vďačná, že som sa nikdy necítila postihnutá v zmysle, že som niečo menej. Necítila som sa neschopná.
- ” Som im vďačná, že ma nedali do špeciálnej školy a „hodili ma do vody“. Som totiž typ, ktorý sa ťahá za silnejšími, typ, ktorý chce tých vpredu dobehnúť. Myslím, že v mojom prípade by bola špeciálna škola na škodu, ale určite by som to nechcela paušalizovať na všetky deti.
- ” Oceňujem, že so mnou veľa po logopedickej stránke pracovali. Doma som mala zošit so svojimi fotografiami a pamätám si, že sa mi vďaka nemu veľmi rýchlo rozvíjala reč.
- ” Som im vďačná za to, že som nežila v izolácii. Veľa sme chodili na návštevy, kde sa ma vždy niekto spýtal, čo som robila, ako sa mám a tak. Bola som tak nútená veľa hovoriť. Mala som to šťastie, že sme bývali na dedine a ja som trávila veľa času vonku s kamarátmi, sesternicou a bratrancami. Hrávali sme sa spolu vonku na ulici a bláznili sa a ja som tak nadviazala slušné kontakty s počujúcimi deťmi. Kontakty, z ktorých neskôr vznikli veľké priateľstvá.
- ” Som im vďačná za dril, ktorý so mnou urobili, vďaka ktorému som dobehla a často i predbehla iné decká. Som im vďačná za to, že ma týmto postupom naučili vždy od seba očakávať viac, vyžadovať viac, a nikdy nepoužiť sluchové postihnutie ako výhovorku, ale ako výzvu.
- ” V detstve som bola nahnevaná na moju mamu, že ma toľko trápila s učením a výslovnosťou sykaviek, ktoré som dobre nepočula. Ako pubertiačka som pochopila, že mamkina drina priniesla výsledky, za ktoré som jej teraz veľmi vďačná.
- ” Ďakujem im za všetko dobré aj zlé, čo sme spolu prežili, lebo ma to naučilo byť silnejšou a odolnejšou. Ďakujem im za všetku trpezlivosť a lásku, s ktorou sa mi venovali. Za všetky podnety, ktoré mi podsúvali, za všetky možnosti voľby. Ďakujem im za otvorenosť, vďaka ktorej teraz dokážem jednať s ľuďmi priamo na rovinu (u nás neexistovali žiadne tabu). Ďakujem im za to, že ma naučili, ako byť asertívnou a vedieť, čo v živote chcem. Za spokojnosť. Za ciele. Za vzdelanie. Za podporu. A predovšetkým za to, že to so mnou nevzdali, aj keď vedeli, aké to bude ťažké a finančne náročné.

- ” Som najmladšie (tretie) a jediné dieťa so sluchovým postihom. Vážim si, že sa ma moja matka nevzdala a napriek tomu, že to bolo u nás doma náročné, sa snažila bojovať a vychovávať ma v domácom prostredí. Dala mi lásku, aj tvrdú výchovu – „teraz musíš, zopakuj ešte raz...“.
- ” Som im vďačná za to, že mi nikdy nedali priestor na nejaké ľutovanie sa a zároveň mi nikdy nedali pocítiť, že sú nešťastní z toho, že nepočujem. Brali ma ako každého iného. Mám sestru a obe sme sa museli rovnakým dielom podieľať na všetkom, žiadne zvýhodnenia neexistovali.
- ” Vždy ma rodičia, ale hlavne súrodenci motivovali a neustále mi pomáhali. Som im za to vďačná.
- ” Som vďačný, že som vyrastal aj s nepočujúcimi deťmi a chodil do škôlky pre nepočujúce deti. Moji rodičia sa kamarátili a stretávali s inými rodičmi sluchovo postihnutých detí, boli členmi organizácie rodičov a priateľov sluchovo postihnutých detí. Bolo to super, že som nemal problémy spojiť dva svety – počujúcich a nepočujúcich.
- ” Som vďačná, že ma rodičia dali do bežnej školy. Vďaka tomu, že som bola vo veľkom kolektíve, tak som si našla veľa kamarátov, naučila sa nebáť sa a byť odvážna. Som rada, že som sa tam naučila písať a čítať s porozumením.
- ” Som vďačný, že ma rodičia nakoniec dali na špeciálnu školu, kde som mal okolo seba rovnaké deti, ako som bol ja. Myslím, že mi tam pomohli rozvinúť moju osobnosť. Len jedno negatívum to malo, že som musel bývať na internáte. Radšej by som dochádzal, ale vtedy sa to vôbec nedalo.
- ” Som vďačná za lásku a trpezlivosť mojich rodičov. Sme traja nepočujúci súrodenci a máme počujúcich rodičov. Neustále nám veci vysvetľovali a opakovali bez toho, aby nám dali pocítiť, že už sú z toho unavení. Chodili s nami neustále k lekárom a snažili sa pre nás robiť len to najlepšie. Pamätám si, ako mi môj ocko prekladal, keď som niečomu z televízora nerozumela.
- ” Som vďačná za to, že sa moja mama nenechala ovplyvniť lekármi, ktorí jej hovorili, že ma majú dať do internátnej školy, že sa ma odmietla vzdať. Som rada, že ma nechala medzi počujúcimi deťmi, aj keď priznávam, že to napriek tomu, že som vtedy bola iba ľahko nedoslýchavá, nebolo vždy ľahké. Bez nej by som dnes nevedela to, čo viem. Chápem však, že pre iné dieťa by bola lepšia špeciálna škola.
- ” Som im vďačná za čas, ktorý do mňa investovali, za to, že to nevzdali, keď už aj doktori hádzali flintu do žita. Šli na to intuitívne a napriek zákazom zvolili svoju cestu.

- ” Som vďačný svojim rodičom za veľa. Vždy boli veľmi starostliví a obetaví a takí sú až doteraz. Aj teraz, keď niečo potrebujem, ešte stále mi pomáhajú. Viem, že pre mňa nemôžu urobiť viac, ako robia.
- ” Som vďačná, že moji rodičia vždy hľadali možnosti, aby som dostala čo najlepšie načúvacie prístroje, ktoré mi pomáhali počuť.
- ” Som vďačná za ich obetu a starostlivosť. Za to, že so mnou mala moja mama od malička veľkú trpezlivosť a cvičila so mnou výslovnosť a logopédiu. Inak by som dnes nebola tam, kde som.
- ” Som im vďačná, že nezneužívali moje sluchové postihnutie pred cudzími ľuďmi na seba-polutovanie (ako to niekedy u rodičov vidím).
- ” Rodičom veľmi vďačím za úžasnú výchovu, za to, že ma učili pekne rozprávať (a teraz už aj pekne posunkujem ☺).

Čo je podľa vás dôležité vo výchove nepočujúcich detí? Na čo nemajú počujúci rodičia zabúdať?

- ” Podľa mňa by rodičia nemali zabúdať na to, že treba nasadiť 100 % úsilie vo všetkom, aj v citoch. Uvedomiť si, že dieťa, ktoré je vyčerpané, lebo sa snaží AKTÍVNE celý deň počúvať, potrebuje večer aj aktívne vyhladkať a vyrozprávať sa... že objatie je viac ako potľapkanie po pleci alebo uznanlivé slová.
- ” Socializácia nepočujúceho dieťaťa. Vaše dieťa môže mať bohaté vedomosti a dobré domáce zázemie, ak sa však nebude vedieť včleniť do sveta počujúcich ani do sveta nepočujúcich, tak ostane samo... Pomôžte mu, aby perfektne ovládlo aspoň jeden jazyk, teda malo dobrú komunikáciu v hovorenom alebo posunkovom jazyku, inak sa začne izolovať.
- ” Rodičia by nemali používať sebalútosť a cúvanie pred prekážkami a už vôbec by nemali deťom vybavovať úľavy. Ak sa dieťa naučí cívať a odkladať svoje povinnosti na druhých, stále v ňom bude narastať pocit závislosti od druhých a to je frustrujúce.

- ” Je dôležité venovať sa dieťaťu, neizolovať ho a pomôcť mu, aby sa z neho stal nezávislý a slobodný človek. Nedať mu najavo svoje smútky ani ľutovanie. Tie totiž nijak pozitívne neovplyvnia hendikep, naopak, prenesú frustráciu na dieťaťa, ktoré bude neskôr večne nespokojné, bude sa večne hľadať.
- ” K nepočujúcim deťom je potrebné správať sa rovnako ako k počujúcim deťom.
- ” Prihliadať na to, na čo dieťa má a čo zvláda. Nekritizovať ho za to, čo mu nejde, ale podporovať ho a rozvíjať jeho nedostatky.
- ” Je dobré, ak sa dieťa naučí rozprávať hovorenou rečou (treba nájsť dobrého logopéda), ale potrebná je aj posunková reč.
- ” Dôležité je pochopiť sluchovo postihnuté dieťa a nájsť si takú formu komunikácie, ktorou s ním budete bez problémov komunikovať.

- ” Hovoriť, hovoriť, hovoriť a k tomu používať aj pomocné posunky, je to skvelá kombinácia. Vyžadovať od dieťaťa očný kontakt, trvať na nosení načúvacieho prístroja, zaraďovať dieťa do spoločnosti, dať mu priestor na dýchanie a slobodu a veľmi zväziť integráciu dieťaťa. Ak má slabšiu a strednú stratu sluchu, primeranú reč, bezproblémovo nadväzuje vzťahy, vtedy bude integrácia nápomocná v rozvoji dieťaťa.

Ale však dieťa nemá zvládnuté základy komunikácie, je lepšie ho dať do školy pre sluchovo postihnutých, pretože by v integrovaných podmienkach trpelo, nemalo by tam kamarátov a nikto by mu nerozumel. Myslím, že najhoršie na nefunkčnej integrácii je práve sociálna exklúzia. Je to veľký zásah do osobnosti, ktorým dieťa len trpí...

- ” Veľmi dôležité je rozprávať sa so sluchovo postihnutým dieťaťom o pocitoch. Učiť ho pomenovať svoje vlastné pocity, pochopiť ich a prijať ich a zároveň ho učiť vnímať a chápať pocity iných.
- ” Rodičia by nemali zabúdať na lásku. Či je dieťa počujúce alebo nepočujúce, stále potrebuje veľa lásky a motivácie.
- ” Nepočujúce dieťa potrebuje podnetné prostredie, ktoré mu pomôže vyrásť v osobnosť, ktorá nie je závislá od druhých. Na to, aby to dosiahlo, potrebuje, aby boli rodičia dôslední a trpezliví pri vysvetľovaní a akceptovali ho. Potrebuje vedieť, že je prijímané a môže veriť v seba a svoj samostatný úsudok.

- ” Nepočujúce dieťa potrebuje jasne definované hranice. Potrebuje vedieť, odkiaľ pokiaľ a čo robiť vo viacerých alternatívnych situáciách.
- ” Nepočujúce dieťa má odlišné ponímanie reality a dostáva sa svojím spôsobom do izolácie. Je potrebné s ním neustále preberať sociálne situácie a vysvetľovať mu správanie, vďaka ktorému sa dostáva do konfrontácie s okolitým svetom. Myslím, že nepočujúce deti prežívajú emócie omnoho intenzívnejšie a pamätajú si všetky krivdy a príkoria. „Normálne“ dieťa sa samo v sebe ťažko vyzná, nieto ešte nepočujúce dieťa, ktoré nie vždy rozumie správaniu dospelých a autorít. Toto neporozumenie sa potom prenáša aj do dospelosti. Mnoho nepočujúcich reaguje ešte v dospelosti na veľa vecí vzťahovačne, jednostranne a ublížene, pretože sa nenaučili riešiť veci v pokoji.
- ” Akceptujte svoje nedoslýchavé dieťa, iba tak sa naučí žiť na pomedzí dvoch svetov. U nedoslýchavých vo svojom okolí často vídam dva extrém. Jeden je príliš dominantný (nerád sa prispôbuje a nerobí kompromisy) a druhý je zas príliš submisívny (nechá sa manipulovať do úplne absurdných záležitostí, nechá sa vydierať). Myslím si, že je to tým, že väčšinu z týchto ľudí rodičia v detstve neprijali takých, akí sú. Nenaučili ich prijať danú situáciu (poruchu sluchu) takú, ako je, nenaučili ich pracovať s tým, čo majú dobré k dispozícii. Preháňanie ani ignorovanie poruchy sluchu nie je riešenie. Ideálne je asi vnímať poruchu sluchu u dieťaťa nie ako deficit, ale ako črtu, zvláštnosť, niečo, čo ho robí osobitým a s čím sa dá ďalej pracovať. Dieťa bude mať možno náročnejší štart, ale žiť sa stále opláti ☺.
- ” Veľa s deťmi čítajte. Čítanie množstva kníh, časopisov a neskôr aj odbornej literatúry mi pomáhalo potrápiť svoje mozgové závity. Naučil som sa čítať s porozumením – rozumieť, čo je v knihách napísané. Samozrejme, vzdelávam sa doposiaľ.
- ” Rodičia by nemali zabúdať, že musia veci opakovať toľkokrát, kým si nebudú istí, že im dieťa rozumie a oni rozumejú jemu. Je to len o trpezlivosti a láske.
- ” Sluchovo postihnuté deti sú veľmi citlivé na to, ak im rodičia dávajú najavo, že na ne nemajú náladu. Viem, že je to ťažké, keď stále potrebujeme niečo vysvetliť, ale dá sa to zvládnuť.
- ” Je veľmi dôležité, aby rodičia nedali pocítiť sluchovo postihnutému dieťaťu, že na neho nemajú čas.

- ” Rodičia by určite mali deti naučiť, že sluchové postihnutie je síce prekážka, ale často i výhoda. Nie je to pohroma, ale fakt, ktorý sa časom môže stať zlatom. Ale aby bolo zlatom, netreba ho zahádzať nízkym bahnom.
- ” „Počúvajte“ svoje dieťa, pretože aj keď to nevie povedať alebo ukázať, vy ste tí, ktorí viete, čo potrebuje.
- ” Odborná starostlivosť sa dnes zlepšuje. Máte možnosti, ktoré moja mama nemohla využiť, a preto sa riadila inštinktom. Snažte sa preto získať čo najviac poznatkov a informácií o sluchovom postihnutí. Nezabudnite, že dobrý načúvací aparát (alebo kochleárny implantát) je základom úspechu pre sluchovú a rečovú výchovu.
- ” Pre sluchovo postihnuté deti je veľmi dôležité, aby cítili v rodine pohodu, cítili, že majú záujem. Rodičia by mali deti naučiť, že si z nezdarov netreba nič nerobiť. Mali by podporiť ich záľuby a rozvíjať ich schopnosti. Mali by ich veľa chváliť, povzbudzovať a veľa sa na ne usmievať.
- ” Sluchovo postihnuté deti mi v detstve nechýbali, lebo som netušila, že existujú. Ja som si myslela, že nepočujú len staré babky a ja (podľa toho, čo som videla v čakárni u ORL). Neskôr som aj nejaké deti spoznala, ale bolo mi veľmi ľúto, keď som videla, že sa iba ľutujú a rozprávajú o svojom sluchovom probléme. Myslím, že keď rodičia naučia deti vnímať poruchu sluchu ako problém a ľutujú ich, tak to preberú ako postoj aj ich deti. Oberá ich to do budúcnosti nielen o sebadôveru, ale aj o všetky pozitíva, ktoré im sluchové postihnutie môže priniesť. Zostanú fixovaní na to, že sluchové postihnutie je niečo zlé. Ono to však nie je zlé, je to iba skutočnosť (fakt). Nálepku „dobrý“ alebo „zlý“ si k tejto skutočnosti vyberáme my sami.
- ” Pamätajte si, že vaše dieťa bude stále sluchovo postihnuté, a preto od neho nechcete, aby bolo ako počujúce. Dbajte na potreby a limity vlastného dieťaťa.
- ” Sluchovo postihnutým deťom treba dať veľa telesnej lásky – pohladkať ich, objať a pobožkať.
- ” Urobte všetko pre to, aby bolo vaše dieťa šťastné a veselé, aby malo kopu kamarátov a aktivít ☺.
- ” Je veľmi dôležité, aby sa s malým nepočujúcim dieťaťom začalo okamžite pracovať v rodinnom prostredí.
- ” Rodičia sa musia venovať a nečakať, že to za nich urobia odborníci.

- ” Pamätajte, že počúvanie a hovorenie môže byť pre vaše nepočujúce dieťa vždy náročné. Nespoliehajte sa na to, že vaše dieťa bude s načúvacími prístrojmi alebo kochleárom 100 % počuť a pekne rozprávať. 100 % počutie neexistuje. Mám 43 rokov a stále sa učím gramatike slovenčiny. Vždy je to pre mňa tvrdý oriešok, a to aj napriek tomu, že som odmala vďaka rodičom prečítal mnohé knihy, noviny, časopisy a mám titul Mgr.
- ” Rodičia, nevylučujte dieťa zo stretávania s inými nepočujúcimi. Ak sa dieťa dobre socializuje a má s kým komunikovať, všetko potom ide akosi ľahšie... Je to bežné, že existujú manželstvá medzi nepočujúcimi aj nedoslýchavými. Poznám veľa takých prípadov. V dospelosti totiž už nie sú strojčky a kochleárny implantát takou prioritou ako v detstve, potom je to socializácia a priateľstvá, ktoré majú veľký vplyv do konca života.

Čo chcete odkázať počujúcim rodičom?

- ” Neberte sluchové postihnutie tragicky, má aj svoje výhody. Je toho podľa mňa kopec. Napríklad spím ako bábätko, lebo ma nič neruší. Dokážem sa lepšie sústrediť, keď vypnem strojčky, lebo ma vtedy nič nevyrušuje. Viem veľmi dobre čítať tváre ľudí a obvykle si hneď všimnem, kto sa ako cíti, a preto im dokážem vyjsť v ústrety na pomoc – to je veľké plus pre medziludské vzťahy. Takisto v rámci partnerských vzťahov bolo moje sluchové postihnutie vynikajúcim sitom pre mužov, a tak som si vyberala z lepších, lebo ten, kto zotrval vo svojom záujme o mňa, už samotným tolerovaním sluchového postihnutia preukázal, že je to vnímavý a citlivý muž. Je to teda menšia šanca na omyl. Som si vedomá, že sa vlastne okolo mňa dlhodobo vyskytujú len ľudia, ktorí za to stoja, len tí, ktorí vedia byť tolerantní a neprekáža im moje postihnutie. Myslím, že zo mňa robí sluchové postihnutie tolerantnejšieho a lepšieho človeka. Samozrejme, niekedy sú postihnutí ľudia zákerní a zlí, ale z môjho pohľadu je to emočné nezvládnutie svojho postavenia a nevýhody a takým ľuďom treba pomôcť. Vďaka sluchovému postihnutiu poznám viacerých ľudí s ozaj náročným osudom a sú to výnimoční ľudia. Hovorí sa, že prekonaná bolesť vás poľudštuje (s dôrazom na slovo prekonaná). Takisto si myslím, že i pre firmy sú sluchovo postihnutí ľudia zaujímaví, lebo svojou životnou cestou získajú vlastnosti, ktoré nie sú u každého bežné. Vezmite si, že už len to, že sa postupne naučia rozprávať a dobehnú zdravých, si vyžaduje veľkú disciplínu, cieľavedomosť a vôľu. Tieto dobré vlastnosti vám v podstate sluchové postihnutie vstúpi do života.
- ” Sluchové postihnutie nie je choroba, pretože choroba je pre mňa niečo, čo nalomí zdravie a človek musí brať lieky. Je to inakosť – výnimočnosť. Vnímam to tak, že každý človek je v niečom výnimočný, a ja som nikdy nemala dôvod vnímať to, že zle počujem, ako zlú výnimočnosť. Moji rodičia ma nikdy nelutovali, nemali sa prečo ku mne inak správať. Veď sluchové postihnutie nie je niečo, s čím sa nedá žiť. Naopak, vďaka sluchovému postihnutiu sa mi otvorila cesta k mnohým skvelým ľuďom, ktorých by som bez toho možno ani nestretla.

- „*Nebojte sa a pýtajte sa. Ak vás vyhodia dverami, vráťte sa oknom. Ak vám niekto povie „nie, nedá sa“, opýtajte sa ďalších troch, lebo to vôbec nemusí byť pravda.*
- „*Žijeme v dobe plnej možností a príležitostí, možnosť voľby je vždy.*
- „*Trpezlivosť ruže prináša ☺. V žiadnom prípade nečakajte výsledok vašej snahy za rok, dva. Moji rodičia zberajú najviac ovocia za svoju trpezlivosť a snahu paradoxne až posledných 15 rokov. Do mojich 20 rokov stále nevedeli, ako na tom budem, nevedeli, čo všetko mi ich snaha a celoživotné venovanie do života skutočne prinesú.*
- „*Vnímajte sluchové postihnutie čo najprirodzenejšie. Hovorte o ňom s priateľmi a nerobte z neho tabu. Naopak, šírte v tejto problematike pohodu, aby sa vás nik nemusel báť niečo opýtať a aby aj vaše dieťa videlo, že sa nebojíte, že je to okej, a teda aj ono je okej.*
- „*Moja mama vždy hovorila: Netreba ľutovať peniaze, oplatí sa investovať do „uší“ (načúvacích prístrojov), pretože sa to mnohonásobne vráti. Som presvedčená, že mala pravdu.*
- „*Nečakajte 100 % výsledky hneď a nevyčítajte si chyby, ktoré ani nie sú chybami, lebo majú hlbší zmysel. Nebuďte na seba prehnane kritickí a prísni. Chodte na to s trpezlivosťou a láskou.*
- „*Neobávajte sa, že sa vaše dieťa bude v živote trápiť. Môj život je krásny. Pracujem na plný úväzok v zahraničí, robím prácu, ktorá ma baví, vychovávam 11-ročného syna, a to všetko napriek tomu, že mám poruchu sluchu a niektoré problémy. Vďaka poruche sluchu som začala robiť opatrovatelku a spoznala vytúžené Nemecko, o ktorom som od malička snívala. Vďačím Bohu za to, že som stratila iba sluch – to nie je žiadna ťažká diagnóza, veď máme načúvacie prístroje, vďaka ktorým sa vieme dorozumieť. Nepočujúci človek môže dokázať viac práve preto, že si váži svoje zdravie, uvedomuje si, že stratil iba sluch, a nie nohy alebo ruky. Porucha sluchu mu nebráni pracovať, postarať sa o seba alebo o svoju rodinu.*
- „*Rodičia, nikdy neprestávajú veriť, že vášmu dieťaťu môžete dopriať lepšiu budúcnosť.*
- „*Nájdite si iných rodičov s rovnakými problémami a vymieňajte si spolu rady.*

- ” Hoci to býva niekedy ťažké, nevzdávajte sa, či už vo výchove, vzdelávaní alebo pri vybavovaní kompenzačných pomôcok. Aj keď to stojí veľa námahy, trpezlivosti a času vychovávať nepočujúce dieťa, určite to zvládnete.
- ” Počujúcim rodičom by som chcela odkázať, aby sa vôbec netrápili, že majú také dieťa. My nedoslýchaví alebo nepočujúci ľudia sa musíme naučiť zmieriť so svojím postihom, aby sme mohli prežiť plnohodnotný život. Potrebujeme k tomu veľa lásky a dôvery, že to dokážeme.
- ” Nevzdávajte sa, milujte svoje dieťa a začleňujte ho do spoločnosti takisto ako počujúce dieťa. Výsledky sa určite dostavia a vy budete mať radosť z jeho úspechov.
- ” Narodenie nepočujúceho dieťaťa nie je tragédia, ale prínos. Zblížite sa viac a nájdete iný zmysel života. Celkovo sa zmení váš pohľad na doterajší život.
- ” Hlavne by som rodičom chcela odkázať, že majú úžasné šťastie, že sa im deti so sluchovým postihnutím narodili teraz, a nie pred 20 – 30 rokmi. Teraz sú načúvacie prístroje na takej úrovni, že je radosť počúvať. Ani netušia, akou výhodou disponujú.
- ” Nevzdávajte sa. Výchova sluchovo postihnutého dieťaťa je síce dlhá a náročná cesta, ale výsledok stojí za to. Aj z vášho dieťaťa raz vyrastie samostatný, slobodný a úspešný človek, len potrebuje väčšiu podporu a starostlivosť z vašej strany, aby to zvládlo.
- ” Tešte sa z každého malého úspechu a riaďte sa nielen lekármi, ale aj svojou intuíciou.
- ” Hľadajte dobré rady od samotných nepočujúcich alebo od rodičov už dospelých nepočujúcich detí. Pomôcť vám môžu aj na špeciálnych školách u nás alebo v Česku (tam majú výborný systém a metódy vzdelávania nepočujúcich).
- ” Chcem odkázať počujúcim rodičom, aby sa nevzdávali a bojovali. Chce to len čas. Všetko pôjde s trpezlivosťou, láskou a nehou. Niekedy to síce ide slimačím krokom, ale všetko sa DÁ. Sme ľudia ako všetci ostatní, iba máme o jeden zmysel menej – sluch. Z vašich detí môžu vyrásť sebestační ľudia, ktorí budú v budúcnosti fungovať – vychodia školy, zamestnajú sa a založia si svoje rodiny. Takže počujúcim rodičom odkazujem, aby sa ničoho nebáli. Zvládnete to!

AKO SA NALADIŤ NA BÁBÄTKO

Silvia Hovorková

AKO SA NALADIŤ NA BÁBÄTKO

Táto kapitola je určená rodičom, ktorí si nie sú istí, ako sa správať k maličkému bábätku s poruchou sluchu. Hneď na začiatok vás chceme povzbudiť, aby ste sa spoliehali na svoju intuíciu, pretože v poradni často vidávame, že ste to práve vy rodičia, ktorí najlepšie viete, čo vaše dieťaťko v danom momente potrebuje, a my sme tie, ktoré sa to počas návštev v rodinách od vás učíme ☺. Mnohokrát sa nám v poradniach potvrdilo, že aj rodičia, ktorí si zo začiatku nedôverovali, sa nakoniec naučili veľmi pekne s bábätkom komunikovať a manipulovať. Jediné, čo potrebovali, bolo trochu povzbudiť a podporiť. Poďme teda na to.

V ranom veku je to často **plač**, ktorým vám dá drobké vedieť, že má prázdne bruško, plnú plienku, je mu horúco alebo potrebuje byť túlený. Na začiatku sa vám plač môže zdať rovnaký, neskôr zistíte, že „som hladný“ znie napríklad krátko a hlboko, „som unavený“ znie možno ako dlhá vysoká siréna a „som vystrašený“ je trhaný plač. Každé dieťaťko plače inak.

Niekedy bábätká plačú aj napriek tomu, že sú v suchu, teple a najedené. Dôvodom môže byť blížiac sa choroba, rastúce zúbky alebo prílišné množstvo podnetov, ktoré už bábätko nevládze spracovať. V takomto prípade je dobre spomaliť a ukončiť hru a zábavu. Ak vaše bábätko ešte len nedávno začalo nosiť načúvacie prístroje, môže sa stať, že je podráždené aj z množstva nových sluchových podnetov. V takom prípade vypnite na chvíľu načúvacie prístroje a nechajte ho odpočinúť.

Niekedy je bábätko uplakané bez ohľadu na to, čo robíte. Nevzdávajte sa. Dajte mu vedieť pohladením a nežným hlasom, že ste s ním. Vaša trpezlivosť a láska mu pomáhajú aj vtedy, keď navonok k žiadnej zmene nedôjde.

Nenechávajte svoje dieťa vyplakať, najmä v prvom polroku života! Viacerí odborníci sa zhodujú v tom, že dieťa sa do šiestich mesiacov nedá „vychovávať“, čiže tzv. vyplakanie nemá zmysel. Naopak, tým, že neodpovedáte na jeho plač, dieťa začne mať pocit, že mu nerozumiete, že okolie neodpovedá na jeho prvé pokusy niečo povedať.

Ak si dobre prezriete váš vzácny uzlíček, zistíte, že bábätká majú široký repertoár spôsobov, ako s nami komunikujú. Zrýchlené pohyby, ohnutie chrbátika, zvrastená tvár a silno zovreté pästičky, trenie si očí alebo silno privreté viečka nám pomáhajú porozumieť, ako sa dieťaťko cíti. Niekedy je to ako hra na detektíva, zistiť, čo vám bábätko komunikuje, a zároveň mu

ponúknuť to najlepšie, čo by ho upokojilo. Výsledok je však dôležitý, vaše dieťaťko sa cíti porozumené.

Čo môžem urobiť, aby moje dieťaťko vedelo, že sa mu snažím porozumieť?

Neexistuje jedna osvedčená metóda, ako uspokojiť potreby detí. Každé bábätko je jedinečné. Jeho povaha a špeciálne potreby ovplyvnia, ako na vás bude reagovať a aké podnety mu ulahodia. Niektoré bábätká obľubujú silnejšie objatie, iné iba letmé pohladenia, niektoré sa upokoja rýchlejšie, iné pomalšie. Nenechajte sa prevalcovať dobre mienenými radami iných. To, čo „zaručené“ funguje u susedovie chlapčeka, nemusí platiť pre vášho divocha. Tým, že hľadáte práve ten jedinečný spôsob, ktorý umožní vášmu bábätku uspokojiť sa, budujete nielen jeho dôveru k vám, ale do budúcnosti aj jeho dôveru k sebe samému. Časom sa totiž dieťa samo naučí, čo urobiť, aby sa upokojilo, keď práve nie ste v dosahu.

Nechajte sa vašimi drobčkmi viesť, oni vám sami postupne ukážu, čo a kedy im robí dobre.

Všímajte si výraz tváre dieťaťka a jeho pohyby počas toho, ako s ním robíte rôzne aktivity.

Aký druh dotyku má dieťaťko rado? Aké pohyby, zrakové podnety alebo zvuky sa mu páčia? Je radšej dnu alebo vonku? Niektoré deti sa uspokoja tým, že ich kolíšete, hojdáte, chodíte s nimi po byte, iné zase zareagujú na pokojnú hudbu alebo zmenu prostredia, napríklad keď sa idete prejsť von.

Rešpektujte, ak vaše bábätko potrebuje veľa spánku a častejšie kŕmenie.

Potreby maličkých detí sa s vekom menia. Novorodenci veľa spia, niekedy až 16 hodín denne. Ak nie je dieťaťko odpočinuté, veľmi ťažko s vami nadviaže pokojný kontakt. Častým znakom toho, že je bábätko unavené, je, že sa začne hýbať a mrviť viac ako zvyčajne. Rodičia si túto zvýšenú aktivitu občas pomýlia s výzvou na hru, pričom bábätko vlastne vraví „už som malo pol hodiny spať“. Čo sa týka jedenia, je výborné mať odpozorovaný režim, keď dieťaťko zvyčajne je. Nedržte sa ho však neústupne. Frekvencia kŕmenia a spania sa môže výrazne s vekom meniť.

Výraz tváre

Bez toho, aby sme o tom hovorili, naša tvár zobrazuje, ako sa cítime. Ak sa pozriete na bábätko pokojne, s nehou a zaujatím, bábätko zvyčajne túto pozitívnu emóciu „zachytiť“ a cíti sa bezpečne, relaxovane a šťastne. Ak je na vašej tvári vidieť nepokoj, zlosť alebo strach, bábätko sa začne cítiť podobne ako vy. Nenadarmo sa hovorí, že deti majú šiesty zmysel a tykadielka na to, ako sa cítime.

U starších batoliat je takisto veľmi dôležité, aby sa to, čo hovoríte, zhodovalo s tým, aký výraz tváre a tón hlasu použijete. Ak dieťaťku napríklad zakazujete, aby strkalo prsty do zásuvky alebo sa dotýkalo sporáka, váš výraz tváre aj tón hlasu by mal byť prísny a vážny. Dieťaťko je zmätené, ak mu činnosť zakazujete so slovami „no, no, no“, ale s milým hlasom a úsmevom na tvári.

Očný kontakt

Podobne ako výraz tváre, aj očný kontakt sa mení podľa našich nálad. Pozorovaním rodičov sa zistilo, že rodičia, ktorí sú nešťastní, nahnevaní alebo vystresovaní, sa dívajú priamo na dieťaťko oveľa menej ako rodičia, ktorí sa cítia v pohode. Keďže je ich myseľ zamestnaná trápením, nevedia sa na dieťaťko dostatočne sústrediť a starostlivosť o neho vykonávajú skôr schematicky.

Cielene vyhľadávať a udržiavať očný kontakt je pritom veľmi dôležité hlavne u detí s ťažkou poruchou sluchu, ktoré v období, kým nedostanú načúvacie prístroje, nemusia dostatočne vnímať váš upokojujúci hlas. Akákoľvek snaha komunikovať s vaším bábätkom s poruchou sluchu by sa preto mala začať tým, že si napríklad jemným dotykom získate jeho pozornosť a počkáte, kým sa bábätko na vás pozrie. Viac sa o očnom kontakte a odzeraní dozviete v nasledujúcej kapitole Očný kontakt a odzeranie.

Tón hlasu

Počujúci novorodenec preferuje hlas človeka pred zvukmi okolia. U detí s ťažkou poruchou sluchu však môže byť počutie vášho hlasu bez načúvacieho prístroja sťažené. Nenechajte sa odradiť. Jednou z najväčších chýb by bolo prestať na bábätko hovoriť, spievať mu alebo tíšiť ho v domnienke, že vás aj tak nepočuje. Naopak, priblížte sa k nemu pokiaľ možno spredu a hovorte na neho vždy, keď je to možné, aj keby všetkým vašim slovám nerozumelo. Ak váš pokojný hlas spojíte s úsmevom a jemným dotykom počas kŕmenia, prebaľovania alebo hry, vaše dieťaťko dostane to najlepšie, čo môže, pre jeho sociálny a emocionálny vývin.

Keďže emócie a informácie, ktoré prenášame hlasom, sú veľmi dôležité, porozprávajte sa s foniatrom a požadujte pre vaše bábätko načúvacie prístroje čo najskôr, podľa možnosti už v prvých mesiacoch života.

Dotyk

Spôsob, akým bábätko umývate, zdvíhate ho, krmíte, prebalujete alebo sa s ním „len tak hráte“, veľa hovorí o tom, či ste pokojní a pozorní alebo rozhnevaní a unavení. Pri komunikácii s bábätkami s ťažkou poruchou sluchu má dotyk veľký význam. Nájdite si vždy čas na to, aby ste svoje dieťa túlili, božtekovali, hladkali, potľapkávali, poštipkávali, štekli, treli alebo ho hojdali. Tieto aktivity podporujú u bábätka prácu srdiečka, zlepšujú cirkuláciu krvi, dýchanie aj trávenie. Odborníci napríklad zistili, že pravidelné dotýkanie a jemné manipulovanie s predčasne narodenými bábätkami im pomáha rýchlejšie sa vyvíjať.

Pozorujte svoje dieťa, aký dotyk ho utíši, keď je podráždené. Môže mu urobiť dobre, keď ho potľapkávate alebo triete po chrbátiku, hojdáte ho počas spievania v náručí alebo s ním rytmicky jemne tancujete na hudbu z rádia. Niektoré deti milujú, ak si ich položíte na brucho a hrud', kde počujú vaše srdiečko a zároveň vnímajú vibráciu vášho hlasu.

Krímenie je tiež výborná príležitosť na komunikáciu a zbližovanie sa. Neponáhľajte sa, bábätko potrebuje svoj čas. Pri dojčení sa bábätku s úsmevom prihovárajte, dotýkajte sa ho a hladte. Ak ho krmíte z fľašky, nenechajte ho ležať len tak v postielke. Pritúlte si ho v náručí, pozerajte si z očí do očí, pridržte mu ručičku na svojom krku počas toho, ako na neho hovoríte, aby okrem zvuku cítilo aj vibrácie z vášho hrdla a hrudi. Užívajte si tento vzácný čas, rýchlo pominie.

Jazyk nášho tela

Tiež veľa hovorí o tom, či nám na dieťati záleží. Jednoduchá vec ako čupnutie k dieťaťu, ktoré sedí na zemi, môže výrazne pomôcť očnému kontaktu aj samotnej komunikácii. Predstavte si, ako sa cítite, keď k vám niekto hovorí s prekríženými rukami a zaklonenou hlavou dozadu. Nie je to príjemné, však? Aj pre vaše bábätko je lepšie, ak sa k nemu nakloníte nad postieľku, aby na vás lepšie videlo, lepšie vás počulo a prípadne sa vás mohlo aj dotknúť.

Rozprávajte sa, smejte sa, hrajte sa

Úsmevy, dotyky a priamy kontakt s bábätkom sú rovnako dôležité pre vývin dieťatka ako jedlo a spánok. Keď uvidíte na dieťatku, že vás hrkútaním alebo pohľadom vyzýva na hru, zastavte na chvíľu aktivitu, ktorú práve robíte, upokojte sa a buďte tam pre neho. Hračky, knižky a hudba sú dobré, ale deti aj tak najviac milujú vyplazovanie jazyka, robenie smiešnych grimás, „prskanie“ na ručičku alebo pupík, hranie sa s prstekom počas prebalovania alebo hry našich mám ako napríklad „Varila myšička kašičku“ alebo „Kukuk kde som“.

Aj keď platí, že zábavy, hry a spoločného šťastia nie je nikdy dosť, majte na pamäti, že veľmi záleží na tom, v akom čase (ráno, obed, večer) danú aktivitu s dieťatkom robíte, ako rýchlo ju robíte a ako intenzívne. Bábätká potrebujú zväčša viac času ako dospelé osoby, aby zareagovali na váš dotyk, hlas alebo úsmev. Hrajte sa ich tempom a nikam sa neponáhľajte, čakajte, kým vám bábätko naznačí, že chce, aby ste pokračovali. Predstavte si to ako tanec, kde jeden na druhého čakáte, aký krok urobí, aby ste sa navzájom nezrazili. Sledujte neustále svoje dieťatko, či už neprišiel čas upokojiť sa a odpočívať. Hlavne nedonosené detičky potrebujú viac prestávok medzi jednotlivými aktivitami.

Aj ockovia rozumejú bábätkám

V niektorých rodinách sú to práve otcovia, ktorí ostávajú doma s bábätkom. Nebojte sa toho, okrem dojčenia môžu ockovia zvládnuť všetko. Naviazať očný kontakt pri prebalovaní alebo kŕmení, hovoriť na bábätko s citom a čakať na jeho reakciu, opakovať po ňom pohyby aj zvuky, ktoré robí, usmievať sa a vyplazovať jazyk, držať ho v náručí pri kŕmení z fľaše, hojdať, dotýkať sa, nosiť v kľoňke či čítať alebo spievať. Otcovia sú super, pretože okrem iného majú ešte jednu skvelú výhodu, deti často milujú dotýkať sa ich jemne škrabľavej tváre.

Ak máte aj naďalej veľa otázok týkajúcich sa toho, ako sa o bábätko starať, ako s ním správne manipulovať, viacerým rodičom sa osvedčila kniha od Evy Kiedroňovej *Něžná náruč rodičů*. Prezrite si ju v knižnici alebo kníhkupectve, či by vám nebola nápomocná.

A na záver jedno malé, ale dôležité odporúčanie navyše. **Nesnažte sa byť „perfektným rodičom“**. Nie je možné byť naladený na bábätko 24 hodín denne a vždy odhadnúť, čo dieťatko potrebuje. Aby sa medzi vami a dieťatkom vytvorilo dobré puto, nemusíte byť stopercentný rodič. Naopak, staré dobré známe „na chybách sa človek učí“ platí aj tu. To, že ste schopní vidieť, že musíte niečo zmeniť a hľadáte aj spôsob, ako to zmeniť, je dobrým znakom toho, že skutočne pozorujete potreby vášho dieťaťa a nekonáte automaticky.

7.

OČNÝ KONTAKT A ODZERANIE

Silvia Hovorková
Martina Rzymanová

OČNÝ KONTAKT A ODZERANIE

V predchádzajúcej kapitole sme sa zmienili, že vytváranie a udržanie očného kontaktu je u detí s poruchou sluchu veľmi dôležité. V tejto vám ponúkneme jednoduché tipy, ako očný kontakt a odzeranie podporiť.

Očný kontakt

Pozeranie sa do očí osobe, s ktorou hovoríme, je prirodzenou schopnosťou človeka. Už malé bábätká sa o ľudskú tvár zaujímajú a živo na ňu reagujú. Očný kontakt je veľmi dôležitý. Okrem toho, že je príjemné vidieť do tváre hovoriaceho, získavame z pohľadu na jeho tvár informácie o tom, ako sa pri hovorení cíti. Výraz jeho tváre zároveň prezrádza, aký má postoj k tomu, čo hovorí. Tak ako počujúce deti, aj nepočujúce sa môžu líšiť. Niektoré deti majú intenzívny očný kontakt, iné zase viac zdržanlivý.

Napriek tomu, že očný kontakt je u všetkých zdravých detí s poruchou sluchu prirodzený, časom sa môže vytratiť. Viacerí odborníci si všimli, že sa očný kontakt vytráca predovšetkým u detí s ťažkou poruchou sluchu, ktoré nedostali včas načúvacie prístroje alebo prístroje dostali, ale vôbec im nepomáhajú. Mnohé (nie všetky) tieto deti sa prestanú o tvár rodiča zaujímať vtedy, ak rodič rozpráva bez výraznejšej zmeny mimiky a gestikulácie alebo pri rozprávaní neposunkuje. Je to preto, lebo bez zvuku, mimiky, gesta nie je možné porozumieť, čo im pohyby úst „hovoria“, následkom čoho sa tvár rodiča stane nezaujímavou.

Táto komunikačná „uzatvorenosť“ a vyhýbanie sa očnému kontaktu u niektorých detí pretrváva aj po tom, čo sa podarilo skompenzovať ich sluch kvalitnými načúvacími prístrojmi alebo kochleárnym implantátom. Je to preto, lebo sa v čase, keď nepočuli, začali viac zaujímať o veci okolo nich ako o ľudí a je pre ne náročné meniť zaužívaný spôsob života, učiť sa novým pravidlám komunikácie. Aj pri takýchto deťoch je však dobré nevzdávať sa, „bojovať“ o spoločnú komunikáciu a snažiť sa dieťa k očnému kontaktu motivovať. Ak máte takéto dieťa doma, vyhľadajte surdopéda a logopéda, aby ste pod ich vedením mohli cielene stimulovať predverbálne (predrečové) schopnosti vášho dieťaťa, medzi ktoré patrí aj očný kontakt.

- ! Tak ako medzi počujúcimi deťmi, aj medzi deťmi s poruchou sluchu sa nájdu deti, ktoré patria do autistického spektra. Tieto deti sa môžu vyhýbať komunikácii a interakcii s ľuďmi (vrátane nenadväzovania očného kontaktu), a to aj vtedy, keď už majú dobre skompenzovaný sluch. Ak máte podozrenie, že by vaše dieťa mohlo mať autizmus, skontaktujte čo najskôr špeciálneho pedagóga a psychológa.

Ako môžete očný kontakt u vášho dieťaťa podporovať?

- ✓ Udržujte s vašim dieťaťom **očný kontakt** už od narodenia. Dívajte sa mu do očí pri prebaľovaní, masírovaní, šteklení, kŕmení.
- ✓ **Deti pozerajú na tvár častejšie, ako si myslíte.** Čakajú na pochvalu, dovoľenie, pomoc, chcú sa uistiť, že ste nablízku. Vždy keď sa na vás pozerá, prehovorte, usmejte sa, urobte nejaké gesto, prípadne posunok. Uvidíte, že časom sa bude dieťa pozeráť na vás nielen častejšie, ale aj dlhší čas.
- ✓ Pokiaľ je to možné, nezabudnite **prísť bližšie k dieťaťu**, ak na neho hovoríte. Oslovte ho menom, poklopte ho po ramene a pokračujte až vtedy, keď sa na vás pozrie. Dbajte, aby dieťa aspoň zo začiatku **vždy videlo na vaše ústa**.
- ✓ **Opakujte zvuky a pohyby, ktoré vaše dieťa robí.** Usmievajte sa, opakujte jeho grimasy, prehánajte mimiku. Hrajte sa s dieťaťom na striedačku „kukuk, kde som“ a schovávajúce sa pod plienku, vreckovku alebo za svoje ruky.
- ✓ Ak je vaše dieťa zdržanlivejšie v očnom kontakte, **môžete skúsiť pritiahnúť jeho pozornosť k vašej tvári** tým, že si ju pomalujete, nalepíte si na ňu nálepky, použijete nápadný klobúk, farebné okuliare alebo klaunovský nos. **Pokúste sa ho rozosmiať a pobaviť.** Na deti často zaberie, ak si priložíte k tvári niečo svietivé alebo ligotajúce sa. Takisto si môžete vyrobiť farebnú masku s veľkými otvormi na oči a ústa a schovávať sa na striedačku za ňu. **Hneď ako dieťa vaša tvár upúta, usmejte sa a prehovorte na neho.**
- ✓ **Výraz tváre by mal byť v súlade s tým, čo hovoríte** a prežívate. Nemali by ste napríklad hovoriť, že je všetko okej, keď vyzeráte smutne a plačete. Mimika pomáha malým deťom pochopiť, čo im vlastne chcete povedať, pomáha doplniť správu, ktorú počujú sluchom a vidia na ústach.

- ✓ **Spievajte svojmu dieťaťu**, keď ho máte v náručí, **čo najviac, ako sa dá** (a to aj vtedy, keď si myslíte, že spievať neviete ☺). Spievanie môže zlepšiť očný kontakt, pretože umožňuje vášmu dieťaťu zblízka sledovať, ako intenzívne hýbate počas spievania ústami, a zároveň cítiť vibrácie tela, ktoré pri spievaní vznikajú.
- ✓ **Uistite sa, že má vaše dieťa dobrý zrak alebo sa mu zrak nezhoršuje**. Pre dieťa s poruchou sluchu je zrak veľmi dôležitým zdrojom informácií. Pozorujte preto zrakové vnímanie dieťaťa, požiadajte o orientačné vyšetrenie pediatra a v prípade akéhokoľvek podozrenia navštívte očného lekára. Dieťa môže nosiť naraz okuliare aj načúvacie prístroje.

Odzeranie alebo „povedzme si to zoči-voči“

Čo je to odzeranie?

Odzeranie je schopnosť porozumieť hovorenej reči pomocou zraku tým, že sledujeme pohyby pier, výraz tváre, gestikuláciu alebo iné pohyby súvisiace s obsahom rozhovoru. Na „čítanie z pier“ sa spoliehame aj my počujúci ľudia, keď máme ťažkosti porozumieť v hlučnom prostredí, napríklad v lietadle, vo vlaku, na rockovom koncerte alebo počas fénovania vlasov. Jednoducho vždy, keď nie sme schopní porozumieť reči len na základe sluchu.

Pre deti s poruchou sluchu má odzeranie z úst ešte väčší význam. Dopĺňa totiž informáciu o hovorenej reči, ktorú dieťa nevie zachytiť sluchom, a tak im pomáha kompenzovať nedostatok sluchových vnemov. Počúvanie a odzeranie idú často ruka v ruku – dieťa sa učí skombinovať to, čo počuje, s tým, čo vidí. U detí s veľmi ťažkou poruchou sluchu, ktoré sa nedokážu oprieť o reč sluchom a neposunkuje sa s nimi, je odzeranie hlavným zdrojom informácií. Pre väčšinu detí, ktoré majú menšiu poruchu sluchu, je odzeranie počas bežného dňa iba doplnkom k tomu, čo vnímajú sluchom. Sú však aj také deti, ktoré neodzerajú vôbec a spoliehajú sa iba na sluch.

! **Medzi odborníkmi nie je zhoda na tom, či je odzeranie dôležité. Odborníci, ktorí sú stúpenci orálnej metódy, simultánnej metódy alebo BI-BI prístupu, odzeranie nielen pripúšťajú, ale ho aj zvyčajne posilňujú. Odzeranie, naopak, nepodporujú odborníci, ktorí sa prikláňajú k auditívno-verbálnemu prístupu, pretože sú presvedčení, že sa má dieťa spoliehať výlučne na sluch.**

Vedia deti s poruchou sluchu automaticky odzerat'?

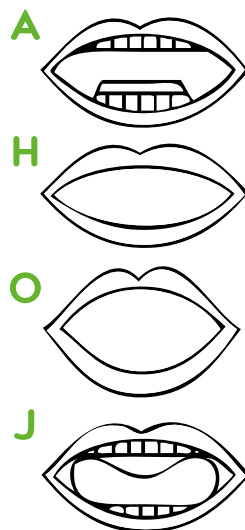
Mnoho rodičov si myslí, že odzeranie je prirodzená zručnosť, ktorá sa automaticky rozvinie u všetkých detí s poruchou sluchu. Nie je to pravda. To, že dieťa dobre nepočuje, neznamená, že má od prírody lepšiu zrak. Je len odkázané prijímať viac informácií zrakovou cestou, a tak má lepšie „natrénovanú“ zrakovú pozornosť. Odzeranie však nie je len o zrakovej pozornosti. Závisí aj od veľkosti slovnej zásoby, osvojenia si gramatiky jazyka a schopnosti mozgu dieťaťa dopĺňať všetky hlásky v slove, ktoré sa nedajú odzrieť.

Naučí sa každé dieťa s poruchou sluchu dobre odzerat'?

Nie. Väčšina ľudí s poruchou sluchu vie odzrieť každodenné vety ako napríklad „Ako sa máš? Ako sa voláš?“... To však neznamená, že vie dobre odzerat'. Dobré odzeranie je vec talentu, cviku aj inteligencie.

Deti s poruchou sluchu sa líšia. Niektoré sa naučia odzerat' spontánne, u väčšiny je však nutné cielene sa venovať zrakovému vnímaniu a odzeraniu už od raného veku. Ak hovoríme o cvičení, nemyslíme tým dril za stolom. Odzeranie sa najlepšie precvičuje prirodzene, počas denných rutín. Vtedy totiž dookola opakujeme tie isté slová v tých istých situáciách.

Občas rodičov prekvapí, že aj medzi tými ľuďmi s poruchou sluchu, ktorí majú čistý a zreteľný hlas, sa nájdu ľudia, ktorí nevedia dobre odzerat'. Automaticky predpokladajú, že ľudia, ktorí dobre a zrozumiteľne rozprávajú, musia dobre počuť aj odzerat'. Realita je však taká, že viacerí ľudia, ktorí ohluchli až v dospelosti, sú schopní si zachovať hlas, ktorý mali predtým, než o sluch prišli. Ich hlas však nijak nesúvisí so súčasným stavom sluchu ani odzeraním. Využívajú len to, čo sa rokmi počúvania naučili.

Odzeranie musí byť jednoduché, všade vo filmoch ho používajú pri špionáži

Nie je to pravda. Ak ste sa niekedy stretli s dospelými nepočujúcimi ľuďmi na prednáškach, tak viete, že sa rýchlo unavia a nie sú schopní bez načúvacích prístrojov sledovať hovoriaceho celé dopoludnie. Odzeranie je veľmi náročná a unavujúca činnosť. Je to preto, lebo človek nevie odzrieť všetky hlásky hovorenej reči. Odhaduje sa, že až 70 % reči nie je viditeľných na perách. Preto je to tak?

Niektoré hlásky vyzerajú na perách rovnako. Postavte sa pred zrkadlo a povedzte napríklad b – p – m. Nevidíte na perách žiadny rozdiel? Tak skúste c – z – s alebo č – ž – š. Stále nič? Nie ste sami, ani vaše dieťa s poruchou sluchu rozdiel nevidí. Teraz si vyskúšajte povedať hlásky h – ch – g. Ani teraz ste nevideli nič iné okrem otvorených úst? Ani vaše dieťa, pretože tieto hlásky nie je dobre vidieť, tvoria sa hlboko v ústach alebo hrdle. Dopĺňať nezachytené hlásky, slová a celé celky vyžaduje veľkú sústredenosť a úsilie, čo môže byť pre maličké deti veľmi náročné. Aj to je dôvod, prečo je dôležité, aby ste urobili všetko pre to, aby dieťa dobre počulo a odzieranie sa tak mohlo stať iba doplnkom pri získavaní informácií.

Zároveň je dobré si uvedomiť, že odzieranie má niekoľko dôležitých obmedzení:

- Odzieranie je sťažené alebo nemožné vo veľkej vzdialenosti, tme, počas telefonovania, pri pozeraní televízie alebo vtedy, ak je dieťa zaujaté hrou...
- **Veľmi ťažko sa odzerá v skupine ľudí**, napríklad na oslavách alebo v školskej triede. Je to preto, lebo dieťa s poruchou sluchu nemôže vidieť všetkých ľudí naraz, a preto nevie včas zistiť, kto a či vôbec niekto prehovoril.
- Zrakom **nedokážeme odzrieť moduláciu hlasu**. Ak teda ironicky a bez zmeny mimiky poviete, „ty si taká krásna“, dieťa to bude brať ako fakt a neporozumie, že si z neho „strielate“.
- Každý človek pohybuje ústami pri hovorení trochu inak. To, že je dieťa schopné porozumieť z úst rodičov, nie je zárukou toho, že bude rozumieť aj ostatným ľuďom mimo domova. Dieťaťu bude trvať nejaký čas, kým si zvykne na nové osoby (napríklad pani učiteľku), s ktorými bude prichádzať častejšie do kontaktu.

To nič, že až tak dobre nepočuje, naučí sa nové slová odzieraním...

Nie je to pravda. Ak si zoberiete fakt, že pri väčšine slov nevieme odzrieť všetky hlásky v slove, uvedomíte si, prečo sa **nemôžeme naučiť nové slová odzieraním**. Aj keby dieťa odzrelo nové slovo, ktoré doposiaľ nepozná, bude to pre neho len zhluk neznámych hlások zobrazených na ústach. To je dôvod, prečo každé nové slovo musíte najprv dieťaťu vysvetliť v súvislosti s predmetom, situáciou alebo obrázkom.

Ako sa dieťa naučí v bežnom živote odzerat'?

Zo začiatku dieťa sleduje pohyby úst bez toho, aby im rozumelo. Až neskôr sa naučí priradiť pohybom pier určitý význam a pochopí, čo daný obraz z úst znamená. Dieťa, ktoré je naučené sledovať vašu tvár, si začne slová, ktoré počuje (alebo posunký, ktoré vidí), spájať s príslušnou artikuláciou. Čím viac dané slovo v zmysluplných situáciách uvidí na vašich perách, tým skôr si ho zapamätá. Nestačí, že ho bude počuť, musí ho na vašich perách vidieť.

Dieťa sa učí vnímať slová ako celky (nie písmenko po písmenku). Odzeranie potom funguje tak, že si mozog „vyberá“ zo zásoby známych pojmov ten, ktorý sa najviac podobá na konkrétny sled pohybov úst. Vzhľadom na to, že viaceré slová môžu navonok vyzeráť rovnako alebo veľmi podobne, dieťaťu pomáha, ak vie tému, o ktorej sa hovorí. Ak napríklad vie, že hovoríte o častiach tela, tak si nezamení slovo „nos“ za slovo „noc“, pretože vie, z akej oblasti má „vyťahovať“ slová v hlave.

Ak budem hovoriť pomaly a nahlas, bude sa môjmu dieťaťu ľahšie odzerat'?

Pomalšie áno, ale pomaly NIE. Odzeranie je náročnejšie, ak rodič slabikuje alebo preháňa pohyby úst (tie sa automaticky dejú, keď sa snažíme hovoriť veľmi pomaly). Vtedy sa totiž celkový obraz slova na perách rozpadne a pre dieťa sa stane slovo nezrozumiteľným.

Ani hovoriť prehnane nahlas nie je vo väčšine prípadov nápomocné. Je to preto, lebo načúvacie prístroje síce zvuk zosilňujú po kvantitatívnej stránke, ale nezlepšia ho dokonale po kvalitatívnej. Je to podobné ako s rozladeným rádiom – môžete ho dať hlasitejšie, plne zrozumiteľné však nebude.

Prehnaná hlasitosť má ešte jednu nevýhodu. Pri kričaní sa negatívne mení kvalita hlasu rodiča, a preto mu má dieťa problém porozumieť.

Ako a kedy prirodzene precvičovať odzeranie?

- **Upozorníte dieťa jemným dotykom**, že sa chystáte hovoriť, aby s vami mohlo nadviazať zrakový kontakt. Niekedy sa oplatí vyčkať, kým sa k vám dieťa samo obráti. Nemali by ste si vynucovať pozornosť dieťaťa drhnutím, sácaním alebo potahovaním.
- Dbajte na to, aby bola čo najčastejšie **vaša tvár vo výške tváričky dieťaťa**, aby mohlo sledovať vaše ústa priamo pred sebou. Nestačí, ak sa nad neho skloníte. Ak je dieťaťko malé, je potrebné si k nemu kľaknúť alebo čupnúť, aby na vaše ústa mohlo priamo vidieť.

- Ak máte ťažkosti upútať zrkovú pozornosť vášho dieťatka, niektorým rodičom sa osvedčilo **namaľovať si výraznejšie ústa**. Niektorí rodičia zároveň **používajú väčšie farebné krúžky**, ktoré si položia pred ústa, aby pomohli dieťaťu upriamiť pozornosť na ústa. Cez dieru v krúžku dieťa vníma pohyby pier alebo vyplazenie jazyka.
- **Odzeranie nacvičujte v reálnom živote** – s hračkami a vecami, ktoré denne používate.
- **Prikladajte si vedľa úst predmety alebo farebné hračky**, o ktorých hovoríte. Tak dieťa uvidí naraz predmet aj obraz vysloveného slova na vašich perách.
- **Povedzte a ukážte dieťaťu, o čom budete hovoriť, s čím sa budete hrať**. Dieťa si tak predstaví možné pojmy, ktoré budete používať, a ľahšie sa mu bude odzeráť. Aj staršiemu dieťaťu pomáha, ak pozná dopredu tému rozhovoru. Môžete mu ju priblížiť ilustráciami, scénkou, pomocou posunkov...
- **Dieťa má prirodzené sklony sledovať vaše pery, keď naňho hovoríte alebo mu spievate**. Skúšajte ho zaujať tým, že priložíte jeho ruku na vaše hrdlo, aby počas sledovania tváre cítilo aj vibráciu hrdla alebo hrudníka.
- Vaša tvár by mala byť zo začiatku **obrátaná zoči-voči tvári dieťaťa**. **Až neskôr môžete polohu tváre meniť** tak, aby ju dieťa mohlo pozorovať z boku.
- Rodič by **nemal byť v tieni**. Vaša tvár by mala byť dobre osvetlená, najlepšie tak, že sa otočíte tvárou k zdroju svetla. **Veľmi zle sa odzerá, keď stojíte chrbtom k oknu**. Vaša tvár je vtedy v tieni, svetlo zvonku za vami je príliš silné a upútava pozornosť dieťaťa viac ako vaša tvár.
- Aby mohlo dieťa dobre odzeráť, nemala by byť medzi ním a vami **žiadna prekážka** (ruky, cigareta, žuvačka, jedlo v ústach).
- **Ideálna vzdialenosť** na odzeranie je medzi 0,5 a 1,5 metra.
- **Pri chôdzi sa odzerá ťažko**, pretože sme mimo zraku dieťaťa a ešte k tomu kývame hlavou. Ak potrebujete niečo dieťaťu povedať, zastavte sa, čupnite si a potom mu to povedzte.
- Na vašej tvári by malo byť vidno, **že ste zaujatí tým, čo hovoríte**. Mimika by mala byť zvýraznená, ale nie prehnaná, pretože výrazná mimika mení spôsob, akým slovo vyslovujeme.
- **Jazyk prispôbajte veku dieťatka**. Zo začiatku používajte zreteľné, jednoduché, maximálne dvoj-, trojslovné vety. Nekomolte ich – Ivo ísť von. Rozprávať by ste mali gramaticky správne a nemali by ste prehnané používať zdrobneniny, pretože sú dlhé, horšie sa odzerajú a vyslovujú. Vyjadrujte vždy celú myšlienku, napr. Jožko ide spať.
- U starších detí zaraďte cielené hry na odzeranie najmä predpoludním, keď je dieťa ešte čerstvé. **Ak ste vy alebo dieťa unavení a nervózni, odzeranie je veľmi sťažené**.
- Robte čo najmenej prudkých pohybov rukami. **Prudké pohyby rúk totiž dieťa upútajú a odvádzajú jeho pozornosť** od tváre rodičov.
- Ak ste pri stole alebo v miestnosti viacerí, **upozornite dieťa na toho, kto práve hovorí**.

- **Ak dieťa nerozumie** tomu, čo ste povedali, **skúste vetu alebo slovo povedať inak**. Môžete použiť iné slovo s podobným významom – napr. namiesto slova „budova“ povieť „dom“. Náhradné slovo môže byť kratšie, aby sa lepšie odzeralo. Takáto stratégia môže pomôcť dieťaťu aj vtedy, ak sa vo veľkej miere spolieha na sluch a iba v menšej na odzeranie.

Aj keď sa na prvý pohľad môže zdať, že je pravidiel odzerania veľa, uvidíte, že sa vám veľmi rýchlo zautomatizujú a začnete ich uplatňovať tak akosi prirodzene, bez toho, aby ste o nich premýšľali. Vaše dieťa sa s veľkou pravdepodobnosťou naučí samo odzrieť často opakované slová, a to aj bez pravidelného nácviku.

8.

ARANÁ KOMUNIKÁCIA S DIEŤAŤOM S PORUCHOU SLUCHU

Silvia Hovorková
Martina Rzymanová

RANÁ KOMUNIKÁCIA S DIEŤAŤOM S PORUCHOU SLUCHU

V predchádzajúcej kapitole sme sa venovali tomu, ako sa neverbálne zbližiť s vaším bábätkom, ako sa naladiť na jeho potreby. Toto rané naladenie a pripútanie je základným stavebným kameňom budúcej komunikácie, nepodceňte ho. Táto kapitola nás posunie o krok ďalej, k verbálnej komunikácii. V skratke sa dozvieme, ako sa vyvíja reč u počujúcich detí aj detí s poruchou sluchu (podrobne sa venujeme vývinu reči a sluchu v kapitole Sluchová výchova), pokúsime sa vám vysvetliť, prečo je dôležité začať komunikovať s dieťaťom už od bábätkovského veku, a ponúkneme vám základné tipy, ako začať efektívne komunikovať už s maličkým dieťaťom s ťažkou poruchou sluchu.

Ako komunikovať, keď ma dobre nepočuje? Má vôbec zmysel na neho rozprávať a spievať mu, keď ma nepočuje? Čo mám robiť, aby začal rozprávať? Prečo to trvá tak dlho, kým prichádzajú prvé slová? To všetko sú časté a zmysluplné otázky, ktoré v poradni počúvame. Uvedomujeme si, že ste pod veľkým tlakom a zorientovať sa rýchlo v možnostiach a radách odborníkov aj rodičov, ktorí sú okolo vás, môže byť hlavne zo začiatku veľmi ťažké. Bez ohľadu na to, akú komunikačnú metódu si vyberiete, majte na pamäti, že hluchotu má len minimum detí a aj pre mnohé tieto deti môže byť riešením kochleárny implantát. Všetky ostatné deti sú nedoslýchavé a majú väčšie alebo menšie zvyšky sluchu, ktoré sa dajú tréňovaním cvičiť a využívať na porozumenie hovorenej reči. Neprestávajú preto v žiadnom prípade na dieťa hovoriť alebo mu spievať. Deti potrebujú, aby ste s nimi komunicovali, a to aj v prípade, že v danom momente dobre nepočujú.

Vybudovanie dobrej komunikácie je veľmi dôležité pre akékoľvek dieťa a jeho rodinu. Deti s poruchou sluchu nie sú výnimkou, odlišné sú iba metódy, ktoré pri komunikácii s nimi používame. V poradni vidíme, že vďaka veľkej snahe rodičov a pomoci intenzívnej ranej intervencie sa aj deti s ťažkou poruchou sluchu môžu naučiť efektívne komunikovať. Pre niektoré bude prvým komunikačným systémom reč, pre druhé posunky a pre tretie kombinácia reči s posunkami. Dôležitá podľa nás nie je forma, ale fakt, aby deti s poruchou sluchu mohli začať komunikovať čo najskôr.

Rané interakcie s dieťaťom zvyšujú schopnosť bábätko naučiť sa jazyk a komunikovať. Občas sa však stáva opak, rodičia komunikujú s deťmi s poruchou sluchu menej ako s ich počujúcimi súrodencami. Nenechajte sa odradiť, ak máte zo začiatku pocit, že vaše dieťa nereaguje na vašu snahu komunikovať s ním dostatočne. Počúvanie a komunikácia chce čas, je to ako valčík, pri ktorom sa musí naučiť, kedy ísť dopredu a kedy zase dozadu. **Vaše dieťaťko s poruchou sluchu potrebuje, aby ste s ním komunikovali vždy, keď sa to dá. Čím viac na neho hovoríte, prípadne hovoríte a posunkujete, tým viac má možnosť počúvať, sledovať, rozumieť a reagovať.** To, samozrejme, neznamená, že máte na dieťa hovoriť bez prestávky, kým vás nezačne bolieť hrdlo alebo nebudete mať svalovku na rukách. Dieťa potrebuje čas, aby reč spracovalo a mohlo zareagovať späť.

Počujúci rodičia berú často hovorenie ako samozrejmosť. Pre deti s ťažkou poruchou sluchu však počúvanie a hovorenie také samozrejmé a ľahké nie je. Preto je potrebné, aby sa u detí s poruchou sluchu cielene podporovalo vnímanie hovorenej reči pri hre, bežnom rozhovore alebo v opakujúcich sa denných rutinách.

Vývin jazyka u malých detí

Schopnosť komunikovať, dohovárať sa s druhými ľuďmi prostredníctvom reči (hovorenej, posunkovej) sa u dieťaťa vyvíja postupne. Je to celoživotný proces, ktorý sa najvýraznejšie rozvíja práve v prvých troch rokoch života. Vývin reči sa nedá oddeliť od celkového vývinu dieťaťa, a preto sa vás často odborníci pýtajú na to, ako vaše dieťaťko myslí, čo už chápe, ako sa rozvíja jeho hrubá a jemná motorika, či má dobrý zrak, či sa snaží nadväzovať kontakty s inými ľuďmi – rodičmi, príbuznými, širším okolím.

Prečo je vývin jazyka a reči jedna z najpodstatnejších vecí, ktoré sa udejú v prvých troch rokoch života? Pretože počas tohto krátkeho času deti prejdú z **neverbálnej komunikácie** svojich potrieb (výraz tváre, gestá, pohyby tela a plač) **na komunikáciu verbálnu** (slová alebo posunkový) a pochopia, že svojím správaním a hovorením môžu ovplyvňovať iných ľudí okolo seba, môžu hovoriť o svojich pocitoch, túžbach, myšlienkach a naučiť sa mnohým novým veciam. A to je nevyhnutné na to, aby sa dieťa rozvinulo po emocionálnej, kognitívnej, osobnostnej aj sociálnej stránke.

Ak majú počujúce deti správne vytvorené podmienky, počas prvých troch rokov získajú aktívnu slovnú zásobu okolo tisíc slov a pochopia pravidlá, ako a kedy ich používať. Podobné množstvo posunkovej zásoby si osvoja aj deti, na ktoré sa vo veľkej miere posunkuje, napríklad nepočujúce deti nepočujúcich rodičov. Všetko toto sa deti naučia len tým, že sú okolo

dospelých ľudí a iných detí, ktoré s nimi komunikujú a podporujú ich snahu komunikovať. Ako teda vidíte, jazykové centrum mozgu sa rozvíja bez ohľadu na to, či ho stimulujete rečou alebo posunkami, dôležité je, že s dieťaťom komunikujeme a ono nám rozumie.

Vývin hovoreného jazyka

Ako sa vyvíja reč, keď sa s dieťaťom posunkuje, podrobne rozoberáme v nasledujúcej kapitole s názvom Posunkovať alebo neposunkovať. V tejto podkapitole by sme preto chceli odpovedať na vaše otázky týkajúce sa vývinu hovorenej reči. Prosím, berte nasledujúce členenie orientačne. Jednotlivé štádiá vývinu reči, ktoré sme aj s mnohými uvedenými príkladmi spísali predovšetkým podľa knižky s názvom **Kniha o detskej reči** a doplnili o niektoré vlastné príklady a skúsenosti, na seba vzájomne nadväzujú a zdravé počujúce deti ich dosahujú približne v rovnakom veku. Neznamená to však, že medzi počujúcimi deťmi nenájdete individuálne rozdiely. Deti nie sú „presné ako hodinky“. Niektoré sú v reči pomalšie, iné rýchlejšie. Prvé slovo sa napríklad u jedného dieťatka môže objaviť pred dovŕšením prvých narodenín a u iného o jeden, dva mesiace neskôr, pričom vývin reči je u oboch detí v norme.

Ako sa vyvíja hovorený jazyk a reč u počujúcich detí do jedného roka?

Tvrdia vám niektorí odborníci, že sa nie je kam ponáhľať, že stačí, ak dieťa dostane načúvacie prístroje koncom prvého roka? Pozrite sa, koľko sa počujúce deti naučia len tým, že v prvom roku počujú. Aby mohlo mať vaše dieťa rovnaké podmienky na vývin reči ako počujúce dieťa, potrebuje načúvacie prístroje čo najskôr.

Novorodenci sa rodia s úžasnou schopnosťou vyhľadávať osoby, ku ktorým by mohli mať vzťah. Prichádzajú na svet pripravení komunikovať s ľuďmi, ktorí sa o nich starajú. Zo začiatku bábätká hlavne plačú, aby vyjadrili svoje potreby. Krikom a plačom vyjadrujú predovšetkým to, že im niečo chýba. *Na konci druhého mesiaca* sa pridá úsmev, smiech, otočenie hlavičky za človekom, ktorý práve hovorí, a radostné kopanie nožičkami. Od druhého mesiaca zároveň drobčkovia **hrkútajú** ako vtáčiky (aaa, eee), brblú, kvikajú a vydávajú množstvo iných zvukov len preto, že sa im to páči. Sú spokojní, keď si ich všímame a pozerajú nám do očí.

Okolo cca tretieho mesiaca bábätká zistia, že krikom môžu privolať svoju mamu alebo blízku osobu. Je to veľká vec, pretože si uvedomia, že krikom môžu ovplyvňovať svoje okolie. V tomto období sa objavuje **prvé džavotanie** – „**pudové džavotanie**“ – bábätká vytvárajú zvuky, ktoré sa podobajú na naše spoluhlásky (napr. k, g, b, p, m) a ich rozmanité kombinácie (napr. ba,

du, gi, mamamama, tatatatata). Tieto zvuky však nič konkrétne neoznačujú ani nevyjadrujú a bábätká si ich ešte nevedia zapamätať natoľko, aby ich cielene zopakovali. Pudové džavotanie sa objavuje u detí na celom svete, a to bez ohľadu na to, či počujú, alebo nie.

Medzi šiestym a ôsmym mesiacom sa zmení podstatná vec, bábätká začínajú čoraz viac sedieť, čím sa zmení aj ich postavenie jazyka a ostatných pohyblivých orgánov úst. Začínajú preto znova experimentovať so svojimi hovoridlami, no tentoraz už viac počúvajú seba aj ľudí okolo. Bábätká si čoraz viac všimajú, ako sa hýbu ľuďom pri rozprávaní pery, a snažia sa tieto pohyby pier napodobniť. Zároveň si všimajú, ako znejú slová a zvuky okolo nich, a aj tie sa snažia napodobniť. Toto „**napodobňujúce džavotanie**“ už u dieťaťa s poruchou sluchu nie je prítomné, ak nemá v tomto čase načúvacie prístroje.

V období od ôsmeho mesiaca sa objavujú u dieťaťa **prvé gestá**. Pre bábätká majú veľký význam, pretože im pomáhajú vyjadriť sa v období, kým svoje prania a potreby nevedia vyjadriť slovom. Medzi prvé gestá patrí napríklad natáhovanie sa za vecami, ktoré chcú, zdvíhanie rúk, keď chcú byť v náručí, ukazovanie prstom alebo rukou, keď ich niečo zaujme, podávanie predmetov, mávanie „pá-pá“ na rozlúčku, tleskanie alebo odmietnutie jedla tým, že sa prudko otočia telom... Spolu s prvými gestami sa zároveň objaví ešte jedna dôležitá vec, bábätko sa prestáva dívať iba na predmet, ktorý by chcelo, a začína strieďať pohľad z predmetu na dospelého a späť, akoby zmenou pohľadu rodičovi vravelo: „Všimol si si, že chcem tamtú vec?“ Medzi rodičom, dieťaťom a vecou tak vznikne tzv. pomyselný trojuholník.

Od ôsmeho mesiaca začínajú zdravé počujúce deti čoraz viac reagovať na výzvy dospelých. Týmto výzvam rozumejú predovšetkým vtedy, keď sa udejú v situáciách, ktoré dobre poznajú – tzv. rutinách. Bábätká ešte stále nerozumejú mnohým slovám, ale z toho, aký máme tón hlasu, mimiku alebo aké gesto použijeme, pochopia, či robia dobre alebo zle, porozumejú, čo od nich chceme. V tomto období sa naučia zareagovať v domácom prostredí na výzvy, napr.: „Ukáž, aký veľký vyrastieš“, „Kde je tik-tak?“ či zákazy „Nie!, No-no!“. Bábätká zároveň pochopia, že komunikáciou môžu dosiahnuť zmenu. Tešia sa, že džavotáním získali pozornosť inej osoby, a preto džavotanie opakujú. Občas sa im podarí vysloviť zhluk hlások, ktoré znejú ako skutočné slová. Väčšinou však ide o náhodné a hravé napodobnenie toho, čo každý deň počujú okolo seba. Deti ešte stále skutočný význam týchto „slov“ nepoznajú.

Okolo prvých narodenín rozumejú slovenské deti okolo desať až dvadsať slov a používajú jedno až šesťnásť prvých slov.

Ako sa vyvíja hovorený jazyk a reč u počujúcich detí od jedného do troch rokov?

Obdobie medzi 12. až 18. mesiacom

Prvý rok sme zakončili tým, že sa u detí začínajú objavovať **prvé slová**. Tieto prvé slová by sa nemohli objaviť, pokiaľ by deti v predchádzajúcom období nepochopili, že veci a osoby

neprestávajú existovať, ak ich práve nevidia (hľadám loptu, ktorú predtým mnou skryli, pozorám, kde je autíčko, ktoré mi vypadlo z rúk).

Obdobie medzi 12. až 18. mesiacom je typické tým, že sa výrazne zlepšuje porozumenie dieťaťa a dieťa používa čoraz väčšie množstvo prvých slov a gest. Prečo je to tak? Tým, že deti začínajú chodiť a čoraz viac začínajú objavovať nový svet okolo seba, nastáva aj mnoho nových situácií, keď musia s rodičom komunikovať. Vďaka tomu sa začína vo väčšej miere rozvíjať ich porozumenie aj aktívna slovná zásoba. Na rozdiel od predchádzajúceho obdobia, keď porozumenie dieťaťa záviselo od toho, či situáciu dobre pozná (viete „Obujeme si topánky“ napríklad rozumelo iba vtedy, keď ste sa opakovanne obúvali pri dverách), teraz už deti začínajú rozumieť slovám bez ohľadu na to, v akej situácii sa nachádzajú (napr. vtedy, keď začnete hovoriť o topánkach na detskom ihrisku alebo v obchode). V 18. mesiaci má priemerné slovenské dieťa veľké porozumenie, jeho pasívnu slovnú zásobu tvorí približne 380 slov.

Ako je to s ich vlastnou komunikáciou a hovorením? Prvé slová, ktoré deti hovoria okolo jedného roka, vôbec nemusia znieť ako slová, ktoré používajú dospelé osoby. „Kako“ môže byť vtáčik, „boka“ vreckovka. Deti v tomto veku veľmi radi robia zvuky zvierat (mú, beée) alebo dopravných prostriedkov (šššš, úúú). Často skracujú reálne slová – da (daj), de (dedo). Prvé slová v tomto období sú často „jednoslovné vety“, pretože označujú celú situáciu, nielen jednu vec alebo osobu. Za slovom „mama“ sa tak môže ukrývať veľa rozdielnych posolstiev, napríklad: „Kde si, mama?“, „Mama, chcem otvoriť dvere a ísť von.“ „Mama, nechcem ísť spať s tatom, ale s tebou.“ Prvé slová sú zaujímavé aj tým, že často označujú viaceré podobné veci, osoby alebo udalosti. Napríklad slovo „hav“ môže označovať nielen psa, ale aj všetky chlpaté zvieratá – živé, plyšové aj na obrázku a slovo „bobo“ môže označovať všetko okrúhle – loptu, cukrík, okrúhlu lampu... Veľmi často počujú slová „toto, tam, to, tu“. Deti v tomto období komunikujú okrem prvých slov aj mnohými gestami. Gestá sú pre ich vyjadrovanie naďalej veľmi dôležité, pretože slovom ešte stále nevedia vyjadriť všetko, čo potrebujú. Okolo 15. mesiaca je pre deti typické, že kombinujú slovo a gesto (ukážu prstom na pohár a potom povedia „daj“), prípadne kombinujú dve gestá spolu.

Zatiaľ čo na začiatku prvého roka hovoria deti približne jedno až šesťnásť prvých slov, vo svojich 18 mesiacoch ich už hovoria 50 – 70 a používajú 15 rôznych gest. Ako teda vidíte, jedenapolročné ročné deti urobili vo vývine hovorenej reči veľký pokrok, ešte stále však rozumujú oveľa väčšiemu množstvu slov, ako sú schopné vysloviť. Poznajú predmety, ktoré sú v ich okolí, oblečenie, ktoré si obliekajú, mená blízkych ľudí alebo ukážu na jednotlivé časti svojho tela. Vedia pomocou gest a prvých slov odpovedať na otázky – Kto? Čo? Kde?, potrebujú však na odpoveď dostatok času.

18 – 24 mesiacov

Je to obdobie, keď sa jednoslovné výpovede rozširujú na **dvojslovné vety** a deti začínajú používať zjednodušenú gramatiku. Deti začínajú tvoriť dvojslovné výpovede až vtedy, keď sa v ich aktívnej slovnej zásobe nachádza približne 50 slov, kombinujú slovo a gesto (ukážu prstom na čaj a povedia „daj“), kombinujú dve gestá spolu a v hre spájajú dve činnosti (napr. pomiešajú v pohári kašičku a potom ňou nakrmiť bábiku).

Deti začínajú tvoriť prvé **dvojslovné vety** prilepovaním slov k sebe, napríklad: „Hači ne. Tam haji. Toto tu.“ Začínajú si čoraz viac všimnúť, čím sa predmety líšia, aké majú vlastnosti, a preto už podobné predmety pomenúvajú rozdielnymi slovami. Z ich reči je zjavné, že ku koncu obdobia začínajú vnímať a používať množné číslo (množstvo) a minulé čas (papava – papala, pijo – pilo, hajau – hajal). Deti sa v tomto období učia napodobňovaním všetkého, čo vidia u rodičov. Zatiaľ čo v predchádzajúcom období vedeli odpovedať na otázku „Kde je?“, v tomto období ju už začínajú dospelým klásť samy. „Nie!“ je dôležité slovo v tomto období. Pre koniec tohto obdobia je typické, že deti hovoria o sebe samom, ale aj o iných ľuďoch a veciach v tretej osobe („papá“, „hajá“, „ide“) a komentujú, čo práve tu a teraz robia. Pokúšajú sa hovoriť o svojich pocitoch – „Bolí tu (bolí tu)“ alebo „Bojí to (bojím sa toho)“.

Podľa slovenských výskumov rozumejú priemerné slovenské deti okolo druhých narodenín 530 slov a hovoria ich okolo 300.

24 – 30 mesiacov

Na začiatku tohto obdobia používajú deti veľa jednoslovných a dvojslovných spojení, čoskoro ich však rozvinú do prvých **trojslovných viet**. Tesne predtým, ako sa objavia trojslovné vety, deti začínajú používať kombináciu troch gest alebo spájať tri činnosti v jednej hre (dieťa si napr. zaparkuje auto, naloží ho kockami a kocky vysype do garáže). Dĺžka slov sa u detí predlžuje (už to nie je len jednoslabičný dom, ale aj trojslabičný krokodíl). Deti sa zároveň začínajú pýtať: „Čo je to? Kto je to? Čo(sa) stalo?“ Najprv začínajú používať predložky „v (izbe), na (strome), do (domu)“ a ku koncu obdobia aj „s (tatom), k (babe)“. Objavujú sa u nich čoraz častejšie prídavné mená (malý, studený, pekný) a zámená (my, ty, ja, mne, ti). Dôležitým slovesom je „(ne)chcem“. Časté sú aj slová typu „teraz, potom, včera, tu, tam“ a s nimi spojený minulé a budúci čas (poletíme, idem plávať). Ak deti nepoznajú slovo, vymyslia si vlastné (napr. „ložítko, pichatko, čarovník“). Ešte stále sa môže stať, že deti striedajú JA a svoje meno. Toto obdobie je známe ako „obdobie vzdoru“ alebo obdobie „Ja sám“. Deti začínajú ďakovať a prosiť. Rozumejú čoraz dlhším inštrukciám („Vezmi bábiku a maca a daj im papá“). Obľúbenou hrou je hra na „akože“, keď napríklad drevená kocka predstavuje raketu, ktorá letí do vesmíru.

Na konci tohto obdobia hovoria dvaapoločné deti okolo 450 – 500 slov.

30 – 36 mesiacov

je obdobím rozvinutých viet a súvetí. Zatiaľ čo dvaapolročné ročné deti tvoria predovšetkým **troj- až päťčlenné vety** („Mami, nechod' preč“), trojročné deti už vedia vytvoriť aj súvetia (Mami, ja nechcem, aby si išla preč). Deti zdokonaľujú časovanie slovies (ide, sedel, bude robiť), skloňovanie podstatných mien, prídavných mien aj zámen (chlapca, peknému, Šiminkovej), používajú čoraz viac predložiek (z – papiera, zo, pod – stolom), pre – babku, od – tety, vedľa – tata, o – Barborke, po – rozprávke) aj spojok (napr. a, a potom, keď, že, alebo, ale, aby...). Typická pre toto obdobie je otázka „Prečo?“. Slovná zásoba prudko rastie. Deti sa zvyknú naučiť v tomto období dve až tri nové slová každý deň. Na konci tretieho roka majú preto aktívnu slovnú zásobu okolo tisíc slov. Vďaka veľkej slovnej zásobe sú schopné svojim blízkym prerozprávať, čo zažili, čo ich zaujalo, ako sa cítia.

Ako sa vyvíja jazyk a reč u detí s ťažkou stratou sluchu?

Ako sme už spomenuli, začiatky hovorenej reči sú u detí s poruchou sluchu rovnaké ako u počujúcich detí, dieťa hrkúta aj džavoce. Dokonca aj dieťa, ktoré skoro nič nepočuje, vydáva do siedmeho mesiaca džavotavé zvuky. Toto „**pudové džavotanie**“ sa však u dieťaťa s ťažkou poruchou sluchu začne rozvíjať do „**napodobňujúceho džavotania**“ iba vtedy, ak má dieťa dobre skompenzovaný sluch. Ak dieťa nemá dostatočný sluch na to, aby počulo iných alebo seba, tak džavotať postupne prestáva alebo džavoce veľmi málo. Je to preto, lebo človek je „nastavený“ na reakciu – dieťa sa učí rozprávať na základe toho, čo počuje okolo seba, a zároveň na základe toho, že počuje zvuky, ktoré samo vydáva. Tieto zvuky sa mu páčia, páči sa mu aj hra s jazyčkom, a preto sa ich pokúša tvoriť znova a znova.

Z toho vyplýva, že na to, aby sa u dieťaťa s ťažkou poruchou sluchu vyvíjala reč a sluch v správnom čase a čo najviac prirodzene, malo by dieťa dostať **kvalitné načúvacie prístroje už v období okolo pol roka**. Ak hovoríme dostať, myslíme tým dostať a pravidelne **počas celého dňa nosiť**. Na základe toho, čo dieťa počuje alebo zrakom vidí (v prípade posunkového jazyka), sa potom začnú vytvárať v mozgu tzv. jazykové prepojenia. Čím NESKÔR dieťa s cieľným počúvaním a komunikáciou začne, tým ťažšie sa mu bude dobíhať počujúcich rovesníkov. Ak sa počas nasledujúcich šiestich mesiacov ukáže, že vaše dieťa nie je schopné vnímať hovorenú reč s načúvacími prístrojmi, a vy chcete, aby reč v plnej miere počulo, do úvahy pripadá ešte kochleárna implantácia.

Schopnosť komunikovať (hovoriť alebo posunkovať) u detí s ťažkou stratou sluchu však závisí aj od ďalších faktorov:

- veľkosti straty sluchu (čím menšia strata sluchu, tým väčšiu šancu dieťa má, že započuje reč okolo seba a následne ju začne aj opakovať),
- talentu dieťaťa a jeho schopnosti vyťažiť z napodobňovania, počúvania a odzerania čo najviac,
- povahy dieťaťa (introvert, extrovert),
- pridruženého postihnutia dieťaťa – mentálne, telesné, poruchy učenia a pamäti...
- častosti komunikácie v rodine dieťaťa – rodina, v ktorej členovia počas dňa málo navzájom hovoria a väčšinu času trávajú individuálne v izbe alebo pred televízorom a počítačom, nie je prostredím, ktoré by podporovalo rečový vývin dieťaťa. Ak dieťa komunikáciu (orálnu alebo posunkovú) pravidelne nevidí a nezažíva, tak sa o ňu ani nepokúša,
- zhody ostatných členov rodiny na komunikačnej metóde. V niektorých rodinách sa stáva, že jeden z rodičov by rád posunkoval, ale druhý rodič alebo starí rodičia posunkovanie odmietajú. Takýto rozkol vedie k tomu, že dieťa nebude mať dostatok príležitostí posunkky vidieť, ale ani využívať, pretože mu časť rodiny nebude rozumieť. Niekedy je veľmi náročné nájsť v rodine zhodu. V takom prípade je dôležité začať a nečakať na jednotný súhlas všetkých. Komunikačný prístup si nakoniec aj tak najčastejšie vyberie tá osoba, ktorá trávi s dieťaťom najviac času,
- pomoci odborníkov, ktorí vám poradia, ako rozvíjať sluch a reč dieťaťa.

Ako teda vidíte, mnohé faktory sú vopred dané a vy ako rodičia ich ovplyvniť neviete. Čo však viete ovplyvniť, je to, koľko s dieťaťom hovorenou rečou, prípadne rečou a posunkami komunikujete, a to je pre vývin vášho dieťatka **VELMI** dôležité. Dúfame, že vám naša publikácia pomôže k tomu, aby ste sa pri komunikácii s vašim bábätkom cítili spokojne a mali ste z vášho vzájomného vzťahu radosť. Pamätajte však, že do knižky sa všetko nezmestí. Vyhľadajte preto pomoc surdopéda aj logopéda, uvidíte, že na rozvíjanie komunikácie nie ste sami.

Komunikácia sa začína doma

Ako sme už viackrát v tejto knihe spomenuli, to, že dieťa horšie počuje, neznamená, že má menšiu potrebu komunikovať ako počujúce dieťa. Naopak, práve pre malé deti s poruchou sluchu je mimoriadne dôležité, aby pochopili a na vlastnej koži zažili, že komunikovať so svojím okolím môžu a okolie im na ich pokusy o komunikáciu pozitívne odpovedá!

Jednoduché tipy, ako začať s dieťaťom komunikovať:

- ✓ **Získajte si pozornosť dieťaťa.** Znížte sa na úroveň jeho očí, jemne ho poklepte po ramene, poštekľte, zamávajte svojou rukou pred jeho tvárou, skočte po dlážke, aby zacítilo vibrácie, zasviette a zhasnite svetlo rýchlo za sebou.
- ✓ **Vyhňte sa rušivým vplyvom prostredia.** Uistite sa, že dieťa aspoň zo začiatku vidí na vaše oči a v ústach nemáte žuvačku ani jedlo. Ak je to možné, snažte sa, aby malo dieťa pri komunikácii ruky voľné, aby v prípade potreby mohlo na vec ukázať alebo použiť gesto. Vypnite zvuky na pozadí (rádio, TV), pretože pôsobia na počúvanie rušivo. Pre dieťa s poruchou sluchu je zo začiatku náročné odlíšiť, čo je reč a čo je šum z pozadia. Väčšinou sa mu to zlieva do jedného vnevu.
- ✓ **Reagujte na zvukové alebo fyzické prejavy** vášho dieťatka. Hrkútanie, pohľad, naklonenie tela, otočenie hlavy, mimika, ukázanie ručičkou – týmito spôsobmi dieťa v prvom roku „hovori“. Ak dieťa vidí, že na jeho pokusy o komunikáciu zareagujete, naučí sa dôverovať vám aj sebe.
- ✓ **Používajte pri hovorení gestá a prirodzené posunky, aspoň v prvom roku života.** Takýto spôsob sa dnes bežne využíva pri komunikácii s malými počujúcimi deťmi. Ukázalo sa totiž, že malé deti gestám a posunkom nielen výborne rozumejú, ale ich aj veľmi skoro opakujú. Je to preto, lebo napr. pohyb rukou, ktorý vyjadruje slovo „jesť“, je ľahšie vykonateľný ako vyslovenie slova „jesť“. Deti, s ktorými rodičia často používajú prirodzené gestá a posunky, bývajú často menej frustrované z komunikácie, pretože sa môžu úspešne vyjadriť ešte pred prvým rokom života a nemusia čakať, kým sa im podarí vysloviť prvé zrozumiteľné slová. Gestám a posunkom sa venujeme v kapitole Posunkovať alebo neposunkovať.
- ✓ **Buďte expresívni.** Použite svoje telo, intonáciu aj tvár na to, aby dieťa pochopilo, čo chcete slovami vyjadriť. Zmraštené obočie, prísny hlas a vystretý ukazovák zjavne dieťaťu napovedia, že má s činnosťou prestať ☹.
- ✓ **Sledujte záujem vášho dieťatka, nenúťte ho, aby ono sledovalo to, čo by ste chceli robiť vy.** Využite záujem dieťaťa na to, aby ste sa spoločne zahrli a počas toho príjemne komunikovali. Ak napríklad dieťa ukazuje na psa, nepokračujte v rozhovore o tom, že idete do obchodu a budete spolu nakupovať. Rozprávajte sa v tom momente o farbe a veľkosti psa, hlasitom štekaní, či sa pes dieťaťu páči a ako vysoko skáče.

Ak sa vášmu dieťaťu v danom momente páči hojkanie, nehovorte o gúľaní lopty alebo preliezke. Hovorte o tom, čo je vysoko a čo nízko, o deťoch, ktoré čakajú na hojdačku, zaspievajte mu hojda hojda, spadla mačka z pôjda. Vaše dieťaťko bude mať väčší záujem vnímať, čo mu hovoríte, keď bude motivované – a tou motiváciou je práve jeho záujem.

Interpretujte. Všímajte si verbálne aj neverbálne prejavy vášho dieťaťa. Ak napríklad dieťaťko sedí na stoličke a uvidí flašu, môže sa začať mrviť, natahovať za flaškou, hrkútať viac, aby si získalo vašu pozornosť, alebo sa pozeráť raz na vás a raz na flašku. To všetko sú pokusy o komunikáciu. Jeho zámer je jasný – chce flašku. Môžete napríklad povedať: „Ach, ty chceš flašku... Tu je.“ Týmto spôsobom mu ponúkate slová, ktoré ešte nemá, a to v situácii, ktorá je pre neho zrozumiteľná a motivujúca.

Napodobňujte a opakujte. Je to veľmi dôležité, ak chcete dieťa naučiť komunikovať. Podporte VŠETKY pokusy dieťaťa o napodobňovanie a opakovanie. Všetky nasledujúce aktivity sú pokusy o komunikáciu:

- Ak dieťa povie grrrrrrr, zopakujte grrrrrrr. Ak si ťapká po hlave, ťapkejte si tiež. Ak sa začne točiť, točte sa s ním. Ak sa zaškerí, urobte to aj vy...
- Napodobňovanie zvukov a pohybov, ktoré vaše dieťa robí, je často pre rodiča aj dieťa zábavná hra. Deti často milujú hru „nasleduj vodcu“, kde napríklad každý, kto sedí pri stole alebo na koberci, musí zopakovať to, čo urobí „vodca“. Vodcom pritom môže byť dieťa, súrodenec alebo rodič.
- Umožnite dieťaťu, aby sa dívalo do zrkadla, ktoré je v jeho výške – deti sa často od raného veku zaujímajú o svoj obraz v zrkadle a robia doň grimasy.
- Keď sa na vás dieťa díva, ukazujte mu rôzne emócie – prekvapenie, uspokojenie, strach, smútok...

Vymeňte sa! Pri každom rozhovore si s ľuďmi vymieňame strany – chvíľu hovoríme my a chvíľu zasa čakáme a počúvame ich. Už malé dieťa vie, že keď zaplače alebo ukáže na niečo prstom, tak sa k nemu obrátite a zareagujete. Možno pri tom zdvihnete obočie, aby ste zdôraznili, že chcete povedať – „Čo by si chcel?“ Dieťa zvyčajne odpovie späť. Tým, že si dieťa všimá a zareaguje na jeho pokusy o komunikáciu, premieňate postupne gestá na skutočný jazyk.

A nemyslite si, že na výmenu musí byť dieťa už veľké. **Výmena je výborná príležitosť na hry už s malíčkými deťmi.** Vymieňajte sa pri hrkaní, výskaní, hádzaní lopty, búchaní na bubon alebo lození po štyroch. Ako na to? Jednoducho. Nechajte dieťa zahrkať a hneď nato povedzte: „Teraz ja,“ a zahrkajte tiež. Pokračujte tým, že dáte dieťaťu najavo, že prišla jeho chvíľa a vy teraz očakávate, že bude pokračovať v hrkaní zase ono. Ukážte preto na neho prstom a povedzte: „Teraz ty.“

- ✓ **Podporte dieťa v tom, aby si aktívne zvukom, gestom, slovom alebo posunkom povedalo, čo potrebuje, nemusíte mu hneď vyjsť v ústrety.** Mnohí rodičia sa postupom času intuitívne naučia rozoznať, čo ich dieťa chce, a už pri náznaku zamrknania mu danú vec dajú. Ak však dieťaťu dáte všetko, čo chce, bez toho, aby ste od neho požadovali napr. ukázanie prstom na pohár, gesto pitia, náznak slova – „pííí“ alebo posunok piť, tak sa dieťa naučí, že hmkanie na „komunikáciu“ stačí, a o nič viac sa nebude pokúšať – veď načo sa namáhať ☺. Vyzvite preto dieťa opakovane, aby vám povedalo, čo chce, a ak to nevie urobiť samo, ukážte mu, ako to má povedať, ukázať, zaposunkovať – pokojne aj s jeho ručičkou. Povzbudte ho tým, že sa usmejete, pokývate hlavou, zatlieskate od radosti.

Ďalším spôsobom, ako dieťa prirodzene motivovať na komunikáciu, je, že budete „prefíkať“ a dáte mu iba jeden kúsok čokolády, jedno autíčko alebo kocku a počkáte, kým si dieťa samo vypýta ďalšie.

- ✓ **Čakajte** na reakciu svojho dieťatka, kým napočítate do 10. Nechajte mu priestor a čas, aby mohlo na vaše podnety zareagovať. Deti potrebujú oveľa viac času na prejavenie sa, ako si my dospelí myslíme. **Buďte preto trpezliví a neopovedajte hneď za neho.**

- ✓ **Pomenúvajte veci, činnosti a ľudí jednoduchými, veku primeranými slovami a vetami.** Nepoužívajte gramaticky nesprávne vety. Odporúča sa hovoriť pomalšie a zreteľne, tak, aby ste boli vždy o jeden krok (slovo) dopredu pred dieťaťom. Napríklad ak dieťa hovorí jednoslovné vety – „Lopta.“, vy by ste mali hovoriť dvojslovné vety – „Máš loptu.“, prípadne trojslovné vety – napríklad: „Kde je lopta? Lopta spadla dole.“

U malých detí s poruchou sluchu je dobré vyhýbať sa dlhým vetám aj preto, lebo dlhší prúd slov vo vete pôsobí na dieťa mäťuco. Dieťa v tomto veku ešte nevie sluchom odlíšiť jednotlivé slová, a tak sa v prúde našej reči začne veľmi rýchlo strácať.

- ✓ **Spojte sluchové a rečové „prechádzky“.** Zoberte vaše bábätko na ruky a chodievajte s ním pravidelne po byte. Hľadajte spolu zvuky, ktoré sú prirodzené pre vašu domácnosť – hučiaci vysávač, tečúcu vodu, búchajúcu práčku, húkajúcu sanitku alebo štekajúceho psa za oknom. Cielene upozorňujte dieťa na tieto zvuky tým, že ukážete na svoje ucho a poviete: „Počujem... to je sanitka.“ Zároveň počas prechádzky pomenovávajúce veci, ktoré sa nachádzajú v izbe alebo na ihrisku. Napríklad: „Pozri, okno. Ťuk ťuk ťuk, urobíme na okno. ÁÁÁ aha! Tu je kvetinka. Ovoňaj ju. Hmmmm, ale vonia. Hapčí!!!“ Podobne môžete pomenovávať aj obrázky, na ktoré vy alebo vaše dieťa ukážete prstom v knižke.

- ✓ **Ak si dieťa pojem osvojilo, nebojte sa ho použiť v nových situáciách, prípadne ho viac vysvetliť.** „To je pes. Pes je malý. Pes robí hav-hav. Pes ide s tetou na prechádzku.“ Alebo: „Pohár je rozbitý. Malý je tvoj a veľký tatov. Pijeme z neho...“ Používať môžete rôzne kombinácie slov, pričom dôraz dávajte na to slovo, ktoré chcete dieťa naučiť.
- ✓ **Parafrázujte** – ak dieťa povie „pííí“, spýtajte sa: „Chceš piť? Si smädný? Prosíš si vodu?“
- ✓ **Komentujte** všetko, čo s dieťaťom robíte, čo dieťa vidí, čo ho zaujíma. Opísať slovami môžete aj to, ako sa dieťa cíti, či je smutné, nahnevané alebo veselé. Predstavte si komentátora v rádiu, ktorý komentuje každý jeden pohyb na ihrisku. Hovorte podobne ako on ☺. Napríklad: „Pozeráš von oknom. Páčia sa ti kvietky.“ Dieťa prikývne a ukáže rukou von. „Áno, sú vonku.“ Dieťa zide dole a začne otvárať dvere. „Vidím že, otváraš dvere. Chceš ísť von.“ Dieťa kývne hlavou, ukáže na dvere, márne tlačí na kľučku a hnevá sa. „Nejde ti to. Si nahnevaný. Potrebuješ pomocť.“ Pri hravom krájaní môžete hovoriť: „Zoberieme si nožík. Šmyk, šmyk. Táááák, už sa to podarilo. Odkrojila si mrkvu.“ Pri obliekaní: „Nejde to. Ešte to skúsime. Jedna ruka a teraz druhá. Šup a už je vonku.“ Keď vidíte dieťa zívajú, môžete povedať: „Vidím, si unavený. Chceš ísť spinkať. Poď, pohojdám ťa.“
- ✓ **Vytvárajte denné rituály (rutiny).** Ranné vstávanie, dojčenie, odchod von, uspávanie, kúpanie – všetky tieto rituály pomáhajú dieťaťu zorientovať sa počas dňa a získať prehľad o veciach, ktoré sa okolo neho dejú. **Rituály sú zároveň výbornou príležitosťou na to, aby vaše dieťa započulo tie isté slová** v rovnakých (ale aj v nových) súvislostiach MNOHOKRÁT za deň. Opakovanie tých istých slov a viet pri rovnakých činnostiach pomáha dieťaťu porozumieť im. Rituálom pritom môže byť aj hra, ktorú opakovanne s dieťaťom hráte – napr. varila myšička kašičku, hjo heta, uspávanie bábiky alebo fúkanie bubliniek vo vani. Podrobne sa venujeme rituálom v kapitole Rutiny a prirodzené prostredie.
- ✓ **Urobte si denník (zážitkovú knižku).** Urobte dieťaťu knižku zážitkov, kde budete spolu zakresľovať zaujímavé situácie, ktoré ste cez deň zažili. Môžete si tam lepiť fotografie zo zoo, lístky z vlaku, nalepiť náplast na rozbité koleno, čokoľvek, čo cez deň vaše dieťa upútalo. K takýmto situáciám a spomienkam sa potom dá opakovanne vďaka denníčku vracaa a hovoriť o nich. V knihe nájdete kapitolu Denník – kniha plná zážitkov, kde sa dozviete, ako si denníček vyrobiť.

Opakujte donekonečna tie isté slová, gestá, posunky.

Každé dieťa je iné. Neporovnávajte svojho drobčeka so susedovým nezbedníkom. Niektoré deti potrebujú počuť slovo zopárkrát, aby ho pochopili, iné aj tisíckrát, aby sa ho naučili. Deti s poruchou sluchu to majú o to ťažšie, že im počas dňa často unikajú mnohé slová a vety, ktoré vyslovia ľudia vo vedľajšej miestnosti, v rádiu alebo televízii. Hlavne zo začiatku im chýba tzv. náhodná pozornosť – nezámerné počúvanie konverzácií, ktoré sa okolo nich dejú počas toho, ako sa deti hrajú. Počujúce deti ich na rozdiel od detí s poruchou sluchu prirodzene vnímajú, a preto si nové slová alebo vety skôr zapamätajú. Aj preto je také dôležité slová neustále opakovať a veci, činnosti a ľudí pravidelne **cielené** pomenovávať. Postupom času, keď sa deti naučia vnímať cez načúvacie prístroje alebo kochleárny implantát celé spektrum reči, aj ich reč a porozumenie sa začne rozvíjať rýchlejšie. To, že je dieťa „za vodou“, spoznáte podľa toho, že vaše dieťa úplne správne a často veľmi zrozumiteľne použije v príhodnej situácii neslušné slovo, ktoré započulo u niektorého člena rodiny ☺.

Modelujte. Ak dieťa slovo alebo vetu vysloví chybné alebo nekompletne, predvedte mu, ako by to malo znieť správne. Robte to tak, že dané slovo alebo vetu po ňom zopakujete, ale tentoraz bez chyby.

Úplne rovnako to urobte aj v prípade posunků. Ak dieťa zaposunkuje „detský posunok“, ktorý vyzerá inak ako tradičný posunok, ukážte mu, že ste ho porozumeli, ale posunok, ktorým mu odpovedáte, použite tak, ako by mal správne vyzeráť. Viac o tom, ako komunikovať v posunkoch, sa dozviete v kapitole Posunkovať alebo neposunkovať.

Nikdy dieťa neopravujte nasilu ani ho nenúťte zopakovať slovo alebo posunok znova správne. **Zároveň sa vyhýbajte negatívnym komentárom:** „Nehovoriš správne. Zle si to povedal...“ Ak bude dieťa zažívať opakovaný pocit neúspechu, je možné, že sa hovorenia zľakne a nebude chcieť s vami komunikovať vôbec.

- Ak dieťa prikývne na vašu otázku, či chce kocku, tak za neho povedzte: „Áno, chcem kocku.“
- Ak dieťa povie „mm“ pri pohľade na mamu, tak sa usmejte a povedzte: „Áno, MAMA. MAMA prišla.“ Slovo mama môžete jemne zdôrazniť.
- Ak dieťa používa nesprávne gramatiku – napr. „búcham palicom“, môžete povedať „vidím, búchaš palicou“.

Vývin jazyka a mnohé stratégie a tipy, o ktorých sme sa v tejto kapitole zmienili, sú podrobne rozpísané vo vynikajúcej knihe s názvom **Kniha o detskej reči** od Kataríny Horňákovovej, Svetlany Kapalkovej a Maríny Mikulajovej, z ktorej sme vo veľkej miere čerpali informácie do tejto kapitoly. Napriek tomu, že je kniha určená predovšetkým rodičom počujúcich detí, aj pre rodičov detí s poruchou sluchu je cenným zdrojom skvelých nápadov a príkladov, ako rozvíjať reč. Kniha vyšla v slovenskom aj českom vydaní.

9.

POSUNKOVAŤ
ALEBO
NEPOSUNKOVAŤ?

Silvia Hovorková
Martina Rzymanová

POSUNKOVAŤ ALEBO NEPOSUNKOVAŤ?

Téma komunikácie je v pedagogike sluchovo postihnutých veľmi citlivá a diskutovaná. Nekonečné diskusie o najvhodnejšej komunikácii rozdelili na dlhé roky nielen odborníkov, ale následne aj mnohé rodiny s deťmi s poruchou sluchu na dva rozdielne tábory. Vďaka tomu, toto obdobie sa pre mnohých už skončilo a mnohí odborníci sa zhodujú na tom, že dobrá komunikačná metóda je tá, ktorá funguje pre dané dieťa a rodinu, čiže akákoľvek, pri ktorej dieťa napreduje.

Chceli by sme hneď na začiatku tejto kapitoly uviesť, že na rozdiel od iných kapitol, kde sme sa snažili byť neutrálne, v tejto kapitole sme sa rozhodli byť osobné a vystúpiť z neutrality. Všetky tri autorky máme skúsenosť s posunkovým jazykom a nepočujúcimi ľuďmi. Jedna je počujúcou dcérou nepočujúcich rodičov, druhá vnučkou nepočujúcich starých rodičov a tretia mala možnosť stráviť rok na Gallaudetovej univerzite (univerzite, kde je primárnym jazykom výučby posunkový jazyk). Úroveň nášho posunkovania je veľmi rozdielna, od tlmočníčky po jednoduchú komunikáciu s deťmi. Všetky tri však máme vzťah k posunkom rovnaký – pozitívny. Cieľom tejto kapitoly nie je presvedčiť vás za každú cenu, aby ste s deťmi posunkovali. Rešpektujeme, že rodič má právo na výber komunikačnej metódy, a rovnako to hovoríme aj rodičom, s ktorými pracujeme. Nemáme záujem otvárať odbornú polemiku. Naším zámerom je poďeliť sa o **naše** myšlienky, skúsenosti a vedomosti, keďže vieme, že viacerí ste nikdy nestretli odborníka, ktorý by posunky odporúčal. Zároveň však z poradne vieme, že nie je nič lepšie, ako stretnúť iného rodiča dieťaťa s poruchou sluchu, ktorý si podobnú skúsenosť zažil na vlastnej koži. Rozhodli sme sa preto požiadať o názor na posunky aj rodičov detí s poruchou sluchu, ktorí rôzne dlhý čas s ich deťmi posunkovali. Ich vyjadrenia sú zobrazené kurzívou. Dúfame, že táto kapitola vám pomôže pri zvažovaní, či môže byť posunkovanie vo vašom prípade zmysluplné a nápomocné.

S rodičmi, ktorí chodia do nášho CŠPP, hovorievame často o posunkoch. Jednou z prvých otázok, ktorá príde na pretras, je: „Prečo nám lekári alebo logopédi tvrdia, že nemáme posunkovať, lebo naše dieťa nebude vedieť dobre rozprávať, a vy tvrdíte, že by to mohlo byť pre naše dieťa prínosné?“ Aby ste pochopili, kde sa tradícia odmietania posunkov v Európe vzala, vráťme sa trošku do histórie.

Ako to bolo na začiatku

Zo začiatku boli v Európe rôzne školy. Niektoré boli čisto orálne (zameriávali sa iba na hovorenú reč), iné umožňovali vzdelávanie aj posunkami. V školách, kde sa aj posunkovalo, pracovali nepočujúci vychovávatelia a učitelia, ktorí posunkovali.

V roku 1880 sa v Miláne konalo druhé medzinárodné stretnutie učiteľov nepočujúcich. Prečo o ňom hovoríme? Pretože sa na základe záverov z tohto stretnutia nastavilo vzdelávanie nepočujúcich hlavne v Európe, ale aj v Amerike, na najbližších 130 rokov. Na konferencii sa stretlo 164 delegátov z viac ako ôsmich krajín. Výber delegátov však nebol neutrálny. Výrazne ho ovplyvnili organizátori, ktorí boli silne za orálnu metódu. Iba 13 delegátov z tých, ktorí boli pozvaní na konferenciu, podporovalo používanie posunkového jazyka vo vzdelávaní nepočujúcich. Počas konferencie vystúpilo 12 odborníkov, ktorí hovorili o ich názore na vzdelávanie. Deväti z 12 boli oralisti, traja boli obhajcovia posunkového jazyka (medzi nimi T. H. Gallaudet a jeho syn). Následkom veľkej nerovnováhy sa stalo, že sa počas hlasovania zvolila orálna metóda ako jediná odporúčaná metóda na vzdelávanie nepočujúcich detí s tým, že sa posunkový jazyk oficiálne začal pokladať za nekompletnú formu komunikácie, ktorá znižuje úroveň hovorenia, a preto má byť zo vzdelávania vylúčený. Následkom tejto konferencie sa orálna metóda plošne rozšírila do škôl pre nepočujúce deti a nepočujúci učitelia, ktorí v školách predtým pracovali, stratili prácu. Jedným z mála miest, ktoré si v týchto náročných časoch zachovali možnosť posunkovať so študentmi aspoň na stredoškolskej úrovni, bola Gallaudet College, v súčasnosti známa ako Gallaudetova univerzita. (Doteraz je to **jediná univerzita**, kde je posunkový jazyk hlavným jazykom vzdelávania študentov.)

Ďalším vážnym míľnikom na Slovensku bolo obdobie komunizmu a vytlačanie všetkého, čo s postihnutím a inakosťou súviselo. Nepočujúce deti boli posielané do škôl pre nepočujúcich, kde mali zákaz posunkovať. Ak ich niekto pristihol, že posunkujú, dostávali po rukách. Deti napriek tomu tajne posunkovali počas prestávok, po chodbách alebo na svojich internátnych izbách. Ako je možné, že sa posunkový jazyk napriek širokému zákazu zo škôl nevytratil? Posunkový jazyk zostal, pretože ho prinášali z domu nepočujúce deti. Nepočujúcich rodičov, ktoré ho ďalej šíрили medzi ostatné nepočujúce deti.

Medzitým v zahraničí v 60. rokoch známy lingvista W. C. Stokoe začal publikovať výskumy o americkom posunkovom jazyku (ASL), ktoré ukázali, že ASL nie je „nejaké mávanie rukami“, ale je to plnohodnotný jazyk. Postupne na poli pedagogiky sluchovo postihnutých nasledovali ďalšie výskumy, ktoré ukázali, že používanie posunkového jazyka nebráni osvojeniu si hovorenej reči. Prvá veľká oficiálna zmena prišla v roku 1980, keď po 110 rokoch od milánskej konferencie veľký kongres v Hamburgu potvrdil,

že nepočujúce deti majú právo na takú flexibilnú komunikáciu, ktorá najlepšie napĺňa ich potreby. Posunkový jazyk sa pomaly začal vracáť vo väčšej miere do škôl, a to vo forme totálnej komunikácie alebo bilingválno-bikultúrneho prístupu. Po 130 rokoch, **v roku 2010, na 21. medzinárodnom kongrese vo Vancouveri v Kanade nakoniec došlo aj k oficiálnemu odmietnutiu chybných a posunkový jazyk znevažujúcich odporúčaní z roku 1880.** Posunkový jazyk sa naspäť rozšíril do škôl po celom svete.

Ako je to v súčasnosti na Slovensku?

Od roku 1995 máme zákon, ktorý umožňuje deťom a žiakom vzdelávanie prostredníctvom posunkov a posunkového jazyka (zákon č. 149/1995 Z. z. o posunkovej reči nepočujúcich). Je zakomponovaný do školských zákonov a dokumentov na všetkých stupňoch škôl od materskej školy až po vysokú školu. Zákon zároveň umožnil aj niektoré ďalšie služby – napr. tlmočenie v televízii, bohoslužby v posunkovom jazyku atď. Na základe tohto zákona viaceré školy pre sluchovo postihnutých organizujú aj kurzy posunkového jazyka pre rodičov detí s poruchou sluchu.

Napriek všetkým pokrokom a výskumom, ktoré potvrdzujú, že posunky môžu byť pre deti s poruchou sluchu prínosné, mnohí odborníci z radov lekárov aj učiteľov naďalej na Slovensku zostávajú pri záveroch z roku 1880, že posunky škodia vývinu reči. Veríme, že ich časom oslovia úspechy slovenských detí s poruchou sluchu, ktoré posunkovali od malička a „napriek“ predsudkom o posunkoch a možno práve „vďaka“ nim dosiahli veľkú slovnú zásobu a zrozumiteľnú reč. Možno potom pripustia, že neexistuje jedna „najlepšia“ metóda pre všetky deti a právom rodiča je byť informovaný o všetkých metódach pravdivo a rovnocenne, aby si rodič mohol sám vybrať spôsob komunikácie s dieťaťom. Takéto stanovisko je v modernej pedagogike sluchovo postihnutých všeobecne akceptované.

Dôvody, prečo rodičom odporúčame posunkovanie s deťmi s poruchou sluchu

1. Je ľahšie pre dospelého človeka prispôbiť sa dieťaťu a ulahčiť mu komunikáciu na to, aby mohli kráčať spoločnou cestou

Napriek tomu, že sme si vedomé, že cieľom veľkej väčšiny počujúcich rodičov je hovorená reč u dieťaťa, komunikácia ako taká by mala byť podľa nás (autoriek) na prvom mieste. Očakávať od malého dieťaťa s ťažkou poruchou sluchu, že bude prekonávať svoj sluchový hendikep, aby

mohlo zmysluplne komunikovať s rodičom, nepokladáme za podporné. Je to veľká záťaž pre dieťa, u ktorého nie je jasné, či je schopné vnímať s načúvacími prístrojmi celé spektrum reči. Patrí sem aj dieťa o ktorom sa predpokladá, že bude vzhľadom na veľkosť straty sluchu čakať na kochleárny implantát.

Pri učení sa chodiť nám pripadá prirodzené, že dieťa potrebuje čas a pomoc. Najprv ho nosíme na rukách, potom držíme pod pazuchami, aby si len tak hopkalo ako baletka, a až nakoniec ho necháme stáť s pomocou dvoch rúk na roztrasených nôžkach. Aj pri komunikácii by to podľa nás malo byť tak. Na začiatku rodič uľahčí komunikáciu dieťaťu čo najviac, ako je nutné, a postupne, ako bude dieťa dozrievať, začne sťažovať komunikačné nároky na neho. Už ho nepovedie za dve ruky ani za jednu, ale nechá ho „ísť“ samo. Sme presvedčení, že posunky pomáhajú deťom s ťažkou poruchou sluchu „pevnejšie stáť na nohách“ a dodávajú im istotu v komunikácii.

” S Miškom sme začali posunkovať, pretože sme s ním chceli komunikovať, a pochopili sme, že kým začne rozumieť bežnej hovorenej reči a kým začne sám rozprávať, tak prejde ešte dosť veľa času. Posunková reč je dobrou príležitosťou, ako s dieťaťom začať komunikovať skôr, než čakať a zúfalo nepozerať na jeho pády na zem a žiť naďalej v nepochopení.

” S posunkami sme začali hneď, ako sme sa dozvedeli, že Natálka nepočuje. Mala vtedy osem mesiacov. Mojou prvou myšlienkou bolo, že sa musím naučiť posunkovať ja, aby som sa s ňou vedela porozprávať ☺. Začala som preto zháňať informácie. Najprv som si našťudovala nejaké posunky ja a postupne som ich učila Natálku. Dnes už máme za sebou tretí kurz posunkového jazyka a myslím, že vieme viac ako 200 posunkov.

2. Používanie posunkov sa zameriava na silné stránky – to, čo dieťa s poruchou sluchu „vie určite robiť“ (používať zrak), namiesto toho, čo dieťa s ťažkou poruchou sluchu „potenciálne môže dokázať“ (používať plne sluch)

Mnohí rodičia nepočujúcich detí tvrdia, že sú ich deti veľmi citlivé na zrakové podnety: „Oči majú na stopkách, všetko si hneď všimnú.“ Myslíme si, že je skvelé, že posunky umožňujú rozvíjať jazyk dieťaťa na podklade zraku (silného zmyslu u mnohých nepočujúcich detí), a to prinajmenšom do obdobia, kým si nie sme istí, že má sluch dobre skompenzovaný načúvacími prístrojmi alebo kochleárnym implantátom.

„Keď sa u Janky zistila ťažká porucha sluchu, uvedomila som si, že posunky budú pre nás nápomocné. Napadlo mi, že ak nepočuje, čo hovorím, tak aspoň uvidí, čo jej ukazujem. Trvalo to dlhšie, kým Janka sama začala posunky používať. Všimla som si však, že si Janka posunky nielen všima, ale im aj rozumie. Reagovala totiž na to, čo vidí. Posunky nám veľmi pomohli pri spoločnom čítaní knížiek. Veľmi si žiadala opakované čítanie s posunkami a tým sa jej rozširovala posunková zásoba. Aj počas prechádzok s kočíkom alebo pri jedle sme si všetko komentovali posunkami.“

3. Posunky slúžia ako záchranná sieť

Pri žiadnom dieťati s poruchou sluchu nevieme od malička s istotou povedať, či sa naučí rozprávať a rozumieť počutému. Je pravda, že mnohé deti, ktoré splnia podmienky 1-3-6, budú mať na vývin reči vytvorený skvelý základ. V praxi však zároveň vidíme, že sú deti s poruchou sluchu, ktoré sa v hovorenej (orálnej) reči napriek skvelému základu oneskorujú. Dôvodom môže byť narušenie sluchovej pamäti, problémy s oromotorikou (motorikou úst), pridružené zdravotné problémy, ktoré v ranom veku nemusia byť zjavné alebo prítomné, alebo narušený vývin reči (napr. vývinová dysfázia), ktorý nemá priamy súvis s poruchou sluchu. Ťažkosti s osvojením si hovorenej reči vidíme u viacerých detí s načúvacími prístrojmi aj kochleárnym implantátom. Práve pre tieto deti je raná komunikácia s posunkami záchrannou sieťou, pretože im umožňuje hneď od začiatku plnohodnotne fungovať a komunikovať. V prípade, že sa neskôr ukáže, že hovorená reč dieťaťa napriek dobrej kompenzácii sluchu výrazne zaostáva, dieťa už má vybudovaný dobrý jazykový základ v posunkoch, na ktorom môže postaviť hovorúcu reč.

„Podľa ASSR malo mať naše dieťa stredne ťažkú poruchu sluchu. Až neskôr sme sa dozvedeli, že posunky budú v jeho prípade jediná možná cesta komunikácie, keďže má Tomáško následkom choroby poškodený nielen slímáček, ale aj sluchové a rečové centrum – rozprávať nebude. Má diagnózu centrálna hluchota.“

„Keď nám v 18 mesiacoch po druhýkrát potvrdili diagnózu „ťažká porucha sluchu“, tak nám lekári odporučili vyhľadať odbornú logopedickú a špeciálnopedagogickú pomoc. O pozitívach používania posunkov sme od lekárov nedostali žiadne informácie, bohužiaľ... (Samozrejme, že sme o posunkovom jazyku vedeli, no nemali sme žiadne podrobnejšie informácie o jeho veľkých benefitoch, o ktorých teraz už nepochybujeme.) Začali sme sa obracať na rodičov nepočujúcich detí s prosbou o referencie na logopédov, špeciálnych pedagógov. Od rodičov, našej pani logopedičky aj pedagogičky sme dostali všetky

pre nás potrebné informácie o posunkovom jazyku, o jeho výhodách, nevýhodách, o ich skúsenostiach s deťmi, ktoré ho používajú. Ak by sme na začiatku mali tolko informácií, koľko máme dnes, a niekto by nám vysvetlil, prečo je „štart“ s posunkami taký dôležitý, určite by sme s nimi začali už okolo pol roka, pretože by to Amálke nemohlo ublížiť, aj keby počula. Naopak, myslíme si, že teraz by sme už určite boli o nejaký ten krok ďalej, ako sme.

” Na začiatku nám nik nevedel povedať, či Timko bude s načúvadlami počuť a či sa naučí rozprávať. No aj napriek tomu nás od používania posunkov odhovárali. Pri hospitalizácii v nemocnici sme stretli šesťročného chlapca, ktorého rodičov od posunkov tiež odhovárali. Žiaľ, jeho sluch nebol dostatočný na to, aby sa naučil rozprávať... Avšak pre postoj lekárov sa nenaučil komunikovať ani v posunkovom jazyku. Videli sme pred sebou dieťa, ktoré bolo uväznené v samom sebe. Nedokázalo vyjadriť svoje potreby ani pocity. A vôbec nechápalo svet okolo seba... Vtedy sme si uvedomili, že by bolo obrovským rizikom odoprieť Timkovi posunky a stavať všetko na jednu neistú kartu.

4. Posunky ponúkajú rodičovi aj odborníkovi možnosť zvýšiť šancu, že dieťa už ako bábätko dostáva kompletnú informáciu bez ohľadu na to, čo je schopné zachytiť uškami

Vieme, že sú deti, ktorým sa sluch v prvých dvoch rokoch zhoršuje, prípadne je ich sluchové vnímanie už od začiatku natolko obmedzené, že im neumožňuje vnímať plnohodnotne reč.

V prípade, že sa rodičia po minimálnej povinnej perióde nosenia načúvacích prístrojov (aspoň šesť mesiacov) rozhodnú dať dieťaťu kochleárny implantát, musia čakať, kým prejde predimplantačné obdobie. V našich podmienkach trvá toto obdobie pomerne dlho, čo znamená, že dieťa môže ostať bez schopnosti vnímať reč sluchom pokojne až do tridsiateho mesiaca, niekedy aj dlhšie. Ak sa s týmto dieťaťom nekomunikuje posunkami (zrakom), dieťa má počas celého tohto dlhého obdobia, keď veľmi obmedzene počuje, minimum informácií a jeho rozvoj jazyka aj myslenia je výrazne obmedzený. Naopak, ak sa s takýmto dieťaťom posunkuje od začiatku, vďaka vizuálnej komunikácii sa dozvie o svete všetko, čo by malo dieťa jeho veku vedieť. Pochopí, že veci, ľudia aj činnosti majú svoje meno, a naučí sa s týmito pojмами pracovať. Po implantácii sa začne učiť počúvať a postupne zamieňať posunky za hovorené slová.

Posunky umožnia takémuto dieťaťu stimulovať mozog jazykovými podnetmi v kritickom období vývinu reči – v prvých troch rokoch. Stanú sa pre neho záchrannou sieťou v období čakania a odrazovým mostíkom k slovám.

V prípade, že rodičia nechcú kochleárny implantát, posunky zostanú hlavnou pomocou pri rozvoji myslenia aj jazyka. Dieťa pri rozvoji reči bude používať zrak, hmat a zvyšky sluchu.

” Keď sme v 15 mesiacoch dostali načúvacie aparátky, intuitívne sme sa vybrali cestou orálnej metódy. Veľmi sme sa snažili motivovať Lydku k vnímaniu, rozlišovaniu zvukov naokolo. Rozprávali sme na ňu dôraznejšie a hlasnejšie, tak ako sme to najlepšie vedeli. Verili sme tomu, že posunky potrebovať nebudeme. Náš názor sa však v krátkom čase zmenil, najmä pod vplyvom slabých výsledkov s načúvacími aparátmi a obrovských nezhôd v komunikácii s dcérkou. K tomu, že sme začali posunkovať, prispeli aj názory iných rodičov nepočujúcich detí, ktorých sme kontaktovali, a, samozrejme, veľmi zavážili aj názory našej pani logopedičky a špeciálnej pedagogičky, ktoré vedeli situáciu objektívne a odborne zhodnotiť.

5. Posunky nebránia rozvoju hovorenej reči

Prax nám v oboch poradniach pri mnohých deťoch ukázala, že posunkovanie s dieťaťom nebrzdí rozvoj hovorenej reči. U dieťaťa, ktoré má s načúvacími prístrojmi dostatočný prístup k zvukom hovorenej reči alebo dostane čo najsôr kochleárny implantát, aby mohlo hovorenú reč vnímať sluchom, a zároveň žije v prostredí, kde okrem posunkov vníma intenzívne reč aj sluchom, sa hovorená reč prirodzene rozvinie.

V našich podmienkach zatiaľ nemáme výskumy s nepočujúcimi deťmi počujúcich rodičov, ktoré prešli ranou intervenciou a od skorého veku sa s nimi posunkovalo, tešia nás však pozorovania kolegyň z Česka, ktoré od raného veku využívajú posunky u detí s načúvacími prístrojmi aj kochleárnym implantátom. Kolegyne z Centra pro dětský sluch Tam-tam v Prahe sledujú posunkujúce deti počujúcich rodičov dlhodobo. Zistili, že u detí s poruchou sluchu najprv intenzívne rastie posunková zásoba, potom začne pribúdať množstvo rozumených a vyslovených slov a nakoniec slovná zásoba v hovorenom jazyku prevýši posunkovú zásobu. Podobne pozitívne skúsenosti začíname mať už aj my na Slovensku u detí, ktoré prešli ranou intervenciou a rodičia s nimi od skorého veku používali posunky. Vo viacerých prípadoch sa nám napríklad ukázalo, že deti, ktoré od malička posunkovali pred implantáciou, rýchlejšie po implantácii pochopili, že predmety majú okrem posunkov aj „zvukové“ mená.

” Neviem, či je to len náš prípad, ale všimli sme si, že spolu s posunkami nám začala nastupovať aj reč. Natálka má teraz 23 mesiacov, aktívne používa sto posunkov a v hovorenom jazyku povie okolo 27 slov. Tieto slová hovorí spolu s posunkami. Viem, že by sa nemalo porovnávať 😊, ale vídavam rovesníkov, ktorí vedia povedať omnoho menej. Tak sa teším, že napriek tomu, že je Natálka nepočujúca, tak už vie povedať aj zaposunkovať veľa slov. Osobne si myslím, že práve posunkovanie Natálke dopomohlo, aby sa rozrozprávala...

„ V našom prípade posunky nebrzdili hovorenú reč. My by sme boli bez posunkov stratení aspoň do času (20 mesiacov), kým Ondřík začal počuť cez implantát. Naopak, myslím si, že vďaka posunkom získal zručnosť na komunikáciu. Ondřík sa už ako malinký (cca jeden rok a tri mesiace) prihovárал poklepaním ľuďom v čakárni u lekára, na ihrisku alebo susedom na ulici a ukazoval im napr. lietadlo, cicu, hava, auto – teda to, čo videl, a zároveň vedel posunkovať. Chcel proste komunikovať s okolím. Keď začal počuť, vždy som mu ukázala posunok a viackrát zopakovala slovo. Celkom rýchlo si spojil posunok a slovo. Keď som si bola istá, že Ondřík rozumie slovu aj bez posunku, tak som už posunok k tomu slovu nepoužívala. On však používal posunok naďalej až dovtedy, kým slovo nezačal hovoriť. Až keď si ho osvojil, tak posunok postupne vynechal.

„ Vyjadrim sa pre tých, ktorí sa nevedia rozhodnúť, či posunky áno alebo nie. Rozhodne to treba skúsiť, lebo skončiť sa to vlastne dá kedykoľvek – toto som si ja neuvedomovala. Ukončenie predsa závisí len a len od rodičov. Jedine tak zistíte, či to má pre vaše dieťa prínos. Pre nášho Palka to zmysel malo. Skúste takých 10 –20 základných posunkov – veď to ešte nijaké dieťa nepoznačilo natolko, aby už v živote nerozprávalo, je to zbytočný strašiak! Môže to byť ako u nás, také medziposchodie, aby sa dieťa vydýchalo a možno zároveň lepšie pochopilo, kam kráča. Nakoniec vyšliape až na to poschodie... A dieťaťu sa rozhodne zapáči, že sa môže vyjadrovať, čo sa zase nie vždy musí páčiť vám ☺.

Dieťa sa používaním posunkov učí uvažovať v systéme jazyka. V predchádzajúcom bode vám viacerí rodičia potvrdili, že posunkovanie nespôsobilo oneskorenie hovorenej reči u ich detí. Naopak, viacerým z nich k hovorenej reči dopomohlo. Kontaktné posunkovanie však nemá zmysel len pri budovaní slovnej zásoby, ako sa na prvý pohľad zdá. Ak rodičia **posunkujú s deťmi vo vetách**, prirodzene im modelujú, ako sa správne skladajú slová do vety, keď niečo oznamujeme alebo sa pýtame. Ukazujú im, akým spôsobom môžu vyjadrovať myšlienky. Toto modelovanie hovorených viet v posunkoch vytvára výborný jazykový základ pre neskoršie používanie viet v hovorenej reči.

6. Používanie posunkov umožňuje rozvíjať myslenie dieťaťa v ranom veku bez ohľadu na úroveň sluchu

Zo začiatku sa myslenie a reč vyvíjajú samostatne. Okolo druhého roka sa však prepoja – myslenie sa stáva verbálnym a reč kognitívnou – zjednodušene povedané, premýšľame v slovách a nové slová zase menia naše zmýšľanie. Osemnásťmesačné dieťa by malo aktívne

používať okolo 50 – 70 slov a dvojročné ešte viac, čo mu umožňuje hovoriť o veciach, ktoré sa okolo neho dejú, premýšľať, pýtať sa, komentovať. Dvojročnému dieťaťu dávno nestačí ukázať, že chce piť, papať alebo kakať. Toto dieťa už pomerne zložito uvažuje – chce hovoriť o udalostiach, ktoré zažíva (koza na dvore u babičky, návšteva u lekára, kamarát, ktorý ho buchol na ihrisku). Spolu s udalosťami potrebuje spoznávať vlastnosti vecí, ktoré ho obklopujú (veľký, drsný, pekný, červený, rozdielny, rovnaký), chápať emócie (smutný, veselý, nahnevaný, vystrašený), vyjadrovať vlastníctvo (bratovo, mamino) alebo rozumieť príčine a následku. Na to, aby mohlo o týchto veciach komunikovať, potrebuje slová.

Realita je však taká, že mnoho detí s ťažkou alebo veľmi ťažkou poruchou sluchu nemá v tomto veku primeranú slovnú zásobu. Často sú to čakatelia na kochleárny implantát, ktorí

sa dorozumievajú s rodičmi gestami a niekoľkými slovami. Ich myslenie v jazyku je veľmi obmedzené. Gestá totiž majú obmedzenú možnosť vysvetľovať a učiť o nových veciach, ktoré nie sú prítomné. **Ak dieťa v určitom veku nemá dostatočnú slovnú zásobu, a tak nevie nové informácie a zážitky spracovávať, môže začať zaostávať nielen v komunikácii, ale aj v myslení.** V minulosti boli mnohé nepočujúce deti označované za rozumovo oneskorené, pretože vzhľadom na svoj vek nepoznali množstvo pojmov,

nerozumeli pokynom ani tomu, prečo sa veci vo svete dejú tak, ako sa dejú. Ich inteligencia a myslenie sa nemali ako bez jazyka plne rozvinúť. Aj v myslení sú preto posunky záchrannou sieťou. Pomocou nich môžete dieťaťu od malička vysvetliť kde, kto, kedy, ako, prečo. Dieťa získava informácie o svete a učí sa myslieť bez ohľadu na aktuálnu úroveň sluchu.

” Posunky nám pomohli pri sluchovej výchove nielen v tom, že sme Benjamínovi vedeli vysvetliť, prečo je dôležité nosiť načúvacie prístroje (haló ušká), ale aj v tom, že sme si vedeli vysvetliť, čo práve započul. Veľmi nám pomohli pri čítaní kníh (leporelá), globálnom čítaní alebo spoznávaní členov rodiny. Používali sme ich pri vysvetľovaní, prečo sa nesmie dotýkať sporáka, prečo sa v práčke točí bubon, prečo je v rozprávke niekto smutný alebo veselý, prečo sa s deťmi môže hrať, ale nesmie ich ohadzovať pieskom, prečo psíka musíme jemne pohladiť atď. A, samozrejme, posunkovali sme preto, aby sme si vedeli povedať, ako sa veľmi silno ľúbime ☺.

” To, že sme urobili dobre, že sme na Ludku intenzívne posunkovali od raného veku, som pochopila vtedy, keď sa moja nepočujúca dcéra stretla s oveľa staršími nepočujúcimi deťmi, ktoré mali omnoho menšiu slovnú zásobu v hovorenom i posunkovom jazyku ako ona.

” Začať s posunkami som sa definitívne rozhodla na úvodnom stretnutí Mobilného pedagóga v Poprade, keď som si uvedomila, že na správny rozvoj budeme potrebovať nejakú formu komunikácie, a keď to zatiaľ nejde sluchom, tak musíme použiť posunky.

Pripustila som si fakt, že to nie je žiadna tragédia, ak to pre začiatok bude práve formou posunkov. Malý mal vtedy deväť mesiacov a silné aparátiky nosil už štyri mesiace bez efektu. Prvý posunok prišiel asi po dvoch mesiacoch. Pamätám si aj to, keď mi ukázal posunkom „MAMA“... bolo to, ako keby mi to povedal, zostala som z toho veľmi dojatá. Potom prichádzali ďalšie a ďalšie posunky. Bolo to, ako keby sme sa chápali. Mohli sme spolu čítať, pomenúvať hračky alebo veci okolo nás, menovať členov rodiny... Keď mal jeden rok a štyri mesiace, odišli sme na dovolenku. Posunky nám vtedy pomohli, pretože sme sa mohli baviť o tom, čo vidíme – loď, vláčik, rybky, plávať...

Väčšina počujúcich rodičov posunkuje dovtedy, kým si nie sú istí, že ich dieťa vníma dostatočne sluchom reč. Niektorí rodičia však zostanú pri posunkoch aj neskôr. Prečo? Niektorí rodičia zistili, že dieťa už síce sluchom rozumie, ale vyjadriť sa hovorenou rečou ešte stále nevie, a tak je nutné naďalej budovať jeho aktívnu posunkovú zásobu. Iní zase vidia, že ich deti už síce v bežnom živote veľmi pekne a efektívne komunikujú hovorenou rečou, zložité veci však ešte stále pochopiť nevedia. Posunky týmto rodičom ponúkajú naďalej pomoc, ako podporiť u detí abstraktné myslenie a vysvetľovať nové informácie alebo zložité učivo. Vo všeobecnosti však platí, že väčšina detí začne sama od seba posunky opúšťať v momente, keď od nich prestanú byť pri komunikácii závislé.

” Nikdy neskončíme posunkovať, pretože Gabko nikdy nebude počuť tak ako my. Vždy budú situácie, keď to budeme potrebovať, a preto nechcem, aby vedel v posunkoch vyjadriť iba základné veci. Chceme sa s ním vedieť baviť komplikovane – o emóciách, o prežívaní alebo si len tak vymieňať tajné infošky ☺.

7. Posunky umožňujú budovať vzájomný vzťah od raného veku

Občas sa stretávame s rodičmi, ktorí sú smutní z toho, že je pre nich ťažšie nadviazať vzťah s ich dieťaťom s poruchou sluchu. Uvedomujú si, že napriek tomu, že svoje deti ľúbia, brzdi ich nefunkčná komunikácia.

Z nasledujúcich vyjadrení rodičov vyplýva, že posunkovanie s nepočujúcim dieťaťom im pomohlo porozumieť si navzájom a budovať vzťah, a to dokonca aj u detí, s ktorými sa začalo posunkovať až vo vyššom veku.

” Náš vzťah sa veľmi zmenil, keď sme sa naučili vzájomnej komunikácii. Vďaka posunkom už skoro vôbec nedochádza k nedorozumeniam, nepochopeniu, k frustrácii našej dcéry. Vládne medzi nami oveľa väčšia psychická pohoda a vieme predchádzať vyhnaným situáciám.

” Najväčší prínos posunkov je komunikácia, vedieť sa porozprávať s vlastným dieťaťom. Zistiť, ako sa malo v čase, keď bolo bez rodiny. Vedieť zistiť, čo ho teší a čo trápi, či ho niečo bolí, či je smutné, to je najväčší prínos pre obe strany. Bez komunikácie sa rodič môže cítiť neschopný a dieťa frustrované, keď mu nikto nerozumie.

8. Posunký uľahčujú každodenný život a znižujú frustráciu na strane rodiča

Z rozhovorov s rodičmi vyplýva, že prvých 18 mesiacov sú konflikty v rodine sporadické, dieťa aj rodič si zvyčajne dopomôžu gestom. Frustrácia na oboch stranách sa však výrazne zhorší okolo druhého roka, keď príde obdobie „ja“ a obdobie „prvého vzdoru“. Rodičia začínú byť čoraz viac rozčarovaní z toho, že dieťa nerozumie im a oni nerozumejú jemu. Nevedia zistiť, keď plače a hádže sa o zem, čo danú nepohodu spôsobilo, ani mu vysvetliť, prečo si napríklad nemôže dať na obed čokoládu alebo musia odísť z ihriska domov.

Úlohou rodiča nie je len hrať sa a učiť sa, ale aj vychovávať. Rady by sme sa preto dotkli aj tejto citlivej oblasti. Opakovane stretávame troj-, štvor- či päťročné deti s poruchou sluchu bez výchovných hraníc. Vidíme, že bez efektívnej komunikácie rodičia veľmi ťažko stanovujú základné výchovné pravidlá. Deťom je mnoho odpustené práve preto, že im rodičia na ich vekovej a jazykovej úrovni nevedia vysvetliť, čo sa smie a čo nie, a správanie dieťaťa potom ospravedlňujú tým, že im dieťa nerozumie, a preto neposlušnosť potrestať nemôžu. Faktom je, že viaceré tieto deti skutočne v ranom veku sluchom rodičovi nerozumeli, a preto po chvíľke vysvetľovania prestali udržiavať očný kontakt a začali sa ošívať. Jednoducho ich nebavilo sledovať rodiča, ktorému nerozumejú, a urobili, si čo chcú. Časom však z nich začali rásť malé tvrdohlavé a často aj prefíkané stvorenia. Veľmi rýchlo pochopili, že dôsledok nikdy nepríde, a preto si začali robiť, čo chcú, a to aj v situáciách, keď veľmi dobre rozumeli, čo sa od nich očakáva. Začali zneužívať mäkkosť rodiča. Takýchto situácií sme zažili s rodičmi viac.

Samozrejme, je nám jasné, že posunkovanie nezabezpečí, aby bolo vaše dieťa dobre vychované a rešpektovalo pravidlá. Prinajmenšom vám však ponúkne možnosť pravidlá zmysluplne vysvetliť a pri neposlušnosti vyvodiť dôsledky, a to aj vtedy, ak nevíete, či vám sluchom dostatočne rozumie.

” Keby som sa znova mala rozhodnúť, určite by som znova posunkovala. Myslím si, že je dôležité, aby dieťa nielen rozumelo, ale aj vedelo samo vyjadriť svoje potreby. Bolo pre mňa ťažké porozumieť dieťaťu, ktoré nerozpráva, s ktorým je komunikácia sťažená. Keď nevíete, čo ho bolí, len na ňom vidíte, že je v nepohode. Prešli sme si týmto obdobím, kým sme začali posunkovať, a bolo to strašné. Som rada, že je to už za nami a moje dieťa mi vie povedať, čo ho trápi a prečo je smutné.

” Pravidelne sa nám stávalo, že sme strávili 15 minút obliekaním bundy a obúvaním sa, pretože bola Hanka frustrovaná, kričala a hádzala sa o zem. Nevedeli sme jej vysvetliť, kam ideme, čo tam budeme robiť, nevedeli sme ju motivovať, aby s nami išla bez obáv a rada. Keď si predstavím, že nepočujem a niekto ma začne obliekať, predpokladám, že odchádzam niekam preč... no vôbec neviem kam. Vidím, že sa mi snažia rukami-nohami vysvetliť, čo sa bude diať, no nerozumiem. Ideme na ihrisko? Na návštevu k babke? Zasa do nemocnice na vyšetrenie? Nečudujem sa, že bola Hanka frustrovaná, že sa hádzala o zem a nechcela sa obliekať. Všetko sa však zmenilo, keď sme sa naučili spoločnej komunikácii. Hanka potrebovala počuť: „Ideme k babke a dedkovi na návštevu, budeme sa spolu hrať.“ Alebo: „Ideme na ihrisko za deťmi, potom do obchodu a kúpim ti rožok.“ Hanka nielen porozumela, ale začala sa tešiť a chystať sama! Posunky nám teraz pomáhajú aj pri menej príjemných situáciách. Napríklad: „Ideme k lekárovi, bude ti pozeráť do hrdla, ale neboj sa, bude to trvať len chvíľku a celý čas tam budem s tebou. Lekár zistí, čo ti je, dá ti lieky, aby si vyzdravela.“ Dieťa potrebuje vedieť, čo sa okolo neho deje, potrebuje istotu v rodičovi, ktorý mu všetko vysvetlí.

9. Posunky prinášajú pokoj, budujú sebadôveru a spoluprácu dieťaťa

Nielen rodič, ale aj dieťa môže byť zúfalé z mnohých pokusov, keď sa pokúša svojim rodičom opakovane povedať, čo chce. Deti sa prirodzene snažia používať gestá, tie však v určitom veku nestačia na to, aby vysvetlili, že sa boja strašidla na posteli alebo chcú ísť za babičkou vlakom a nie autom. Ak im to úroveň hovorenej reči dovoľí, vyjadria sa slovne. Ak je však ich reč málo zrozumiteľná a slovná zásoba malá, tak im neostáva nič iné, ako dookola opakovať zopár slov, kým ich rodič nepochopí. Mnoho detí na takéto vysvetľovanie nemá „nervy“ a po chvíľke to vzdávajú. Hodia sa o zem a zúria alebo si samy vezmú, čo chcú, bez ohľadu na zvoľenie. Sú však aj také deti, ktoré sa namiesto hnevu navonok začnú uzatvárať do seba. Vzdávajú pokusy komunikovať, pretože je to príliš náročné a výsledok napriek vynaloženej snahe minimálny. Tieto deti pôsobia skoro ako „autistické“, uzatvorené vo svojom vlastnom svete, z ktorého je veľmi náročné ich neskôr vyťahovať.

Sme presvedčené, že k tomu, aby z dieťaťa vyrástol sebadomý človečik, výrazne pomáha, ak má možnosť bez námahy komunikovať svoje túžby, myšlienky, potreby. Nie je žiadnou novinkou, že nás pozitívne skúsenosti motivujú snažiť sa ďalej. Aj v komunikácii je to tak. **Detskú sebadôveru posilňuje, ak sa dieťa dohovori a zažíva úspechy v komunikácii.** Pre jeho budúcnosť je veľmi dôležité, aby neprestalo veriť tomu, že svojou komunikáciou dosiahne

aspoň čiastočnú zmenu ☺. Z toho, čo vidíme, je zjavné, že dieťa, ktoré verí, že o veciach „môže diskutovať“, menej často upadá do „záchvatov hnevu“. A ak aj do nich upadne, rýchlejšie sa upokojí a začne spolupracovať, pretože vie, že ste už predtým spoločné riešenie našli. Takéto dieťa skôr zmotívujete na spoluprácu aj pri náročnejších úlohách, akými sú napríklad logopedické cvičenia alebo učenie sa básničiek. Jednoducho povedané, **dieťa, ktoré rozumie, prečo sa veci dejú tak, ako sa dejú, a zároveň je porozumené v jeho potrebách, spolupracuje lepšie.**

” Posunky nám pomohli napríklad pri jedení. Nebolo treba sa opakovane vypytovať, či ešte chce jesť alebo už stačí. Sama ukázala „hotovo“ alebo „ešte“. A aj keď už teraz neposunkujeme, sem-tam posunky ešte využijeme, keď je veľký hluk a dobre sa nepočujeme alebo len tak pre zábavu ☺.

” Všímam si, že za posledný mesiac posunkovania, vysvetľovania, kartičkovania a ukazovania na zvuky sa nám pomaličky upokojila situácia a odchádzajú veľké, plačlivé hysáky. K tomu prispieva aj fantastický denník s fotografiami rodiny, situáciami, predmetmi. Toto radím všetkým rodičom. Denník je úžasná pomôcka a stačí fakt málo. Napríklad: „S Janíkom sme išli ku kaderníčke už po šiestykrát. Prvých päť strihaní neskutočne plakal, pri šiestom som ho prostredníctvom fotografie pripravovala na situáciu a ukazovala strihanie. Na šiestykrát nevyronil ani slzu... úžasný pokrok. Denník má veľký efekt aj v tom, keď sme ako rodina spolu a máme oslavu. Neskôr si na fotografii ukazujeme, kto je kto, a opisujeme, kde je.

” Odkedy sme začali posunkovať, musela som mať v aute vždy natočené spätné zrkadlo tak, aby som videla, čo mi Félix z autosedačky ukazuje. Všetko som musela okomentovať. Doteraz ďakujem za možnosť zúčastniť sa kurzu posunkového jazyka. Bol to začiatok našej komunikácie a odvtedy Félix len napreduje.

10. Posunky uľahčujú pozornosť

Niektoré deti s ťažkou poruchou sluchu mávajú výrazné problémy s udržaním pozornosti pri hovorenej komunikácii, pretože im chýbajú dostatočné sluchové podnety, ktoré by im pozornosť a porozumenie reči uľahčili. Aj v tomto môžu byť posunky nápomocné. Určite ste si všimli, že výrazná mimika a gestikulácia upútava pozornosť detí všetkých vekových kategórií. **Podobne je to s posunkami. Ich používanie upútava pozornosť dieťaťa a udržuje ho pri konverzácii dlhšie.** Je to dané aj tým, že komunikácia s malými deťmi v posunkoch je

často spojená s výraznejším pohybom tela, mimikou alebo pantomímou. Z toho, čo vidíme, používanie posunkov znižuje riziko vzniku sekundárnych porúch pozornosti (ktoré sú u detí s poruchou sluchu časté), keďže učí dieťa od malička upriamovať svoju pozornosť na tvár rodiča, predmet alebo udalosť. Funkčná komunikácia zároveň napomáha udržať pozornosť dieťaťa dlhšie pri hre, pretože ho svojím povzbudzovaním, komentármi alebo otázkami prirodzene vraciate do hry.

” Janka mala asi sedem mesiacov, keď sme boli na Kramároch. Počas audiometrie v bdelom stave (OAE) som Janke posunkovala farby hračiek. Sama sestrička bola veľmi milo prekvapená, ako ma Janka „hltá očami“.

” Mysleli sme si, že máme dieťa s ADHD – poruchou pozornosti. Majka nedokázala ani chvíľku sedieť pri jednej činnosti. Knižky alebo kreslenie ju vôbec nezaujímali. Pri rozprávkach neobsedela, jediné, čo sledovala, boli krátke videá na tablete. Bolo nesmierne ťažké ju čokoľvek naučiť. Takmer nikdy nepozerala na to, čo sme jej ukazovali. Prestala pozeráť do očí, niektorí ľudia ju dokonca označovali za autistku. Začali sme používať posunky a po dvoch rokoch máme doma iné dieťa – miluje prezeranie knížiek, stále sa k nim vracia. Sústreď sa na veci, ktoré spolu robíme, zaujíma sa o veci okolo seba. Pri kreslení vydrží dlho. Očný kontakt je úplne normálny. Vidíme potenciál, ktorý v sebe mala a nemohla ho rozvíjať.

11. Posunky pomáhajú zabezpečiť kontakt s inými deťmi a dospelými s poruchou sluchu, ich svetom aj kultúrou

Posunkový jazyk je prirodzeným jazykom komunity Nepočujúcich. Ak chcete pomôcť svojmu dieťaťu s jeho vlastným sebaurčením, je dobré umožniť mu, aby malo kontakt s počujúcimi ľuďmi a zároveň s ľuďmi s poruchou sluchu (nedoslýchaví, nepočujúci, s načúvacími prístrojmi, BCHD alebo kochleárnym implantátom).

Na akciách sme sa rozprávali s viacerými úspešnými nepočujúcimi ľuďmi, ktorí majú zrozumiteľnú reč a vyrastali v počujúcej spoločnosti. Viacerí z nich sa v detstve nikdy nestretli s iným dieťaťom s poruchou sluchu a cítili sa vo svojom svete poruchy sluchu izolovaní. Niektorí sa na strednej škole alebo v dospelosti začali učiť posunkový jazyk. Prečo? Pretože hľadali seba podobných ľudí, ktorí majú rovnako ako oni poruchu sluchu. Ľudí, ktorí rozumejú, aké to je byť nepočujúcim. Nie všetci sa v komunite Nepočujúcich našli. Sú však aj takí, ktorí sú presvedčení, že im posunkový jazyk umožnil nadviazať nové priateľstvá, ktoré im pomohli lepšie porozumieť samým sebe, a zároveň otvoril bohatý svet nepočujúcich – ich kultúru aj športové aktivity.

- ” Raz sme zapli správy na dvojke v posunkovom jazyku. Barborka zvýskla od radosti a nalepila sa na telku, pokúšala sa opakovať posunky. Myslím, že to bolo v medzičase, keď sme chceli prestať posunkovať. Videla som, že uvidela niekoho „svojho druhu“ a veľmi ju to potešilo, aj keď určite nerozumela, čo sa posunkuje...
- ” Vnútorne som cítila, že mám Filipkovi ukazovať oba svety: svet ticha a svet zvuku. A prečo? Pretože priateľov a podporu môže nájsť v oboch svetoch – medzi nepočujúcimi aj počujúcimi. Tieto dva svety spolu dávajú silu a dopĺňajú sa. Iba vďaka môjmu synovi som zistila, aká som chudobná a aký je môj jazyk jednofarebný. Priniesol nám dúhu.
- ” Pre nás posunkový jazyk nie je nič nové. Moji rodičia sú počujúci, ale moji starí rodičia boli nepočujúci. Moji rodičia a súrodenci ma podporujú a chápu môj svet – svet nepočujúcich. Neovládajú síce posunkový jazyk perfektne, ale vedia, ako majú s nepočujúcimi komunikovať. Vďaka tomu máme krásny vzťah a držíme spolu. Poznám to aj zo života. Ak nepočujúci nepoužívali posunky v detstve, lebo to nechceli ich rodičia, aj tak sa ako starší posunky naučili. Myslím však, že tým stratili veľa času. Ich život mohol byť od detstva zrozumiteľnejší, ľahší, pochopiteľnejší a určite šťastnejší.

12. Posunkovanie pomáha v špeciálnych situáciách, keď dieťa nebude môcť dobre počuť

Rodičia uviedli tieto situácie, keď ocenili, že ich dieťa pozná posunky:

keď si večer zloží načúvačky a namiesto spánku sa s vami „ešte trošku“ chce porozprávať o rozprávke, ktorú ste si predtým čítali,

keď ste v prítomnosti a dieťa nedokáže odzerať, keď má zapálené ušká a nemôže nosiť načúvacie prístroje a vy mu potrebujete vysvetliť, že spať liek je naozaj dôležité,

keď pláva v mori a chce vám povedať, že má mokré tričko, a teší sa z toho,

keď ste od seba vzdialení alebo ste vo veľkom hluku a potrebujete mu niečo vysvetliť, keď sa kúpe vo vani bez prístrojov a chce vám povedať, že jeho loďka pláva a dinosaurus zožral supermana,

keď má pokazené načúvacie prístroje alebo kochleárny implantát a chce s vami komunikovať o všetkom tak ako predtým,

keď nemôžete hovoriť alebo si situácia vyžaduje šepkanie – v kostole, u lekárky, v banke alebo na rodičovskom združení starších detí ☺,

keď šoférujete a dieťa sediace vzadu nerozumie, čo mu hovoríte,

keď sedíte vo veľkých miestnostiach, v kine, v divadle, v kostole a dieťa nedokáže zachytiť hovorené slovo,

keď si zverujete tajnosti ☺.

Filip krásne posunkoval a už aj dosť dobre rozprával. Hovorili sme si, že postupne prestaneme posunkovať a začneme s ním už len rozprávať. Práve v tom čase sme išli na letnú dovolenku k moru. Filipko zrazu nemohol nosiť načúvačky – nie chvíľu, ale aj niekoľko hodín. Stále chcel byť vo vode, čo znamenalo, že nás nepočul. Zrazu sme si uvedomili, aké nebezpečné a nepríjemné by bolo, keby sme sa v takýchto situáciách nemohli s Filipkom porozumieť a usmerniť jeho správanie. Odvtedy neprestávame posunkovať, je to jeden z dvoch jazykov, ktoré už ovláda.

Jonatán ochorel. Dostal zápal stredného ucha, mal tekutinu v ušku a jedného rána sa „nezapol“. Dala som mu načúvadlo na ľavé ucho, pozdravila ho... a nič, nepočul vôbec. Trvalo to viac ako 14 dní. Našťastie mu to chytilo iba jedno uško a druhým nás počul, takže v ideálnych podmienkach nám rozumel. Pri predstave, že nás to môže chytiť znovu, som pocítila opäť urgenciu, zlepšiť JEHO a aj seba v posunkoch, pretože by bol zúfalý, ak by sa to znova zopakovalo a chytilo by mu to obe uši. Napriek tomu, že nosí načúvadlá bezmála tri roky, riešili sme otázku „Mami, ja sa hanbím za to, že nepočujem...“. Bolo to vtedy, keď sa mi nechcel priznať, že ma ešte stále tým chorým uškom nepočuje, a zahováral to...

Ako je vidieť z výpovedí rodičov, posunky im mnohým pomohli na spoločnej ceste s dieťaťom. A nie je to iba ich osobná skúsenosť. Rady by sme spomenuli závery výskumov, ktoré realizovali v rámci programu Babysigns (program znakovkej reči pre počujúce batoláta od autoriek L. Acredolo a S. Goodwyn). Je zjavné, že podobné klady, ktoré vnímame na posunkovaní s deťmi s poruchou sluchu my, ocenili aj odborníci, ktorí sledovali počujúcich rodičov počujúcich detí, ktorí znakuju.

Znakovanie (babysigns) podľa nich:

✓ pomáha deťom odbúravať frustráciu z toho, že nevedia povedať, čo chcú,

✓ posilňuje puto medzi deťmi a rodičmi. Rodičia častejšie na dieťa hovoria, komentujú všetko okolo neho a tým, že sa snažia porozumieť jeho posunkom, posilňujú ďalšie komunikačné pokusy dieťaťa,

✓ posilňuje záujem detí o hovorenie a komunikáciu vôbec,

✓ podporuje vznik neurologických spojení: keď dieťa používa posunok pre určitú vec alebo činnosť, v budúcnosti mu toto spojenie uľahčí pochopenie spojenia slova a veci,

✓ posilňuje detskú sebadôveru – dieťa, ktoré sa dohovoriť, má viac úspechov v komunikácii,

✓ pomáha deťom podeliť sa o svoj svet s blízkymi,

✓ podporuje vývin myslenia. Deti, ktoré v detstve posunkovali, mali vyššie IQ ako tie, ktoré posunky nepoužívali.

Poznámka: V tejto knižke používame výraz „znakovať“ iba v súvislosti s babysigns, pretože ho takto oficiálne preložili prekladatelia publikácie o babysigns. „Znak“ je výraz, ktorý sa používa v Českej republike, na Slovensku používame výraz „posunok“.

A ešte jedna úvaha na záver. Vždy, keď vidíme rodičov znakovat' na malé počujúce deti, uvažujeme nad paradoxom. Zatiaľ čo je široká verejnosť čoraz viac ochotná znakovat' (babysigns) s počujúcimi deťmi, ktoré to menej potrebujú, v prípade detí s poruchou sluchu, pre ktorých môže byť dočasne posunkovanie jediný zmysluplný spôsobom komunikácie, sa posunky stále spochybňujú.

Časté otázky rodičov predtým, ako začnú posunkovať

Nestačilo by, keby sme používali gestá a domáce posunky?

V prvom rade by sme chceli povedať, že gestá sú pre komunikáciu s dieťaťom výborný začiatok. Používanie gest a prirodzených „domácich“ posunkov je jednou z najprirodzenejších foriem komunikácie dieťaťa. Vlastne nielen deti, ale aj dospelí ľudia si prirodzene začínú pomáhať gestami a prirodzenými posunkami, keď sa v ich živote vyskytnú rôzne komunikačné bariéry. Sú to situácie, keď napríklad prideme pre chorobu o hlas, sme v cudzej krajine a hovoríme s človekom, ktorého jazyk nepoznáme, alebo vtedy, keď nám ľudia okolo nás nerozumejú pre nadmerný hluk. Jednoducho povedané, gestá a mimika nám pomáhajú zvýšiť pravdepodobnosť, že nám iní ľudia porozumejú, že im vieme vysvetliť, čo chceme.

Pre počujúce aj nepočujúce bábätká sú gestá prirodzeným spôsobom, ako sa snažia komunikovať so svetom. Gestom si dopomáhajú, pretože im v danom momente vývin reči ešte neumožňuje dorozumieť sa hovorenými slovami alebo posunkami. **Gestá sú základom, na ktorom sa buduje komunikácia. Slovo alebo posunok však plne nenahradia, pretože ich schopnosť preniesť komplikovanú myšlienku je výrazne obmedzená.** Gesto totiž na rozdiel od posunkov nedokáže opísať predmet, osobu ani situáciu, ktorá nie je v dosahu, a preto už na zložitejšiu komunikáciu nevystačí.

Zatiaľ čo bábätká vo veku do 18 mesiacov s nami komunikujú predovšetkým o veciach, ktoré sú prítomné, takže použitie napríklad ukazovacieho gesta namiesto slova im môže pomôcť vyjadriť sa, deti nad 18 mesiacov začínajú mať čoraz väčšiu

potrebu komunikovať o veciach, ktoré cez deň videli, ktoré sa im stali, prípadne o veciach, ktoré ich v blízkej budúcnosti čakajú... a na to už gestá nestačia.

Aby sme to zhrnuli. Používajte gestá a domáce posunky v ranom veku, ale pamätajte si, že v prípade, že sa vaše dieťaťko oneskoruje v porozumení a hovorení slov, tak si s gestami nadhlo nevystačíte. Dobré zvážte, či by nebolo lepšie prejsť na štandardné posunky, ktoré umožňujú vyššiu úroveň vizuálnej komunikácie a umožňujú dieťaťku hlbšie rozvíjať jazyk aj myslenie. Nebojte sa, od gest je už len krôčik k posunkom, pretože oba sú v nejakej miere založené na mimike a motorike.

” Keďže nik iný v rodine neposunkuje, stáva sa, že Kajo ukazuje staršej posunkom jest, starká však na to nereaguje – nevie, že je to posunok. Všimla som si, že Kajo preto používa posunky hlavne so mnou. U druhých funguje tak, že ich zoberie za ruku a snaží sa ich dotiahnuť tam, kde chce. Zistil, že sa tak ľahšie dovŕpia, čo si asi myslí.

Babysigns (umelé znaky) alebo tradičné posunky?

Medzi počujúcimi rodinami sa v poslednom čase vo veľkej miere rozšírili babysigns – znaková reč pre batolátá (www.znakovanie.sk) alebo „znakování s miminky“ (www.znakovanismiminky.cz) – český systém podobný babysigns, ale upravený na naše kultúrne a jazykové prostredie.

Na otázku, či si vybrať umelé znaky alebo posunky, nemáme jednoznačnú odpoveď. Rodičia detí s poruchou sluchu, ktorých poznáme a používali umelé znaky, by sa dali rozdeliť na tri skupiny:

1. Rodičia nedoslýchavých detí, ktorí používali umelé znaky iba na rozbeh – na krátky čas, kým sa ich dieťa rozrozprávalo.. Pretože porucha sluchu u ich dieťaťa nebola závažná a deti mali pomerne veľké porozumenie sluchom, začali rýchlo kombinovať znaky so slovom a okolo roku a pol (niekedy aj skôr) hovoriť prvé slová. V tomto období rodičia alebo samotné deti umelé znaky opustili. Mnohí títo rodičia by podľa ich vyjadrení používali znaky so svojím dieťaťom aj vtedy, ak by sa narodilo počujúce, pretože mu chceli uľahčiť komunikáciu. Títo rodičia siahli po znakoch, pretože sa im zdali jednoduchšie ako štandardné posunky a zároveň ľahko dostupné cez knižky alebo videá na webe.
2. Rodičia detí s ťažšou poruchou sluchu, ktorí by sa boli radi učili tradičné posunky, ale nemali sa ich kde naučiť, a preto pokladali umelé znaky za východisko z núdze.
3. Rodičia detí s ťažšou poruchou sluchu, ktorí začali s umelými znakmi, ale v určitom momente si uvedomili, že im na komunikáciu s dieťaťom nepostačujú, a preto prešli na tradičné posunky.

Napriek tomu, že vidíme, že mnohým deťom s poruchou sluchu babysigns skutočne pomáhajú, používanie „tradičných“ posunkov má, podľa nás, svoje nepochybné výhody, ktoré je dobré zväziť:

1. Ak má dieťa veľmi ťažkú poruchu sluchu, môže sa stať, že svoje prvé slová nezačne hovoriť ako 12- až 18-mesačné, ale až ako 30-mesačné po tom, čo podstúpi kochleárnu implantáciu. **30-mesačné dieťa by však nemalo hovoriť iba prvé slová.** V tomto veku by už malo plnohodnotne v jazyku uvažovať a používať rozvinuté vety. To sa pomocou babysigns sťažka dosiahne, pretože boli primárne určené na komunikáciu s bábätkami. Posunkový jazyk ponúka dieťaťu aj rodičom vyššiu úroveň komunikácie, pretože vznikol práve preto, aby umožnil plnohodnotnú komunikáciu ľudí s poruchou sluchu.
2. Babysigns sa v mnohom líšia od posunkov, ktoré používajú nepočujúci ľudia na Slovensku. Niektoré posunky boli prevzaté z ASL (amerického posunkového jazyka) a iné umelo vytvorené. Ak by ste začali s babysigns a potom chceli prejsť s dieťaťom na „tradičné“ posunky, dieťaťu pravdepodobne spravíte v hlave na určitý čas zmätok. Mnohé pojmy sa bude musieť začať učiť nanovo.
3. Zmyslom posunkovania u starších detí je nielen uľahčiť skorú komunikáciu dieťaťa v domácom prostredí, ale aj mu umožniť, aby sa mohlo stretávať s inými nepočujúcimi deťmi. Umožniť mu patriť do sveta počujúcich aj nepočujúcich ľudí. S babysigns sa dieťa s nepočujúcimi rovesníkmi nedohovorí.

” Znakovali (babysigns) sme od narodenia, išlo to tak nejako prirodzene. Vtedy som ešte verila, že Karin počuje. Používali sme s ňou od malička znaky papať, piť, pápá, obliecť, obuť atď., nestačilo to však na vyjadrenie všetkého. Neľutujem, že sme neskôr začali aj posunkovať. Bolo to úžasné, keď mi Karin dokázala posunkom naznačiť, čo hľadáme, keďže u nás sa stále niečo hľadalo ☺. Už to nebolo len tipovanie. Vedela som jej vysvetliť, že najprv upraceme, potom sa napapáme, oblečieme a pôjdeme von...

” Zo začiatku sme používali babysign (znaková reč pre batolatá), lebo pre babysigns sú vypracované aj malé praktické knižky s posunkami a aj krátke video pre detičky s cca siedmimi, ôsmimi posunkami, kde posunkujú malé deti, takže Saške sa to veľmi páčilo a ochotne ich opakovala. V tom čase sme ešte o posunkovom jazyku nevedeli. Potom sme absolvovali kurz posunkového jazyka, takže pribudli aj ďalšie skutočné posunky. Posunky boli pre nás výborné na rozbeh reči a čo oceňujem ešte viac – umožnili nám so Saškou komunikovať už v čase, keď ešte nevedela hovoriť.

Pomáhajú posunky komunikovať deťom s viacnásobným postihnutím?

Áno, môžu. Posunky sa využívajú ako jedna z alternatívnych foriem komunikácie napríklad u detí s mentálnym postihnutím alebo u detí, ktoré majú následkom telesného postihnutia narušenú schopnosť artikulovať, ale ich pohyby rúk a prstov ostali viac-menej zachované. Špeciálny pedagóg a logopéd vám pomôžu zvážiť, či by vo vašom prípade mohli byť posunky prínosom.

” Posunky sme začali zvažovať, keď sme si uvedomili, že náš syn s Downovým syndrómom dobre nepočuje, a nevedeli sme si predstaviť, ako s ním budeme komunikovať. Manžel našiel na nemeckých stránkach špeciálne kartičky s posunkami pre deti s Downovým syndrómom a vďaka surdopédke sme si uvedomili, že by to mohla byť cesta. Mali sme veľké obavy kvôli trom jazykom v našej rodine. Začali sme s Lukáškom s 15 kartičkami a prvou z nich bola kniha. Tento posunok sa naučil veľmi rýchlo a vždy, keď chcel s nami posunkovať – ukázal posunok knihy. Lukáško sa postupne naučil viac ako 100 posunkov a vďaka kartičkám s posunkami sa naučil hovoriť v dvoch jazykoch – s mamou iba po slovensky a s otcom po nemecky.

” Máme dieťa s viacnásobným postihnutím, pri ktorom je veľmi náročné čo i len nadviazať očný kontakt a udržať jeho pozornosť. Náš Riško mal z dôvodu iných závažných komplikácií diagnostikovanú poruchu sluchu až v roku a pol a dobre kompenzovanú načúvacími prístrojmi až v dvoch rokoch a deviatich mesiacoch ☺. Keď začal viac vnímať, rozhodli sme sa, že sa naučíme posunkovú reč. Počas víkendového kurzu sme sa naučili veľmi veľa posunkov, ale mnohé z nich v bežnej konverzácii s ním nepoužívame, a preto sme postupne začali posunky zabúdať. Časom sme zistili, že Riško, žiaľ, nebude tak rýchlo napredovať a jeho hrubá a jemná motorika nebudú dostatočne dobré na to, aby posunkoval sám. Zvažovali sme aj zjednodušené posunky alebo napríklad babysigns. Momentálne sa však javí, že nakoniec pôjdeme cestou alternatívnej komunikácie – elektronickou komunikačnou knihou v iPade. Práve zisťujeme možnosti. Napriek tomu, že posunky už aktívne nepoužívame, niektoré nám zostali zaužívané. A okrem toho, stále posunkujeme niektoré pesničky a básničky, pretože sa to Riškovi páči ☺.

Ak je posunkový jazyk „agramatický“, bude naše dieťa v dospelosti nesprávne používať gramatiku slovenského jazyka?

V prvom rade chceme povedať, že väčšina počujúcich rodičov na Slovensku, ktorí posunkujú so svojimi deťmi, používa tzv. kontaktné posunkovanie (posunkovanú slovenčinu). To znamená, že k bežnej hovorenej reči pridávajú štandardizované posunkky. V takomto prípade sa dieťa učí gramatiku slovenského jazyka prirodzene, pretože slová aj posunkky sú vo vete zoradené tak, ako znejú v slovenčine, a nie tak, ako by boli zoradené v prirodzenom posunkovom jazyku. Strach o agramatickosť teda nie je namieste. Rodičia si vyberajú takúto formu komunikácie preto, lebo je pre nich prirodzené, že na dieťa počas komunikácie aj hovoria, a nevedia si predstaviť, že by si mali vybrať medzi posunkom a hovorením. Ak by rodičia chceli komunikovať prirodzeným posunkovým jazykom, museli by vetu buď zaposunkovať, alebo hovoriť. Tieto dva jazyky by nemohli spojiť kvôli rozdielnej gramatike.

Ani v prípade prirodzeného posunkového jazyka však dieťa nemusí hovoriť agramaticky. Chce to len vytvoriť prostredie, kde si naplno zažije oba jazyky, stane sa bilingválne. Cez nepočujúcich sa naučí prirodzený posunkový jazyk a cez počujúcich rodičov zasa hovorený a písaný jazyk. Tento prístup pracuje veľa s ranou gramotnosťou a čítaním kníh. Vychádza z toho, že pravidelným čítaním s dieťaťom sa nielen rozširuje jeho slovná zásoba, ale dieťa sa zároveň počas čítania naučí vnímať, ako sa slová správne píšú a skladajú do viet. U detí, ktoré nedokážu vnímať dostatočne reč sluchom, sa v tomto prístupe kladie veľký dôraz na gramaticky správny písaný jazyk. Bohužiaľ, na Slovensku zatiaľ na takéto bilingválno-bilkulturálne vzdelávanie nie sú plošne vytvorené finančné ani personálne podmienky.

Vráťme sa teraz späť. Ak je pravda, že posunkovanie neovplyvňuje negatívne vývin reči, prečo teda mnohí dospelí nepočujúci ľudia okolo nás nevedia „dobre“ rozprávať? Tu je niekoľko dôvodov, prečo môže byť reč niektorých nepočujúcich ľudí, ktorí vyrastali v minulosti, agramatická a ich slovná zásoba malá:

1. **Neskorá diagnostika.** Dieťa nemalo prístup k jazyku od raného veku, keďže sa nevedelo o tom, že je nepočujúce. V našej knihe sme už mnohokrát spomínali, aké je pre vývin reči dôležité, aby deti s poruchou sluchu začali vnímať reč cez načúvacie prístroje najneskôr do šiesteho mesiaca, inak sa ich jazykový vývin začne oneskorovať. Gramatika slovenského jazyka je mimoriadne komplikovaná a dieťa sa ju rovnako ako slovnú zásobu učí spontánne – každodenným počúvaním. V minulosti sa pre nedostatočnú diagnostiku prichádzalo na to, že je dieťa nepočujúce, až okolo jeho tretieho, štvrtého

roku, keď jeho vývin reči zaostával natoľko, že už sa to nedalo ospravedlniť vetou „začne rozprávať neskôr, rovnako ako jeho tatko“. Tieto deti zameškali vzácny čas, keď je mozog plastický. Prvé slová a gramatiku začali vnímať v čase, keď už počujúce deti ovládajú tisíc slov (na konci tretieho roku), hovoria v komplikovaných troj-, päťslovných vetách, používajú množné číslo, predložky, skloňujú aj časujú. Niet sa čomu diviť, že mnohé tieto deti jazykový sklz nedobehli a v dospelosti je ich slovná zásoba málo bohatá a reč agramatická. Ako teda vidíte, agramatickú reč týchto detí môžeme pripísať na vrub neskorej diagnostike, a nie posunkovému jazyku.

Porucha sluchu u vášho dieťaťa však bola s veľkou pravdepodobnosťou objavená už v pôrodnici, čiže má úplne iné podmienky na vývin ako nepočujúce deti v minulosti.

2. **Nekvalitné prístroje, chýbal kochleárny implantát. Dieťa nemalo prístup k hovorenej reči od raného veku, pretože nemalo kvalitné a presne nastavené načúvacie prístroje.** Aj o tejto téme sa už popísalo dosť. Faktom je, že na rozdiel od súčasnosti, keď sú dostupné silné digitálne prístroje alebo kochleárny implantát, ktoré pomáhajú aj deťom s ťažkou poruchou sluchu vnímať reč, kedysi sa nosili veľké škatulkové prístroje zavesené na krku alebo opasku, ktoré síce zosilňovali zvuk reči, ale s ním aj všetky šumy a hluky okolo dieťaťa. O presnom, viacnásobnom technickom nastavení podľa audiogramu sa vtedy nedalo ani snívať. **Mnohé deti s ťažkou poruchou sluchu nemali prístup k celému spektru reči – viaceré predložky aj koncovky slov im boli sluchom nedostupné.** Všetky zvuky, ktoré deti nepočuli, museli logopédi a surdopédi pracne vyvodzovať pomocou hmatu. Niet sa čo diviť, že napriek všetkej drine bez skorého začiatku a s nekvalitnými prístrojmi ostala reč mnohých nepočujúcich detí menej zrozumiteľná a agramatická.

Aj v tomto má vaše dieťa iné podmienky na vývin ako nepočujúce deti v minulosti a ani táto príčina nesúvisí s posunkovým jazykom.

3. **Internáty a izolácia. Dieťa nemalo prirodzený rečový vzor – nepočulo v dostatočnom množstve gramaticky správnu hovorenú reč.** Ako viete, mnohé deti s poruchou sluchu vyrastali v minulosti v školách pre nepočujúce deti a internátoch. Keďže boli v tom čase ľudia so zdravotným postihnutím izolovaní, týmto deťom sa nedostávalo veľa príležitostí, aby sa priatelili s počujúcimi deťmi a zažívali bežné, každodenné konverzácie počujúcich dospelých. V prostredí, kde bolo počas celého dňa aj večera pokope veľa detí s oneskoreným vývinom reči, nemali deti dostatok rovesníkov ani dospelých, s ktorými by sa hrali a odpozorovali od nich správnu hovorenú reč. Intenzívna logopedická a špeciálnopedagogická starostlivosť kvalifikovaných odborníkov tieto podnety nedokázala plne nahradiť. V čase voľna používali medzi sebou mnohé tieto deti prirodzený posunkový jazyk, pretože bol pre ne prirodzenejší a vyjadrovali sa v ňom oveľa plynulejšie.

Hovorená reč bola vo voľnom čase v úzadí, občas dopĺňala posunkovanú konverzáciu. Komunikovalo sa predovšetkým v gramatike prirodzeného posunkového jazyka, gramatika slovenčiny sa precvičovala hlavne počas vzdelávania.

Trochu iná situácia je v špeciálnych školách teraz, keď vo viacerých z nich prebiehajú projekty opačnej integrácie, kde dochádza k prirodzeným rovesníckym kontaktom medzi počujúcimi aj nepočujúcimi deťmi. Viaceré deti, ktoré chodia do špeciálnych škôl, odvážajú rodičia poobede na krúžky, kde sa stretávajú s počujúcimi deťmi. Zároveň čoraz viac vidíme, že vďaka pokrokom v diagnostike a technológiách ostáva čoraz viac detí funkčne integrovaných v bežných škôlkach a školách. Tak vyrastajú v domácom prostredí, kde im rodičia a súrodenci môžu poskytnúť veľa podnetov na gramaticky správnu a bohatú hovorenú reč.

A ešte dve poznámky nakoniec:

! Je pravda, že z pohľadu počujúceho človeka sa javí prirodzený posunkový jazyk ako agramatický, lebo má iný slovosled, inak tvorí množné číslo, neskloňuje a nečasuje ako náš hovorený jazyk atď. Faktom však je, že agramatický nie je. Jednoducho je to plnohodnotný jazyk s vlastnou gramatikou, gramatikou odlišnou od slovenčiny. Na nemčinu by ste tiež nepovedali, že je agramatická, len preto, lebo dáva predpony slovies na koniec vety, čiže inak, ako to robíme v slovenčine.

! Na Slovensku máme šikovných a vzdelaných dospelých ľudí s poruchou sluchu, ktorí sa pohybujú v počujúcej aj Nepočujúcej komunite. Títo ľudia čítajú s porozumením a „napriek“ tomu, že používajú prirodzený posunkový jazyk, vedia aj veľmi pekne a gramaticky správne písať alebo rozprávať. V zahraničí je takýchto ľudí ešte viac. Veríme, že s nástupom včasnej diagnostiky a ranej intervencie bude takýchto úspešných nepočujúcich ľudí čoraz viac.

Je niečo negatívne na používaní posunkov? Ako sa to prejavuje?

Spýtali sme sa rodičov, ako to vidia oni:

”Negatívny je možno prístup z tej „druhej“ strany, zo strany počujúcich ľudí, ktorí nepoznajú posunkovú komunikáciu. A mrzí ma aj prístup starších surdopédov, ktorí tvrdia, že posunkový jazyk przní hovorený jazyk a že sa nepočujúce dieťa nikdy nenaučí dobre rozprávať, keď bude posunkovať. Našťastie to nie je pravda.

”Pri hospitalizácii v nemocnici som musela obhajovať moje rozhodnutie posunkovať s vlastným dieťaťom, keď povedali: „Ale so svojím synom neposunkujte.“ Vnímala som to ako mama asi takto: „Ale so svojím synom nekomunikujte.“ Bola som veľmi prekvapená

názormi niektorých odborníkov. Zistila som, že každý má iné skúsenosti, na ktorých založil svoje presvedčenie. Akoby si vo svojej profesii vytvorili kapitoly, ktoré sa ťažko prepisujú. Pochopila som, že nájsť porozumenie u niektorých odborníkov bude zatažkávajúci proces. V tých chvíľach som očakávala diskusiu, argumenty a dôkazy na otázku PREČO NIE?

- ” Za negatívne považujem to, že rukami robím množstvo činností a niekedy ich nemám voľné na posunkovanie. Napríklad keď umývam riad alebo nesiem v rukách tašky a potrebujem dieťaťu niečo povedať, tak mám ruky v danom momente nedostupné pre posunkovanie.

Je pravda, že niektoré deti uprednostňujú posunky pred hovorenou rečou?

Áno, je. Nevidíme to často u detí, ktoré majú dobrú kompenzáciu sluchu a vnímajú hovorenú reč okolo seba, ale aj také deti sú.

Podľa rozhovorov s kolegami by sa dali rozdeliť tieto deti do niekoľkých kategórií:

- Predčasne narodené deti, ktoré sa narodili výrazne nezrelé a sluch stratili predovšetkým vplyvom ototoxických antibiotík. Tieto deti zvyknú mať okrem poruchy sluchu aj výraznejšie oneskorenú jemnú a hrubú motoriku. S načúvacími prístrojmi alebo kochleárnym implantátom sa síce naučia porozumieť hovorenej reči, ale motorika hovoridiel, prípadne pridružené zdravotné problémy im naďalej sťažujú samotné hovorenie. Vďaka tomu, že na ne rodičia hovorili aj posunkovali súčasne, majú deti primeranú slovnú zásobu v posunkoch a vedia ju využiť pri aktívnej komunikácii s rodičom. U väčšiny týchto detí sa za pomoci logopéda postupne rozvinie aj hovorená reč, len im to trvá dlhšie.
- Deti rôzneho veku, ktoré majú narušenú sluchovú pamäť, a preto sa im slová zo sluchovej pamäti ťažko „vyťahujú“, alebo deti, ktoré majú okrem poruchy sluchu aj vývinovú dysfáziu (špecificky oneskorený vývin reči). Pre mnohé tieto deti je hovorenie veľká drina, a preto preferujú plynulejšiu komunikáciu v posunkoch. Nevzdávajú to s posunkami. Práve pre tieto deti môžu byť posunky záchrannou sieťou, pretože reč nenabieha spontánne. Pamätajte, že funkčná komunikácia v detstve je viac ako hovorená reč.
- Staršie deti, ktoré získali dobrú kompenzáciu sluchu zvyčajne až v neskorom veku. Tieto deti uprednostňujú posunky, pretože majú málo hovorených slov a posunky im ponúkajú plynulejšiu komunikáciu. U väčšiny z týchto detí „naskakuje“ hovorená reč pomalšie, pretože zameškali kritické obdobie pre vývin reči – obdobie prvých troch rokov.

- Deti, ktoré sa navonok zdajú „lenivé“. Nevyzerá, že by mali problém hovoriť prvé slová, napriek tomu ich nepoužívajú a namiesto nich použijú iba posunok bez hlasu. Nie sme si úplne isté, či by sme to nazvali lenivosťou, ale faktom je, že takéto deti sú.

Čo teda robiť? Sme presvedčené, že väčšina detí s poruchou sluchu začne používať svoj hlas, ak svoj hlas počujú a zároveň počujú, ako na ne ľudia hovoria. Opakovanie rečových zvukov, napodobňovanie pohybov úst, intonácie, rytmu a sily hlasu je pre deti prirodzený a hravý proces.

Ak napriek tomu používa vaše dieťa hovorenú reč menej ako posunky, nevzdávajte sa. Modelujte mu aj naďalej, ako hovoriť a posunkovať súčasne. Pochváľte ho za každý zvukový prejav, povzbudte ho, aby sa hralo s hlasom pri speve. Hrajte sa s ním veľa so zvukmi a vibráciami, šepotom a krikom. Je možné, že vaše dieťa nehovorí, pretože mu chýba radosť z počúvania svojho vlastného hlasu. Používajte veľa melodických citosloviec zvierat a dopravných prostriedkov alebo zvolaní – fiha, ach-jaj, ups, tra-dá, helá-hop... **Opakovanie zvukov, ktoré dieťa vydáva, a zároveň hry, ktorú robí, podporuje dieťa k vokalizácii a interakcii.** Namiesto tlaku na hovorenie preto imitujte všetko, čo vaše dieťa robí (a nie je proti domácim pravidlám), a pridajte k tomu zaujímavý zvuk. Ak napríklad dieťa parkuje auto, parkujte aj vy a zatrúbte pri tom, ak dieťa narazí s autom, narazte aj vy a vydajte zvuk hodný veľkej zrážky. Ak dieťa uspáva bábiku – urobte ššš-ššš alebo, naopak, wuá-wuá, aby bolo počuť, ako bába plače.

Ak dieťa začne produkovať slová, vytvorte situácie, ktoré ho „prinútiť“ hovoriť, aby získalo to, čo veľmi, veľmi chce. Nechajte ho vyberať si medzi obľúbenými vecami, jedlom, hračkami alebo aktivitami. Ak dieťa napríklad posunkuje, že chce čokoládu, odmodelujte to aj slovom a povzbudte ho „ešte čokoládu“. Čakajte, kým sa o zvukový prejav pokúsi. Hovorené slovo nasilu nevyžadujte, ale snažte sa dieťa k zvukovému prejavu vždy povzbudiť a akúkoľvek jeho snahu oceniť.

” S Mimou sme začali posunkovať, keď mala asi osem mesiacov – chceli sme jej „rozumieť“ čo najskôr. Skončili sme, keď mala asi rok a trištvrte. Všimla som si, že posunky využívala namiesto toho, aby odpovedala slovami, pritom hovoriť už niečo vedela, akoby bola pohodlná odpovedať a radšej posunkovala.

” Po troch rokoch, keď už naozaj nemáme problém s komunikáciou prostredníctvom posunkov, sme narazili aj na jedno veľké negatívum. Naša Alica už síce pekne vokalizuje, napodobňuje slabiky, dvojslabičné slová a používa niekoľko slov, no musíme ju k tomu veľmi motivovať a cielene nabádať. Len čo sa dostane do úplne rutinnej situácie doma, tak oveľa viac posunkuje, ako rozpráva.

Je to ťažké, naučiť sa s dieťaťom posunkovať?

Väčšina rodín, s ktorými pracujeme, sa rozhodla pre kontaktné posunkovanie (posunkovanú slovenčinu). Tieto rodiny hovoria a zároveň posunkujú to, čo hovoria. Kontaktné

posunkovanie si vybrali preto, lebo im umožňuje, aby pokračovali v hovorenom jazyku, ktorý je pre nich prirodzený, a zároveň umožnili deťom, aby vnímali hovorený jazyk aj vo vizuálnej podobe.

Naučiť sa základnú zásobu v posunkoch a tvoriť jednoduché vety v posunkoch zvládnu mnohí rodičia. Omnoho ťažšie je pre rodičov spomaliť a posunkovať každé slovo, ktoré hovoria tak, aby dieťa dostávalo kompletnú informáciu v hovorenej reči (sluchom) aj v posunkoch (zrakom). Dovoľme si tvrdiť, že väčšina rodín, ktoré poznáme, do tejto úrovne kontaktného posunkovania nedospela. Napriek tomu títo rodičia pokladajú posunkovanie za zmysluplné a prí-

nosné, pretože pomáha ich deťom zorientovať sa vo svete okolo nich. Faktom však ostáva, že čím plnšia a kompletnejšia je komunikácia v oboch jazykoch, tým väčší úžitok z komunikácie a učenia dieťa má. Chce to trpezlivosť a prax, začleňovať posunkový kúsok po kúsok do vášho života, ale dá sa to. Akokoľvek náročné sa to môže na začiatku zdať, nezabudnite, že komunikácia má byť predovšetkým o vzťahu, hre, zábave a príjemne strávenom spoločnom čase.

Naučiť sa prirodzený posunkový jazyk je pre počujúcich rodičov ťažšie ako kontaktné posunkovanie. Je to dané tým, že prirodzený posunkový jazyk je plnohodnotný jazyk a ako taký má svoju gramatiku, svoju posunkovú zásobu, spôsoby tvorenia nových posunkov aj ich spájania do väčších celkov. Učenie sa prirodzenému posunkovému jazyku by sa dalo porovnať s učением sa akéhokoľvek iného cudzieho jazyka. Viac sa o ňom môžete dozvedieť v prvom diele tejto publikácie v kapitole Metódy vzdelávania.

” Začiatky posunkovania boli veru náročné. Zapamätať si správnosť pohybu rúk, držanie rúk, jednotlivé držanie prstov... často som sa potrebovala vidieť... Ono sa to nezdá, ale i tu je potrebná veľká koncentrácia mysle a tela, disciplína a presnosť. Stačí inak pohnúť rukou a význam je iný. Prekonať náročné začiatky mi pomohol kurz posunkovej reči z Nadácie Pontis. Na ňom som spoznala nielen učiteľky, ale aj mnoho ďalších ľudí, ktorí mali rôzne dôvody naučiť sa aspoň základy posunkového jazyka.

” Na začiatku bolo ťažké to, že som mala predsudky. Chcela som, aby Paťko rozprával, nie posunkoval. Okrem toho mi bolo posunkovanie cudzie a zo začiatku až trápne. Neskôr som začala vnímať, že je to naše spojenie, že sme stále v kontakte a viem mu vysvetliť, čo potrebuje, a zároveň s ním môžem robiť všetky aktivity, ktoré by sme bez počutia a bez posunkov nemohli robiť – napríklad „rozprávať“ si o tom, čo práve spolu vidíme, čo Paťko chce, alebo si s ním čítať knihy... Pochopila som, že napriek tomu, že Paťko nepočuje, môžeme sa spolu baviť. Časom sa naučila posunkovať, okrem nás, aj moja sestra aj jej dcéra.

Ako dieťa pochopí, čo daný posunok znamená?

Vaše dieťa sa naučí rozumieť posunkom rovnako, ako by sa učilo rozumieť slovám. Zvládnutie posunkovej reči nie je pre bežné dieťa s poruchou sluchu o nič ťažšie ako zvládnutie hovorenej reči pre počujúce dieťa. Jediným dôležitým predpokladom je, že sa v jeho blízkosti bude posunková reč používať.

O tom, ako začať učiť dieťa posunky, píšeme viac v otázke Ako začať komunikovať posunkami s malým dieťaťom. Celý princíp spočíva v tom, že vždy, keď ukazujete na predmet alebo osobu, pridáte k tomu aj posunok. Posunok zopakujete tak často, ako sa to hodí. Napríklad: dieťa pozrie na auto a potom na vás. Vy ten moment využijete a zaposunkujete a poviete AUTO. „To je AUTO. Veľké AUTO. AUTO robí brm brm.“ Posunok AUTO zdôrazníte.

Ak dieťa opakovane zazrie posunok „auto“ VŽDY, keď ho bude držať v ruke, alebo vždy, keď si ho ukážete v knižke alebo na ulici, časom si spojí, že daná vec má označenie v posunkú „auto“. Ako vidíte, funguje to rovnako ako so slovami.

” U nás sa najviac osvedčilo učenie sa posunkov v každodenných situáciách a počas hry. Napríklad pri večernom stolovaní som pomenúvala a zároveň posunkovala jednotlivé potraviny a následne aj opisovala, ako natieram chlieb a pod. Tak sa učila naša Zuzka a zároveň aj tatino, ktorý nemá toľko času, aby sa cielene učil posunkuj.

” Od narodenia na Ninku posunkujeme, je to pre nás úplne prirodzené. Vôbec sme nerozmýšľali, odkedy s ňou začneme posunkovať, keďže sme nepočujúci rodičia. Na začiatku sme používali základné posunkuj – ako je „kúpať sa, papať“... O pár mesiacov, keď mala okolo pol roka, Ninka už vedela, čo jej posunkujem. Ukázala som jej „ideme sa kúpať“ a na jej tvári bola vidieť radosť. Vedela, čo ju čaká.

Kedy začne naše dieťa samo posunkovať?

Rýchlosť, s akou deti pochopia, že posunok niečo vyjadruje, závisí od veku dieťaťa, ale aj jeho inteligencie a zrakového vnímania. U niektorých detí je to hneď, u iných to trvá dva týždne alebo niekoľko mesiacov. Na prvé posunkuj dieťaťa si počkajte ešte trochu dlhšie. Je však úplne reálne, že ak na dieťaťko intenzívne posunkujete od bábätkovského veku, svoje prvé posunkuj začne používať skôr, ako počujúce deti povedia prvé slová. Je to dané tým, že urobiť napríklad posunok mlieko je jednoduchšie ako povedať slovo mlieko.

K veľkému nárastu posunkov dochádza v období od 18 mesiacov. Deti začínú kombinovať nielen dve gestá, gesto s posunkom, ale okolo dvoch rokov aj dva posunky dokopy. Začnú tak rovnako ako počujúce deti tvoriť prvé vety. Ak ste začali s dieťaťom intenzívne posunkovať neskôr, príde toto obdobie veľkého nárastu približne 18 mesiacov po tom, čo ste začali. Je to preto, lebo dieťa potrebuje „napozerať“ posunky rovnako dlho, ako by malo „napočúvať“ hovorené slová.

Skúseností ukazujú, že nepočujúce deti nepočujúcich rodičov majú porovnateľnú zásobu pojmov s počujúcimi deťmi počujúcich rodičov. Slovná zásoba posunkov trojročného dieťaťa, ktoré má síce veľkú sluchovú stratu, ale naučilo sa skoro posunkový jazyk, je veľmi bohatá. Trojročné nepočujúce dieťa je schopné pomocou posunkov vyjadriť všetko, čo počujúce dieťa slovami.

” S Jankou sme začali posunkovať, keď mala osem mesiacov. Svoje prvé posunky začala ukazovať asi ako 10-mesačná. Boli sme vtedy v štádiu „nasávania“ nových a nových posunkov, učili sa postupne, ako sa čo ukazuje. Na jeden moment asi nikdy nezabudnem, keď sme sedeli len tak v obývačke a čítali si knižky a Janka zrazu ukázala posunok včielky. A ja jej vravím: „Veď v knižke žiadna včielka nie je.“ A ona sa na mňa pozrela a ukázala smerom do obývačky na stenu. Ja som sa otočila a tam naozaj letela včielka. Toto bol prvý moment našej konverzácie ☺. Dnes už využívame posunky každý deň na všetko.

” Ludko mal 13 mesiacov, keď sme s ním začali posunkovať. Bolo to hneď po zistení diagnózy. My sme, prirodzene, veľa gestikulovali aj pred zistením diagnózy, ale posunkovanie konečne dávalo hlbší zmysel ☺ nášmu rozhovoru. Ludko začal posunkovať v podstate okamžite, hneď ako sme začali my. Uvedomila som si, že posunkovanie bolo dobrým riešením, keď Ludko zaposunkoval svoje prvé slovo. Bol to „maco“ ☺. Páčilo sa mu to a ja som uverila, že by to mohlo fungovať a mohli by sme si rozumieť...

Od čoho závisí, ako dobre dieťa posunkuje?

U detí s poruchou sluchu, ktoré majú počujúcich rodičov, závisí ich schopnosť efektívne komunikovať v posunkoch od viacerých faktorov:

- vek, keď ste začali s dieťaťom posunkovať,
- schopnosť imitácie dieťaťa (dieťa vie zopakovať pohyby, ktoré vidí, že robíte rukami),
- pridružené potiahnutie dieťaťa – mentálne, telesné, zrakové,

- vaša schopnosť rozširovať svoju posunkovú zásobu (vždy by ste mali byť aspoň o pár krokov pred dieťaťom),
- vaša schopnosť posunkovať čo **najviac** počas **celého** dňa (posunkujem všetko, čo hovorím),
- posunkujúce modely – čím viac vidí dieťa okolo seba ľudí, ktorí posunkujú, tým väčšiu má šancu si posunky zapamätať. Je to rovnaké ako s hovoreným jazykom – čím viac slová počuje, tým skôr sa ich naučí. Modelom pre vaše dieťa môžete byť vy, súrodenci, iné deti s poruchou sluchu alebo dospelí nepočujúci.

V ktorom momente začne dieťa k posunkom aj hovoriť?

To závisí od dieťaťa aj prostredia, v akom vyrastá. Za predpokladu, že má dieťa dobre nastavené a vyhovujúce načúvacie prístroje od raného veku, nemá pridružené postihnutia a vy na neho hovoríte a posunkujete od niekoľkých mesiacov, s veľkou pravdepodobnosťou uvidíte, že bude hrkútať a džavotať podobne ako počujúce deti. Bude používať hlas počas toho, ako bude tvoriť prvé gestá a posunky.

Zároveň však vídame deti, u ktorých je v určitom veku rozdiel medzi úrovňou hovorenej reči a posunkovej reči markantný. Väčšinou ide o posunkujúce deti s ťažšou poruchou sluchu, ktoré dostali z rôznych dôvodov kvalitné prístroje neskoro, prípadne im prístroje nestačili a veľmi dlho čakali na implantáciu. U týchto detí vidíme, že sú schopné vo veku dva až dva a pol roka tvoriť celé vety v posunkoch, ale hovorené slovo alebo slabiku pridávajú iba kde-tu. Ich hovorená reč výrazne zaostáva za posunkovou rečou, pretože nemali vytvorené dostatočné podmienky na vnímanie hovorenej reči sluchom. Mnohé tieto deti sa rozhovorili až po prenasťavení alebo zmene načúvacích prístrojov za veľmi výkonné prístroje alebo po implantácii.

„ Prvé vyslovené slová prišli päť mesiacov po implantácii. Boli to mama, tato, auto, papať, toto, kde je. V tom čas už Tomi vedel 130 posunkov.

„ Posunky nám nesmierne pomohli v začiatkoch pri komunikácii. Zrazu sme si vedeli všetko vysvetliť... aj zložité úkony. René sa veľmi rýchlo chytal na posunky. Čoskoro hovoril v posunkoch v niekoľko početných vetách. Verbálne v tom istom čase zvládol povedať „ma – a – e... ba...“ Nič, čo by dalo zmysel. Až neskôr sa to zmenilo a teraz rozpráva už aj orálne v celých vetách.

Bez ohľadu na to, v akom veku hovorená reč naskočí, chceme vás povzbudiť, aby ste neprestali posunky používať hneď, ako započujete prvé slová vašich detí. Počkajte aspoň do obdobia, keď už dieťa v hovorenej reči vytvorí dvoj-, trojslovné vety, aby bolo schopné aj bez posunkov

vyjadriť všetko, čo mu beží hlavou. Zvážte, či je to v poriadku, že pripravíte dieťa o funkčnú komunikáciu a odkážete ho **znova** na jednoslovné výpovede, tentoraz v hovorenej reči. Okrem toho, zvážte, či nebude pre vaše dieťa výhodou, ak si zachová komunikačný prostriedok, ktorý mu môže otvoriť dvere do sveta nepočujúcich.

Prstová abeceda je iba pre dospelákov, však?

Odpoveď na túto otázku sa líši podľa krajiny, v ktorej prstovú abecedu používate. Podľa toho, čo na Slovensku vidíme, jednoručná prstová abeceda (prstovka) sa tu používa pri komunikácii a vzdelávaní nepočujúcich detí oveľa menej často ako napríklad v Amerike. Je to škoda, pretože používanie prstovej abecedy má nesporný význam.

1. Výskum ukázal, že nepočujúce deti, ktoré sú od malička vystavené prstovej abecede, majú výborný základ pre budúce čítanie, a preto zvyknú byť aj veľmi dobrí čitatelia.
2. Prstová abeceda pomáha deťom pri budúcom písaní, pretože deti od malička vnímajú, že poradie hlások v slove sa nemôže zamieňať. Prepojenie medzi písaním a prstovkou vzniká už v ranom veku tak, že deti vidia nové slová v trojkombinácii „posunok – prstovka – písané slovo“.
3. Vďaka prstovej abecede sa dieťaťu rozširuje slovná zásoba v slovenčine. Čím väčšiu slovnú zásobu už dieťa má, tým rýchlejšie sa učí ďalšie nové slová, pretože už má jazykový základ, na ktorom môže stavať.
4. Prstová abeceda pomáha pri osvojení si správnych gramatických pravidiel. Tým, že dieťaťu vyhláskujeme určité slovo, môžeme ho upozorniť na iný tvar slova, ak zmení napr. množné číslo, rod, časovanie alebo skloňovanie.

Rodičia nepočujúcich detí v Amerike používajú jednoručnú prstovú abecedu (tzv. fingerspelling) s deťmi už od narodenia. Z výskumov, ale aj videí, ktoré sú dostupné na internete, je krásne vidieť, že nepočujúce deti nepočujúcich rodičov začínajú vnímať prstovú abecedu veľmi skoro. Okolo 13 mesiacov sa pokúšajú napodobniť prstovku celou rukou a vo veku medzi druhým až tretím rokom sa samy snažia ukazovať prstovou abecedou známe krátke slová. Samozrejme, že zo začiatku tieto deti nevnímajú jednotlivé písmená v slove. Slovo ukázané v prstovej abecede vnímajú skôr ako celok, akoby to bol jeden posunok. Až neskôr, okolo štvrtého roku si uvedomia, že sú v danom „posunku“ skutočné písmená. Ich motorika sa medzitým tak zlepši, že sú schopné pomerne presne zopakovať nielen jednoduché písmená ako A, B, C, O, S, ale aj zložitejšie písmená akými, sú F, K, P alebo R.

Viac o prstovej abecede a o tom, ako vyzerajú jednotlivé prstové znaky slovenskej abecedy, sa dozviete v prvej knihe v kapitole Metódy komunikácie.

” Posunky sme využívali s Lydkou všade a pri každej príležitosti. Bola to taká úplne bežná komunikácia matky s dieťaťom, keď som ja hovorila a výraznejšie artikulovala a zároveň používala posunky ☺. Veľa sme používali aj prstovú abecedu a globálne čítanie. Lydka už ako dvojročná vďaka prstovej abecede poznala celú abecedu a postupne si začala sama písmenká spájať do slabík a slov. Pamätám si, že prvé, čo len tak spontánne pri pozeraní telky prečítala, bolo logo HBO ☺.

Tipy, ako sa naučiť používať prstovú abecedu:

1. Dajte si plagát s prstovou abecedou na stenu, aby sa vám jednotlivé písmená vryli prirodzene do pamäti.
2. Pri prstovke držte zápästie čo najviac uvoľnené.
3. Aby sa vám pri nácviku nehýbala ruka pri každom písmene hore-dole, môžete si lakeť „prstujúcej“ ruky oprieť o stôl alebo ho podoprieť druhou rukou.
4. Pri prstovej abecede musí byť dlaň otočená smerom k osobe, s ktorou komunikujete. Ak ruku neustále otáčate k sebe, postavte sa pred zrkadlo a skúšajte prstovku tak, že sa na seba budete dívať do zrkadla.
5. Zo začiatku sa zamerajte na citoslovciá, meno vášho dieťa a iné mená v rodine. Ukazujte tieto slová pred dieťaťom a povzbudte ho, aby ich robilo tiež. Pokračovať môžete s menami obľúbených rozprávkových postavičiek, názvami jedál, pitia alebo často navštevovaných obchodov.
6. Nájdite si čas, aby ste si každý deň precvičili prstovú abecedu – ukazujte si názvy ulíc na prechádzke, hlášky z reklamy alebo názvy obľúbených skupín a pesničiek.
7. Ak zobrazujete prstovou abecedou celé slová, robte medzi slovami malé pauzy.
8. Precvičujte si nielen to, či viete dané písmená zobraziť, ale aj to, či viete „čítať“ slová v prstovej abecede, ktoré ukazuje niekto iný.
9. Keď „prstujete“, majte ruku na úrovni krku alebo blízko vašej tváre, ale nezacláňajte si ústa, aby ľudia vedeli odzrieť to, čo ukazujete.
10. Neriešte rýchlosť. Dôležitejšie ako rýchlosť je, aby boli písmená zreteľné. Rýchlosť príde neskôr.

A dobrá rada z vlastnej skúsenosti: „Neprstujte“ príliš rýchlo pred nepočujúcimi. Budú mať pocit, že viete rovnako rýchlo prečítať to, čo oni ukazujú vám, ako to, čo viete ukázať vy im ☺. Pamätajte, že je omnoho jednoduchšie naučiť sa používať prstovú abecedu, ako ju čítať, keď ju produkuje niekto iný.

Dve stratégie, ako začať používať prstovú abecedu s malými deťmi:

- a) **Sendvič.** Táto stratégia prepája prstovú abecedu s posunkami. Poradie môže byť posunok – prstová abeceda – posunok alebo prstová abeceda – posunok – prstová abeceda.

b) Prepájanie. V tomto prípade sa snažíte u dieťaťa vytvoriť spojenie medzi prstovou abecedou, posunkom a písaným textom.

1. Zobrazte v prstovke L-I-E-N-K-A.
2. Zaposunkujte LIENKA.
3. Ukážte na kartičku so slovom lienka alebo napíšte priamo pred dieťaťom slovo lienka na papier.

Rodinné hry, ktoré pomáhajú precvičiť si prstovú abecedu:

1. **„Prstované“ posunky.** Jeden člen rodiny slovo zaposunkuje a druhý ho ukáže v prstovej abecede alebo naopak. Všetci sa vystriedajú.
2. **„Prstovaná“ večera.** Namiesto posunkovania alebo rozprávania budete všetci komunikovať iba v prstovej abecede.
3. **Opozitá.** Napíšte rôzne bežné slová na papieriky a vložte ich do misky. Po tom, čo si papierik vytiahnete, neukazujete ho iným. Vašou úlohou je ukázať v prstovej abecede **opak** toho, čo je napísané na papieriku. Napríklad ak si vytiahnete kartičku so slovom „deň“, „zaprstujete“ slovo „noc“. Ak si vytiahnete kartičku so slovom „teplý“ – „zaprstujete“ slovo „studený“.
4. **Písmenkový futbal.** Hráči sa striedajú s tým, že každé nové slovo sa musí začínať na posledné písmeno z predchádzajúceho slova. Začnete napríklad so slovom A-U-T-O. Ďalší hráč musí ukázať v prstovej abecede slovo, ktoré začína na O, poslednú hlásku v slove auto, čiže napríklad slovo O-L-E-J. Ďalší bude pokračovať so slovom začínajúcim sa na písmeno J.
5. **Geografické kvízy alebo hry s mapami** – niekto povie hlavné mesto, iný posunkom odpovie štát, v ktorom sa nachádza.

Časté otázky rodičov po tom, čo sa rozhodli posunkovať

Kde sa môžeme posunky naučiť?

Na Slovensku máte niekoľko možností. Výber závisí od toho, čo je vám dostupné fyzicky, finančne, prípadne toho, či máte šancu stretávať sa s dospelými nepočujúcimi osobami.

1. **Kurz posunkového jazyka a kontaktného posunkovania** ponúkajú viaceré organizácie. Ich prístup sa líši podľa toho, či učia prirodzený posunkový jazyk (jazyk s vlastnou gramatikou) alebo tzv. kontaktné posunkovanie (posunky spojené s hovorenou rečou, kde sa dodržiava gramatika hovorenej reči). Učenie sa posunkov v skupine má jednu veľkú výhodu – je tam vždy niekto, kto vás v prípade zle realizovaného posunkov opravi.

Kurzy na Slovensku robí pravidelne napr. Kresťanské centrum nepočujúcich, Nadácia Pontis v spolupráci s fondom Telekom a niektoré lokálne kluby nepočujúcich. Špecifikom týchto kurzov je, že ich často robia dospelé nepočujúce osoby alebo počujúce deti nepočujúcich rodičov, ktoré vedú výborne posunkovať, keďže sa v nepočujúcom prostredí pohybujú celý život. Niektoré organizácie sú po dohode ochotné urobiť aj špeciálne kurzy pre rodičov, pretože vedú, že komunikácia s malými deťmi sa líši od komunikácie s dospelými.

Posunkový jazyk sa čoraz viac dostáva do povedomia verejnosti. Je preto pravdepodobné, že sa na kurzoch stretnete aj s ľuďmi, ktorí nemajú v rodine nikoho nepočujúceho a posunkovať sa rozhodli iba preto, aby vytvorili svet s menšími bariérami pre ľudí s poruchou sluchu.

Základnú posunkovú zásobu sa môžete zároveň naučiť na kurzoch v rámci škôl pre deti so sluchovým postihnutím a v niektorých centrách špeciálnopedagogického poradenstva.

” Posunkovať sme so Simonkou začali vo veku 18 mesiacov. V tom čase sme sa dostali k surdopédke, ktorá nás učila posunky, a vďaka tomu sme mohli začať posunkovať.

” Keď som zistila, že jednoduché posunky už nestačia a je potrebné spájať slová do viet a vyjadriť nejakú ucelenú myšlienku, nevedela som si s tým rady. Rozhodla som sa navštevovať začiatočnícky kurz posunkového jazyka v jednom centre nepočujúcich v Bratislave. Nielenže veľmi narástla moja slovná zásoba, ale pochopila som, že nepočujúci inak vyjadrujú myšlienky a inak spájajú slová do vety. A hlavne, dostala som spätnú väzbu. Lektor ma opravil, vysvetlil mi, v čom som urobila chybu, ako to mám vyjadriť správne. To prostredníctvom internetu nie je možné. Ďalším pozitívom kurzu bola, samozrejme, priama komunikácia s lektorom a ostatnými účastníkmi kurzu. Pre mňa bol tento kurz nenahraditeľnou skúsenosťou. Každému rodičovi, ktorý sa rozhodol posunkovať, by som určite odporučila aspoň začiatočnícky kurz.

2. **Knižky a slovníky** so základnou posunkovou zásobou sú dobrou voľbou na precvičenie už naučenej slovnej zásoby. Pre rodičov detí s poruchou sluchu vyšli publikácie Svet v posunkoch a Päť prstiek na ruke, ktoré sú však dostupné už iba v knižniciach.

V rámci slovníkov slovenského posunkového jazyka vyšli na Slovensku Frekvenčný slovník posunkového jazyka, Kvalita života pre sluchovo postihnutých, Posunková zásoba z oblasti Kultúra a náboženstvo. Základy posunkového jazyka I a II, Školské posunky I.

3. **DVD nosiče** – ponúkajú slovnú zásobu z oblasti rodiny, zdravotníctva. Nájdete tu nosiče so základnou zásobou, ale aj úzko zamerané okruhy ako rozprávky, koledy, preklady známych piesní.

” Doma sme začali najprv intuitívne používať základné detské posunky, to asi používajú aj mamy počujúcich detičiek. Potom sme pridávali tie, ktoré sme si zapamätali z kurzov a taktiež z knihy posunkov. Tiež sme mali DVD s posunkami, ktoré nám zapožičali v škole pre nepočujúcich.

4. **Web a YouTube** sú obľúbeným zdrojom posunkov pre mnohé rodiny. Na stránkach www.nepocujucedieta.sk, www.nepocujuci.sk alebo www.infosluch.sk nájdete základnú posunkovú zásobu. Na YouTube nájdete napríklad kanál s názvom NepocujuceDieta.sk, ktorý uverejnil video s názvom Posunky – riekanky a pesničky. Zároveň tam nájdete kanál Róbert Šarina, ktorý vo videách s názvom Posunky 1-13 pontis-telekom preposunkoval slovnú zásobu z knihy od Effety – Základy posunkového jazyka I.

” Prvé posunky sme sa naučili z internetu – www.nepocujucedieta.sk. Po večeroch som si pozerala videá na internete, kde sú v posunkoch riekanky pre deti, základné frázy, no a v súčasnosti chodíme na kurz posunkového jazyka, kde sa spolu s ostatnými rodičmi nepočujúcich detí učíme posunky vhodné pre výchovu našich nepočujúcich detičiek.

5. **Priamo od dospelých nepočujúcich vo vašom okolí**, s ktorými sa môžete zoznámiť. Je ideálne, ak máte možnosť pravidelne prichádzať s nepočujúcimi do kontaktu, pretože vás to núti používať naučené posunky a zároveň zistíte, čo všetko už viete „povedať“. V Bratislave sa nepočujúce maminky stretávajú napríklad v rámci Prešporkova, ale stretnúť ich môžete aj v školách pre deti s poruchou sluchu alebo v lokálnych kluboch nepočujúcich.

Sú nejaké triky alebo „know-how“, ako sa naučiť čo najskôr posunkovať?

Asi vás nepotešíme, chce to hlavne cvik, cvik a cvik a k tomu ešte odhodlanie a pozitívne naladenie. Tu je však niekoľko tipov zozbieraných z literatúry aj od rodičov:

Každý týždeň sa naučte niekoľko nových posunkov. Každý nový posunok použite aspoň štyri-, päťkrát za deň, každý deň v týždni, aby ste si ho „priklincovali“ do pamäti. Skúste ho používať v rôznych frázach alebo krátkych vetách. Ak si to dobre spočítate, tak poviete každý nový posunok 35-krát za týždeň. To je už slušný základ na zapamätanie ☺.

Zakúpte si DVD a ak je to možné, skúste si kúsok z neho pozrieť počas obedňajšej prestávky. Ak to cez obed nejde, vyčleňte si na pozeranie DVD **každý večer** 10 minút. Vyberte si napríklad oblasť hračky a z nej sa

naučte tie hračky, ktoré sú okolo vás v byte a dieťa sa s nimi rado hrá. Takto pokračujte aj v iných oblastiach.

Dajte si obrázky nových posunkov na chladničku alebo na dvere do záchoda, aby ste ich mali stále na očiach. Uistite sa, že ich dobre vidia všetci členovia rodiny (aj tí menší).

Ak je to možné, majte slovník alebo knižku s posunkami vždy poruke. Pokojne sa zastavte a vyhľadajte si v ňom posunok, keď na niečo dôležité, čo posunkovať neviete, narazíte. Povzbudte dieťa (ak už má na to vek), aby sa tiež na obrázok pozrelo a skúsilo posunok napodobniť.

Ak je to možné, skúste sa zoznámiť s nepočujúcou mamičkou, ktorá by vás základné posunky naučila. Skúste sa opýtať v školách pre deti s poruchou sluchu alebo v kluboch pre nepočujúcich, či tam nie je nepočujúca maminka s malým dieťaťom, s ktorou by ste mohli tráviť čas. Samozrejme, môže to byť aj otecko ☺.

Nájdite si počas týždňa **pravidelný čas**, keď si nielen vy, ale aj ostatní členovia rodiny sadnete k sledovaniu alebo učeniu posunkov. Tipy na spoločné posunkové hry uvádzame v otázke Stačí, ak budem na dieťa posunkovať ja?

Zoberte si jednoduché knižky a leporelá a posunkujte s dieťaťom slová, ktoré už poznáte. Ak vidíte v knižke obrázok, ktorý dieťa zaujíma, ale vy naň posunok zatiaľ nemáte, vyhľadajte si ho po čítaní v slovníku alebo na internete. Takto budete môcť rozširovať svoju zásobu a postupne preposunkovávať viac a viac slov z obľúbených knižiek.

Ak nerozumiete, čo vám dieťa alebo dospelý nepočujúci človek posunkuje, nekývajte hlavou, že rozumiete. Nebojte sa pýtať.

Buďte k sebe trpezliví. Naučiť sa posunkovať chce čas. Ak vás prepadá zúfalstvo, upokojte sa a užite si spoločný čas s dieťaťom. Zamerajte sa na posunky, ktoré už viete. V tomto momente sa netrápte tým, že neposunkujete všetko, čo hovoríte... časom to príde. Jednoducho sa zamerajte na tie posunky, ktoré už viete, ktoré sa práve učíte. Zo začiatku totiž vôbec nie je dôležité, koľko posunkov už viete. Dôležité je, či posunky, ktoré už viete, **majú pre dieťa význam** (posunok mesto je pre bábätko menej zmysluplný ako napríklad posunok auto alebo jesť) a **či ich používate v správnom čase** (vtedy, keď má dieťa o predmet alebo osobu záujem, a nie vtedy, keď o tom silou-mocou chcete hovoriť vy).

Pamätajte si, že rýchlosť posunkovania nie je zo začiatku ani zďaleka taká dôležitá ako to, či vaše dieťa chápe, čo mu chcete povedať, či vníma vašu lásku, snahu, trpezlivosť a ochotu mu načúvať.

- ” Nemáme žiadne špeciálne know-how. Ak sa chcete naučiť posunky, musíte len úprimne chcieť a plávať, plávať, stále plávať ☺.
- ” S manželom sme sa prihlásili na kurz posunkového jazyka v Košiciach. Veľmi nám s posunkami pomohla aj naša mobilná pedagogička, ktorá učila posunky mňa. Našich starých rodičov už učí samotná Natálka ☺. Keďže jej chcú rozumieť, vždy im vysvetľujeme, čo práve ukázala. Učia sa pomaly s ňou. Starým rodičom sme zároveň dali pár materiálov, ktoré nám doma nechala mobilná pedagogička. Boli to zvieratká v posunkoch, prstová abeceda a niektoré detské babysign posunky.

Na čo nemáme pri kontaktnom posunkovaní zabúdať?

Ako sme už viackrát spomenuli, väčšina počujúcich rodičov používa s deťmi s poruchou sluchu kontaktné posunkovanie alebo tzv. simultánnu komunikáciu (posunkovanú slovenčinu). Na to, aby malo vaše dieťa čo najviac úžitku z tohto prístupu a posunkovanie pomáhalo rozvoju hovorenej reči a jazyka, pokúsili sme sa pre vás zhrnúť základné pravidlá.

Päť základných pravidiel efektívnej simultánnej komunikácie:

- 🔗 **Posunkujte VŠETKO, čo hovoríte.** Nebojte sa toho, že na začiatku viete iba jeden – dva posunky. Postupne, ako začnete chodiť na kurzy posunkového jazyka, kúpíte si DVD alebo knižku s posunkami alebo sa začnete učiť posunky z internetu, začne sa aj vaša posunková zásoba obohacovať. Je prirodzené, že zo začiatku budete hovoriť viac ako posunkovať, postupne však začne posunkov vo vete pribúdať. Ak budete vždy aspoň „o pár krokov“ pred dieťaťom, budete na dobrej ceste.

Občas sa stáva, že na začiatku toho, ako dieťa začína komunikovať, používa posunky viac ako reč. Nezlaknite sa toho. Pokračujte aj naďalej v modelovaní hovorenia a posunkovania naraz. Deti kopírujú všetko, čo vidia. Keď vás dieťa pravidelne uvidí hovoriť aj posunkovať, aj ono začne používať svoj hlas pri posunkovaní viac a viac.

- 🔗 **Posunkujte zo začiatku predovšetkým pozitívne informácie a využívajte záujem dieťaťa.** Pokiaľ sa na začiatku naučíte hlavne „negatívne“ posunky ako „nie, nerob to, si neposlušný“, tak vaše dieťa nebude chcieť reagovať. Rovnako ako pri rozvoji hovorenej reči, aj tu využívajte záujem dieťaťa a posunkujte, na čo sa díva, čo vám ukazuje. Ťažko naučíte dieťa posunok „tanier“, keď sa počas celého jedla díva von z okna a sleduje otáčajúci sa žeriav. Ak však začnete ukazovať na žeriav a posunkovať o ňom, s veľkou pravdepodobnosťou si získate jeho pozornosť.

Pomalšie tempo nie je na škodu. Je samozrejmé, že zo začiatku budete hovoriť veľmi pomaly, aby ste stíhali preposunkovať aspoň základ toho, čo hovoríte. Chvíľu to trvá, kým sa vám posunok vybaví v mysli. Chce to iba odhodlanie a prax. Postupne, ako budete s dieťaťom používať tie isté vety a frázy znova a znova, aj vaše posunkovanie sa bude zlepšovať a vaša schopnosť udržať tempo s hovorenou rečou bude narastať. V každom prípade vám na začiatku bude do kariet nahrávať fakt, že ani na malé počujúce bábätká nezvykneme hovoriť rýchlo. Odporúča sa pomalšie tempo a vyjadrovanie v krátkych vetách. Dáva vám to ideálny štart na učenie sa posunkov v jednoduchých spojeniach ☺.

Zapojte sluch do vzájomnej komunikácie čo najviac, ako sa dá. To, že základnou podmienkou rozvoja hovorenej reči je celodenné nosenie načúvacích prístrojov alebo kochleárneho implantátu, je samozrejmé. Svet okolo dieťaťa je plný zaujímavých zvukov, a tak ich treba využiť na rozvoj reči. Ak napríklad niekto klope na dvere, namiesto toho, aby ste sa zdvihli a odišli, môžete pred dieťaťom povedať a zaposunkovať: „Počujem klop, klop... Kto je tam?“ Ak započujete vonku električku, ukážte na ňu a povedzte: „Cink, cink. Dávajte pozor! Idéééé.“ Vždy ukážete na zdroj zvuku a vysvetlite, čo ten zvuk znamená. Vaše dieťa možno popri posunku dvere alebo električka začne imitovať hlasom práve tieto zaujímavé zvuky a citoslovčia.

Aj pre dieťa, ktoré nepočuje všetky zvuky, je sluchová integrácia v simultánnej komunikácii dôležitá, pretože pomáha deťom porozumieť, že ľudia reagujú nejakým spôsobom na zvuky okolo nich. Dieťa síce nemusí počuť zvuk zvončeka pri dverách, vy mu však môžete pomocou posunkov vysvetliť, že idete otvoriť dvere, lebo ste zvonček počuli. Dieťa tak pochopí, prečo ste naraz nečakane vstali, odišli k dverám a pozeráte do otvorených dverí.

Dajte dieťaťu čas. Buďte citliví a nechajte dieťaťu čas odpovedať vám. Rodičia často zabúdajú, že nekonverzujú s dospelákom. Malé dieťa potrebuje omnoho viac času, aby si uvedomilo, čo mu bolo povedané a ako chce na to zareagovať. Nepomáhajte dieťaťu príliš skoro s odpoveďou. Dajte mu aspoň päť, desať sekúnd, aby si mohlo premyslieť odpoveď na otázku. Nie je kam sa ponáhľať. Tak ako aj vám trvá, kým sa vám nový posunok vybaví v pamäti, aj dieťaťu môže dlhší čas trvať, kým príde na správne slovo alebo posunok. Nezabudnite, že odpoveďou nie je len posunok alebo slovo. Môže to byť aj gesto alebo mimika tváre.

Používajte simultánnu komunikáciu dôsledne. Čím viac slová počujem, tým viac sa reč učím. Čím viac posunky vidím, tým skôr sa ich naučím. Spomeňte si na to, kolkokrát ste museli počuť cudzie slovo, kým ste si ho zapamätali. Princíp je rovnaký. Nemôžete očakávať, že dieťa začne posunkovať slovo lopta, keď ho použijete iba raz z piatich situácií, keď o lopte hovoríte. Použite preto posunok lopta VŽDY, a to aj vtedy, ak by ste zatiaľ zvýšné posunky vo vete ešte nepoznali.

Uvedomte si, že dieťa má úžitok z každého momentu, keď vidí okolo seba posunky. Používajte preto posunky na všetko – názvy predmetov, mená ľudí, vyjadrenie potrieb, pocitov alebo každodenných aktivít. Používajte ich počas hry, čítania aj učenia.

Neobmedzujte sa na jednoslovné výpovede. Dieťa potrebuje každodenne vidieť, ako slová a posunky skladáte do jednoduchých viet a ako dávate v posunkoch otázky. To je prirodzený a najjednoduchší spôsob, ako sa naučí myslieť v jazyku.

Stačí, ak budem na dieťa posunkovať ja?

Je veľmi nápomocné, ak sa naučí posunkovať čo najviac členov rodiny, ktorí prichádzajú s dieťaťom pravidelne do kontaktu. Vieme však, že v mnohých rodinách sa to z viacerých dôvodov nepodarilo a posunkoval iba jeden z rodičov alebo obaja rodičia a viac nik. Stalo sa tak preto, lebo sa rodičia nezhodli na vhodnej komunikačnej metóde, alebo preto, že spojiť posunok a slovo bolo pre jedného z partnerov ťažké. Občas sa stáva, že jeden z rodičov dlhšiu dobu neposunkoval, ale neskôr začal. Zvyčajne mu k tomu „dopomohlo“ samotné dieťa tým, že ho rodič videl opakovanne posunkovať s druhým rodičom a bolo mu ľúto, že ich konverzácii nerozumie.

Dôvody, prečo by mali posunkovať viacerí:

1. Nepočujúci ľudia sa často sťažujú, že sa ako deti cítili v rodine osamelí. **Ak posunkujú viacerí, dieťa sa cíti začlenené.** Vie, že môže prísť za kýmkoľvek a bude mu porozumené. Nepotrebuje tlmočníka (najčastejšie mamu), ktorý by pomáhal ostatným v rodine porozumieť mu. Aj ostatní členovia sa budú cítiť lepšie, ak nebudú od tlmočníka závislí a nemusia čakať, kým sa vráti z nákupu alebo práce.
2. **Čím viac ľudí posunkuje, tým skôr dieťa posunky napozera a naučí sa ich.** Ak majú posunky aspoň dočasne nahradiť obmedzenú schopnosť dieťaťa komunikovať hovorenou rečou, je dôležité, aby si dieťa vybudovalo veľkú posunkovú zásobu čo najskôr.
3. **Čím viac ľudí posunkuje, tým viac sa dieťa dozvie a naučí o svete.** Bezbariérové prostredie je to, kde ľudia posunkujú vždy, keď je prítomné nepočujúce dieťa. Prečo? Aby mohlo „vidieť“ všetky tie bežné konverzácie, ktoré počujúce dieťa prirodzene vníma len tým, že je v prostredí, kde sa rodičia v jeho prítomnosti rozprávajú. Ukázalo sa totiž, že práve to, že deti s poruchou sluchu prepočujú bežné konverzácie okolo nich, spôsobuje, že majú menšie znalosti o tom, ako svet funguje.

Nápady, ako vtiahnuť ďalších ľudí do posunkovania:

- Vyveste si na dvere **plagát s prstovou abecedou**. Väčšinu detí aj dospelých to zaujme. Bude to skvelá príležitosť hovoriť s ľuďmi o posunkoch. Takýto plagát môžete priniesť aj do škôlky alebo krúžku, ktorý dieťa navštevuje.
- **„Pripni-to“ na mesiac.** Prekopírujte z knižky alebo pexesa malé kartičky s posunkami, zalaminujte ich a prilepte na rôzne predmety v byte. Buďte tvoriví – papieriky môžete

prilepiť na obľúbené jedlo v chladničke, ale aj na toaletný papier v záchode. Po mesiaci, keď už všetci posunkový ovládajú, založte kartičky do obalu a vymeňte za ďalšie.

- **Tiché divadelné večere.** Z času na čas si urobte spoločnú večeru, počas ktorej vypnete hlas a budete iba posunkovať, gestikulovať alebo používať pantomímu. Namiesto toho, aby ste rozprávali, budete si precvičovať posunkový a vaše herecké schopnosti ☺.
- **Pesničky 1.** Starí rodičia majú určite obľúbené pesničky. Je jedno, či sú to folklórne alebo moderné z rádia. Prekvapte ich tým, že im preposunkujete niektorú z ich obľúbených.
- **Pesničky 2.** Požiadajte všetkých členov rodiny, aby vybrali pesničku, ktorú sa na kurze naučíte posunkovať. Urobte si zoznam a učte sa ich posunkovať jednu po druhej, kým ich nezvládnete všetky. Učiteľa posunkového jazyka môžete poprosiť, či si môžete preposunkované pesničky natočiť na video, aby ste si pesničku mohli viackrát precvičiť aj v domácom prostredí. Doma si potom urobte predstavenie s odovzdávaním cien ☺.
- **Rýmovačky, básničky a detské pesničky.** Babičky sa určite potešia, keď vytiahnete známu básničku alebo pesničku z vášho detstva. Skúste vyzistiť, ktorá sa im páči. Možno to bude „Ide vláček šišiši“, „Macko uško“, „Spadla hruška zelená“ alebo „1-2-3-4-5, spočítam to všetko hneď“. Požiadajte učiteľa na kurze, aby vás tieto detské pesničky a básničky naučil preposunkovať, a prekvapte babičku „zlepšenou“ verziou.
- **Pozvite svojich dobrých priateľov domov,** aby ste sa spolu učili posunkový. Môžete sa spolu dívať na DVD s posunkami a potom si zahrať niektorú z dole uvedených hier.
- **Urobte pre starých rodičov domáce video s posunkami** a dajte im to ako darček. Na video sa vystriedajte všetci členovia rodiny vrátane detí. Odposunkujte základné posunkový, ktoré si myslíte, že by sa mali naučiť.
- **Keď hovoríte s príbuznými, používajte pri nich posunkový,** veľa od vás odpozerajú. Je možné, že sa na niektorý posunok, ktorý používate s dieťaťom, aj sami spýtajú.
- Chodte na prechádzku a posunkujte s partnerom o zaujímavých veciach, ktoré sú okolo vás.
- **Kúpte ako darček** pre súrodencov, bratrancov, susedov alebo dobrých priateľov knižku, pexeso alebo DVD s posunkami.
- **Pozvite iných rodičov,** ktorí posunkujú so svojím dieťaťom, na návštevu alebo sa vyberte na spoločný výlet.

Ak ste hravá rodina, zahrajte si s ostatnými členmi rodiny hry s posunkami:

Posunkuj a nájdi. Jeden z členov rodiny pomenuje v posunkovi (bez hovoreného slova) predmet v miestnosti a iní ho musia nájsť. Obmenou hry môže byť, že nebudete hľadať reálne predmety v byte, ale vystrihnuté obrázky z časopisov položené na stole.

Posunkové pexeso 1. Rozložte na stôl dvojice kariet, na ktorých sú zobrazené posunky. Snažte sa ich čo najrýchlejšie spárovať. Aby hráč mohol dostať bod, musí ich zaposunkovať aj vysloviť.

Posunkové pexeso 2. Rozložte na stôl sériu kariet, na ktorých sú zobrazené posunky, a zároveň druhú sériu obrázkov z obyčajného pexesa. Úlohou hráčov je spárovať karty z oboch sérií, čiže napríklad spárovať obrázok auta a kartičkou, na ktorej je zobrazený posunok auta.

Čo to znamená? Jeden hráč zaposunkuje nový posunok. Ostatní hádajú, čo môže daný posunok znamenať. Ak nikto neuhádne, povie im to. Takto sa môžete počas spoločného jedla naučiť hneď niekoľko nových posunkov. Ten, kto uhádne najviac posunkov, môže dostať odmenu, čo je extra motivácia hlavne pre deti.

Pomenuj slovom a zaposunkuj. Je to rýchla hra na postreh. Jeden člen rodiny povie slovo a druhý po jeho pravici ukáže posunok. Takto sa vystriedajú všetci do kruhu. Túto hru môžete hrať aj ako dve súťažiacie skupiny, ak máte aspoň štyroch hráčov.

Zahrajte sa na **rodinnú súťaž**. Každý víkend naučí každý člen rodiny všetkých ostatných počujúcich členov rodiny aspoň jeden nový posunok. Kto si zapamätá najviac posunkov, vyhráva.

Hádanky (myslím na niečo). Túto hru často hrajú počujúce deti. Jeden z členov rodiny zaposunkuje vlastnosti predmetu napr. „malé, zelené, guľaté, jeme to“ a ostatní v posunkoch alebo prstovej abecede hádajú, čo to je (hrášok).

Hádanky (20 otázok). Jeden z hráčov napíše na papier slovo, na ktoré myslí. Otočí ho tak, aby ho iní nevideli. Ostatní členovia rodiny dávajú v posunkoch rôzne otázky v snahe zistiť, o akú vec ide. Ten, ktorý slovo vymyslel, smie odpovedať na otázky iba „áno“ alebo „nie“. Ak padne 20 otázok a nikto neuhádol, slovo sa povie.

Kto má...? Jeden hráč stojí a zaposunkuje „Kto má... (modré nohavice, dlhé vlasy, bodkované tričko, hodinky...“. Tí, ktorí majú na seba danú vec, sa postaví. Hráči sa v posunkovaní striedajú.

Šimon velí. Jeden hovorí v posunku slovesá a ostatní podľa posunkov tancujú, spievajú, plávajú, skáču, sedia, ležia, píšú, plávajú...

Hrané a posunkové šarády. Hráč zahrá v pantomíme názov knihy, filmu alebo známej pesničky. Ak to spoluhráči nevedia uhádnuť, herec môže zaposunkovať jedno slovo z názvu a zvyšné slová znova zobraziť pantomímou. Herec takýmto spôsobom pridáva ďalšie a ďalšie posunky, kým ostatní neprídu na názov.

Príbeh na pokračovanie. Rodina si spoločne vymýšľa príbeh v posunkoch tak, že každý z hráčov môže povedať iba jednu vetu. Vety jednotlivých hráčov na seba musia nadväzovať. Prerozprávať sa takto „na pokračovanie“ môže aj rozprávka.

Zaposunkujte si básničky alebo pesničky ako v spomalenom alebo zrýchlenom filme.

- ” Od februára idem ako dobrovoľníčka učiť deti do škôlky posunkovať. Tímotej chodí s počujúcimi deťmi do bežnej škôlky a ja som sa rozhodla ich naučiť tajnú reč... ☺ Som prekvapená, ale počujúcim deťom sa posunky páčia, je to pre ne super reč.
- ” U nás používame posunky len v úzkej rodine. Starí rodičia sa tvária, že napriek viacnásobnému postihnutiu máme zdravú dcéru, čiže by im ani nenapadlo niečo také skúšať. Iba moja mama mala tendenciu sa učiť posunky. Ovláda ich pár, ale skôr rozpráva, ako posunkuje. Teraz nás učí nové posunky už aj dcéra. Niekedy si robím žarty, že jej niečo zle zaposunkujem. Zabáva sa na tom a opraví ma, ako je to správne. Možno aj toto je spôsob, ako sa dá ísť na deti – zahrať sa na učiteľov (deti) a tých, čo posunkovať nevedia (rodičia). Je to veľká zábava.
- ” Pred tým, ako som šla k surdopédke, vždy som všetkých vyzvala, aby mi napísali posunky, ktoré sa chcú naučiť. V poradni som ich nahrala a potom som ich doma ukázala. Podobne sme to robili aj vtedy, keď k nám chodila mobilná pedagogička.

A na záver ešte vyjadrenie mamky z internetu:

- ” Hneď na začiatku som sa rozhodla, že nebudem nikoho z našej rodiny nútiť, aby s Roňou posunkoval. Budem sa iba snažiť ich povzbudzovať čo najviac, ako sa dá. Bolo veľmi zaujímavé sledovať, kto posunkovať začal. Moji rodičia boli perfektní. Pozvali si domov človeka, ktorý ich učil posunkovať. Chodil k nim niekoľko mesiacov raz za týždeň. Na niektoré z tých stretnutí prišli aj iní známi z našej rodiny. Zaujímavé však je, že tí, ktorí mali najviac príležitostí byť s Roňou v kontakte a tým aj najviac príležitostí s ňou komunikovať, tak neurobili. Nakoniec to boli práve oni, ktorí o mnoho krásneho prišli. Je to ťažké, ale musíte sa naučiť prijať, že mnohí nebudú ochotní venovať svoj čas a energiu učeniu sa posunkov. Nebuďte nahnevaní. Radšej využite svoju energiu na to, aby ste povzbudili a naučili posunkovať tých, ktorí o posunkovanie záujem majú. V našej rodine to boli hlavne deti. Sú ako špongie, ktoré sú vždy pripravené naučiť sa nové spôsoby, ako komunikovať.

Ako začať komunikovať posunkami s malým dieťaťom?

V prvom rade je veľmi dôležité, aby ste začali byť citliví na „vizuálny svet“ okolo vás, vedeli ho oceniť a mať z neho aspoň trochu radosť – to je základom efektívneho učenia sa posunkovať. Zrakom prijímajú počujúci ľudia až 80 % informácií o svete. Je úžasné, koľko okolo seba môžeme vidieť, koľko sa vaše dieťa o svete môže vďaka zraku naučiť.

Ak je to čo i len trošku možné a viete na chvíľu utíšiť myšlienky v hlave, ktoré hovoria „počúť“, skúste sa zastaviť a pozorujte svet okolo vás. Pokúste sa na chvíľu „vypnúť“ všetky zvuky a hluky okolo vás (môžete použiť aj štuple do uší). Zamerajte sa na to, čo vidíte. Čo vás

upútalo? Čo vás rušilo a prekážalo vám prezerat' si veci a osoby v miestnosti zrakom? Čo ste si predtým nevšimli? (Maminky, ak sa to dá, skúste prestať uvažovať nad tým, že ste včera neutreli na poličkách prach a na zemi v rohu ležia ponožky a slipky vášho staršieho dieťaťa.) Skúste si zapísať vaše pozorovania.

Skúste teraz uvažovať z pohľadu vášho dieťaťa. Znížte sa výškou na jeho úroveň a premýšľajte, čo môže vaše dieťa vidieť, čo môže jeho zrak zaujať. Skúste sa pozrieť na svet jeho očami. Čo môže byť pre neho zaujímavé a podnetné? Z čoho môže mať radosť? Porovnajte si svoje pozorovania z prvej a druhej skúsenosti.

Zopár jednoduchých tipov, ako začať:

- ✓ Prejdite sa po dome alebo si urobte krátku prechádzku okolo domu a popremýšľate, ktoré veci, osoby alebo situácie by mohli byť pre vaše dieťa zaujímavé. Potom si doma vyhladajte príslušné posunky na webe alebo v knižke.
- ✓ **Dbajte na to, aby na vás dieťaťko veľa videlo.** Ak varíte alebo upratujete, môžete dať dieťaťko do detskej sedačky, aby bolo blízko pri vás a videlo vás posunkovať aj hovoriť. Ak ste na prechádzke a máte dieťa v kočiariku, obráťte si ho smerom k sebe, aby ste s ním mohli komunikovať a reagovať na to, čo vám hovorí alebo ukazuje.
- ✓ **Znížte sa na úroveň dieťaťa.** Ak je to možné, posunkujte s dieťaťom tvárou v tvár namiesto toho, aby ste na neho posunkovali z výšky. Aj počas hry si sadnite tak, aby ste boli vo výške jeho očí.
- ✓ **Upozornite dieťa na to, že s ním budete komunikovať.** Dieťa, ktoré nepočuje, sa ťažšie orientuje, kedy na neho hovoríte. Ak sa na vás dieťa nepozera, môžete naňho zamávať alebo ho jemne chytiť za plece.
 - Pravidelne počas dňa používajte stratégiu „ukáž a zaposunkuj“.
 - Sledujte pohľad dieťaťka, aby ste vedeli, o aký predmet alebo osobu sa zaujíma. Ukážte na daný predmet (osobu) a čakajte, či sa na vás dieťa pozrie, či čaká od vás nejakú informáciu. Ak áno, pomenujte predmet slovom a zároveň posunkom. Dieťaťko si tak spojí predmet s jeho zvukovým znením aj posunkom. Posunok urobte blízko vašej tváre.
 - Ak sa vaše dieťaťko na vás po ukázaní na predmet nepozrie, skúste sa postaviť blízko predmetu, na ktorý sa díva, prípadne si predmet priložte k ústam (ak je to možné) a vtedy ho pomenujte aj zaposunkujte. Ak máte jednu ruku plnú (a ide o obojručný posunok – napríklad lopta alebo auto), posunkujete iba druhou rukou.
 - Pamätajte, že to chce čas, aby sa dieťaťko naučilo, že sa má pozrieť na predmet, ktorý mu ukazujete, a potom na vás, aby ste mu „čosi“ o predmete povedali. Väčšinou sa to deti naučia medzi 12. až 18. mesiacom. Aby ste túto veľmi dôležitú zručnosť u dieťaťa podporili, **uistite sa, že prehovoríte a zaposunkujete na dieťa VŽDY, keď sa na vás počas dňa pozrie.**

- Niektorí rodičia majú opačnú stratégiu. Najprv zaposunkujú, aby získali pozornosť dieťaťa, a potom ukážu na predmet. Postupnosť môže byť aj posunok – ukáž na predmet – znova posunok.

✓ Ak vaše dieťa samo ukazuje na predmet, vysvetlite si to tak, že chce, aby ste mu ho pomenovali. Môžete obmeniť návod z bodu 1 a použiť stratégiu „sendvič“ – urobte posunok, potom povedzte iba slovo a potom znova iba posunok (alebo v opačnom poradí). Predmet mu po „predstavení“ dajte.

✓ **Zmysluplne opakujte posunok vždy, keď sa**

to hodi. Ak napríklad vojde tato do miestnosti a dieťa na neho ukáže prstom, ukážte na neho aj vy. Počkajte, kým sa na vás dieťa pozrie späť, a zaposunkuje „tato“. Hneď nato môžete prísť spolu s dieťaťom k tatovi a povedať „ahoj, tato“. Ak bude dieťa opakovane vidieť posunok tato vždy, keď bude v prítomnosti tata, alebo vždy, keď si ho ukážete na fotografii, časom si

spojí, že daná osoba má označenie „tato“. Ako vidíte, funguje to rovnako ako so slovami.

 Používajte s deťmi „prehnané“ posunky, meňte mimiku a intonáciu, aby ste dieťaťku pomohli porozumieť, čo mu hovoríte. Ak napríklad posunkujete slovo „veľký“, vaše ruky môžete rozťahnuť do veľkého oblúka, ako keby išlo o veľkého slona. Zároveň pri tom môžete hovoriť „tááááákýyy véééélkyyy“. Ak posunkujete slovo „zima“, poriadne sa pri tom roztraste, mimikou a pantomímou naznačte, že vám je zima, a hovorte pri tom drkotavým hlasom „zzzzzimmmaaa“. Táto stratégia pomáha vizuálnej aj sluchovej pozornosti, pretože je zábavná a svojou hravosťou dieťa upútava.

✓ Dbajte na to, aby ste ČO NAJVIAC ukazovali všetky posunky, ktoré už poznáte. Ak už napríklad poznáte posunok auto, ukážte ho **zakaždým**, keď vidíte auto. Je jedno, či je malé, veľké, reálne, hračkárske alebo na obrázku v knižke.

✔ **Zo začiatku komunikujte v jednoduchých spojeniach**, napríklad: „To je auto. Kde je auto? Malé auto. Daj mi auto.“

✓ **Precvičujte si posunký v rituáloch a používajte tzv. cieľové slová.** Je to stratégia, pri ktorej si rodič vyberie slová a posunký, na ktoré sa počas dňa chce zameriavať viac. Posunkujete teda všetko, ale na tieto „cieľové slová“ kladiete cieľene počas rituálov väčší dôraz. Cieľovými slovami z oblasti umývania môže byť napríklad (voda, mydlo, uterák, umývať sa, špinavý), z oblasti jedenia (jesť, piť, mlieko, jablko, chliebík), z oblasti hrania (auto, lopta, kocka, upratať, kačka). Cieľové slová si vyberáte podľa toho, o čo má dieťa záujem, a zároveň podľa toho, čo vy pokladáte za dôležité. Môžu to byť napríklad obľúbené hračky a činnosti dieťaťa. Obmieňajte ich podľa toho, ako rýchlo si ich dieťa osvojí.

Ak si napríklad za cieľové slovo vyberiete posunok „plienka“, používajte slovo plienka čo najviac počas dňa – „Tu je čistá PLIENKA“, „Ach, máš mokrú PLIENKU“, „Pozóór, PLIENKA ti padá“, „Odhoď, prosím, PLIENKU“, „Dáme dole PLIENKU“.

Slovo PLIENKA sme zdôraznili iným písmom, aby bolo jasné, že ho môžete zdôrazniť zmenou intonácie, výraznejšou mimikou a rásnejším urobením posunku. Všetky tieto situácie sa objavujú počas bežného dňa viackrát, a preto bude mať vaše dieťa veľa príležitostí sa posunok a slovo „plienka“ naučiť.

✓ Posunkujte iba jednou rukou, ak druhú nemáte voľnú, pretože na nej práve držíte dieťa.

✓ **Veľa s deťmi čítajte a pri čítaní ich hravou formou učte nové posunky.** Praktické tipy, ako umiestniť knižku pri posunkovaní, nájdete v kapitole Reč, čítanie, kreslenie...

✓ Nečakajte zázraky na počkanie. Dieťa bude **najprv posunku rozumieť**, až potom ho začne samo **používať**. To, že už posunku rozumie, rozpoznáte tak, že po tom, čo daný posunok urobíte, dieťa začne fyzicky alebo aspoň očami daný predmet alebo osobu hľadať.

✓ **Nevzdávajte sa, ak sa vám zdá, že dieťa na posunky nereaguje.** Niektorým deťom môže trvať dlhší čas, kým pochopia spojenie posunok a predmet (osoba).

✓ **Povzbudzte ostatných členov rodiny, aby na veci ukazovali a posunkovali** pred dieťaťom ich názov. Naučte svoje počujúce deti, aké sú posunky pre ľudí na fotografiách, obrázky na stene alebo hračky, ktoré majú v izbe. Každý týždeň naučte ostatných členov rodiny niekoľko nových posunkov. Čím viac ľudí môže vaše dieťa vidieť posunkovať, tým skôr si spojí súvislosť medzi predmetom (osobou) a posunkom.

” Rozhodli sme sa začať posunkovať, keď sa potvrdila Helgina porucha sluchu. Nejaký čas trvalo, než sme sa v tejto problematike zorientovali a mohli sme začať posunkovať. Rozhodne treba začať posunkovať čo najskôr, pretože si deti posunky veľmi dobre všímajú, reagujú na ne a baví ich to. Je to pre ne atraktívne a zábavné. To isté som postrehla aj na reakciách našich počujúcich detí.

” Posunkovať sme bez váhania začali hneď, ako sme mali potvrdené sluchové postihnutie. Prvý dôvod bol, že je to pre nás prirodzený jazyk, keďže je manžel nepočujúci a aj ja posunky ovládam od malička, a druhý dôvod bol, že sám manžel a jeho vysokoškolsky vzdelaní počujúci rodičia nedajú na posunkový jazyk dopustiť. Sami na vlastnej koži kedysi precítili a pochopili prínos posunkového jazyka pri vývoji nepočujúceho dieťaťa.

” Iva sme učili doma posunky pomocou vytlačených obrázkov a k nim priradeným posunkom z knižky z Effety a tiež z programu Fono.

” Sme nepočujúci rodičia. Myslíme si, že je lepšie, ak sa používa posunková aj orálna reč spolu, ak má dieťa ťažšiu stratu sluchu. Aj my to tak doma robíme. Obidva spôsoby komunikácie veľmi pomôžu. Je to pre dobro dieťaťa.

Máme učiť dieťa najprv jeden posunok a až keď ho pochopí, tak ho naučiť ďalší, alebo máme posunkovať na dieťa všetko, čo sme sa ako rodičia doteraz naučili?

Na túto otázku sa odpovede odborníkov líšia.

Sú odborníci, ktorí odporúčajú, aby **rodičia od začiatku používali popri hovorení všetky posunkky, ktoré sa už stihli naučiť**, pretože sú presvedčení, že dieťa potrebuje kompletne informácie v dvoch jazykoch od raného veku. Celá metóda simultánnej komunikácie (kontaktného posunkovania) vychádza z toho, že posunkujeme a hovoríme plnohodnotne čo najskôr, ako sa dá, aby malo dieťa **plnú podporu hovoreného jazyka sluchovou aj zrakovou formou**. Metóda vychádza z toho, že maličké dieťa zo začiatku nevníma hovorenie a posunkovanie ako dve oddelené formy komunikácie. Jednoducho ich vníma spojené – dieťa v rovnakom momente vidí loptu, počuje slovo lopta a zároveň vidí posunok lopta. Práve preto, že ich vidí spolu, tak sa ich neskôr snaží zopakovať spolu ako celok (za predpokladu, že mu sluch dovolí vnímať hovorenú reč). Takýto prístup sa snaží modelovať prirodzenú komunikáciu počujúceho rodiča s počujúcim dieťaťom, keď rodič nečaká, kým dieťa ukáže, že rozumie slovu jesť, aby ho naučil slovo piť. Rodič prirodzene rozpráva o všetkom okolo dieťaťa, čím sa dieťa učí jazyku počas celého dňa.

Samozrejme, že rodič dospeje k celým vetám v posunkoch postupne. Pre väčšinu počujúcich rodičov, ktorí nepoznajú posunkový jazyk, býva ťažké hneď od začiatku posunkovať s deťmi v zmysluplných vetách. Preto sa naučia podstatné mená (mama, tata, pes, vtáčik, lopta, bába), potom slovesá k nim (umýva sa, máva, spí, je, pije) a potom začnú slová spájať do krátkych zrozumiteľných viet (Tato sa umýva. Mama varí. Bába spí...). Stále však platí, že používajú s dieťaťom všetky posunkky, ktoré sa ako rodičia už dovtedy naučili. Zároveň však chceme upozorniť, že aj tento prístup používa tzv. **cieľové slová**. Je to stratégia, pri ktorej si rodič vyberie slová a posunkky, na ktoré sa počas dňa chce zameriavať viac. Hovorili sme o nej viac v predchádzajúcej otázke Ako začať komunikovať posunkami s malým dieťaťom.

Sú iní odborníci, ktorí sú názoru, že na začiatku vyberie rodič iba niekoľko posunkov, ktoré sa budú dieťaťu počas celého dňa cielene ukazovať vždy, keď dané slovo rodič vysloví (posunok sprevádza hovorené slovo). Zvyšok komunikácie bude prebiehať iba v hovorenej reči. **Rodič s dieťaťom používa vybraných pár posunkov tak dlho, kým sa neukáže, že im dieťa už rozumie**. Až potom pridá ďalšie posunkky. Tento spôsob často vyhovuje rodičom, ktorí si ešte nie sú istí, či začnú s dieťaťom posunkovať. Odporúča sa začínať jednoslovnými vetami – posunkami, ktoré budú pomenúvať dôležité osoby, veci a javy v živote dieťaťa. (Rovnako ako v prvom uvedenom prípade.) Ak rodič vidí, že už dieťa prvým posunkom rozumie, potom začína používať jednoduché, sluchovému veku primerané vety (Mama pije. Mama spí. Tata papá. Mima číta. Vtáčik speva.). Dieťa sa zároveň učí pozdraviť sa, poďakovať, poprosiť si o niečo.

Aké posunky sa máme učiť ako prvé?

Skúste spoločne v rodine popremýšľať, aké aktivity sa cez deň dejú, pri ktorých je dieťa prítomné. Rozdeľte si to na:

1. čas, keď sa priamo staráte o dieťa (kŕmenie, prebalovanie, umývanie, kúpanie),
2. čas, keď sa s dieťaťom hráte, čítate alebo ste na prechádzkach,
3. čas, ktorý venujete domácim prácam – od upratovania cez varenie, keď je dieťa prítomné.

Vyberajte tie posunky, ktoré označujú predmety alebo osoby, ktoré dieťa počas týchto aktivít zaujímajú, a zároveň vyberajte posunky, ktoré by ste si vy priali, aby dieťa pochopilo čo najskôr.

Predstavte si, že máte doma desaťmesačné dieťa, ktoré začalo loziť po byte. Začnite s tým, že si budete celý deň všímať, o ktoré predmety a osoby má dieťa v byte záujem.

- Čo rado robí? (vyťahuje hrnce zo skrinky, ťahá psa za chvost, olizuje maslo na chlebe, pláva vo vani, zhadzuje kocky zo stola, trhá listy na kvete...)
- Na čo sa díva, čo vám často ukazuje? (vtáčky za oknom, vchodové dvere, jablčko na stole, diaľkový ovládač na televízor, omrvinky na dlážke...)
- Aké predmety a hračky sa snaží opakovane brať do ruky? (auto, lopta, knižka, káble od elektriny...)
- Ktoré jedlo mu chutí? (piškóty, šľahačka, grilované krídelká...)
- S kým prichádza počas dňa do kontaktu? (brat, stará mama, susedovia Zuzka...)
- Čo s ním robíte? (hráte sa kukuk, schovávate pred ním predmety, miešate vareškou v hrnci...)

Ak ste si napríklad urobili zoznam hračiek, s ktorými sa vaše dieťa rado hrá, cielene sa večer učte z DVD iba tieto hračky, ostatné nechajte na čas, keď sa zmení záujem vášho dieťaťa. Podobne to urobte vo všetkých ostatných oblastiach – jedle, umývaní, obliekaní. **Učte sa hlavne to, čo skutočne doma každý deň robíte a zažívate. Keď zvládnete základ, časom budete rozširovať svoju posunkovú zásobu.**

Ak ste stratení, ktoré slová sú pre vás dôležité, požiadajte o pomoc špeciálneho pedagóga, ktorý s vami pracuje. Možno ich nájdete spolu. Zvyčajne rodičia u malých detí posunkujú tieto slová: hračky (auto, bába, kocka, maco...), jedlo (mlieko, voda, rožok, mäso, zemiaky, jogurt...), slovesá (papať, piť, spať, sadnúť si, umývať sa, dať, zobrať, schovať, nájsť, chcieť, (ne)môcť, plakať, sedieť, pomôcť, dávať pozor), otázky (kde je, čo je to), slušnosť (prosím, ďakujem), vlastnosti (veľký, malý, veselý, smutný, mokrý, suchý, čistý, špinavý), príslovky (rýchlo, pomaly)... a mnoho iných.

Akúkoľvek stratégiu na učenie sa posunkov si zvolíte, uistite sa, že budete vo vašom okolí ukazovať dieťaťu veľa zaujímavých vecí a posunkovať k tomu.

Náše dieťa posunkuje inak ako my, čím to je?

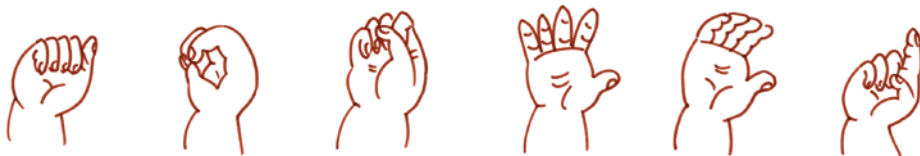
Ak ste mali možnosť byť okolo malých jedno-dvojročných počujúcich detí, tak viete, že sa ich reč na začiatku líši od reči, ktorú používajú, keď majú šesť alebo desať rokov. Výslovnosť je skomolená, niektoré hlásky v slove chýbajú (ha je havko), deti si vytvárajú vlastné verzie slova (žeráb je žeriav), jedno slovo môže znamenať celú vetu (dieťa povie „mama“, ale myslí tým „mama, poď sem“). Prvé vety sú zoskladané slová bez spojky alebo skloňovania (mama ponožky). Až neskôr deti zvládnu správnu výslovnosť aj gramatiku.

Podobne je to u detí s poruchou sluchu, ktoré posunkujú. Vývin posunkovej reči prebieha nasledovne:

1. **Inštinktívna komunikácia.** Plač, vrtenie, kopkanie, pretieranie očí, stuhnutie tela, ovisnuté ruky a nohy, zívanie, otáčanie očí a hlavy iným smerom. To všetko sú komunikačné signály, ktoré vám hovoria o tom, ako sa vaše dieťa cíti – či má radosť, je unavené, vystrašené alebo unavené. Čítanie týchto skorých signálov pomáha rodičom vedieť, či dieťa potrebuje zmenu, potrebuje viac alebo, naopak, menej stimulácie.

Výskum ukázal, že nepočujúce deti hýbu rukami a nohami viac ako počujúce deti. Nepočujúci rodičia sú na tieto pohyby špeciálne naladení a snažia sa deti nielen povzbudiť, ale ich aj interpretovať ako snahu dieťaťa komunikovať, napríklad: „Aha, tak ty chceš ísť von z postieľky.“ Deti sa tak od mala podvedome učia, že ich pohyby vyvolávajú v dospelákoch reakciu, a preto ich začnú časom používať viac a viac.

2. **Manuálne džavotanie.** Výskumy posunového jazyka ukázali, že malé nepočujúce deti vystavené posunkovému jazyku majú tendenciu „džavotať“ ručičkami rovnako, ako počujúce deti džavotajú hlasom (ba-ba, de-de). Pri manuálnom džavotaní opakujú deti napríklad jednoduché pohyby prstov (otváranie a zatváranie prstov), kývanie zápästím alebo ťukanie prstom na tvár, ako keby sa snažili zopakovať posunky, ktoré okolo seba vidia. Tieto **pohyby sú hrou, ešte neznamenajú nič konkrétne**, sú však postupnou prípravou na budúce posunky (viď obrázok).

3. **Gestá.** Rovnako ako počujúce deti, aj deti s poruchou sluchu, na ktoré sa posunkuje, používajú ako prvú zámernú komunikáciu gestá. Dieťa vám gestom vystrčeného ukazováka ukazuje na psa, ktorý ho zaujíma, ťahá vás za ruku ku hračke, ktorú chce získať z poličky, kýva alebo krúti hlavou na znak (ne)súhlasu, zdvíha ruky hore, keď sa chce pritúliť, búcha lyžičkou po stole, lebo je nedočkávané a hladné, máva papá alebo posieľa pusinky. **Gestá**

sú veľmi dôležité pre vývin jazyka, pretože sa cez ne dieťa učí výmenu strán. Dieťa sa učí chápať, že má zmysel komunikovať s rodičom, že niečo svojou snahou dosiahne – dostane nedostupnú hračku, prestane byť smädné alebo ho mamka pritúli. Neprehliadajte preto tieto prvé snahy o komunikáciu. Naopak, ukážte dieťaťu, že mu rozumiete, že si ceníte a tešíte sa z toho, že vám niečo komunikuje. Ak gestujete na dieťa vy, uistíte sa, že vaša mimika odráža gesto – nemôžete sa usmievať a zároveň ukazovať gesto „NONO!“.

4. **Detské posunky.** Hovoríme „detské“ (alebo hrubé), pretože sa viac alebo menej podobajú na tradičné posunky, ale posunok nevyzerá úplne tak, ako by ho urobil dospelák. Z kapitoly Metódy vzdelávania (prvá kniha) si možno pamätáte, že sa jednotlivé posunky navzájom líšia tým, kde je posunok robený, pohybom ruky a zároveň spôsobom, akým sú zoskladané prsty ruky.

Detské posunky sú prvé, krásne, „nemotorné“ pokusy dieťaťa napodobniť tradičné posunky. „Nemotorné“ sú preto, lebo jemná motorika (pohyby prstov) u detí dozrieva postupne a aj schopnosť dieťaťa pozorovať rodiča a zameriavať sa na detaily sa zlepšuje s narastajúcim vekom. Aj tu je paralela s počujúcimi deťmi. Aj ich prvé hovorené slová sú zo začiatku menej zrozumiteľné a deťom trvá, kým sa naučia ovládať jazýček a správne ho ukladať v ústach tak, že ich reč začne znieť „čisto“. Mimochodom, aj motorika úst je jemnou motorikou, a preto trvá určitý čas, kým ju dieťa úplne zvládne.

Detský posunok môže napríklad vyzeráť tak, že si dieťa namiesto posunku „mama“ (ŕkanie vystretým ukazovákom z boku na nos) prikladá k nosu celú dlaň (nielen ukazovák). Namiesto posunku „jesť“, si ukazuje na ústa iba jedným prstom.

Prvé detské posunky môžu prísť skôr ako prvé slová u počujúcich rovesníkov. Práve táto skorá komunikácia je jedným z dôvodov, prečo počujúci rodičia učia posunkovať, respektíve znakováť svoje počujúce deti. Je dôležité, aby ste tieto prvé detské posunky podporili, dieťa ste povzbudili a dali mu jasne najavo, že mu rozumiete. Veľa počujúcich rodičov totiž v očakávaní, keď príde prvý „skutočný“ posunok, prehliadne, že dieťa už vlastne posunok robí. Pamätajte, že tieto prvé pokusy dieťaťa s vami zmysluplne komunikovať sú dôležité stavebné kamene na budúce veľké stavby.

” Ako sme prišli na to, že posunkom rozumie? Pamätám si, že najskôr sa začal očný kontakt. Riško očami vyhladal predmet alebo človeka, ktorého sme mu zaposunkovali. Potom začal posunkovať sám. Posunkovali sme pomerne plynule ešte pred dovŕšením jeho prvého roka.

! Nesnažte sa dieťaťu naprávať pršteky do správnej pozície a neustále ho opravovať. Ak dieťa urobí detský posunok podobný posunkú jesť, ukážte mu, že mu rozumiete, tým, že zaposunkujete jesť tradičným spôsobom a k tomu ešte pridáte ďalší posunok. Napríklad „jesť jablko“ alebo „ešte jesť“. Zo začiatku nemusíte na dieťa posunkovať kompletne vety, stačí spojenie dvoch posunkov (slov). Dieťa sa časom naučí opravovať svoje posunky samo, pretože vo vašej reakcii vždy uvidí, ako má posunok správne vyzeráť.

” Napriek tomu, že ja posunkujem správne, Adamko používa niektoré posunky veľmi „neohrabane“. Snaží sa napodobniť pohyby rúk, zladať ich s časťami tela, ale niekedy ani ja sama neviem, čo mi ukazuje. Pripomína mi to, ako keď chce dieťa niečo povedať a nedokončí slovo alebo nevie vysloviť určitú jeho časť, a tak vznikne skomolenina slova.

5. **Tradičné posunky.** Deti sa naučia tradičné posunky vtedy, ak ich vidia okolo seba v dostatočnom množstve. Deti sa najprv zvyknú naučiť správne umiestnenie posunkú, potom pohyb rukou a nakoniec zvládnu správny tvar prstov pri posunkú. Pri správnom tvare prstov najprv zvládnu jednoducho zložené prsty (napríklad vystrčený ukazovák) a potom zložitejšie (napríklad písmeno K).

Väčšina detí sa zvykne ako prvé naučiť tzv. ikonické posunky, čiže tie, ktoré vyzerajú podobne ako predmet alebo činnosť, ktorú zobrazujú (posunok lopta naznačí okrúhly tvar lopty, posunok spať je rovnaký ako gesto spať, keď si ruky skladáme k tvári ako vančúšik). Neskôr deti zvládnu aj posunky, ktoré sú viac abstraktné – také, pri ktorých z tvaru a pohybu posunkú nevieme vytušiť, čo by mali znamenať (napríklad posunok mama, keď sa ukazovákom dotýkame z boku nosa).

6. **Skladanie posunkov do vety.** Počujúce deti zvyknú kombinovať dve gestá dokopy okolo 18 mesiacov. V rovnakom čase a niekedy aj skôr začnú deti, ktoré používajú posunky, skladať dve gestá alebo posunok a gesto dokopy. Odtiaľ je už len krôčik k dvom alebo trom posunkom, ktoré sú zložené do jednej vety. Samozrejme, tieto vety nie sú zo začiatku gramaticky správne. Rovnako ako keď počujúce deti skladajú zo začiatku slov iba k sebe, bez predložiek alebo skloňovania, tak aj deti, na ktoré sa posunkuje, skladajú zo začiatku posunky k sebe bez toho, aby dodržali gramatiku vety. Postupne sa však gramatika týchto viet upraví v závislosti od toho, či používate posunky spolu s rečou, a tým používate gramatiku slovenčiny, alebo používate prirodzený posunkový jazyk s vlastnou gramatikou.

” Dnes som si usporiadala myšlienky, postoje a pohľady. Zaspomínala na prežitú a sem-tam aj poplakala, pretože sa vo mne vynorili pocity a spomienky na rôzne chvíle, ktoré sme s Riškom prežili. Dodalo mi to vieru a energiu, že všetko, čo pre Riška spravím, má veľký potenciál zanechať v ňom stopu, že ani jedna omrvinka snahy, lásky nebude nazmar. Zistila som, že mám úžasné dieťa a takých nepočujúcich detí je kopec... len potrebujú komunikovať inak – úsmevom, pohladením a teplými rukami.

10.

RUTINY
A PRIRODZENÉ
PROSTREDIE

Silvia Hovorková

RUTINY A PRIRODZENÉ PROSTREDIE

Väčšina z nás má v živote aktivity, ktoré nám dodávajú istotu, že deň napreduje tak, ako má. Či už je to posedenie pri vychádzajúcom slnku, ranná káva po príchode do práce, spoločná večera s manželom alebo večerná prechádzka pred spaním, istota, že sa tieto príjemné veci zopakujú, nám uľahčuje deň. Podobne je to aj s bábätkami, aj tie potrebujú istotu, že svet je predvídateľný a dobré veci sa opakujú.

Keď sa rodín pýtame, ako by opisali **ich typický** deň alebo týždeň, často odpovedajú, že nemajú rutiny, že každý deň je iný. Mnohé si totiž myslia, že rutina znamená presne a pravidelne sa opakujúci rozvrh. Nemusí to byť tak. Rutiny sú rôzne a každá rodina ich má nastavené inak. Niektoré sa opakujú každý deň v presne vymedzený čas – dieťa chodí napr. spať o 19.00 h a tesne pred spaním si s ním čítame alebo mu spievame. Iné sa opakujú niekoľkokrát za deň – dojčenie, prebaľovanie alebo umývanie, pričom čas nemusí byť presne ten istý. Sú také, ktoré sa opakujú dvakrát za týždeň, celá rodina vrátane bábätka ide v utorok a vo štvrtok plávať, alebo sa opakujú iba raz za týždeň – v sobotu chodíme všetci navštíviť starú mamu, obedujeme v meste alebo ideme do divadla.

Rutiny pokladáme za skvelú, prirodzenú a štruktúrovanú príležitosť na hru a učenie. Upozorňujeme na ne rodičov preto, lebo si často neuvedomujú, že každodenné aktivity ako kŕmenie, obliekanie, spanie, umývanie alebo cestovanie autom ponúkajú deťom množstvo príležitostí na opakované učenie sa slovám, sociálnym zručnostiam, precvičovanie sebaobsluhy, myslenia, jemnej a hrubej motoriky. Tieto pravidelné aktivity výrazne ovplyvňujú vývin dieťaťa, pretože tvoria väčšinu jeho dňa. Sme presvedčené, že pre dieťa aj pre vás je mimoriadne dôležité, aby ste si čo najviac zachovali rytmus „bežnej“ rodiny, aby ste mali radosť zo života a nepreťažili seba ani dieťa. Ak sa začnete dívať na aktivity spojené s vašim dieťaťom takýmito očami, pochopíte, že zvládnuť starostlivosť o dieťaťko s poruchou sluchu sa dá aj v prirodzenom prostredí, popri jeho počujúcich súrodencoch.

Čo sa dieťa počas rutín učí?

- ♥ **Svet okolo mňa má pravidlá (organizáciu)** – po zobudení sa oblečiem, učešiem, umyjem si zuby a naraňajkujem sa. Mama ma vždy umýva rovnakým spôsobom – zapne vodu, ovlaží mi ruky pod tečúcou vodou, stlačí mydlo... takto to budem robiť aj ja.
- ♥ **Svet okolo mňa je predvídateľný a bezpečný** – aktivity, ktoré sa opakujú približne v rovnakom čase a rovnakým spôsobom každý deň, prinášajú dieťaťu pocit istoty. Či už je to čas na hru, olovrant, spánok alebo návrat rodiča, schopnosť predvídať, čo bude nasledovať, dáva bábätkám aj batolátam pocit istoty a emočnej stability. Pomáha im veriť, že im dospelé osoby opakovane poskytnú to, čo potrebujú. Iba vtedy, keď sa bábätká cítia bezpečne, sú pripravené robiť svoju „prácu“ – hrať sa, objavovať a učiť sa. Opakované aktivity si môžete zakresliť aj do denníčka (knižky zážitkov). Pomôže im porozumieť, čo sa s nimi bude každý deň diať.
- ♥ **Je mi dobre** – rutiny prinášajú bábätkám zvyčajne príjemný výsledok – čistá plienka, plné bruško, odpočínutá hlava, vyhraté ruky a zábava.
- ♥ **Som dôležitý a dokážem to** – samozrejme, na začiatku je to rodič, ktorý bábätko oblieka, umýva a kŕmi. Avšak časom, ako sa aktivita znova a znova opakuje, deti začnú mať túžbu prevziať kontrolu. Povzbudzujte dieťaťko, aby bolo aktívne. Nechajte ho pretiahnuť si sveter cez hlavu alebo vytlačiť pastu na kefkú. Bude to skvelá príležitosť, aby sa verbálne alebo neverbálne vyjadriło, čo od vás potrebuje a chce. Viaceré deti, ktoré sú naučené, že im rodičia aktivity komentujú, si ich nielen začínú komentovať samy pre seba: „Dávaj pozor, Maťko,“ ale ich aj postupne dopĺňať, „... a teraz si dáme pastu.“ Niektoré dokonca navrhnu novú rutinu, jej začiatok a koniec. Rutiny sú skvelé, pretože samostatnosť a sebadôvera dieťaťa sa budujú práve tým, že dieťa môže opakovane a aktívne robiť a skúšať veci bez pocitu zlyhania.

Aké máme ako rodina rutiny?

Nasledujúce aktivity sa v rodinách často opakujú. Popremýšľajte, ktoré z nich sú typické aj pre vás a mohli by byť vhodné na učenie a precvičovanie nových zručností.

- a) **Rutiny zamerané na dieťa** – umývanie, česanie, jedenie, obliekanie, prebalovanie, prechádzka, odchod do jaslí alebo škôlky, poobedňajší spánok, čas na hranie, čítanie knižky, príprava na spánok.
- b) **Rutiny zamerané na rodinu** – príprava jedla, stolovanie, domáce povinnosti, nakupovanie, upratovanie, návštevy lekárov, sledovanie TV, práca v záhrade, príprava do postele,

náboženské stretnutia, návštevy príbuzných alebo blízkych priateľov, čítanie, športové aktivity, jedlo v meste.

Pri uvažovaní o vašich rutinách môžete premýšľať nad nasledujúcimi otázkami:

- ? Čo sa deje od rána až po moment, keď idete večer spať? Spíste si v bodoch váš deň.
- ? Aký deň v týždni sa líši od ostatných? Čím sa líši? Napríklad staršie deti majú futbal, plávanie alebo tanečnú. Aké spoločné aktivity si najviac užívate s dieťaťom? Kedy sa cítite spokojní, prípadne odpočinutí?
- ? Ktoré pravidelné aktivity (rutiny) má v tomto momente rado vaše dieťaťko? Ak si aktivitu vyberá samo, je pravdepodobné, že pri aktivite zotrvá dlhšie, čo vám poskytne viac času precvičiť danú zručnosť.
- ? Je daná rutina pre vás príjemná alebo príliš hektická? Ak napríklad ráno vypravujete do školy štyri deti, je málo pravdepodobné, že v tomto čase budete schopní precvičovať zaväzovanie šnúrok s najmenším dieťaťom, ktoré ostáva doma. Aktivita so šnurovaním však bude ideálna pred pravidelnou prechádzkou vonku alebo pri viazaní púpav na lúke.
- ? Kto všetko je prítomný počas danej rutiny (aktivity)? Nemusí to byť vždy mama, kto danú zručnosť s dieťaťom precvičuje. Môže to byť táto, ktorý dieťaťko prebaľuje, keď je doma, súrodenec, ktorý sa s dieťaťom hrá, alebo stará mama, ktorá berie dieťa pravidelne na prechádzku a pečie s ním koláče.
- ? Ktoré aktivity robíte opakovane všetci? Aké aktivity môžete robiť spolu s ostatnými vašimi deťmi? Chodíte na prechádzky do lesa, do zoo, bicyklujete alebo korčuľujete, navštevujete blízkych priateľov alebo chodíte na detské ihrisko?
- ? Aké aktivity by ste chceli pravidelne robiť s vašim dieťaťom? Bábkové divadielko, knižnica, materské centrum, cvičenie na lopte, návštevy obchodu so zvieratkami, cestovanie električkou...

Ako to vyzerá, keď sa novým zručnostiam učíte počas rutín?

- **Rozložte si rutinu na viaceré malé kroky.** Každý tento krok opakovane komentujte a pomenujte. Ak napríklad každý deň cestujete autom, vašim cieľom je, aby bolo dieťa usadené a bezpečne pripútané. Celý proces opakovane komentujte rovnakými slovami. Napríklad: „Poď, Miško, otvoríme dvere. Tu si sadni. Pripútame Miška, aby nespadol. Tak, je hotovo. Krásne sedíš.“ Takto Miško napočúva každý deň tie isté slová, počas tých istých aktivít a časom im porozumie. Zároveň si zvykne, že musí byť v aute pripútaný. Niektoré aktivity dokonca majú svoje vlastné frázy: „Je čas sa obliekať,“ alebo „Už je čas vyraziť. Poďme.“

→ **Lahšia cesta nie je vždy lepšia cesta.** Často je pre rodičov jednoduchšie a rýchlejšie, ak rutiny prebehnú rýchlo, „aby ostal čas na iné veci“. Chceme vás však povzbudiť, aby ste za dieťa nerobili všetky veci vy. Prečo?

1. Mierna frustrácia dieťaťa pomáha, pretože ho „vtáhuje“ do komunikácie v snahe dosiahnuť zmenu. Musí si vyžiadať keks, požiadať o pomoc pri podaní autička z poličky alebo ukázať, že má pokakanú plienku a potrebuje prebaliť.
2. Ak je však rodič vždy ten, kto za dieťa veci urobí sám, dieťa sa nielenže nenaučí samostatnosti, ale nebude mať ani pocit, že má na svet okolo seba vplyv. Ak sa, naopak, naučíte čakať, kým dieťa vytlačí pastu alebo spláchnie vodu na záchode, dieťa pochopí, že ľudia sa v aktivitách striedajú – raz ty, raz ja. A to je základom efektívnej obojstrannej sociálnej interakcie.

→ **Umožnite dieťaťu, aby opakovane zažívalo celú aktivitu.** Podľa veku ju môže s vami priamo vykonať alebo vás aspoň pozorovať. V každom prípade ju však detailne opíšte. Ak napríklad ohrievate jedlo, zoberte vaše dieťa do kuchyne, otvorte spolu linku a vyberte z nej misku. Spýtajte sa dieťaťa, kde je lyžica, a spolu ju nájdite v zásuvke. Ak ohrievate jedlo v mikrovlnke, upozornite dieťa, že pípanie znamená, že jedlo už je ohriate. V krátkych vetách hovorte o tom, že je jedlo teplé, a preto je nutné dávať pozor. Spýtajte sa, kde je bryndáček. Po tom, čo ho dieťa ukáže, pripnite mu ho okolo krku. Po dojedení nechajte dieťa, aby sa ho samo pokúsilo zložiť. Môžete si ho spolu prezrieť a hovoriť o tom, či je bryndáček špinavý alebo čistý. Zoberte misku a lyžicu a odložte ich spolu do drezu. Pustite teplú vodu a ukážte mu, ako sa umýva riad. Všetky tieto aktivity komentujte. Prečo? Pretože ak sa táto aktivita zopakuje dvakrát za deň, tak je to 14-krát za týždeň, čo malo vaše dieťaťko šancu započuť slová hladný, jesť, piť, miska, ohriať, teplé, hotovo, umyjeme... Ak ste pri hovorení zároveň posunkovali, vaše dieťaťko mohlo vidieť všetky posunky 14-krát a dobre si ich zapamätať. Ak bude mať možnosť takýmto spôsobom vnímať vybrané pojmy aj naďalej, po čase sa naučí priradiť správne slová alebo posunky k predmetom a aktivitám. Ak je dieťaťko veľmi malé, nemusíte sa ho nič pýtať. Stačí, ak s ním alebo pred ním dané aktivity robíte a komentujete. Z času na čas však počkajte a sledujte, či vie, čo ďalšie bude nasledovať. Môže vám to naznačiť ukázaním prstom alebo pohľadom očí.

→ **Precvičujte viacero zručností v jednej rutine** – stolovanie a kŕmenie napríklad ponúka príležitosť precvičovať si jemnú motoriku tým, že dieťa naberá pinzetovým úchopom hrášok, cvičí koordináciu oko-ruka, keď si snaží samostatne vopchať jedlo do úst, zlepšuje spoluprácu oboch rúk, keď pomaličky berie pohár zo stola, buduje pasívnu slovnú zásobu a porozumenie jednoduchým príkazom, keď pomenovávame jedlo na tanieri a požiadame dieťa, aby nám podalo pohár alebo rožok. Tá istá aktivita precvičuje požadovanie vecí, keď dieťa musí ukázať alebo pomenovať vec, ktorú chce,

a podporuje vokalizáciu dieťatka, keď popri kŕmení povieme „mňam, mňam“ alebo „ham, ham“ a dieťatko sa to pokúsi zopakovať. A čo takto pranie? Ideálne je na triedenie oblečenia podľa veľkosti na malé a veľké, triedenie ponožiek podľa farieb, precvičovanie motoriky prstov pri štipcovaní, rozširovanie slovnej zásoby o slová prať, vyberať, vešať, suchý, mokrý, rovnaký, iný, biely, farebný... Porozprávajte sa so svojím špeciálnym pedagógom alebo logopédom, čo a ako môžete s dieťatkom počas rutín precvičovať.

→ **Precvičujte jednu zručnosť alebo schopnosť vo viacerých rutinách** – ak napríklad pomáhate dieťatku

pochopiť, že veci existujú aj po tom, čo ich schováte (tzv. stálosť objektu), môžete schovávať hračku pod čistú plienku počas toho, ako dieťa prebalujete, pred spánkom si môžete zahrať „kuk, kde som“ tým, že sa schováte pod perinku, počas poobedňajšej hry môžete cielene schovávať pred dieťatom rôzne hračky pod škatulky alebo pri obliekaní schovávať maličké predmety do vrečka na bunde. Možností je neskutočne veľa a vidíte, že precvičovanie potrebných zručností nevyžaduje extra čas.

→ **Využívajte rôzne „nevyplnené“ aktivity.** Ak napríklad pravidelne cestujete autom a trávite čas v dopravných zápchach, pouvažujte o FM systéme, ktorý umožní, aby aj v hlučnom prostredí auta počulo dieťa váš hlas zreteľnejšie. Môžete mu potom komentovať veci, ktoré vidíte z okna, spievať si spolu pesničky alebo hovoriť básničky. Aj ostatné deti v aute sa môžu zapojiť napríklad tým, že si spolu s bábätkom prečítajú knižku. Ak počúvanie a hovorenie neprichádza v aute do úvahy, niektoré mamičky si dopredu pripravia malé balíčky s aktivitami zameranými na jemnú motoriku. Dieťa sa zabaví prevliekaním gombíkového hada, lepením obrázkov so suchým zipsom alebo prepchávaním mäkkého drôtku cez sitko. Precvičí si motoriku prstov a koordináciu oko-ruka. Ideálne do auta sú zároveň knižky a detské časopisy.

→ **Zapojte dieťa, kde sa to dá** – aj pri takých aktivitách, ktoré väčšinou robíte sami. Napríklad pri prebaľovaní môžete dieťatko požiadať, aby vám pomohlo vyťahovať vlhčené utierky zo škatulky, čím sa zlepši sila v jeho ručičkách. Zároveň mu môžete hovoriť o tom, aké utierky sú – mäkké, voňavé, mokré, špinavé, čím sa zase rozšíri jeho slovná zásoba. A na konci, ak už dieťatko vie chodiť, precvičte jeho porozumenie tým, že ho požiadate, aby vyhodilo špinavú plienku do koša.

→ **Rutiny sa menia s vekom a možno aj ročným obdobím** – je práve jeseň, vy chodíte pravidelne na prechádzky, vaše dieťatko miluje zbierať veci zo zeme a zároveň dozrelo do veku, keď začína vnímať vlastnosti vecí? Ideálny priestor, aby ste spolu zbierali listy, šušky, gaštany, hlinu, piesok a prirodzene si precvičovali slová ako tvrdý, mäkký, ostrý, sype sa, špinavý, podaj, schovaj, kde to je. Zároveň môžete načúvať tichým a silným zvukom v prírode a sledovať, ako rôzne predmety znejú, keď ich hodíte do kovového

vedierka alebo mláky s vodou. Predstavte si, koľko príležitostí budete mať precvičiť si danú slovnú zásobu aj sluchové zručnosti, ak budete aktivitu pravidelne opakovať, kým nepríde zima.

→ **Buďte flexibilní a sledujte, čo počas rutiny zaujme vaše dieťa.** Štúdie ukázali, že porozumeniu slov a posunkov pomáha, ak pomenovávame to, o čo sa dieťa v danom momente zaujíma. Ak sa napríklad počas hry vaše dieťa prestane zaujímať o kocky pred ním a uprene pozerá na vzdialenú loptu, prineste ju a hovorte o nej. Ak dieťa miluje konkrétnu básničku alebo pesničku a jedným z vašich aktuálnych cieľov je, aby viac hlasom intonovalo, precvičujte si túto zručnosť práve na nej.

→ **Buďte kreatívni.** Je samozrejmé, že rutiny sa zrením dieťatka menia. Rutinou sa môže stať čokoľvek, čo uvidíte, že dieťa v danom momente dlhodobo baví. Môže to byť polievanie kvetov, kŕmenie psa alebo pečenie koláčov. Niekedy sa stane, že sa počas rutín objavia nepredvídané veci. Dieťa napríklad zistí, že fúkaním do rolky od toaletného papiera vzniknú zaujímavé zvuky – pridajte to do rutiny. Veď najlepšie príležitosti na učenie sú tie, ktoré sú interaktívne, dieťa sa do nich priamo zapojí a má pri nich zábavu.

V tejto kapitole ste sa dozvedeli veľa o rutinách. Vidíte, že váš obyčajný deň poskytuje veľa príležitostí, keď môžete rozvíjať komunikáciu, myslenie alebo motoriku dieťaťa. Ak rutiny pokladáte za dôležité, ale stále si nie ste istí, čím začať, poprosťe vášho špeciálneho pedagóga alebo logopéda, aby vám s nimi poradil.

11.

DENNÍK – KNIŽKA
PLNÁ ZÁŽITKOV

Silvia Hovorková

DENNÍK – KNIŽKA PLNÁ ZÁŽITKOV

Denník je knižka, ktorú vy a vaše dieťaťko tvoríte spolu. Je zložená zo zážitkov, ktoré vás počas bežných aj výnimočných dní postretli. Používa sa na rozvoj myslenia a jazyka už od bábätkovského veku.

Prečo robiť knižky zážitkov?

Dôvodov je hneď niekoľko:

- Deti s ťažkou poruchou sluchu majú často menej informácií o svete ako počujúce deti. Je to tým, že im viaceré informácie, ktoré počujúce deti viac alebo menej „náhodne“ započujú, chýbajú. Zatiaľ čo počujúce dieťa sa učí o živote nielen z toho, čo mu priamo hovoríte zoči-voči, ale aj zo správ, ktoré počuje z obývačky počas toho, ako sa hrá v detskej izbe s legom, rádia z kuchyne, započutých telefonických rozhovorov, počas prechádzky v parku, špehovaním šepkajúcich súrodencov vo vedľajšej izbe atď., pre malé deti s ťažkou poruchou sluchu sú viaceré tieto informácie ťažko zrozumiteľné, a to aj vtedy, keď nosia načúvacie prístroje. Je to dané tým, že hlavne zo začiatku ťažšie rozumejú šepkanej reči, bežnej reči z vedľajšej miestnosti alebo rozhovoru, kde hovorí viacero ľudí naraz (napríklad na narodeninovej oslave). Aj počúvanie rádia a televízie môže byť zo začiatku veľkou výzvou. Menšie množstvo „náhodných informácií“ je jeden z dôvodov, prečo môžu mať deti s ťažkou poruchou sluchu nielen malú slovnú zásobu, ale aj ich porozumenie spoločenským situáciám a pravidlám môže byť do značnej miery obmedzené. Keďže sa viaceré sociálne udalosti v živote dieťaťa nestávajú pravidelne, kniha zážitkov je ideálnym prostriedkom, ktorý zachytí obrázkom a slovom všetko dôležité, čo sa v živote dieťaťa udialo.
- Deti majú rady obrázky. Obrázok skvelo upúta ich pozornosť a zároveň im pomáha porozumieť, čo sa stalo, ako sa kto cíti (emócie), čo sa bude diať ďalej. A nielen to. Viaceré obrázky z jednej aktivity, ktoré nasledujú za sebou, môžu pomôcť dieťaťu prerozprávať svoj vlastný zážitok a vytvoriť z toho príbeh. Buduje sa tak nielen jeho reč a slovná zásoba, ale aj myslenie, schopnosť uvažovať, čo sa kedy deje, prečo sa to stalo, a predvídať, čo sa stane ďalej.
- Možno si vravíte, že stačí obyčajná knižka. Faktom však je, že malé deti milujú SVOJE fotky. Cítia sa ako malé hviezdy, keď sú knižky o nich, a rady ich ukazujú iným ľuďom, aby sa nimi pochválili. Každá chvíľa, keď chce dieťa komunikovať o sebe, svojich

pocitoch, zážitkoch, a to nielen s rodičmi, ale aj so širšou rodinou, s priateľmi alebo učiteľkou, je skvelou príležitosťou učiť sa sociálnej komunikácii a zároveň priestor precvičiť si slovnú zásobu a porozumenie iným osobám. Zážitkové knižky s obrázkami, fotkami a vetami môžu zároveň pomôcť iným ľuďom uhádnuť, čo sa im snaží dieťa povedať.

- Knižky zážitkov privádzajú deti k písanému textu a pomáhajú im pochopiť, že slová alebo posunky, ktorými komunikujú, sa dajú zapísať písmenami. Deti si chcú prezerať svoje príbehy dookola. Tým, že počúvajú alebo vidia tie isté vety a slovné spojenia znova a znova, časom sa ich naučia „prečítať“ samy zo stránok denníčka. Takýmto spôsobom sa u nich buduje nielen láska k čítaniu, ale aj niektoré zložky ranej gramotnosti – porozumenie jazyku a jeho gramatike, samostatná schopnosť prerozprávať príbeh, uvedomenie si hlások v slove, poznanie abecedy a chápanie, že čítame zľava doprava a zhora dole. Schopnosť čítať a rozumieť tomu, čo čítam, je pre deti, ale aj dospelých ľudí s poruchou sluchu veľmi dôležitá, pretože im do budúcnosti umožní doplniť si informácie, ktoré ušami nezapočujú. Čítanie denníčka je prvý dôležitý krok k budúcemu čítaniu s porozumením.

Ako zážitková knižka vyzerá a o čom je?

Forma a jednotlivé témy knižky závisia od veku dieťaťa a toho, akú veľkú slovnú alebo posunkovú zásobu dieťa má. Do denníka by ste mali zapisovať predovšetkým to, o čo má dieťa v danom momente skutočný záujem, prípadne to, čo pred veľmi krátkym časom zažilo.

Bábätko, batolaťá, deti do troch rokov

U maličkých detí je veľmi dôležité, aby veci, ktoré zobrazujete, boli čo najviac reálne. Pamätajte, čím je dieťaťko menšie, tým skutočnejšie obrázky by mali byť. Zo začiatku môžete napríklad používať fotky vášho dieťaťa alebo členov rodiny, ako robia rozličné veci. Fotky si môžete vložiť do obyčajného, lacného malého albumu na fotky alebo špeciálneho látkového albumu pre bábätká, ktorý dieťaťko môže aj ožuiť (pozri obrázok) a ktorý je možné prať.

- Prvá knižka môže zobrazovať najbližšiu rodinu, súrodencov, priateľov, opatrovateľku – ľudí, s ktorými sa dieťaťko často stretáva. Pod fotkami nemusí byť napísané nič, prípadne je tam napísané napríklad Jakubko, mama, tato, babka Irenka, dedko Janko.
- Druhá knižka môže byť z aktivít, ktoré každodenne robíte – tzv. rituálov. Na každej stránke je jedna fotka a jedna krátka, výstižná veta. Na fotkách by malo byť vaše dieťaťko zreteľne viditeľné. Pod každú fotku napíšte napríklad – Ninka sa kúpe. Ninka papá. Ninka spinká. Ninka sa hrá. Ninka číta.
- Tretia knižka môže byť vyskladaná z fotiek alebo vystrihnutých obrázkov predmetov, s ktorými sa batola každodenne stretáva alebo hrá. Na interaktívnom obrázku z denníčka môžete napríklad precvičovať známe, každodenné aktivity (zatvor okno, zatiahni záves...).
- Štvrtá môže byť napríklad skladacia knižka s názvom Čo už viem urobiť sám.

- Čím viac krátkych knižiek si vyrobíte, tým viac bude neskôr dieťaťko pyšné na svoju vlastnú knižnicu.

Škôlkari a školáci

S postupom veku môžete čoraz viac využívať jednoduché, rukou nakreslené kresby. Dieťa ľahšie pochopí, že nakreslená postavička predstavuje neho samého, keď bude mať postavička krátke kučeravé vlasy, načúvacie prístroje alebo obľúbené modré nohavice podľa toho, ako vaše dieťa v skutočnosti vyzerá. Nemusíte byť umelec, predškolské dieťa sa časom naučí rozoznávať aj jednoduché „paličkové“ postavičky, ak sa v danej situácii rozpozná ☺.

O čom všetkom môžeme so škôlkarmi v zážitkových knižkách hovoriť?

- **Každodenné rituály** – sú výbornou príležitosťou opakovať slovnú zásobu, s ktorou sa dieťa každý deň stretáva. Urobte si napríklad knižku Čo si obliekam, Ako doma pomáham alebo

Ideme nakupovať
do obchodu.

Miško, čo dnes nakúpime ?

Uff, banány sú ťažké !

Ja chcem vážiť banány !

Miško,
odlož prosím
sáčok do košíka.

Musíme zaplatiť. Miško, prilož kartu !

Mama, pomôž mi
s taškou.

Mňam, chutí mi.

Príbeh s dejom – ako sme nakupovali v obchode.

knižku Na dobrú noc. Na každej strane bude zo začiatku jedna veta s fotkou alebo obrázkom, neskôr môžete napísať dve-tri vety. Napríklad: Ideme spať, Anička. Tu je Aničkino pyžamo a macko. Umyjeme si spolu zuby. Mama číta knižku. Dobrú noc, ľúbime ťa, Anička.

- **Témy z bežného života** – vytvorte si napríklad knižku Miesta, kde sme boli. Môžete do nej použiť fotky alebo obrázky obchodu, kam pravidelne chodíte, škôlky, kostola, bytu starých rodičov, priateľov alebo opatrovateľky, kde občas vaše dieťa ostáva. Túto knižku si môžete nechať aj v aute a ukazovať si, kam práve idete. Ďalším príkladom knižky je Ako sa cítim (Som smutný v nemocnici. Nahnevaný na brata. Teším sa z nového šteniatka...).
- **Príbehy s dejom** – ako sme varili puding, piekli koláč, pripravovali raňajky, nakupovali v obchode alebo sadili kvietky na záhrade.
- **Zábavné a zaujímavé veci** – spoločné zážitky ako príprava popkornu, trhanie buriny v záhrade, umývanie auta, krmenie psa, nakupovanie topánok.
- **Záujmy vášho dieťaťa** – hračky, domáce zvieratá, šport, susedova motorka, detské ihrisko.
- **Zmeny alebo úspechy dieťaťa** – presťahovanie sa do nového bytu, prvýkrát v škôlke, získanie medaily počas dňa detí.
- **Očakávané budúce udalosti** – ideme na výlet do zoo, k moru, do hôr, čakáme na babičku na stanici, pocestujeme vlakom, lietadlom, autobusom.
- **Špeciálne udalosti** – narodeniny, oslavy, karneval, rodinné stretnutia, návšteva starých rodičov, ideme k lekárovi.
- **Pravidlá** – ako chodíme na ihrisko alebo ako sa delím o hračky so súrodencom.

Ako vyrobiť zaujímavú knižku zážitkov?

Úžasná vec na denníku je, že je úplne jednoduchý a že je to niečo, čo si spolu s dieťaťom môžete opakovane užívať pri čítaní aj tvorení. Schopnosť pekne maľovať vôbec nie je dôležitá. Dôležité je mať spoločnú zábavu. Ako to dosiahnete?

- ✓ Zážitkové knižky by mali byť čo najviac pevné. Môžu byť vyrobené na tvrdom papieri, založené v kancelárskych obaloch alebo zalaminované.
- ✓ Ideálna veľkosť je taká, ktorú môže dieťa samostatne držať a otáčať. Ako dieťa rastie, aj veľkosť knižky sa môže meniť.
- ✓ Kresby, či už ste ich urobili vy alebo vaše dieťaťko, by mali byť jednoduché. Pri kreslení používajte jasné farby.
- ✓ Píšte, kreslite a lepte si do denníčka čo najskôr po zážitku. Zápis má význam hlavne vtedy, keď je spojený s danou emóciou, keď si dieťaťko zážitok ešte stále dobre pamätá. Niekedy rodičia zápis do denníčka odkladajú na čas, keď si vytlačia pekné fotky, keď budú mať čas nakresliť premyslený a prepracovaný obrázok atď., čím sa stane, že sa čaká príliš dlho a pre dieťa už potom záznam nie je taký zaujímavý, pretože je pre neho príliš vzdialený.
- ✓ Nechajte dieťa, aby si zbieralo veci, ktoré súvisia s aktivitou alebo miestami, ktoré ste navštívili. Dajte mu špeciálnu škatuľku alebo zatváracie vrečko, kde si tieto veci môže dočasne zbierať a odkladať, neskôr ich spolu nalepíte do knižky.

- ✓ Kresby dopĺňajte nazbieranými predmetmi – reálna náplast prelepená cez rukou nakreslený obrázok zraneného prsta vášho dieťatka, obal zo žuvačky vedľa obrázka, ako robíte bubliny zo žuvačky, obrázok vystrihnutý z obalu pudingu, ktorý ste varili, tyčinka od nanuka, ktorý spadol na zem, prasknutý balón z oslavy, listy z hrabania záhrady, slamka alebo obal od hranolčekov z rýchleho občerstvenia, ustrihnutý pramienok vlasov od kaderníka, kamienky z výletu, lístok z vlaku alebo pohľadnice.

- ✓ Ak sa veci nedajú prilepiť na papier lepidlom alebo lepiacou páskou, schovajte ich do obálky alebo uzatvárateľného vrečka, ktoré prilepíte na stranu, kde o aktivite píšete. Dieťa si môže veci opakovane vyberať, prezerať, môžete o nich spolu hovoriť a vrátiť ich späť. Na obrázkoch môže byť zospodu lepiaci suchý zips. Dieťa môže napríklad obrázky priliepať do vnútra veľkého nakresleného rucksaku a zase ich odliepať a odkladať do obálky. K predmetom prilepíte aj názov.

- ✓ Prilepte aj veci, ktorých sa dieťa môže dotýkať, ovoniavať ich alebo s nimi niečo robiť. Prilepte napríklad rôzne kúsky látky a nechajte dieťa ohmatať ich po tom, čo sa vrátite z obchodu s látkami. Vystrihnite si z letáka obrázok deodorantu alebo pracieho prášku

po tom, čo ste sa vrátili z nákupu v drogérii. Nastriekajte danú stránku parfomom, dieťa ju bude rado ovoniavať. Po nákupe topánok nalepte starú šnúрку od topánok na zalaminovaný obrázok topánky (v obrázku topánky môžu byť vystrihnuté aj dierky, aby mohlo dieťa šnúрку prevliecť a zaviazať). Pokvapkajte vatú prilepenú na fotku koláča, ktorý ste dopiekli, aromatizovanou príchuťou do jedla. Môžete sa hrať, že vata je šľahačka na koláči. Jednoducho, nechajte sa uniešť vlastnou tvorivosťou.

- ✓ **Nechajte dieťa, aby spolupracovalo pri kreslení, strihaní, lepení alebo tvorení obrázka čo najviac, ako je to možné. Proces je dôležitejší ako ukážkovosť obrázka.**
- ✓ Niektorí rodičia si prezerajú s deťmi knižku zážitkov spolu so zvukovými nahrávkami, ktoré majú na kazete, CD alebo priamo v počítači. Zvuky alebo hlasy na nahrávke priamo súvisia s danou aktivitou. Pri obrázku zo zoo môžete mať nahrané rôzne zvuky zvierat. Pri fotkách z toho, ako ste vyrábali domček pre vtáčiky, si môžete púšťať búchanie kladiva, rezanie píly, ťuchanie šmirgľového papiera a hádať, čo počujete. Pri fotke dieťaťa na stanici si môžete pustiť hlasy z perónu, pískanie sprievodcu alebo húkanie lokomotívy. Kreativite sa medze nekladú. Ak je to možné, nechajte dieťa, aby spolu s vami nahrávalo dané zvuky na telefón, diktafón, alebo zvuky spolu vyhľadajte na internete.
- ✓ Napíšte krátky opis udalosti. Uistite sa, že používate citoslovciá, zvuky, slová alebo frázy, ktoré sa stali v súvislosti s udalosťou. Ak je to možné, použite slová, ktorá povedalo samotné dieťa. Keď vytvoríte krátku vetu z jeho slov, pre dieťa to bude znakom, že je pre vás dôležité, čo hovorí.
- ✓ Zložte si obrázok do priesvitného kancelárskeho obalu alebo ho zalaminujte, aby dlhšie vydržal. Jednotlivé listy môžete spolu zlepiť a urobiť z nich knižku alebo ich predierkovať a vložiť do malého alebo veľkého kancelárskeho zakladača. Niektorí rodičia spoja malé zalaminované listy na rohu jedným krúžkom, aby sa dali listy ľahko otáčať, iní používajú malé fotoalbumy, do ktorých pridajú napísané vety. Knižky môžu mať pár, ale pokojne aj 10 strán.
- ✓ Tí, ktorí používate s deťmi tablet, si môžete urobiť niekoľko knižiek aj v elektronickej verzii. Na internete sa dá stiahnuť napríklad softvér, ktorý umožňuje deťom virtuálne listovať vo svojej pdf knižke (tzv. page turner, flip book). Takéto knižky môžu byť dobrou voľbou, keď niekam cestujete, no knižku, ktorú s dieťaťom vyrábate a v ktorej manipulujete s reálnymi predmetmi, to nenahradí.
- ✓ **A čo je najdôležitejšie? Čítajte s dieťaťom, čo je zapísané v zážitkových knižkách, znova a znova pri rôznych situáciách.**

Ako zapisovať texty

Každý týždeň si urobte s dieťaťom niekoľko jednoduchých zápiskov – poštár priniesol list od dedka, išli sme s kamarátom do parku. Ako tieto udalosti zapísať?

- ✧ **Písmo** – Rodičia sa líšia v tom, akým písmom knižky zážitkov píše. Niektorým sa osvedčilo písať veľkým tlačným písmom, keďže je pre maličké deti ľahšie vnímateľné (písmenká sú výrazne iné), iní sa rozhodli písať malým tlačným, pretože sú názoru, že takéto písmo je prirodzenejšie, keďže sa nachádza nielen v detských knižkách, ale aj všade okolo dieťaťa – noviny, obaly od jedla, bilbordy. Sú aj rodičia, ktorí píše malým tlačným písmom, ale slová, ktoré sú v tom texte dôležité, zvýraznia tým, že ich napíšu veľkým tlačným písmom. Nuž, je to na vás, čo si vyberiete vy.

- ❖ **Rečové bubliny** – Odporúčame, aby ste aspoň na niektorých obrázkoch vkladali vety do rečových bublín. Deti rýchlejšie pochopia, že to, čo je napísané, je vlastne to isté, čo v priamej reči povedali ony, mama alebo priateľ. Ak je to možné, rečová bublina by sa mala začínať pri ústach dieťaťa. Používajte priamu reč a nebojte sa citosloviec. Napríklad: „Au, to bolí.“ „Dávaj pozor.“ „Jój, má dlhý krk (žirafa).“ Denníček sa tak bude podobáť na komiks. Ku každej postave, ktorá je na obrázku, môžete napísať aj jej meno.
- ❖ **Opis** – Dole pod obrázok alebo priamo do obrázka môžete napísať krátky opis situácie. U maličkých detí by na stránke nemala byť viac ako jedna krátka veta.
- ❖ **Posunky** – Niektorí rodičia zakresľujú jednoduché slová alebo vety aj postavičkami, ktoré posunkujú. Deťom to pomáha porozumieť písanému textu a zároveň to buduje uvedomenie si, že posunok, hovorené a zapísané slovo môžu vyjadrovať to isté.

Knihy zážitkov a rozhovory „tu a teraz“

Malé deti žijú v prítomnosti. Využite, o čo sa zaujíma vaše dieťaťko, „tu a teraz“, aby ste mohli hovoriť o tom, čo cíti, vidí, počuje alebo robí. Napríklad po tom, čo ste spoločne zasadili kvietky, môžete zdôrazniť slovnú zásobu ako hlina alebo semiačko, ale takisto môžete s dieťaťom hovoriť o kopaní zeme, polievaní semiačka, pomáhání mame a pocitoch šťastia, keď semiačko vyrastie. Dôležité slová zo sadenia si môžete spolu s fotkami zapísať do denníčka.

Pamätajte, že je rovnako dôležité, aby ste dieťaťu vysvetlili a opísali, čo cítite, vidíte, počujete alebo robíte vy. Zážitkové knižky umožňujú deťom viesť s vami alebo iným človekom rozhovor o dôležitých veciach z ich života a o ich pocitoch a vlastnostiach – šťastný, pyšný, trpezlivý.

Knihy zážitkov na prerozprávanie minulosti

Ako deti rastú, ich myslenie sa postupne v škôlkarskom období mení – prestáva byť konkrétne (tu a teraz) a začína byť čoraz viac abstraktné. Kniha zážitkov pomáha hovoriť o blízkej minulosti tým, že sa spája s obrázkami. „Pozri sa na tieto obrázky. Pamätáš, keď sme boli u babky a piekli koláče? Boli sme tam **minulý týždeň**.“ Dieťa sa spontánne oboznamuje so slovami, ktoré označujú minulosť, a zároveň vníma gramatiku minulého času.

Napriek tomu, že zážitkové knižky majú na začiatku iba jednu-dve vety na strane, neskôr môžete zapísať s dieťaťom viac viet a prerozprávať si knižku ako príbeh. Opakovane sa pýtajte: „Čo si tu robil? Čo sa stalo potom?“ Časom sa dieťaťko naučí, že každý príbeh má začiatok, stred a koniec, príde na to, ako zmysluplne rozprávať nielen o svojich skúsenostiach, ale naučí sa aj dôležitú schopnosť, akou je prerozprávanie príbehu alebo rozprávky.

Knihy zážitkov na premýšľanie o budúcnosti a rozprávanie o opakovaných udalostiach

Deti potrebujú rozumieť, čo sa s nimi bude diať, kam pôjdu, čo budú dnes robiť. Predtým ako pôjdete na ihrisko, nakreslite zopár hoidačiek a šmykľavku a hovorte o tom spolu s dieťaťom. Na ulahčenie pochopenia, čo sa bude diať, môžete použiť aj staršie obrázky. „Tu je obrázok, ktorý si nakreslil, keď sme boli strihať vlásy. **Zajtra**, keď sa zobudíš, pôjdeme znova ku kaderníkovi.“ Na fotke z denníka vidíme príklad, ako rodičia pripravovali dieťa na to, že sa cez víkend bude baliť a pôjde stanovať. Dieťa sa spontánne oboznamuje so slovami, ktoré označujú budúcnosť, a zároveň vníma gramatiku budúceho času.

V súvislosti s budúcnosťou môžete precvičovať aj myslenie dieťaťa a jeho schopnosť predvídať udalosti. Môžete sa ho spýtať: „Teta lekárka ti dala naposledy maľovanku. Myslíš, že ju dostaneš aj zajtra?“ „Včera bolo na ihrisku veľa detí. Myslíš, že aj dnes prídu tvoji kamaráti?“

A na záver jeden tip navyše. Nikto nevraví, že knižku zážitkov musíte robiť s dieťaťom iba vy. Požiadajte babku, opatrovatelku alebo pani učiteľku v škôlke, aby dokreslili zopár zážitkov do knižky dieťaťa. Nechajte svoje dieťa potom porozprávať, čo sa udialo počas dňa v škôlke alebo výletu s priateľmi.

Príklady denníckov zo štyroch rodín, nechajte sa inšpirovať ☺.

ISIEL SOM LANOVKOU

BOL SOM NA HRIŠKU

NA SKALNATEJ CHATE
SOM JEDOL DESIATU

HÁDZAL SOM KAMENE
DO VODY.

BOLA SOM S MAMKOU
V KADERNÍCTVE.
PÁN KADERNÍK MA OŠTEINAL.

POTOM SME ISLI DO OBCHODU
A MAMKA MI KÚPLA NOVÉ
SPONKY.

ZAVÁRANIE 08.06.2017

NAZBIERANÉ JAHODY DOMA ZAVÁRAME. NAJSKÔR ICH UMYJEME, DÁME DO POHÁROV, POTOM PRIDÁME CUKOR A POHÁRE ZATVORÍME.

UMÝVAM JAHODY

DÁVAM ICH DO POHÁRA

MŇAM, PRIDAL SOM CUKOR

ZATVÁRAM VRCHNÁK. UFF, JE TO ŤAŽKÉ

SPRÁVOTA 15.11.2018

TRIA, TRIA A JA JSME JEJ BUTEM NAKUPUJEŤ DO ALBERTA

ROHLÍK

JOGURT

PAPRIKA ZELENÁ

SIR

12.

REČ, ČÍTANIE,
KRESLENIE A PRVÉ
TRI ROKY ŽIVOTA

Silvia Hovorková

REČ, ČÍTANIE, KRESLENIE A PRVÉ TRI ROKY ŽIVOTA

Táto kapitola je určená všetkým z vás, ktorí sa priamo hráte s dieťaťom. V prvej časti kapitoly vám chceme aspoň trochu porozprávať o čítaní a kreslení a o tom, ako čítanie a rozprávanie príbehov pozitívne ovplyvňuje rozvoj jazyka v prvých šiestich rokoch života. V druhej časti sa venujeme konkrétnym nápadom, ako rozvíjať dieťaťko v prvých troch rokoch života, a to predovšetkým pomocou čítania.

Samozrejme, pre vývin dieťaťa je veľmi dôležité, aby sa v prvých troch rokoch rozvíjala aj jeho jemná a hrubá motorika a sebaobsluha, táto oblasť je však podľa nášho názoru veľmi pekne rozpisaná v mnohých knižkách pre rodičov, a preto sa jej vo väčšej miere nebudeme venovať. Rozhodli sme sa, že vám v tejto kapitole opíšeme, prečo si myslíme, že v dnešnej dobe, plnej mobilov a tabletov, je pre vývin dieťaťa dôležitá kniha.

V tejto kapitole vám ponúkame nápady, ako sa hrať, hovoriť a čítať s dieťaťom tak, aby malo čo najväčšiu slovnú zásobu a v budúcnosti sa z neho stal dobrý čitateľ a pisateľ. Zároveň vám ponúkame nápady na výber vhodných kníh. Súbor hier, ktorý sme dali dokopy, má slúžiť ako nápadník pre voľné chvíle. Samozrejme, že nie je nutné odskúšať všetky tieto aktivity na to, aby vaše dieťaťko napredovalo. Je nás vás, aké aktivity si vyberiete. Pamätajte, že nie je dôležité množstvo aktivít, ale to, či aktivity, ktoré ste vybrali, vaše dieťaťko zaujímajú a má z nich radosť. Tak ako vo vývine reči, aj v čítaní, kreslení či strihaní sa deti líšia. Každé dieťa má svoj čas a nie je dobré ho do aktivít nútiť, ak o ne nemá záujem. Dieťa v ranom veku sa má predovšetkým hrať, a nie cvičiť.

Na otázku, kedy sa deti zvyknú naučiť čítať, by mnoho rodičov odpovedalo, že počas prvého ročníka základnej školy. Výskum aj prax však ukazujú, že je výborné, ak sa proces prípravy na čítanie a písanie začne doma, ďaleko predtým, ako dieťa nastúpi do školy.

Základy toho, ako sa stať dobrým čitateľom a pisateľom, sa môžu začať stavať chvíľku na tom, ako sa deti narodí. Už niekoľkomesačné deti majú záujem o obrázkové knižky. Bábätká nepotrebujú rozumieť textu, aby si užili, že ich držíte v náručí a rozprávate im príbeh. Okolo

trištvrte roka veku už deti narábajú s knižkou – otvárajú ju a s pomocou otáčajú strany. Majú radosť, keď im dáte do ruky veľké ceruzky, s ktorými môžu nekontrolovane čmárať a diviť sa stope, ktorú zanechávajú. Pred tým, ako deti dovŕšia jeden rok, už majú nespočetne veľa príležitostí vidieť iných ľudí, ako si čítajú knihy a časopisy, a s pomocou rodiča objavujú, že existuje správna pozícia knihy, aby obrázky neboli hore nohami, že príbehy sú na pokračovanie a jazyk má mnoho rôznych zvukov, tónov, rôznu hlasitosť aj tempo. Jednoducho že obrázky majú zmysel a čítanie je príjemne strávený čas s rodičmi.

Čo je to raná gramotnosť a prečo je dôležitá pre deti s poruchou sluchu

V jednoduchosti povedané, skorá (raná) gramotnosť je to, čo deti vedia o čítaní a písaní pred tým, ako sa naučia čítať a písať. Je to svojím spôsobom schopnosť prijímať informácie, uvažovať nad nimi a následne o svojich myšlienkach a nápadoch komunikovať s inými, čiže všetko to, čo v neskoršom veku vďaka čítaniu aj písaniu robíme. Pre deti s poruchou sluchu je veľmi dôležitá, pretože čítanie výrazne rozvíja slovnú zásobu a myslenie dieťaťa a písaný text môže slúžiť aj ako kompenzácia poruchy sluchu. Pre mnohých ľudí s poruchou sluchu sa tlačené písmo neskôr stane dôležitým zdrojom informácií, ktoré nie sú schopní úplne zachytiť sluchom – umožňuje im vnímať titulované správy alebo filmy, čítať poznámky spolužiakov z vysokej školy alebo zápisy z porád, prípadne komunikovať so svetom e-mailom, ak im telefón nie je pre ťažkú poruchu sluchu dostupný.

Výskum ukazuje, že skorá gramotnosť sa najlepšie rozvíja počas hry prostredníctvom hovorenia, spievania a rýmovania, písania (kreslenia), hravého čítania a počítania.

Existuje **šesť predčitateľských zručností**, pomôžu vášmu dieťaťu stať sa úspešným čitateľom. Je jedno, či tieto zručnosti nadobudne v hovorenom alebo posunkovom jazyku.

Sú to tieto:

- 1. Mám rád knihy**, sám ich vo voľnom čase vyhľadávam, prezerám si ich a teším sa z „čítania“.
- 2. Mám veľkú slovnú zásobu** – viem, že slová (alebo posunky) označujú predmety, ľudí, udalosti, emócie. Viem, čo mnoho slov znamená.
- 3. Rozumiem príbehom a sám ich hovorím (posunkujem), viem opísať udalosti.** Rozumiem, že príbeh má určitý dej a štruktúru, viem predvídať, čo sa v príbehu stane, rozumiem, čo čítam, a uvažujem o tom.
- 4. Vnímam hlásky, som schopný sa s hláskami v slove hrať, vnímam a používam rým.** (Ukázalo sa, že mnohé deti, ktoré majú v školskom veku ťažkosti s čítaním, majú problémy práve so schopnosťou vnímať a rozlišovať hlásky v slove – tzv. fonologickým uvedomovaním.)

5. **Všímam si tlačенý text okolo seba.** Chápem, že písaný text je užitočný, že obrázky aj slová predstavujú reálne veci v tomto svete, že písmenká v slove sú rovnaké ako hlásky v hovorenej reči, prípadne znaky v prstovej abecede. Takisto som sa naučil, že knižka má obálku a zadnú stranu a číta sa spredu dozadu a zhora nadol. Viem, že na stranách nájdem slová, ktoré sa čítajú zľava doprava a sú oddeľované malými medzierkami.
6. **Poznám abecedu a všímam si písmenká všade okolo seba.** Chápem, že jednotlivé písmenká sa od seba líšia nielen, tým ako vyzerajú, ale aj tým, ako znejú, keď ich hovorím. Je to veľmi dôležité, ak chcem prečítať napísané slovo nahlas.

Ako vidíte, viaceré tieto body sú založené na tom, že je dieťa schopné počuť reč. Aj to je jeden z dôvodov, prečo je dôležité, aby malo dobre kompenzovaný sluch načúvacími prístrojmi alebo kochleárnym implantátom. Ak vaše dieťa z rôznych dôvodov nepočuje, neznamená to, že sa nenaučí čítať. Znamená to len, že proces čítania a porozumenia čítanému textu nebude prebiehať prirodzene, tak ako u počujúcich detí, môže trvať dlhšie a pri učení sa čítať sa bude musieť viac spoliehať na zrak.

Prečo čítať s dieťaťom s poruchou sluchu

Dôvodov je hneď niekoľko:

- ✓ Bábätká, ale aj staršie deti potrebujú byť v blízkom kontakte s dospelou osobou čo najviac. **Pritúlte sa preto a vytvorte si príjemnú atmosféru.** Táto intimita je špeciálny čas, keď má dieťa nielen vašu pozornosť, ale **rozvíja sa aj sociálne a emocionálne.** Je to priestor, keď môžete komunikovať o zábavných a zaujímavých veciach, sledovať, na čo sa dieťaťko díva, čo ukazuje, čo sa vám snaží o obrázku povedať. Príbehy v knihách sú niekedy zábavné, inokedy vzrušujúce a inokedy zase trochu strašidelné. Vaša blízka prítomnosť pomáha dieťaťu bezpečne spracovávať emócie, vyjadrovať svoje pocity a myšlienky a objavovať svet okolo seba.
- ✓ Čítanie kníh a rozprávanie príbehov **podporuje fantáziu a hru** dieťaťa. Poznáte ten pocit, keď ste si prečítali knihu a následne pozreli film spracovaný na základe knihy? Väčšina z nás asi pripustí, že sme si hlavnú postavu, krajinu alebo konkrétnu vec predstavovali úplne inak. Na rozdiel od filmu, kde je všetko vizuálne dané, čítanie kníh s obrázkami alebo počúvanie vymysleného príbehu ponúka neobmedzené možnosti pre našu fantáziu. Pre mnohé deti sú príbehy z kníh také fascinujúce, že sa im premietajú aj do hry s bábikami, autami alebo legom, kde sa deti stávajú hlavnými hrdinami príbehu. Občas sa dokonca stáva, že sa po večernej rozprávke ráno zobudia s tým, že sa im sníval sen súvisiaci s príbehom, ktorý večer počuli.

- ✓ Počúvanie môže byť pre vaše dieťaťko zo začiatku náročnou prácou, hlavne ak nepočuje dobre všetky hlásky reči a slová sú pre neho ťažšie zrozumiteľné. Dieťa s poruchou sluchu preto potrebuje počuť tie isté zvuky, slová, príbehy znova a znova. Opakovanie tej istej knižky mu **pomáha spájať si počuté s obrázkom a precvičovať si sluch aj porozumenie**. Možno to znie ako drill, ale nie je. Pokiaľ pri čítaní vydávate zaujímavé zvuky alebo robíte smiešne tváre, dieťa väčšinou samo siahne po tých istých knižkách znova a znova, lebo sa čítanie pre neho stalo zábavou. **Čím častejšie dieťa po knižkách siahne, tým viac môže dané slová počuť**. Časom sa pravdepodobne prichytíte, ako hovoríte o tom istom obrázku viac a viac, pretože vidíte, že už dieťa jednoduchému pomenovaniu rozumie. Už to nebudete iba pomenovanie „hav-hav“ alebo „pes“, ale poviete „to je veselý pes“ alebo „pes sa hrá s loptou“. Výsledkom takéhoto opakovania je, že si dieťaťko postupom času zapamätá slová a frázy natoľko, že vás časom samo začne opravovať, ak poviete niečo iné, ako ste zvykli.
- ✓ Počas čítania a počúvania príbehov sa **rozširuje slovná zásoba** dieťaťka. Čím viac príbehov dieťaťu nahlas prečítate alebo preposunkujete, tým väčšiemu množstvu slov bude vystavené a o to väčšia bude jeho slovná zásoba. Deti, ktorým rodičia často čítajú a často na ne hovoria, majú už v dvoch rokoch väčšiu slovnú zásobu ako deti, ktorým sa nečíta.
- ✓ Počúvanie príbehov je ideálny čas na **vnímanie slov a priradovanie zvukov v tichom prostredí**. Knižky pre bábätká majú rôzne obrázky a zvuky zvierat, dopravných prostriedkov alebo hrajú známe pesničky. Zábavným spôsobom tak môžete učiť dieťaťko zvukom reči a prostredia počas toho, ako si čítate.
- ✓ Čítanie umožňuje zábavným spôsobom **modelovať** napríklad **melódiu reči, primeranú hlasitosť, tempo a rytmus reči**. Počas toho, ako dieťa ťuká prstom do knižky a vy mu pomenúvate obrázky, ktoré sa mu páčia, môžete napodobniť slona hlbokým hlasom a myšku, naopak, piskľavým, zrýchliť tempo reči, keď povzbudzujete zajaca, aby utekal, a spomaliť tempo, keď slimák nevládze vyliezť po kvetinke, hlasno kričať na tetu na obrázku, aby dávala pozor na autá, keď ide cez cestu, alebo, naopak, tichučko spievať bábe na obrázku uspávanku. Deti vás budú s láskou napodobňovať. Prejavenie emócií hlasom počas čítania podporuje emocionálny vývin dieťaťa. **Uistite sa, že má vaše dieťaťko načúvacie prístroje a môže vnímať, ako sa váš hlas mení**.
- ✓ **Dieťa sa učí komunikácii ako takej**. Čítanie vo dvojici je interaktívne. Dieťa počúva, ukazuje, otáča stránky, pýta sa, čo bude ďalej. Vy sledujete, o čo má vaše dieťa záujem, a hovoríte práve o tom. Dieťa sa tak podvedome učí, že vás zaujímajú veci, ktoré sa mu páčia, a jeho výber je pre vás dôležitý. Komunikovať o tom, čo chcem a potrebujem, má pre neho zmysel. Striedaním sa pri otáčaní strán alebo ukazovaní obrázkov dieťaťko zároveň nevedome učíte, že komunikácia je zábava a ľudia sa pri nej striedajú.

Výskum ukazuje, že deti sa učia najlepšie vtedy, keď majú možnosť hravým spôsobom **zapájať všetky zmysly**. Čítanie ponúka veľa príležitostí vnímať viacerými zmyslami – zrakom (čier-nobiele, farebné alebo ligotavé obrázky, texty pod obrázkom), sluchom (knihy so zvukmi zvieratiek a dopravných prostriedkov, zvukové knihy s pesničkami alebo riekankami), hmatom (knihy z rôznych materiálov – tvrdé, mäkké, papierové, vinylové, s kožušinkou alebo gélovým vankúšikom), čuchom (voňavé knižky so šuchotavými papierikmi) aj chuťou (inak chutí papier, textilná látka alebo vinyl ☺). Okrem rozvoja zmyslov čítanie interaktívnych kníh podporuje aj jemnú motoriku a sebaobsľuhu napríklad tým, že sa dieťa učí používať pinzetový úchop pri otáčaní strán, zapínať v interaktívnej knižke gombíky v strede kvietočkov alebo zipsovať látkovú rybkú do akvária.

Čítanie rozvíja sluchovú a zrakovú pamäť aj pozornosť. Učí deti trpezlivosti.

Čítanie umožňuje dieťaťu **vnímať svet okolo neho a spájať si súvislosti**. Knižky sú ideálne na to, aby sa dieťa zoznamovalo s číslami, farbami, tvarmi aj písmenkami zábavným spôsobom. Vďaka obrázkom sa učí chápať abstraktné pojmy ako smutný, červený, ďaleký, ale aj nadradené pojmy ako napríklad zvieratá, jedlo, nábytok. Stretáva sa s vecami a ľuďmi, ktorí nie sú v jeho blízkosti, a tak sa na nich nedá ukázať prstom, aby sme ich pomenovali a vysvetlili. Buduje sa tak jeho slovná zásoba aj **schopnosť premýšľať**.

NAŠA RADA: Vybudujte lásku ku knihám skôr, ako sa deti stretnú s tabletmi, počítačmi a mobilmi. Deti, ktorým je v detstve veľa čítané a zároveň trávajú veľa času „čítaním“ ich vlastných knižiek, majú tendenciu čítať s radosťou aj v dospelosti a rozširovať tak svoje vedomosti a informovanosť.

Kedy a ako často čítať

Vyberte si **pravidelné** pokojné obdobie dňa, keď budete s dieťaťkom spolu čítať. Tieto rutiny (rituály) sú veľmi dôležité hlavne pre bábätká, pretože im dávajú istotu, že sa príjemné veci pravidelne opakujú znova a znova. Mnoho rodičov číta tesne pred spaním (poobedňajším aj večerným), niektorí hneď ráno, kým vylezú deti z postele. Výbornou príležitosťou je pravidelné čítanie s plastovými a vode odolnými knižkami počas každodenného kúpania.

Vravíte, že vám napriek všetkej snahe popri každodennom zhone neostáva na čítanie čas? Príležitostí na čítanie a rozvíjanie gramotnosti je počas dňa nespočetne veľa, len ich musíte vedieť zapracovať do bežných každodenných aktivít. Skúste sa inšpirovať nasledujúcimi tipmi.

Či už idete na dlhý výlet alebo cestujete ráno do škôlky, zoberte si knižku **do auta**. Nechávajú si pre istotu niektoré knižky cielene v aute, aby boli vždy poruke, ak by ste si ráno zabudli zobrať nové. V aute sa zároveň môžete hrať so škôlkarmi hry na písmenká, pozorujúc bilbordov alebo názvy obchodov – „Kto vidí písmeno A?“.

Čakanie u lekára alebo v dlhom rade na úrade prebehne príjemnejšie, keď vytiahnete knižku alebo časopis, ktorý si dieťa samo ráno zbalilo.

Počas nakupovania poproste svojho škôlkara, aby vám „prečítal“ obrázky na škatuliach, ktoré ste nakúpili, a porozprával vám o nich. Ukážte mu rozdiel medzi obrázkom a textom. Povzbudte dieťa, ktoré začína čítať, aby vám povedalo, čo máte zapísané v nákupnom zozname. Zoznam si môžete spolu s ním vytvoriť ešte doma z obrázkov vystrihnutých z letákov a slov k nim prilepeným.

Varenie je ideálny priestor na čítanie a rozvíjanie slovnej zásoby. S menšími deťmi si môžete nahlas čítať recepty a cvičiť slovnú zásobu tak, že ich poprosíte, aby priniesli múku, vajce alebo soľ. Tie staršie vám môžu skúsiť samy hovoriť, koľko múky alebo cukru musíte odvážiť, koľko vajčiek použiť. Uvidíte, aké nové kulinárske diela vám z takejto spolupráce vzniknú ☺.

Poproste vašich príbuzných, aby pravidelne posielali vášmu dieťatku pohľadnice alebo krátke listy. Zatiaľ čo vy budete čítať každodenné listy a výpisy z bánk a úradov, dieťa si môže vytiahnuť **svoje listy a pohľadnice** a čítať tiež. Povzbudte ho, aby nakreslilo alebo napísalo pohľadnicu späť. Hovorte o tom, že je nutná adresa, aby list došiel, kam má, a poštár ho vedel doniesť blízkej osobe. Staršie dieťa môže skúsiť čítať alebo písať pod vašim vedením krátky e-mail alebo SMS správu.

Aj **upratovanie** občas prináša chvíle, keď si dieťa počas toho, ako spolu umývate riad, dlážku alebo čistíte okná, cielene prezerá obrázky alebo symboly na čistiaciach prostriedkoch. Využite to a hovorte s ním o tom, čo na obrázku vidí. Ak dieťa v danom momente upratovať nemôže alebo nechce, môžete ho skúsiť poprosiť, či by vám chvíľu „čítalo“ z jeho obľúbenej knižky, aby vám práca ubehla rýchlejšie ☺.

Uistite sa, že má vaše dieťa vo svojom voľnom čase priestor na **samostatné čítanie**. Pomôžte mu rozdeliť čas medzi čítanie, TV a počítač.

Zo začiatku čítajte nahlas s bábätkom niekoľko minút viackrát za deň. Ak vaše dieťatko stratí záujem skôr, ako stihnete prečítať všetky strany, to nič. Čítajte tie strany, o ktoré prejaví záujem. Postupom času, ako bude dieťatko rásť, predlžujte dobu čítania na 15 minút viackrát za deň.

RADA RODIČOV: Majte knižky poruke v každej miestnosti.

Je to ako s čokoládou. Ak ju máte radi a čokoláda je dostupná v každej miestnosti, vždy si kúsok uzobnete, keď idete okolo. Aj s čítaním je to tak. Mali sme knižky všade – v kuchyni, kúpeľni, vedľa nočníka. Ako sa Riško tmolil bytom, vždy mu na nejakú knižku padol zrak, chvíľu ju prelistoval, ožul a potom nechal tak.

Tri pravidlá, aby sa z vášho dieťatka mohol stať zaniatený čitateľ

1. Deti s poruchou sluchu potrebujú vidieť ostatných členov rodiny, že často čítajú a píšu.

Možno poznáte ten pocit, keď sa v duchu spytujete, prečo vaše dvojročné dieťa prevracia oči rovnakým spôsobom ako jeho pubertálny brat, vyťahuje zo skrinky všetky topánky, kým si vyberie jeden pár rovnako ako mama, alebo si zakladá okuliare pri pozeraní na televízor rovnako ako jeho babka a nedá si vysvetliť, že žiadne nepotrebuje. Áno, je to tak, **malé deti imitujú správanie ľudí okolo seba** a čítanie v tom nie je žiadnou výnimkou.

Tak ako vás bábätká potrebujú počuť, aby mohli začať rozprávať, **potrebujú vás aj pravidelne vidieť čítať a písať, aby pochopili, že je to nielen samozrejma a užitočná, ale hlavne zábavná činnosť**. Čím viac VÁS deti budú vidieť pri aktivitách spojených s čítaním, tým skôr pochopia, že písaný text sa nachádza všade okolo nás a pre každodenné fungovanie je dôležitý. Potrebujeme ho, keď pečieme obľúbený koláč, chystáme sa na výlet a chceme si vyhľadať cestu alebo zistiť počasie alebo si chceme vyhľadať obľúbenú rozprávku v televíznom programe. Ak vás ešte k tomuto všetkému vidia, že si čítate knižku, magazín alebo noviny vo svojom vlastnom čase s **potešením**, základ domčeka gramotnosti je postavený.

2. Deti s poruchou sluchu potrebujú, aby ste ich upúťavali na predmety alebo aktivity, ktoré súvisia s čítaním.

Prvé pravidlo je založené na prirodzenej schopnosti dieťaťa kopírovať. Druhé pravidlo už od vás vyžaduje určitú dávku plánovania aktivít. Pozrite si v ďalšej časti tejto kapitoly nápady na aktivity, ktoré sme vám zozbierali v závislosti od veku dieťaťa.

3. Deti s poruchou sluchu potrebujú blízkosť a interakciu s dospelými počas čítania a rozprávania príbehov.

Knižky, detské časopisy, noviny, magazíny, letáky a listy sú všade okolo nás. Využite to a užite si ich objavovanie spolu s dieťaťom.

- ♥ **Odhadnite typ a náročnosť knižky** podľa veku a záujmu dieťaťa. Nápady na vhodné knižky uvádzame neskôr v kapitole.
- ♥ **Prispôbte polohu pri čítaní tomu, ako dieťa vníma hovorenú reč.** Pokiaľ dieťa predovšetkým počúva a odzeranie využíva len minimálne, môžete ho mať na kolenách alebo vedľa seba. U detí s asymetrickou poruchou sluchu alebo jednostrannou implantáciou je dôležité, aby ste sedeli na strane, kde lepšie počujú. Ak si dieťa výrazne pomáha odzeraním alebo na neho posunkujete, dajte si pozor, aby bola kniha aj vaša tvár (a ruky) viditeľná. Na vašu tvár môžete upozorniť dieťaťko ukázaním prsta alebo náhlou zmenou hlasu. Aj u detí, ktoré sa zo začiatku spoliehajú predovšetkým na posunky, sa postupom času často stane, že knižky, ktoré už dobre poznajú, sa naučia vnímať sluchom natolko, že začnú zrakom sledovať predovšetkým obrázky. Samozrejme, podmienkou je dobrá kompenzácia sluchu.
- ♥ Keď čítate knižku, čítajte ju rovnakým spôsobom, ako by ste hovorili s počujúcim bábätkom. **Nezamýšľajte sa príliš nad presným textom v knihe, gramatikou slovenského jazyka alebo slovosledom.** „Tu je kuriatko. Také mäkké.“ Bábätko pohladí kožušinku v knižke a vy poviete: „Áno, kuriatko je mäkké.“ „Aha, pozri, tu je chrobáček. Lezie, lezie, hore, hore, hooooore. Ááááach nie. Fúka vietor. NO, NO, NO nefúkaj! Báb! Chrobáček spadol.“
- ♥ Používajte slová alebo vety, ktoré sú o trochu dlhšie ako to, čo používa vaše dieťaťko. Používajte aj také slová, ktoré vaše dieťaťko ešte nepozná, aby ste rozšírili jeho slovnú zásobu.
- ♥ **Dajte vášmu dieťaťku dosť času,** aby si prezrelo obrázok, uvedomilo slová alebo posunky. Robte časté pauzy a nechajte sa pri čítaní viesť dieťaťom.
- ♥ **Čítajte príbeh s nadšením.** Hlavne deti s poruchou sluchu vedia oceniť, ak sa stanete najlepším hercom na svete. Aby ste čítanie oživilí, hrajte sa so smiešnymi hlasmi, kreslite si obrázky, používajte rôzne výrazy tváre, zahrajte príbeh o dupkajúcom slonovi, skáčucej opičke alebo chlapčekomu, ktorého musíte poštekliť na nožičkách, aby vstal z postele.
- ♥ **Používajte bábky, hračky, reálne predmety** alebo tabuľu s kriedami, aby ste zaujali dieťa a vtiahli ho do príbehu čo najviac. Povzbudte dieťa, aby používalo pomôcky tiež.
- ♥ Možno, že sa to zdá samozrejmé, ale deti si môžu myslieť, že si text vymýšľate na základe obrázkov. **Ukazujte z času na čas prstom na slová počas toho, ako čítate.**
- ♥ Nehnevajte sa na dieťa, ak vás prerušuje a dáva otázky. To, že skáče od zvedavosti do reči, znamená, že ste ho perfektne vtiahli do deja.
- ♥ **Prepojte obrázky z knižiek s každodennými zážitkami dieťaťa:** „Pamätáš, keď sme boli u pani doktorky? Aj macko ide k doktorky.“ „Pamätáš, keď sme videli v zoo žirafu? Povedz mi o tom viac.“

- ♥ Z času na čas sa **zastavte**, aby ste dieťa povzbudili k tomu, **aby vám prerozprávalo, čo sa na obrázku alebo v príbehu stalo**. Predškolačka sa môžete spýtať aj na to, čo by urobil na mieste hlavného hrdinu on, prípadne čo si myslí, že sa ďalej v príbehu stane.
- ♥ **Hľadajte spolu známe slová alebo mená hlavných postáv v texte**. Dieťa s poruchou sluchu si tak už v ranom veku počas hry a zábavy bude precvičovať globálne čítanie.

Ako vidíte, vaša spoločnosť pri čítaní je nevyhnutná. Bez vás by dieťaťko nikdy nedostalo toľko úžasných podnetov, ktoré ho rozvíjajú.

Čitateľský kútik

Rodičia majú rozdielne predstavy o tom, ako organizovať hrací priestor dieťaťa. Zatiaľ čo niektorí prehľadne uložia na nízku poličku pár hračiek a kníh, iní majú hračky a knižky spolu poskladané v škatuliach. Akokoľvek to doma máte, skvelým nápadom je vytvoriť v byte špeciálne, dobre osvetlené miesto na čítanie a písanie.

V čitateľskom kútiku môže dieťa mať:

- koberec, vankúšik alebo tulivak na vytvorenie útulnej atmosféry,
- nízky stolík so stoličkou na písanie, kreslenie a tvorenie,
- zorganizované poličky s knižkami, komiksami, časopismi, letákmi. Niektoré knižky môžu byť otočené prednou obálkou voči izbe, aby prilákali pozornosť dieťaťa,
- škatuľu s pohľadnicami, listami,
- albumy, tvorivé zápisníčky, zážitkové knižky, zakladače, obálky, kalendáre,
- magnetické písmená, malú tabuľu na kriedy alebo fixky,
- papiere, ceruzky, pastelky, fixky, štetce s farbou, pečiatky,
- jednoduché slovné hry a puzzle,
- bábky k divadielku,
- CD prehrávač, na ktorom si môže dieťa púšťať audioknihy.

V kútiku meňte materiál priebežne. Pridávajte knižky, ktoré súvisia s ročným obdobím alebo aktuálnym záujmom dieťaťa. Nechajte sa inšpirovať najbližšou knižnicou pre deti a mládež. Kútik prispôbte veku dieťaťa. **Čím menšie dieťa máte, tým menej predmetov by v ňom malo byť**, aby sa dieťaťko necítilo zahltené a nevyťahovalo jednu vec za druhou bez skutočného ponorenia sa do aktivity.

Umožnite dieťaťu, aby malo v byte výstavku výtvorov, ktoré napísalo alebo nakreslilo. **Podporte ho, aby vytváralo vlastné projekty** – knižky zážitkov, koláže, plagáty, recepty alebo nákupné zoznamy, ktoré ozdobi vlastnými alebo vystrihnutými obrázkami, jednoduchými slovami

a vyvesí na výstavke. Deti bývajú hrdé na svoje výtvary a rady sa pochvália priateľom alebo starým rodičom, čo nakreslili a napísali. Je to špeciálny čas, ktorý povzbudzuje dieťa ku komunikácii.

V predchádzajúcom texte ste sa dozvedeli veľa tipov, ale čo z toho, keď vaše batola nevydrží pri aktivite dlho? Nie ste v tom sami. Rodičia, ktorí už batola v dome mali, vedia, že udržať dieťa v tomto veku sedieť je často nadľudská snaha. Ako teda čítať, kresliť, pracovať?

- Nenúťte dieťa čítať knihu, ponúkajte mu však čítanie znova a znova. Pamätajte si, že chcete, aby malo dieťa čítanie spojené s príjemným pocitom, a nie s odmietaním. Ak ste napätí, radšej čítanie na chvíľu odložte a ponúknite ho dieťaťu o trochu neskôr.
- Niektorým deťom stačí prelistovať pár strán a pokračovať vo svojej hre. To nič, nechajte knižky na rôznych miestach. Niekoľko strán viackrát denne môže viesť k pravidelnému a dlhšiemu čítaniu.
- Spomeňte si, že čítanie je len jednou (aj keď veľmi dôležitou) aktivitou, ktorá vedie k skorej gramotnosti. Spievanie, hovorenie si príbehov, kreslenie, rýmovanie a vytlieskavanie sú ďalšie hravé činnosti, ktoré dieťaťo intenzívne rozvíjajú a pripravujú do budúcnosti na čítanie a písanie.

Čítanie a posunkovanie

Viacereým deťom s ťažkou poruchou sluchu pomohlo, ak s nimi rodičia počas čítania hovorili aj posunkovali. Posunky im umožnili porozumieť slovám a príbehu v čase, keď ešte ich sluchové schopnosti neboli dostatočné vyvinuté alebo ich kompenzačné pomôcky donastavované.

Ak sa rozhodnete posunkovať aj s vašim dieťaťom, pamätajte na nasledujúce veci:

Pri čítaní s posunkami musí byť **vždy** dieťa aspoň mierne pootočené smerom k vám, aby videlo na vašu tvár, knižku aj ruky.

Ak si chcete získať alebo udržať pozornosť dieťaťa počas čítania, môžete ho jemne poklepať po ramene alebo nôžke, jemne do neho štuchnúť lakťom alebo pohýbať knižkou pred jeho zrakom hore a dole.

Dívajte sa na dieťa, keď posunkujete príbeh. Očný kontakt je veľmi dôležitý.

Posunok môžete urobiť nielen vedľa dieťaťa, ale aj priamo pred ním a na jeho tele. Ak napríklad čítate o tom, že mama je polievku, dieťa nemusí pozerieť na vás, ako posunkujete túto vetu. Môžete ukázať na obrázok mamy a potom poklepať po nose dieťaťa (posunok mama) a posunok ješť nasmerovať k ústam dieťaťa.

Posunkový jazyk je veľmi vizuálny, meňte pri čítaní výraz tváre, postoj tela, aby ste zobrazili rôzne vlastnosti jednotlivých postáv. Inak zaposunkujete a zahráte unavenú starenku, inak veselú poskakujúcu Červenú čiapočku a inak ľstivého vlka.

Po prečítaní knihy v posunkoch si spolu zahrajte o príbehu pantomímu alebo divadielko.

Ak ste pri stole a knižku nedržíte v rukách, môžete ju postaviť do držiaka, ktorý sa kedysi používal ako stojan na učebnice. Aby sa vám knižka nezavárala, môžete si ju pridržať aj ťažidlom, ceruzkami alebo zopnúť stránky hore štipcom.

Ak sa rozhodnete sedieť tak, že máte knižku opretú o seba a dieťa sedí pred vami, uistite sa, že príbeh dobre poznáte. Z vášho pohľadu bude totiž knižka otočená hore nohami.

Knižku vám môže držať aj iný člen rodiny, ktorý bude sedieť hneď vedľa vás. Môže ukazovať na obrázky do knižky, zatiaľ čo vy budete hneď vedľa neho posunkovať.

Pozície pri čítaní s dieťaťom

Deti si pri čítaní rady sadajú na kolená rodičov alebo sa pri čítaní s nimi rady túlia v posteli. Pozícií je však oveľa viac. Pokúsili sme sa pre vás odfoťiť niekoľko rôznych nápadov, ako sa dá sedieť pri čítaní v hovorenom a posunkovom jazyku. Všimnite si, že pozície sa líšia niekedy iba v detaile:

1. **miestom, kde je umiestnená knižka** – na stole, na kresle, na zemi, opretá o kolená dieťaťa, kolená rodiča,

2. **osobou, ktorá drží knižku** – rodič, dieťa, tretia osoba,

3. **vašou pozíciou** – či sedíte za dieťaťom, vedľa neho alebo pred ním.

Najlepšou príležitosťou, ako sa naučiť čítať s posunkami, je všímať si, ako čítajú príbehy nepočujúci rodičia nepočujúcich detí. Stretnúť ich môžete v kluboch nepočujúcich, školách pre deti so sluchovým postihnutím, na kurzoch posunkového jazyka alebo podporných skupinách rodičov. V Bratislave sa napríklad nepočujúci rodičia stretávajú v MC Prešporkovo, kde majú spoločné aktivity pre svoje deti. Ak náhodou nemáte nablízku žiadnych nepočujúcich rodičov, pozrite si videá na zahraničných webstránkach, ktoré mnohé stratégie čítania dospelých nepočujúcich zachycujú. Nemusíte rozumieť všetkým slovám, stačí vnímať, ako sa rodičia pri posunkovaní príbehov správajú. Veľa príbehov je natočených v ASL (prirodzenom americkom posunkovom jazyku), skúste si napríklad vyhľadať na YouTube pojem „ASL storytelling“.

Rozprávanie príbehov

Občas sa stáva, že obľúbené hračky, knižky, rozprávky v TV stratia svoje kúzlo a vaše dieťa príde s tým, že sa nudí. Je čas povedať: „Čo takto, keby som ti povedal príbeh ja?“ **Príbehy sú skvelé**, pretože modelujú (ukazujú) deťom, ako správne skladať slová do viet, ukazujú deťom, že príbehy majú začiatok aj koniec, a zároveň prebúdzajú tvorivosť a záujem dieťaťa.

Vravíte si, že nie ste tvorivý typ? Možno si to neuvedomujete, ale bežný život poskytuje nepreberné množstvo príbehov, ktoré môžete deťom rozprávať a nemusíte si často nič vymýšľať:

 Vaše osobné príbehy z detstva – deti majú rady príbehy zo života rodičov a starých rodičov. Porozprávajte im, ako ste ako ročný zjedli vianočnú guľu, vyťahovali u babičky zajace z koterco, vydávali ste sa v škôlke alebo vám vypadol prvý zub zachytený šnúrkou o kľučku. Zoberte si albumy a ukážte im fotku, ako ste chytili veľkú rybu, keď ste mali osem rokov. Nevynechajte príbehy, kde ste čosi vyviedli. Deti ocenia, keď priznáte, že nie ste perfektní, a zároveň sa naučia, že nezbednosti majú často svoje následky.

 Jednoduché príbehy, ktoré ste kedysi čítali v knižkách – malé, trojročné deti nepotrebuje veľa deja a postáv. Bude im stačiť príbeh o žirafke Bodke, ktorej deti hodili žuvačku a ona nevie, čo s ňou má robiť. Čím menšie dieťa je, tým jednoduchšie vety a kratšie príbehy hovorte.

 Príbehy o deťoch samotných – škôlkari milujú príbehy o tom, akí boli, keď boli malí – čo vyparátili, kde sa schovali, ako sa stratili, čo pomaľovali alebo roztrhali. Deti si rady prezerajú albumy z ich detstva, porozprávajte krátke príbehy na základe fotiek.

- ☞ **Príbehy o tom, čo ste spolu s deťmi zažili, keď boli menšie** – ako ste boli na výlete v zoo alebo cestovali vlakom k babke na narodeniny. Samotný dej nie je až taký dôležitý. Podstatná je zábava, ktorá bude s príbehom spojená. Deti budú rady robiť zvuky zvierat v zoo alebo húkať ako lokomotíva.

Neobmedzujte sa iba na rozprávanie príbehu. Príbehy vašich detí alebo príbehy o tom, čo ste spolu s deťmi zažili, si nezabudnite zaznamenať aj do zážitkovej knižky (denníka). Do denníka si zakreslite príbeh, pohľadajte obrázky alebo fotky, ktoré môžete vystrihnúť a vložiť do príbehu. Staršie dieťa poprosť, aby vám alebo starým rodičom na základe obrázkov pre-rozprávalo príbeh. Poprosť ho zároveň, aby vám povedalo, čo máte pod jednotlivé obrázky napísať. Ak máte nablízku ostatných členov rodiny, môžete si príbeh znova zahrať. Oblečte si k tomu zaujímavý kostým z papiera alebo starých šiat, použite bábky.

Ak máte energie a tvorivosti viac, skúste:

- ☞ **Vymyslieť príbehy na pokračovanie o oblúbených plyšiakoch alebo postavičkách z knižiek** – či už je to Macko Pú, Ferdo mravec, krtko alebo Superman, môžete si vymyslieť príbeh, ako išli na výlet do mesta, učili sa bicyklovať alebo neposlúchali a stratili sa. Môžete zakomponovať do príbehu niečo, s čím bojuje vaše dieťa – napríklad ako sa krtko učil nosiť nohavičky namiesto plienok alebo Ferdo cvičil s kamienkami, keď ho bolel chrbátik. Deti sa často zvyknú zžiť s oblúbenou postavičkou natoľko, že majú pocit, akoby hlavnou postavou boli ony samy. Dajte pozor, aby mal príbeh vždy dobrý koniec a postavičke alebo plyšáčkovi sa nič vážne nestalo.
- ☞ **Objavovať, čo vidíte na ceste** – reálne predmety pomáhajú pri rozprávaní príbehov u malých detí. Môžete na diaľnici sledovať veľké tiráky a vymyslieť si príbeh o tom, ako sa mu pokazilo koleso a pomáhajú mu policajti, alebo hovoriť o rozprávajúcom autobuse, ktorý vezie deti do školy a komentuje, čo dobré a zlé sa deje na ulici. Škôlkari vedia vo väčšej miere zapojiť fantáziu. Počas prechádzky popri rieke hovorte o dievčatku, ktoré zaspalo na lodi a odviezlo sa do krajiny princezien. Spýtajte sa dieťaťa, čo mu pripomínajú oblaky. Možno budete hovoriť o šľahačkovom kráľovstve, ktoré chce rozfúkať nezbedný vietor.
- ☞ **Zmeniť známe rozprávky** – začnite hovoriť rozprávku o troch prasiatkach, ale namiesto stavania domčekov ich pošlite bývať do paneláka, nechajte Janka a Marienku prísť k perníkovému domčeku a zistiť, že tam namiesto ježibaby býva zakliata princezná...
- ☞ **Vymyslieť príbeh, kde vaše dieťa zažije nové nečakané dobrodružstvá** – skúste sa zamyslieť nad záujmami vášho dieťaťa. Ak má rado hmyz, spravte z neho kúzлом mravca, ktorý objavuje nové mravenisko, ak má rado

dinosaury, vymyslite výlet do praveku, ak sleduje seriál o morských vílach, nechajte ho otočením prstienka zažívať podmorské dobrodružstvá, ak sa rado hrá na smetiara, porozprávajte príbeh o všetkých vyhodенých veciach, ktoré našiel smetiari položené vedľa smetiakov a rozdal ďalším majiteľom.

- **Sledovať, aké veci zbiera vaše dieťa na poličke** – možno bude mať na poličke odloženého dinosaura bez chvosta, domček z lega bez strechy alebo bábiku, ktorá nemá podbradník. Postavte zopár vecí vedľa seba a spýtajte sa dieťaťa, o ktorej veci (hračky) chce počuť príbeh. Môžete vymyslieť príbeh, kde sa bude vyskytovať jedna vec alebo všetky naraz.
- **Pridať do príbehu hádanky** – hádanky môžu dávať v príbehu vojaci, ježibaby alebo obri hlavným hrdinom, aby sa mohli dostať na vytúžené miesto alebo zachrániť krajinu hračiek. Spýtajte sa predškoláka, či by pomohol princovi hádanku rozlúsknuť.
- **Rozprávať príbehy na pokračovanie** – nebojte sa vymýšľať dobrodružstvá na pokračovanie. Podobne, ako je to vo filmových seriáloch, aj tu môžete ukončiť príbeh v najnapínavejšom bode. Uvidíte, či sa dieťa chytilo na motúziku a prosí „ešte“.
- **Vymyslieť dobrodružstvá domácich maznáčikov** – pamätáte na film Príbeh hračiek (Toy story), kde hračky zažívali dobrodružstvá počas toho, ako ich chlapec nebol v izbe? Ďalším vďačným hlavným hrdinom je psík, mačka alebo korytnačka, ktorú máte doma. Vymyslite si skryté dobrodružstvá, ktoré zvieratá zažívajú počas toho, ako nie ste doma. Zvieratá napríklad môžu objavovať hračky vášho dieťaťa a premýšľajú, čo sa s nimi dá robiť. Nechajte deťom poradiť im, ako sa s hračkami môžu hrať.
- **Objavovať tieň na stene** – ak si chcete príbehy ozvláštniť, zahrajte sa s dieťaťom na tieňohru. Po tom, čo si nastavíte stolovú lampu, sa môžete zahrať s rukami a vyrábať rôzne zvieratká, vyrobiť tieň nasvietením domčeka, lopty alebo čohokoľvek iného.

Či už je to príbeh z vášho života alebo vymyslený príbeh, používajte rôzne hlasy pre jednotlivé osoby (hračky), spomaľte a zrýchlite podľa toho, čo sa deje. **Podobne ako pri čítaní, aj pri rozprávaní príbehov je zo všetkého najdôležitejší spôsob, akým príbeh hovoríte. Prerozprávajte preto príbeh celým vašim telom – rukami, tvárou a hlasom.** Počas príbehu o tom, ako ste chytali zajace, ktoré vám utiekli, ukážte, ako sa pomaly prikrádate k zajacom, mávate na priateľov, aby ste ich obklúčili, a naraz zakričíte TERAZ a skočíte dopredu. Ak hovoríte príbeh o tom, ako ste sa ako malé dieťa báli zvukov na povale, zahrajte, ako spolu s tatom pomaly kráčate hore schodmi s baterkou, ako sa otáčate na každé zavŕzganie a premýšľate, čo ten zvuk je. Spomaľte vaše tempo reči počas toho, ako hovoríte, že otvárate dvere a svietite dovnútra. Dajte najavo pocit úľavy, keď ste nakoniec zistili, že na povale nie je žiadny strašiak, ale holuby, ktoré sem prileteli cez otvorené okno, aby si urobili hniezdo. Nebojte sa používať citoslovci. Prerozprávajte ten príbeh tak, akoby sa odohrával na filmovom plátne priamo pred vašimi očami. Je úžasné, ak vtiahnete dieťa do deja natoľko, že pocítilo napätie, ktoré ste kedysi cítili vy, a s uľahčením si vydýchlo na konci príbehu.

Kreslenie, základ budúceho písania aj tvorivosti

Kreslenie, maľovanie, modelovanie, lepenie učí už malé deti s poruchou sluchu veľa o svete okolo nich. Počas toho, ako deti spontánne tvoria:

- ✓ vnímajú svet okolo seba viacerými zmyslami naraz, čím prepájajú viaceré oblasti mozgu,
- ✓ sa prirodzene učia o farbách, tvaroch, rôznych veľkostiach,
- ✓ sa učia premýšľať (napríklad pri miešaní farieb alebo lepení papiera sa učia chápať príčinu a následok),
- ✓ sa zdokonaľujú v plánovaní (čo si musím pripraviť, aby som mohol kresliť, čo a ako musím vystrihnúť, aby z toho bol nakoniec dom),
- ✓ si cvičia trpezlivosť a pozornosť, ktorú neskôr budú potrebovať v škole.

Rovnako ako pri čítaní, aj tu platia podobné pravidlá:

1. **Dbajte na to, aby ste si každý deň našli aspoň krátku chvíľku na kreatívnu tvorbu s dieťaťom.** Už maličké – ročné deti vedia oceniť moment, keď zistia, že ceruzka alebo pero, ktoré držia v ruke, zanecháva na papieri stopu.
2. **Nechajte dieťaťu voľnosť, aby mohlo bezpečne experimentovať a objavovať,** nemusíte ho vo všetkom viesť. Niekedy stačí sadnúť si a pozorovať, ako dieťa predmety skúma, prípadne mu ukázať, čo s ceruzkami, farbami a detskými nožničkami robíte vy, a potom sledovať, ako si s tým poradí dieťa.
3. **Kreslite si spolu s dieťaťom.** Niektoré deti obľubujú hry, keď rodič kreslí a dieťa môže hádať, čo mu rodič nakreslil. Iné deti zase rady dokresľujú detaily do vašich obrázkov, dovoľte im to.
4. **Povzbudzujte dieťa, aby malo radosť z tvorenia a objavovania.** Tak ako pri mnohých iných veciach v živote malých detí, dôležitejší je proces ako výsledok. Rodičia detí s poruchou sluchu majú občas tendenciu neustále si overovať, či už dieťa vie pomenovať obrázok, či už vie pomenovať farbu, ktorou kreslí, či už vie vysvetliť, čo sa na obrázku stalo, či sa vie podpísať a správne vysloviť svoje meno. Nepochybne, všetky tieto vedomosti sú dôležité, občas však neustále otázky oberajú dieťa o možnosť len tak niečo vytvoriť bez toho, aby bolo neustále skúšané. Ak ste jedným z týchto rodičov, skúste možno namiesto toho, aby ste sa dieťaťa pýtali Čo je toto? Aká je to farba?, iba okomentovať, čo práve robí. Napríklad: „Vidím, že sa veľmi snažíš. Nakresliť rovnú čiaru je ťažké.“ „Ty si nakreslil veeeéeeľa krúžkov.“ „To je zaujímavá farba. Ja mám modrú farbu rada. A ty?“ „Tvoje sniečko sa krásne usmieva.“ „Chceš mi povedať o obrázku viac?“

5. **Experimentujte s rôznymi materiálmi.** Experimentovanie pozýva vaše dieťa ku kreativitě. Môžete maľovať prstovými farbami, umývateľnými fixkami, vatovými tampónikmi, tyčinkami do uší, špongiami, motúzikmi... jednoducho čím vám napadne. Môžete si kresliť kriedami na chodníkoch a potom sledovať, čo sa stane, keď kresbu polejete vodou. Deti rady používajú silu, skúšajú svoju silu – ponúknite im pevnejšie voskovky a skúste nimi kresliť tak, že si zoberiete vypuklý povrch (mincu, list zo stromu, kôru stromu) a položíte na to papier. Ako budete kresliť pastelkami po papieri, vytvorí sa vám zaujímavá reliéfna kresba. Pridajte potravinárske farby alebo trblietky do ryže alebo piesku a naplňte ním malú priesvitnú nádobu. Zoberte si prázdnu pipetku z kvapiek do uška a kvapkajte ňou malé farebné kvapky do prísaviek protišmykovej kúpeľňovej podložky. Ponúknite dieťaťu rôzne vodové alebo temperové farby a nechajte ho objaviť, čo sa stane, keď zmiešate dve alebo tri farby dokopy.
6. **Vyveste a vystavte si výtvyry dieťaťa.** Pre dieťa je dôležité mať pocit, že je jeho snaha a práca ocenená a dôležitá.

Schopnosť dieťaťa nakresliť ľudskú postavu, zviera alebo vec závisí od mnohých faktorov. Na začiatku deti niečo neplánované nakreslia a až potom svoj výtvyr pomenujú. Neskôr, ako ich myslenie a zrková pamäť dozreje, si najprv naplánujú, čo chcú nakresliť, a až potom sa pustia do kreslenia. Na nasledujúcich obrázkoch vidíte, ako sa postupne vyvíja kresba postavy u dieťaťa od dvoch do šiestich rokov. Na začiatku sú to len čmáranice, pribudnú veľké oči a ústa (obr. 2), oči sa zmenšia, objavia sa nohy a ruky vychádzajúce priamo z tela (obr. 3), pribúdajú detaily (prsty, vlasy, uši) a telo s nohami sa oddelí od hlavy (obr. 4). Pribúdajú ďalšie detaily – prsty a nohy sú oválne, už to nie sú iba paličky, objavia sa detaily na tvári (napríklad mihalnice) a oblečení (topánky, náhrdelník). Telo začína mať správne proporcie (obr. 5), pribúda ešte viac detailov. Schopnosť kresliť ľudskú postavu dozrieva u každého dieťaťa individuálne a závisí od jeho mentálnych schopností, ale aj toho, ako často má dieťa príležitosť držať ceruzku v ruke, a zároveň od toho, ako často vidí iných ľudí okolo seba kresliť. Ponúknite preto dieťaťu v prvých rokoch života veľa zábavných chvíľ, keď môže skúšať kresliť a písať rôznymi spôsobmi a s rôznymi pomôckami. Uvidíte, že pokrok sa s postupom času dostaví.

Od kreslenia k písaniu

Čmáranie a tvorenie je pre maličké deti základom budúceho písania. Najprv dieťa objaví, že pastelka, ktorú nechtiac pritlačí na papier, zanecháva stopu. Začne ju chytať častejšie a príde na to, že svoju ruku môže ovládať a čmárať môže, kedykoľvek chce. Deťom pomáha, ak im v tomto veku prilepíte po bokoch papier na stôl, aby sa im pri tvorbe nehýbal. V tomto období deti s obľubou kreslia na čokoľvek, čo im príde pod ruku – stoly, steny alebo skrine. V niektorých rodinách sa osvedčilo, že prilepili na vybranú stenu veľký baliaci papier, na ktorý deťom dovolili kresliť. Čím viac držia deti ceruzku alebo štetec v ruke, tým viac získavajú kontrolu nad svojimi prstami aj dlaňou, čo je výborný základ pre budúce písanie.

V rovnakom čase, ako dieťa začne cielene plánovať a kresliť obrázky, sa u neho objaví symbolické myslenie. Začne chápať, že čiarky a krúžky, ktoré na papier nakreslilo, predstavujú (symbolizujú) niečo iné – napríklad človeka, dom alebo zviera. V tomto istom čase dieťa začne chápať aj to, že existuje rozdiel medzi kreslením a písaním. Prejaví sa to tak, že nakreslí obrázok a vedľa toho napíše (načmára), o čom obrázok je. Povzbudte dieťa, aby vám o obrázku porozprávalo, je to výborná motivácia na to, aby začalo kresliť ďalšie a ďalšie obrázky.

V tomto čase si dieťa začne všimáť, že na každý obrázok zapisujete jeho meno, a začne sa pokúšať svoje meno písať aj samo. Najčastejšie jednotlivé písmenká skopíruje pod meno, ktoré ste napísali vy. Nastupuje obdobie písania písmen, keď deti chápú, že zhľuky písmen označujú jednotlivé predmety. V snahe čosi napísať začnú deti náhodne kombinovať písmená, mysliac si, že tieto zhľuky písmen sú skutočné slová. Ak je dieťa s poruchou sluchu odmala vystavené globálnemu čítaniu napríklad v jeho vlastnom denníčku, v tomto období už vníma nielen to, že sú niektoré slová dlhé a iné krátke, ale začína si uvedomovať aj to, že hlásky v konkrétnom slove sa vyskytujú vždy rovnako a nemôžu sa zamieňať. Pevný základ pre písanie a čítanie sa dokončil.

Často sa stretávame, že sú rodičia nešťastní, že ich dieťa nechce kresliť alebo písať. Keď sa spýtame, či vidí dieťa niekoho v rodine kresliť alebo písať, tak je častou odpoveďou zriedkavo. Je to rovnaké ako s čítaním. Ak chcete, aby dieťa rado čítalo, tak nestačí, ak mu ponúknete knižku raz za týždeň. Ak chcete, aby dieťa kreslilo, tak mu dajte na to príležitosť tak často, ako sa dá, ale nielen to. Upozornite ho, že píšete tesne pred odchodom na papierik preto, aby ste nezabudli, že máte poobede zavolať priateľke, nechajte dieťaťu, aby vám nadiktovalo nákupný zoznam a videlo vás zapísať ho, kreslite a čmárajte si pred ním, kedykoľvek máte chvíľku času. Jednoznačne sa nám potvrdilo, že najviac sa ku kresleniu a písaniu ťahajú deti, ktoré vidia rodičov alebo súrodencov často kresliť a písať. Vôbec nemusíte mať talent na kreslenie, aby vás dieťa pokladalo za najväčšieho Picassa na svete.

Možno sa to tak na prvý pohľad nezdá, ale **správny úchop ceruzky je dôležitý, pretože umožňuje dieťaťu písať bez únavy ruky**. Skúste vystrčiť pri písaní malíček alebo chytiť ceruzku inými prstami ako palcom, ukazovákom a prostredníkom. Uvidíte, že vás ruka po chvíli začne bolieť a začnete si ju vytriasaním uvoľňovať.

Je samozrejmé, že ročné dieťa nie je schopné držať ceruzku (pero) tak ako na ilustračnom obrázku a drží ju viac ako kolík. Jemná motorika a uchopovanie sa však postupne u malých detí zlepšuje a postupne sa dieťa naučí ceruzku držať správne. Medzi druhým a tretím rokom sa viaceré deti naučia pri dobrom vzore držať ceruzku správne. Dopomôže im k tomu vo veľkej miere to, že pri spoločnom kreslení s vami pravidelne vidia, ako ceruzku držíte vy. Niektorým deťom pri kreslení pomáha, ak im z času na čas ceruzku v ruke napravíte vy, nerobte to však násilu. Dôležité je, aby dieťa kreslilo rado, správny úchop príde postupne.

Nie ste si istí, ako správne držať ceruzku? Ceruzku by malo dieťa správne držať tak, že ju drží kúsok nad zastrúhanou časťou vo dvoch prstoch (palec a ukazovák), pričom prostredník ceruzku zospodu podopiera. Prsty nesmú na končekoch „obelieť“ (to znamená, že dieťa zoviera ceruzku príliš silno). Prstenník a malíček sú schované v dlani, ceruzku nedržia. Ceruzka sa voľne opiera o oblúček ruky a jej tupý koniec smeruje k dieťaťu (nemá byť postavená v ruke kolmo hore).

Dieťaťko sa vyvíja

1. Ako podporiť ranú gramotnosť a vývin detí vo veku do jedného roka

Máte doma niekoľkotýždenné bábätko? Výborne, nastal čas si spolu čítať. Samozrejme, vaše bábätko vám zatiaľ nerozumie, vaša blízkosť je však nenahraditeľná. Rovnako ako by ste nečakali so spievaním dieťaťu až dovtedy, kým dieťa neudrží tóninu, ani mu neponúkli loptu až v momente, keď ju vie hodiť do vedierka, ani čítanie neodkladajte na čas, keď už dieťa porozumie všetkému, čo mu prečítate.

Dojča (1 - 12 mesiacov)

Určite ste si všimli, že už niekoľkotýždňové dieťaťko sústredene sleduje vašu tvár. Využite to teda a ponúknite mu okrem vašej tváre bezpečné hračky a predmety rôznych farieb, tvarov a materiálu, ktoré môžete zavesiť na kolotoč nad jeho postieľku alebo pripnúť na bok postieľky. Sledujte jeho záujem. Čo sa týka výberu literatúry, popravde povedané, najmenším bábätkám je úplne jedno, čo im čítate. Pokiaľ je váš hlas zaujímavý a výraz tváre a gestá ešte viac, vaše dieťa bude nadšené. Pokojne si teda zoberte váš obľúbený ženský časopis alebo farebný návod na postavenie kuchynskej linky a dajte sa do toho.

Okolo **štyroch mesiacov** vás sleduje drobec čoraz viac. Vzhľadom na to, že je jeho motorika ešte obmedzená, nebude pre vás problém ho počas čítania pohodlne udržať v náručí. Ak vaše dieťaťko ešte nemá načúvacie prístroje, ktoré by mu pomohli počuť všetky zvuky reči, hovorte blízko jeho uška a hlavičky, aby vnímalo aj výdych a vibráciu pri hovorení. Váš výraz tváre a gestá pri čítaní sú v tomto veku veľmi dôležité. Deti s poruchou sluchu zvyknú v tomto veku upútať rytmické knižky, básničky, pesničky.

Okolo **pol roka** vám už dieťa začne pravdepodobne vytrhávať knižku z ruky a donekonečna ju olizovať, ohryzáť alebo hádzať na zem. Malé bábätká ešte nevedia, čo je na obrázkoch, so záujmom si však už v tomto veku prezerajú obrázky, kde sú zobrazené ľudské tváre, čierno-biele kontrastné vzory alebo obrázky s jasnými farbami. Vyberajte preto knižky s jednoduchými obrázkami na jednofarebnom pozadí.

Osem mesačné dieťa sa bude s veľkým záujmom pokúšať otáčať listy v leporele, látkovej alebo vinylovej knižke počas vášho zaujímavého prednesu, ktorý by určite vyhral prvé miesto v školskej súťaži Hviezdoslavov Kubín. Bábätko v tomto veku väčšinou otáča hneď niekoľko listov naraz a za pár sekúnd je s čítaním hotové. Nechajte ho, aby bolo aktívne, nevzdajte to však s čítaním knižky úplne. V tomto veku už viaceré deti začínajú chápať, že obrázky reprezentujú skutočné predmety. S veľkou pravdepodobnosťou si všimnete, že vaše dieťaťko preferuje určitú stránku, konkrétny obrázok alebo konkrétnu knižku. Deti s poruchou sluchu, ktoré začnú už v prvých mesiacoch života nosiť načúvacie prístroje, môžu začať v tomto veku rovnako ako ich počujúci rovesníci napodobňujúco džavotať a opakovať po vás prvé hlásky a slabiky.

Okolo **jedného roka** už dieťa natoľko dozrelo, že vie čoraz cielenejšie otáčať listy v knižke, ukazovať na niektoré obrázky, ktoré mu pomenujete, a pokúša sa po vás opakovať zvuky zvieratiek alebo dopravných prostriedkov na obrázku.

Nasledujúce odporúčania s deťmi do jedného roka sú len zhrnutím tipov, ktoré sa v rodinách osvedčili. Pamätajte, že deti sú jedinečné a veľmi sa líšia v tom, čo, kedy a akým spôsobom sa im páči.

Na začiatku vyberajte knižky intuitívne podľa toho, čo si myslíte, že by sa bábätku mohlo páčiť. Knižky pre bábätká by mali zobrazovať predmety alebo osoby, ktoré sú známe vášmu dieťaťku z jeho okolia. Neskôr začnite **nasledovať výber dieťaťka**, všimajte si, po ktorej knižke v košíku siaha opakovane alebo na ktorom obrázku zotráva dlhšie.

 Ponúkajte bábätku knižky v rôznom čase, aby ste zistili, kedy je najviac vnímavé. Snažte sa čítať, keď je odpočínuté, prebalené a najedené. Neskôr si vytvorte rituály – čítajte napríklad vždy pred spaním, čím pomôžete postupne dieťaťku pochopiť, že po čítaní je už čas ísť spať.

 Pokúste sa **pritúliť si bábätko a tak s ním čítať niekoľko minút viackrát za deň**. Hovorte o obrázkoch, ktoré zaujímajú vaše dieťa. Netrápte sa, ak nedočítate knižku do konca a spoločné čítanie trvá iba chvíľku.

 Majte knižku poruke, keď bábätko prebalujete. Väčšinou ho to aspoň na chvíľu zamestná a prestane vám „utekať“ z podložky.

 Netrápte sa, že vaše bábätko zo začiatku knižky olizuje alebo hryzie oveľa viac, ako si ich prezera. Malé deti objavujú svet ústami, veď ako inak by sa časom naučili, čo je jedlé a čo nie. Skúste ponúknuť bábätku **knižky z rôznych materiálov, ktoré môže ohmatávať, škrabkať, hľadiť**. Možno ho to podporí k tomu, aby začalo knižku viac objavovať rukami ako ústami. Ak chcete, môžete mu počas čítania ponúknuť hryzaciú hračku na zuby.

 Nemusíte čítať krátky text pod obrázkom doslovne. Z času na čas sa zastavte a okomentujte, čo vidíte. „Kde je havko? Tu je. Pohladíme havka. Môj, môj havko.“ Počas hovorenia môžete naviesť prst bábätko a pichnúť s ním do knižky alebo priamo jeho rukou pohladíť obrázok psíka. **Vaše dieťaťko nemusí rozumieť všetkým slovám, aby malo z čítania úžitok.** Čítaním mu totiž modelujete, ako majú správne znieť slová a krátke vety, a to je dobrý základ na budovanie slovnej zásoby. Ak tieto slová a frázy často počúva (vidí), neskôr ich začne aj samo používať. Toto platí pre čítanie v hovorení aj posunkovom jazyku.

 Rýmovačky, detské ukazovačky, hranie sa s prstami, skrývanie sa za dlane, to všetko sú malé príbehy. Deti sa tešia, keď ich hovoríte alebo posunkujete, a to ďaleko predtým, ako začnú obsahu všetkých slov úplne rozumieť. Už v tomto čase sa však učia, že riekanky a ukazovačky majú určitú postupnosť – najprv varíme s myšičkou, potom počítame prstíky a šteklenie príde až po piatom prstíku. Takto sa nevedomky pripravujú na čas, keď budú musieť samy prerozprávať príbeh v určitej postupnosti.

 Nechajte dieťa, ktoré už sedí, objavovať rôzne materiály a vlastnosti – do košíčka mu môžete naskladať napríklad rôzne loptičky (veľké, malé, drsné, tenisové, masážne s výbežkami, svetielkujúce, hrkotajúce, dierkované) atď. Do iného košíčka zase môžete namiešať rôzne kuchynské náradie (drevenú varešku, kovovú naberačku, gumičkou zviazané formičky na pečenie, také, ktoré sú oblé, ale aj trošku hranatejšie, mäkkú alebo froté handričku, drsnú drôtenku atď. Dbajte na čistotu a bezpečnosť – vyberajte také veci, aby ich dieťa nemohlo prehltnúť alebo sa poraniť, a pri hre majte dieťaťko vždy pod dozorom.

Deväťmesačné dieťa si už užíva zábavu aj šteklenie. Zoberte si zubnú kefku, rehabilitačnú loptičku, celofán, pierko, žinku alebo akýkoľvek iný bezpečný materiál a šteklite dieťaťko na nožičke, ručičke, brušku. Nezabudnite pri tom udržiavať s bábätkom očný kontakt a pomenovávať časti tela. Bábätká s poruchou sluchu vnímajú pomerne dobre intonáciu a rytmiku jazyka. Vyberajte preto knižky, ktoré majú **detské rýmovačky a básničky**. Pri čítaní tleskajte s rúčkami dieťaťa a poskakujte s ním na kolenách do rytmu jeho het. Keď budete rýmovačky a pesničky opakovat' znova a znova, vaše dieťaťko sa časom naučí spájať určité zvuky s pohybmi. Naučí sa napríklad, že v pesničke „Kolo, kolo mlynské“ si pri slove „bác“ všetci naraz sadnú alebo pri riekanke „Varila myšička kašičku“ sa po poslednom prstíku musí hneď schúliť, inak ho riadne vyštekľíte.

Spievanie spomaľuje rýchlosť našej reči a pomáha deťom počuť jednotlivé hlásky v slove lepšie, pretože zvyčajne spievame každú slabiku na inú notu. Zaspievajte si teraz napríklad „Jedna druhej riekla“ a všimnite si, ako meníte tóny pri každej novej slabike. Zaujímavé, však? Najlepšie je „živé“ spievanie s dieťaťom v náručí, pri ktorom dieťa cíti vibráciu vášho hlasu. Hudbu alebo detské pesničky z rádia a TV si môžete púšťať počas upratovania alebo jazdy v aute.

Púšťajte dieťaťu hudbu a sledujte, ktorá sa mu páči. Vyskúšajte rôzne hudobne štýly, tancujte a hýbte sa s bábätkom na rukách. Vnímanie rytmu je pre deti s poruchou sluchu veľmi dôležité.

Pri čítaní knížiek sa hrajte s hlasom. Imitujte zvieratká a dopravné prostriedky, meňte hlasitosť, rýchlosť aj hrúbku hlasu. Rozličným postavám alebo zvieratkám v jednoduchom príbehu priradte rôzne hlasy.

Bábätká milujú opakovanie a veľa sa aj počas opakovania učia. Nebojte sa čítať tie isté knižky znova a znova, a to hlavne vtedy, ak si konkrétnu knižku vyberá dieťa samo. Snažte sa pri opakovaní čítať knižku vždy rovnakým spôsobom – použite rovnakú melódiu, rytmus, dôraz... rovnako ako to robíte, keď dieťaťku spievate známu pesničku alebo rýmovačku.

Bábätká milujú, keď **do čítania zapojíte celé telo**. Zadupte ako slon, skáčte ako opička, hopkajte ako zajac, schovajte si tvár pred vlkom, zatiahnite za trúbku ako rušňovodič, poštekľite späča. Nebojte sa urobiť z čítania zážitok, pri ktorom sa budete obaja smiať. Práve v týchto chvíľach zábavy totiž bábätká najčastejšie prejavia záujem o komunikáciu a dožadujú sa, aby ste aktivitu zopakovali.

Používajte jednoduché **bábky vyrobené zo zvyškov látok alebo ponožiek** alebo prstové bábky napríklad z IKEA a zahrajte dieťaťku spoza knižky divadielko. Pohybujúce sa bábky zvyknú upútať pozornosť bábäťka a predĺžiť jeho pozornosť pri aktivite. Dbajte však na to, aby vaše dieťaťko videlo na vašu tvár a ústa a nezakrývali ste ich knižkou alebo bábkou.

Rozvíjajte samostatnosť dieťaťa už v tomto veku. Umožnite mu, aby sa od ôsmeho mesiaca začalo samo dokrmovať počas toho, ako ho krmíte vy. Na tanierik mu môžete dať varenú zeleninu (malinké kúsky mrkvičky, hrášku), mäkké ovocie – napr. banán alebo kocky chlebička, podľa toho, čím ho krmíte. Pri samostatnom jedení si bábätko precvičí úchop (do dlane aj pinzetový) a koordináciu oko-ruka, ktorú bude potrebovať neskôr na samostatné kŕmenie lyžičkou.

Deti milujú obrázky malých detí, **vytvorte im preto vlastnú zážitkovú knihu.** Knižku (malý album) si môžete zaplniť väčšími nastrihanými obrázkami zvieratiek alebo predmetov, ktoré bábätko pozná z časopisov alebo letákov. Pre viac nápadov si pozrite kapitolu Denník – knižka zážitkov.

Skúste s bábätkom „kresliť“ magnetickým perom na tabuľku. Zvyčajne deti zostanú fascinované tým, že po nich ostáva čiara, čím sa učia príčine a následku.

RADA RODIČOV: knižky v košíčku

U našich priateľov sme videli, že majú košíčky s knižkami po celom byte a ich Vierka si vždy nejakú knižku vybrala, keď tam doliezla. Škoda, že nám to nenašlo, keď sme mali my ležúňa. My sme držali knižky na nízkej poličke, na ktorú Radko dosiahol, keď k nej doliezol.

Vhodné knihy pre deti do jedného roku

Pevné vinylové knižky môže dieťa olizovať alebo sa s nimi kúpať. Majú zvyčajne jasné obrázky na jednofarebnom pozadí, ktoré zobrazujú tváre ľudí, rôzne tvary alebo predmety.

Látkové knižky sú mäkké a môžu sa prať. Často majú vnútri vité obrázky alebo predmety, s ktorými sa dajú robiť rôzne aktivity – napríklad schovať zajaca do kríka, hýbať s včeličkou alebo stláčať vypchaté kuriatko, ktoré po stlačení písa.

Leporelá sú knižky vyrobené z tvrdého papiera. Dá sa v nich listovať ako v bežných knižkách alebo sa môžu roztrhnúť a rozložiť na jeden dlhý rad. Keďže majú hrubé strany, veľmi dobre sa otvárajú aj malým rúčkam. Tým, že sú pevné, vydržia aj drsnejšie zaobchádzanie bábätiak, ktoré majú tendenciu knižky hádzať, olizovať alebo cez ne liezť. Niektoré leporelá sú pokryté fóliou, ktorá sa môže po zašpinení otrieť handričkou.

Leporelá by mali zobrazovať ľudí, zvieratá alebo predmety, s ktorými sa dieťa bežne stretáva vo svojom okolí. Zo začiatku je ideálne, ak zobrazujú na strane jeden predmet. V čase, keď už bábätko začína byť viac samostatné – sedí, kúpe sa, kŕmi sa prstami, skúste mu ponúknuť leporelá s jednoduchými príbehmi, ktoré zobrazujú rituály (vaše každodenné opakujúce sa aktivity) – jedenie, kúpanie, ukladanie sa na spánok, výlet na ihrisko.

- **Dotykové a interaktívne knižky so zrkadielkami a rôznymi materiálmi** prizývajú deti, aby objavovali, čo sa s nimi dá robiť. Obsahujú obrázky s rôznymi jemnými, zvláknými, drsnými, škripajúcimi alebo chlpatými materiálmi, diery s rôznymi geometrickými tvarmi, do ktorých môže bábätko strčiť prst, alebo zrkadielka, v ktorých môže objavovať svoju tvár.
- **Zvukové knižky** umožňujú deťom stláčať gombíky alebo obrázky a následne vnímať zvuky zvieratiek, dopravných prostriedkov, zvuky prostredia alebo pesničky. Tieto knižky učia bábätká chápať, že po urobení určitého pohybu sa vždy ozve zvuk. Zároveň im pomáhajú v sluchovej výchove tým, že si dieťa hravým spôsobom spája napríklad zvuk zvieratka s konkrétnym obrázkom. Vzhľadom na poruchu sluchu vyberajte iba tie knižky, ktoré majú **jasný a dostatočne hlasitý zvuk**.
- **Fotoalbumy a zážitkové knižky.** Pozrite si kapitolu Denník – knižka zážitkov.
- **Knižky s jednoduchými básničkami a riekankami** pomáhajú bábätku vnímať melódiu a rytmus hovoreného jazyka. Ideálne sú knižky, ktoré majú **jednoduché obrázky**, ktoré zobrazujú, čo sa deje v danej básničke alebo pesničke.

2. Ako podporiť ranú gramotnosť a vývin deti vo veku od jedného do troch rokov

Toto obdobie je charakteristické tým, že deti sú plné energie, zábavy a potrebujú svet okolo seba intenzívne objavovať. Využite každú jednu príležitosť, aby ste im spojili učenie so zábavou, hrou, túlením a interakciou.

Mladšie batolátá (deti medzi prvým až druhým rokom života) veľmi rady v knižke vyhľadávajú veľké obrázky predmetov a zvierat, ktoré poznajú z každodenného života. Naučia sa odpovedať na otázky: „Kde je havo? Ako robí havo?“ Keďže sa naučili samostatne chodiť, potrebujú sa veľa hýbať. Občas sa preto stáva, že pri knižkách vydržia kratšie ako vtedy, keď boli bábätká. Zvyčajne vydržia pri jednej aktivite dve až šesť minút. Okolo roka sú deti schopné nájsť a spárovať dve rovnaké drevené zvieratká, v roku a pol priložia predmet k jeho fotke. Neskôr sa naučia spárovať dva rovnaké obrázky (jednoduché pexeso). Všetky tieto zručnosti sú dôležitým predpokladom na vnímanie písmen a číslíc v budúcnosti. Ku koncu druhého roka si batolátá začnú uvedomovať jednoduché príbehy natoľko, že chcú, aby im boli konkrétne knižky čítané znova a znova. Koncom tohto obdobia zároveň začínajú byť schopné veľmi jednoduchými, jedno- až dvojslovnými vetami opísať, čo sa na obrázku udialo. Deti si už v tomto veku začínajú všimáť tlačené písmo v ich okolí a čoraz kontrolovanejšie čmárajú po papieri alebo čerstvo vymalovanej stene.

Staršie batolátá (deti medzi druhým a tretím rokom) čoraz viac predstierajú, že čítajú, čo je v knihách napísané. Poznajú názvy obľúbených knižiek a vedia ich podľa obrázka na obale nájsť. Ich motorika sa zlepšuje, a tak ku koncu obdobia zvládnu niektoré deti otáčať už aj tenšie papierové listy. Toto obdobie je plné výziev, víťazstiev a pádov. Čítať príbehy o tom, ako sa zvieratko alebo iné dieťa vyrovnalo so strachom v noci, naučilo chodiť na nočník alebo začalo chodiť do škôlky, môže pomôcť batolátám (aj vám) zdoať toto náročné obdobie. Medzi druhým a tretím rokom dochádza k veľkému rozmachu slovnej zásoby – farby, počasie, zvieratá, ročné obdobia, tvary, to všetko je slovná zásoba, ktorá sa krásne rozvíja prostredníctvom kníh. Deti v tomto veku zvyčajne dokážu udržať pozornosť na jednu hračku alebo aktivitu približne päť až osem minút. Medzi druhým a tretím rokom sa naučia párovať obrázky s predmetmi a ich tieňmi, párovať obrázky, ktoré patria k sebe (zubná pasta a kefka, tanier a lyžička, topánka a noha), spočítajú dva-tři predmety a narátajú spamäti do päť.

Okolo dva a pol roka začínajú byť niektoré deti schopné prikladať písmená do drevenej podložky alebo penového puzzle. V tomto čase začínajú rozpoznať tie tlačene písmená alebo písmená prstovej abecedy, o ktorých opakovanne počas prechádzok alebo čítania počúvajú. Vzniká tu zárodok globálneho čítania – čítania, kde dieťa nepozná všetky písmená v slove, ale rozozná slovo ako celok a odlíši ho od iného slova. Na konci tretieho roka si deti čoraz viac všimajú slová v knihe a pokúšajú sa niektoré z nich aj napísať. Ich písanie sa trochu podobá na reálne písmená tým, že sa objavujú prvé oblúčiky a oblé linky. Často ich nájdete nakreslené hneď vedľa obrázka. Okrem kruhov a čiarok dôjde ešte k jednému výraznému pokroku. Staršie batola začína kresliť ľudskú postavu, tzv. hlavonožca, a svoje obrázky veľmi rado pomenováva. To, že dieťa začína pomenovávať svoje obrázky a „pripisovať“ k nim aj názvy, je výborný základ pre budúce čítanie aj písanie. To nič, že zo začiatku dieťa nepíše skutočné písmená a slová vyzerajú skôr ako čmáranice, dôležité je, že dieťa chápe, že písmo a reč sú prepojené, a baví ho na papier písať a kresliť.

Čo môžete robiť s deťmi v tomto veku:

Mladšie batola (12 – 24 mesiacov)

Nechajte dieťa, aby si samo vybralo knižku, ktorú si so sebou zoberie, kamkoľvek idete. Ak sa vyskytne chvíľka, že musíte čakať u lekára, sedíte v aute alebo autobuse, využite ju na čítanie.

Máte doma knižky, na ktorých sú zobrazené zvieratká? Výborne. Rozložte ich po miestnosti a poprosťte dieťa, aby ich pozbieralo. Vždy, keď príde ku knižke, jeho úlohou bude urobiť pohyb, ktorý je typický pre dané zvieratko – hýbe chobotom (slon), cerí zuby (tiger), skáče (žabka), plazí sa (húsenica), ide farbavo (maco)...

- Do knižky môžete večer vy alebo vaše dieťa svietiť na jednotlivé obrázky baterkou. Okrem toho, že bude vašou spoločnou úlohou pomenovať, čo je tam nakreslené, precvičíte si pojmy „zapnuté a vypnuté“.
- S ľuďmi alebo predmetmi na obrázkoch v knižke môžete „robiť“ rôzne aktivity – zaklopať na dvere v knižke, poštekliť nôžku spaciemu dieťatku a povedať „Vstávaj hore, spachtoš“, zhasínať a rozsvetľovať pomyselnú lampu (stísať miesto, kde by mala mať vypínač), poutierať kuchynský stôl v knižke handričkou...
- Hrajte sa s knižkami – skladajte ich na seba a zistujte, koľko ich musíte položiť na kopu, aby bola rovnako vysoká ako pretekárske auto, bábika alebo veža z kociek. Okrem neustáleho pohybu, zohýbania a prekladania z poličky na zem objavíte často aj zabudnuté knihy. Je to skvelá príležitosť si ich prezrieť alebo z nich postaviť ohrádku pre kravičku alebo domček pre psa.
- Deti okolo dvoch rokov zažívajú búrlivé emócie. Knižky o krtkovi, zvieratkách alebo deťoch často zobrazujú emócie – je smutný, veselý, nahnevaný, bojí sa. Čítanie týchto kníh môže pomôcť hovoriť o emóciách aj situáciách, keď sa dejú. Lahšie sa potom budú vášmu dieťaťu vysvetľovať rôzne situácie na ihrisku.
- Ani v tomto veku nezabudnite tvoriť denníček z fotiek z každodenného života aj výnimočných udalostí (pozri kapitolu Denník) a nezabudnite hovoriť o emóciách. „Aha, toto si ty. Kúpал si sa, Kubko. Kričal si ešte, ešte. Pozri, tu sa smeješ.“, „Hanička fúkala – fú fú tortu. Au, to bolí, páli. Sviečka páli.“
- Pre obdobie medzi prvým a druhým rokom života je typické, že sa deti učia názvy jednotlivých častí svojho tela. Učenie si môžete hravým spôsobom spestriť napríklad tak, že na zalaminovaný papier, na ktorom je nakreslený kruh, popriliepate ústa, uši, nos, oči či vlasy. Väčšina detí miluje odliepanie a priliepanie suchého zipsu na správne miesto. Počas toho, ako budete spolu hovoriť o častiach tela, nezabudnite hovoriť aj o tom, čo sa s nimi robí: „Tu je noha, aha, nožičkou dupkáme.“ „Tu je ruka, rukou urobíme pápá.“ „Tu sú vlasy, táááko ich učešeme.“
- Výbornou hračkou na učenie sa častí tela a oblečenia je pán Zemiak a pani Zemiaková (z filmu Toy story). Ku koncu druhého roka môžete triediť oblečenie Zemiakovcov a používať pri tom zámená – „To sú tetine okuliare. To sú ujove topánky“ atď.
- Na nafúknutý balón môžete spolu s dieťaťom nalepiť papierové alebo vlnené vlasy, dokresliť fixkou oči, ústa, nos, z boku prilepiť papierové ruky, do papierových nožičiek urobiť dierku a pripevniť ich šnúrkou ku končeku tam, kde sa balón uväzuje.
- Deti milujú bublifuk. Ukážte dieťatku, že môže bublinky prasknúť rôznym spôsobom – môžete do nich pichať prstom (pich, pich, pich) alebo po nich dupať (dup, dup) alebo ich ničiť tleskaním (tľap, tľap). Dieťaťu sa môže páčiť, keď ich budete „chytať“ jednotlivými časťami tela

(nos, hlava, koleno, noha). Pridržte dieťa, aby mohlo nadvihnúť koleno alebo nohu, deti v tomto veku ešte nemajú takú dobrú rovnováhu.

Malý, veľký je zvyčajne prvý protiklad, ktorý deti intenzívne vnímajú počas celého dňa. Počas spoločného varenia si môžete od dieťaťa pýtať veľkú lyžicu na miešanie, malý hrnček na múku, veľký tanier máme na mäsko a malý na koláčik. Upratovať budete veľkou handrou, kvetinky zalievať malou kanvičkou. Aj nakupovanie ponúka mnoho príležitostí na precvičovanie veľkostí – kúpime malé paradajky, zoberieme veľké banány, nájdeme malú škatuľku džúsu. Zo začiatku pomenovávate aj vyberáte predmety v obchode vy, neskôr môžete požiadať dieťa, aby vybralo veci podľa vášho pokynu. Nezabudnite používať krátke vety.

Počas bežného dňa robte zámerne chyby, prípadne predstierajte, že ste sa splietli. Nechajte dieťa premýšľať, čo sa stalo a čo s tým môže urobiť. Do veľkého pohára dajte napríklad malú slamku, z ktorej sa nedá piť, dajte mu kávovú lyžičku na jedenie polievky, keď chce dieťa veľa džúsu, nalejte mu málo a čakajte. Vaše dieťa sa s veľkou pravdepodobnosťou bude snažiť odkomunikovať, že sa stala „chyba“.

Medzi prvé detské slová patria názvy a zvuky zvieratiek. Opakovanie zvukov zvieratiek si môžete hrať precvičovať tak, že u ročných detí budete párovať dve rovnaké drevené (plastové) zvieratká spolu alebo budete u 1,5-ročných detí prikładať drevené zvieratko k obrázku, tak ako to robí mamička na fotografii.

V hračkárstve predávajú magnetické udičky, na ktoré sa chytajú rybky. Udičku si môžete aj doma vyrobiť tak, že na drevené drievko pripevníte povrázok a na jeho konček uviažete magnet. Z dvoch leporiel si môžete na zemi urobiť „akvárium“. Nastrihajte obrázky oblečenia, jedla alebo hračiek z letákov, pripevnite na ne kancelársku sponku, rozhádzte po akváriu a dieťa môže začať loviť. Použiť môžete aj kartičky z pexesa. Pri tejto hre si precvičíte slovnú zásobu, koordináciu tela aj trpezlivosť.

Ak je na to vhodná situácia, spýtajte sa batolaťa pri čítaní na obrázky alebo dej: „Čo je to?“ alebo „Čo sa tu stalo?“ **Neponáhľajte sa s odpoveďou za neho (čakajte aspoň päť, desať sekúnd).** Pozorne sledujte, čo vám batola odpovie. Ak dieťaťko odpovie jednoslovne napríklad „maco“, „bác“, rozšírite jeho odpoveď napríklad o prídavné meno alebo sloveso. „Áno, to je biely maco“ alebo „Maco urobil bác“.

Od 1,5 roka už dieťaťu môžete dávať možnosť voľby: Zahráme sa s loptou alebo vláčikom? Chceš chliebík alebo rožtek? Ak uvidíte, že si dieťa vie vybrať, postupne môžete začať s voľnými otázkami typu. Ktorú knižku si prečítame? Čo teraz nakreslíme?

Poproste ostatných, aby pravidelne čítali s vaším batolaťom. Vaše dieťa potrebuje vidieť, že aj starí rodičia, opatrovatelka, tety alebo priatelia majú radosť z čítania. Sledovanie hlasov rôznych osôb zároveň deťom napomáha cvičiť si porozumenie rôznych ľudí. Skladujte knižky na miestach, ktoré sú pre dieťa dostupné, aby ich prípadne týmto ľuďom mohlo samo priniesť.

Previazte operadlá dvoch stoličiek gumou do nohavíc. Do troch balónikov nasypťe rôzny materiál (napr. ryža, fazuľa, sklenené guľôčky) a balóny nafúknite. Dobré balóniky zauzlite. Každý balónik zaveste na šnúрку a priviažte na natiahnutú gumu od nohavíc. S dieťaťom môžete hravým spôsobom precvičovať slová ťahaj, ešte, teraz, dole, hore alebo pokyn Pripraviť, pozor, štart! Balónik sa vďaka gume napruží a v momente, keď ho dieťa pustí, začne intenzívne hrkať.

Na záhrade alebo detskom ihrisku môžete dieťaťu pripraviť podľa jeho veku jednoduchú prekážkovú dráhu z obrúčí, kužielok, povrázok, hracích tunelov, detského stanu atď. Kým hudba hrá alebo vy spievate, dieťa cez prekážkovú dráhu beží, podlieza, skáče. Keď prestanete, dieťa musí stáť.

Viacere knižky sa dajú prespievať – ak napríklad máte knižku, kde je nakreslené detské telo – zaspievajte a „zaukazujte“ si pesničku „Hlava-ramená-kolená-palce“. Ak je v knižke básnička (pesnička), ktorá sa dá ukázať pohybmi – napríklad Oli, Oli Janko, prečítajte krátky text pod obrázkom a potom si ukážte pohyby. Aj keby ste si pohyby nepamätali z vašich detských liet, vymyslíte si také, ktoré by k textu sedeli.

Dieťa v tomto veku rado presypáva a prelieva. Môžete mu dať presvitnú odmerku a nechať ho presypávať šošovicu, fazuľu, ryžu, múku do kovového hrnca, v ktorom sa bude materiál krásne ozývať. Presypávanie a s ním spojenú koordináciu oko-ruka si môže precvičovať aj počas spoločného varenia a pečenia. Ak nechcete mať materiál všade roztrúsený, nechajte dieťaťu pod miskami pekáč alebo väčšiu tácku, kým sa nenaúči presýpať a prelievať dobre.

Samostatnosť je dôležitá. Deti od jedného roka sú schopné naučiť sa samostatne piť z pohára, v ktorom nie je veľa vody, alebo sa kŕmiť lyžičkou. Do druhých narodenín si vie dieťa samo zobliecť voľnú košielku alebo bundičku, potiahnuť za väčší zips, rozšnúrovať topánky, stiahnuť a natiahnuť voľné tepláky, ponožky a papučky. Na hlavu si vie dať klobúčik alebo čiapocku. Utrie si samo nos a umyje ruky.

Nepodceňujte schopnosti dieťaťa a nepomáhajte mu zbytočne vo veciach, ktoré je schopné urobiť samo.

Deti rady imitujú a veľa sa pri tom učia. Dovoľte dieťaťu, aby vám pomáhalo v domácnosti – upratovalo a varilo s vami, utieralo prach, umývalo malé nerozbitné tanieriky a poháriky, skladalo a párovalo ponožky, zalievalo kvetiny, prelievalo vodu z malého džbánika, presypávalo cukor alebo múku počas pečenia atď. Nielenže si dieťa týmito

aktivitami precvičuje jemnú a hrubú motoriku, koordináciu oko-ruka, plánovanie aj trpezlivosť, ale spoločná aj samostatná práca vám ponúka prirodzené možnosti, ako precvičovať a rozširovať slovnú zásobu o slovesá v rôznych tvaroch (miešame, varíš, utri...), prídavné mená (studený, špinavý, veľký atď.), zámená (mamine, tatove, moje, Samkove) a predložky (na, do, v, pred, za...). Vo všetkých týchto aktivitách pokračujte aj v ďalších rokoch.

AA

Na to, aby sa deti naučili vnímať a rozoznávať komplikované tvary písmen, sa musia najprv naučiť rozoznávať geometrické tvary. Hrajte sa veľa na triedenie farieb, geometrických tvarov a predmetov. Hádzajte najprv rovnaké farby a neskôr aj rovnaké tvary do spoločnej misky alebo škatuľky. Na obrázku si mamička vyrobila domčeky z geometrických tvarov pre zvieratká.

AA

Hravé precvičovanie geometrických tvarov môžete zažiť aj pri pečení drobného pečiva. Z cesta môžete spolu vykrajovať formičkami kruhy, trojuholníky, hviezdičky a z jednotlivých tvarov potom poskladať domček alebo kvetinku. Takáto hra rozvíja fantáziu aj komunikáciu. Aj slané pečivo (keksíky a krekry) ponúka veľa príležitostí na triedenie tvarov. S dieťaťom môžete pripraviť počas stolovania každému členovi rodiny jeden sezamový krúžok, jeden makový trojuholníček alebo jednu dlhú slanú tyčinku (okrem geometrických tvarov si dieťa takto precvičí aj matematiku, keď každému členovi rodiny dá práve jeden kúsok). V neposlednom rade môžete spolu s dieťaťom do mištičiek roztriediť guľaté hrášky, okrúhlu mrkvu, mesiačikovú paradajku, obdĺžnikové hranolčeky atď. Počas triedenia hovorte o tvare aj farbe zeleniny.

Ponúknite dieťaťu do ruky hrubé farbičky na kreslenie. Niektoré malé deti rady čmárajú veľkými farebnými slzami (napríklad značky Faber castell), ktoré sa im dobre držia v dlani.

Ak vám to nie je proti vôli, skúste dieťa zoznámiť s maľovaním farebným ovocným jogurtom. Jogurt je u takto malých detí lepší ako prstové farby, pretože je neškodný a dieťa si ho môže bez problémov z prstov olízať. Väčšina detí zamazané ruky miluje,

sú však aj deti, pre ktoré predstavujú lepkavé a umazané ruky príliš veľa zmyslových informácií. Rešpektuje svoje dieťa, avšak nevzdávajte sa úplne. Ponúknite mu tieto aktivity zas a znova o pár týždňov neskôr. Väčšina detí si ich časom oblúbi.

Pre budúci dobrý úchop ceruzky je nevyhnutné, aby sa už vaše batola naučilo správny „pinzetový úchop“ – schopnosť držať predmet medzi palcom a ukazovákom. Tento úchop si batola precvičuje, keď zbiera omrvinky a špinky z koberca alebo sa kŕmi nakrájanou mrkvičkou alebo hráškom. Staršie batolatá si ho zase cvičia tým, že zbierajú koráliky a navliekajú ich napríklad na drevenú špajdľu alebo šnúрку, hrajú bingo s cereáliami Cheerios, skladajú puzzle alebo kocky, ale tak, že ich držia v prstoch, a nie v dlani.

Staršie batola (24 - 36 mesiacov)

Sledujte, ktoré knihy preferuje vaše batola, a **čítajte s ním aspoň 20 minút denne**. Samozrejme, nemusíte čítať 20 minút naraz. Rozložte si čítanie na niekoľko chvíľ za deň.

Staršie batolatá milujú vetu „ja sám“. Chcú byť nezávislé a úspešné. Podporte vaše dieťaťko v nezávislosti tým, že mu ponúknete tri knihy, z ktorých si môže vybrať. Pochváľte jeho výber a povedzte, čo sa vám na knižke, ktorú si vybralo, páči – otáčacie koliesko, píščací vlak alebo mäkký obláčik. Požiadajte dieťa, aby povedalo, čo sa mu na knihe páči, prečo si ju vybralo.

Nechajte batola, aby otáčalo stránkami samo počas toho, ako cielene hľadá obrázok, o ktorý ste ho požiadali.

Vyberajte si knihy, ktoré majú na strane zvýraznené napísané jednoduché slová alebo citoslovčia, napríklad „tút! tút!“ alebo „mú, mú“. Upozornite vaše dieťaťko na tieto slová, je to prirodzený začiatok globálneho čítania.

Rozložte knihy po detskej izbe a urobte pohyb zvieratá alebo zvuk, ktorý vydáva. Úlohou batolaťa bude hľadať knižku, na ktorej obale je znázornené dané zvieratko.

Pri čítaní môžete používať nielen opis, ale aj priamu reč, akoby ste hovorili za zvieratko alebo osobu. Tu je teliatko a vraví: Som hladné. Prosím si papať. Aha, tu ujo kričí: Pozóór, spadneš, drž sa. Dieťaťku môžete v priamej reči odmodelovať aj používanie

zámen a používanie slovesa chcem, nechcem: „To je moja mačička, hnevá sa dievčatko. Pozri, ako sa mračí.“ Alebo: „Tu je veľká topánka. Maminkina topánka. To nie je moja topánka. Moja topánka je malá, vraví chlapček.“

Zahrajte sa na hľadačov. Hľadám, hľadám malým očkom... je skvelá hra. Najprv pomenujte predmety na strane, aby ste si boli istí, že ich dieťa pozná, a potom ho požiadať, aby konkrétny predmet na liste našlo. Dieťa si precvičuje zrakovú pozornosť, sústredenosť a zároveň slovnú zásobu. Ideálne sú na to knižky, kde je zobrazená kúpeľňa, kuchyňa, detská izba. Obmenou tejto hry je hľadať v byte predmety, ktoré majú určité vlastnosti. Dieťa hľadá, čo je v byte tvrdé, mäkké, hladké, mokré, studené. Ak dieťa učíte novú vlastnosť, môžete na predmety, pre ktoré je daná vlastnosť charakteristická, prilepiť papieričky. Dieťa ich tak ľahšie nájde v miestnosti (byte) a bude mať pocit úspechu.

Obrázky v knižkách sú ideálne na prepájanie toho, čo už dieťa kedysi videlo, skúsilo, zažilo v realite, s tým, čo vidí na obrázku. „To je dlhý vláčik. Pamätáš, išli sme za babkou. Húkal a robil šš-šš-šš.“ „Pozri, macko sa sánkuje. Aj my sme sa v zime sánkovali. Kričali sme pozóóó, idemééé.“ Ak je napríklad v príbehu napísané, že „varecha ležala na stole“, a dieťa nepozná slovo varecha, zoberte ho do kuchyne, ukážte mu varechu a povedzte: „To je varecha. Varechou sa mieša. Mieša sa kaša, aby neprihorela.“

Čo bude ďalšie? Ak si deti knižky opakovane prezerajú, zvyčajne si zapamätajú aj obrázky v nich. S dieťaťom sa môžete pohrať a precvičiť jeho pamäť aj predstavivosť tým, že sa ho spýtate, či vie, čo je nakreslené na ďalšom liste alebo pod otváracím okienkom. Ak nevie, môžete mu dať možnosť – bude tam krava alebo koník? Nechajte potom dieťa samo objaviť, či je jeho odpoveď správna. Ak čítate knižku s jednoduchým dejom, môžete sa spýtať, čo sa stane na ďalšom obrázku. Ak dieťa nevie, nechajte ho rýchlo nakuknúť. Dôležité je, aby to bola hra a dieťa zažívalo pocit úspechu.

Od 2,5 roka sa u detí rozvíjajú rozprávačské schopnosti. Podporte ich. Aj tu si skvelo vypomôžete zážitkovou knižkou (denníkom), v ktorej si môžete za sebou zoradiť tri-štyri fotky a na ich základe prerozprávať krátky príbeh. Keďže začínajú byť deti v tomto veku schopné vnímať aj dlhšie vety a krátke súvetia, počas čítania im môžete modelovať používanie rôznych spojok. „Tu sme sa išli von guľovať. Spýtala som sa, či chceš červenú alebo modrú bundičku. Obliekol si si červenú a potom si si obul čizmy. Nechcem rukavice, zakričal si a schoval si ruky do vrečka. A tu staviame snehuliaka. Keď ti bola zima na ruky, rozplakal si sa. Nabudúce zoberieme rukavice, aby ti nebola zima...“

Niektoré deti zvládajú od 2,5 roka aj opisné hádanky. Napríklad: „Je to vysoké, zelené a sú na tom listy. Čo je to?“ Alebo: „Je to sladké, studené a lížeme to. Čo je to?“ Ak dieťa nevie, odpoveď nájde po otočení ďalšieho listu v knižke.

Niektoré básničky v knižkách sú vlastne krátke príbehy s dejom. „Hojda, hojda, spadla mačka z pôjda“, „Varila myšička kašičku“ alebo „Pec nám spadla“ sú výborné, lebo sa prostredníctvom nich deti učia, že príbeh má začiatok, stred aj koniec. Zahrajte sa na chvíľku napätia a spýtajte sa batolaťa, čo sa podľa neho stane s mačkou na ďalšom obrázku.

Pre obdobie okolo druhého roka života je typické, že deti začnú čoraz viac vnímať vlastnosti. O podobnostiach a rozdielnostiach predmetov a vlastnostiach ľudí sa môžete spolu s dieťaťom veľa rozprávať.

Počas nafúkovania balónika vám dieťa môže hovoriť, či chce, aby ste nafúkli veľký alebo malý balón. Môžete si zároveň precvičiť slová „viac, menej, ešte“, keď sa dieťaťo budete pýtať, či ho máte ešte dofúknuť (potom si s balónikom zahrajte „volejbal“). Malou a veľkou naberačkou na polievku môžete robiť spolu s dieťaťom malé a veľké kopčeky ryže.

Pri krájaní alebo lámaní dlhých potravín (cibuľka, mrkva, špagety) môžete prirodzene precvičovať výrazy „dlhý a krátky“.

Studený a teplý si precvičíte tak, že urobíte kocky ľadu (môžete do vody zamiešať aj potravinársku farbu). Nechajte dieťa, aby ich vyberalo na tanier. Potom na ne môžete liať teplú vodu alebo fúkať teplý vzduch fénom. Ak posypete ľad soľou, rýchlejšie sa roztopí. Ak na vrch teplého mlieka dáte trošku studenej zmrzliny, tiež môžete pozorovať, ako sa roztápa, a precvičovať pojmy teplý a studený.

Rýchly – pomalý môžete zase skúšať tak, že pôjdete podvečer von, vy aj dieťa budete mať v ruke baterku a budete naháňať svetielko jeden druhému. Ak sa bude vaše svetielko hýbať rýchlo, dieťa musí bežať, aby jeho svetielko s vami udržalo tempo. Ak sa bude hýbať pomaly, bude pochodovať.

Aj pri fúkaní do bublifuku môžete precvičovať slová „rýchlo a pomaly“. Ak budete fúkať rýchlo, bublinky budú malé a bude ich veľa, ak pomaly, budú veľké, ale bude ich málo.

Bubliny letia ďaleko, keď spustíte ventilátor, alebo hore – dole, keď do nich fúkate s dieťaťom ústami. Dieťa ich môže fúkať aj oproti vám. Hore, dole budú lietať aj nafúknuté balóniky, ak ich položíte na ľahkú šatku. S dieťaťom šatku spoločne chytíte a urobíte spoločne balónikom „trampolínu“. Počas toho, ako budete zdvíhať ruky, zabudnite používať slová hore a dole.

A zase tá chyba. Môžete mu dať veľkú lyžičku, ktorá sa mu nezmestí do malej fľaštičky od výživy, vidličku, aby natieralo chlieb, dať na stôl tanier, ale nedať mu lyžičku, poslať ho po hračku alebo jedlo, ktoré nebude na svojom mieste atď. Zámerne vytvorené chyby prirodzene provokujú dieťa ku komunikácii.

Učenie si môžete hravým spôsobom spestriť napríklad tak, že budete párovať rovnaké veci (rovnako ako na tomto obrázku). Väčšina detí miluje odliepanie a priliepanie suchého zipsu na správne miesto.

- Požiadajte dieťa, aby vás, súrodencov alebo starých rodičov s vašou pomocou vyfotilo. Robte pri tom grimasy, ktoré vyjadria jednoduché emócie. Zalaminujte si fotografie a rozstrihajte ich na dva-štyri kusy. Pri skladaní môžete s dieťaťom hovoriť, či je babka smutná, brat nahneváný alebo mama veselá.
- Počas cesty autom sa môžete dohodnúť, čo budete hľadať (bicykel, motorku, autobus), vždy keď dopravný prostriedok nájdete, môžete hovoriť o tom, či je veľký – malý, rýchly – pomalý, plný – prázdny, starý – nový atď.
- Trasa pre autíčko – nakreslite spolu s dieťaťom na papier rôzne cestičky a domčeky a navigujte dieťa, kam má s autíčkom ísť – doprava, doľava, hore, dole (pokojne mu to rukami ukazujte). Počas kreslenia sa rozprávajte, či nakreslíte širokú alebo úzku cestu, krátku alebo dlhú, kde bude na ceste stáť križovatka, aká farba bude svietiť na semafore atď. Takúto dráhu si môžete postaviť aj z hračiek alebo lega. Nebojte sa používať pri hre aj budúci čas. Tu postavíme dom, nakreslíme veľkú zátáčku, budeme sa hrať s červeným autíčkom atď.
- Cvičte hravým spôsobom pozornosť dieťaťa. Poproste ho, aby v letákoch alebo časopisoch hľadal predmety, jedlo, zvieratá, ktoré pozná. Hovorte s ním o týchto veciach, na čo sa používajú, kde ich všade nájdeme, prečo ich kupujeme.
- Je dobré, ak sa deti naučia, že môžu komunikovať cez svoje obrázky. Môžete sa spýtať: „Čo je to? Čo si nakreslil?“ alebo „Porozprávaj mi o svojom obrázku.“ Spýtajte sa dieťaťa, či na jeho papier môžete napísať, čo nakreslilo. Pri malých jedno- až dvojročných deťoch stačí pomenovať obrázok jedným slovom, pri starších zapíšte krátku vetu, ktorú dieťa povedalo. Ak je veta jednoduchá, „Mama ham“, môžete ju odmodelovať a napísať: „Mama varí polievku.“ Ak dieťa nevie, ako má obrázok pomenovať, hrajte sa tak, že budete pravidelne pred ním kresliť jednoduché obrázky, ktoré mu potom podáte a jednoducho opíšete, čo ste nakreslili. Nakoniec to pred dieťaťom k obrázku napíšete a prečítate mu to.
- Nezabudnite počas bežného dňa používať aj nadradené pojmy. O ovocí, zelenine alebo pečive môžete prirodzene hovoriť vtedy, keď s dieťaťom vykladáte nákup z tašky. Počas toho, ako idete ulicou, zase môžete objavovať rôzne dopravné prostriedky. Slovo oblečenie môžete použiť vždy, keď požiadate dieťa, aby vám pomohlo poskladať bielizeň zo sušiača (mimochodom, dieťa môže párovať ponožky podľa farby a veľkosti alebo triediť nohavice a tričká podľa veľkosti). Triediť na základe nadradených pojmov môžete aj pomešané pexesové kartičky.
- Do 2,5 roka sú pre dieťa typické otázky Čo je to? Kto je to? Čo sa tu stalo? Ktorú hračku si prosíš? Modelujte dieťaťu tieto otázky počas bežného dňa aj čítania knižky alebo denníčka. Staršiemu batolaťu dávajte pri čítaní knižiek otvorené otázky: „Prečo slon plače? Čo sa teraz stane? Prečo sa zajac schoval do lesa?“ Takéto otázky povzbudzujú dieťa, aby premýšľalo, zdôvodňovalo, a tak používalo slovnú zásobu, ktorú už pozná. Modelujú mu zároveň spôsob, ako správne tvoriť otázky, keď sme zvedaví alebo neistí.

Po tom, čo sa už dieťa naučilo samostatne nakŕmiť alebo napiť, prichádza na rad nočník. Väčšina detí je okolo druhého roka pripravená na nácvik a do tretieho roka zvládne toaletu počas dňa.

Ako sme spomenuli v predchádzajúcom vekovom období, deti majú intenzívnu potrebu pomáhať a imitovať. Je to ideálny čas na precvičenie jemnej a hrubej motoriky, koordinácie oko-ruka, plánovania aj trpezlivosti. Spoločná aj samostatná práca vám ponúka prirodzené možnosti, ako precvičovať a rozširovať slovnú zásobu o slovesá v rôznych tvaroch, prídavné mená, zámená a predložky.

Bicyklovanie, hopkanie, zoskakovanie, preliezanie – dieťa potrebuje veľa pohybu v prírode. Potrebuje precvičovať rovnováhu, vytrvalosť, samostatnosť, schopnosť vyrovnávať sa so svojím strachom a potrebou zdolať veci. Počas pohybu sa učí na vlastnom tele o priestore – ďaleko, blízko, vysoko, nízko, preliezť, podliezť, vliezť, úzky, široký atď.

Porozumeniu reči **pomáha tleskanie, ťukanie alebo dupanie do rytmu**, pretože delí slová na slabiky. Vyberte si preto knižky, ktoré majú obrázky k známym pesničkám alebo riekankám, a pustite sa do rytmického a spevavého slabikovania.

Ak je vaše dieťa vo fáze, keď sa učí porozumieť reči v tichom prostredí bez toho, aby odzeralo, čítanie, keď dieťa sedí pred vami a nemá možnosť odzerať, je pre neho výborným spôsobom, ako si môže z času na čas precvičovať svoje sluchové vnímanie a pozornosť.

Čítajte si spolu knihy, ktorých text sa rýmuje alebo opakuje. Deti milujú, keď môžu ukázať, že si pamätajú text, napríklad tým, že doplnia slovo na konci opakujúcej sa vety alebo frázy. Napríklad „1-2-3-4-5, spočítam to všetko... (hneď)“.

Nasledujúce hry s písmenkami sa osvedčili u detí, ktoré sa blížia k tretím narodeninám. Ak vaše dieťaťko nejaví známky toho, že by ho písmenká v tejto fáze života zaujímali, netlačte ho, ešte má času dosť. Aktivity môžete použiť kedykoľvek neskôr.

Označte si škatule s písmenkami a podľa toho, ako hovoríte písmená, hádžte do nich látkové vrecúška s fazuľou, guľôčky alebo kocky. Z začať môžete najprv s dvoma

a neskôr s viacerými Lingovými zvukmi (pozri kapitolu Sluchová výchova), aby ste ich napočúvali čo najviac.

🔗 Zalamujte si viaceré kartičky s Lingovými zvukmi. Vyberte si na začiatok dve, neskôr tri a viac písmen a rozháďte ich kópie po koberci. Podľa toho, ako budete Lingove zvuky hovoriť, nechajte dieťa preskákať sa spleťou písmen od okna až k dverám.

🔗 V lete polievajte meno dieťaťa nakreslené kriedou na chodníku malou kanvičkou alebo po ňom hádžte mokrou špongiou. Deti z toho majú veľkú radosť. Nakreslite si kriedou niekoľko veľkých tlačných písmeniek (napríklad Lingove zvuky) na tabuľu a striekajte ich rozprašovačom na kvetiny počas toho, ako ich na preskáčku pomenovávate. Staršiemu dieťaťu môžete dať úlohu, aby tenkým prúdom rozprašovača striekalo presne po čiarkach písmenka tak, aby voda zmyla kriedu. V tejto úlohe si dieťa fixuje presný tvar písmenka a zároveň cvičí koordináciu oko-ruka.

AA Zamiešajte plastové, drevené alebo plstené písmenká do šošovice alebo fazule. Nechajte batola, aby písmenká postupne vyberalo, prípadne triedilo do mištičiek. Pomenovávajúce si ich spoločne pri tom.

AA Pomôžte dieťaťu, aby si počas hry uvedomilo, že sa slová skladajú vždy z rovnakých písmen. Začnite s jeho vlastným menom. Počas toho, ako sa díva, napíšte veľkými písmenami jeho meno, pričom pomenujte každé jedno písmeno samostatne. Zobrazte jeho meno na rôznych špeciálnych miestach v domácnosti – pod jeho fotografiou, na mieste, kde jedáva, na pohárik, ktorý mu patrí. Napíšte jeho meno na papierik, ktorý prelepíte lepiacou páskou k písaciemu stolíku dieťaťa tak, aby ho malo vždy na očiach.

Od útleho veku batola povzbudzujte, aby na základe tohto papierika písalo svoje meno na všetky svoje výtvary. Tak ako sme už spomenuli predtým, nezáleží na tom, že sa písanie písmen na začiatku len veľmi málo podobá skutočným písmenám. Dôležité je, že to dieťa skúša a má z toho radosť. Keď uvidíte niekde napísané krstné meno dieťaťa, môžete si ho pravidelne hláskovať J-A-N-K-O a potom povedať: „To je tvoje meno, TY si Janko.“

AA Hláskovanie krátkych a pravidelne sa vyskytujúcich slov môžete robiť už pri maličkých bábätkách. Napríklad v americkom posunkovom jazyku je bežné, že krátke slová ako CAT (mačka), DOG (pes) alebo MUM (mama) vyhláskovávajú rodičia deťom v prstovej abecede a nepoužívajú pri nich posunok. Výsledkom toho je, že už dvoj-, trojročné deti sú schopné zrakom rozoznávať mnoho písmen v prstovej abecede aj tlačenom texte a zároveň vedia samy dané slovo prstovou abecedou v správnom poradí vyhláskovať. Malé deti sú jednoducho ako špongie, vedia oveľa viac, ako by sme od takých drobčiek očakávali.

AA Pohľadajte si na webe aplikácie, ktoré sa venujú písmenkám, a dovoľte deťom za odmenu spájať rovnaké písmenká na tablete alebo mobile.

AA Pripríte magnetické písmenká na vašu chladničku alebo detskú magnetickú tabuľu. Počas toho, ako z nich budete stavať dom alebo strom, môžete povedať: „Aha, z písmenka A bude dobrá strecha“ alebo „Z písmenka I urobíme stromček“.

AA Ak máte doma plastové písmenká, môžete ich spolu loviť alebo prelievať vo vani. Pomenovávajú hravým spôsobom písmená počas hry. „Kde sa schovalo A? A sa schovalo do Auta. Aha, už padá D z Domčka. L pláva na Lodičke. P robí Pich, Pich do bubliniek.“

AA Ak máte aktívne dieťa, možno ho bude baviť lovenie farebných loptičiek, pingpongových loptičiek alebo korkových štupeľov s písmenkami z vody pomocou sitka.

AA Všímajte si na prechádzkach napríklad značku STOP, na škatuli názov Mlieko alebo na nákupnom centre nápis TESCO. Vyhláskujte si dané slová zvukovo, prípadne aj v prstovej abecede. Deti začnú vnímať často opakované nápisy najprv globálne (ako celok) a neskôr sa naučia pomenovať aj jednotlivé písmenká v daných slovách. Obdobie okolo troch rokov je ideálny čas na to, aby ste si vytvorili nálepky s názvami vecí v byte (chladnička, stolička, dvere, okno, pohár) a nalepili ich na prislúchajúce predmety.

AA Upozorňujte dieťa na slová a písmená, kdekoľvek idete. „Čítajte“ si spolu názvy ulíc, dopravné značky, bilbordy, značky áut, názvy obchodov. Spýtajte sa na prechádzke dieťaťa, či vidí písmeno T v názve TESCO alebo vie rozpoznať niektoré písmenko na dopravnej značke STOP. Poproste vaše dieťa, aby vás samo upozornilo, ak uvidí zaujímavé písmenko na tričku, stene alebo škatuľke.

- 123** Čítajte si knižky, ktoré sa venujú číslam, alebo si počítajte predmety v knižke. Niektoré knižky majú kolieska, ktorými sa po zakrútení zobrazí počet zvieratiek na strane.
- 123** Zoberte penové puzzle s číslami (alebo písmenkami) a schovajte ho napríklad do burižónov alebo ryže. Nechajte dieťa vyhľadať tvar, pomenujte ho a vložte do správnej predlohy.
- 123** Nakreslite si veľkú farebnú jednotku a dvojku na dva oddelené papiere. Prikladajte predmety na prislúchajúce číslo. JEDNA ceruzka, lopta, bába, kocka k listu s jednotkou, DVE ceruzky, lopty, báby, kocky k listu s dvojkou. (Prirodzene si tak precvičíte koncovky pri množnom čísle.) Nechajte dieťa, aby hľadalo v detskej izbe hračky, ktoré by takto mohlo na papier rozdeliť.

- Ak vyberáte pre dieťa stolček a stoličku, vyberte také, aby ho viedli k správnejmu sedu. Ak je výška stolčeka a stoličky správna, dieťa by malo sedieť tak, že má obe chodidlá na zemi a výšku stola má tesne nad úrovňou lakťa.
- Pri písaní a kreslení používajte **veľké trojhranné ceruzky** alebo trojhranné farbičky, ktoré napomáhajú správny úchop ceruzky. V obchode sa dajú kúpiť aj špeciálne gumené úchyty, ktoré pomáhajú správnejmu úchopu ceruzky.
- Väčšina detí zo začiatku preferuje na svoje výtvary farebné ceruzky, prípadne fixky. Ceruzka ich často frustruje tým, že nezanecháva zaujímavú čiaru, musia ju silno tlačiť, aby ju bolo vidieť.
- Zahrajte sa s deťmi hru na „super prsty“ (palec, ukazovák, prostredník), ako ich niektorí špeciálni pedagógovia volajú. Tieto tri prsty sú veľmi dôležité pre písanie, strihanie alebo zapínanie gombíkov. Ako môžete cvičiť silu týchto troch super prstov a svalov dlane? Stláčajte malú vystrekovaciu fľašku od Jupíka, praskajte bublinkové obaly, hrajte sa veľa s plastelínou (rolujte veľké a malé guľôčky alebo valčeky iba týmito tromi prstami, pichajte týmito prstami do plastelíny, trhajte ju), trhajte s dieťaťom krepový papier, keď si vyrábate obrázky, vkladajte peniažky do prasiatka tak, že ich dieťa drží iba palcom a ukazovákom, hrajte sa s malým dierkovačom na papier alebo prenášajte pinzetkou (kliešťami na cukor) malé predmety zo škatuľky do škatuľky. Všetky tieto hry posilňujú svaly dlane a super prstov.

- Veľký baliaci papier si nalepte na stenu, aby naň mohlo dieťa kresliť a nepokreslilo vám steny alebo nábytok v byte. Malý papier sa pokúste na rohoch prilepiť k stolu, aby sa vám pri tvorbe nehýbal. Vytvorte si spoločnú knižku. Inou možnosťou sú umývateľné tapety.
- Pomôžte dieťaťu, aby kresbou alebo plastelínou vyjadrilo svoje emócie. Viacerým deťom pomáha, ak môžu svojmu hnevu uľaviť cez hnetenie plastelíny, čmáranie fixmi alebo mazanie prstovými farbami. Ak je vaše dieťa rozladené, môžete mu navrhnúť, aby nakreslilo veľmi nahnevaný alebo smutný obrázok. Pre deti je niekedy jednoduchšie vyjadriť to, čo ich trápi vnútri, kresbou ako slovami.
- Príprava na písanie má byť zábava a nielen nezmyselné obkresľovanie písmen v pracovných listoch. Skúste spolu s dieťaťom nastriekať trochu peny na holenie na zrkadlo a písať do nej, kresliť do farebného piesku rozsypaného na čiernom plechu na pečenie alebo písať prstovými farbami na papier.
- Dajte dieťaťu do kuchyne tabuľu, na ktorú môže kresliť kriedou alebo zmazávacou fixkou. Môžete tak aspoň o trochu dlhšie dohliadať na to, čo dieťa robí, počas vašich každodenných povinností.
- Kreslite s deťmi jednoduché postavičky a pomenovávajte ich časti tela. Deti okolo troch rokov kreslia nádherné hlavonožce s veľkými očami a širokými úsmevmi. Aby sa tak stalo aj u vás, povzbudte dieťa, aby po vás opakovalo kruhy ako lopty, čiary, ako keď padá dážď, alebo špirály ako na domčeku pre slimáka.
- Zoberte **bielu** voskovku alebo olejovú pastelku a nakreslite spolu s rukou dieťaťa na tvrdší papier smajlíka alebo písmenká. Poproste dieťa, aby obrázok pomaľovalo vodovými farbami a štetcom. Smajlík alebo písmenká nakreslené bielou voskovkou sa naraz zázračne objavia.
- Nechajte dieťa vymaľovať vystrihnuté papierové písmenká, ktorá tvoria jeho krstné meno, a zaveste alebo prilepte si ich na dvere do detskej izbičky. Čím častejšie dieťa svoje meno uvidí, tým skôr sa ho naučí.
- Strihanie cez tvrdý materiál je jednoduchšie ako strihanie cez mäkký materiál, pretože pod nožničkami neuhýba. Najprv preto strihajte umelými nožničkami plastelínu, potom papierové obaly na dokumenty, výkresy, kancelársky papier a až nakoniec servítky. Linky, po ktorých dieťa strihá, by mali byť čierne a hrubé, aby nebolo frustrované, že z nich pri strihaní vychádza von.
- Rozdeľte si úlohy. Papier pridržujte vy a hlavnou úlohou dieťaťa bude otvárať a zatvárať nožničky. Niektorým deťom pomáha, ak im povie, že sa nožničky otvárajú ako ústa krokodíla. Ak sa popri otváraní a zatváraní nožničiek podarí dieťaťu odstrihnúť aj rožtek papiera, tak to bude bonus navyše. Ustrihnuté farebné končeky si zbierajte, môžete ich neskôr využiť pri lepení a ozdobovaní výkresov alebo písmeniek.
- Ak má vaše dieťa ťažkosti otvárať a zatvárať nožničky, môžete si tento pohyb nacvičiť napríklad pri štipcovaní, pinzete alebo klieštikoch na cukor.
- Dajte strihaniu zmysel. Strihajte trávu pre koňa, hrivu leva alebo konfety na narodeninovú oslavu.

Poproste dieťa, aby prestrihlo gumového medvedíka. Skúste ho prilepiť rozstrihnutou časťou na papier (mal by držať) a požiadajte ho, aby strihalo tak dlho, kým nedôjde k medvedíkovi. Potom ho môže za odmenu zjesť.

Určite ste si všimli, že sa posledné aktivity týkali strihania. Prečo sme ich sem zaradili? Pretože z viacerých skúseností vieme, že opatrné mamy často chránia deti pred nožničkami príliš dlho.

Možno budete prekvapení, ale už dvaapoločné deti môžu začať pod vedením rodiča strihať. **Pod vedením rodiča** pritom zdôrazňujeme, keďže mnohé mamy poznajú ten pocit, keď za nimi úplne mimochodom príde dieťa s vystrihnutou dierou v ofine, za ktorú by sa nemusel hanbiť žiadny avantgardný francúzsky kaderník, odstrihnutým kusom teplákov alebo skrátenejšími strapcami na záclonách. Dôverujte, ale preverujte svoje deti. Samozrejme, že od malých detí netreba očakávať príliš veľa. Zatiaľ čo dvaapoločné dieťa zvládne s veľkou slávou odstihnúť rožtek papiera, dieťa, ktoré sa blíži k tretím narodeninám, už s radosťou prestrihne nielen papier, ale aj čokoľvek iné, čo mu pripadá zaujímavé.

Strihanie je pre budúce písanie aj sebaobsľuhu dôležité hneď z niekoľkých dôvodov. Podporuje:

1. malé svaly v prstoch a dlani, ktoré sa budujú pri opakovanom stláčaní a otváraní nožničiek. Tieto svaly sú veľmi dôležité pre písanie a kreslenie, ale využívame ich aj pri držaní zubnej kefky, lyžičky alebo vyťahovaní nohavíc pri obliekaní,
2. koordináciu oko-ruka, schopnosť cielene očami sledovať, čo robia ruky. Pre maličké deti je to náročná úloha, pretože mozog sa snaží zladiť hneď dve centrá naraz – zrakové aj motorické. Túto koordináciu potom v bežnom živote dieťa využije pri hádzaní loptou, zoškrabovaní jogurtu v téglíku lyžičkou alebo zipsovaní svetlíka. Koordináciu oko-ruka využíva neskôr dieťa aj pri písaní a čítaní,
3. obojstrannú koordináciu – schopnosť používať obe strany tela naraz. Správne strihanie je náročný proces, pretože dieťa musí v jednej ruke držať papier, ktorý postupne danou rukou otáča, a druhou rukou postupne posúvať nožničky vpred po čiare. Obojstrannú koordináciu neskôr využívame v každodennom živote napríklad počas umývania riadu, zapínaní kabáta alebo pri jazde autom.

RADA RODIČOV: Skúste špeciálne nožničky.

So strihaním sme sa natrápili. Sofi má okrem sluchu problémy s motorikou a nevedela, ako otvárať a zatvárať nožničky. Našli sme špeciálne nožničky s brzdou, dajú sa kúpiť v papiernictve. Brzda im bráni sa úplne zatvoriť, a preto Sofi nemusí tak veľa pri strihaní tlačiť. Odvtedy ju strihanie baví oveľa viac.

RADA RODIČOV: Nálepka na palce pri strihaní.

Naša Renka pri strihaní vždy otáčala ruky tak, že si ich skoro vykĺbila. Dostali sme od špeciálneho pedagóga skvelý tip, aby sme jej nakreslili srdiečka alebo nalepili na oba palce nálepky so smajlíkom. Ak Renka pri strihaní videla oba smajlíky, vždy sa tomu veľmi tešila. Vôbec si pritom neuvedomila, že sa učí správne strihať – ľavý palec pridržiaval správne papier a pravý bol v nožničkách a strihal.

RADA RODIČOV: Nenúťte dieťa pri aktivite vždy sedieť.

Keď bol náš Miško maličký, neobsedel na zadku. Stále si u niečoho podupkával alebo sa hojdal. Po čase sme prišli na to, že omnoho dlhšie vydrží počúvať príbeh, ak pri tom môže stáť alebo si počas čítania vyfarbovať obrázok. Aj večer v postielke pomáhala, ak si pri čítaní mohol žmoliť svoju obľúbenú hračku. Hľadajte, čo by pomohlo vášmu dieťatku, a nevzdávajte sa, ak na to neviete hneď prísť. Aj nám to trvalo dlho.

RADA RODIČOV: Vyberajte hru a knihu podľa záujmu dieťaťa.

Budte trpezliví a nevzdávajte sa, ak dieťa nečíta knižku, ktorú ste vybrali. Skúšali sme doma rôzne hry a knižky, ale nič Ondríka nezaujalo tak ako autá. V bežnej slovnej zásobe máme ešte čo dobiehať, ale zato čo sa týka áut, Ondřík už ovláda slová ako buldozér, demper, grejder. Priznávam, pomohla som si Wikipédiou. Knižka o dopravných prostriedkoch sa mu zapáčila natoľko, že si ju chce teraz čítať znova a znova dookola.

Vhodné knihy pre deti od prvého do tretieho roku

Leporelá sú knižky z tvrdého papiera. Zatiaľ čo u bábätiak do jedného roka preferujeme jeden obrázok na strane, batolátam môžete postupom času vyberať knižky s viacerými obrázkami na strane. V tomto veku vyberajte leporelá, ktoré zobrazujú členov rodiny, zvieratá, farby, písmenká, dopravné prostriedky alebo predmety v domácnosti, čím podporíte vnímanie týchto nadradených slov. Rovnako ako pri bábätkách, aj pre tieto deti sú vhodné leporelá a knižky, ktoré zobrazujú jednoduché príbehy a každodenné opakujúce sa aktivity – jedenie, kúpanie, ukladanie sa na spánok, zdravenie.

Knižky bez slov alebo rozprávkové knižky s jednoduchými vetami – tieto knihy s krátkym dejovým príbehom podporujú batolátá v kreativite a rozvoji jazyka, keď premýšľajú, čo sa stalo a čo bude ďalšie nasledovať. Povzbudíte batola, aby vám

„prečítalo“ príbeh. U detí do dvoch rokov by vety na stránke nemali byť dlhšie ako štvorslovné. Deti nad dva roky pochopia už aj jednoduché súvetia. Deťom do 18. mesiaca vyhovujú knižky bez textu alebo maximálne s tromi slovami k obrázku. Mali by na nich byť zobrazené rutiny (jedenie, kúpanie, obliekanie). Do druhého roka sú vhodné knižky, ktoré majú troj-, štvorslovné vety a zobrazujú každodenný život. Od druhého roku už deti zvládnu počúvať aj knižky s rozvinutejšími vetami.

Zvukové knižky sú obľúbené v každom veku. Batolatám pomáhajú pri sluchovej výchove tým, že sa učia priradiť rôzne zvuky konkrétnym zvieratám alebo predmetom.

Truhličkové knižky obsahujú súbor malých tvrdých knižiek v škatuľke (truhličke). Nájdú sa tu knižky na rôzne témy – prvé slová, zvieratká, oblečenie... Batola si pri ich vyberaní cvičí koordináciu oko-ruka, úchop a otváranie pevných stránok, vyberanie z truhličiek. Z knižiek sa dajú postaviť aj vežičky.

Fotoalbumy a zážitkové knižky – pozri kapitola Deník – knižka zážitkov.

Dotykové a interaktívne knižky zamestnávajú nepokojujúce a zvedavé prstečky. Tieto knižky obsahujú napríklad vyťahovacie a zasúvacie obrázky, točiacie sa okienka s posuvným krúžkom, obrázky s rôznymi materiálmi alebo diery s geometrickými tvarmi. Niektoré zvyknú mať pevnejšie krídelká, ktoré pokrývajú časti obrázka a dieťa ich môže otvárať alebo zatvárať. Výhodou týchto kníh je, že rozvíjajú viaceré zmysly (zrak, sluch, hmat, čuch), motoriku, sebaobsluhu, reč aj myslenie. Batolatá síce interaktívne knižky milujú, tie však ich nápor často nevydržia. Nekupujte preto drahé knihy.

Knižky s jednoduchými básničkami a riekankami pomáhajú batolaťu vnímať melódiu a rytmus hovoreného jazyka.

Predvídateľné knižky sú také, kde sa opakujú určité udalosti alebo vety na každej strane knižky, čiže majú predvídateľný text. Napríklad na každej strane šteniatko hľadá mamičku a pýta sa „Ty si moja mamička?“ a odpovedou je: „Nie, ja nie som tvoja mamička, ja som... kačka, mačka, krava...“ Podobne môžu byť zakreslené a zapísané v knižkách rozprávky. Napríklad v rozprávke O repke sa na každej strane opakuje veta: „Ťahajú, ťahajú, vytiahnuť nemôžu. Pridá sa... dedko, babka, vnučka.“

Knižky o deťoch s poruchou sluchu pomáhajú batolatám hravou formou pochopiť, prečo nosiť načúvací prístroj alebo kochleárny implantát, ako sa za prístroj nehanbiť. Pomáhajú deťom uvedomiť si, že nie sú s poruchou sluchu samotné, aj keď sa to tak na prvý pohľad môže zdať. U nás je takýchto kníh málo, nájdete ich však v internetovom obchode Amazon v anglickom aj nemeckom jazyku.

Knižky nemusíte iba kupovať. Zájďte do **najbližšej knižnice** priamo s bábätkom a nechajte si od pracovníčky poradiť, aká knižka by bola pre vaše drobča najlepšia.

Dúfame, že sme vám v tejto kapitole ukázali, že v prvých troch rokoch života nepotrebujete špeciálny tréning ani drahé pomôcky alebo knihy na to, aby vaše dieťaťko mohlo napredovať. Stačia jednoduché a zábavné hry a aktivity, ktoré zapojíte do bežného dňa. V nasledujúcej kapitole sa dozviete, ako podporiť vývin dieťaťa vo veku od troch do šiestich rokov.

13.

SLUCHOVÁ
VÝCHOVA

Martina Rzymanová

SLUCHOVÁ VÝCHOVA

Sluch je jedným z piatich zmyslov, ktorými dieťa spoznáva svet. Sluch je zároveň najprirodzenejšou „cestou“ učenia sa reči. Malé deti sa učia rozprávať tým, že **počúvajú a napodobňujú** reč svojich najbližších.

Ak chceme, aby sa dieťa s poruchou sluchu učilo rozprávať čo najprirodzenejšie, je potrebné využiť zvýšky jeho sluchu a pomocou technológií (načúvacie prístroje, kochleárny implantát, bahd prístroj) ho učiť spoznávať svet zvukov. V nasledujúcej kapitole **Sluchová výchova** sa dozvieme, akými spôsobmi môžete pomôcť vášmu dieťaťku počúvať zvuky a svoj sluch využívať v procese učenia sa rozprávať.

Sluchový vývin počujúceho dieťaťa

Počujúce dieťa má sluchové centrum v mozgu pripravené na vnímanie zvukov od narodenia. Dieťa už v prvých dňoch života preferuje hlas matky pred ostatnými hlasmi v okolí.

Koncom **prvého mesiaca života** dieťa **spozornie**, zmení svoje správanie, keď začuje zvuk. Okolo druhého mesiaca na zvuk reaguje aj zmenou výrazu tváre. Buduje sa sluchová pozornosť dieťaťa. **Od tretieho mesiaca** sa bábätko otočí za zvukom, ktorý počuje. Postupne sa učí, ktorý predmet vydáva daný zvuk. Bábätká veľmi skoro začínajú **odlišovať** hlas mamy od iných hlasov. Najprv lepšie rozlišujú vysokofrekvenčné zvuky. **Rozlišujú** tón hlasu – upokojujúci, nahnevanej. Zvukom reči začínajú **pripisovať význam**: chápu, že **zvuky**, ktoré ľudia a veci okolo nich produkujú, **majú zmysel**. Postupne svoju pozornosť venujú **dôležitým zvukom** vo svojom okolí (mama prichádza a prihovára sa mi, asi mi dá papať alebo sa budeme spolu hrať) a ignorujú tie menej dôležité (zvuk práčky alebo umývačky riadu).

Šesťmesačné dieťa počúva svoj hlas. Hrá sa s ním a pozoruje zvuky, ktoré dokáže samo vytvoriť. Vďaka tomu, že uprednostňuje zvuky ľudského hlasu pred ostatnými zvukmi, experimentuje so svojím hlasom. **Sedemmesačné** deti rozlišujú známe pesničky od neznámych. Pri počúvaní sú schopné čoraz dlhšie sa sústrediť. Dieťa si postupne pamätá čoraz viac slov, poradie zvukov, sluchom rozlišuje slabiky, zapamätá si ich a zopakuje. **Okolo ôsmeho mesiaca** je už dieťa schopné vnímať poradie zvukov a vďaka tomu začína napodobňujúco džavotať (ba-ba-ba-ba, ma-ma-ma-ma). Celodenne trénuje opakovanie počutých zvukov a cvičí si motoriku úst a tak sa učí **počuté zvuky napodobniť**. Takto si dieťa postupne **zlepšuje sluchovú pamäť**. **Deväťmesačné dieťa** upriamuje **sluchovú pozornosť na rozhovor** dospelých.

Celý proces vývinu sluchových schopností smeruje k tomu najdôležitejšiemu: **k porozumeniu reči**. Už desaťmesačné dieťa sa pri otázke „Kde je lampa?“ pozrie na menovaný

predmet alebo na vyzvanie „Spravíš papá?“ zamáva odchádzajúcej starej mame. Ročné dieťa rozumie zákaz: „Nie, nesmieš!“

Porozumenie je najvyšší stupeň sluchového vývinu, ktoré prebieha na niekoľkých úrovniach – najprv dieťa rozumie slovám a jednoduchým, často opakovaným pokynom, ktorými sa mu denne prihovárajú najbližší: „Ideš papať?“, „Ukáž, aký veľký narastieš!“ „Daj mi rúčku, oblečieme ju“. V období **od jedného roka do roka a pol** dieťa oveľa viac rozumie, ako rozpráva. Hoci slová ešte často nevie vysloviť, vie už ukázať časti svojho tela, priniesť plienku alebo ukázať na obrázku auto. Rozumie veľmi jednoduchému deju v leporele. (Maco vstáva. Ide sa napapať. Ide na prechádzku. Maco ide spať. Maco spravil báb.) **Porozumenie** sa vekom zlepšuje a dieťa už rozumie nielen rozhovoru o veciach, ktoré v danej chvíli vidí, ale aj tým, ktoré sa stali v blízkej minulosti. Čoraz lepšie rozumie príbehom a následnosti dejov. Čím častejšie počúva rozprávky, tým viac rozumie ich dej. Zapája sa do zložitých rozhovorov. Počúva stále nové slová, ktorých význam si osvojuje a učí sa ich správne používať. V predškolskom veku sa sluch zdokonaľuje naďalej: dieťa si napríklad osvojuje schopnosť vnímať a rozlišovať jednotlivé hlásky v slove.

Veľmi dôležitou funkciou sluchu je prijímanie informácií. Sluch je dôležitým zmyslom, ktorý nám pomáha **získavať informácie a učiť sa ich od raného veku**. Sluch je aj dôležitou súčasťou celostného vnímania sveta: dieťa sa učí, že vec, ktorá vydáva takýto zvuk, vyzerá takto a má takýto povrch.

Ak dieťa sluchom počuje novú informáciu, porovná ju s už získanými vedomosťami a prepojí ju s nimi. Takto sa učí rozlišovať vlastnosti predmetov: táto lopta je malá, táto veľká. **V jeho hlave sa vytvorí nový pojem**, ktorý dieťa v budúcnosti bude vedieť použiť. Počúvanie takto podporuje **vývin myslenia**.

Sluchom sa deti učia používať jazyk. Tým, že ho počúvajú, neučia sa iba jednotlivé slová a vety, ale aj to, **ako sa jazyk používa**. Učia sa, ako slová ukladať do zmysluplných viet, správne ich ohýbať (skloňovať, časovať), vyjadriť budúci alebo minulý čas. Učia sa používať intonáciu a melódiu reči, aby nimi vyjadrili to, čo je vo výpovedi dôležité.

Dôležitú funkciu pri prijímaní informácií má aj učenie takzvaným **náhodným počutím**. Ide o situácie, keď reč iných nepočúvame cielene, ale zachytávame časti rozhovorov iných alebo v autobuse počúvame rádio. Často sa z takýchto rozhovorov alebo z počúvania správ dozvedáme veľmi dôležité informácie pre náš život.

Sluch má vplyv aj na **emocionálny vývin dieťaťa**. Už v ranom veku sa dieťaťu mama chlácho-livo prihovára, aby ho **upokojila**. Spieva mu uspávkanky, púšťa upokojujúcu hudbu. Keď dieťa plače, slovami mama **pomenúva emócie a pocity**, ktoré v danej chvíli cíti: hnev, smútok, hlad. Dieťa sa učí **porozumieť emóciám iných, ale aj vlastným emóciám**. V staršom veku sa

rodičia snažia vysvetľovaním dieťa upokojiť, objasniť mu situáciu, pre ktorú sa hnevá. Sluch je významným spôsobom, ktorým sa dieťa učí upokojiť sa a byť v emocionálnej rovnováhe.

Ak premýšľate o tom, na akej úrovni je sluchové vnímanie vášho dieťaťa s poruchou sluchu, možno vám pomôže zorientovať sa nasledujúca tabuľka, ktorá zobrazuje sluchový vývin počujúceho dieťaťa.

1. mesiac	Dieťa pri počutí zvuku „načúva“, spozornie.
2. mesiac	Dieťa reaguje na zvuky, napríklad výrazom tváre.
3. mesiac	Dieťa sa za zvukom cielene otáča. Rozlišuje matkin hlas, upokojí sa pri ňom.
4. – 5. mesiac	Zvuky začínajú dostávať zmysel. Počúva čoraz zaujatejšie. Dieťa priraduje zvukom zmysel, príležitostne reaguje na zavolanie jeho mena. Začína lokalizovať zdroj zvuku. Zaujíma sa o ľudský hlas. Upokojí sa pri hudbe, speve.
6. mesiac	Presnejšie lokalizuje zvuky. Na ľudskú reč odpovedá úsmevom alebo vokalizáciou. Otočí sa za matkiným hlasom. Reaguje na zmeny intonácie.
8. mesiac	K slovám začína priradovať významy (napríklad ak povieť lampa, pozrie sa na lampu). Začína rozumieť slovám v konkrétnych situáciách s použitím gesta: „Pod' ku mne!“ „Dáš mi pusť?“ (keď ukážete gesto „pod“) „Ideme von?“ (keď uvidí, že sa obliekate a pripravíte mu topánky) „Chceš ešte?“ s použitím gesta. Otáča sa, keď nevidí, len počuje, že sa niečo deje. Upriamuje pozornosť na ľudskú reč, zdokonaľuje sa „sluchová pozornosť“ pre ľudskú konverzáciu.
9. – 12. mesiac	Rozlišuje suprasegmentálne javy reči (výšku, tempo, intenzitu tónov). Priraduje zmysel viacerým slovám. Monitoruje vlastný hlas. Lokalizuje hlas z diaľky. Pozrie sa na menovaného člena blízkej rodiny, keď ho pomenujeme.

12 mesiacov	Džavotanim odpovedá na ľudský hlas. Mračí sa, keď je karhané. Rozumie niekoľkým pokynom, ak sú sprevádzané gestom: piť, pod', daj, choď. Rozumie a vykonáva detské pokyny: Sprav pá-pá!, Spravíš tapi-tapi? Rozumie približne 50 slovám. Sluchová pamäť – jedna položka.
1,5 roka	Zopakuje kľúčové alebo posledné slovo adresované jemu. Rozumie okolo 150 – 200 slovám. Rozumie jednoduchým vetám: „Dáme plienku do koša.“ „Ideš sa hojdať?“ Pozná svoje meno. Začína rozumieť jednoduchým viacnásobným pokynom: „Utri bábe nos“. Pozrie alebo ukáže na správny predmet (obrázok), o ktorom hovoríme: „Ukáž, kde je havo.“ Ukáže svoj nos, uši, oči...
2 roky	Počúva jednoduché príbehy pri čítaní obrázkových rozprávkových kníh. Poznáva sluchom pesničky (keď počuje známu pesničku, začne ukazovať – napríklad Varila myšička alebo si ju začne spievať). Rozlišuje medzi slovnými spojeniami. Sleduje dve usmernenia: „Vezmi loptu a hoď ju.“ Sluchová pamäť – dve položky: zopakuje dve slová, dve čísla alebo písmená. Rozumie otázkam typu: Kde je tvoj... Čaká, ak je požiadané: „Len minútku...“ Identifikuje päť častí tela. Rozumie približne 300 slov. Odpovedá odlišne na pokyny obsahujúce predložky do, na, pod.
3 roky	Sleduje pokyny s dvoma odlišnými predložkami. Vykoná dva nesúvisiace pokyny: Daj si pohár na stôl a vypni TV. Počúva obľúbené rozprávky znova a znova dookola. Rozumie okolo 900 – 1 200 slov. Rozlišuje pojmy: veľký – malý... Rozumie predložkám vyjadrujúcim, kde sa predmety nachádzajú: pred – za (pred tebou, za stolom). Pozná zámená tretej osoby: on, ona, ono. Sluchová pamäť – tri položky (tri čísla, písmená, slová). Nasleduje pokyny s tromi usmerneniami: „Obuj si topánky, umy si ruky, ideme von.“ Rozumie jednoduchým prídavným menám. Zaujíma sa o vysvetlenie príčiny a spôsobu (prečo, ako).

4 roky	Sluchovú pozornosť udrží pri počúvaní kratších aj dlhších rozprávok a odpovedá na jednoduché otázky týkajúce sa obsahu. Rozumie a vykoná tri až štyri pokyny v poradí, v akom boli povedané: „Zodvihni loptu, daj ju na stôl a prines mi, prosím, knihu.“ Rozumie a vykoná pokyny obsahujúce predložky: pred, za, medzi, pri, nad. Rozumie a odpovie na otázky typu: Čo robíš, keď sa ti chce spať? Ktorý predmet je väčší? Rozumie a rozlišuje slová vyjadrujúce jednotné a množné číslo: dieťa/deti. Rozumie približne 1 500 – 2 500 slov. Rozumie pojmu tri: „Daj mi tri koráliky.“ „Ukáž tri lopty.“ Zopakuje 12-slabičné (deväťslovné)vety. Pamätá si štyri momenty príbehu. (Napríklad Červená čiapočka šla k babke, stretla v lese vlka, vlk zožral babku, poľovník zachránil Červenú čiapočku a babku.) Zopakuje štyri čísla, písmená, slová v poradí. Na požiadanie ukáže štyri farby. Rozumie príčinným vzťahom: ak, keď, prečo, pretože. Počuje a rozumie viac toho, čo bolo povedané v škôlke a doma.
5 rokov	Má rado rozprávky. Rozumie zložitejším frázam vyjadrujúcim časové súvislosti: na dlhý čas, na roky, na celý víkend, raz... Pozná pojmy ťažký – ľahký, drsný – mäkký, pekný – škaredý, dlhý – krátky. Rozumie stupňovaniu prídavných mien: vysoký – vyšší – najvyšší. Rozumie pojmom niektorý/viac/menej; väčšina/najmenej, niekoľko/niektorí, predtým/potom, teraz/potom. Rozumie všetkým zámenám. Rozumie a doplní vetu: „Opak veľkého je...“ Rozumie, že nula znamená nič. Rozumie 2 800 – 13 000 slov. Opakuje 14-slabičné vety. Pamätá si päť momentov z príbehu. Pamätá si päť čísel, písmen, slov. Odpovedá na zložité otázky, hoci ich ešte nemusí tvoriť. Napodobní rytmus (napríklad dlhý, dlhý, krátky, dlhý zvuk).
6 rokov	Rozlišuje pravú a ľavú stranu na svojom tele. Rozumie približne 20 000 slov. Rozumie nepravidelnému stupňovaniu: dobrý – lepší – najlepší. Opakuje 16-slabičné vety. Pamätá si z príbehu šesť momentov. Určí prvú hlásku v slove (mama – M, okno – O). Napodobní dlhší rytmický vzorec (napríklad: bum-bum-bác-tik-tak bum).

Spracované podľa: Integrovaná stupnica vývoja. Počúvať, učiť sa, hovoriť od Cochlear; podľa Tabulky vývoja dieťaťa 0-3 roky, Auditory developmental scale: 0-6 years a podľa knihy J. Bednářová, V. Šmardová: Diagnostika dítěte předškolního věku.

Sluchový a rečový vývin dieťaťa s poruchou sluchu

Ako sa vyvíja dieťaťko, ktoré má obmedzenú alebo žiadnu možnosť vnímať zvuky okolo neho? Akým spôsobom vplýva na vývin reči dieťaťa v ranom veku to, že horšie počuje?

Ako sme už spomenuli, **úloha sluchu pri vývine hovorenej reči dieťaťa je kľúčová**. Tým, že dieťa **počúva**, učí sa zvuky **rozlišovať** a **porozumieť im**. Opakovaním zvukov, ktoré počuje, si **trénuje hovoriť**. Opakuje najprv zvuky, slabiky, nakoniec slová a celé vety. V celom tomto procese dochádza k výnimočnému javu: dieťa sa učí naučené slová a vety **nielen opakovať**, ale ich **samo používa** a spája do **vlastných zmysluplných výpovedí**.

Ak dieťa nepočuje alebo počuje nedostatočne, **môže to obmedziť alebo úplne zastaviť osvojovanie si hovorenej reči týmto prirodzeným spôsobom**.

V procese vývinu dieťaťa existuje viacero tzv. **senzitívnych období**, v ktorých je ľudský organizmus pripravený **rýchlo a kvalitne** prijať určité podnety a naučiť sa spracovať určitý druh podnetov. Veľmi dôležitým senzitívnym obdobím **v prvých troch rokoch** života dieťaťa je **senzitívne obdobie pre sluch**.

Ak má v tomto kritickom období dieťa **obmedzený alebo žiaden prístup k zvukovým podnetom** – **nepočuje** alebo počuje slabo, môže byť **veľmi náročné** sluchové schopnosti **nadobudnúť prirodzenou formou**. V staršom veku detí je potrebného oveľa viac úsilia, aby sa dieťa naučilo počúvať a rozprávať.

Strata sluchu nekorigovaná načúvacími prístrojmi alebo kochleárnym implantátom **nepriaznivo vplýva na rečový, komunikačný, rozumový vývin dieťaťa, ale aj na vývin jeho sociálnych a emocionálnych schopností**.

Ak dieťa nedostáva dostatok informácií vo forme zvukových podnetov (zvuky, hovorená reč), ak sa neučí nové pojmy, dostáva sa do stavu, ktorý niektorí autori nazývajú **sluchová deprivácia**. Ak sa dieťa neučí, že predmety, ľudia a veci majú svoje mená, neučí sa vyjadrovať vzťahy medzi nimi a ich vlastnosti, môže začať zaostávať nielen v sluchovom a rečovom vývine, ale aj vo **vývine rozumových schopností**.

Nedostatok sluchových podnetov vplýva negatívne aj na **vývin citových a emocionálnych schopností dieťaťa**. Ak plačúce dieťa opakovane nepočuje upokojujúci hlas svojej matky, neučí sa porozumieť svojim emóciám a emóciám iných. Deťom s poruchou sluchu sa tiež ťažko vysvetľujú rôzne životné situácie: „Nemôžeš si v obchode kúpiť štyri kindervajíčka“, „Musíme už odísť z ihriska“, „K starej mame pôjdeš zajtra“ atď. Preto sa stáva, že deti s poruchou sluchu sa viac hnevajú, sú emocionálne labilnejšie.

Z dôvodu eliminácie zaostávania dieťaťa vo vyššie uvedených oblastiach je veľmi dôležité, aby dieťa čo najskôr, ideálne ešte v predrečovom období, nosilo kvalitné a správne nastavené načúvacie prístroje. Ak za šesť mesiacov nosenia načúvacích prístrojov nesprávi pokroky

v sluchovom vnímaní, v porozumení a v produkcii hovorenej reči, pravdepodobne bude potrebné jeho sluch kompenzovať kochleárnym implantátom.

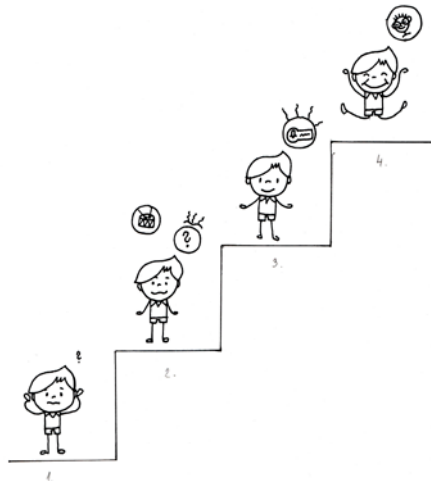
Sluchová výchova alebo učím sa počúvať

Hoci pri percepčných sluchových poruchách nie je možné samotný sluch zlepšiť, je možné trénovať sluchové schopnosti. Ako sme písali v predchádzajúcich riadkoch, sluchové schopnosti postupne nadobúdame a precvičujeme počas celého detstva a aj počas dospelého života.

Ak dieťa nosí správne vybrané a nastavené načúvacie prístroje alebo kochleárny implantát, je možné cielene cvičiť – trénovať jeho sluchové schopnosti. Každodenným tréningom je možné zlepšovať schopnosť vnímať, spoznať a porozumieť zvukom, ktoré dieťa bez korekcie sluchu nepočulo. Len veľmi malé percento ľudí s veľmi ťažkou poruchou sluchu nie je schopné počuť zvuky ani s kvalitnými načúvacími prístrojmi. Aj úplne nepočujúce deti s kochleárnym implantátom obvykle počujú ako človek s ľahkou nedoslýchavosťou.

Sluchové vnímanie detí s poruchou sluchu je potrebné cielene podporovať, pretože je nutné „dohnať“ oneskorenie, ku ktorému vplyvom poruchy sluchu v sluchovom vnímaní a vo vývoji reči došlo.

Sluchová výchova je špeciálny prístup, založený na využívaní zvyškov sluchu dieťaťa zameraný na zlepšovanie sluchových schopností dieťaťa s poruchou sluchu. **Jej podmienkou je celodenné využívanie kvalitných a dobre nastavených načúvacích prístrojov alebo kochleárneho implantátu.** Načúvacie prístroje zvýšia hlasitosť v závislosti od straty sluchu na jednotlivých frekvenciách, umožnia prednostne počuť reč pred zvukmi pozadia. Kochleárne implantáty pomôžu dieťaťu s ťažkou alebo úplnou stratou sluchu vnímať zvuky iným spôsobom (viac v kapitole Kochleárny implantát).

Načúvacie prístroje a kochleárne implantáty umožnia dieťaťu lepšie vnímať zvuky okolo seba, Dieťa sa s nimi môže učiť upriamovať svoju pozornosť na **zvuky, ktoré predtým nepočulo, a reagovať na ne.** Bez ohľadu na vek a stupeň straty sluchu po pridelení načúvacích prístrojov alebo kochleárneho implantátu je potrebné dieťa **učiť počúvať ako na začiatku sluchového vývinu: upozorňovať** dieťa na zvuky okolo neho, učiť ho **odlíšiť počutý zvuk od iných zvukov, priradiť ho k zdroju zvuku,** naučiť ho **porozumieť** významu slov a viet.

Proces osvojovania si sluchových schopností u detí s poruchou sluchu nazývame **sluchová výchova**.

Cieľom sluchovej výchovy je znížiť oneskorenie vo vývine sluchových a rečových schopností, ktoré vzniklo tým, že dieťa nemalo kvalitnú kompenzáciu sluchu hneď od narodenia. Ak už dieťa má sluch dobre kompenzovaný, je potrebné jeho sluchový vývin cielene podporovať.

Formy cielenej stimulácie sluchu sa, samozrejme, **líšia podľa veku dieťaťa** a tiež podľa iných faktorov (viac nižšie). S malým bábätkom, ktorého sluch je dobre kompenzovaný, prebieha sluchová výchova veľmi prirodzeným spôsobom. Čím je dieťa staršie, čím neskôr začalo nosiť kompenzáciu sluchu, tým cielenejšiu a intenzívnejšiu podporu sluchového vývinu bude potrebovať.

Čo sa dieťa pomocou sluchovej výchovy učí?

- 🌀 Upriamovať svoju pozornosť na **zvuky, ktoré predtým nepočulo, a reagovať na zvuky, odlišiť** jeden počutý zvuk od iného,
- 🌀 reagovať na **každý zvuk inak** (napríklad na zvuk zvončeka beží k dverám, pri zvuku pesničky tancuje, pri hlase mamy sa upokojí),
- 🌀 **priradiť** každý zvuk **k jeho zdroju**, naučiť sa ho **spoznať medzi inými zvukmi**,
- 🌀 **porozumieť** zvukom a slovám reči,
- 🌀 **zapamätať si zvuky – tvorí sa funkčná sluchová pamäť**,
- 🌀 **sluchové podnety** využívať pri učení **sa rozprávať**.

Komu je sluchová výchova určená?

Každé dieťa s poruchou sluchu môže mať úžitok zo sluchovej výchovy, aj keď jej výsledok bude u každého dieťaťa iný. Aj medzi deťmi s rovnakou poruchou sluchu a rovnakým stupňom straty sluchu bývajú rozdielne výsledky sluchovej výchovy.

Na to, aký efekt bude mať sluchová výchova u konkrétneho dieťaťa, vplýva množstvo **faktorov**, napríklad:

- typ a stupeň poruchy sluchu,
- vek dieťaťa, v ktorom mu bola porucha sluchu diagnostikovaná,
- vek dieťaťa, v ktorom začalo nosiť správne vybranú a nastavenú kompenzáciu sluchu,
- vrodené schopnosti dieťaťa (nadanie na reč, hudobný sluch, zmysel pre rytmus, inteligencia dieťaťa, jeho ochota spolupracovať, prítomnosť ďalších zdravotných znevýhodnení),
- aktivita, motivácia a schopnosti rodičov dieťaťa,
- mnohé ďalšie faktory (prostredie, do ktorého sa dieťa narodilo, krajina a oblasť, kde žije, skúsenosti odborníkov, ktorí rodine poskytujú pomoc, miera podpory celej rodiny...).

Je potrebné myslieť na to, že aj pre dieťa, ktoré má veľmi ťažkú poruchu sluchu a zdá sa, že načúvacie prístroje nepostačujú na to, aby sa jeho reč rozvíjala, má sluchová výchova význam. Je nutné učiť ho počúvať aspoň hlasné zvuky pomocou načúvacích prístrojov. **Aj minimálna stimulácia sluchového nervu pomôže a dieťa lepšie pripraví na počutie po kochleárnej implantácii.**

Sluchová výchova: začať čím skôr

Prečo začať so sluchovou výchovou u detí s poruchou sluchu čím skôr? Prečo je dobré zameriavať sa na skoré pridelenie načúvacích prístrojov a následné rozvíjanie sluchu?

- Pretože sluchové a rečové schopnosti dieťaťa sa vyvíjajú už od narodenia.
- Pretože čím skôr začne dieťa počuť, tým prirodzenejšie a spontánnejšie si bude osvojovať sluchové a rečové schopnosti.
- Detský mozog sa v prvých rokoch života učí, ako zvuky vnímať a spracovať.
- Aby sa neoneskoroval jeho rečový a sluchový vývin.
- Aby malo možnosť naučiť sa rozprávať čo najprirodzenejšou cestou.
- Pretože sa dieťa v ranom veku učí, ako komunikovať s okolitým svetom.
- Pretože sa dieťa tým, že je úspešné v komunikácii, učí dôverovať svetu okolo seba a tým aj sebe. Rozvíja sa tak jeho sebavedomie, také potrebné pre nadväzovanie kontaktov.

Čo je najdôležitejšie? Zásada 1 – 3 – 6

Aby sa stimulácia sluchu pomocou sluchovej výchovy mohla začať čím skôr, je potrebné, aby sa stali tri dôležité veci: aby bola porucha sluchu čím skôr odhalená, aby bola správne diagnostikovaná a aby dieťa začalo nosiť správne vybrané a nastavené načúvacie prístroje.

Zásada 1 – 3 – 6 vyjadruje vek dieťaťa v mesiacoch, v ktorých by sa mali udiť tri dôležité udalosti:

- Do konca **1. mesiaca veku** by malo dieťa absolvovať skrining sluchu v pôrodnici, ktorý odhalí podozrenie na poruchu sluchu, ale aj následný skrining, ktorý potvrdí problém so sluchom.
- Do konca **3. mesiaca veku** by sa malo uzavrieť komplexné vyšetrenie sluchu – diagnostika spresňujúca typ a stupeň poruchy sluchu. Viac sa dočítate v kapitole Diagnostika sluchu.
- Najneskôr do **6. mesiaca veku dieťaťa** by malo začať nosiť správne vybrané a nastavené načúvacie prístroje, ktoré mu umožnia počuť zvuky a hovorenú reč. **V tomto veku by mala byť rodina zaradená do programu ranej intervencie** a malo by sa s dieťaťkom začať cielene pracovať, mala by sa začať aj **sluchová výchova**.

Ak u dieťaťa ani s kvalitnými a správne nastavenými načúvacími prístrojmi nedôjde k zlepšeniu sluchových a rečových schopností podľa očakávaní (pozri časť Sluchový vek), odborníci odporúčajú čím skôr zaradiť ho do programu kochleárnej implantácie.

Desatoro sluchovej výchovy

1. **Kvalitná kompenzácia sluchu.** Len s kvalitnými a dobre nastavenými načúvacími prístrojmi/kochleárnym implantátom bude **efekt sluchovej výchovy naozaj výrazný**. O tejto téme sme písali viac vo viacerých kapitolách tejto publikácie. Dieťa privykajte na nosenie načúvacích prístrojov alebo kochleárneho implantátu **počas celého dňa. Ak dieťa s načúvacími prístrojmi nereaguje na zvuky**, kontaktujte svojho foniatra a stav skonzultujte. Najneskôr do dvoch týždňov po nastavení by dieťa malo začať reagovať aspoň na niektoré zvuky. Ak sa tak nestane, **žiadajte nové vyšetrenie sluchu s nasadenými načúvacími prístrojmi**, aby sa ukázalo, čo dieťa reálne s prístrojmi počuje. Následne je potrebné prístroje znova nastaviť, prípadne zvoliť iné, výkonnejšie prístroje. Ak je strata sluchu taká ťažká, že sa ukáže, že dieťa ani po pol roku celodenného nosenia kvalitných načúvacích prístrojov nemôže vnímať a rozumieť reč, konzultujte s foniatrom možnosť **kochleárneho implantátu**, ktorý by mohol lepšie kompenzovať stratu sluchu dieťaťa. Ideálny vek na kochleárnu implantáciu je do dvoch rokov dieťaťa. Kochleárna implantácia je, samozrejme, možná aj u staršieho dieťaťa, no na podporu sluchového a rečového vývinu už bude potrebné vynaložiť väčšie úsilie.
2. **Rešpektujte jednotlivé štádiá vývinu sluchu.** Sluch dieťatka rozvíjajte postupne – podľa vývinových štádií. Dieťa, ktoré doteraz nemohlo počuť zvuky, sa musí najprv naučiť reagovať na ne, priradiť k nim význam (zvonček – zvuk zvončeka), až potom sa bude učiť rozumieť im. Viac si prečítate v časti Sluchový vek.
3. **Rešpektujte jedinečnosť dieťaťa.** Rozvíjať sluch nie je možné rovnakým spôsobom u všetkých detí. Niektoré deti sluchové cvičenia milujú a baví ich zapájať sa do pomerne náročných úloh. Iné deti zasa nie sú ochotné zapájať sa do pripravených hier, ale zvuky sa učia počúvať v každodennom živote. Ďalšie vyžadujú veľkú tvorivosť zo strany rodiča. Každé dieťa je naozaj iné. Snažte sa rešpektovať individualitu svojho dieťaťa: reagujte na podnety z jeho strany, všimajte si, ktoré zvuky počuje a ktoré hry a hračky ho zaujímajú. **Vyberajte hry primerané veku dieťaťa.**
4. **Rythmus, hudba, pohyb.** Veľmi dôležitým nástrojom sluchovej výchovy je hudba. Dieťa vníma hudbu a rytmus od malička. Vnímanie rytmu detských pesničiek a básničiek podporuje sluchový a rečový vývin dieťaťa. Dieťaťu veľa spievajte, tancujte s ním do rytmu. Učte ho detské riekanky a pesničky, spolu ukazujte ich dej: Kolo, kolo mlynské; Oli, oli Janko, Skáče žaba po blate, Pravá nôžka, Ľavá nôžka (básničky a pesničky nájdete v časti *Rytmicko-pohybová výchova*).

5. **Hra, humor, tvorivosť.** Pri rozvoji sluchových schopností čo najviac využívajte hru, vlastnú tvorivosť a humor. Užívajte si to spolu. Hra je pre malé dieťa ideálnou formou, ktorou sa s radosťou učí. Už malé dieťa vie zistiť, že s ním niečo „cvičíte“, a začne „cvičenie“ odmietať. Ak uvidí, že „iba“ príjemne trávite spolu čas, bude tieto hry samo vyhľadávať. Dávajte dieťaťku najavo, že vás vaša spoločná hra baví, a tešte sa zo spoločne strávených chvíľ. Vyvarujte sa nútenia, dlhodobého drilu a mnohonásobného opakovania. Prílišný tlak na dieťa môže spôsobiť nielen odmietanie cvičenia, ale aj odpor k počúvaniu.
6. **Aktivita dieťaťa.** Umožnite dieťaťu samému objavovať a vyrábať zvuky v jeho okolí. Využite svoju fantáziu – vyrobte si spolu zvukové hračky doma. Sledujte, či kľúče štrngocú, naplňte si škatuľky rôznymi predmetmi a počúvajte, ako sa ich zvuk líši, využite zariadenie kuchyne – pokrievky, varechy alebo staré hrnce na to, aby ste si urobili domáci orchester.
7. **Opakovanie.** Opakovanie je veľmi dôležitou súčasťou osvojovania si ľudskej reči. Dieťa musí slovo počuť až 800-krát, aby sa ho naučilo vysloviť! V procese učenia sa počúvať je nutné opakovať a opakovať. Opakovať zvuk, ktorý vydáva kravička, keď na ňu dieťa po stý raz ukazuje v knižke, opakovať hry, ktoré ste sa už hrali, opakovať vetu, ktorej dieťa na prvý raz neporozumelo. Pri učení sa hovoriť u malých detí je opakovanie potrebné.
8. **Trpezlivosť.** Vyzbrojiť sa obrovskou dávkou trpezlivosti je veľkou úlohou každého rodiča, nielen rodiča dieťaťa s poruchou sluchu. Nečakajte výrazné pokroky po niekoľkých dňoch používania prístrojov! Výsledky sluchovej výchovy sa prejavujú postupne. Každé dieťa má svoje tempo, proces nemôžeme urýchľovať. S trpezlivosťou súvisí aj **čakanie**. Sluchová výchova nás učí čakať: **čakať**, kým dieťa zareaguje na zvuk; **čakať** na to, kým sa dieťa naučí zvuky priradiť k predmetu, ktorý ho vydáva; **počkať**, kým dieťa porozumie tomu, čo sme mu povedali.
9. **Spätná väzba. Zo začiatku reagujte na každú reakciu dieťaťka na zvuky. Keď vidíte, že počulo nejaký zvuk a spozornelo, ukážte si na ucho a povedzte: „Počujem!“ Ukážte mu predmet, ktorý zvuk vydával.** Svoje dieťaťko pochváľte pri každej reakcii na zvuk alebo pri každej forme spolupráce! Nedávajte mu najavo vašu nespokojnosť s prípadným neúspechom, radšej ho povzbudte a hľadajte iný spôsob, ako ho danú schopnosť naučiť. **Spätná väzba je dôležitá aj pri sledovaní pokrokov dieťaťa v sluchovej výchove.** Opýtajte sa svojho foniatra, surdopéda, logopéda, či pokroky dieťaťa zodpovedajú možnostiam, ktoré by s konkrétnymi načúvacími prístrojmi/kochleárnym implantátom malo dosahovať.
10. **Láska a rodičovská intuícia.** Dajte na svoju rodičovskú intuíciu, často je tým najlepším vodidlom. Vaše dieťa potrebuje v prvom rade vašu lásku, prijatie a opateru, sú to preňho najdôležitejšie potreby. **Ostaňte rodičom, nestaňte sa terapeutom.** Myslíte na to, aby sa z každodenných cvičení (sluchová výchova, logopédia, fyzioterapia) nestala súčasť vzťahu medzi rodičom a dieťaťom. Najdôležitejšie je, aby sa dieťa cítilo bezvýhradne milované a prijaté bez ohľadu na jeho „výkony“ v sluchovej výchove. Dbajte aj na to, aby ste dieťaťu nastavovali hranice primerané jeho veku.

Kde a kedy môžeme rozvíjať sluch svojho dieťaťa?

Sluch dieťaťa môžete rozvíjať počas celého dňa: kdekokoľvek a kedykoľvek. Pre začiatok vám odporúčame dodržať nasledujúce zásady:

- ✓ Každé ráno a večer sa uistite, či dieťaťu **správne funguje načúvací prístroj** alebo kochleárny implantát. Overte, či načúvacie prístroje pískajú v uzatvorenej dlani bezprostredne potom, čo ich dieťaťu vyberiete z ušík. Viac o starostlivosti o načúvacie prístroje a kochleárny implantát si môžete prečítať v kapitolách Načúvacie prístroje a Kochleárny implantát. Priebežne kontrolujte aj počas dňa, či sa baterky nevybili. Spravte test Lingových zvukov každý deň, aby ste sa uistili, že prístroj funguje správne (viac v kapitole 6 dôležitých Lingových zvukov).
- ✓ S dieťaťom sa hrajte, keď je **vyspaté a oddýchnuté**. Ospalé, unavené a podráždené dieťa sa nemôže efektívne učiť. Podobne je to s vami. Ak sa chcete s dieťaťom v pokoji pohrať, skúste si nájsť čas, keď budete odpočinutí a nik vás aspoň na chvíľku nebude rušiť.
- ✓ Využívajte chvíle, keď **samo dieťa prejaví záujem** – vezme do rúk predmet vydávajúcí zvuk, zaujme ho nová hračka alebo preskúmava svoje okolie. Je to ideálny čas upozorniť ho na zvuky a slovom, prípadne aj posunkom komentovať jeho hru.
- ✓ **Začnite doma**. Domáce prostredie je dieťaťu dôverne známe, cíti sa v ňom bezpečne. Ak je to možné, nájdite v byte **tichú izbu**. Aby sa dieťa naučilo, čo je zvuk, prípadne akému predmetu (osobe) zvuk patrí, potrebuje na začiatok **tiché prostredie** bez zbytočných vonkajších vplyvov. Dbajte, aby v miestnosti, v ktorej s dieťaťom trávite čas, nebolo neustále zapnuté rádio alebo TV (iba ak spolu s ním sledujete alebo počúvate rozprávky alebo pesničky). **Tieto zvuky v pozadí výrazne zhoršujú možnosť počuť zvuky okolia a hlavne vnímať hovorenú reč.**
- ✓ Len čo dieťa dobre reaguje na zvuky doma – neľaká sa ich, prejavuje o ne záujem (čo môže byť veľmi rýchlo), **skúmajte zvuky aj vo vonkajšom prostredí**: na prechádzke v parku, v zoo alebo na výlete k starým rodičom na dedinu. Vonkajšie prostredie poskytuje množstvo zaujímavých zvukov, ktoré doma nenájdete a deti veľmi zaujímajú – pes, kohút, sanitka, auto, motorka, hlasy detí na ihrisku, zvon na veži. Tieto zvuky predstavujú pestrú paletu od najhlasnejších po najtichšie, čím môžu poslúžiť v rôznych fázach sluchovej výchovy.

Dieťa najprv učíme reagovať na zvuky v pokojnom domácom prostredí a v tichu.

Ako mám pri sluchovej výchove hovoriť s dieťaťom?

1. **Vzdialenosť.** Vaša vzdialenosť od dieťaťa by na začiatku cvičenia sluchu nemala byť veľká. Aj s počujúcim bábätkom hovoríme tak, že sme k sebe blízko. Ak však dieťa na zvuky nereaguje, neváhajte ísť k nemu bližšie, vezmite ho na ruky a hovorte mu takmer do uška.
2. **Spájajte každý zvuk s predmetom, človekom, činnosťou.** Ak dieťa učíte spoznávať zvuky, vždy mu ukážte predmet, človeka alebo zviera, ktoré zvuk vydáva. Najlepšie je reálny predmet, človek alebo názorné predvedenie činnosti. Ak ho učíte rozlišovať a rozumieť slovám, pokyny spájajte s činnosťou, vždy mu ukážte, o čom hovoríte. Tak zabezpečíte, aby dieťa naozaj porozumelo. Rovnakým spôsobom sa učia porozumieť aj všetky počujúce deti.
3. **Prispôbujte svoju reč komunikačným schopnostiam dieťaťa.**

- ✓ Malé dieťa **nerozumie dlhým a zložitým vetám**. Ak naň budete hovoriť príliš zložito, nebude rozumieť a prestane počúvať, čo hovoríte.
- ✓ Ak chcete, aby sa dieťa naučilo počúvať reč a postupne jej rozumieť, mali by ste **svoju reč prispôbiť úrovni dieťaťa**. Ak dieťa ešte nerozpráva vôbec alebo hovorí prvé slovká, používajte jednoslovné, dvoj- až trojslovné vety. Ak dieťa tvorí dvojslovné vety, vy sa mu prihovárajte troj- až štvorslovnými.
- ✓ Najmä zo začiatku sa nebojte používať „detské“ slová: Peťko spravil BUM. Urob PÁ-PÁ. Kde je TIK-TAK? Keď vidíte, že dieťa už rozumie, začnite používať celé slová: Peťko spadol. Zamávaj tete. Kde sú hodiny?
- ✓ **Zjednodušte a rozširujte**. Ak vidíte, že dieťa **rozumie** jednoduchým vetám, postupne ich predlžujte. („Mama varí. Mama varí polievku. Mama varí paradajkovú polievku pre Evičku.“) Ak vidíte, že dieťa nerozumie, vety môžete zjednodušiť: „Pôjdeme dnes na trh a kúpime tam jahody. – dieťa nerozumie – Ideme na trh. Kúpime jahody.“
- ✓ **Aj slovnú zásobu dieťaťa postupne rozširujte**. Ak dieťa už pozná slovo pes, skúste použiť aj zdobneninu psíček alebo, naopak, slovo psisko. Ak dieťa už pozná význam slova KVET, skúste už kvety pomenovať: púpava, tulipán, narcis.

„Ryba. To je ryba!“
Dieťaťu, ktoré ešte nehovorí, sa
budeme prihovárať krátkymi
vetami. Postupne vety rozširujeme:
„Malá ryba pláva. Nakrmíme
rybu? Rybka pláva v akváriu.“

- ✓ Pri používaní gramatiky slovenského jazyka tiež postupne **zvyšujte náročnosť**. Ak dieťa rozumie vete *Pes spí*, nabudúce skúste použiť vetu *Pes spinká* a neskôr aj *Pes ide spinkať*. Situáciu sťažte použitím zdobnenín a predložky: *Psíček ide spať do budy*. Postupne používajte zdobneniny, jednotné a množné číslo.
- ✓ Najmä na začiatku sluchovej výchovy **používajte melodický hlas**. Dieťaťu uľahčíte vnímanie zvukov reči a ich odlíšenie od iných zvukov.
- ✓ **Hovorte tak, aby vaša reč bola zaujímavá**. Ak vidíte, že dieťaťu robí problém odlíšiť to, čo je dôležité v reči, alebo slová výpovede, môžete mu pomôcť tým, že kľúčové slová budete vyslovovať špecifickou intonáciou. Napríklad: slovo MAMA vyslovíte vysoko postaveným hlasom, nežne, slovo TATA tak, že zvýrazníte obe T a slovo vyslovíte rytmicky. Nebojte sa predĺžiť samohlásky v slovách „Bruuuuunooooo! Poooood!“ alebo zvýrazníte v slove spoluhlásky: „SSSStrom. Bubon.“ Môžete zdôrazniť najdôležitejšie slová vo vete: „Kde je **balón**?“ alebo „**Kde** je balón?“ alebo rozdeľte slovo na slabiky (nie príliš veľké medzery): „bá-bi-ka“.
- ✓ **Technika Sendvič**. Ak dieťa slovu alebo vete sluchom nerozumie a používate s ním pri komunikácii posunky, môžete využiť zaujímavú techniku Sendvič: Najprv slovo alebo vetu vyslovte, a ak vidíte, že dieťa neporozumelo, použite posunok pre toto slovo, ktorému dieťa rozumie, a SÚČASNE SLOVO vyslovte. Ak dieťa rozumie posunkom, slovo ešte raz vyslovte bez posunkov.

Technika Sendvič:

Čo robíte vy	Čo sa deje s dieťaťom
Hovoríte PES a ukazujete na psa (živého alebo plastového alebo na fotografii)	Dieťa nerozumie
Posunkujete posunok pre PES a vyslovíte slovo PES	Dieťa sleduje posunok a súčasne počúva slovo pes. Rozumie, pretože pozná posunok. Možno posunok aj zopakuje
Len vyslovíte slovo PES	Dieťa počúva slovo pes a začína rozumieť jeho významu

Takto dieťaťu dáte možnosť slovu porozumieť sluchom, ak nerozumie, pretlmočíte mu ho do posunkov, ktorým rozumie, a nakoniec mu ešte raz poskytnete možnosť počuť slovo iba sluchom.

Mama vytvára „sendvič“. Pomenúva kravu slovom, potom posunkom a nakoniec zasa slovom.

Sluchová výchova by mala prebiehať aj bez možnosti odzerať.

Sluchová výchova by mala prebiehať aj tak, že niektoré aktivity budú **bez možnosti odzerať. Dieťa tak bude nútené trénovať len svoj sluch, učiť sa rozlišovať zvukové podnety bez možnosti zrakovej kontroly.**

Určite však nechceme, aby sa narúšala vaša prirodzená komunikácia s dieťaťom. Väčšina komunikácie by mala prebiehať s očným kontaktom.

Preto je potrebné vymyslieť spôsoby, ktorými dieťaťu na určitý čas obmedzíme možnosť pozeráť nám do tváre bez násilného prerušovania očného kontaktu.

Tu je niekoľko tipov, ako môžete trénovať sluch dieťaťa bez toho, aby videlo na vaše ústa:

1. Sadnite si vedľa dieťaťa, hrajte sa s ním. Hovorte o hračkách, s ktorými sa hráte. Ak vidíte, že dieťa nerozumie, slovo zopakujte. Ak nerozumie ani tak, pomôžte mu odzieraním alebo posunkom/gestom, ktorým označujete danú hračku.
2. S dieťaťom na kolenách čítajte spolu knižky, maľujte, pečiatkujte. Dieťa vám nebude môcť sledovať ústa a vy uvidíte, ako reaguje na vašu reč bez možnosti odzerať. Komentujte činnosti, ktoré robíte. Ak dieťa už ovláda názvy farieb, môžete mu tieto názvy hovoriť a uvidíte, či ich vie rozlíšiť aj sluchom.
3. Vytvárajte hry na „poslepiacky“. Dieťa požiadajte, aby sa otočilo, a zahrajte na jednom z jemu známych hudobných nástrojov. Dieťa má ukázať, ktorý hudobný nástroj zaznel. Aby sa dieťa necítilo skúšané, potom sa vymeňte. Na hudobnom nástroji zahrá dieťa a teraz hádajte vy. Podobne môžete precvičovať porozumenie slov, pokynov, spoznávanie pesničiek atď.

Sluchový vek dieťaťa – začiatok sluchovej výchovy

Čas, keď dieťa s ťažkou poruchou sluchu začalo nosiť správne nastavené načúvacie prístroje alebo kochleárny implantát, predstavuje vo vývine sluchu **bod nula. Ide o akési „narodenie“ sluchu.**

Až od tohto času môže dieťa začať vnímať zvuky okolo seba. Proces učenia sa počúvať prebieha mnohokrát presne ako po narodení novorodenca: dieťa sa učí na zvuky zareagovať, otočiť sa za nimi a potom priradiť k predmetom a k ľuďom zvuky. Dieťa postupne objavuje svet zvukov a osvojuje si sluchové schopnosti v podobnom poradí, ako je to v sluchovom vývine počujúcich detí (pozri tabuľku v časti Sluchový vývin počujúcich detí).

Sluchový vek dieťaťa vyjadruje čas, ktorý uplynul od pridelenia efektívnej kompenzácie sluchu (od „bodu nula“) po čas, keď sa zisťuje.

Rodičia sa po nastavení načúvacích prístrojov alebo kochleárneho implantátu pýtajú: „Kedy začne rozprávať?“

Ak dieťa predtým naozaj nepočulo žiadne zvuky, musí prejsť rovnaký čas ako u malého dieťa od narodenia po prvé slová.

Na čo je dobré poznať sluchový vek dieťaťa?

- ✓ **Sluchový vek pomáha pri plánovaní sluchovej výchovy.** Ak poznáme sluchový vek dieťaťa, môžeme vyberať pre dieťa vhodné hry a cvičenia na rozvoj sluchu v danom období. Napríklad: ak má dieťa sluchový vek dva až tri mesiace, vieme, že v tomto období bude vhodné trénovať lokalizáciu zvukov – teda učiť dieťa spoznávať, z akého smeru počuje zvuk. Ak má dieťa sluchový vek deväť mesiacov, budeme očakávať porozumenie prvým slovám a vetám.
- ✓ **Ak poznáme sluchový vek dieťaťa, vieme sledovať, či sú jeho pokroky v sluchovom vývine primerané.** Porovnaním sluchového veku a tabuľky vývinu sluchu počujúcich detí môžeme dospieť k názoru, či dieťa napreduje podľa očakávaní. Mnohí rodičia sú po niekoľkých mesiacoch nosenia korekcie sluchu znepokojení, či dieťa dosahuje také pokroky, ako by malo. Ak zistia, že jeho pokroky zodpovedajú sluchovému veku, upokojí ich to.
- ✓ **Sluchový vek pomáha pri nastavovaní načúvacích prístrojov a kochleárneho implantátu.** Malé deti veľmi ťažko spolupracujú pri vyšetreniach zameraných na overovanie správnosti nastavenia načúvacích prístrojov. Pre foniatra alebo technika, ktorý nastavuje načúvacie prístroje alebo kochleárny implantát, je dôležitou informáciou, či dieťa napreduje. Ak pokroky dieťaťa nezodpovedajú sluchovému veku, možno súčasne nastavenie korekcie nepostačuje na to, aby sa sluch a reč dieťaťa optimálne vyvíjali.
- ✓ **Sluchový vek pomáha odborníkom pri rozhodovaní, či načúvacie prístroje postačujú na korekciu sluchu, alebo bude potrebná kochleárna implantácia.** Deti s ťažkými stratami sluchu nosia načúvacie prístroje pol roka, aby sa zistilo, či by postačovali na korekciu straty sluchu. Po pol roku implantačný tím zisťuje, aké zisky má dieťa z používania načúvacích prístrojov. Sluchový vek môže v tomto prípade pomôcť odborníkom pri rozhodnutí, či dieťaťu postačujú načúvacie prístroje, alebo budú odporúčať kochleárnu implantáciu.

Uvedme si príklad výpočtu sluchového veku. Ak dieťa nosí správne nastavený načúvací prístroj alebo kochleárny **implantát šesť mesiacov**, jeho **sluchový vek je šesť mesiacov** napriek tomu, že fyzický vek dieťaťa sú dva roky.

V jeho sluchovom a rečovom vývine budeme teda očakávať, že bude pozornejšie počúvať hlasy, otočí sa za známym hlasom, bude reagovať na intonáciu hlasu (príjemný, prísny). Nebudeme ešte očakávať, že vysloví prvé slová alebo zložitejšie vety.

Ak dieťa nosí načúvací prístroj či kochleárny implantát jeden **rok**, jeho sluchový vek je teda **jeden rok, a to aj napriek tomu, že už oslávilo tretie** narodeniny. U tohto dieťaťa budeme sledovať, či opakuje slabiky, slová, intonáciu reči, či už začína hovoriť prvé slová, či rozumie slovám a jednoduchým pokynom.

Ďalšie príklady:

Chlapček má dva roky. Kochleárny implantát nosí od jedného roka. Jeho sluchový vek je teda jeden rok. Sluchový a rečový vývin Lukáška zodpovedá sluchovému veku: rozumie viacerým slovám a pokynom, lokalizuje hlas z vedľajšej miestnosti, rozlišuje hlas hovoriaceho od hlasov z okolia. Používa už viacero slov: tatík, čau, tu, tam, krtko. Spieva si v aute. Napodobňuje po dospelom slabiky a slová.

Dievčatko má dva a pol roka. Kochleárny implantát má aktivovaný dva mesiace. Jeho sluchový vek je teda dva mesiace. Sluchový vývin Dominiky zodpovedá sluchovému veku: reaguje na hlasné zvuky: bubon, tlieskanie, spozornie, ak počuje zvuk. Pozná už zvuk motorky, keď ju počuje, uteká za mamkou a ukazuje posunok „motorka“. Začína reagovať na ďalšie zvuky. Reaguje na svoje meno, ak ju mamka zavolá.

Šesť dôležitých Lingových zvukov

Pre každodennú sluchovú výchovu je dôležité, aby ste si boli istí, že vás dieťa naozaj dobre počulo. Preto je dôležité každé ráno skontrolovať funkčnosť načúvacích prístrojov alebo kochleárneho implantátu.

1. **Skontrolujte každé ráno funkčnosť batérií** v načúvacom prístroji alebo kochleárnom implantáte.
2. Ak si chcete byť istí, že dieťa počuje všetky hlásky reči, spravte rýchly test **Lingových zvukov**.

Test Lingových zvukov

Tento test vám pomôže zistiť, či vaše dieťa môže vnímať zvuky reči v plnom rozsahu, teda či môže počuť reč.

Lingove zvuky sú hlásky: **A, I, U, M, S, Š**.

Týchto šesť hlások predstavuje zvuky reči od najnižšej frekvencie po najvyššiu. Hláska **M** predstavuje hlásku s najnižšou frekvenciou – okolo 250 Hz, **Š** je hláska s najvyššou frekvenciou: okolo 5000 Hz.

Princíp tohto krátkeho testu spočíva v tom, že dieťaťu hovoríte Lingove hlásky a súčasne pozorujete jeho reakcie. Ideálne je, ak dieťa dá najavo, že hlásky počuje, prípadne ich zopakuje.

Postupujte takto:

- Test robte v tichom prostredí bez rušivých zvukov.
- Upozornite dieťa, že budete robiť test Lingových zvukov, napríklad mu ukážte kartičky s obrázkami hlások.
- Test môžete skúšať aj s malými deťmi od približne jedného roka – určite aspoň pol roka sluchového veku. U malých detí však nečakajte, že budú spolupracovať. Malé deti je potrebné pozorovať, či hlásky počuli (zareagovali, zmenili svoje správanie). Výrazne pomáha, ak dieťa naučíte ku každému zvuku priradiť vec alebo obrázok (pozri tabuľku na nasledujúcej strane).
- Väčšina detí zvládne test až okolo dvoch, dva a pol roka, niektoré aj formou zopakovania hlásky alebo ukázania na obrázok.
- Vzdialenosť medzi hovoriacim a počúvajúcim by mala byť pol metra až meter.
- Hlásky vyslovujte konverzačnou (bežnou) hlasitosťou, vyslovujte krátko, nie predĺžené.
- Ak má dieťa dva načúvacie prístroje alebo dva kochleárne implantáty, spravte test na každé ucho zvlášť tak, že dieťa na druhom uchu nebude mať prístroj.
- Dbajte, aby dieťa nemohlo vidieť na vaše ústa. Otočte dieťa chrbtom k sebe, ústa si zakryte, otočte sa iným smerom. Staršie dieťa môžete požiadať, aby zatvorilo oči. Dieťa by nemalo vidieť na pery, ale ani cítiť prúd vzduchu alebo vibrácie (dieťa sediace na kolenách môže cítiť vibrácie).
- Každú hlásku vyslovte jedenkrát.
- Zakaždým meňte poradie hlások, aby si dieťa nemohlo zapamätať ich poradie.

Ak hlásky vyslovíte, pozorujte reakciu dieťaťa:

- Ak je dieťa malé, možno sa za zvukom otočí, žmurkne, spozornie alebo prestane robiť to, čím sa práve zaoberá. Skúste s ním nacvičiť podmienenú reakciu na zvuk (viac v kapitole Detekcia).
- Ak je dieťa staršie a vie už spolupracovať, poproste ho, aby zdvihlo ruku, keď bude počuť zvuk. Staršie deti už vedia Lingove zvuky aj zopakovať.

Malým deťom môžete test Lingových zvukov uľahčiť tým, že ku každému zvuku priradíte obrázok znázorňujúci tento zvuk.

Hláska Í = koník erdži ÍÍÍ

Hláska U = sova robí UUU

Hláska A = zívame a robíme AAA

Hláska M = lížeme zmrzlinku a robíme MMM

Hláska S = had robí SSS

Hláska Š = vláčik robí ŠŠŠ

Í

U

A

M

S

Š

Ak dieťa reagovalo na každý zvuk, jeho načúvacie prístroje/kochleárne implantáty sú pripravené na to, aby mu počas celého dňa pomáhali počúvať a tým sa učiť rozprávať a rozumieť.

Dôležité upozornenie: takto vykonaný test nám dáva informáciu o počutí dieťaťa v prostredí, v ktorom sme ho realizovali, teda v tichom prostredí, pri normálnej hlasitosti, v malej vzdialenosti.

Ak dieťa opakovane nereagovalo na jeden alebo viacero zvukov, na ktoré predtým s istotou reagovalo, zistite:

- či sú v prístroji funkčné batérie,
- či dieťa nemá infekciu ucha alebo iný problém,
- či prístroj nemá inú poruchu, ktorú viete odstrániť.

Ak sa ukáže, že dieťa ani po výmene batérií nereaguje a nie je choré, dajte mu skontrolovať prahy sluchu pomocou VRA vyšetrenia alebo audiometrickým vyšetrením u starších detí.

Štyri stupne počutia

Ako sme už spomenuli, akýkoľvek zvuk, či už hlásku, slabiku, slovo, vetu alebo dlhší prejav, musíme najprv sluchom **vnímať (detegovať)**, neskôr **odlíšiť od iných zvukov (diferencovať)**, **identifikovať** – určiť, o aký zvuk ide – a nakoniec mu **porozumieť**. Tieto jednotlivé stupne vývinu sluchových schopností na seba nielen nadväzujú, ale sa súčasne aj prelínajú. V tejto kapitole sa dozvieme o štádiách sluchového vývinu viac.

Štyri stupne počutia sú:

1. Detekcia = vnímanie zvuku
2. Diferenciácia = odlišenie zvuku od iných zvukov
3. Identifikácia = spoznanie zvuku
4. Porozumenie

Vývin týchto štyroch sluchových schopností neprebíha oddelene. Nedeje sa to ani tak, že sa dieťa naučí všetky zvuky počuť (detegovať), potom všetky rozlíšiť a nakoniec im porozumieť.

Deje sa to tak, že dieťa sa **každý zvukový podnet** učí spracovať v týchto štyroch stupňoch. Dieťa sa neučí spracovať všetky zvukové podnety **súčasne, ale postupne**. Zvyčajne ako prvé vníma hlasné zvuky, naučí sa ich rozlíšiť, identifikovať. Medzitým začne vnímať (detegovať) tichšie zvuky a celý proces prebehne znova. Ďalej už môže počuť prvé slová, ktoré postupne začína identifikovať a rozumieť. Preto sa stáva, že dieťa niektorým zvukom už vie pripísať význam a rozumie im, kým iné zvuky ešte len začína počuť a nerozumie im.

Podobne je to so slovami a s vetami. Niektorým slovám už dieťa rozumie, ale niektoré ešte len začína vnímať a odlišuje od tých slov, ktoré už pozná. Takto celý proces prebieha v nekonečnej špirále, ktorá sa neustále rozširuje: dieťa rozširuje svoju slovnú zásobu a osvojuje si nové a nové schopnosti. Postupne sa postup zrýchľuje a dieťa prejde všetkými stupňami počutia tak rýchlo, že si ich okolie nevšimne.

Treba myslieť aj na to, že každé dieťa sa učí vnímať zvuky iným tempom. Aj výber zvukov a poradie slov, ktorým sa naučí rozumieť, sú u každého dieťaťa iné. Ich výber závisí predovšetkým od záujmu a potrieb dieťaťa.

Urobte si rýchly test na diagnostiku sluchových schopností svojho dieťaťa

Počujem zvuky!
DETEKCIA

Reagujem na zvuky
Reagujem na začiatok a koniec zvuku
Ukážem na uško alebo inak dám najavo, že počujem

Rozlíšim zvuky od seba navzájom!
DIFERENCIÁCIA

Rozlišujem zvuky od seba navzájom
Rozlišujem zvuky hudobných nástrojov
Rozlišujem hlas mamy od iných hlasov
Rozlišujem zvuky zvierat
Rozlišujem slová

Spoznávam zvuky!
IDENTIFIKÁCIA

Spoznávam Lingove zvuky
Spoznávam zvuky piatich zvierat
Spoznávam zvuky okolia
Spoznávam známe pesničky

Rozumiem!
POROZUMENIE

Rozumiem slovám
Rozumiem pokynom „daj, pod', sprav pá-pá!“
Rozumiem rozprávkam
Rozumiem v hlučnom prostredí

Ak dieťa spĺňa úroveň I = DETEKCIA. Piktogram ZAJKO znamená, že dieťa na zvuky reaguje, je na úrovni detekcie.

Ak dieťa spĺňa úroveň II = DIFERENCIÁCIA. Piktogram PSÍK znamená, že dieťa odlišuje zvuky jeden od druhého.

Ak dieťa spĺňa úroveň III = IDENTIFIKÁCIA. Piktogram DELFÍN znamená, že dieťa vie zvuky identifikovať – priradiť k veciam a ľuďom, ktorí ich vydávajú.

Ak dieťa spĺňa úroveň IV = POROZUMENIE. Piktogram NETOPIER znamená, že sluchové schopnosti dieťaťa sú na najvyššom stupni, stupni porozumenia.

Stupeň 1: Detekcia – Vnímam zvuk! Počujem!

Vnímanie zvukov = detekcia predstavuje prvý, základný krok v procese učenia sa počúvať. V tomto štádiu sa dieťa učí pochopiť, že niektoré objekty zvuky vydávajú a iné nie. Prebudiť záujem dieťaťa o zvuky je jednou z najdôležitejších úloh predrečového obdobia. Ak dieťa zvuk vníma, môže naň zareagovať.

Dieťa po pridelení načúvacích prístrojov alebo zapojení kochleárneho implantátu je naraz obklopené veľkým množstvom zvukov, ktoré vôbec nepozná a nerozumie ich významu. Úlohou rodičov je pomôcť mu sa v novom svete zvukov zorientovať, postupne si ich uvedomovať a zoznamovať sa s tým, odkiaľ pochádzajú a aký majú informačný význam.

Aké zvuky môže dieťa vnímať (detegovať)?

Dieťa môže vnímať:

- zvuky hudobných nástrojov,
- zvuky okolia,
- zvuky zvierat,
- zvuky dopravných prostriedkov,
- slová, ľudskú reč,
- hudbu, pesničky,
- rytmus.

„Áno, tento zvuk počujem!“

Ako môžete podporovať schopnosť dieťaťa vnímať zvuky – detekciu?

- ❓ **Ak dieťa ešte zvuky nepočuje (zatiaľ nemá načúvací prístroj), umožnite mu vnímať zvuk ostatnými zmyslami (hmat a zrak).** Zvuk je vibrácia. Ak si priložíte ruky dieťaťka na svoje ústa alebo hrdlo počas toho, ako hovoríte, uvidíte jeho prekvapenie. Dieťa pocíti nielen chvenie, ale aj výdychový prúd. Ak sa mu to páči, vibrujte viac. Keď dieťaťko leží, priložte si jeho nôžky na svoju hrud' alebo krk a vydávajte zvuky, napríklad brnbrn. Dieťa má možnosť súčasne vidieť vaše ústa, vnímať príjemný výraz vašej tváre a zároveň vnímať zvuk ako vibráciu. Možno ho to povzbudí k produkcii vlastných zvukov.
- ❓ **Ak dieťa už zvuky počuje pomocou načúvacích prístrojov/kochleárneho implantátu, vyberte sa s ním na sluchové prechádzky po byte.** Premyslite si, aké zvuky vo vašom byte pravidelne počujete – môže to byť rádio, zvoniaci telefón alebo zvonček na dverách, pípajúca mikrovlnka, štekajúci pes, splachovanie záchoda alebo žmýkanie práčky. Prechádzajte sa po byte pravidelne s dieťaťom na rukách a upozorňujte ho na tieto zvuky.
- ❓ **Keď počujete zvuk, podíďte s dieťaťom k predmetu, ktorý ho vydáva.** Ukážte ho dieťaťu, ukážte na svoje ucho a povedzte: „Počujem!“ Na tvári majte radostný výraz. **Ak zvuk dieťa zaujme, umožnite mu pohrať sa s predmetom, experimentujte so zvukom.** Vezmite jeho ručičku a ukážte na jeho uško, povedzte: „Počuješ!“

- ❓ **Keď sa zvuk skončí, gestom naznačte, že nič nepočujete.** Váš výraz tváre je smutný, kývajte hlavou zľava doprava a povedzte: „Nepočujem.“
- ❓ Dieťaťu vždy umožnite spoznať, **čo alebo kto zvuk vydáva.** S vašou pomocou pochopí, že zvuky sú signály a väčšinou nás o niečom informujú. Zvuk práčky znamená, že práčka perie, mikrovlnná rúra zapípa, keď je jedlo ohriate, pes breše, keď vidí iného psa, zvonček zvoní, keď sa sestra vracia zo školy, štrngot kľúčov znamená, že tatko prichádza domov.
- ❓ Dieťaťu môžete umožniť spoznávať aj napríklad aj tieto zvuky:
 - hrkálky a zvukové hračky,
 - zvieratá v okolí (pes, mačka, vtáčik, ovca, koza...),
 - hlasy známych osôb (mama, otec, súrodenec, babka, dedo),
 - zvuky v kuchyni – mixér, parný hrniec, miešanie vareškou atď.
- ❓ **Sledujte, na aké zvuky dieťa aktuálne reaguje a na ktoré nie.** Zapište si zvuky, na ktoré dieťa reaguje a na ktoré nie. Bude to užitočná informácia pre foniatra a technika, ktorý nastaví načúvacie prístroje alebo kochleárny implantát.

Podmienená reakcia na zvuk

Medzi dôležité úlohy v období spoznávania zvukov (detekcie) patrí **nácvik podmienenej reakcie na zvuk**. Táto aktivita učí dieťa reagovať na zvuk vždy rovnakým spôsobom, čo pomáha foniatrom a technikom zistiť, ktoré zvuky počuje a ktoré nie.

Upozorňujeme, že toto cvičenie nie je vhodné pre malé bábätká vo veku do jedného roka.

S dieťaťom od jedného roka môžete síce podmienenú reakciu začať nacvičovať zábavnou formou, ale malo by ísť naozaj len o hru.

Väčšina detí ju zvládne medzi jeden a pol rokom až tromi rokmi. Niektorým deťom cvičenie ide ľahko, iným vôbec nevyhovuje a odmietajú ho. Odporúčame citlivo reagovať na dieťa a nenútiť ho dlhodobo nacvičovať, ak hre nerozumie.

Ak dieťa úlohe nerozumie alebo ju odmieta, niekedy je potrebné prestať s nácvikom a vrátiť sa k nemu po odmlke (napríklad po mesiaci, dvoch mesiacoch). Stáva sa, že dieťa po časovom odstupe úlohe rýchlo porozumie a začne ju s radosťou vykonávať.

Cieľom nácviku je, aby dieťa jednoduchým spôsobom (napríklad vhodí loptičku alebo kocku do nádoby, bude stavať vežu z kociek) **dalo najavo, že počulo zvuk**.

Približný postup: Pripravíme si dve nádoby: v jednej budú loptičky na začiatku hry a do druhej bude dieťa loptičky alebo kocky vhadzovať. Ideálne je, ak také isté nádoby má aj rodič.

Rodič si sadne oproti dieťaťu. Vezme do ruky jednu loptičku a priloží si ju k uchu. Keď sa dieťa pozerá, rodič buchne na bubienok (zo začiatku je potrebné buchnúť na bubienok viackrát, aby dieťa zvuk začulo) a vloží loptičku do nádoby. Výrazom tváre dá najavo, že robí niečo veľmi zaujímavé, ukáže na svoje ucho a povie: „Počujem!“ Vyzve dieťa, aby robilo to isté ako on.

Postup opakuje dovtedy, kým dieťa neporozumie, čo má robiť. Dieťa postupne pochopí, že keď počuje zvuk, má loptičku vložiť do nádoby.

Keď sme si istí, že dieťa ovláda princíp hry, **keď vidí**, ako udierate na bubienok, skúste ju hrať tak, aby dieťa **nevidelo**, keď na bubienok udierate.

Postavte sa za dieťa, aby nemohlo vidieť, keď zvuk zaznie. Buchnite na bubienok niekoľkokrát a čakajte, či dieťa vhodí loptičku do nádoby. Ak áno, hru opakujte, kým dieťa zaujíma. Ak nie, povzbudte ho, aby ďalej počúvalo a vhadzovalo loptičky.

Obmeny hry:

- ✓ Zvuky, na ktoré budete skúšať reakcie, postupne meňte: môžete skúsiť, ako zareaguje na zvuk píšťalky, rumbagule, zvončeka.
- ✓ Ak dieťa s istotou reaguje na normálnu hlasitosť zvukov, skúste zaradiť aj tichšie zvuky: šuchotanie vreckom, tichšiu hrkálku, fľašku naplnenú ryžou. Sledujte, či dieťa na zvuky zareaguje.
- ✓ Ak chcete zistiť, ako dieťa reaguje na reč, môžeme volať jeho meno a úlohou dieťaťa bude vložiť loptičku do nádoby, keď počuje svoje meno.
- ✓ Rovnako môžete zistiť, ako dieťa reaguje na Lingove zvuky. Postupne vyslovujte Lingove zvuky (A, I, U, M, S, Š) a úlohou dieťaťa bude vhodiť do nádoby loptičku, keď bude hlásku počuť. (Upozornenie: dieťa nemusí na tejto úrovni hlásku aj zopakovať, stačí, ak dá najavo, že ju počuje.)
- ✓ Vymeňte sa! Nechajte dieťa, aby vyrábalo zvuky, a vy vhadzujte loptičku. Deti milujú, keď dospelí robia to, čo ony, a cvičenie sa zmení na hru.

Výmena: dieťa píska a mamka vhadzuje loptičky. Dieťa sleduje a „kontroluje“, či maminka počula všetky zvuky.

! **Dôležité upozornenie:** Pre niektoré deti je jednoduchšie reagovať na KONIEC prezentovaného zvuku. Týmto spôsobom sa nastavujú aj procesory na kochleárnych implantátoch. Vyskúšajte obe možnosti a rozhodnite sa, ktorú budete používať. Pri meraní na subjektívnom tónovom audiograme (VRA) upozorníte foniatra na to, či dieťa reaguje na začiatok alebo na koniec zvuku. Odporúčame vziať so sebou aj pomôcku, ktorú používate doma (vedierko s loptičkami, škatuľku s kockami...).

Tu nájdete ďalšie hry na zlepšovanie schopnosti vnímať (detegovať) zvuk:

Upozorňujeme na fakt, že nasledujúce aktivity sú usporiadané podľa **sluchového veku dieťaťa** (dĺžky nosenia načúvacích prístrojov alebo kochleárneho implantátu):

- Sluchový vek dieťaťa nie je to isté ako fyzický vek (koľko má dieťa rokov). O sluchovom veku sme písali v kapitole Sluchový vek. Nezabudnite, že dieťa môže mať **sluchový vek šesť mesiacov** aj vo fyzickom veku tri roky.
- Je potrebné si uvedomiť aj to, že každé dieťa má svoje tempo osvojovania si nových schopností. Niektoré sa aktivitu naučí za pár dní, niektorému to trvá trochu dlhšie. Preto, prosím, považujte aj sluchový vek len za orientačnú informáciu, ktorá vám napovie, kedy asi s aktivitou začať.

Sluchový vek dieťaťa:

→ 0 – 6 mesiacov:

- ?** **Počujem!** Vždy, keď **zaznie zvuk**, upozornite dieťa na to, že ho počujete, tým, že s nadšením v tvári si ukážete na ucho a povie: „**Počujem!**“ S dieťaťom pristúpte k zdroju zvuku a nechajte ho preskúmať predmet, ktorý vydáva zvuk.
- ?** **Počujem! Tancujem!** Keď zaznie hudba, **začnite** s dieťaťom na rukách tancovať. Keď sa hudba **skončí**, zastavte a tvárte sa smutno. Ukazujte rukami, že nič nepočujete.
- ?** **Čo vydáva zvuky?** Absolvujte s dieťaťom **sluchové prechádzky** po byte, spolu spoznávajú, aké zvuky vydávajú predmety vo vašej domácnosti – podrobný opis ste si prečítali vyššie.
- ?** **Počujem niečo?** Naplňte fľašky od jogurtového mlieka rôznym drobným materiálom (koráliky, gaštany, kamienky, šošovica), niektoré fľašky nechajte prázdne. Spolu s dieťaťom hrkajte fľaštičkami. Zisťujte spolu, ktorá **vydáva zvuk a ktorá nie**.
- ?** **Kde som?** Schovajte sa za postieľku. Začnite vydávať zvuk: napríklad UUUUU a spolu so zvukom sa postupne vynárajte spoza postieľky s veselým výrazom v tvári. Keď vás dieťa zbadá, ešte chvíľku hovorte: UUUU a potom sa schovajte za postieľku a stíchnite. Postupne skúšajte najprv chvíľku robiť UUUU, keď ste schovaní za postieľku, a sledujte, či sa dieťa pozrie na tú stranu, odkiaľ budete vychádzať.

” Naša Laura dostala správne nastavené načúvacie prístroje pomerne neskoro – okolo dvoch rokov veku. Dovtedy nejaké zvuky počula, tak sme si mysleli, že to nebude taký rozdiel. Rozdiel to však bol. Zakaždým, keď počula nový zvuk, na chvíľu prestala vykonávať to, čím sa práve zaoberala, zastala a naširoko otvorila oči. Jej reakcia bola neprehliadnuteľná. Ihneď sme jej ukazovali predmet, ktorý vydal nový zvuk.

→ 6 – 12 a viac mesiacov:

Spoznávam stále nové zvuky. Stále dieťaťu umožňujte spoznávať nové zvuky. Nastavenie načúvacích prístrojov budú foniatri upravovať, a tak dieťa bude počuť nové zvuky, ktoré predtým nepočulo. Umožnite dieťaťu spoznať aj tiché zvuky – šuchot vrečka, voda tečie, ako strihajú nožnice, šum mora. Vždy ich spájajte s predmetom, ktorý ich vydáva.

Čo počujem a čo nepočujem? Triedte predmety na tie, ktoré vydávajú zvuk a ktoré nie. Naplňte fľašky od jogurtového mlieka rôznym drobným materiálom (koráliky, gaštany, kamienky, šošovica), niektoré fľašky nechajte prázdne. Spolu s dieťaťom hrkajte fľaštičkami a triedte ich na tie, ktoré vydávajú zvuk a ktoré nie.

Keď počujem zvuk, taaak... Postavte sa s dieťaťom, do rúk vezmite bubon. Vždy, keď zabubnujete, spolu vyskočte. Hru opakujte, kým dieťa zaujíma. Môžete meniť aktivitu: keď počujete zvuk, môžete si čupnúť, začať utekať alebo tancovať.

Čakáme na zvuk... Keď ho počujeme, vyskočíme!

Ako to robí? Ku každému predmetu priradíte zvuk, napríklad citoslovčia: krava robí múúú, mačka mňau, hodiny tik-tak, zvonček bim-bam. Zvuky opakujte zakaždým, keď sa s dieťaťom hráte. Vymýšľajte si rôzne citoslovčia, ktoré dieťa zaujmú.

MÚÚÚ

MŇAU

TIK-TAK

BIM-BAM

Sluchový vek 1 rok a viac:

Keď počujem zvuk, taaaak, a keď počujem iný zvuk, taaaak... Ak dieťa zvláda predchádzajúce cvičenie, môžete skúsiť priradiť k dvom zvukom dve rôzne reakcie. Napríklad keď budete počuť bubon, vyskočte; keď budete počuť zvonček, sadnete si na zem. Postupne môžete pridávať ďalšie zvuky a ďalšie reakcie na ne.

Stupeň 2: Diferenciácia – Už viem, že nie všetky zvuky sú rovnaké. Učím sa ich od seba odlišiť.

Rozlišovanie zvukov = diferenciácia je proces, pri ktorom sa dieťa učí odlišiť jeden počutý zvuk od iného. Je to proces, pri ktorom vníma **rozdiel** medzi dvoma alebo viacerými zvukmi. Uvedomuje si, že zvuky **nie sú rovnaké**.

Dieťa už napríklad pozná zvuk motorky. Keď počuje nový silný zvuk, začne ukazovať posunok „motorka“. Mama mu však ukazuje: „Nie, to nie je motorka, to je kávovar!“ Dieťa pochopí, že ide o dva rôzne zvuky, aj keď ešte nevie priradiť zvuk k jeho zdroju.

Schopnosť **rozlišovať zvuky** si dieťa osvojuje a zdokonaľuje na rozličných úrovniach. Najprv sa učí rozlíšiť od seba dva zvuky. Schopnosť rozlišovať zvuky sa zdokonaľuje počas celého predškolského veku dieťaťa. V predškolskom veku sa učí rozlišovať dve slová, ktoré odlišujú zvukovo podobné hlásky, napríklad: palica-polica, mačka-maská, pes-les. Určuje, či počulo rovnaké alebo odlišné rytmy, pesničky. Preto schopnosť rozlišovať (diferencovať) zvuky prevcvičujeme v rôznom veku dieťaťa.

*Keď Stellka dostala nové načúvacie prístroje, veľmi rýchlo sa začala zaujímať o rozdiely medzi slovami, ktoré predtým nevnímala. Minule sme si prezerali knižku. V nej boli nakreslené huby. Povedala som: **To je hríbik**. Stellka ukázala posunok pre **rybu**. Uvedomila som si, že slová nerozlišuje. Ukázala som jej rybu a povedala: **To je ryba**. Potom som ukázala na hríbik a povedala „**hríbik**“. Chvilku som slová opakovala, aby mala možnosť porovnať ich, ako znejú.*

Tak pri vnímaní zvukov, aj pri ich rozlišovaní platí, že dieťa môže rozlišovať rôzne zvukové podnety.

Dieťa môže rozlišovať: zvuky (odlíšiť zvuk dvoch hudobných nástrojov, zvuky prostredia, zvuky zvierat, hlásky, ale aj rýchlosť, tempo, výšku zvukov):

- **hlas** (hlboký, nízky, mužský, ženský, detský),
- **tóny** (vysoké, nízke),
- **slabiky a slová** (určí, či sú dve slová rovnaké alebo nie),
- **vetu** (určí, či sú dve vety rovnaké alebo nie),
- **melódie a pesničky**,
- **rytmus**.

Štádium 3: Identifikácia – Ten zvuk poznám, je to lev!

Spoznanie zvukov = identifikácia je proces (schopnosť), počas ktorého dieťa pochopí, že rôzne veci vydávajú rôzne zvuky, a naučí sa aj tieto zvuky a pomenovania k predmetom (osobám) priradiť. Naučí sa ukázať alebo pomenovať ľudí, predmety, obrázky.

Aby dieťa mohlo spoznať a priradiť zvuk, musí pochopiť, že predmety alebo ľudia okolo neho majú určitý názov.

Dieťa slovo identifikuje, ak:

- **sa pozrie** na menovanú osobu (tato), vec alebo činnosť,
- **ukáže** na osobu, vec, zviera v realite alebo na obrázku,
- **vie slovo** alebo vetu zopakovať.

Aj identifikácia je schopnosť, ktorú dieťa môže použiť na rôznych úrovniach.

Dieťa môže identifikovať:

- **zvuk** (ukáže, ktorý hudobný nástroj počulo),
- **slovo** (ukáže, kde je lev),
- **hlas** (hlboký, nízky, mužský, ženský, detský),
- **tóny** (vysoké, nízke),
- **slovo vo vete**,
- **hlásku v slove**,
- **vetu** (ukáže, zopakuje vetu, ktorú počulo),
- **pesničku** (ukáže obrázok pesničky, pomenuje ju),
- **rytmus** (zopakuje rytmus).

Dieťa ukazuje na zvieratko, ktorého zvuk počulo. Identifikuje, že počulo zvuk ÁÁÁ, čiže zvuk leva.

Je samozrejmé, že sa dieťa nenaučí identifikovať – určiť hneď všetky zvuky, slová naraz. Začnite s **malým počtom podnetov**, napríklad s dvomi. Postupne pridávajte počet zvukov.

Ako s dieťaťom precvičovať identifikáciu zvukov?

- 🔊 **Začínajte vždy od nižšieho počtu zvukov**, na začiatok postačia dva. Zvuky by mali byť výrazne odlišné, napríklad krava = MÚ, kôň = Í. Dieťa požiadať: ukáž, kde je MÚ! Ak je dieťa úspešné, skúste pridať aj ďalší zvuk.
- 🔊 Ak dieťa úlohu zvládne, **pridávajte nové zvuky**. Ich počet zvyšujete napríklad na štyri, päť, šesť, dvanásť.
- 🔊 K novým zvukom (slovám) vždy zaradte zvuky (slová), ktoré **dieťa spoľahlivo pozná**. Takto umožníte dieťaťu **zažiť pocit úspechu**. Úspech dieťa zvyčajne povzbudí k ďalším pokusom.

Dievčatko už pozná štyri citoslovčia: mú, í, mňau, kvík. Nabudúce mu pridáme dva nové zvuky, ktoré vopred nacvičíme.

Rozlišovanie (diferenciácia) a spoznávanie (identifikácia) zvukov sú procesy, ktoré veľmi úzko súvisia. Na začiatku sluchovej výchovy deťom trvá dlhší čas, kým porozumejú, že dva zvuky sú rozdielne a že oba zvuky majú iný význam. Čím viac sluchových skúseností dieťa má, tým kratšie tento proces trvá. U starších detí sa často stáva, že im stačí nový zvuk alebo slovo predviesť raz alebo dvakrát. Tieto deti dokážu rýchlejšie **odlíšiť**, že počujú nový zvuk, a prakticky ihneď ho vedieť **spoznať, čiže identifikovať**. Keď sa dieťa učí **zvuky rozlišovať**, takmer vždy sa zároveň učí aj spoznať, **identifikovať ich**.

Napríklad: Dieťa sa učí rozlíšiť nové zvuky zvieratiek a vieme, že už spoľahlivo rozlišuje zvuky MÚ (kravička) a Í (kôň). Pridáme zvuk HAV ako psík. Dieťaťu opakovane hovoríme HAV a porovnávame zvuk HAV s už známymi zvukmi MÚ, Í. Dieťa často aktivita zaujme a ukazuje na jednotlivé zvieratká a žiada po dospelom, aby opakoval ich zvuky. V tomto procese sa dieťa súčasne učí zvuky **rozlišovať**, ale aj **identifikovať, presne spoznať**.

Keďže je ťažké oddeliť proces **rozlišovania a presného spoznávania zvukov**, rozhodli sme sa spojiť hry a aktivity zamerané na rozlišovanie a spoznávanie zvukov do jedného celku. Pamätajte na to, že dieťa nebude vedieť zvuk ihneď spoznať = napríklad ukázať na daný predmet. Najprv ho budete učiť zvuk **odlíšiť** od tých, ktoré pozná, ale súčasne sa tým, že ho budete opakovať, bude učiť **spoznať ho**.

Hry a aktivity zamerané na rozlišovanie a spoznávanie zvukov:

→ Sluchový vek 0 až 6 mesiacov:

? **Spoznávam nový zvuk.** K zvuku, ktorý už dieťa pozná, pridajte nový zvuk. Dieťaťu ukážte, že dva predmety vydávajú dva rôzne zvuky. Zo začiatku vyberte zvuky, ktoré sú výrazne iné – napr. bubon a píšťalku. Dieťa nechajte hrať sa s nimi a opakovane spoznávať, že tieto zvuky sú odlišné.

Úroveň identifikácie: pozorujte, či dieťa zvuky spoznáva, napríklad či sa pozrie na predmet, ktorého zvuk počulo (počuje zvonček, pozrie sa na dvere).

? **Hudobné nástroje.** Dieťaťu umožnite aktívne hrať na hudobných nástrojoch, experimentovať so zvukmi, búchať po hrncoch alebo klopať na dvere. Ukážte mu, že každý zvuk je iný.

Úroveň identifikácie: pozorujte, či dieťa zvuky spoznáva, napríklad či sa pozrie na predmet, ktorého zvuk počulo (počuje bubon, pozrie sa naň).

? **Zvuky okolia.** Umožnite dieťaťu spoznávať zvuky v jeho okolí, napríklad: mikrovlnná rúra pípa, zvoní telefón, vysávač hučí, mixér robí hluk.

Úroveň identifikácie: skúste zapnúť niektorý spotrebič a pozorujte dieťa, či sa otočí a pozrie na príslušný spotrebič.

” *Keď Matúško dostal nové načúvacie prístroje, celé dni sme pozorovali, ako reaguje na nové zvuky. Postupne im pripisoval význam. Raz, pár mesiacov po začiatku nosenia načúvacích prístrojov ku mne pribehol a posunkami ukazoval, že počuje prať práčku. Bez toho, aby ju videl, spoznal jej pomerne tichý zvuk z inej miestnosti. O hodinu pribehol znova, aby mi oznámil, že práčka už doprala.*

→ Sluchový vek 6 mesiacov až 1,5 roka:

? **Čítanie knižky.** Čítanie knížiek poskytuje množstvo príležitostí na diferenciaciu a identifikáciu zvukov. V sluchovom veku okolo osem až pätnásť mesiacov sluchového veku dochádza k javu, keď deti ukazujú na obrázky v knižke (napríklad zvieratká) a chcú, aby im dospeli donekonečna napodobňovali zvuky zvierat (mú, hav, miau, pí, mú, hav, pí, mňau). Takto porovnávajú zvuky a postupne si zapamätávajú, čo ktorý zvuk znamená. Tým, že dieťaťu budete opakovane slovo hovoriť, pomôžete mu upevniť si „sluchový obraz“ daného slova. Najprv bude slová odlišovať, potom aj spozná, ktoré slovo počulo.

Dieťa opakovane žiada mamku o pomenovanie osôb na fotke. Slová si porovnáva – diferencuje. Ak ich dostatočne odlíši, bude sa ich učiť identifikovať.

Ktorý hudobný nástroj si počul-a?

Pripravte si dvojice hudobných nástrojov, napríklad dva zvončeky, dve rumbagule, dva bubienky (alebo dvojice: hudobný nástroj + obrázok). Nechajte dieťa chvíľu sa s nimi pohrať, aby ste si boli istí, že dieťa zvuky pozná. Potom polovicu nástrojov schovajte za nejakú prekážku (napríklad za plachtu). Pred

dieťa usporiadajte jeden z páru nástrojov, čiže tam bude mať tri nástroje. Zahrajte na jednom z nástrojov tak, aby dieťa nemohlo vidieť, na ktorom hráte. Poproste dieťa, aby ukázalo, ktorý hudobný nástroj počulo. Postupne môžete meniť hudobné nástroje, ale aj pridávať ich, takže dieťa bude rozlišovať čoraz väčší počet nástrojov. Nezabudnite sa vymeniť! Dieťa bude hrať na hudobnom nástroji a vy ukazovať, ktorý nástroj ste počuli.

Rýchlo alebo pomaly?

Na túto hru budete potrebovať bubienok a plyšové hračky, zajačika a slimáka. Ukážte dieťaťu, že zajko beží rýchlo-rýchlo-rýchlo. Bubnujte na bubon rýchlym tempom a spolu s dieťaťom rýchlo bežte po miestnosti. Potom mu ukážte slimáka a bubnujte pomaly. Naozaj pomalým tempom kráčajte. Nechajte dieťa bubnovať rýchlo, ako beží zajko, a pomaly, ako lezie slimák. Keď dieťa tempo rozlišuje, skúste už iba bubnovať a úlohou dieťaťa bude behať rýchlo alebo pomaly.

Dlhý alebo krátky? Vezmite si dlhý a krátky špagát a píšťalku. Zahrajte na píšťalke dlhý zvuk. Dieťaťu ukážte dlhý špagát. Potom zahrajte na píšťalke krátku zvuk. Ukážte krátky špagátik. Postup opakujte niekoľkokrát, kým dieťa neporozumie. Nechajte aj dieťa hrať dlhé a krátke zvuky, ukazujte na špagátiky. Potom dieťaťu zahrajte dlhý alebo krátky zvuk a jeho úlohou je ukázať správny špagátik.

Vysoký alebo nízky zvuk? Na túto hru budete potrebovať píšťalku a bubon a plyšové hračky, vtáčika a macka. Ukážte dieťaťu, že vtáčik píska vysokým hlasom – ako píšťalka (zahrajte na píšťalke) a že maco brumká hlbokým hlasom – ako bubon (zabubnujte). Nechajte dieťa písať na píšťalke, ako pípa vtáčik, a bubnovať, ako brumká maco. Keď dieťa zvuky rozlišuje, skúste už iba bubnovať a písať a úlohou dieťaťa bude ukázať, či počuje vtáčika alebo macka.

- 🔊 **Pozri, kto to hovorí! Porovnajcie hlasy ľudí:** ako hovorí muž, žena, ako džavoce dieťa.

- 🔊 **Ktoré zvieratko?** Ak dieťa už pozná, aké zvuky vydávajú niektoré zvieratká, môžete skúšať, či vie určiť, ktoré počulo. Postupujte rovnako ako v predchádzajúcej hre. Postavte pred dieťa niekoľko zvieratiek. Najprv mu všetky pomenujte citoslovcom alebo slovom (podľa toho, čo dieťa ovláda). Pomenujte niektoré zo zvieratiek a poprosťte dieťa, aby ho ukázalo (alebo s ním spravilo inú činnosť – vložilo do domčeka, pohladkalo ho...).
- 🔊 **Kŕmenie zvieratiek.** Pred dieťa postavte zvieratká, ktorých názvy už pozná. Dajte mu do ruky misku s chrumkami. Ukážte mu, že ak bude počuť názov niektorého zo zvieratiek, môže ho „nakŕmiť“. Povedzte napríklad: „koník“ a dieťaťko dá jednu chrumku koníkovi. Potom povedzte: „prasa“ a dieťa nakŕmi prasa. Takto postupujte, kým všetky chrumky nie sú rozdane.
- 🔊 **Preteky.** Spravte si veľkú pretekársku dráhu – môžu to byť čiary alebo rôznofarebné krúžky, po ktorých každé zvieratko doskáče do cieľa. Vyznačíme začiatok a koniec cesty = cieľ. Krok po dráhe spraví to zvieratko, ktoré pomenujeme. Čiže ak povieme mačka, mačka sa posunie o krok vpred. Ak povieme pes, psík spraví krok. Takto postupne dovedieme k cieľu všetky zvieratká.

➔ **Sluchový vek od 1,5 roka a viac:**

- 🔊 **Sluchové pexeso.** Sluchové pexeso je pomerne náročná hra. Odporúčame vám hrať ju, až keď dieťa ovláda klasické pexeso s obrázkami. Pripravte si aspoň tri páry flaštičiek alebo plastových obalov na kindervajička. Flaštičky by mali byť nepriesvitné – napríklad od jogurtového mlieka alebo od kindervajičok, aby dieťa nevidelo, čo v nich je. Naplňte flaštičky rôznym drobným materiálom – korálikmi, ryžou, šošovicou. Naplňte vždy dve flaštičky rovnakým materiálom. Zahrkajte jednou z flaštičiek. Hľadajte s dieťaťom druhú flaštičku, ktorá znie rovnako. Vytvorte takto páry rovnakých zvukov.
- 🔊 **Nové slovo.** Keď sa deti učia nové slová, niekedy sa stáva, že ich zamieňajú za slovo, ktoré už poznajú. Napríklad dieťa začína jesť vidličkou. Rodič mu povie: „To je **vidlička**.“ Dieťa zopakuje: „Lyžička.“ Rodič povie: „Nie, TOTO je **lyžička**,“ ukáže lyžicu, „ale **TOTO** je **vidlička**,“ a ukáže mu vidličku. Pre lepšie odlišenie slov môže zdôrazniť hlásku v – vidlička. Dieťa porozumie, že ide o dve odlišné slová s odlišným významom.
- 🔊 **Rovnaký alebo iný?** Aby sa dieťa naučilo určiť, či je zvuk rovnaký alebo iný, musí najprv porozumieť pojmom *rovnaký* a *iný*. Veľa detí s poruchou sluchu v tomto sluchovom veku pravdepodobne ešte nebude pojmu „rovnaký“ rozumieť. Ukážte dieťaťu dve rovnaké hračky (napríklad dve rovnaké kocky) a povedzte mu: „rovnaký“, ukážte

mu posunok „rovnaký“. Potom mu ukážte dve kocky, ktoré nie sú rovnaké, povedzte „iný“ a ukážte posunok „iný“. Pojmy opakujte na rôznych predmetoch: dve rovnaké kartičky pexesa a dve iné, dve rovnaké zvieratká a dve iné. Táto hra je pomerne náročná a nie každé dieťa porozumie jej princípu. Ak vidíte, že dieťa hra nezaujala, nenúťte ho. Určite nájdete inú hru, v ktorej budete precvičovať porovnávanie zvukov.

Ak už dieťa slovám rozumie, skúste porovnávať dva zvuky. Na začiatok vyberte výrazne iné zvuky (bubon – bubon, zvonček – zvonček, bubon – zvonček). Zahrajte na dvoch rovnakých hudobných nástrojoch, povedzte „rovnaký“ a ukážte príslušný posunok. Potom zahrajte na dvoch rozličných nástrojoch povedzte „iný“ a ukážte posunok „iný“.

Sú tie dva zvuky rovnaké alebo nie?

O ktorom obrázku hovorím? Ak dieťa rozlišuje slová, môžete skúsiť rozlišovať aj vety. Na pomoc si vezmite detskú knižku, kde jedna osoba (napríklad dieťa) robí rôzne činnosti: napríklad chlapec spí, pije, skáče, beží. Dieťaťu knižku „čítajte“, hovorte vety: „Chlapec spinká“, „Chlapec beží“ atď. Potom sa dieťaťa opýtajte: „Kde chlapec spinká?“ a sledujte, či ukáže na správny obrázok. Ak áno, pokračujte ďalej, ak nie, ukážte na správny obrázok spolu s ním. V tejto úlohe súčasne cvičíte aj porozumenie dieťaťa.

Kto to robí? Podobne ako v predchádzajúcej aktivite, nájdite si niekoľko obrázkov, na ktorých rôzni ľudia robia tie isté činnosti, napríklad žena varí, muž varí, babka varí. Spolu s dieťaťom hovorte vety. Potom dieťaťu povedzte vetu: „Ukáž, kde ujo varí.“ Úlohou dieťaťa je ukázať správny obrázok. Vety sa tentoraz líšia v predmete, teda v osobe, ktorá činnosť vykonáva. V tejto úlohe súčasne cvičíte aj porozumenie dieťaťa.

Kolko zvukov počuješ? Ak už dieťa vie počítať, poproste ho, aby spočítalo, koľkokrát počulo zvuk (napríklad koľkokrát zabubnujete na bubon).

Chlapec identifikuje počet zvukov, ktoré počul.

Sluchový vek dieťaťa je 3 roky a viac, určite v predškolskom veku:

Keď už dieťa spoľahlivo rozlišuje zvuky, môžete skúsiť rozlišovať dvojice slov. Povedzte mu: „Poviem ti dve slová a ty povedz, či sú rovnaké, alebo nie.“ Najprv vyberte ľahko odlišiteľné slová, napríklad DOM a LOPTA. Ak dieťa odpovie správne, skúste použiť

slová DOM a DOM. Zadávajte mu rôzne takéto dvojice slov, aby ste si boli istí, že rozumie. Obrázky v tomto prípade nepoužívajte, úlohou dieťaťa je porovnať dve slová sluchom.

Ak dieťa predchádzajúcu úlohu zvládne, skúste ho učiť rozlišovať aj slová, ktoré sú zvukovo podobnejšie. Odporúčame mať pripravené kartičky s obrázkami vecí aj s textom:

- najprv by však malo ísť o slová, ktoré sa odlišujú samohláskou (palica – polica), až potom spoluhláskami (napr. pes – les, lúka – fúka),
- predškolák by už mal vedieť rozlíšiť, či sú rovnaké alebo nie slová, ktoré sa odlišujú sykavkou pes – pec, miska – myška, dom – strom.

Deti s poruchou sluchu môžu mať výrazný problém s rozlišovaním sykaviek, hlások b – p – d, r – l. Túto schopnosť je preto nutné trénovať. Ak dieťa ani po nácviku nevie rozlišovať sykavky, povedzte o tom foniatrovi a technikovi, ktorý nastavuje vášmu dieťaťu načúvacie prístroje. Je dôležité, aby dieťa malo prístroje nastavené tak, aby mohlo tieto hlásky spoľahlivo rozlišovať ešte pred vstupom do školy,

- pred školou je potrebné dieťa učiť určiť prvú hlásku v slove, roztlieskať slovo na slabiky, rozlišovať dĺžku slabík (ma-má). Poproste špeciálneho pedagóga, aby vám ukázal spôsoby, ktorými si deti tieto schopnosti osvoja.

Štádium 4: Porozumenie – Rozumiem, čo mi hovoríš!

Porozumenie je proces, keď dieťa počúva, čo mu hovoríme, a dokáže našej výpovedi porozumieť. Na podnet rôznym spôsobom zareaguje.

Ako zistíme, že dieťa rozumie tomu, čo počulo? Dieťa rozumie tomu, čo počulo, ak:

vykoná, o čo ho žiadame („Ukáž, kde máš očko?“, „Aká veľká narastieš?“, „Prines, prosím, plienku“) alebo, naopak, **odmieta vykonať**, o čo ho žiadame, **pričom je evidentné, že činnosť nechce vykonať** ☹ („Vypni tablet“, „Daj mi pusu“)

odpovie na otázku

zapojí sa do rozhovoru o danej téme

rozvíja to, čo počulo: „Babka príde“ – „Babka príde a dá mi cukrík“

doplní vašu vetu: Ideme k babke a tam bude...

zmení našu výpoveď, parafrázuje = „Ty si povedala, že...“

Porozumenie sa u malých detí prirodzene rozvíja počas denných rutín (situácií, ktoré sa opakujú). Viac o nich ste si mohli prečítať v predchádzajúcich kapitolách. Dieťa najprv rozumie jednoduchým vetám ako celku a až neskôr začne porozumieť každé slovo vety samostatne.

Počas celého dňa dieťaťu všetko neustále komentujte – „Ideme sa obliecť“ – ukazujeme na pripravené oblečenie, „Budeš spinkať“ – naznačíme činnosť gestom a ukážeme na posteľ, „Poď ku mne“ – gestom dieťa voláme k sebe. Každé slovo, činnosť, vlastnosť musí pochopiť v konkrétnej situácii. Každodenné opakovanie počas denných rutín veľmi napomáha proces porozumeniu pokynov, ktoré počas nich robíme.

Hry a cvičenia zamerané na rozvoj porozumenia:

→ Sluchový vek 6 mesiacov až 2 roky:

- 🔊 Počas bežného dňa dieťaťu ukazujte predmety a hovorte: „Pozri, hodiny robia TIK-TAK.“ „Pozri, to je MAMA.“ „Aha, tu je NOS.“ Postupne kladte klasické otázky: „Kde je tik-tak (hodinky)?“, „Kde je mama?“, „Kde máš nos?“, „Urobíš pá-pá?“
- 🔊 Deti rady pomáhajú, **posielajte ich vykonať rôzne zmysluplné úlohy**: „Prines mi plienku, prosím“, „Pozametáme“, „Daj mi loptu“.
- 🔊 **Detské knihy**. Je to jedna z najlepších príležitostí na tréning porozumenia. Dá sa trénovať v rôznom veku, na rôznych stupňoch počúvania. Okolo roka sluchového veku vyberte knižku, kde sa odohráva jednoduchý dej. (Macko ide von. Macko papá med. Macko pomáha mame. Macko sa oblieka.)
- 🔊 **Urobte si vlastné knižky zážitkov (pozri kapitolu Denník)**. Deti milujú opakované čítanie vlastných zážitkov. Dôvod je jednoduchý: ak mnohokrát počujú a prežívajú tie isté vety spojené s tými istými situáciami na obrázkoch alebo fotkách, pomôže im to lepšie porozumieť.
- 🔊 **Hrajte sa spoločne s dieťaťom symbolické hry**. Trénujte porozumenie pokynov spojených s činnosťou, ktorú naozaj robíte, napríklad s bábikou. (Okúpeme bábu. Dáme bábe papáť. Utrieme bábe pusku. Umyjeme bábe zuby/ruky, vlasy atď. Dáme bábu spať.)

Dieťa sa hrá s učí sa porozumieť slovám a vetám, ktoré používate.

Dieťa sa učí porozumieť pri hre na obchod.

- 👂 **Na obchod.** Zahrajte sa hru na obchod. Nakupujte rôzne ovocie, zeleninu alebo oblečenie, dieťaťu hovorte ich názvy: „Prosím si jablko“, „Prosím si kukuricu“ a úlohou dieťaťa je predať vám ich. Nezabudnite vybrať také predmety, ktorých názvy dieťa pozná.
- 👂 **Na cestovanie autami.** Pri hre hovorte, čo budú robiť panáčikovia: nasadajú do auta, idú na výlet, cestou natankujú, stane sa im nehoda, príde sanitka...
- 👂 **Na lekára.** Trénujte porozumenie pokynov: „Daj bábike injekciu, počúvaj jej srdiečko, psíkovi obviažeme labku.“
- 👂 **Pokyny rozšírené o prídavné mená.** Ak dieťa už pozná niektoré vlastnosti predmetov, môžete svoje pokyny rozšíriť. Dieťa už musí rozumieť dvom: Ukáž, kde je veľký dom, kde je malý dom. Daj papať malej kravičke. Daj papať veľkej kravičke. Trénujete tak nielen porozumenie, ale aj **sluchovú pamäť**. Pojmy vyberajte primerane veku dieťaťa.
- 👂 **Trénujte porozumenie predložiek vyjadrujúcich priestor:** Daj bábiku do postielky. Daj uja do domčeka... Prirodzeným spôsobom precvičujte porozumenie predložiek „v“, „na“, „pod“. O pojmoch vyjadrujúcich priestorové a časové súvislosti píšeme viac v kapitole Predškolský vek. Pojmy vyberajte primerane veku dieťaťa.
- 👂 **Predmatematické pojmy:** podobne ako v predchádzajúcich cvičeniach môžete trénovať porozumenie pojmov vyjadrujúcich predmatematické pojmy: veľa – málo, dlhý – krátky, vysoký – nízky. O predmatematických pojmoch píšeme viac v kapitole Predškolský vek. Pojmy vyberajte primerane veku dieťaťa.

➔ **Sluchový vek dieťaťa je 2 roky a viac:**

- 👂 **Dva pokyny.** Keď má dieťa približne dva roky (sluchového veku) a rozumie bežne používaným pokynom, skúste trénovať porozumenie viacerých pokynov za sebou. Robte tak v prirodzených situáciách, dbajte, aby dieťa nepostrehlo, že niečo trénujete. Najprv skúste dieťaťu povedať dva pokyny idúce za sebou (napr. „Vezmi loptu a hoď ju.“). Potom, keď dva pokyny zvládne, tak tri a viac pokynov (napr. „Obuj si topánky, obleč bundu a daj si čiapku.“).

*Porozumenie pokynu: Okúpeme bábiku.
Umyješ jej zúbky?*

Marta rozumie, že má bábiku položiť do postielky.

- ☎ **Telefonovanie.** Prečo nie, veď deti už od malička napodobňujú počas hry telefonovanie dospelých. Telefonovanie je však náročné na počúvanie a porozumenie. Vopred sa dohodnite napríklad s babkou, že jej zavoláte a ona bude dieťaťu klaásť vopred dohodnuté otázky.
- ☎ Nezabúdajte na **porozumenie príbehov, rozprávok, rozhovorov.** Používajte veku dieťaťa primerané knižky s viacerými obrázkami, čítajte ich a rozprávajte sa o nich. Obťažnosť textov zvyšujte podľa toho, na akej úrovni dieťa aktuálne rozumie.
- ☎ **Zahrajte si divadielko.** Pomôžte dieťaťu porozumieť deju rozprávok a zahrajte si spolu divadielko.
- ☎ **Hádanky.** Skúšajte porozumenie hádankám a precvičujte si hneď pri tom slovnú zásobu. Začnite jednoduchými hádankami: predložte pred dieťa viacero predmetov, napríklad: lyžičku, nožík, pohár, pero. Opýtajte sa dieťaťa napríklad: „Čím krájame chlebík?“, Čím píšeme?“ Postupne tvorte ťažšie hádanky: „Je to studené, sladké, líže sa to a schováваме to v mrazničke. Čo je to?“
- ☎ **Simon velí!** Zahrajte si zjednodušenú hru *Simon velí!* Jej princíp spočíva v tom, že dospelý povie: „Simon velí... skákať.“ Úlohou dieťaťa je skákať. Postupne zadávajte rôzne pokyny: „Simon velí... spať, sedieť, kričať, brechať...“ Hra je zábavnejšia, ak ju hrajú viacerí.
- ☎ **Na čo nám slúži...?** Pýtajte sa dieťaťa na funkciu predmetov, častí tela, napríklad: „Na čo máme očká?“, „Na čo použijeme nožík?“, „Čo robíme metlou?“. Tieto otázky sú už náročnejšie na porozumenie, dieťa už musí rozmýšľať, aby správne odpovedalo.
- ☎ **Povolania a športy.** Rozprávajte sa o povolaniach, ukazujte si obrázky a fotografie ľudí v povolaniach, rozprávajte sa, čo robí vo svojej práci napríklad hasič, kuchár, športovkyňa, policajtk a čo na svoju prácu potrebujú. Podobne sa môžete rozprávať o športovcoch – čo potrebuje lyžiar? Čím dáva góly hokejista?
- ☎ **Porozumenie bežnému rozhovoru.** Dôvodom, prečo sa pri sluchovej výchove zameriavame na porozumenie je najvyššia forma porozumenia – porozumenie rozhovoru. Zapájajte dieťa do bežných rozhovorov a svoje otázky postupne rozširujte. Ak dieťa rozpráva o psíkovi, ktorého videlo, opýtajte sa, akej bol farby, akú mal srásť. Ak je dieťa rozhovorom zaujaté, pýtajte sa ho ďalej, aké meno by dalo takému psíkovi, čo by mu dalo jesť. Kde taký psík asi spinká?
- ☎ **Zapojte fantáziu dieťaťa.** Zahrajte sa na to, čím chce dieťa v hre byť. Možno je to princezná, možno mačička, možno drak. Rozvíjajte hru – čo urobila princezná, koho na svojej ceste stretla, čo sa stalo mačičke, ako vyzeral drak?
- ☎ **Porozumenie v nepriaznivých počúvacích podmienkach.** Porozumenie trénujte aj v situáciách, keď v okolí dieťaťa nie je úplné ticho – na ihrisku, v telocvični, v reštaurácii.

Rozprávka o veľkej repe. Aby jej dieťa porozumelo, využijeme dramatizáciu. Dieťa sa do deja rado zapojí, a tak rozprávke lepšie porozumie.

Sluchová pamäť

Jednou z úloh sluchovej výchovy je vybudovať **sluchovú pamäť** dieťaťa. Vďaka sluchovej pamäti si vieme slová, vety zapamätať, v správnej chvíli si na ne spomenúť a následne ich použiť. Sluchová pamäť je veľmi dôležitá, aby sme si zapamätali nové informácie.

Akými spôsobmi môžete zlepšovať sluchovú pamäť dieťaťa?

- S malíčkymi deťmi, ktoré sa učia hovoriť a džavocú, sa môžete **striedať pri džavotaní**. Dieťa začne džavotať, vy po ňom zvuky zopakujte. Takto sa chvíľu striedajte. Potom hru zmeňte a vymyslite kombináciu zvukov vy. Povedzte napr.: „Babababa.“ Čakajte, či dieťa zvuky zopakuje. Skúšajte aj iné kombinácie, napr.: „Mamamama.“ „Matabata.“ Môže meniť hlásky a zároveň sa hrať s intonáciou (melódiou svojho hlasu).
- **Opakovane dieťaťu spievajte** obľúbené pesničky, recitujte detské básničky.
- **Zahrajte na dvoch hudobných nástrojoch** a dieťa požiadajte, aby ukázalo alebo pomenovalo, ktoré dva zvuky počulo. Počet hudobných nástrojov môžete postupne pridávať a staršie dieťa môže určovať, v akom poradí nástroje počulo.
- Vymyslite si „**tajný odkaz**“, ktorý má dieťa odovzdať niekomu vo vedľajšej miestnosti. Dieťaťu povedzte najprv jedno, potom dve, neskôr tri slová a požiadajte ho, aby „tajný odkaz“ odovzdalo osobe vo vedľajšej miestnosti.
- **Zahrajte sa znova na obchod.** Vložte tovar – napríklad naozajstné ovocie a zeleninu. Vy budete nakupujúci: počas nakupovania menujte najprv jednu, potom naraz dve, tri alebo viac potravín. Napríklad povedzte: „Prosím si banán a hrušku.“ „Prosím si mrkvu a kukuricu a jablko.“ Úlohou dieťaťa je zapamätať si, ktoré potraviny ste žiadali.
- **Staršie deti môžete požiadať, aby si zapamätali a zopakovali poradie dvoch, troch, štyroch slov**, písmen alebo čísl. Napríklad povedzte slová: pes, mačka, myš. Úlohou dieťaťa je zopakovať slová v správnom poradí. Ak úlohu zvládne, pridajte ešte ďalšie slovo, napríklad: pes, mačka, myš, krava. Slová pridávajte a striedajte sa – raz poradie slov opakuje dieťa a potom zasa vy. Zo začiatku môžete vyberať slová z rovnakej skupiny (napr. skupiny zvieratá, hračky, jedlo, oblečenie), pretože sa ľahšie zapamätajú a dieťa zažíva úspech, a neskôr skúste namietať slová z viacerých nadradených skupín (napr. bába, koberec a mlieko), ktoré sú na zapamätanie náročnejšie. Rovnako postupujte pri poradí z čísel alebo písmen.
- **Precvičujte zapamätávanie pokynov:** najprv jedného, neskôr dvoch, troch... Zahrajte sa napríklad hru Simon veľí. Povedzte viac pokynov: „*Simon veľí skákať a kričať.*“ „*Simon veľí ležať a tleskať.*“ Úlohou dieťaťa je vykonať všetky menované činnosti. Nezabudnite sa striedať: pokyny hovorte raz vy, raz dieťa.

Lokalizácia zvuku

Medzi dôležité sluchové schopnosti patrí schopnosť určiť, **odkiaľ počujeme zvuk – lokalizácia**. **Lokalizácia zvuku** nám pomáha zorientovať sa v priestore: určiť, kde je predmet, ktorý počujeme, odhadnúť našu vzdialenosť od neho. Vďaka tomu, že vieme zvuk **lokalizovať**, vieme určiť, z ktorej strany sa k nám blíži auto alebo vlak. **Lokalizácia** nám pomáha určiť, ako ďaleko sú od nás ľudia, ktorí s nami hovoria. Deti s poruchou sluchu majú problém lokalizovať zdroj zvuku, preto je potrebné s nimi trénovať túto schopnosť napríklad aj týmito hrami:

→ Sluchový vek 0 až 6 mesiacov:

- ❓ **Kde je hrkálka?** Položte bábätko do postielky. Postavte sa k postielke tak, aby na vás nevidelo. Vezmite hrkálku do ruky a zahrkajte pri jednom uchu dieťaťa. Hrkajte dovtedy, kým sa dieťa nepozrie smerom za zvukom. Potom hrkajte na druhej strane postielky, kým neupútate pozornosť dieťaťa a pozrie sa na druhú stranu. Usmejte sa naň, ukážte mu hračku a dajte mu ju do rúčky. Neopakujte túto aktivitu príliš často, pretože bábätko sa o ňu prestane zaujímať.
- ❓ **Kde je zvonček?** Zvoňte zvončekom na rôznych miestach postielky a sledujte, či sa dieťa za zvukom otáča. Ak nie, zvoňte na jednom mieste dlhšie a dieťaťu ukážte, odkiaľ zvuk prichádza.
- ❓ **Kde som?** Podobne ako v prvej hre môžete dieťa učiť lokalizovať váš hlas. Namiesto zvuku hrkálky sa môžete začať dieťaťu prihovárať melodickým hlasom, kým sa na vás nepozrie. To isté opakujte z rôznych strán postielky.
- ❓ **Posaďte si dieťa na kolená.** Poproste niekoho, aby vám s hrou pomohol. Požiadajte svojho pomocníka, aby vydával zvuky s hudobnými nástrojmi z pravej aj ľavej strany dieťaťa. Sledujte, či sa dieťa otáča za zvukom.

→ Sluchový vek 6 a viac mesiacov:

- ❓ **Kde je hračka I?** Vezmite hračku, ktorá vydáva dlhotrvajúci zvuk (napríklad detský kolotoč alebo hračka, ktorá po natiahnutí začne hrať hudbu). Dieťaťu najprv umožnite počúvať zvuk hračky, aby ho poznalo. Hračku potom nenápadne položte na jednu stranu ďalej od dieťaťa. Spolu s dieťaťom hľadajte hračku podľa zvuku.
- ❓ **Kde je hračka II?** Predchádzajúcu hru môžete sťažiť tým, že hračku začnete schovávať po byte – za sedačku, pod stôl, pod uterák.
- ❓ **Slepá baba.** Podobnú hru môžete hrať tak, že dieťaťu oči zakryjete šatkou a budete volať jeho meno z rôznych strán. Budete hrať podobnú hru, ako je hra na slepú babu. Budete chodiť okolo dieťaťa a dieťa vás bude hľadať – bude sluchom počúvať, z ktorého smeru naňho voláte.
- ❓ **Domček.** Požiadajte dieťa, aby vošlo do látkového domčeka. Niektoré deti sa tam boja byť samy, môžete niekoho požiadať, aby sa do domčeka schoval spolu s dieťaťom.

Vezmite si rôzne hudobné nástroje a hrajte na nich z rôznych strán. Úlohou dieťaťa je ukázať, odkiaľ zvuk prichádza.

Deti v látkovom domčeku určujú, odkiaľ prichádza zvuk, ktorý počujú.

- ❓ **Kadiaľ mám ísť?** Staršiemu dieťaťu môžete skúsiť zaviazať oči. Budete sa hrať jednoduchú naháňačku. Hrajte na hudobnom nástroji a úlohou dieťaťa je nasledovať zvuk. Pri tejto hre dbajte na bezpečnosť, aby sa poslepiacky dieťa nezranilo.
- ❓ **Schovávačka.** Schovajte sa v byte. Volajte dohodnuté slovo – napríklad meno dieťaťa alebo hrajte na hudobnom nástroji: „Janka, Janka, Janka...“ Dieťa bude hľadať podľa smeru, z ktorého prichádza váš hlas, kým vás nenájde. Nezabudnite sa vymeniť, aby hra ostala hrou.

Sluchová pozornosť

Sluchová pozornosť je ďalšia dôležitá **sluchová schopnosť**, ktorú si dieťa s poruchou sluchu musí postupne osvojiť. V živote je dôležité vedieť sa sústrediť na zvuky. Potrebujeme počúvať zvuky, slová, vety **po celý čas, ktorý trvajú, aby nám nič dôležité neuniklo**. Schopnosti, ktorá nám pomáha sústrediť sa na zvuky, hovoríme **sluchová pozornosť**.

Dieťa s poruchou sluchu si musí sluchovú pozornosť trénovať postupne. Najprv sa dokáže sústrediť na zvuky krátku chvíľku, potom dlhšie, neskôr počúva krátku básničku, celú rozprávku a nakoniec je schopné sústrediť sa na zvuky celý deň strávený v materskej škole.

Ak dieťaťko zo začiatku upozorňujte na existenciu zvuku, na jeho začiatok a koniec, pomáhate mu spoznať, ako dlho zvuk trvá. Nezabudnite, že pre dieťa s poruchou sluchu je počúvanie náročná „práca“, ktorá vyžaduje prestávky.

Nasledujúce hry sú veselé a plné pohybu. Deti ich rady hrajú, najmä ak sa s nimi hráte aj vy dospelí.

Sluchovú pozornosť dieťaťa môžete rozvíjať nasledujúcimi hrami:

→ Sluchový vek dieťaťa od 0 do 6 mesiacov:

- 👂 Spievajte bábätku a sledujte jeho záujem o váš spev. **Spievajte mu tak dlho, kým sa o váš hlas zaujíma.**
- 👂 Dieťatku sa často prihovárajte melodickým hlasom a spoločné „rozhovory“ postupne **predlžujte.**
- 👂 Keď dieťa začne vydávať zvuky, počkajte, kým stíchne, a začnite vydávať podobné zvuky. Takto sa striedajte, kým dieťa bude **udržiavať pozornosť.**
- 👂 Upozornite dieťa na zvuk sanitky a **celý čas, počas ktorého zvuk počujete,** si ukazujte na ucho.
- 👂 **Ako dlho trvá zvuk?** Znázorňujte trvanie zvuku, napríklad vezmite do ruky lietadlo. Lietajte ponad hlavičku dieťaťa a robte zvuk AAAAA. Keď lietadlo zmizne z dohľadu dieťaťa, prestaňte zvuk vydávať. Pozorujte, či dieťa udržiava pozornosť a či reaguje na koniec zvuku.

→ Sluchový vek od 6 mesiacov a viac:

- 👂 **Čakáme na zvuk.** Čupnite si spolu s dieťaťom, tvárte sa tajomne a čakajte na zvuk. Nieкого poproste, aby zabubnoval, a keď zvuk počujete, spolu s dieťaťom vyskočte. Hru opakujte, kým dieťa zaujíma.
- 👂 **Začiatok a koniec.** Pustite si hudbu a tancujte s dieťaťom, kým sa hudba neskončí. Upozornite ho na začiatok a koniec pesničky tým, že zastanete. Táto hra sa dobre hrá s ovládačom na rádio za chrbtom... Zapnutí a vypnutí je nespočetne veľa bez toho, aby dieťa videlo, že rádio ovládate.
- 👂 **Bežím, keď počujem zvuk.** Postavte sa do kruhu. Začnite bubnovať a dieťaťu ukážte, že počas celého času, keď bubnujete, budete bežať dookola. Keď prestanete bubnovať, zastaňte.
- 👂 **Hrajte sa s vláčikmi.** Robte zvuk ŠŠŠŠŠ. Dieťa môže pohybovať vláčikom, kým bude počuť zvuk ŠŠŠŠŠ. Keď zvuk prestanete robiť, vláčik zastane.
- 👂 **Zbieram kamienky.** Rozsypte po koberci farebné kamienky. Pískajte na píšťalke a dieťaťu ukážte, že počas celého času, keď počujete zvuk, zbierate tieto kamienky do košíka. Keď sa hudba skončí, prestaňte kamienky zbierať. Táto hra deti veľmi baví, najmä keď sa môžu s nami vymeniť.
- 👂 **Dlhý zvuk a krátky zvuk.** Pískajte na píšťalke. Kým počujete zvuk píšťalky, ťahajte ceruzkou na papieri dlhú čiaru. Hrajte sa so zvukmi. Keď bude zvuk krátky, aj nakreslená čiara bude krátka. Ak bude zvuk dlhý, čiara bude dlhá. Kreslite taaaakúúúú dlhú čiaru, ako dlho píska píšťalka.

Dieťa čaká, kedy zaznie zvuk – upriamuje naň sluchovú pozornosť.

Zbieram kamienky, kým počujem zvuk.

Aké hračky, pomôcky sú vhodné na sluchovú výchovu?

Rodičia detí s poruchou sluchu sa často pýtajú, aké hračky majú svojmu dieťaťu kúpiť, aké pomôcky sú na sluchovú výchovu najlepšie. Odpoveď je jednoduchá – také, ktoré máte doma, a také, ktoré využijete pri viacerých hrách. Domáce prostredie ponúka množstvo zvukových podnetov. Mnohé deti preferujú predmety, ktoré každodenne používate, predmety z domácnosti alebo prírodného materiálu. Netrápte sa preto, ak vám financie neumožňujú zakúpiť supermoderné hračky. Vyroberte si hračky spolu s dieťaťom.

Určite nie je potrebné, aby dieťa bolo obklopené množstvom zvukových alebo iných hračiek. V tomto prípade určite platí zásada „menej je viac“. Dieťa, ktoré je presýtené stimulmi, sa môže prestať o ne zaujímať.

Súprava hudobných nástrojov.

Drevený domček dokáže vyrobiť aj niektorý člen rodiny.

V nasledujúcej tabuľke uvádzame niekoľko tipov, ktoré by vám mohli pomôcť vybrať hračky pre svoje dieťa podľa jeho záujmu. Vybrali sme hračky, ktoré sa dajú kúpiť za relatívne nízku cenu a prinášajú dieťaťu veľa podnetov. Neberte, prosím, tabuľku ako nákupný zoznam, hračky by dieťa malo dostávať postupne a nemalo by ich mať priveľa.

Aké hračky sa dajú dobre využiť pri sluchovej výchove a ako?

Hračky a hry	Pri akých hrách hračku využijete
Hudobné nástroje (ideálne sú dvojice hudobných nástrojov: dva bubny, dva triangle, dva zvončeky)	rytmicko-pohybové hry, hry zamerané na spoznávanie zvukov, aktívne vyrábanie zvukov, spoznávanie kvality zvukov (vysoký, nízky, rýchly, pomalý, hlasný, tichý...)
Hračky, ktoré vydávajú zvuky, keď stlačíte nejakú ich časť	hry zamerané na spoznávanie zvukov, aktívne vyrábanie zvukov, sluchová pozornosť
Plastové zvieratká – ideálne, ak máte dvojicu rovnakých zvierat, ale aj veľké a malé zviera (mama, dieťa, rodinku)	zvuky zvierat – detekcia zvukov identifikácia – názvy zvieratiek porozumenie – časti tela, činnosti, pojmy malý, veľký porozumenie – hádanky, príbehy, rozprávky
Drevené vkladáčky	rozlišovanie názvov zobrazených predmetov, identifikácia názvov, porozumenie
Fľaštičky od jogurtového mlieka, liekov, kindervajíčka	Naplnené rôznym materiálom (fazuľa, šošovica, piesok, kamienky, voda...) vydávajú lákavé zvuky. Môžete si vytvoriť sluchové pexeso: dvojice fľaštičiek naplníte rovnakým materiálom.
Bábika, vanička, nočník, zubná kefka, uterák, fľaška	Bábika predstavuje človeka a s človekom sa môžete hrať na všetko: kŕmiť ho, dávať spať, prebaľovať, spievať mu, umývať zuby, kúpať, obliekať, voziť v kočiari, množstvo každodenných činností, ktorých názvy si dieťa pomocou sluchovej výchovy môže osvojiť. Keďže aj chlapec si potrebuje osvojiť tieto pojmy, nebojte sa s ním bábiky používať.
Detský domček s malými bábikami	rozvoj slovnej zásoby – nábytok, ľudia porozumenie – orientácia v priestore: hore, dolu, na, pod, pri porozumenie – bábika ide spať, ocko si ide sadnúť
Autíčka, bagre, vláčiky – hračky, ktoré vydávajú zvuky	S dopravnými prostriedkami sa môžete učiť rozlišovať ich zvuky, ísť s nimi rýchlo alebo pomaly (tutututu alebo tuuuu-tuuuu-tuuu), učiť dieťa rozumieť rôznym pokynom (červený vláčik ide do tunela, modré auto ide na benzín).
Plastový alebo keramický riadik: hrnce, tanieriky, pohárik, príbory	S riadikmi si môžete spraviť naozajstný čajový olovrant. Dieťa sa môže učiť pomenovať predmety v kuchyni, ktoré okrem iného vedľa robiť poriadny hluk... Môžeme podávať naozajstné jedlá a učiť sa ich názvy alebo pomenovávať činnosti, ktoré pri príprave jedla vykonávame.

Tvorivý materiál: farby (prstové, vodové), štetce, pečiatky, plastelína, formičky, výkresy

Farbami môžete znázorňovať zvuky, napríklad prerušovaný zvuk A A A A znázorníme _ _ _ _ , dlhý neprerušovaný zvuk Á _____ . Znázorňovať môžeme tempo, melódiu, výšku zvukov.

Detekcia: ak dieťa počuje zvuk, spraví pečiatku.

Ak máme viac druhov pečiatok alebo formičiek, úlohou dieťaťa môže byť vyrobiť taký koláčik z plastelíny, ktorého názov sme povedali.

Pri výtvarných činnostiach dieťa rozvíja hmat, jemnú motoriku a zároveň sa učí názvy farieb, činností, predmetov, ktoré znázorňujeme.

Knižky – zvukové, obrázkové, knižky s príbehmi, primerané veku dieťaťa a vybrané podľa záujmu dieťaťa

Detské knižky ponúkajú množstvo podnetov na aktivity sluchovej výchovy – od vnímania zvukov (detekcia) (stláčanie a počúvanie zvukov vo zvukových knižkách), cez pomenúvanie vecí na obrázkoch a ich spoznávanie (identifikácia) po porozumenie príbehom (dĺžkou a obsahom primerané veku a záujmom dieťaťa).

Rytmicko-pohybová výchova

Dejiny ľudstva boli odjakživa spojené s hudbou a rytmom. Každý národ má svoje piesne, mnohé náboženské rituály sa spájajú so spevom a hudbou. Spoločné spievanie piesní bolo odjakživa dôležitou súčasťou našej kultúry. Hudba ľuďom pomáhala prežiť ťažké chvíle, porozumieť životu a osláviť to, čo sa podarilo.

V našej kultúre staré mamy a mamy už v dávnej minulosti deťom spievali a tancovali s nimi na rukách. Ženy nespievali svojim deťom bez príčiny. Dieťa svojim spevom upokojili, boli s ním v blízkom kontakte a intuitívne tým podporovali jeho **rečový a sluchový vývin**.

Je dokázané, že **počúvanie spevu a vnímanie rytmu podporuje jazykový a rečový vývin malých detí**.

Už štvormesačné bábätko vníma melódiu piesne, upokojí ho známa uspávanka. Sedemmesačné dieťa spoznáva pesničky, ktoré mu opakovane spievate, zdokonaľuje tak svoju sluchovú pamäť. Ročné dieťa sa vie zapojiť do ukazovania rečovanky tak, že napríklad zaťapká (Ťap-ťap-ťapušky) alebo ukáže gesto BÁC! (Kolo-kolo-mlynské). Deti okolo dvoch rokov dokážu doplniť do básničky, ktorú mnohokrát počuli, slová: „Ide vláčik... **šišiši, odvieze nás k ... Mariši.**“

Prečo je spievanie a ukazovanie detských pesničiek a básničiek také dôležité?

Rytmus, melódia, tempo, tón – to všetko sú vlastnosti reči, ktoré deti vnímajú ako prvé. Už veľmi malé dieťa rozlišuje, či je pieseň, ktorú počuje, veselá, smutná, rýchla alebo pomalá. Opakuje melódiu a pritom džavoce: bá-ba-bababa-bá. **Prozodické vlastnosti reči výrazne pomáhajú tomu, aby sa dieťa naučilo rozprávať.**

Básničky a pesničky podporujú prirodzené vnímanie jazyka. Básničky a pesničky obsahujú slová, ktoré malé dieťa bežne nepoužíva, napríklad zdobneniny (mištička, myšička, podkovička), slovesá (kujem, blyští), prídavné mená (pravá, ľavá, červená), ale aj archaizmy (pántiky, páták, dukát). Dieťa sa s nimi stretáva vo veku, keď im ešte nemôže úplne porozumieť. Napriek tomu ich počúva, zapamätá si ich, spája si ich s určitým pohybom a významom.

Básničky a pesničky učia dieťa myslieť a rozumieť významom slov v opakujúcich sa situáciách. Keď hovoríme na malé dieťa, používame väčšinou jemu známu slovnú zásobu a kontrolujeme svoju reč tak, aby sme si boli istí, že dieťa rozumie. Hovoríme napríklad: „To je myška. Myška má misku. Z misky papá.“ V detských pesničkách a rečňovankách sa dieťa stretáva so slovami a výrazmi, ktorých význam nepozná a musí skôr **odhadovať**, čo znamenajú. Napríklad v básničke „Varila myšička kašičku“ je veľa slov, ktorým ročné dieťa nerozumie. Napriek tomu z pohybov tela, rúk, z výrazu tváre, na základe svojich skúseností dieťa usudzuje, aký význam má slovo alebo celá veta. Pri častom opakovaní tých istých viet a tých istých pohybov si dieťa domýšľa a spresňuje, čo asi môže konkrétne slovo alebo veta znamenať. A ak aj presne nevie, čo slovo znamená, postupne porozumie aspoň kontextu celej básničky.

Počúvanie básničiek a pesničiek podporuje vývin sluchového vnímania. Počúvaním hudby dieťa vníma také zvuky, s ktorými sa bežne nestretáva. Mnohí odborníci odporúčajú rodičom detí s poruchou sluchu, ktoré majú kvalitnú korekciu sluchu (načúvacie prístroje alebo kochleárny implantát), púšťať im vážnu hudbu a dokonca aj operu, aby dieťa malo možnosť vnímať aj tóny, ktoré sa vyskytujú len v hudbe.

Sluchová pamäť: Dieťa si opakovaným počúvaním, rytmizovaním, zapájaním sa do ukazovania pesničiek postupne zapamätáva melódiu piesne, zapamätáva si aj jednotlivé slová a vety. Dieťa sa najprv učí dopĺňať slová do pesničiek a rečňovaniiek, neskôr už recituje celé časti a spieva pesničky.

Emócie: Prostredníctvom hudby a tanca dieťa môže vyjadriť emócie, ktoré slovami vyjadriť nevie. Pri spoločnom tanci sa uvoľní tlieskaním alebo dupaním, tancom môže vyjadriť, či je nahnevané, veselé, smutné. Ak dieťa vidí dospelého vyjadrovať svoje emócie pohybom, učí sa porozumieť tomu, čo prežívajú iní.

Tanec a spev sú predovšetkým príjemne prežité chvíle.

Dieťa prostredníctvom nich spoznáva rytmus, zapája sa celým telom, rozvíja sa vzťah rodičov a detí.

- ✓ **Sociálne schopnosti:** Dieťa sa pri spievaní cíti príjemne, vie sa upokojiť. Pri hudbe a tanci sa rodič s dieťaťom môžu naladiť na rovnakú náladu, porozumieť si aj bez slov. Spievanie podporuje vzťah medzi dieťaťom a rodičom. Dieťa sa pri rytmicko-pohybových hrách učí rešpektovať pravidlá, striedať sa pri určitých aktivitách, čakať na poradie.
- ✓ **Spojenie pohybu s rečou.** Dieťa pri spievaní pohybuje celým telom, napodobňuje pohyby dospelého, hudbu doslova „prežíva“ celým telom. Učí sa koordinovať pohyby rúk, nôh, trupu, hlavy a vykonávať presne tie pohyby, ktoré sa viažu ku konkrétnej pesničke, rečňovanke.
- ✓ **Rozvoj predstavivosti dieťaťa.** Pri rytmicko-pohybových hrách sa dieťa učí predstaviť si a následne napodobniť, aké je to, keď pavúk lezie po stene, keď koníkovi kujú podkovičku a ako žaba skáče po blate. Postupne môžeme zaraďovať aj hry náročnejšie na predstavivosť: ako kráčame po blate, po snehu, hráme sa na zvieratká, na postavy z rozprávok.

Malé deti najradšej tancujú na maminých rukách.

Naše tipy, ako si užiť rytmicko-pohybové hry s dieťaťom s poruchou sluchu

- **Začnite detskými rečňovankami = ukazovačkami.** Medzi prvé básničky patria „Ťapi-ťapi, ťapušky“, „Varila myšička kašičku“. Zapájajte do spievania znázorňovanie deja, napríklad napodobňujte spolu – pohyby, ktoré robí zvieratko, človek, predmet, o ktorom je pesnička. (Ide vláčik šišiši, Varila myšička kašičku, Pravá nôžka, ľavá nôžka...)
- **Reagujte na výber dieťaťa.** Sledujte, aké básničky sa dieťaťu najviac páčia, a tie mu opakovanne spievajte. Ak sa mu niektorá pieseň nepozdáva, vráťte sa k nej neskôr.
- **Užívajte si spoločný čas.** Dajte pozor, aby sa zo spoločného tancovania a spievania nestalo „učenie“. Nenúťte dieťa, aby sa do hier zapájalo, aby plnilo „stanovené úlohy“. Nezabudnite, že tanec a spev sú dobrovoľné.
- **Zapájajte do spievania znázorňovanie deja, napríklad napodobňujte spolu – pohyby,** ktoré robí zvieratko, človek, predmet, o ktorom je pesnička. (Ide vláčik šišiši, Varila myšička kašičku, Pravá nôžka, ľavá nôžka...)
- **Ak máte dieťaťko s ťažkou poruchou sluchu, skúste detské básničky a rečňovanky posunkovať.** V súčasnosti nájdete na internete niekoľko videí s posunkovanými básničkami. Dieťa lepšie porozumie básničke v posunkoch a aj ono sa naučí básničku ukazovať.
- **Nezabudnite reagovať na potreby dieťaťa.** Nie každé dieťa (ani počujúce) má rado spievanie pesničiek, tancovanie, rytmizáciu. Ponúknite dieťaťu iné pohybové vyžitie a robte s ním aktivity, ktoré má rado.

Ak sa rozhodnete využiť rytmicko-pohybové hry pri hrách so svojim dieťaťom, môžete siahnuť po niektorej z týchto možností:

- Detské básničky a rečňovanky
- Experimentovanie s hudobnými nástrojmi
- Hry s rytmom
- Tancovanie a tancovanie podľa témy
- Maľovanie s hudbou – zvukové koláže, vyjadrovanie hudby maľovaním
- Relaxácia pri hudbe

→ **Detské básničky a rečňovanky**

Pri učení básničiek a rečňovaniiek máme na výber veľké množstvo krásnych slovenských ukazovačiek. Existuje aj veľa pekných knížiek, detských DVD, CD, ktoré obsahujú takéto básničky. Tu sme pre vás vybrali niekoľko najznámejších.

*Kolo-kolo mlynské
Za štyri rýnske
kolo sa nám polámalo
a do vody popadalo
urobilo: Báááác!*

~
*Oli oli Janko
klakni na kolienko
umývaj sa, obliekaj sa,
podopri si bôčky,
chyt' sa za vrkôčky
a vyber si, koho chceš,
koho najviac miluješ!*

Baran-baran búúúúúúú!

~
*Skáče žaba po blate
stúpime jej na gate
na aké, na také,
na veselé strakaté*

~
*Prala mamka prala šaty
na takéto veľké báby
keď vyprala, vyžmýkala
na šnúročku povešala
prišiel vetrík šepleta
šúúúú tie šaty do blata!*

Pravá nôžka, ľavá nôžka,
vyskočme si spolu troška,
hlboko sa pokloníme,
veselo sa zatočíme
a potom si vyskočíme!

Ide, ide slon
veľký ako dom
za ním skáču opice
drzé sú jak opice

Ide, ide vláčik,
ide, ide vlak.
Pôjdeme my do Žiliny,
kúpime si vitamíny,
Ide, ide vláčik,
ide, ide vlak.

Medvedku, daj labku
Pôjdeme na svadbu
Medvedica ráno vstala
Medviedáta vykrúcala
Medvedku, daj labku.

Jeden kováč koňa kuje
Koľko klincov potrebuje?
Jeden, dva, tri
Povedz mi to ty!

Varila myšička kašičku
v maľovanom varníčku.
Tomu dala na mištičku,
tomu dala na lyžičku,
tomu dala na tanierik,
tomu dala na tanierik,
tomu najmenšiemu nič nedala,
iba mu prasiatko zaklala.

Auto ide: sláva, sláva,
mama, tato, **Maja*** máva
(*meno dieťaťa)
auto ide tu – tu – túúúú
Mama, tato, Maja, už sú tu!

Nemám auto, nemám motorku,
dievča na mňa čaká v Prešporku,
stojte, stojte, stojte, zostaňte stáááá!

→ Experimentovanie s hudobnými nástrojmi

Hry s hudobnými nástrojmi sú pre dieťa s poruchou sluchu veľmi dôležité. Pri bubnovaní alebo pri hre na triangli dieťa spoznáva zvuky týchto nástrojov, samo skúša, aké tóny vedia vylúdiť.

Experimentovať môžete aj spoločne:

- môžete hrať na hudobných nástrojoch v kruhu, striedať sa pri hraní na nich
- môžete napodobniť zvieratká pomocou zvukov hudobných nástrojov, napríklad píšťalka bude vtáčik, hlboký nástroj maco
- môžete skúsiť hrať rýchlo a pomaly, úplne potichu alebo poriadne nahlas

→ Hry s rytmom

Hrajte sa s rytmom, hrať sa dá nielen na hudobných nástrojoch. Môžeme skúsiť vytvárať rytmus hrou na vlastné telo. Môžete spolu tlieskať, dupať, skákať, plieskať sa po kolenách. V kruhu si môžete navzájom ťapkať po rukách alebo po stehnách. Môžete sa hrať na morzeovku a opakovať rytmus, ktorý vyrobí ten druhý.

→ Tancovanie a tancovanie podľa témy

Väčšina malých detí rada tancuje. Tancovať môžete na hudbu alebo s hudobnými nástrojmi. Pri väčších deťoch sa môžete dohodnúť na téme: budete tancovať ako víly, ako vietor alebo ako Indiáni? Vyjadrite tancom hnev alebo radosť? Zatancujete ako kozliatka alebo ako vlk zo známej rozprávky? Ak dieťa nerado tancuje, nenúťte ho.

→ Maľovanie s hudbou

Okrem tancovania a spievania môžete hudbu vyjadrovať aj maľovaním:

- skúste napríklad namaľovať hudbu, ktorá znie rýchlo alebo pomaly,
- nakreslite dlhú čiaru, ak počujete dlhý zvuk, krátku, ak počujete krátky zvuk,
- nakreslite veľa malých krátkych zvukov, ak počujete prerušovaný zvuk,
- navrhните dieťaťu, aby priradilo k hudobným nástrojom alebo k melódii farbu (napríklad bubon je hnedý, píšťalka je modrá...),
- pokúste sa nakresliť veselú alebo smutnú hudbu.

→ Relaxácia pri hudbe

A na záver, možno si budete chcieť pri hudbe len oddýchnuť. Môžete pustiť relaxačnú hudbu a spolu s dieťaťom len tak oddychovať. Môžete sa zahrať na handrové bábiky, ktoré ležia na zemi a sú veľmi ťažké. Môžete počúvať zvuky prírody alebo vnímať vibrácie hudby v zemi alebo v reproduktoroch.

14.

PREDŠKOLSKÝ
VEK

Martina Rzymanová

PREDŠKOLSKÝ VEK

Predškolský vek dieťaťa je pomenovaný trochu nešťastne – keď súhrnným názvom „predškolský vek“ pomenujeme troj-, u niektorých detí aj štvorročné obdobie. Ide o vek dieťaťa od troch do šesť rokov, niekedy aj do siedmeho roku, ak je dieťa nezrelé a do základnej školy nastúpi s „odkladom“. Pojem „predškolský“ evokuje posledný rok pred začatím povinnej školskej dochádzky.

Aby sme spresnili pojmy: pod pojmom **predškolský vek** rozumieme vek dieťaťa od troch do šesť rokov a pojem **predškolský rok** je posledný rok predtým, ako dieťa nastúpi do základnej školy.

Názov **predškolský vek** pomenúva pomerne dlhé obdobie v živote dieťaťa: tieto tri až štyri roky sú intenzívnou prípravou dieťaťa na veľkú udalosť v jeho živote: na vstup do školy, teda sú predškolské. Dieťa sa na školskú dochádzku „nepripraví“ za posledný, teda naozaj „predškolský rok“. Schopnosti a zručnosti, ktoré potrebuje na to, aby jedného dňa bolo úspešné v škole, sa objavujú už v ranom veku a v predškolskom veku si ich dieťa zdokonaľuje a prehľbuje. Používaním pasteliek a ceruziek cibrí svoju motoriku od čmárania po papieri až po úhladné, cielené vedené čiary. Každodennou komunikáciou postupne rozširuje svoju slovnú zásobu a schopnosť vyrozprávať príbehy. Pobytom v materskej škole si zlepšuje svoje sociálne schopnosti natolko, že na konci tohto obdobia je z neho budúci žiak, ktorý rešpektuje pravidlá a zároveň vie vyjadriť svoje názory. Postupne sa predlžuje aj jeho výdrž pri hre a činnosti. Kým vo veku troch rokov sa sústreďí na aktivitu niekoľko minút, na konci tohto obdobia sa dokáže sústrediť aj hodinu. Tieto zmeny sa nedejú samy od seba a nedejú sa naraz. Ide o postupný, každodenný proces, počas ktorého sa dieťa každý deň naučí niečo nové.

Dieťa sa počas predškolských rokov naozaj dynamicky vyvíja. Stáva sa čoraz nezávislejším bádateľom, osamostatňuje sa od rodičov a hľadá si kamarátov medzi rovesníkmi. Nadväzuje s nimi vzťahy a kým ich spoločná hra je na začiatku tohto obdobia len krátka a jednoduchá, šesťročné deti sa už vedú zahrať naozaj dlhé, komplikované strategické hry. Kým trojročné dieťa rozlišuje pojmy veľký a malý, veľa a málo, dieťa pred vstupom do základnej školy už väčšinou usporiada viacero predmetov od najväčšieho po najmenší, pozná číslice do 10 aj niekoľko písmen. Štvorročné dieťa spoznáva piesne podľa melódie, počúva krátky príbeh, veľa predškolákov už rozlišuje písmenká v slovách (v slove pes sú písmená P – E – S), rozlišujú podobné slová, ako sú koza-kosa, zapamätajú si dlhšiu básničku alebo poradie čísel.

Dieťa v predškolskom veku má prirodzenú túžbu skúmať a objavovať zákonitosti sveta, v ktorom žije. Skúma predmety a javy okolo seba, porovnáva, zatrieďuje do skupín, neustále kladie množstvo otázok. Celkom intuitívne vyhľadáva činnosti, ktoré ho v poznávaní sveta posúvajú ďalej.

Dieťa s poruchou sluchu v predškolskom veku

Aké je dieťa v poruchou sluchu v predškolskom veku? Na túto otázku nie je možné jednoznačne odpovedať. Rovnako ako počujúce dieťa, aj každé dieťa s poruchou je jedinečné. Jeho vývin závisí od mnohých faktorov: od rodinného prostredia, od vnútorných vlastností dieťaťa (inteligencia, vôľové vlastnosti, pamäťové vlastnosti, nadanie dieťaťa na reč alebo iné schopnosti) a od skúseností, ktoré vo svojom živote nadobudlo.

U detí s poruchou sluchu **sú veľmi dôležité aj ďalšie faktory, napríklad: druh a stupeň poruchy sluchu, čas, keď k poruche sluchu došlo, čas, keď dieťa dostalo správne vybraný a správne nastavený načúvací prístroj alebo kochleárny implantát, úroveň odbornej starostlivosti o dieťa a rodinu a mnohé ďalšie. Výrazný vplyv na vývin dieťaťa má miera podpory dieťaťa v rodine, ale aj iné faktory, napríklad množstvo verbálnych aj neverbálnych interakcií medzi dospelými a dieťaťom v domácom prostredí a ďalšie.** Preto je každé dieťa s poruchou sluchu iné: dokonca aj dve deti, ktoré majú rovnaký typ a stupeň straty sluchu a načúvací prístroj nosia rovnako dlhý čas, sa často vyvíjajú odlišne.

V tejto kapitole sa pokúsime opísať, ako je možné podporovať všetky dôležité oblasti vývinu dieťaťa (okrem hovorenej reči, ktorej sme venovali osobitnú kapitolu). Ak máte doma úplne zdravé dieťa s poruchou sluchu, ktoré začalo nosiť správnu korekciu sluchu včas, bude sa pravdepodobne rozvíjať celkom prirodzene, pomocou podobných aktivít, ktoré rodičia ponúkajú svojim počujúcim deťom. Nasledujúce stránky preto, prosím, čítajte len ako inšpiráciu, nie ako zoznam úloh, ktoré s dieťaťom musíte „nutne“ absolvovať.

No ak máte troj- až štvorročné dieťa, ktorého rečový vývin sa z rôznych dôvodov výrazne oneskoruje, netreba zabúdať na to, že jeho **rozumový vývin** sa môže podobáť vývinu počujúcich detí. Aj dieťa s poruchou sluchu sa môže učiť, že predmety okolo neho sú veľké a malé, že zajac beží rýchlo a slimáček lezie pomaly, môže pomenovať farby a tvary. Ako je to možné? Tak, že jeho **myslenie** budete rozvíjať **pomocou posunkového jazyka, gest, obrázkov a ďalších komunikačných prostriedkov.**

” Samkovi diagnostikovali ťažkú poruchu sluchu v roku a jeho rodičia sa dostali do programu ranej intervencie hneď nato. Špeciálna pedagogička im opísala výhody používania posunkového jazyka pri komunikácii s dieťaťom s ťažkou poruchou sluchu. Obaja absolvovali kurz posunkového jazyka a začali ho aktívne používať. Samko vedel vo veku dvoch rokov takmer všetko, čo vedeli jeho rovesníci. Tvoril vety v posunkovom jazyku, pomenoval všetky farby, dával veciam vlastnosti: „veľký ujo“, „malá lopta“, „dlhá cesta“, „krátke vlasy“. Kládol otázky, o všetko sa zaujímal. Keď v dva a pol roku dostal kochleárny implantát, pretože načúvacie prístroje nepostačovali na korekciu straty jeho sluchu, veľmi rýchlo spájal významy posunkov a slov, ktoré sa učil. Vo veku štyroch rokov bol jeho rozumový vývin veľmi podobný vývinu počujúceho dieťaťa. Hovorená reč sa vyvíjala primeraným tempom.

Nasledujúca tabuľka opisuje priaznivý vplyv používania posunkového jazyka na rozumový vývin dieťaťa v čase, keď ešte z rôznych príčin (neskorá diagnostika, neskoré pridelenie načúvacích prístrojov) nerozpráva.

Dieťa, ktorého sluchový vek (viac o sluchovom veku sa dozviete v kapitole Sluchová výchova) je jeden rok (načúvacie prístroje má jeden rok), jeho reálny vek sú tri roky.			
Čo vie povedať hovorenou rečou	Čo vie povedať v posunkovom jazyku	Jeho rozumový vývin bez použitia posunkového jazyka	Rozumový vývin dieťaťa pri použití posunkového jazyka
Vyslovuje prvé slová – mama, bum, daj, toto	Má bohatú slovnú zásobu, označuje ľudí, predmety, veci, vlastnosti, činnosti, tvorí vety, kladie otázky	Označuje prvé predmety a ľudí	Ovláda pojmy hore – dolu, pomenuje vlastnosti predmetov: veľký – malý, dlhý – krátky, dnu – von, ľahký – ťažký, pomenuje farby, kruh

Deti s poruchou sluchu potrebujú rovnaké podnety ako počujúce deti. Okrem toho, že zvýšenú pozornosť venujeme rozvoju sluchových schopností a reči, je potrebné rozvíjať ich zrakové vnímanie, predmatematické predstavy, orientáciu v čase a v priestore, jemnú a hrubú motoriku, sebaobsluhu. Dieťa v predškolskom veku sa vyvíja komplexne – jednotlivé oblasti vývinu sa navzájom ovplyvňujú. Vývin hrubej motoriky (pohyby celého tela) úzko podporuje vývin jemnej motoriky a aj vývin rečových orgánov. Vývin predmatematických predstáv podporuje rozvoj reči a naopak, tým, že dieťa čoraz lepšie rozpráva a rozumie, môže lepšie porozumieť matematike. Čím si viac vycibí sluch, tým lepšie môže neskôr v škole písať diktáty.

Prečo je potrebné u dieťaťa s poruchou sluchu podporovať vývin všetkých oblastí?

- ✓ Pretože chceme, aby z dieťaťa vyrástol plnohodnotne rozvinutý dospelý s vlastnými záujmami, nie niekto, ktorého celé detstvo sa rodičia zameriavali na cibrenie výslovnosti.
- ✓ Pretože pokrok dieťaťa v jednej oblasti podporuje pokroky v ďalších oblastiach.
- ✓ Pretože deti v ranom veku chcú spoznávať predmety a javy okolo seba a tým sa ľahšie učia.
- ✓ Pretože pri spoznávaní sveta sa dieťa učí nové slová, učí sa, ako ich používať. Zlepšuje svoje komunikačné schopnosti.

- ✓ Pretože dieťa s poruchou sluchu sa môže učiť rovnakým tempom ako jeho počujúci rovesníci.
- ✓ Pretože dieťa s poruchou sluchu môže mať úspechy v oblastiach, ktoré priamo nesúvisia s rečou, a to ho môže veľmi motivovať ďalej sa učiť.

Ako môžete u dieťaťa podporovať vývin jeho schopností?

Učte dieťa hrou. Určite netreba zdôrazňovať, že dieťa sa najlepšie učí prostredníctvom hry. Premyslite si, ako umožníte dieťaťu spoznávať svet zábavnou formou. Deti rady s predmetmi manipulujú, experimentujú, prenášajú ich, vkladajú do nádobiek.

Dieťa v predškolskom veku by nemalo cítiť, že je „skúšané“. Nezabúdajte, že dieťa nie je v škole, nemalo by byť zaplavené množstvom otázok typu: „Ukáž, kde je červená, ukáž, kde je malý kruh, koľko je tu loptičiek...“ Počítajte spoločne, zabávajte sa, striedajte sa pri činnosti. Hravou formou a s humorom to pôjde lepšie.

Môže sa stať, že dieťa bude odmietať aktivity, ktoré mu predložíte. V predškolskom veku je to bežný jav. Možno ešte nie je pripravené naučiť sa nový pojem alebo sa potrebuje venovať niečomu inému. Nestresujte dieťa tým, že niečo „nevie“.

V takýchto chvíľach nezúfajte a skúste to inak. Možno pomôže urobiť si pauzu. Skúste vyberať také aktivity, v ktorých je dieťa úspešné, a len postupne a nenápadne pridávajte nové informácie. Netlačte na dieťa, pozorujte ho pri hre. Aktivity, ktorým sa venuje pri hre, vám môžu pomôcť zistiť, čo dieťa momentálne potrebuje. Ak neustále kreslí, venujte sa kresleniu, ak veľa chodí po schodoch, asi trénuje svoju motoriku. Ak vidíte, že pri hre triedi hračky, hladká predmety, aby spoznalo ich povrch, porovnáva veľkosť, dĺžku, počet, je čas vrátiť sa k spoznávaniu predmatematických pojmov.

Pri spoznávaní nových pojmov nezabúdajte využívať všetky zmysly dieťaťa. Deti najlepšie spoznávajú svet všetkými zmyslami: zrakom, sluchom, hmatom, čuchom, dokonca aj chuťou. Aj vlastnosti predmetov spoznávajú podobne: potrebujú si ohmatať povrch predmetov, owoňať, poťažkať, ochutnať. Napr. drevená kocka je ťažká a plastová kocka ľahká, dieťa spozná sladkú a kyslú chuť, vyskúša, aký mäkký je vankúšik a aký je pichľavý je trojuholník. Pojmy si zapamätá rýchlejšie a nadvlho.

Pri hre sa učím aj zabávam

Aké schopnosti a zručnosti môžete rozvíjať u dieťaťa v predškolskom veku?

A. Predmatematické predstavy

Predmatematické predstavy sú zručnosti, ktoré si dieťa osvojuje už od raného veku a ktoré mu pomáhajú porozumieť javom v jeho živote. Malé dieťa má vrodennú túžbu skúmať a spoznávať svet okolo seba. Dávno predtým, ako sa naučí počítať do 20, sa začne stretávať s matematikou v každodennom živote. Naučí sa porovnávať veľkosť, dĺžku, hmotnosť predmetov, triediť predmety do kategórií. Bude sa to učiť celkom prirodzene, skúmaním sveta okolo seba. Uvidí veľkú loptu a ukáže gesto „tááááky veľkýyyy!“, pri pohľade na lienku znak „malilinká“.

! **NEZABUDNITE:** Porucha sluchu dieťaťa nebráni v tom, aby si osvojovalo predmatematické pojmy. Dieťa ešte nemusí rozprávať, aby sa učilo spoznávať javy vo svojom živote. Naopak, dieťa s poruchou sluchu potrebuje pre svoj vývin čo najviac podnetov.

Pri osvojovaní si predmatematických pojmov začnite veľkými kontrastmi. Dieťa si rozdiely najlepšie všimne vtedy, ak sú naozaj výrazné. Napríklad: veľký – malý, veľa – málo, vysoký – nízky. Ak chcete dieťa naučiť rozlišovať veľkosť predmetov, vyberte najprv výrazne veľkú a výrazne malú loptu. Dieťaťu ukážte: „To je veeeeeeľká lopta!“, rukami naznačte tvar lopty a jej veľkú veľkosť. Potom mu ukážte malú loptu: „To je malá lopta“ a rukami ukážte malinkú loptičku. Postup viackrát opakujte, kým aktivita dieťa zaujíma. Rovnako postupujte pri iných predmetoch rôznej veľkosti: auto, psík, žabka, mačka, lyžička. Dávajte pozor, aby si dieťa neosvojilo pojem „veľký“ len v spojení s jedným slovom, napríklad: veľké auto, malé auto. Ukážte mu, že rôznu veľkosť majú rôzne predmety. Keď dieťa pochopí pojmy „veľký“ a „malý“ pri výraznom rozdiely, postupne vyberajte predmety, ktoré nie sú až tak veľkosťou odlišné. Môžete zbierať predmety rôznych veľkostí, farieb, dĺžky a hmotnosti. Približne vo veku štyroch rokov už dieťa zoradí tri predmety rôznej veľkosti a začne sa učiť pojmy: väčší, menší, stredne veľký. Dieťa postupne zoradí aj viacero predmetov rôznej veľkosti: napríklad: veľký – menší – najmenší. Vysoký – vyšší – ešte vyšší – najvyšší.

Ako sa vyvíjajú predmatematické schopnosti u detí v predškolskom veku?

- **Trojročné dieťa** porovnáva pojmy veľký – malý, veľa – málo, pozná pojem všetky. Triedi predmety podľa druhu (napríklad na jedlo, hračky, zvieratká). Triedi predmety podľa

farby a podľa veľkosti (na malé a veľké). Počíta do dvoch, určí počet: tu sú dva cukríky, tam je jedno auto. Spoznáva geometrický tvar kruh.

- **Troj- až štvorročné dieťa** porovnáva pojmy krátky a dlhý, úzky a široký, nízky a vysoký, plný a prázdny, rovnako, menej a viac, menší a väčší, kratší a dlhší, nižší a vyšší. Počíta a určí počet prvkov do troch. Spoznáva geometrický tvar štvorec.
- **Štvorročné dieťa** pozná a používa pojmy niektoré, žiadne, nič (niektoré autá, žiadne deti, nemám nič). Zoradí tri prvky podľa veľkosti od najmenšieho po najväčší a pomenuje ich. Predmety triedi na malé – stredné – veľké, dlhé – stredné – krátke. Počíta a priradí počet prvkov do štyroch.
- **Päťročné dieťa** pozná a používa pojmy menej, viac, rovnako. Triedi predmety podľa tvaru. Pomenuje vysoký, vyšší, najvyšší; málo – menej – najmenej. Počíta a priradí počet prvkov do piatich. Spoznáva geometrický tvar trojuholník.
- **Päť- až šesťročné dieťa** rozumie pokynu „daj o jeden viac“, „daj o jeden menej“. Spozná, čo do skupiny predmetov nepatrí. Zoradí päť prvkov podľa veľkosti. Počíta a priradí počet prvkov do šiestich. Spoznáva geometrický tvar obdĺžnik.

Z akých aktivít môžete vyberať, aby ste dieťaťu umožnili spoznávať predmatematické pojmy?

✓ **Triedte predmety podľa farby.** Začnite s jednou alebo dvoma farbami. Namaľujte spolu s dieťaťom dve škatule, napríklad na červeno a na žltu. Zbierajte malé predmety týchto farieb a triedte ich do škatúl. Farby pomenúvajte slovom a posunkom (ak dieťa učíte aj posunky). Ak dieťa zvládne vytriediť dve farby, postupne pridávajte ďalšie.

Dievčatko triedi predmety rôznych farieb do misiek s vodou.

✓ **Triedte geometrické tvary.** Z kartónu môžete vystihnúť geometrické tvary – napríklad kruhy a štvorce. Vystrihnite rôzne veľkosti kruhov. Kruhy môžu mať rôznu farbu, aby dieťa pochopilo, že kruh môže byť veľký, malý, červený, zelený aj bodkovaný.

✓ **Zbierajte predmety, ktoré majú tvar kruhu, štvorca, trojuholníka, obdĺžnika.** Tvar kruhu majú hodinky, podložka pod kávu, nakreslené slniečko. Trojuholníkový tvar má pravítko, dopravná značka, nakreslená strecha.

✓ **Triedte cestoviny podľa ich tvaru na mašličky, rúročky a pásiky.**

✓ **Triedte predmety na „malé“ a „veľké“.** Pomôžete tak dieťaťu pochopiť, že veľké a malé môžu byť rôzne predmety.

✓ **Na prechádzke nazbierajte paličky rôznych dĺžok.** Doma ich potom uložte na zem.

Pohľadajte s dieťaťom najdlhšiu a najkratšiu paličku. Povedzte: to je dlhlhááá palička. To je krátka. Postupne usporiadajte paličky podľa ich dĺžky. Dieťaťu vo veku štyri až päť rokov, ktoré už zvládlo pojem krátky a dlhý, rozširujte slovnú zásobu aj o pojmy dlhší, najdlhší, kratší, najkratší.

✓ **Triedte predmety podľa rôznych kritérií:** na jednu kopu dajte oblečenie, na druhú hračky, na tretiu ovocie.

✓ **Vyberte zo skupiny predmetov tie, ktoré medzi ne nepatria:** medzi oblečenie nepatrí chlieb, medzi ovocie nepatria hračky, medzi zvieratká nepatrí lyžička.

✓ **Nazbierajte do jednej tašky veeeľa gaštanov a do druhej máááálo.** Nechajte dieťa, aby nieslo tašku, v ktorej je veľa gaštanov a v ktorej málo. Bude cítiť, čo je ťažké a čo ľahké.

✓ **Nechajte dieťa presýpať fazuľky, kamienky, guľôčky** (samozrejme, dbajte, aby ich dieťa neprehltlo). Nech do jednej nádoby nasype veeeľa fazuľiek, do druhej málo, do tretej nič. Podobne môže prelievať vodu. Aj vody v pohári môže byť veľa a málo.

✓ **Počítajte na prstoch predmety okolo seba.** Malé deti už vo veku dvoch rokov vnímajú počet predmetov. Spočítajte, koľko cukríkov dostane (jeden), koľko zemiakov mu ešte ostáva zjesť (dva), koľko gombíkov má na nohavičiach.

✓ **Počítajte, keď kráčate po schodoch.** Dieťa si hravou formou bude osvojovať poradie čísel v číselnom rade.

✓ **Vystrihnite si čísla z kartónu alebo vymodelujte ich z moduritu.** Namaľujte každé inou farbou, aby ste ich dieťaťu pomohli odlíšiť. V obchodoch dostať kúpiť rôzne puzzle, magnety v tvare čísel.

✓ **Zapojte aj sluch a pohyb:** napríklad ak dieťa už pozná čísla jeden, dva, skúste spolu: jedenkrát zatlieskať, dvakrát vyskočiť, jedenkrát udrieť na bubon, dvakrát zadupť.

✓ **Nakreslite na papier zavesený na stene vysoký a nízky strom.** Prirovnajte dieťa k jeho výške.

✓ **Striedajte pri navliekaní farby koráliky:** červená – žltá – červená – žltá – červená alebo červená – modrá – zelená, červená – modrá – zelená.

Bratia presýpajú fazuľky tak, aby ich mali v jednej nádobke veeeľa a v druhej máááálo.

B. Orientácia v čase a priestore

S tým, ako si dieťa osvojuje predmatematické pojmy, úzko súvisí aj to, že sa postupne učí orientovať v priestore a v čase. Učí sa orientovať v byte, v jeho blízkom okolí, postupne spoznáva širšie okolie domu. Vstupom do materskej školy sa učí postupne orientovať v nových priestoroch. Ako sa zdokonaľuje jeho reč, začína rozumieť pojmom, ktoré vyjadrujú, kde v priestore sa veci a ľudia nachádzajú. Postupne používa slová hore, dolu, predložky na, do, v. Tiež sa učí orientovať sa v čase, na začiatok len pojmy „teraz“, „potom“, postupne aj iné slová, ktorými pomenúvame časové súvislosti.

Deti s poruchou sluchu mávajú problémy s osvojovaním si a používaním pojmov súvisiacich najmä s priestorom. Dôvodov môže byť viacero:

1. Predložkám v spojení so slovom sa učíme rozumieť už v ranom veku, keď mnohé deti s poruchou sluchu nemajú pridelené načúvacie prístroje alebo nemajú dostatočne kvalitnú korekciu sluchu, ktorá by im umožňovala odlíšiť predložku od slova (vnímajú na stole ako nastole).
2. Predložky v slovenskom jazyku sú krátke, často zdanlivo spojené s podstatným menom a dieťa sa postupne učí, že majú informačnú hodnotu.
3. Môže ísť aj o problém s porozumením slov, keď dieťa predložku so slovom síce počuje, ale pre nedostatok skúseností ju nevie priradiť ku skutočnosti (dospelý napríklad povie: Maco je na stole, ale neukáže dieťaťu akciu, keď maca ukladá na stôl. Neukáže mu ani iný príklad: Maco je pod stolom, maco je hore.). Dieťa sa tak sústreďí na slová maco a stôl a predložke neprikladá význam.

Podobne je to s **orientáciou v čase**. Všetky malé deti si pojmy týkajúce sa orientácie v čase osvojujú pomaly. Dieťa v ranom a v predškolskom veku žije predovšetkým v prítomnosti. Ak mu povie, že babička príde o týždeň a Vianoce sú o dva mesiace, pravdepodobne nebude vedieť, o akom časovom úseku hovoríte. Dieťa sa učí rozlišovať deň a noc. Postupne mu hovoríme, koľkokrát sa vyspí, kým príde babička alebo Mikuláš. Až vo veku štyroch až piatich rokov sa začne orientovať v pojmoch vyjadrujúcich časové súvislosti.

Ak sa reč dieťaťa vyvíja výrazne oneskorene pre neskorú diagnostiku sluchovej poruchy a neskoré pridelenie načúvacích prístrojov/kochleárneho implantátu, je nutné venovať porozumeniu a používaniu predložiek vyjadrujúcich priestorové a časové vzťahy osobitnú pozornosť.

Ako sa u detí vyvíja schopnosť orientovať sa v čase a v priestore?

Trojročné dieťa zvyčajne rozlišuje pojmy hore a dolu. Postupne spoznáva, či je deň alebo noc – väčšinou podľa toho, či je svetlo alebo tma.

Medzi **tretím a štvrtým rokom** začína postupne používať predložky: **na** (na stôl, na lavicu), **do** (do domu, do škatule), **v** (v dome, v izbe). Spoznáva pojmy **vyššie a nižšie**.

Štvorročné dieťa rozumie pojmom **vpredu a vzadu**, päťročné používa predložky **pred, za, nad, pod, vedľa, medzi**. Rozlišuje, čo je **ďaleko** a čo **blízko**. V rade predmetov alebo ľudí ukáže, kto je **prvý** a kto **posledný**. Začína sa orientovať v čase, určí, ktoré činnosti zvyčajne robieva ráno, ktoré na obed a večer. Rozlišuje, čo sa udialo najprv a čo potom.

Päťročné dieťa by malo rozlíšiť pojmy **uprostred, prostredný, predposledný**. Určuje, čo je **hneď pred** a čo **hneď za** predmetom. Zoradí viac obrázkov vyjadrujúcich postupnosť deja. Postupne sa učí rozlišovať **pravú a ľavú** stranu.

Šesťročné dieťa už lepšie rozlišuje pojmy **pravá a ľavá**, rozumie, keď mu povieme: „Daj loptu na poličku vľavo, nakresli slniečko vpravo hore.“ Začína sa orientovať v dňoch v týždni, v pojmoch dnes, zajtra, včera.

Daj rúčky hore!

V súčasnosti sa čoraz viac stretávame s deťmi, ktorých porucha sluchu bola diagnostikovaná okolo jedného roka (aj skôr) a odvtedy nosia správne nastavené načúvacie prístroje, prípadne neskôr kochleárny implantát. Rodičia s nimi komunikujú primerane k ich sluchovému veku, používajú gramatiku slovenského jazyka (Tam vidím psa. Poď, pozrieme sa na psíka). U týchto detí pozorujeme, že predložkám vzťahujúcim sa k priestoru a času začínajú celkom prirodzene rozumieť a používať ich. Tým, že od raného veku boli vystavené prirodzenému jazyku, ich mozog sa naučil spracovať gramatiku slovenského jazyka a porozumieť jej.

Akými spôsobmi je možné zlepšovať orientáciu v čase a v priestore s dieťaťom s poruchou sluchu?

Deťom s poruchou sluchu môžeme pomôcť porozumieť priestorovým súvislostiam napríklad aj takto:

- ✓ Použite posunky alebo gestá, ktorými vyjadríte umiestnenie v priestore. Ukázať rukami, kde je **hore** a kde **dolu**, je jednoduché. Až keď dieťa rozumie pojmom v priestore, skúste sa ich učiť aj na papieri.
- ✓ Ukladajte hračky najprv na poličku, ktorá je **hore**, a potom na tú, ktorá je **dole**.
- ✓ **Pracujte s predmetmi v reálnom priestore**. Dávajte napríklad loptu na stôl, na stoličku, pod stôl. **Používajte** v bežnej komunikácii predložky vyjadrujúce, kde sa predmety nachádzajú: lopta je **na stole**, **na stoličke**, **pod posteľou**.
- ✓ **Vety nezjednodušujte. Používajte vety aj s predložkami**. Dieťa tak získa možnosť vnímať predložky v každodenných situáciách: Chlieb dáme na stôl. Nožík dáme do zásuvky. Bábiku uložíme na postieľku.
- ✓ **Hrajte sa hru na schovávačku**. Schovávajú hračky po byte: bábiku **na okno**, loptu **pod kuchynský stôl**, knižku **za dvere**. Potom ich spolu hľadajte a hovorte, kde ste ich našli.
- ✓ **Lepte na predmety nálepky**: nalepte ich na zem, pod stôl, vedľa posteľe. Svoju činnosť komentujte: „Nalepíme nálepku na stôl, na okno, pod posteľ.“

- ✓ **Zahrajte sa na Ťahal dedko repu:** ukážte, kto bol v rade **prvý**, kto **posledný**.
- ✓ **V rade na zmrzlinu** si ukazujte, kto je prvý, kto je za ním, kto stojí pred vami.
- ✓ Nezabúdajte, že dieťa musí slovám najprv **rozumieť**, až potom ich začne **používať**. Nečakajte, že dieťa bude predložky hneď používať.
- ✓ Už štvorročné dieťa upozorňujte na to, že má **pravú** a **ľavú** rúčku, **pravú** a **ľavú** nôžku.
- ✓ Ak chcete nacvičovať pojmy **pravá** a **ľavá**, môžete napríklad na pravú ruku dieťaťa zaviazat červenú stužku. Ľavú ruku nechajte bez stužky. Ak potom dieťaťu povieť: „Kde máš pravú ruku?“, automaticky zdvihne správnu ruku. Bude tiež vedieť, že tá neoznačená je ľavá.

Ak chcete dieťaťu pomôcť porozumieť časovým súvislostiam, môžete využiť niektorý z nasledujúcich nápadov:

- ✓ Dieťaťu pomôžete zorientovať sa v režime dňa, keď mu spravíte „režim dňa“. Pre veľmi malé dieťa to môžu byť predmety znázorňujúce denné činnosti – mliečko = prsník alebo fľaša, raňajky = lyžička, topánocky = ideme von, obed = väčšia lyžica, poobedňajší spánok = cumlík, poobedná hra = kocka atď.
- ✓ Staršie dieťa už môže mať denný režim znázornený obrázkami alebo napísaný slovami.
- ✓ Rovnakým spôsobom môžete dieťaťu ukázať, v akom poradí sa obliekajú jednotlivé časti oblečenia (nohavičky, tielko, pančušky, tričko...).
- ✓ Na veľký papier nakreslite kalendár, do ktorého budete zakresľovať hlavné udalosti dňa. Napríklad v pondelok ideme na ihrisko, v utorok k pani lekáre, v stredu príde na návštevu stará mama, vo štvrtok chodíme do materského centra a v piatok príde mobilná pedagogička.
- ✓ Znázorníte v kalendári dni, keď dieťa chodí do škôlky a keď nechodí. Na konci dňa vždy odškrtnite deň, ktorý sa už skončil.
- ✓ Večer sa v postielke môžete rozprávať o tom, čo ste zažili – teda čo už BOLO a čo sa stane zajtra, teda čo BUDE.

- ✓ Výbornou pomôckou je tiež **denník** (viac v časti Denník). Ak rodičia spolu s dieťaťom zaznamenávajú do denníka udalosti dní a umožnia mu pravidelne sa k denníku vracat', pomôžu mu lepšie sa orientovať v čase.

Čakáme na vlak.

Vo vlaku sme jedli a spali.

Bola tam krásna fontána.

A šli sme domov.

- ✓ Ďalšou možnosťou je **radenie obrázkov**, na ktorých sú znázornené udalosti. Dospelý spolu s dieťaťom zoraďuje obrázky, ktoré znázorňujú udalosti, ktoré sa stali „najprv“ a ktoré „potom“. Dieťa sa takto postupne učí zoradiť čoraz viac obrázkov (ráno vstávam, raňajkujem, umývam sa, obliekam sa, idem do škôlky...).

Spím a vstávam.

Jem raňajky.

Umývam si zúbky.

C. Zrakové vnímanie

Rozvoj zrakového vnímania je rovnako dôležitý pre predškolskú prípravu všetkých detí. Zrakové vnímanie je pre osoby s poruchou sluchu veľmi dôležité. Pre zníženú schopnosť v oblasti počutia sa ľudia s poruchou sluchu zvyknú opierať v oveľa väčšej miere o zrakové vnímanie. Nepočujúce deti zrakom nadviažu očný kontakt, sledujú dianie v okolí a postupne sa učia odzerať. Odzieraním im v živote výrazne uľahčuje komunikáciu s okolím.

Zrakové vnímanie mnohých detí s poruchou sluchu sa vyvíja podobne ako u počujúcich. Nenápadne sledujte, či je zrakové vnímanie dieťaťa rozvinuté primerane jeho veku. Ak vaše dieťa v tejto oblasti nezaostáva, nie je dôvod, aby ste jej venovali zvýšenú pozornosť a vyvíjali na dieťa tlak. Ak nie, úlohy zamerané na zrakové vnímanie zaradujte celkom prirodzene, využívajte detské časopisy a knihy. V detských časopisoch (napr. Macko Pusík, Adamko, Včielka) nájdete množstvo zaujímavých úloh pre deti predškolského veku.

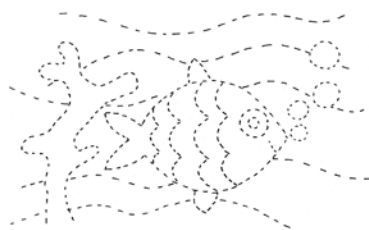
Ako sa vyvíja zrakové vnímanie u detí?

Dieťa vo veku do troch rokov sa naučí priradiť predmet k obrázku, fotografii. Nájde rovnaký predmet a rovnaký obrázok.

Dieťa vo veku troch až štyroch rokov by malo triediť základné farby, na požiadanie ukázať správnu farbu. Malo by odlišiť výrazne odlišný prvok v rade predmetov (napríklad loptu medzi kockami) a poskladať obrázok z dvoch až štyroch častí.

Vo veku štyroch až piatich rokov dieťa pomenuje základné farby (žltá, červená, modrá, biela, zelená, čierna). Vyhľadá známy objekt na pozadí, odlíši dva prekryvajúce sa obrázky. Poskladá obrázok z viacerých častí. Pamätá si tri predmety, povie, ktorý z nich chýba.

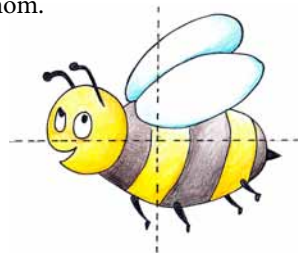
Päťročné dieťa priradí odtiene farieb. Odliší obrázok v rade obrázkov odlišujúci sa detailom. Nájde dvojice obrázkov a označí nerovnaké dvojice obrázkov. Pamätá si tri zo šiestich obrázkov.

Predškolak vo veku šiestich rokov vyhľadá tvar na pozadí, nájde dva rovnaké obrázky v rade. Vyhľadá rovnaké a odlišné obrázky, ktoré sa líšia vertikálnou polohou. Doplní chýbajúce časti obrázka.

Akým spôsobom môžete prirodzene rozvíjať zrakové vnímanie dieťaťa?

Vo veku jeden až tri roky:

- ✓ Hľadajte rovnaké predmety – tvorte dvojice rovnakých hračiek (autíčka, loptičky, dvojice zvieratiek).
- ✓ Hľadajte predmety rovnakej farby.
- ✓ Priradujte predmety k fotografiám, obrázkom, piktogramom.
- ✓ Hľadajte rovnaké obrázky – jednoduché pexeso (dva až šesť párov kartičiek).
- ✓ Skladajte obrázky z častí – obrázok rozstrihnite na dve až štyri časti.
- ✓ Schovajte pred dieťaťom pod deku jeden predmet a po chvíli ho požiadajte, aby povedalo (ukázalo), čo je tam schované.

Vo veku tri až štyri roky:

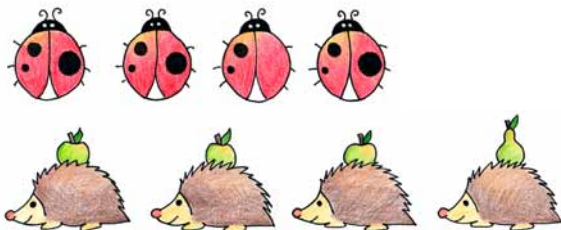
- ✓ Priradujte obrázky k tieňom a naopak.
- ✓ Skladajte obrázky z častí – obrázok rozstrihnite na štyri, šesť a viac častí.
- ✓ Hľadajte v rade **predmetov**, ktorý je výrazne iný (medzi lopty nepatrí kocka).
- ✓ Hľadajte v rade **obrázkov**, ktorý je výrazne iný (medzi kruhy nepatrí trojuholník).

- ✓ Ukážte dieťaťu tri predmety. Požiadajte ho, aby zatvorilo oči, vtedy schovajte jeden z predmetov. Požiadajte dieťa, aby uhádlo, ktorý predmet zmizol.

Vo veku štyri až päť rokov:

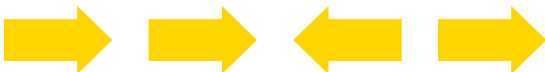
- ✓ Hľadajte v rade obrázkov, ktorý je odlišný detailom.

- ✓ Skladajte puzzle primerané veku dieťaťa (z ôsmich až dvanástich častí).
- ✓ Rozvíjajte aj zrakovú pamäť: položte vedľa seba tri predmety, zakryte ich pohárikmi. Postupne hľadajte, čo je kde ukryté.
- ✓ Položte na zem tri až päť zvieratiek. Pomenujte ich spolu s dieťaťom slovom alebo posunkom. Zakryte ich veľkou šatkou. Úlohou dieťaťa je vymenovať, aké zvieratká sú schované pod šatkou.
- ✓ Prezerajte si spolu s dieťaťom jednoduchý obrázok. Komentujte všetko, čo vidíte. Požiadajte dieťa, aby povedalo, čo videlo na obrázku.

Vo veku päť až šesť rokov:

- ✓ Hľadajte v rade obrázkov, ktorý je odlišný pravo-ľavým smerovaním.

- ✓ Prezerajte si spolu s dieťaťom obrázok. Komentujte všetko, čo vidíte. Obrázok schovajte a dajte dieťaťu niekoľko otázok. Napríklad: Bol na obrázku pes? Koľko detí bolo na obrázku? Boli na oblohe oblaky? Akej farby bola strecha domu?
- ✓ Hľadajte v rade obrázkov dva rovnaké.
- ✓ Nájdite rozdiely medzi dvoma obrázkami.

- ✓ Spoznávajúte prekryté obrázky alebo obrázky schované v pozadí.
- ✓ Triedte predmety na základe ich tvaru: tvar kruhu majú hodiny, nakreslené slniečko, koleso na bicykli, tvar trojuholníka má strecha na dome, pravítko.
- ✓ Triedte predmety na základe viacerých kritérií: všetky žlté trojuholníky, všetky malé modré kruhy.
- ✓ Triedte písmená a číslice. Hľadajte rozdiely medzi písmenami.
- ✓ Navliekajte koráliky v poradí, na ktorom sa dohodnete, napríklad: žltá – modrá – červená – žltá – modrá – červená.

Obrázok znázorňuje dva prekryvajúce sa obrázky. Dieťa má pomenovať alebo nakresliť oba obrázky, ktoré vidí.

D. Hmatové vnímanie, zmysly

Vnímanie detí v predškolskom veku je výsledkom súhry všetkých zmyslov. Deti veľmi potrebujú, aby to, čo spoznávajú, mohli vidieť, počuť, ohmatať si, ovoňať, dokonca aj ochutnať. Čím viac zmyslov pri spoznávaní sveta zapoja, tým lepšie si nový podnet zapamätajú. Súčasne si osvojujú pojmy, ktoré sa na označenie vlastností používajú – či už v slovách alebo v posunkoch.

Nechajte dieťa vyskúšať si hmatom:

Aká **drsna** je podložka do vane, aká **hladká** je vaša šatka z hodvábu.

Aký **ťažký** je kameň a aké **ľahké** je pierko.

Aký **vrúbkovaný** papier ste kúpili a aké je chytiť si kamienky v taške.

Aká **ľadová** je voda v horskom potoku, aký **teplý** je čajík v pohári.

Akú majú rôzne materiály (drevo, kov, zrkadlo, látka) **rôznu teplotu**.

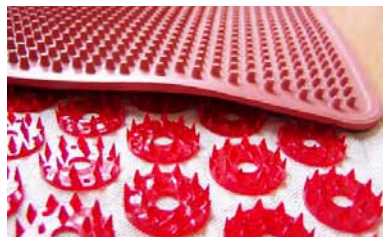
Ako **silno** musíte zatlačiť, aby ste pohli veľkým kameňom.

Zahrajte si hmatové pexeso – nastrihajte rôzne látky na štvorce a skúšajte poslepiačky nájsť ich dvojice.

Čo je to? Zahrajte si hmatové hádanky. Zakryte si oči a skúšajte spoznávať predmety len hmatom. Dieťaťu najprv vyberte niekoľko veľmi

známych predmetov – loptu, kocku, bábiku. Podajte mu do ruky predmet a nechajte ho hádať, čo drží. Staršiemu dieťaťu môžete podávať aj komplikovanejšie predmety: auto, zvieratká, perá, predmety, ktoré doma používate.

Z čoho je to? V predškolskom roku už môžete od dieťaťa očakávať, že uhádne aj, z čoho je predmet vyrobený – z dreva, zo skla.

Ako to chutí? Ako to vonia?

Deti milujú hry s chuťami a vôňami. Nechajte svoje dieťa ochutnávať a ovoniávať (samozrejme, len bezpečné a zdravé veci). Bude to stimulovať jeho zmysly a rozvíjať jeho pozornosť.

Aj dieťa s poruchou sluchu potrebuje veci naozaj ochutnať a ovoňať, aby pochopilo, čo to znamená, keď povieme, že ocot je kyslý, cukor sladký, škoricica vonia a stará ryba smrdí.

Mamka dieťaťu ukazuje, že voda v nádobe je studená.

Zahrajte sa:

Je to sladké alebo kyslé?

Čo smrdí a čo vonia? Dávajte dieťaťu ovoniávať rôzne vône, nechajte ho samo rozhodnúť, či mu veci voňajú alebo smrdia.

Ktorá chuť alebo vôňa patrí k čomu? Priradujte chute a vône k pochutinám.

E. Motorika

Písať o rozvoji motoriky detí s poruchou sluchu sa môže zdať na prvý pohľad zbytočné: „*porucha sluchu predsa spôsobuje, že dieťa horšie počuje, pohybovať sa vie podobne ako jeho rovesníci*“. **Prečo je teda také dôležité rozvíjať motoriku detí s poruchou sluchu?**

Pretože rozvoj motoriky u všetkých detí **úzko súvisí s rozvojom myslenia a reči**. Pohyb je v prvých rokoch života dieťaťa doslova motorom pre vývin mozgu dieťaťa. Už malé bábätko tým, že sa pohybuje, získava nové možnosti spoznávať svet, komunikuje s okolím a tým sa denne učí. Tým, že dieťa rastie, jeho pohyby sa každodenným „tréningom“ spresňujú a postupne dokáže veľké veci: skákať na jednej nohe, chodiť dozadu, nakresliť postavu, navliekať koráliky.

Pretože sluch je **motivátor k pohybu a objavovaniu**. Počujúce dieťa, ktoré počuje nové zvuky, sa ich vyberie objavovať. Dieťa s ťažkou poruchou sluchu, ktorému chýbajú zaujímavé zvukové podnety, má menej príležitostí na spontánny pohyb.

Pretože viaceré štúdie zaoberajúce sa vplyvom poruchy sluchu na vývin motorických schopností dokázali, že deti s poruchou sluchu majú častejšie ako ich počujúci rovesníci problémy s rovnováhou, s koordináciou pohybov ruky a oka, pri chytaní lopty, kopaní, skákaní, zaostávajú vo vývine hrubej motoriky za svojimi rovesníkmi. Odborníci vysvetľujú tento rozdiel vo vývine nepočujúcich a počujúcich detí viacerými zdôvodneniami:

- a) **porucha zasiahla nielen oblasť sluchového orgánu, ale aj oblasť rovnovážneho orgánu**. Vo vnútornom uchu sú uložené dva orgány: vlastný sluchový orgán a rovnovážny orgán, ktorý zohráva významnú úlohu pri udržiavaní rovnováhy tela. Niektoré poruchy sluchu sa vzťahujú práve k narušeniu oboch základných funkcií vnútorného ucha,
- b) **depriváciou v oblasti sluchu** – strata alebo obmedzenie funkcie ktoréhokoľvek zmyslu (sluch, zrak, čuch, hmat, chuť) **má negatívny vplyv na súhrn, fungovanie celého organizmu** – takzvanú senzomotorickú koordináciu. Sluch napomáha dieťaťu udržiavať rovnováhu, orientovať sa v okolí svete,
- c) **menším sebavedomím detí** s poruchou sluchu a tiež tým, že mnohí rodičia detí s poruchou sluchu **v snahe ochrániť ich** viac obmedzujú a menej umožňujú pohybové aktivity a objavovanie širšieho prostredia,
- d) ak bola porucha sluchu diagnostikovaná v neskoršom veku dieťaťa, môže spolu s vývinom reči a komunikácie zaostávať aj vývin **oromotoriky**, to znamená, že dieťa má problémy s koordináciou pohybov úst pri hovorení. Dieťa si nevie pohyby pomenovať, preto má problémy s rýchlym vybavením si pohybu a jeho vykonaním.

Mnohí odborníci sa zhodujú na tom, že je potrebné od raného veku podporovať motorický vývin detí s poruchou sluchu. Stimulácia funkcie rovnovážneho orgánu môže dokonca pomôcť dosiahnuť lepšie výsledky v rehabilitácii sluchu.

Je potrebné upozorniť na fakt, že mnohé deti s poruchou sluchu nezaostávajú v oblasti motoriky za svojimi počujúcimi rovesníkmi. V takomto prípade ponúkajte dieťaťu bežné pohybové aktivity: pobyt vonku, na ihrisku, kolobežkovanie, bicyklovanie. Nebráňte dieťaťu v pohybe len preto, že slabšie počuje. S načúvacími prístrojmi alebo s kochleárnymi implantátmi bude dieťa reagovať na váš hlas aj vo vonkajšom prostredí, na zlepšenie počutia vo vonkajšom prostredí, napríklad pri bicyklovaní, môžete využiť rôzne FM systémy.

Čo je to teda motorika a čo všetko ju tvorí?

Motoriku delíme na viaceré zložky:

- **Hrubá motorika** – predstavuje pohyby celého tela, veľkých svalových skupín. Je dôležité, aby pohyby celého tela boli koordinované, aby dieťa správne držalo svoje telo a vedelo ho ovládať. Ide o lozenie, plazenie, chôdzu, beh, šplhanie, skákanie, točenie, balansovanie.
- **Jemná motorika** – predstavuje jemnejšie pohyby: prstov, rúk, svalov rúk a pohyby artikulačných orgánov. Zahŕňa:
 - oromotoriku – pohyby artikulačných orgánov pri rozprávaní,
 - mimiku – pohyby svalov tváre,
 - vizuomotoriku – zladenie pohybov rúk a toho, čo vidíme,
 - grafomotoriku – pohyby týkajúce sa kreslenia a písania.

Ako sa vyvíja hrubá motorika dieťaťa v predškolskom veku?

Troj- až štvorročné dieťa zvládne plynulú chôdzu, malo by chvíľu bežať k určenému cieľu, počas chôdze a behu by sa malo vyhýbať prekážkam. Malo by zvládnuť aj plazenie popod nízke prekážky, preliezanie cez nízke prekážky, chôdzu po šikmej ploche, výskok na dvoch nohách, hádzanie a kotúľanie lopty určeným smerom.

Štvor- až päťročné dieťa chodí vyrovnané a plynule, so správnymi pohybmi rúk. Malo by zvládnuť chodiť po schodoch samostatne aj bez držania, počas chôdze striedať nohy. Dieťa by malo zvládnuť chôdzu po špičkách, poskoky v podrepe, vydržať stať chvíľu na jednej nohe. Zvládne plazenie sa po brušku (napríklad cez tunel) a chôdzu po vyvýšenej rovine (po lavičke, po obrubníku).

Päť- až šesťročné dieťa by malo zvládnuť všetko, čo je uvedené v predchádzajúcich bodoch, navyše by malo zvládnuť chôdzu a beh vo dvojici, v zástupe, v kruhu. Malo by vedieť striedať beh a chôdzu podľa rytmu, ktorý počuje. Zvládne hádzať a chytať loptu. Šesťročné dieťa by malo vedieť spraviť kotúľ vpred, rôzne výskoky a skoky do diaľky aj cez nižšie prekážky. Liezť po šikmej lavičke, vyliezť na preliezku (rebrík, schody), spraviť lastovičku.

Ako môžete podporovať rozvoj hrubej motoriky v predškolskom veku dieťaťa?

Napríklad tým, že:

- od raného veku ho necháte pohybovať sa a podporíte ho v plazení, lození, štvornožkovaní, samozrejme, pod vašim dozorom a v bezpečí. Tieto cvičenia prepájajú hemisféry,
- umožníte mu behať, skákať, loziť na veku primeraných preliezkach, šplhadičkách,
- umožníte mu balansovať – hojdať sa, pohupovať, chodiť po kladkách, obrubníkoch, stienkach,
- budete ho učiť kráčať dozadu alebo poslepiačky,
- naučíte ho stáť na jednej nohe a skákať na nej,
- naučíte ho skákať na oboch nohách ako natáhovací panák,
- naučíte ho jazdiť na kolobežke, odrážadle a na bicykli,
- umožníte mu skákať cez nízke predmety, mláky, na kamene v rieke, cez švihadlo,
- umožníte mu plaziť sa cez rôzne tunely, rúry,
- umožníte mu točiť sa na kolotočoch, točniciach, robiť kotrmelce,
- budete ho učiť napodobňovať pohyby – rúčky hore, rúčky dole, vyskočíme, zatočíme sa,
- budete spolu hádzať loptu do koša na bielizeň, do vedra, do rôznych otvorov,
- budete ho učiť chytať hodenú loptu.

Cvičenia podporujúce vnímanie vlastného tela a na zlepšovanie rovnováhy:

Nasledujúce cvičenia pomôžu vášmu dieťaťu lepšie spoznať svoje telo, čo priaznivo vplýva na vývin vestibulárneho aparátu. **Cvičenia na zlepšovanie rovnováhy môžu podľa odborníkov zlepšiť celkový výsledok sluchovej výchovy sluchu!**

- Hojdajte sa spolu s dieťaťom alebo hojdajte dieťa na hojdačke.
- Učte dieťa pomenovať a ukázať časti jeho tela (ak to do veku troch rokov ešte nevie).
- Dieťa môže ležať na zemi, môžete obkresliť jeho telo a ono, naopak, môže obkresľovať vaše telo.

Chôdza po kladine, po stopách, hádzanie na cieľ – to všetko pomáha dieťaťu učiť sa ovládať svoje telo.

- Ležiacemu staršiemu dieťaťu prikladajte na telo kamienky. Jeho úlohou je chytiť si ich raz jednou rukou a raz druhou. Obmenou hry môže byť, že si ich dieťa bude dávať dole z tela raz jednou, raz druhou rukou.
- Poproste dieťa, aby zatvorilo oči. Potom sa dotknite niektorej časti jeho tela. Úlohou dieťaťa je pomenovať časť tela, ktorej ste sa dotkli, alebo sa jej dotknúť po vás.
- Poproste dieťa, aby sa točilo okolo vlastnej osi. Po niekoľkých otočkách mu povedzte, aby zastavilo a so zatvorenými očami zostalo stáť.
- Poproste dieťa, aby chvíľu stálo vzpriamene so zatvorenými očami. Stojte za ním, aby ste ho zachytili, keby náhodou padalo.
- Behajte s dieťaťom po priestore rovnako ako vtáčky. Napodobňujte mávanie krídlami. Po chvíli zastavte a chvíľu stojte na jednom mieste. Potom môžete lietať ďalej.
- Skúšajte stáť na jednej nohe ako bocian alebo spraviť lastovičku.

Cvičenia podporujúce zapojenie sluchu pri cvičeniach zameraných na vnímanie svojho tela a okolia:

- Posadte dieťa na malú stoličku. Poproste ho, aby zatvorilo oči. Hudobným nástrojom zahrajte na pravej alebo na ľavej strane dieťaťa. Úlohou dieťaťa je ukázať, z ktorej strany počulo zvuk.
- Podobne sa môžete hrať na mačku a myš. V hračkárstve alebo v potrebách pre zvieratá je možné kúpiť ňaťahovaciu myš, ktorá vydáva smiešne zvuky. Poproste dieťa, aby zatvorilo oči. Myš natiahnite v jeho blízkosti a pozorujte, či dieťa pôjde za myškou správnym smerom.
- Ak máte doma látkový stan pre deti, skúste si zahrať hru na hľadanie zvuku: dieťa (alebo aj vy spolu s dieťaťom) sa schováte do stanu. Nieкого ďalšieho poproste, aby hral na hudobných nástrojoch alebo vydával rôzne zvuky na rôznych stranách stanu. Úlohou dieťaťa je určiť smer, z ktorého zvuk prichádza: ukázať, pozrieť sa.
- Podobne sa môžete hrať s látkovým tunelom: dieťa je v tuneli, a keď počuje zvuk, má sa vydať tým smerom, z ktorého počulo zaznieť zvuk.
- Hrajte sa na zvieratká, napodobňujte ich pohyby: žabka skáče, bocian kráča veľkými krokmi, vrabček skáče na oboch nohách, had sa plazí, pes chodí po štyroch, mačka prehýba chrbátik.
- Hrajte sa na lietadlo – upažte ruky, na komín – ruky vzpažte hore, na zombie – ruky dajte pred seba.

Ako sa vyvíja jemná motorika a grafomotorika dieťaťa v predškolskom veku?

Dieťa vo veku troch až štyroch rokov sa rado hrá s drobným materiálom, s plastelínou, s pieskom. Rado presýpa piesok, prelieva vodu. Stavia veže do výšky aj do dĺžky (vlak). Z plastelíny vykrajuje formičkou tvary, vyvalká valček, skúša plastelínu hnieť, uštipovať z nej, vyťahovať. Dieťa už môže maľovať štetcom, vyplňovať plochy medzi čiarami (prvé vyfarbovanie).

Spontánne kreslí po papieri, svoje kresby sa snaží pomenovať: „to je slnko“, „to je mama“, aj keď podoba ešte nemusí byť zjavná. Postupne sa učí nakresliť na „tvár“ oči, nos, ústa. Medzi tretím a štvrtým rokom života dieťa kreslí hlavonožcov (postava má hlavu, ruky a nohy).

Dieťa vo veku štyroch až piatich rokov zvláda predošlé činnosti s väčšou istotou. Modeluje podľa predlohy, stavia zložitejšie konštrukčné stavby z kociek. Skúša kresliť na papier svoje predstavy. Rozvíja vnímanie pre proporcie. Dokáže zakresliť menší tvar do väčšieho, oči na tvár a gombíky na košeľu. Pri kresbe postavy znázorňuje viaceré časti: hlavu, oči, trup, nohy, ruky, ústa, nos. Dieťa začína rozlišovať hlavu a trup, okolo piateho roku už kreslí aj krk. Nohy a ruky kreslí ako paličky – jednou čiarou. Niektoré deti v tomto veku kreslia postavám už aj prsty, vlasy, uši, pupok a podobne.

Deti vo veku piatich až šiestich rokov by už mali svoju motoriku zvládať na veľmi dobrej úrovni. Z plastelíny modelujú zložitejšie námety – postavy ľudí, zvierat. Zo stavebníc stavajú zložité stavby podľa návodu aj podľa svojej fantázie. Mali by už vedieť samostatne strihať a lepiť. Vyfarbovanie maľovaniek by už malo byť istejšie, menej prekračujúce vyznačené hranice. Dieťa by malo kresliť súvislou čiarou, bez krčovitosti v pohybe. Malo by vedieť správne držať ceruzu alebo pastelku. V tomto veku už väčšina detí dokáže nakresliť postavu človeka kompletne. Nakreslený človek má všetky končatiny i detaily na správnom mieste. Na hlave sú už zvyčajne nakreslené vlasy.

Ako môžete podporovať rozvoj jemnej motoriky dieťaťa?

Od raného veku mu umožnite skúmať svet rukami (rôzne hrkálky, detské manipulačné hračky).

Umožnite dieťaťu manipulovať s drobným materiálom pod vaším dozorom (šošovica, fazuľa, piesok). Presypajte, ukladajte, vytvárajte obrázky.

Umožnite mu otvárať škatule, nádoby s vrchnáčikmi.

Trhajte, krčte papier, vytvárajte z neho „snehové gule“.

Umožnite mu stavať veže z kociek, hrať sa s legom alebo s inými stavebnicami.

Nechajte dieťa hrať sa s cestom, plastelínou, hlinou. Mieste, odtŕhajte, valkajte, krájajte, tvorte guľôčky, šúľajte valčeky.

Nechajte ho hľadať v piesku alebo v šošovici ukryté malé predmety.

Nechajte dieťa pomáhať vám pri varení – miešať, krájať, pučiť, natierať chlieb maslom.

Vo veku päť až šesť rokov už dieťa zvládne prácu s nožnicami. Na začiatok môže obstrihávať rohy papiera, potom skúsiť strihať po hrubej vyznačenej čiare.

Ako podporovať koordináciu činnosti ruky a oka – vizuomotoriku?

Hrajte sa „na dážď“, „na padajúce listy“, hru „na klavír“, „na pavúčika“. Znázorňujte pohybmi rúk, ako padá dážď, ako hráte na hudobnom nástroji, ako chrobáček beží po zemi.

„Slniečko“ – spájajte a rozťahujte prsty na rukách.

„Kamaráti“ – spájajte rovnaké prsty pravej a ľavej ruky – malíček k malíčku, prstenník k prstenníku.

„Ahoj“ – spájajte palec ruky postupne s každým prstom – s ukazovákom, s prostredníkom, s prstenníkom, s malíčkom.

„Okuliare“ – spojte palce s ukazovákmi na oboch rukách, priložte si vytvorené okuliare k očiam.

Znázorňujte prstami na rukách rôzne zvieratká: kozu, zajačika, korytnačku, pavúka.

Napodobňujte činnosti pri upratovaní a varení: miešanie, valkanie, pranie, žmýkanie bielizne.

Priložte dlane k sebe a vytvorte miskú, spojte špičky prstov a vytvorte striešku, znázornite let vtáka.

Krúžte ukazovákmi na oboch prstoch smerom od seba, k sebe, skúste písať osmičky.

Chyťte oboma rukami pastelku tak, aby sa ruky neprekrývali, a skúste kresliť osmičku.

Ako rozvíjať grafomotoriku – kreslenie a písanie?

Už malé deti okolo jedného roka prejavujú živý záujem o kreslenie. Fascinujú ich zvláštne podlhovasté predmety, ktorými sa dá nechať čiara na papieri, ale aj na stene, dverách, na podlahe. Podporujte záujem dieťaťa o kreslenie a maľovanie, ale usmernite jeho snahy správnym smerom.

Rozvoj grafomotoriky sa začína oveľa skôr pred nakreslením prvej čiary.

Dieťa rozotiera penu po vani, hrá sa s pieskom, paličkou ťahá čiarku v snehu, tľie kladivkom po klinčeku, vtlačá fazuľky do plastelíny – to všetko podporuje vývin grafomotoriky. Kreslenie a maľovanie je zábava, ktorá rozvíja vaše dieťa a mnohokrát pomôže pekne prežiť škaredé dni alebo dni, keď je dieťa choré.

Kde kresliť? Samozrejme, kresliť môžete takmer všade:

- **Doma.** Na papier, do krupice, do cesta, prstom na zamrznuté okno.
- **Vonku.** Na chodník, do piesku, do snehu.
- Vo vlaku, v autobuse, na výlete, na dovolenke.

Naše tipy: na čo kresliť?

Na papier. Najprv na veľký. Malé deti určite potrebujú na kreslenie väčšiu plochu. Odporúčame zvoliť veľké plochy papiera – najlepšie formáty A3 a väčšie. Čím väčší papier zvolíte, tým je menšia pravdepodobnosť, že dieťa bude písať po iných plochách. **Postupne papier zmenšujte.**

Dôležité je aj umiestnenie kresliacej plochy. Malé deti kreslia na steny z jednoduchého dôvodu: zvislá plocha viac vyhovuje ich motorike. Pohyb pri kreslení vychádza najprv z ramenného kĺbu, až neskôr sa naučia ovládať svoju rúčku tak, že bez problémov kreslia na papier položený na stole. Prilepte papier na stenu a ukážte dieťaťu, že naň môže kresliť.

Do vzduchu. Jeden z momentov, ktorý si mnohí dospelí pamätajú z detstva, je, keď pani učiteľka povedala „a teraz budeme písať písmenko do vzduchu“. Zážitok z vpišovania obrovských tvarov rukou do vzduchu pomôže dieťaťu zapamätať si, akým spôsobom sa kreslí.

Do piesku, do krupice, do šošovice. Vyskúšajte si sami, aké úžasné je ponoriť prst do týchto materiálov. Vášmu dieťaťu umožnia zažiť senzorický zážitok z kreslenia. Krupicu alebo piesok nasypť napríklad do prázdnej škatule od bonboniery alebo do hlbšej škatule.

Na zrkadlo. Vyrobté z mydla malé množstvo peny a naneste ho na zrkadlo. Radosť dieťaťa bude zaručená!

Na chrbát, na časti tela. Kreslenie na telo je príjemné a pôsobí ako masáž. Dieťa sa učí predstaviť si pohyb, ktorý je kreslený na jeho chrbát, a uhádnuť, čo to môže byť.

Čím kresliť a maľovať?

V súčasnej dobe nájdete v papiernictvách množstvo písacích potrieb vhodných pre raný a predškolský vek detí:

Prstové farby potešia každé dieťa (hoci upratovania po nich je neúrekom). Dieťa má zážitok z toho, že vlastnými prstami cíti, ako ťahá čiarku, robí bodky.

Štetky na holenie. V drogériách ešte kúpate za skvelú cenu štetky na holenie. Sú skvelé na prvé experimentovanie s vodovými alebo temperovými farbami.

Ruky. Ak kreslíte do piesku, múky, krupice, penou, úplne postačia vaše prsty alebo celé ruky, aby ste mali skvelý zážitok.

Rôzne špongie. Rozstrihajte obyčajnú špongiu na riad a získate skvelú pomôcku, ktorou môžete rozotierať farby alebo penu.

Pastelky, voskové pastelky. Najvhodnejšie pastelky pre menšie deti by mali byť hrubšie a mali by mať trojuholníkový profil. Tento tvar pasteliek bude dieťa nabádať na to, aby písaciu potrebu držalo správne.

Štetce. Obyčajné, hrubé, maliarske, deti bavia všetko, čo zanecháva stopu!

Jedenapolročné dieťa vytvára obrázok pomocou prstových farieb.

Ako zlepšovať grafomotoriku dieťaťa?

Čmárajte. S malým dieťaťom môžete najprv po papieri čmárať. Postupne ho skúste naviesť, aby napodobňovalo pohyby, ktoré pri kreslení vykonávate vy – špirály, čiary z jedného konca papiera na druhý.

Vyfarbujte. Prvá maľovanka pre malé dieťa nemusí byť náročná – stačí veľký kruh. Dieťaťu ukážte, že vyfarbovať budete len vnútri, za čiaru nepôjdete. Môžete vystriedať rôzne farby, aby činnosť dieťa dlhšie zaujímala. Päť- až šesťročným deťom už môžete dávať vyfarbovať náročnejšie maľovanky – najlepšie podľa záujmu dieťaťa (oblúbená rozprávková postavička, zvieratko...).

Chodte po cestičke. Na papier nakreslite cestu – najprv väčšej hrúbky. Dieťa môže po nej najprv chodiť s naozajstným autíčkom. Potom už bude autíčkom pastelka alebo ceruza. Cestičky postupne zužujte. Cestičky môžu mať rôzny tvar – najprv ich spravte rovné, potom ich tvar môžete rôzne zaobľovať a komplikovať.

- **Krúžte okolo.** Nakreslite kvietok a spolu s dieťaťom krúžte okolo neho ako včielka. Nakreslite hrniec a krúžte v ňom, akoby ste varili polievku.
- **Obchádzajte.** Na papier môžete prilepiť vrchnáčky od PET fliaš a vytvoriť tak pre-kážky. Úlohou kresliaceho je obchádzať vlnovkou vrchnáčky.
- **Obkresľujte.** Zdatnému kresliarovi môžete nakresliť ceruzou tvary a jeho úlohou bude ich po čiare obkresliť. Začnite jednoduchými tvarmi – kruh, polmesiac, postupne pridávajte na náročnosti. Ak dieťa ešte nevie obkresliť čiaru, môžete na papier nalepiť napríklad špagát, dať ho zalaminovať alebo vystrihnúť tvar z brúsneho papiera a dieťa bude obkresľovať prstom po nich.
- **Kreslite postavu.** Postupne učte dieťa nakresliť človeka. Samozrejme, najprv bude kresliť hlavonožca, postupne budú detaily na jeho kresbe pribúdať. Povzbudzujte ho v jeho pokusoch a za každú kresbu ho pochoďte!
- **Dokresľujte obrázky.** Nakreslite dieťaťu polovicu kvietka alebo stromu a jeho úlohou bude dokresliť tú druhú. Nalepte vystihnutú hlavu človeka z novín a dieťa bude dokresľovať jeho telo.
- **Podporte snahu dieťaťa písať písmená a čísla.** Napište mu vzor a dieťa sa bude snažiť napodobniť tvar písmenka. Naučte ho písať jeho meno, každé dieťa nesmierne motivuje, keď sa vie podpísať.
- **Vystavujte!** Nezabudnite výtvary dieťaťa náležite oceniť a vystaviť ich. Naplní ho to hrdosťou ako naozajstného maliara ☺.

Ako môžete zlepšovať schopnosť dieťaťa ovládať hovoridlá (oromotoriku)?

- Precvičujte pohyblivosť jazyka: vyplazujte jazyk, olizujte si pery, skúšajte pohyby jazyka v ústach.
- Precvičujte pohyblivosť pier: posielajte pusinky, napodobňujte pohyby pier ako rybičky, striedajte úsmev a zamračenie.
- Pohybujte celou čelustou: žujte, otvárajte a zatvárajte ústa, pohybujte hornou čelustou opačným smerom ako spodnou.
- Nacvičujte dýchanie: fúkajte do vaty, papierika, používajte bublifuk, sfúknite sviečku. Nadýchnite sa nosom a pomaly vyfukujte ústami alebo nahlas volajte nejakú hlásku: AAAA, UUUU, OOOO.
- Napodobňujte zvuky zvierat: MUUUU, MEEEE, IIIII, SSSSSS.
- Napodobňujte grimasy, rôzne výrazy tváre: úsmev, hnev, prekvapenie.

F. Sebaobsluha

je oblasť vývinu dieťaťa, v ktorej sa dieťa učí to najdôležitejšie v jeho živote: postarať sa samo o seba. Iste budete súhlasiť, že všetky vedomosti sveta by boli človeku nanič, keby sa nevedel obliecť, umyť, pripraviť si jedlo. Táto dôležitá schopnosť úzko súvisí s vývinom motoriky, pretože dieťa musí dobre ovládať pohyby svojich rúk, celého tela, aby sa mohlo samo obliekať, zapínať gombíky, použiť WC.

Sebaobsluha je však niečo „navyš“, pretože súvisí s prirodzenou potrebou dieťaťa osamostatňovať sa od rodičov. Dieťa sa chce o seba postarať, zvládnuť všetko „ja sám!“. Zo začiatku je to náročné: dieťa počas jedenia zašpiní nielen seba, ale aj celú kuchyňu, po upratovaní je neporiadok väčší ako predtým, z viacerých kvetov tečie voda, no dieťa sa tieto zručnosti nemá ako inak naučiť, len každodenným experimentovaním.

Čo mu môže pomôcť? **Váš vzor.** Ak vás dieťa uvidí, ako utierate prach, ako si odkladáte veci, ako zametáte, ako po použití WC spláchnete. Deti sa učia najmä pozorovaním činnosti dospelých. Vedia odpozorovať takmer presne činnosti rodičov a potom ich aj s odstupom niekoľkých dní zopakovať.

Rodičia detí s poruchou sluchu často v snahe deti „chrániť“ pred povinnosťami robia mnoho vecí za ne. Sebaobsluha je však jednou z dôležitých oblastí vývinu dieťaťa. Deti v predškolskom veku pritom rady pomáhajú a snažia sa postarať sa o seba: umyť si zuby, učešať sa, obliecť sa. Nebojte sa nechať dieťa trochu sa „potrápiť“ pri obliekaní pančušiek, zapínaní gombíkov alebo viazaní šnúrok. Nechajte ho upratať si hračky a pomôcť vám pri utieraní prachu. Odmenou vám bude samostatné zdravé sebavedomé dieťa, ktoré sa vo svete nestratí.

Čo môžete dieťa učiť v oblasti sebaobsluhy vo veku:

- **Tri až štyri roky:** vedte dieťa k samostatnému umývaniu sa, utieraní sa do uteráka, k správne mu používaniu toalety. Učte dieťa smrkať a používať vreckovku. Učte dieťa samostatne sa obliekať, vyzliekať, obúvať sa a vyzúvať. Vedte ho k odkladaniu vecí na určené miesto (topánky do skrinky, oblečenie do skrine).
- **Štyri až päť rokov:** dieťa v tomto veku sa už malo vedieť samostatne obuať a vyzuť, používať vreckovku. Malo by samostatne jesť, piť, učiť sa používať príbor. Deti by mali byť zapájané do upratovania bytu, detskej izby, ihriska.
- **Päť až šesť rokov:** dieťa by malo vedieť samostatne používať toaletu, toaletný papier, splachovať. Malo by zvládnuť zaviazať šnúrkou, používať celý príbor. Mohlo by vám pomôcť pri servírovaní pri rodinných obedoch, slávnostiach. Dieťa v predškolskom veku zvládne jednoduchšie úlohy pri starostlivosti o kvety a domáce zvieratká.

Ako môžete podporovať snahu o samostatnosť dieťaťa v sebaobsluhu?

Nechajte dieťa už od raného detstva samo jesť: najprv väčšie kúsky potravy (banán, piškótka, chrumka), potom aj lyžicou. Aj keď bude kuchyňa niekoľko mesiacov špinavá, len takýmto každodenným „cvičením“ sa dieťa naučí samo pekne jesť.

Podporujte dieťa v jeho snahe o čistotu: používanie WC, splachovanie, umývanie sa, česanie.

Naučte dieťa umývať si ruky, tvár, vyčistiť si zuby, aj keď výsledok činností nebude ideálny.

Umožnite dieťaťu pomáhať vám upratať – malé deti milujú zametanie, utieranie prachu, polievanie kvetov.

Podporujte dieťa v snahe obliekať sa a vyzliekať.

Učte dieťa vyčistiť si nos vreckovkou.

Umožnite dieťaťu krájať príborovým nožom mäkké potraviny: banán, cuketu, chlieb bez kôrky.

Nechajte dieťa natierať na chlieb mäkké nátierky.

Umožnite dieťaťu zapínať suché zipsy, zapínať gombíky, zipsy. Najprv položte dieťaťu svetník alebo nohavice pred neho – napríklad na posteľ alebo na stolček. Je to jednoduchšie ako zapínať gombíky na oblečenom svetri.

Nechajte dieťa polievať kvety a starať sa o domáce zvieratko (primerane jeho veku).

Záverom

Dúfame, že kapitola, ktorú ste si práve prečítali, bola pre vás skôr inšpiráciou, a nie výpočtom toho, čo všetko „ešte musíte“ stihnúť. Väčšina detí v predškolskom veku je veľmi zvedavá a aktívna, a preto samy vyhľadávajú aktivity, o ktorých sme písali. Ako rodič sa preto môžete vo veľkej miere riadiť vlastným záujmom dieťaťa. Dieťa v predškolskom veku ženie neviditeľná túžba po poznaní.

Zdravé deti (myslíme aj deti s poruchou sluchu bez ďalších problémov) celkom prirodzene v predškolskom veku prechádzajú všetkým, o čom sme v tejto kapitole písali. Od nás dospelých potrebujú predovšetkým, aby sme si všímali ich potreby a reagovali na ne, umožnili im spoznávať svet a robili im na tejto ceste spoznávania priateľských sprievodcov.

Nezabudnime, že dieťa do šesť rokov sa potrebuje ešte veľa hrať a tak spoznávať svet. Nechajme mu veľa času na hru a slobodné spoznávanie sveta.

15.

DIEŤA
S PORUCHOU
SLUCHU
V MATERSKEJ
ŠKOLE

Martina Rzymanová

DIEŤA S PORUCHOU SLUCHU V MATERSKEJ ŠKOLE

Vstup do materskej školy je zmena

” Milovať svoje dieťa znamená pomáhať mu, aby sa od nás odlúčilo a mohlo sa stať samým sebou, bolo si isté vo svojej samostatnosti, svojím konaním a myslením.
Marcel RUFO

V živote každého dieťaťa a každej rodiny je vstup do materskej školy veľkým míľnikom. Dieťa opúšťa bezpečie domova a odchádza získavať nové skúsenosti v neznámom svete. Doteraz poznalo hlavne svet, v ktorom žilo a stretávalo sa s najbližšími: s mamou, otcom, so súrodencami, starými rodičmi, s opatrovateľkou. Všetci títo ľudia mu rozumeli. Presne vedeli, kedy bude hladné, kedy unavené, poznali jeho obľúbené hry, hračky, spôsob uspávania. Toto prostredie bolo preňho bezpečné, dôverne známe. Poznalo približný režim dňa, vedelo, čo môže očakávať.

Vek troch rokov je akousi hranicou, keď dieťa sociálne dozrieva. Nechce sa už hrať len s mamou, má rado detskú spoločnosť a dokáže iné deti prijímať ako partnerov v hre. Od rodičov sa vzdaluje fyzicky aj psychicky, zaujíma sa o svet, začína ho skúmať. Prichádza čas na prvý veľký krok na ceste k úplnej samostatnosti od rodičov.

Vstup do materskej školy je pre väčšinu detí prvým kontaktom s kolektívnym zariadením. Dieťa v škôlke čakajú síce milé, ale preňho úplne neznáme pani učiteľky; veľký cudzí priestor a nové pravidlá. V novom prostredí ho budú po väčšiu časť dňa vychovávať noví ľudia. Preto výber materskej školy netreba nechať na náhodu.

Rodinu s dieťaťom so sluchovým postihnutím čaká pri výbere materskej (a neskôr aj základnej) školy ešte ťažšia úloha: vybrať materskú školu vhodnú pre dieťa, ktoré má často špeciálne požiadavky na vzdelávanie a na komunikáciu. Ak rodičia chcú, aby zaškolenie dieťaťa s poruchou sluchu prebehlo bez väčších problémov, je potrebné v spolupráci s materskou školou pripraviť čo najlepšie podmienky na vstup dieťaťa do nového prostredia.

Dieťa s poruchou sluchu má špeciálne výchovno-vzdelávacie potreby

Dieťa so špeciálnymi výchovno-vzdelávacími potrebami je dieťa, u ktorého je potrebné zabezpečiť ďalšie zdroje na podporu efektívnej výchovy a vzdelávania. Pod „ďalšími zdrojmi“ rozumieme podmienky, ktoré je potrebné zabezpečiť navyše okrem typických podmienok na vzdelávanie detí.

Niektoré deti s poruchou sluchu majú špeciálne požiadavky na výchovu a vzdelávanie. Znamená to, že materská škola musí k dieťaťu zvoliť trochu odlišný prístup ako k počujúcim deťom. Panie učiteľky by mali najmä na začiatku na dieťa hovoriť tak, aby im porozumelo, prispôbovať svoju komunikáciu aktuálnej úrovni reči dieťaťa. U niektorých detí s poruchou sluchu je potrebné hovoriť tak, aby im dieťa videlo na pery. U ďalších detí je zasa potrebné dbať na to, aby dobre počuli, pretože počutie pomocou načúvacích prístrojov v hluku materskej školy býva zhoršené. Dieťa s poruchou sluchu niekedy potrebuje veci dovysvetliť individuálne, iným spôsobom. Potrebná je intenzívnejšia komunikácia medzi rodičmi a materskou školou. Je dobré, ak je trieda umiestnená v tichom prostredí, ideálne s kobercom kvôli odhlučneniu. Tieto a mnohé ďalšie úpravy sú potrebné, aby zaradenie dieťaťa do materskej školy bolo čo najúspešnejšie.

Najdôležitejšia je však ochota a skúsenosti vedenia materskej školy a pani učiteľky prijať a snažiť sa zaradiť dieťa s poruchou sluchu medzi ostatné deti, spolupráca rodičov a miera podpory poradenského zariadenia.

Medzi špeciálne výchovno-vzdelávacie potreby dieťaťa s poruchou sluchu patrí napríklad:

Dieťa s poruchou sluchu často vyžaduje zo strany vyučujúcich individuálny prístup, čo však neznamená, že pani učiteľka bude učiť iba jeho. Ide skôr o zmeny v správaní a v komunikácii. Niektoré deti pri komunikácii potrebujú odzerať a pri nich by pani učiteľka mala dbať na to, aby jej mali možnosť vidieť na ústa. Pre deti, ktoré s načúvacími prístrojmi alebo kochleárnym implantátom dobre počujú, je zasa dôležité zabezpečiť, aby pani učiteľku dobre počuli. Deti, ktoré pre poruchu sluchu ešte nerozumejú na úrovni veku, potrebujú, aby pani učiteľka využívala aj iné formy komunikácie, ako je hovorená reč (napríklad viac gest, prípadne aj posunkov). Mala by reagovať na aktuálny stupeň vývinu reči dieťaťa – čiže používať také vety a takú slovnú zásobu, ktorej dieťa rozumie. U väčšiny detí s poruchou sluchu sa táto miera dopomoci postupne znižuje, pretože sa komunikačné schopnosti dieťaťa s kompenzáciou sluchu zlepšujú. V procese učenia by sa malo zapájať čo najviac zmyslov, názorných pomôcok. Dieťa

môže potrebovať viac času na naučenie sa nových slov, básničiek. Niektoré deti sa lepšie začleňujú s podporou asistenta učiteľa, ktorý zabezpečuje individuálny prístup.

-

Priestory MŠ je potrebné upraviť tak, aby bolo možné čo najlepšie vnímať zvuky: trieda by mala byť v tichšej časti budovy, mala by mať koberec. Pri zamestnaní alebo aktivitách, kde je dôležité, aby nepočujúce dieťa zachytilo, o čom sa hovorí, je potrebné zaistiť, aby mohlo čo najlepšie počuť. Ak dieťa odzerá, je potrebné dbať na to, aby mohlo sledovať ústa detí a učiteľky. Je dobré vyskúšať viaceré možnosti sedenia dieťaťa voči učiteľke a ostatným deťom a zistiť, čo konkrétnemu dieťaťu najviac vyhovuje.
-

Dieťa potrebuje, aby bol vo výchove a vzdelávaní zabezpečený odborný prístup: Dieťa má nárok na včasnú špeciálnopedagogickú, psychologickú, logopedickú diagnostiku a starostlivosť. Dieťa by malo mať možnosť využívať odborný servis špeciálneho pedagóga, školského špeciálneho pedagóga, logopéda, liečebného pedagóga, asistenta učiteľa, školského psychológa. Dnešné bežné materské školy nemôžu mať vytvorené takéto podmienky, preto musí rodina počítať s tým, že odborné služby pre dieťa bude zabezpečovať sama dochádzaním k odborníkom. V prípade individuálnej integrácie je možné znížiť maximálny počet detí v triede, ale nie je to podmienkou. Na základe výsledkov diagnostík a odporúčaní odborníkov vypracuje materská škola pre dieťa individuálny výchovno-vzdelávací program. Niektoré deti s poruchou sluchu (nie všetky) vyžadujú aj používanie špeciálnych metód a foriem vyučovania, využitie alternatívnych foriem komunikácie (posunková reč, znaky, gestá, prstová abeceda atď.).
-

V materských školách pre deti s poruchou sluchu majú deti právo na vzdelávanie v posunkovom jazyku. V bežných materských školách je napĺňanie tohto práva ťažšie realizovateľné. Toto právo je zaručené prijatím zákona č. 149/1995 Z. z. o posunkovej reči nepočujúcich osôb (§ 4, ods. b) a v školskej legislatíve zabezpečené § 12, ods. 4 a § 144 ods. 3 zákona č. 245/2008 Z. z. **Podmienky na používanie posunkového jazyka majú vytvorené najmä materské školy pre žiakov so sluchovým postihnutím.** Používanie posunkového jazyka v procese výchovy a vzdelávania detí so sluchovým postihnutím sa uskutočňuje v súlade so školským vzdelávacím programom, ktorý predpokladá používanie posunkového jazyka vo výchovnovzdelávacom procese u nepočujúcich detí. Výchovu a vzdelávanie detí v posunkovom jazyku zabezpečujú špeciálni pedagógovia, ktorí ovládajú posunkový jazyk, a zúčastňujú sa ho aj nepočujúci pedagógovia, prirodzení používatelia posunkového jazyka.
-

Dieťaťu je potrebné zabezpečiť vhodné materiálne podmienky. Dieťa s poruchou sluchu potrebuje predovšetkým kvalitnú kompenzáciu sluchu (načúvacie prístroje alebo kochleárne implantáty), čo mu umožní vnímať zvuky a pomocou sluchu si zlepšovať reč a komunikáciu. Medzi materiálne podmienky potrebné na kvalitné vzdelávanie detí so sluchovým postihnutím patria napríklad aj:

- **korekčné pomôcky** dieťaťu zabezpečujú rodičia. Deti s poruchou sluchu nosia načúvacie prístroje a kochleárne implantáty, počas pobytu dieťaťa v materskej škole je potrebné dozeráť na ich správnu funkciu a bezpečnosť dieťaťa. V podmienkach materskej školy je vhodné využívať FM systémy. V materských školách pre deti s poruchou sluchu sa niekedy používajú rôzne iné špeciálne zariadenia na prenos zvuku, samostatné bezdrôtové zariadenia, doplnkové zariadenia k načúvaciemu aparátu, svetelné signalizácie (signalizácia zvonenia školského zvončeka), indukčná slučka, kolektívna aparatúra s prenosom zvuku pomocou infračerveného svetla,
- **technické pomôcky:** dieťaťu s poruchou sluchu môžu pri osvojovaní si nových poznatkov pomôcť rôzne technické pomôcky. Materské školy v dnešnej dobe bývajú vybavené rôznymi multimediálnymi didaktickými pomôckami využívanými vo vyučovacom procese, ako je napríklad dataprojektor, interaktívna tabuľa, počítač, výučbové programy, DVD. Deťom s poruchou sluchu sú určené napríklad počítačové programy FONO, MENTIO, ktoré sú zamerané na rozvoj sluchového vnímania. Mnohé materské školy využívajú aj iné didaktické počítačové programy, rôzne pomôcky na nácvik správnej artikulácie, tréning odzerania, tréning posunkového jazyka a prstovej abecedy,
- **pomôcky na vyučovanie:** sluchová orientácia je nahrádzaná zrakom: pri vzdelávaní detí s poruchou sluchu je nutné zapojiť čo najviac zmyslov. Je potrebné, aby materská škola bola dobre vybavená názornými pomôckami: hračkami, hudobnými nástrojmi, fotografiami, obrázkami, predmetmi, ktoré uľahčia dieťaťu porozumenie a pochopenie nových informácií.

Spolupráca s rodičmi a odborníkmi. Začlenenie dieťaťa s poruchou sluchu do materskej školy pre deti s poruchou sluchu aj do bežnej materskej školy vyžaduje veľmi dobrú spoluprácu rodiny a materskej školy. Každodenná komunikácia pri príchode dieťaťa a pri jeho odovzdávaní výrazne pomáha obom stranám: pani učiteľka získa informácie, čo zažilo dieťa doma, a rodičia dostanú informáciu o tom, čo dieťa v škôlke robilo, ako reagovalo na zvuky, čomu nerozumelo a čo treba doma precvičiť. Samozrejmosťou by malo byť vzájomné oceňovanie: rodičia by mali oceniť snahu pani učiteľky a pani učiteľka vyzdvihnúť pekné momenty dňa. Rodičia by mali materskú školu pravdivo informovať o zdravotnom stave dieťaťa a o spôsoboch komunikácie s dieťaťom. Komunikácia medzi rodičmi a pani učiteľkou by najmä v prvých mesiacoch mala byť pomerne častá: odporúča sa aspoň jedna konzultácia raz za týždeň. Konzultácia by mala prebiehať mimo prostredia šatne, určite nie v spoločnosti rodičov ostatných detí v škôlke.

Panie učiteľky by mali byť dôkladne poučené o správnom spôsobe manipulácie s načúvacími prístrojmi alebo kochleárnym prístrojom, mali by vedieť v prípade potreby dieťaťu prístroje založiť na ušká alebo vymeniť batérie. Všetky činnosti s prístrojmi by si mali panie učiteľky vyskúšať. Niektorí rodičia pripravujú pre potreby materskej školy jednoduchý návod na obsluhu, ktorý je v triede zavesený na stene.

Komunikácia by mala prebiehať aj medzi odborníkmi, materskou školou a rodičmi. CŠPP, ktoré rodine poskytuje služby, sa by malo v pravidelných intervaloch zaujímať o priebeh zaškolenia dieťaťa, navštíviť materskú školu, hovoriť o vzniknutých problémoch, vyzdvihnúť pokroky.

Finančné zabezpečenie. Aby mohla materská škola zabezpečiť vyššie uvedené podmienky, bude na to potrebovať finančné prostriedky. Na začiatku školského roka materská škola uvedie v zbere dát, že škôlku bude navštevovať začlenené dieťa s poruchou sluchu alebo s inými špeciálnymi potrebami. Materské školy sú zriaďované a financované obcami, mestami zo sumy, ktorá je určená koeficientom na rozdeľovanie podielových daní (podľa nariadenia vlády SR č. 668/2004 Z. z. o rozdeľovaní výnosu dane z príjmov územnej samosprávy v znení neskorších predpisov). Obec môže na financovanie nákladov na dieťa materskej školy použiť zo svojho rozpočtu menšiu, ale aj väčšiu sumu, ako jej bola pridelená v rámci podielových daní. Obec teda môže rozhodnúť, že na dieťa s poruchou sluchu alebo s iným druhom postihnutia poskytne materskej škole vyššiu sumu peňazí, a tým pomôže vytvoriť lepšie podmienky na začlenenie dieťaťa.

Vedenie materskej školy môže podľa § 6b zákona č. 597/2003 Z. z. o financovaní základných škôl, stredných škôl a školských zariadení v znení neskorších predpisov požiadať aj o účelové prostriedky na vzdelávanie predškôľakov, napríklad aj na kompenzačné pomôcky pre deti so špeciálnymi výchovno-vzdelávacími potrebami.

Personálne zabezpečenie. Ak je nutné, aby dieťaťu počas pobytu v materskej škole pomáhal asistent učiteľa, môže vedenie materskej školy požiadať obec ako svojho zriaďovateľa o finančné prostriedky na asistenta učiteľa. Asistent učiteľa pomáha dieťaťu so špeciálnymi potrebami prekonávať bariéry vzniknuté vplyvom poruchy sluchu. V súčasnej dobe nie je bežné, že obec prispeje materskej škole na plat asistenta učiteľa. Mnohé materské školy preto situáciu riešia spolupracou s ÚPSVaR pomocou rôznych projektov na podporu zamestnanosti absolventov alebo dlhodobo nezamestnaných osôb. Títo ľudia nie sú asistentmi učiteľa v pravom zmysle slova, pretože často nemajú potrebné vzdelanie. Pomáhajú v triede podľa presných pokynov pani učiteľky.

Otázka prvá: Je už správny čas na zaradenie dieťaťa do materskej školy?

Ešte predtým, ako sa začnete rozhodovať, akú materskú školu pre dieťa vybrať, je dobré zamyslieť sa nad tým, **či už prišiel správny čas na zaradenie dieťaťa do materskej školy**. Vývin detí s poruchou sluchu sa často oneskoruje, najčastejšie v oblasti vývinu reči, ale aj v oblasti rozumových, sociálnych zručností. Realita je taká, že veľa detí dostane správnu korekciu sluchu

(načúvacie prístroje, kochleárny implantát) až okolo veku dva až tri roky, niekedy aj neskôr. Až od tohto momentu sa u nich naozaj začína rečový a jazykový vývin. Otázka, či zaradiť alebo nezaradiť do materskej školy trojročné dieťa s nedávno diagnostikovanou ťažkou poruchou sluchu, je preto namieste.

Ak dieťa napreduje s načúvacími prístrojmi alebo kochleárnym implantátom podľa očakávaní, začína už rozprávať, je schopné chvíľku ostať bez rodiča, vyhľadáva spoločnosť iných detí, nie je dôvod, prečo ho neskúsiť do materskej školy zaradiť.

Pri rozhodovaní sa opýtajte na názor aj odborníkov, ktorí sú vašou podporou v starostlivosti o dieťa: logopéda, surdopéda, psychológa a iných. Opýtajte sa ich, čo je podľa nich momentálne pre vývin dieťaťa dôležitejšie: domáce bezpečné prostredie a učenie sa jazyku od jednej blízkej osoby alebo je už dieťa pripravené na pobyt v kolektíve a materská škola bude vhodným prostredím pre podporu jeho rečového, rozumového a sociálneho vývinu. Ak uvažujete o tom, že odložíte nástup dieťaťa do materskej školy, myslite aj na to, ako zabezpečiť dostatok podnetov na jeho rozvoj:

Bude pre dieťa prospešnejšie zostať trochu dlhšie doma alebo už prišiel čas na materskú školu?

1. Máte dostatočnú podporu v oblasti rozvíjania dieťaťa v oblasti reči, sluchu, jazykových, rozumových schopností dieťaťa?

Navštevujete alebo navštevujú vás odborníci, ktorí sledujú vývin dieťaťa? Využívate služby logopéda, surdopéda, centra včasnej intervencie? Ak sa rozhodnete zostať s dieťaťom dlhšie doma, možno oceníte pomoc od niekoho, kto vám poskytne podporu a naučí vás hry a cvičenia na rozvoj dieťaťa s poruchou sluchu.

2. Ako bude mať dieťa zabezpečený kontakt s rovesníkmi?

Dieťa vo veku okolo troch rokov vyhľadáva hry s rovesníkmi, ale aj s deťmi iného veku. Ich spoločná hra netrvá dlho, ale postupne sa mení z hry, keď sa deti hrajú „vedľa seba“, na spoločnú hru v súhre. V súčasnosti existuje množstvo materských centier, v ktorých umožnia dieťaťu aj vám stráviť príjemne čas. V materskom centre môže dieťa získať cenné sociálne skúsenosti s inými deťmi.

3. Prospieva dieťaťu pobyt doma, rozvíja sa podľa očakávaní?

Sledujte, či dieťa robí pokroky, keď sa mu venujete doma. Mnohé deti dosahujú v domácom prostredí veľmi rýchly progres a to rodičov motivuje zostať s nimi na rodičovskej dovolenke dlhšie. Naopak, poznáme aj deti, ktoré výraznejšie pokroky dosahujú v kolektíve, a pre ne bude materská škola lepším riešením. Prekonzultujte s odborníkmi, či považujú pokroky dieťaťa v domácom prostredí za zodpovedajúce jeho schopnostiam.

4. *Neposlednú úlohu v rozhodovaní zohrávajú, samozrejme, financie: každá rodina má iné finančné podmienky a možno váš nástup do zamestnania je prioritou. Finančné zabezpečenie chodu rodiny je veľmi dôležité, preto tento argument treba vziať do úvahy.*

NAŠA RADA:

*Ak sa rozhodnete stráviť s dieťaťom starším ako tri roky rok alebo viac rokov doma navyše, nemusíte dať v práci výpoveď. Na Úrade práce, sociálnych vecí a rodiny môžete požiadať o tzv. predĺženie vyplácania rodičovského príspevku. Takéto predĺženie „rodičovskej dovolenky“ sa poskytuje v prípade **dlhodobo nepriaznivého zdravotného stavu** dieťaťa. Po predložení lekárskej správy o vašej žiadosti rozhodne posudková komisia.*

Jurko má praktickú hluchotu. Až vo veku dva a pol roka bol na kochleárnej implantácii, po nej začal postupne vnímať zvuky. Vo veku troch rokov mal kochleárny implantát šesť mesiacov. Reagoval na zvuky, lokalizoval ich, začínal rozumieť jednoduchých pokynom: „Nie, nesmieš!“ Otáčal sa na svoje meno. Vydával zvuky, ale ešte nedžavotal. Jurkovi rodičia sa radili s logopédkou aj so špeciálnou pedagogičkou. Obe odporúčali so zaradením do materskej školy počkať. Rodičia sa rozhodli požiadať Úrad sociálnych vecí a rodiny o predĺženie vyplácania rodičovského príspevku. S Jurkom ostala mamka doma ešte rok. O rok už Jurko tvoril dvojslovné vety, rozumel jednoduchým básničkám, poznal veľa slov. Celý rok mamka s Jurkom navštevovala logopédku a domov k nim chodila mobilná pedagogička. Jurko ešte celý ďalší rok navštevoval škôlku štyri hodiny za deň. Poobede sa mu venovali rodičia. Dnes má Jurko päť rokov a navštevuje bežnú materskú školu formou celodenného pobytu. Má v nej kamarátov, hrajú sa spolu na rôznych superhrdinov. Jurkova mamka neľutuje čas, o ktorý preložili začiatok dochádzania do škôlky. Vraví, že o rok bol Jurko oveľa zrelší a nástup do škôlky bol pre neho bezproblémový.

Otázka druhá: Ktorú materskú školu vybrať?

Rodičia detí s poruchou sluchu si väčšinou uvedomujú, že ich dieťa má špeciálne potreby a potrebuje trochu inú starostlivosť. Berú na vedomie, že nie každá materská škola je pripravená prijať dieťaťko, ktoré potrebuje špeciálny prístup ku komunikácii. Uvedomujú si tiež, že neuvážená voľba môže znamenať nepríjemnú skúsenosť pre dieťa, rodičov aj pre materskú školu.

Materská škola by rozhodne nemala byť miestom, kde dieťa čas „prečká“ osamelé. Mala by byť miestom, kde sa bude cítiť príjemne, bezpečne, kde sa naučí novým veciam a bude porozumené. Malo by mať možnosť nájsť si kamarátov, dorozumieť sa s nimi a zapájať sa do spoločných hier.

Preto je potrebné veľmi opatrne zvážiť všetky argumenty, zoznámiť sa so všetkými pozitívami aj negatívami každej možnosti. Nezavrhuje niektorú z možností hneď na začiatku len preto, že si nevie predstaviť dieťa v kolektíve detí s poruchou sluchu alebo naopak, že vám iní tvrdia, že bežnú materskú školu nezvládne. Každé dieťa je iné a každé potrebuje niečo iné.

Veľmi dôležité je pátrať po konkrétnych podmienkach konkrétnej materskej školy. Pretože v praxi platí, že úspešnosť zaradenia do materskej školy (a neskôr aj základnej) vo veľkej miere závisí od snahy, ochoty, skúseností konkrétnych ľudí: od prístupu pani učiteľiek, vedenia škôlky, od spolupráce rodičov so škôlkou, od podpory poradenského zariadenia, od skúseností materskej školy so vzdelávaním iných detí s poruchou sluchu, prípadne s inými špeciálnymi potrebami.

Aké možnosti ponúka súčasné školstvo pri výbere vhodnej materskej školy pre dieťa so špeciálnymi potrebami? Možnosti sú usporiadané v abecednom poradí.

- 1. Bežná materská škola v mieste bydliska: formou integrácie/začlenenia.**
- 2. Materská škola pri škole pre deti a žiakov so sluchovým postihnutím.**
- 3. Špeciálna materská škola pri iných špeciálnych školách.**

Na najbližších stránkach sa vám pokúsime napísať viac o jednotlivých typoch materských škôl.

Bežná materská škola v mieste bydliska: formou integrácie/začlenenia

Bežná materská škola na Slovensku poskytuje výchovu a vzdelávanie primárne deťom bez špeciálnych výchovno-vzdelávacích potrieb. V súčasnosti majú materské školy vo svojom vzdelávacom programe zahrnutú aj integráciu detí so zdravotným znevýhodnením. Panie učiteľky sú kvalifikované na výchovu detí v predškolskom veku, ktoré nevyžadujú individuálnu starostlivosť. Nie sú kvalifikované na prácu s dieťaťom s poruchou sluchu. To však nemusí byť prekážkou. Mnohé panie učiteľky celkom prirodzene zaradia dieťa s poruchou sluchu do kolektívu počujúcich detí, ďalšie sa to napriek začiatočným obavám naučia.

V bežných materských školách väčšina činností v triede prebieha spoločne, času na individuálnu prácu s deťmi je málo. Počet detí v triedach je pomerne vysoký – 21 až 22 detí. Napriek tomu si mnohé panie učiteľky čas nájdu a venujú sa deťom so špeciálnymi potrebami aj individuálne a zároveň vytvárajú situácie pre zapojenie dieťaťa do spoločnej hry všetkých detí. Niektoré materské školy nemajú vhodné priestorové podmienky na počúvanie s načúvacími prístrojmi – triedy sú veľké, často hlučné, zvuk sa v nich odráža. Tento problém rodičia riešia používaním FM systémov, ktoré zlepšujú počutie v nepriaznivých podmienkach.

Pojmy „**integrácia**“ a „**začlenenie**“ označujú rovnaký proces: funkčné zaradenie dieťaťa so špeciálnymi výchovno-vzdelávacími potrebami medzi zdravé deti takým spôsobom, že úžitok majú všetci: deti s poruchou sluchu aj počujúci rovesníci.

Medzi pozitíva zaradenia dieťaťa do bežnej materskej školy patrí to, že deti s poruchou sluchu sa v bežnej materskej škole učia nadväzovať funkčné sociálne vzťahy s počujúcimi rovesníkmi, prirodzene trénujú svoju schopnosť presadiť sa v nie ideálnych komunikačných podmienkach.

Dieťa sa v materskej škole stretáva celodenne s bežnými vzormi reči, všade okolo seba počúva hovorenú reč. Zvyká si, že v komunikácii nemá žiadne veľké úľavy, musí sa o seba postarať, aj keď nemá vysokú mieru pomoci od dospelého.

Nepočujúce deti sa učia rozumieť reči v konkrétnych životných situáciách. Počujúce deti sa zas učia rešpektovať odlišnosť, zlepšujú svoju schopnosť komunikácie a empatie.

Napriek všetkým vyššie uvedeným „prekážkam“ integrácia detí v bežných materských školách funguje a pre mnohé deti je dobrou voľbou. V našej praxi poznáme veľa detí s ťažkými stratami sluchu, ktorá je dobre korigovaná načúvacími prístrojmi alebo kochleárnym implantátom. Veľmi často sa integrácia darí v menších materských školách rodinného typu, v materských školách na dedinách a tam, kde má materská škola dostatočnú podporu z centra špeciálnopedagogického poradenstva. Viac o integrácii si môžete prečítať v nasledujúcich kapitolách.

” Danko je chlapec s veľmi ťažkou poruchou sluchu (straty sluchu 90 – 100 dB) so správnou nastavenými načúvacími prístrojmi. Vďaka nim sa jeho reč veľmi dobre rozvíjala. Načúvacie prístroje dostal v jeden a pol roku a rodičia s ním hneď začali navštevovať logopédku a surdopédku. Do materskej školy nastúpil ako štvorročný. Tvoril už viacčlenné vety, zapojil sa do jednoduchého rozhovoru. Pani učiteľka mala veľké obavy z nástupu Danko do materskej školy, pretože sa obávala, že sa nenaučí toľko ako v škôlke pre deti s poruchou sluchu. Danko chodil do škôlky najprv na dve hodiny, potom na dopoludnie. Čoskoro pani učiteľka povedala, že môže chodiť na celý deň. Už po niekoľkých mesiacoch videla u Danko veľké pokroky a tiež zistila, že rodičia nepreniesli na škôlku zodpovednosť za rečový vývin dieťaťa, ale že s ním intenzívne pracujú doma.

Špeciálne materské školy zriadené pri školách pre deti a žiakov so sluchovým postihnutím.

Na Slovensku je šesť materských škôl pre deti so sluchovým postihnutím (dve v Bratislave, po jednej v Lučenci, v Kremnici, v Levoči a v Prešove). Sú to školy s bohatou tradíciou vo výchove a vzdelávaní detí s poruchou sluchu. Učia v nich kvalifikované špeciálne pedagogičky – surdopédky, ktoré vyštudovali vysokú školu zameranú na vzdelávanie detí s poruchami sluchu. Majú dlhoročné skúsenosti, ovládajú špeciálne metódy podporujúce rozvoj sluchového vnímania, reči a komunikácie. Úzka špecializácia im umožňuje vysokú odbornosť v danom

odbore. V triedach je nízky počet detí, maximálne osem, čo zabezpečuje individuálny prístup ku každému z nich. Samozrejmosťou bývajú každodenné konzultácie s rodičom, ktorý dostáva informácie o napredovaní dieťaťa aj najbližších cieľoch v jeho rozvoji. Škôlky ponúkajú špeciálne programy zamerané na rozvoj reči, komunikácie, zlepšovanie výslovnosti a sociálnych zručností detí. Poskytujú individuálnu logopedickú starostlivosť vedenú kvalifikovaným logopédom. Tieto pozitíva radia materské školy pre deti s poruchami sluchu medzi zariadenia poskytujúce kvalitnú špeciálnu starostlivosť.

Negatívom je, že tieto škôlky a školy sú len v piatich mestách na Slovensku. Veľa detí, ktoré by mohli navštevovať tieto materské školy, býva príliš ďaleko na to, aby ich rodičia mohli do škôlky denne dovážať, preto majú aj internát. Rodičia dieťa zvyčajne privezu na internát v pondelok a prichádzajú poňho v piatok. Mnohí rodičia práve toto odlúčenie od rodiny považujú za najväčšie negatívum zaradenia dieťaťa do materskej školy pre deti so sluchovým postihnutím. Nechcú, aby dieťa bolo vytrhnuté z každodenného života rodiny.

Školy pre deti s poruchou sluchu aj služby odborníkov vrátane služieb skúsených logopédov.

Pre dieťa vo veku troch rokov, ale aj staršie je celotýždňový pobyt krajným riešením. Odtrhnutie od rodiny, narušenie citových väzieb v rodine, nemožnosť napodobňovania rolí členov rodiny, nemožnosť vytvárania a udržiavania stálych sociálnych vzťahov sú vážne negatívne faktory ovplyvňujúce vývin dieťaťa. Z týchto dôvodov dnes rušia detské domovy a deti umiestňujú do rodín. Prečo by teda dieťa, ktoré rodinu má, malo byť vytrhnuté z prirodzeného prostredia a umiestnené na väčšinu týždňa mimo nej len preto, že má poruchu sluchu? **Porucha sluchu nemôže byť dôvodom na celoživotnú citovú depriváciu dieťaťa.** Internát pre malé dieťa vo veku do šesť rokov by mal byť krajnou a poslednou možnosťou po tom, čo sa všetci zainteresovaní pokúsia o všetky iné možnosti.

” Rodičia malého Šimona sa rozhodovali medzi bežnou a špeciálnou škôlkou. Šimonova porucha sluchu bola veľmi ťažkého stupňa. Pri vstupe do materskej školy vôbec nerozprával, rodina doma používala niekoľko posunkov. Vyskúšali integráciu v miestnej materskej škole, ale po roku dospeli k záveru, že sa trápia všetci: Šimon, lebo mu v škôlke nikto nerozumie a on sa nevie dohovoriť s kamarátmi, rodičia, lebo Šimon nie je spokojný a nepokročil v komunikácii, pani učiteľka, lebo má pocit, že napriek tomu, že sa Šimonovi venovala, nedarí sa jej v komunikácii s ním. Po konzultácii so špeciálnym pedagógom sa rozhodli vyskúšať materskú školu pre deti so sluchovým postihnutím napriek tomu, že bola vzdialená 30 km a museli ho denne dovážať. Šimonovi sa začalo dariť, začal viac posunkovať aj rozprávať. Keď na vianočnej besiedke rodičia videli, ako vystupuje s ostatnými deťmi, ako sa drží za ruky s najlepším kamarátom a ako napreduje v rečovom vývine, rozhodli sa, že sa presťahujú do mesta, kde bola Šimonova nová škôlka. Otcovi sa podarilo nájsť si prácu v meste a dochádzanie už nebolo problémom.

Špeciálna materská škola pri iných špeciálnych školách.

Špeciálne materské školy bývajú zriadené pri špeciálnych základných školách. Týchto škôl je oveľa viac ako škôl pre deti so sluchovým postihnutím, sú takmer v každom okresnom meste. Majú viacero výhod: dieťa je v starostlivosti špeciálnych pedagógov, počet detí v triede je nízky. Individuálny prístup kvalifikovaných učiteliek zabezpečuje dieťaťu individuálny pokrok. Vyučujúce navyše často využívajú špeciálne metódy, ktoré vhodným spôsobom rozvíjajú dieťa so špeciálnymi potrebami. Škôlky často poskytujú logopedickú starostlivosť a ďalšie programy pre rozvoj detí.

Ich hlavnou nevýhodou je, že primárne nie sú určené deťom s poruchou sluchu, ale deťom s iným druhom postihnutia, s oneskoreným vývinom, s narušenou komunikačnou schopnosťou, deťom s mentálnym postihnutím. Panie učiteľky nemusia mať žiadnu skúsenosť s dieťaťom s poruchou sluchu.

Z dôvodu, že špeciálne materské školy navštevujú aj deti s výrazným vývinovým oneskorením a ťažkým mentálnym postihnutím či autizmom, túto možnosť odporúčame deťom s poruchou sluchu v kombinácii s iným postihnutím (s viacnásobným postihnutím).

V nasledujúcej tabuľke uvádzame prehľadné porovnanie podmienok na rozvoj detí s poruchou sluchu v špeciálnej materskej škole a v bežnej materskej škole.

	Materská škola pre deti s poruchou sluchu	Bežná materská škola (integrácia)
Ako má materská škola vytvorené podmienky na vzdelávanie dieťaťa s poruchou sluchu?	Podmienky vytvorené špeciálne pre deti s poruchou sluchu, materské školy sú vybavené personálne, odborne, materiálne, priestorovo na výchovu detí s poruchou sluchu.	Väčšina bežných materských škôl nemá vytvorené špeciálne podmienky na výchovu detí s poruchou sluchu. Majú bežné vybavenie materských škôl. Nie ideálne prostredie môže byť aj výhodou – dieťa sa učí fungovať v bežných životných podmienkach.
Vzdelávací program materskej školy	Vzdelávací program pre deti so sluchovým postihnutím obsahujúci špeciálne spôsoby rozvíjania sluchových, komunikačných a iných schopností dieťaťa so sluchovým postihnutím.	Vzdelávací program pre deti so sluchovým postihnutím, vypracovanie Individuálneho výchovno-vzdelávacieho programu pre dieťa so špeciálnymi potrebami.
Počet detí v triede/zabezpečenie individuálneho prístupu k dieťaťu	Nízky počet detí, malý kolektív detí (maximálne osem detí).	Počet detí je taký ako v bežnej triede materskej školy (20 – 22 detí podľa veku detí v triede).

Kvalifikovanosť personálu na prácu s dieťaťom so sluchovým postihnutím	V materskej škole pracujú špeciálne pedagogičky s dlhoročnou praxou s deťmi s poruchou sluchu.	Vyučujúce sú kvalifikované na prácu s deťmi v predškolskom veku. Väčšinou nemajú vyštudovanú špeciálnu pedagogiku, čo nemusí brániť správne prístup k dieťaťu s poruchou sluchu.
Individuálny prístup k dieťaťu s poruchou sluchu	Pri nízkom počte detí v triede je možný individuálny prístup.	Individuálny prístup je možné zabezpečiť formou asistenta učiteľa a tiež individuálnym prístupom vyučujúcej.
Formy komunikácie s dieťaťom s poruchou sluchu	Výber komunikačnej metódy je prispôbený potrebám a schopnostiam dieťaťa: hovorená reč, posunková reč, pomocné artikulčné znaky, odzeranie.	Väčšinou hovorená reč, bežné rečové vzory počujúcich rovesníkov a učiteľiek. Použitie iných komunikačných prostriedkov závisí od individuálnych schopností a aktivity učiteľiek v materskej škole.
Odlúčenie dieťaťa od rodiny	Ak je materská škola ďaleko od miesta bydliska, deti ostávajú na internáte, strata každodenného kontaktu s rodinou.	Dieťa ostáva v rodinnom prostredí, prirodzene sa zapája do života rodiny.
Kontakt s počujúcimi/nepočujúcimi rovesníkmi	Väčšinou kontakt s rovesníkmi s poruchou sluchu, kontakt s počujúcimi rovesníkmi je potrebné zabezpečiť inými spôsobmi	Kontakt s počujúcimi rovesníkmi, kontakt s rovesníkmi s poruchou sluchu je potrebné zabezpečiť inými spôsobmi.
Potreba návštev ďalších odborníkov – logopéd, surdopéd	Nízka. Materská škola poskytuje všetky potrebné logopedické a surdopedické služby. Tieto služby sú však poskytované počas vzdelávacieho procesu, rodič väčšinou nie je prítomný.	Vysoká. Bežná materská škola neposkytuje služby špeciálnych pedagógov ani logopédov. Rodič zabezpečuje tieto služby sám, čo nie je na škodu, pretože sa osobne zapája do rozvíjania dieťaťa.
Nutnosť aspoň základnej komunikácie v hovorenom jazyku pred vstupom do materskej školy	Nie je nutné. Veľa detí prichádza do materskej školy bez toho, aby už vedeli rozprávať. Materské školy majú vypracované programy zamerané na rozvoj reči dieťaťa s poruchou sluchu.	Je dobré, ak dieťa pri vstupe do materskej školy vie vysloviť aspoň niekoľko viet a rozumie základným pokynom.
Sociálne a behaviorálne vzory, kvalita rečových vzorov medzi deťmi	Dieťa sa stretáva s rečovými a behaviorálnymi vzormi detí s poruchou sluchu.	Dieťa sa stretáva s rečovými a behaviorálnymi vzormi počujúcich detí.
Kto vypracúva odporúčanie pre zaradenie dieťaťa do zariadenia	Centrum špeciálnopedagogického poradenstva.	Centrum špeciálnopedagogického poradenstva.

” Lucka je dievčatko s ťažkým stupňom sluchového postihnutia. Navyše sa oneskoruje vo vývine motoriky, ešte sama nechodí. Pri psychologickom vyšetrení v troch rokoch pani psychologička rodičom navrhla, či sa nechcú ísť pozrieť do špeciálnej materskej školy. Tam rodičia zistili, že škôlku už navštevovali dve deti s poruchou sluchu a že škôlka má v školskom vzdelávacom programe aj logopédiu a rehabilitáciu. Lucke sa v škôlke veľmi páčilo, napredovala svojím tempom v motorike, sebaobsluže aj v reči.

Pri výbere materskej školy pre dieťa s poruchou sluchu je okrem všeobecných faktorov potrebné zvážiť aj mnohé faktory, ktoré sú iné ako u počujúcich detí. V nasledujúcej časti uvádzame niektoré z nich.

Materská škola pre deti s poruchou sluchu verzus bežná materská škola. Čo ešte treba zvážiť, kým sa rozhodnete?

Predtým, ako sa rozhodnete, je potrebné zvážiť viacero faktorov, ktoré môžu pozitívne alebo negatívne ovplyvniť to, či zaradenie dieťaťa do materskej školy bude úspešné alebo nie. Každé dieťa, každá rodina, každá škôlka je jedinečná, preto neexistuje pre všetkých jedno správne riešenie.

1. Spôsob komunikácie dieťaťa s okolitým svetom

Akým spôsobom dieťa komunikuje? Hovorí vo vetách alebo vysloví len niekoľko slov? Dorozumieva sa zatiaľ posunkovou rečou?

Ak dieťa už v domácom prostredí začalo rozprávať a bez problémov sa dorozumie aj s ďalšími členmi širšej rodiny, môže svoje komunikačné schopnosti ďalej rozvíjať v kolektíve detí.

No ak používa ako hlavný dorozumievací prostriedok posunkový jazyk alebo nekomunikuje žiadnym spôsobom, môže byť preňho veľmi ťažké zaradiť sa do veľkého kolektívu hovoriacich detí. Môže sa cítiť osamotené, nepochopené a namiesto toho, aby sa jeho komunikácia rozvíjala, môže ju začať odmietať. V kolektíve detí, ktoré ovládajú posunkový jazyk, môže, naopak, napredovať a jeho komunikácia s okolím sa môže priaznivo vyvíjať.

2. Ochota, skúsenosti, snaha zúčastnených

Ako sme už napísali, veľmi dôležitým faktorom úspešného zaradenia dieťaťa do materskej školy sú predchádzajúce skúsenosti, profesionalita, vzťah k deťom, ochota učiť sa niečo nové, snaha riešiť problémy pozitívne, potreba hľadať možnosti, „ako to pôjde“. Táto definícia platí pre všetkých: pre vedenie materskej školy, pre pani učiteľku, ktoré bude mať dieťaťko v triede, pre rodičov, pre ČŠPP.

Z praxe poznáme mnoho prípadov, keď bolo zaradenie dieťaťa do materskej alebo základnej školy úspešné, ale aj príkladov, ktoré nepriniesli pre dieťa, rodinu a ani pre škôlku veľa pozitívneho. Čím sa tieto prípady odlišujú? Takmer vo všetkých prípadoch ide o osobné zainteresovanie konkrétnych osôb.

Ak bude vzdelávanie dieťaťa s poruchou sluchu pre vedenie škôlky výzvou, pre pani učiteľku príležitosťou naučiť sa niečo nové a pre rodinu procesom, ktorý nie je len záležitosťou škôlky, snaha týchto prinesie ovocie. Spokojné dieťa, spokojné ostatné deti v triede, spokojná pani učiteľka, že to napriek zvýšenej námahe zvládla, a vedenie materskej školy, ktoré je otvorené ďalšej podobnej skúsenosti. No ak konkrétni ľudia neustále hľadajú dôvody, ako to „nepôjde“, s veľkou pravdepodobnosťou „to“ nepôjde naozaj.

3. Stupeň straty sluchu dieťaťa a spôsob korekcie sluchu

Je porucha sluchu dieťaťa ľahkého, stredného, ťažkého stupňa? Pomáhajú načúvacie prístroje alebo kochleárny implantát dieťaťu počuť zvuky a reč? Korigujú dostatočne jeho stratu sluchu? Reaguje dieťa len na silné zvuky alebo počuje aj reč? Vie rozlíšiť slová, rozumie hovorenej reči?

Samozrejme, často platí: čím dieťa lepšie počuje, tým je väčšia pravdepodobnosť, že sa mu bude dariť aj v bežnej materskej škole. Ale aj dieťa s ťažkou alebo veľmi ťažkou stratou sluchu, ktoré nosí správne zvolené a dobre nastavené načúvacie prístroje alebo kochleárne implantáty, môže prosperovať v bežnej materskej škole. Dieťa s praktickou hluchotou, ktoré nepočuje vôbec žiadne zvuky a z rôznych príčin nemôže nosiť kochleárny implantát, sa bude pravdepodobne lepšie rozvíjať v kolektíve nepočujúcich kamarátov. Ak načúvacie prístroje nedostatočne korigujú stratu sluchu dieťaťa alebo dieťa ešte potrebuje zlepšovať svoje schopnosti počúvať sluchom, možno bude lepšie zvoliť menší kolektív s menším hlukom a s individuálnym prístupom. Veľmi dôležitým faktorom je, či dieťa dosahuje s načúvacími prístrojmi/kochleárnym implantátom očakávané výsledky vo vývine reči.

4. Čas nosenia načúvacích prístrojov/kochleárneho implantátu

Iste nie je vhodné, aby materskú školu začalo navštevovať dieťa, ktoré nosí načúvacie prístroje týždeň alebo mesiac a vlastne si na ne zvyká.

Najlepšie je, ak dieťa, ktoré chodí do škôlky, je už navyknuté nosiť načúvací prístroj alebo kochleárny implantát, nedáva ho dole a spoľahlivo s ním reaguje. Samozrejme, závisí to od konkrétnej situácie. Ak dieťa už do materskej školy chodí a načúvacie prístroje dostane až v tomto veku, samozrejme, nie je dôvod prerušovať jeho chodenie do škôlky.

5. Úroveň rečových a jazykových schopností dieťaťa

Áká je slovná zásoba dieťaťa? Na akej úrovni sú jazykové a rečové schopnosti dieťaťa? Rozumie dieťa na úrovni jeho sluchového veku?

Poradte sa s logopédom vášho dieťaťa, či je slovná zásoba a úroveň jeho komunikačných schopností v hovorenom jazyku dostatočná na to, aby pobyt v bežnej materskej škole podporoval jeho ďalší rečový vývin. Veľmi dôležitým faktorom je úroveň porozumenia reči. Spolu s odborníkmi sledujte, či dieťa dosahuje s kompenzačnou pomôckou (načúvací prístroj, kochleárny implantát) minimálne takú úroveň porozumenia a aktívnej hovorenej reči, aká zodpovedá času ich používania (viac v kapitole Sluchová výchova – sluchový vek). Ak dieťa používa načúvacie prístroje dva roky, mal by jeho sluchový a rečový vývin zodpovedať dieťaťu vo veku dva roky.

6. Vydrží dieťa bez rodičov v starostlivosti inej osoby?

Vie dieťa ostať bez rodičov dlhší čas? Ostáva u inej osoby (stará mama, teta) bez väčších problémov? Toto sú dôležité faktory pre vstup do materskej školy pre každé dieťa.

Deti s poruchou sluchu bývajú z dôvodu komunikačnej bariéry viac naviazané na osobu, ktorá sa o ne stará. Ak dieťaťu nevieme vysvetliť, prečo ide do škôlky, a ubezpečiť ho, že sa poňho čoskoro vrátíme, môže sa pri dlhšom odlúčení veľmi vyľakáť. Preto je dobré postupne odlúčenie trénovať a dieťaťu vysvetľovať, že sa vždy poňho vrátite. Ideálne je, ak materská škola umožní postupnú adaptáciu, aby si dieťa na odlúčenie postupne zvykalo.

7. Dostupnosť ďalších špeciálnych intervencií (logopéd, surdopéd...)

Pri vyberaní materskej školy je potrebné brať do úvahy aj fakt, že odborná starostlivosť o dieťa s poruchou sluchu sa v predškolskom veku nekončí, ale, naopak, zintenzívňuje. Nadalej bude potrebné navštevovať logopéda, surdopéda, ďalších odborníkov (ak má dieťa aj pridružené postihnutie).

Ak dieťa umiestnite do bežnej škôlky, s veľkou pravdepodobnosťou nebude mať k dispozícii služby logopéda a ani špeciálneho pedagóga. Treba myslieť na to, aby ste tieto služby mali dostupné, aby ste ich mohli pravidelne využívať.

8. Sociálne zručnosti dieťaťa

Má dieťa už pred vstupom do škôlky záujem o hru s rovesníkmi? Zapája sa do hier s rovesníkmi? Vie sa na ihrisku zapojiť do jednoduchej hry s inými deťmi? Je odvážne a chce všetko „vybaviť“ samo alebo je skôr utiahnuté a potrebuje ešte veľa podpory pri komunikácii s inými deťmi?

Pobyt v kolektíve detí, ktoré si navzájom rozumejú, bude podporovať rozvoj sociálnych zručností dieťaťa. V úspešných sociálnych interakciách a pri každodenných spoločných hrách bude rásť sebavedomie dieťaťa a jeho chuť nadväzovať nové kamarátstva. Preto je také dôležité, či si dieťa bude s rovesníkmi rozumieť. Sledujte, či si dieťa zapájať do všetkých aktivít v škôlke, či sa vie aktívne dorozumieť, vyjadriť svoje priania, názory. Poradte sa so skúseným psychológom, akú formu vzdelávania odporúča vášmu dieťaťu.

Dieťaťu s poruchou sluchu bude pani učiteľka pomáhať nielen s obúvaním papučky.

Výber vhodnej materskej školy pre nepočujúce dieťa nie je jednoduchá úloha. Ak sa neviete rozhodnúť, možno vám pomôže, ak si odpoviete na tieto otázky.

Otázka	Vaša odpoveď	
Komunikuje vaše dieťa viac hovorenou rečou ako posunkami alebo gestami? Začína prevažovať hovorená forma reči?	ÁNO	NIE
Zodpovedá vývin reči a porozumenia reči jeho sluchovému veku?	ÁNO	NIE
Začína tvoriť krátke slovné výpovede?	ÁNO	NIE
Rozumie základným pokynom a vie ich vykonať? (napríklad: „Poď, sadni si, oblečieme sa“, „Budeme jesť“)	ÁNO	NIE
Sú jeho intelektové schopnosti v pásme priemeru/nadpriemeru?	ÁNO	NIE
Má vaše dieťa len sluchové postihnutie (bez ďalšieho postihnutia)?	ÁNO	NIE
Dorozumie sa vaše dieťa s okolím aj bez vašej pomoci?	ÁNO	NIE
Snaží sa vaše dieťa porozumieť s rovesníkmi na ihrisku, v materskom centre?	ÁNO	NIE
Začína prevažovať hovorená forma reči?	ÁNO	NIE
Poznáte vo svojom okolí materskú školu, ktorá je naklonená integrácii detí so špeciálnymi potrebami?	ÁNO	NIE
Počet odpovedí v každom stĺpci		

Ak ste na väčšinu otázok v teste odpovedali „áno“, zdá sa, že vaše dieťa má dobré predpoklady na zaradenie do bežnej materskej školy. Pre úspešné zaradenie dieťaťa do bežnej materskej školy pamätajte na potrebu vzájomnej komunikácie medzi rodinou, škôlkou a ČŠPP. Požiadajte ČŠPP o poskytnutie podpory pre materskú školu.

Ak ste na väčšinu otázok v teste odpovedali „nie“, odporúčame vám zvážiť aj iné možnosti zaškolenia dieťaťa: materskú školu pre deti so sluchovým postihnutím, materské školy, ktoré majú nižší počet žiakov, alebo predĺžiť pobyt dieťaťa doma, kým sa jeho schopnosti nezlepšia a dieťa splní viacero z uvedených podmienok.

Obe možnosti určite konzultujte s odborníkmi (s centrom špeciálnopedagogického poradenstva, psychológom, logopédom), ktorí poskytujú starostlivosť deťom s poruchou sluchu.

NAŠA RADA: Je dôležité vedieť, že vaše rozhodnutie nemusí byť definitívne a že ho v prípade potreby môžete meniť. Myslite tiež na to, že potreby dieťaťa sa môžu meniť, a preto v rôznom veku preňho môže byť „správnym“ riešením iná forma zaškolenia.

Môže sa napríklad stať, že sa rodičia rozhodnú dieťa zaradiť do bežnej materskej školy a počas roka sa bude ukazovať, že nenapreduje v komunikácii podľa očakávaní a že bude potrebovať väčšiu podporu v posunkovom jazyku. V takom prípade je potrebné zvážiť možnosť materskej školy pre deti s poruchou sluchu.

Alebo naopak: dieťa začne navštevovať materskú školu pre deti so sluchovým postihnutím a po roku sa zistí, že výrazne pokročilo v komunikačných a sociálnych zručnostiach, preto bude môcť navštevovať bežnú materskú školu.

Buďte preto vnímaví k aktuálnym potrebám dieťaťa, otvorení viacerým riešeniam a nebojte sa svoje rozhodnutie meniť. Nerobte definitívne rozhodnutia a prehodnocujte, čo je pre vaše dieťa aktuálne „správne“ riešenie.

Otázka tretia: Bude dieťa potrebovať špeciálny prístup, a ak áno, ako veľmi špeciálny?

Niektorým deťom s ľahkou, ale aj deťom so stredne ťažkou, ale aj ťažkou dobre korigovanou poruchou sluchu sa v bežnej materskej škole darí aj bez toho, aby boli „integrované“. Integrácia je oficiálna forma zaškolenia dieťaťa so špeciálnymi potrebami, kde sú písomne definované potreby dieťaťa a práva a povinnosti všetkých zainteresovaných. V našej praxi však poznáme aj deti, u ktorých napriek tomu, že oficiálne integrované nie sú, je zaškolenie v materskej škole na prospech všetkých.

Dovoľujeme si upozorniť na fakt, že v súčasnosti ide o nízky počet prípadov, v ktorých napriek tomu, že dieťa nie je „integrované“, je zaškolenie dieťaťa v prospech všetkých. Väčšina detí s poruchou sluchu špeciálny prístup potrebuje, aj keď v rozličnej miere.

Medzi tieto deti, ktoré nevyžadujú integráciu, patria väčšinou deti, ktoré **včas** (do 1 roku veku) začali nosiť načúvacie prístroje alebo kochleárny implantát a u ktorých sa vďaka **podpore** zo strany rodičov a často aj odborníkov znížilo **zaostávanie v reči a v komunikácii na minimum**.

” Katka má ľahkú poruchu sluchu. Navštevuje bežnú materskú školu v dedine, kde býva. Pani učiteľka povedala, že síce ešte nikdy nemala v triede dieťa s poruchou sluchu, ale že vyskúša, či to bude fungovať. Katka sa na kolektív adaptovala veľmi dobre, rozumela pani učiteľke aj ostatným deťom. Našla si v škôlke kamarátky. Učí sa novým veciam tak ako jej kamaráti. Pani učiteľka vie, že ak je v triede väčší hlučnosť alebo idú na prechádzku, musí sa uistiť, či Katka všetkému rozumela.

” Šimon má veľmi ťažkú poruchu sluchu, veľmi dobre kompenzovanú načúvacími prístrojmi. Kochleárny implantát dostal v jednom roku. Do rodiny v tom čase začala dochádzať mobilná pedagogička. Rodičia rozvíjali jeho sluchové a rečové schopnosti. V troch rokoch Šimon tvoril dvoj-, trojčlenné vety, skloňoval a časoval. Rozumel na úrovni veku. ČŠPP navštívilo materskú školu a dohodlo sa s vedením škôlky, že na začiatok budú pozorovať, ako sa bude Šimonkovi v škôlke dariť. Ak to bude potrebné, stretnú sa znova a situáciu prehodnotia. Po troch mesiacoch sa ukázalo, že Šimonkovi sa v škôlke darí a pani učiteľka necíti potrebu „iného“ prístupu ako k ostatným deťom.

Zaškolenie dieťaťa „bez integrácie“ do materskej školy sa darí v triedach s nižším počtom detí, často na dedine (samozrejme, nie je to pravidlo). Pani učiteľka, ktorá učí v triede, má zväčša dobre rozvinuté komunikačné schopnosti a vysokú mieru empatie, a preto celkom prirodzene zohľadňuje potreby dieťaťa. Napríklad upozorní dieťa na to, že s ním bude hovoriť, počká, kým sa dieťa na ňu pozrie, hovorí k dieťaťu zoči-voči, svoje vety prispôsobuje tak, aby jej dieťa rozumelo. Snaží sa na dieťa hovoriť, keď je v triede tichšie prostredie, a ostatné deti vedie k tomu, aby nekričali. V takejto triede často vidíme, že ostatné deti v triede sa k dieťaťu s poruchou sluchu správajú podobne ako pani učiteľka. V tomto prípade integrácia dieťaťa s poruchou sluchu nie je nutná.

S iným, negatívnym prístupom sa stretávame vtedy, keď dieťa nie je integrované, pretože dospelí okolo neho ignorujú jeho potreby. Pani učiteľka v škôlke hovorí: „*Ved' on je dobrý, nie sú s ním žiadne problémy, sám sa v tichosti celý deň hrá.*“ Rodiča sa síce dotkne, že pani učiteľka hovorí, že dieťa sa do komunikácie s ostatnými deťmi nezapája, napriek tomu je rád, že dieťa nemusí navštevovať materskú školu pre deti s poruchou sluchu. Skutočnosť však môže byť taká, že dieťa nie je zapojené do žiadnej činnosti v triede, čas v nej len prečká a potom odchádza domov bez toho, aby sa čokoľvek naučilo. Tento prístup dieťaťu s poruchou sluchu škodí, pretože nedostáva dôležité podnety, ktoré rozvíjajú jeho potenciál: reč, myslenie, sociálne schopnosti. Takéto zaradenie dieťaťa do materskej školy je možno dobré pre rodičov, nie však pre samotné dieťa.

Dieťa by malo byť zapojené do všetkých aktivít v materskej škole.

Každé dieťa s poruchou sluchu by malo byť v starostlivosti centra špeciálnopedagogického poradenstva. Špeciálny pedagóg ČŠPP by mal sledovať priebeh zaškolenia každého dieťaťa a v prípade, že niečo nefunguje, mal by zakročiť a situáciu riešiť s rodičmi aj s materskou školou.

Kto vám s výberom materskej školy pomôže a bude vás sprevádzať celým procesom?

Možno ste v ranom veku dieťaťa ešte nepovažovali za nutné vyhľadať služby centra špeciálnopedagogického poradenstva. Ak ste sa rozhodli dieťa zaradiť do akéhokoľvek typu materskej školy, **je najvyšší čas vyhľadať služby centra špeciálnopedagogického poradenstva.**

Centrá špeciálnopedagogického poradenstva (skratka ČŠPP) sú špeciálne školské zariadenia, ktorých služby sú určené rodinám s deťmi so špeciálnymi potrebami. Každé ČŠPP sa orientuje na iný druh postihnutia, niektoré sa venujú hlavne deťom s poruchou zraku, iné deťom s mentálnym postihnutím, ďalšie deťom so sluchovým postihnutím.

Dôležité je, aby ste vyhľadali služby takého **CŠPP, ktoré poskytuje starostlivosť deťom s poruchou sluchu**. Toto centrum špeciálnopedagogického poradenstva by malo mať skúsenosti s diagnostikou, starostlivosťou a so zaškoľovaním detí so sluchovým postihnutím do všetkých typov škôl. Diagnostika a následná starostlivosť o deti so sluchovým postihnutím má veľa špecifik, nie každé CŠPP takéto služby poskytuje. Zoznam CŠPP, ktoré poskytujú starostlivosť deťom s poruchou sluchu, nájdete v prílohe tejto publikácie.

Vaše dieťa sa na vašu žiadosť stane klientom centra špeciálnopedagogického poradenstva, ktorého pracovníci by vám mali pomáhať naplňovať jeho špeciálne výchovno-vzdelávacie potreby od raného veku až po prípravu na povolanie.

Aké služby CŠPP vám môžu pomôcť v procese výberu materskej školy a zaradenia dieťaťa do materskej a neskôr aj základnej školy?

Aké služby by malo CŠPP vašej rodine poskytnúť?

→ Diagnostika

V CŠPP by vaše dieťa malo absolvovať dve odborné vyšetrenia: **psychologické a špeciálnopedagogické vyšetrenie**.

- **Psychologické vyšetrenie** zistí úroveň rozumových a poznávacích schopností, odhalí prípadné zaostávanie vo vývine niektorých kognitívnych funkcií, zistí jeho osobnostné charakteristiky, posúdi emocionálne a sociálne schopnosti dieťaťa. Pomenuje silné stránky dieťaťa aj tie, na ktorých je potrebné popracovať.
- **Špeciálnopedagogické vyšetrenie** je zamerané na diagnostiku vplyvu poruchy sluchu na možnosti a podmienky vzdelávania dieťaťa. Posúdi aktuálne komunikačné schopnosti dieťaťa, mieru vplyvu sluchového postihnutia na vývin jeho schopností.

Výsledky oboch vyšetrení by mali byť zhrnuté a ich závery by mali pomenovať najvhodnejšie možnosti výchovy a vzdelávania dieťaťa. Tieto vyšetrenia sa v určitých intervaloch opakujú (rediagnostika) najmä preto, aby sa zistilo, či je daný typ vzdelávania dieťaťa prospešný a či sú opatrenia dostatočné.

Závery oboch týchto vyšetrení (a vyšetrenie od foniatra s diagnózou sluchové postihnutie) sú nutné na to, aby dieťa so špeciálnymi výchovno-vzdelávacími potrebami mohlo byť zaradené do materskej školy.

→ Návrhy a odporúčania

Na základe výsledkov psychologickej a špeciálnopedagogickej diagnostiky po dôkladnom rozhovore s rodičmi navrhne CŠPP najvhodnejšie formy vzdelávania v materskej a neskôr v základnej škole. Rodičov by malo informovať o všetkých pozitívach a negatívach navrhnutých možnostiach. V záveroch vyšetrení by malo byť uvedené, akými spôsobmi je potrebné naplňovať špeciálne výchovno-vzdelávacie potreby dieťaťa v konkrétnych podmienkach materskej školy.

CŠPP by tiež malo odporúčať, či dieťa vyžaduje služby asistenta učiteľa, a pripraví potrebné odporúčanie pre pridelenie asistenta.

→ **Podpora všetkým zainteresovaným počas celého procesu zaškolenia dieťaťa**

Špeciálny pedagóg – surdopéd v CŠPP by mal na vašu žiadosť kontaktovať materskú školu, ktorú ste pre svoje dieťa vybrali. Vedenie materskej školy a triedna učiteľka by mali byť dostatočne informovaní o druhu, stupni sluchového postihnutia a o jeho vplyve na vývin dieťaťa. Triedna učiteľka by mala byť oboznámená s pravidlami komunikácie s dieťaťom s poruchou sluchu, so starostlivosťou o kompenzačné pomôcky, ale aj s tým, ako riešiť problémové situácie. CŠPP by malo úzko spolupracovať s materskou školou počas celého času, keď ju dieťa navštevuje, poskytovať jej odbornú podporu a stav zaškolenia prehľadovať, ak dôjde k nejakým zmenám.

→ **Špeciálne služby, ktoré bežná materská škola neposkytuje**

Ak sa rozhodnete pre integráciu dieťaťa v bežnej materskej škole, pravdepodobne bude nutné, aby ste s dieťaťom navštevovali ďalších odborníkov. Bude potrebné naďalej navštevovať surdopéda, logopéda, pravidelne absolvovať kontroly u foniatra. Centrá špeciálnopedagogického poradenstva poskytujú aj služby vo forme pravidelných stretnutí s cieľom rozvíjať sluchové, rečové, rozumové, sociálne schopnosti dieťaťa. Špeciálni pedagógovia vám ukážu, ako môžete pracovať s dieťaťom aj doma. Niektoré centrá poskytujú aj kurzy posunkového jazyka, organizujú podporné skupiny rodičov, požičiavajú pomôcky.

Aký postup zvoliť pri výbere a vybavovaní vhodnej materskej školy?

Aký postup vám môže pomôcť pri výbere vhodnej materskej školy a následnom vybavovaní všetkých náležitostí? Možno vás inšpirujú nasledovné rady:

1. **Navštívte centrum špeciálnopedagogického poradenstva a poraďte sa.** Špeciálny pedagóg a psychológ v CŠPP vám po komplexnej diagnostike dieťaťa odporučia viacero možností zaškolenia. Vyzdvihnú silné stránky dieťaťa a upozornia na tie, ktoré by mohli byť prekážkou pri jeho bezproblémovom zaškolení. CŠPP majú skúsenosť so školskými zariadeniami, a tak vám môžu odporučiť zariadenia, s ktorými majú najlepšie skúsenosti. CŠPP by malo byť objektívne a neuprednostňovať výrazne jednu možnosť pred ostatnými.
 - Vyslovte sami svoje prania a predstavy o materskej škole.
 - Vypočujte si pozorne argumenty ZA a PROTI, nerobte unáhlené rozhodnutia.
 - Pýtajte sa na všetko, čo vás zaujíma. Otázky si môžete pripraviť vopred.
 - Spolu hľadajte najvhodnejšie riešenia (ideálne aspoň dve).

- V tomto okamihu sa ešte definitívne nerozhodujte. Nechajte čas na rozmyslenie pre vás, ale aj pre materskú školu.
- Konzultujte s vaším logopédom, akú materskú školu by odporúčal vášmu dieťaťu.

2. Navštívte sami vybrané materské školy

- Informujte vedenie materskej školy o tom, že vaše dieťa má poruchu sluchu, ale aj o tom, akým spôsobom komunikuje (rozpráva hovorenou rečou, posunkuje), že nosí načúvací prístroj alebo kochleárny implantát a ako mu tieto pomáhajú pri hovorení. Tiež ich informujte o záveroch vyšetrení ČŠPP.
- Pýtajte sa vedenia školy na ich skúsenosti so vzdelávaním detí s poruchou sluchu alebo inými druhmi postihnutia.
- Poproste vedenie materskej školy, či by ste mohli navštíviť škôlku spolu s dieťaťom tak, aby ste určitý čas mohli pozorovať prácu učiteľky s deťmi priamo v triede.
- Po dohodnutom čase (napríklad jeden týždeň) navštívte škôlku opäť a spresnite si ďalší postup.
- Svoje rozhodnutie si pokojne premyslite v domácom prostredí.

3. Opýtajte sa iných rodičov detí s poruchou sluchu, ktoré už sú v materskej škole alebo sú už staršie

- Skúsenosť iných rodičov môže byť veľmi dôležitá: zistíte od nich, ako konkrétna škôlka pristupuje k výchove a vzdelávaniu detí so špeciálnymi potrebami.
- Opýtajte sa rodičov, ktorých dieťa je integrované, aj tých, ktorých dieťa navštevuje materskú školu pre deti s poruchou sluchu. Ich skúsenosti môžu byť pre vás zaujímavým zdrojom informácií. Ak chcete získať ucelenú informáciu, je potrebné poznať postoje oboch skupín rodičov.

4. Dajte aj na svoj celkový pocit zo škôlky: pozorujte, ako sa panie učiteľky správajú k deťom, či sú deti vedené k spolupráci a k tolerancii. Nezabudnite však na to, že niekedy prvý dojem môže klamať – v dobrom aj v zlom. Hľadajte fakty a informujte sa.

5. Ak ste sa už rozhodli pre konkrétnu škôlku, požiadajte ČŠPP o vystavenie potrebných dokumentov a kontaktovanie konkrétnej materskej/základnej školy.

- Od ČŠPP budete potrebovať závery psychologického a špeciálnopedagogického vyšetrenia, ktoré budú obsahovať podrobné informácie o miere vplyvu zdravotného postihnutia na vývin dieťaťa a tiež odporúčania k spôsobu zaškolenia (či dieťa bude zaradené v špeciálnej materskej škole pre deti s poruchou sluchu alebo v bežnej materskej škole...).
- Od odborného lekára (u detí s poruchou sluchu foniater) budete potrebovať záver vyšetrenia potvrdzujúci sluchovú poruchu (diagnózu), stupeň a jej rozsah.
- Od logopéda budete potrebovať vyšetrenie reči a komunikácie.

- 6. Nezabudnite podať žiadosť o prijatie dieťaťa do materskej školy** (aktuálne do konca mája príslušného roku, pozor, termín sa môže meniť). Bez prijatia vašej žiadosti riaditeľ materskej školy nemôže dieťa prijať!

Požiadajte pracovníka ČŠPP o návštevu materskej školy a spolu s ním sa stretnutia zúčastnite. Dohodnite si na začiatok základné pravidlá.

Uistite sa, že pracovník ČŠPP bude učiteľky metodicky usmerňovať v priebehu roka, a zistite, ako často. Dohodnite sa, či budete o komunikácii medzi ČŠPP a materskou školou vedieť a či budete informovaní o ich záveroch (a akou formou).

NEZABUDNITE: Je nezodpovedné „umiestniť“ dieťa s poruchou sluchu do bežnej materskej školy bez toho, aby vedenie škôlky vedelo, že prijíma dieťaťko, ktoré vyžaduje špeciálnu starostlivosť. Takýto postup (či už úmyselný alebo neúmyselný) neodporúčame!

Takéto dieťa sa v škôlke môže cítiť osamelé, nepochopené. Mnohokrát sa dostane do situácie, v ktorej nebude rozumieť, čo sa okolo neho deje. To je predsa opak toho, čo začlenením dieťaťa do materskej školy chceme dosiahnuť: chceme, aby sa učilo vytvárať priateľstvá s rovesníkmi, aby sa učilo lepšie rozprávať, komunikovať, aby bolo v škôlke spokojné a šťastné.

Rozhodli sme sa pre integráciu dieťaťa s poruchou sluchu – ako na to?

Ak ste sa rozhodli pre integráciu dieťaťa v bežnej materskej škole, nasledujúce riadky sú určené pre vás.

Krátko o integrácii

Školská integrácia zdravotne znevýhodnených žiakov je v súčasnosti legislatívne zakotvená v zákone č. 245/2008 Z. z. o výchove a vzdelávaní. O legislatívnom zabezpečení školskej integrácie píšeme podrobne v I. časti tejto publikácie v kapitole Možnosti vzdelávania detí s poruchou sluchu.

Zopakujme si: pojmy „**integrácia**“ a „**začlenenie**“ označujú rovnaký proces: fungujúce zaradenie dieťaťa so špeciálnymi výchovno-vzdelávacími potrebami a jeho vzdelávanie s ostatnými deťmi i takým spôsobom, že úžitok majú všetci – deti so zdravotným znevýhodnením i tie, ktoré nemajú zdravotné problémy. Deti s poruchou sluchu sa v bežnej materskej škole učia nadväzovať sociálne vzťahy s počujúcimi rovesníkmi, prirodzene trénujú svoju schopnosť presadiť sa v nie ideálnych komunikačných podmienkach. Učia sa porozumieť reči

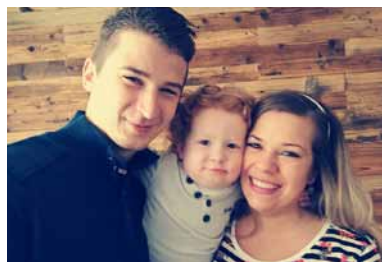
v konkrétnych životných situáciách. Počujúce deti sa zas učia rešpektovať odlišnosť, zlepšujú svoju schopnosť komunikácie, empatie.

Pojem „**inklúzia**“ označuje najvyššiu formu začlenenia dieťaťa do bežnej školy, ktorá sa snaží vytvárať prostredie s cieľom uspokojiť rôznorodé vzdelávacie potreby každého jedinca bez výnimky.

Prečo integrácia/inklúzia?

Medzi tri najčastejšie prania rodičov detí s poruchou sluchu patria prania „*aby bolo v živote šťastné, aby sa naučilo rozprávať a... aby sa začlenilo do bežnej spoločnosti*“.

Uvedomujú si, že negatívny vplyv poruchy sluchu na rozvoj komunikácie dieťaťa môže ovplyvňovať aj jeho možnosti vytvárania sociálnych vzťahov v „počujúcom“ svete. Medzi túžby každého rodiča patrí vychovávať svoje dieťa doma, v známom a bezpečnom prostredí, mať každý deň možnosť stráviť s ním čas, každý deň vidieť, ako rastie. Rodičia si želajú, aby dieťa malo možnosť vytvárať si vzťahy v prostredí, v ktorom žije: so susedmi, s rovesníkmi na dvore a v škole.

Praním každej rodiny je vychovávať svoje dieťa v domácom prostredí.

Vo svojej praxi sme sa nikdy nestretli s rodičmi, ktorí by svoje dieťa nechceli vychovávať doma a ktorí by sa nesnažili spraviť všetko pre to, aby sa tak stalo.

Zaroveň je integrácia v materskej škole prirodzeným začiatkom procesu, v ktorom sa dieťa stane dospelým človekom v spoločnosti, ktorá sa nedelí na tých, ktorí počujú, a tých, ktorí nepočujú.

Existuje veľa dôvodov, prečo začleniť (integrovat') dieťaťa s poruchou sluchu do bežnej materskej školy:

- ✓ *V ranom veku sa každé dieťa (počujúce aj dieťa s poruchou sluchu) snaží intenzívne zapájať do sociálnych vzťahov s rovesníkmi, v ktorých očakáva sebaapresadenie a akceptáciu.*
- ✓ *Dostatok kvalitných rečových vzorov od rovesníkov je jednou z podmienok správneho vývinu hovorenej reči. V komunikačnej oblasti dieťa s poruchou sluchu spoznáva bežné verbálne vzory a pokúša sa o ich imitáciu. Učí sa porozumieť hovorenej reči detí okolo seba, porozumieť slovám a vetám v každodenných situáciách, s ktorými sa v škôlke stretáva. Snaží sa dorozumieť so svojím okolím, rozvíja svoje komunikačné zručnosti, rozširuje si aktívnu a pasívnu slovnú zásobu a postupne sa formujú jeho prvé rečové kompetencie.*

- ✓ *Počujúce deti v predškolskom veku prijímajú postihnutie bezprostrednejšie ako zdravé deti v staršom veku. Akceptujú vrstovníkov aj s ich hendikepom a neporovnávajú sa medzi sebou. Dieťaťu s poruchou sluchu poskytujú možnosť učiť sa v prirodzených sociálnych situáciách bežným formám správania, zdravé deti sa učia empatii a akceptácii inakosti.*
- ✓ *Menšie deti s postihnutím sa medzi zdravými vrstovníkmi správajú prirodzenejšie a spontánnejšie, aj sa medzi nimi ľahšie presadia. Získavajú užitočné sociálne skúsenosti, učia sa orientovať v skupine detí a podieľať sa na jej činnosti prostredníctvom spoločných hier. Prostredníctvom každodenných interakcií a vytvorených blízkych sociálnych väzieb s deťmi bez postihnutia sa mení ich pozícia v rovesníckej skupine.*
- ✓ *Zotrvanie v rodine – blízkosť rodičov a súrodencov je neoceniteľná pre emocionálny vývin každého dieťaťa a podnetnosť rodinného prostredia zase pre rozvoj jeho intelektu a reči, čo pre dieťa postihnuté stratou sluchu platí dvojnásobne.*

V bežnej škôlke sa dieťa s poruchou sluchu učí prekonávať bariéry v komunikácii s počujúcimi rovesníkmi.

- ” *Mama Laury: „Lauru nám odporúčali zaradiť do vzdialenej škôlky pre deti s poruchou sluchu. Keďže by musela ísť na internát, skúsili sme materskú školu u nás v dedine. Kochleárny implantát dostala ako 2,5-ročná, do škôlky šla ako 3,5-ročná. Od začiatku sa bez ostychu púšťala do komunikácie s ostatnými deťmi, bolo jej jedno, že nie všetko jej rozumeli. Veď ani ony nerozprávali ideálne... Veľmi skoro sa naučila opýtať sa pani učiteľky alebo kamarátky, ak niečo nerozumela. Každý deň som hovorila s pani učiteľkou, čo počas dňa zažila, aby som rozumela, čo mi „po svojom“ doma rozprávala. Postupne som jej rozumela čoraz viac. Teraz navštevuje bežnú základnú školu, darí sa jej veľmi dobre. Čo sa naučila v materskej škole? Presadiť sa medzi rovesníkmi a pýtať sa, ak niečomu nerozumela. Toto je schopnosť na nezaplatenie.“*
- ” *Mama Marty: „Minule do školy nastúpil nový učiteľ anglického jazyka. Nebol informovaný o tom, že Marta má ťažkú stratu sluchu. Marta v priebehu dvoch týždňov dostala tri zlé známky. Už sme kontaktovali ČŠPP. Kým si ČŠPP dohodlo termín konzultácie s učiteľom, Marta situáciu sama vyriešila: učiteľovi sama vysvetlila, že horšie počuje a aké podmienky jej vyhovujú, aby podávala lepšie výkony. Boli sme z jej odvahy prekvapení. My sami by sme v podobnej situácii mali problém. No ona už od materskej školy vie, že si v mnohých situáciách musí poradiť sama.“*

Čo je dobré urobiť, aby integrácia bola úspešná?

Aby bola integrácia/inklúzia prospešná pre dieťa s poruchou sluchu, ale aj pre ostatné deti v materskej škole, je väčšinou potrebná aktívna snaha všetkých zainteresovaných: rodiny, školy a odborníkov.

Informácie, podporu a pomoc potrebujú nielen rodičia, ale aj materské a základné školy. Mnoho materských škôl nemá vôbec žiadnu skúsenosť s výchovou a vzdelávaním detí, ktoré horšie počujú. Vedenie škôl a učitelia sa preto prirodzene obávajú zodpovednosti za vzdelávanie detí, ktorých potreby sú trochu iné ako potreby detí, s ktorými sa bežne stretávajú. Oprávnené sa pýtajú, či sú schopné poskytnúť im také podmienky, aby dieťa dosiahlo optimálny rozvoj svojich schopností v každej oblasti.

Ako sme v tejto publikácii viackrát napísali, nie je vhodné, aby integrácia dieťaťa s poruchou sluchu do bežnej materskej školy prebehla bez dôkladnej prípravy a snahy všetkých zainteresovaných.

V našej praxi poznáme mnoho „dobrej praxe“, kde integrácia funguje. Na tomto mieste zhrnieme skúsenosti rodičov, ktorí hodnotia integráciu ich dieťaťa ako úspešnú:

- ✓ **Hovorte vždy pravdu, o všetkom sa navzájom informujte.** Spolupráca medzi materskou školou, rodičom a CŠPP je nevyhnutná. Je veľmi dobré, ak rodič hovorí s pani učiteľkou každý deň. Odborník CŠPP by mal pravidelne realizovať konzultácie s učiteľkami v materskej škole.
- ✓ **Informujte pravdivo vedenie materskej školy,** hlavne konkrétnu pani učiteľku o druhu, stupni sluchového postihnutia, o spôsobe korekcie poruchy sluchu a o aktuálnych schopnostiach dieťaťa v oblasti reči, porozumenia, sociálnych, emocionálnych schopností, ale aj motoriky, poznávania.
- ✓ **Zabezpečte podporu materskej školy od centra špeciálnopedagogického poradenstva,** ktoré má skúsenosti s integráciou detí s poruchou sluchu. CŠPP by v rámci svojich služieb malo poskytnúť materskej škole informácie, môže pre vyučujúce pripraviť odborný seminár, bude s vyučujúcimi pravidelne konzultovať, sledovať priebeh začlenenia dieťaťa do škôlky. CŠPP tiež pomôže materskej škole s vypísaním potrebnej pedagogickej dokumentácie.
- ✓ **Uistite pani učiteľku v materskej škole o tom, že nebude zodpovedná za rečový vývin dieťaťa.** Stáva sa totiž, že mnohí rodičia dávajú dieťa s poruchou sluchu do bežnej materskej školy s cieľom, „aby ho tam naučili hovoriť“. Za vývin reči a jazykových schopností dieťaťa sú zodpovední v prvom rade rodičia dieťaťa. Rodičia musia podporovať vývin reči dieťaťa s podporou logopédov a surdopédov. Úlohou materskej školy je začleniť dieťa do kolektívu zdravých a dobre hovoriacich detí, vytvárať podmienky na ich vzájomnú komunikáciu a vzťahy.

- ✓ **Informujte a ubezpečte pani učiteľku, že nebude zodpovedná za prípadnú stratu alebo poškodenie načúvacích prístrojov alebo kochleárneho implantátu.** Pani učiteľka môže mať obavy zo zodpovednosti za veľmi drahé kompenzačné pomôcky. Je potrebné, aby ste zabezpečili prístroje proti strate (rôzne klipy, pomôcky na uchytienie načúvacieho prístroja/kochleárneho implantátu).
- ✓ **Poproste pani učiteľku alebo zamestnanca ČŠPP, aby informovali ostatné deti v kolektíve o poruche sluchu dieťaťa** (veku primeranou formou). Môžu im veku primeranou formou ukázať, aké je to nepočuť, a vysvetliť, prečo dieťa používa načúvacie prístroje.
- ✓ Počúvajte pani učiteľku, **snažte sa riešiť problémy, s ktorými vás oboznamuje.**
- ✓ Účinné býva zavedenie „**komunikačného zošita**“, do ktorého budú zapisovať pani učiteľka aj rodičia dôležité momenty zo života dieťaťa.
- ✓ **Oceňujte snahu všetkých zainteresovaných.** Poskytujte pani učiteľke/vedeniu materskej školy **dobrú spätnú väzbu:** „*Pani logopédka povedala, že sa Kristián pekne rozhovril.*“ „*Surdopédka veľmi ocenila, že si Olinka v škôlke našla kamarátky a rozpráva sa s nimi. Je to aj vaša zásluha.*“ „*Veľmi oceňujeme, že ste deťom v triede tak pekne vysvetlili, aké je to nepočuť a prečo Jurko nosí načúvací prístroj.*“
- ✓ Prediskutujte s vedením materskej školy a ČŠPP potrebu asistenta pre dieťa a o možnostiach, ako ho získať.
- ✓ Ak je to potrebné, vyskúšajte zaradenie dieťaťa do materskej školy „na skúšku“, čiže zaradenie dieťaťa na ohrozený čas.
- ✓ Mnohým rodinám sa osvedčil spôsob **postupného predlžovania pobytu dieťaťa v materskej škole** na jednu, dve hodiny, dopoludnie až po celodennú dochádzku. Dieťa tak získa možnosť postupne si zvykať na nové prostredie, ale aj na množstvo hluku a podnetov, ktorým bude v materskej škole vystavené.
- ✓ Nebojte sa zmeniť svoje rozhodnutie. Ak sa dlhodobo bude ukazovať, že dieťaťu nevyhovuje zaradenie do bežnej materskej školy, neváhajte svoje rozhodnutie zmeniť a hľadajte ďalšie možnosti materských škôl.

Čo by mala vedieť pani učiteľka, ktorá má v triede dieťa s poruchou sluchu?

- oslovte dieťa pred tým, ako s ním budete hovoriť, a počkajte, kým sa na vás pozrie,
- ak dieťa nereaguje na oslovenie, upozorníte ho na začiatok komunikácie jemným chytením za rameno, zdvihnutím ruky (ak ide o pokyn celej triede), zvukovým signálom, len ak sme si istí, že dieťa na signál spoľahlivo reaguje,
- udržiavajte očný kontakt s dieťaťom počas celej komunikácie,
- uistite sa, že sú vaše ústa dobre osvetlené, viditeľné,
- nepreháňajte svoju výslovnosť, nekričte,
- hovorte prirodzeným tempom,
- uistujte sa, či vám dieťa rozumelo (sledujte, či robí, o čo ste ho požiadali, či jeho reakcie súvisia s tým, čo ste povedali). Ak vidíte, že dieťa nerozumie, skúste vetu preformulovať, zjednodušiť, skrátiť, použiť gestá, pantomímu. Zvýraznite kľúčové slová vo výpovedi alebo použite jemu známe slová,

- reagujte na podnety prichádzajúce od dieťaťa so stratou sluchu, neprehliadajte ich, učte sa postupne porozumieť im a primerane na ne reagovať,
- upozorňujte dieťa na prípadnú zmenu rozhovoru alebo výkladu,
- ulahčite počujúcim deťom porozumenie toho, čo hovorí dieťa s poruchou sluchu, tak, že potom, ako sa zapojí do spoločnej komunikácie, jeho odpoveď zopakujete (Katka povie: Keslim ato. Pani učiteľka zopakuje: Katka vraví, že kreslí auto),
- usmerňujte spoločnú hru detí,
- informujte integrované dieťa o tom, čo sa počas hry (príp. inej činnosti) deje, aj o tom, čo robia iné deti,
- zapájajte dieťa do všetkých aktivít pri individuálnej práci aj v skupine,
- ak je to možné, udržiajte v triede tiché prostredie a pravidlá,
- naučte sa od rodičov základným princípom manipulácie s načúvacím prístrojom alebo kochleárnym implantátom a riešenia jednoduchých problémov s nimi,
- nezabudnite, že dieťa nemusí rozumieť všetkému, čo ste povedali vy alebo jeho spolužiaci. Uisťujte sa, že porozumelo. Ak nie, skúste vetu preformulovať, použiť gestá, pantomímu. Zvýraznite kľúčové slová vo výpovedi alebo použite jemu známe slová.

Tieto odporúčania sú iba akýmsi zhrnutím všeobecne platných pravidiel pri začlenení detí s poruchou sluchu do materskej školy. Každé dieťa, samozrejme, vyžaduje odlišný prístup. Niektoré vďaka veľmi dobrej kompenzácii sluchu nebude potrebovať stály očný kontakt, pretože bude dobre reagovať aj sluchom. Iné bude možno potrebovať použitie prirodzených gest a posunkov, ktoré používa aj doma. Potreby každého dieťaťa sa počas dochádzania do materskej školy menia. V prípade dieťaťa so správne kompenzovanou poruchou sluchu predpokladáme, že sa jeho rečové kompetencie budú stále zlepšovať, a preto je možné, že sa bude znižovať miera potrebnej podpory.

V odporúčaníach ČŠPP by mali byť uvedené konkrétne potreby dieťaťa v danom období, preto je potrebné tieto odporúčania pravidelne prehodnocovať a aktualizovať.

Deťom treba niekedy pomôcť hrať sa spolu.

Pani učiteľka sa ubezpečuje, že dievčatko porozumelo všetkému, čo povedala.

S asistentom alebo bez asistenta?

Už sme sa zmienili o možnosti zaradenia dieťaťa do materskej školy s podporou asistenta učiteľa. Upozorňujeme na fakt, že nie je možné zamieňať funkcie **asistent učiteľa** a **osobný asistent**.

Osobný asistent je určený na pomoc osobám s ťažkým zdravotným postihnutím (ŤZP) a je platený Ministerstvom práce, sociálnych vecí a rodiny SR. **Účelom** osobnej asistencie je: aktivizácia, podpora sociálneho začlenenia osoby s ŤZP, podpora jej nezávislosti a možnosti rozhodovať sa a ovplyvňovať plnenie rodinných rolí, vykonávanie pracovných, vzdelávacích a voľnočasových aktivít. V súčasnosti nie je možné využívanie osobného asistenta v podmienkach škôl.

Asistent učiteľa je pedagogický zamestnanec, ktorý je zamestnanec školy. Mal by mať ukončené stredoškolské vzdelanie pedagogického smeru s maturitou. Asistenta učiteľa financuje ministerstvo školstva alebo zriaďovateľ školy.

Úlohou **asistenta učiteľa** je pomáha dieťaťu prekonávať prekážky, ktoré mu bránia plnohodnotne sa zaradiť do chodu v bežnej materskej škole. Dieťaťu môže sprostredkovať informácie, ktoré v hluku triedy nezachytí, venuje sa mu individuálne počas aktivít zameraných na poznávanie a komunikáciu. Pomáha dieťaťu zapojiť sa do aktivít v skupine a začleniť sa do kolektívu rovesníkov. Môže dieťaťu pomôcť vyjadrovať jeho myšlienky. Keďže dieťa s poruchou sluchu vo vonkajšom prostredí nemusí reagovať na zvuky ako v triede, asistent učiteľa môže mať na starosti bezpečnosť dieťaťa počas vychádzok. Asistent učiteľa sa môže podľa pokynov pani učiteľky venovať aj počujúcim deťom v triede v čase, kým sa pani učiteľka bude individuálne venovať dieťaťu s poruchou sluchu.

Nie každé dieťa s poruchou sluchu potrebuje asistenta učiteľa. Je potrebné zvážiť u každého dieťaťa individuálne, či bude prítomnosť asistenta učiteľa pre dieťa prínosom. Je možné najprv dieťa na skúšku zaradiť bez asistenta, a ak sa ukáže, že asistent bude potrebný, požiadať oňho.

Ako sme už napísali vyššie, materské školy žiadajú o finančné prostriedky na asistenta učiteľa obec, ktorá ich zriadila. Vedenie obce rozhodne, či uvoľní sumu peňazí na asistenta pre dieťa so špeciálnymi potrebami. Potrebná je žiadosť vedenia materskej školy s doloženým odporúčaním ČŠPP. Dôležitým prvkom je komunikácia vedenia materskej školy a obce. Vedenie materskej školy často spolu s rodičmi dieťaťa sa snažia argumentmi oboznámiť vedenie obce s potrebami dieťaťa so špeciálnymi výchovno-vzdelávacími potrebami a získať ho pre myšlienku integrácie dieťaťa.

Osem tipov, ako pripraviť dieťa s poruchou sluchu na škôlku

Na záver kapitoly o materskej škole sme pre vás pripravili niekoľko tipov, ako pripraviť dieťa s poruchou sluchu na vstup do nej.

- 1. Rozprávajte dieťaťu o tom, čo ho čaká.** Komunikujte s ním o škôlke čo najviac – formou, ktorú ovláda najlepšie: posunková reč, hovorená reč, kreslite si, ukážte mu fotografie. Navštívte materskú školu ešte predtým, ako do nej začne chodiť. Dohodnite si s paniami učiteľkami termíny návštev, ktoré by najviac vyhovovali vám aj im. Čo najviac dieťaťu priblížite škôlkarský život, hrajte sa doma na priebeh dňa v škôlke. Využite knihy a filmy o škôlkároch a prvých dňoch dieťaťa v materskej škole.
- 2. Majte pre dieťa dostatok lásky a trpezlivosti.** Ubezpečte ho, že na vašom vzťahu sa nič nezmení. Stále ho budete rovnako ľubiť a po škôlke poňho pridete.
- 3. Skúste mu nájsť cez prázdniny kamaráta, ktorý bude jeho spolužiak.** Ak sa vám podarí vytvoriť kamarátsky vzťah medzi budúcimi škôlkarskými spolužiakmi, adaptácia dieťaťa bude ľahšia. Nepôjde samo do neznámeho prostredia, už sa na niekoho bude tešiť.
- 4. Hovorte s ním o tom, prečo bude chodiť do škôlky.** Aj keď budete musieť použiť len jednoduché slová alebo posunky, nebojte sa mu povedať naozajstné dôvody, prečo bude chodiť do škôlky („maminka musí chodiť do roboty zarábať peniaze, nájdeš si nových kamarátov a naučíš sa veľa vecí, ktoré ťa budú zaujímať...“). Venujte dostatok času jeho otázkam. Nerobte z témy nástupu do škôlky jedinečnú najdôležitejšiu situáciu (nehovorte a nerobte všetko v súvislosti so škôlkou), ale ani situáciu nezlahčujte. Nemaľujte dieťaťu škôlku príliš naružovo, aby nemalo vysoké očakávania. Predídete tak jeho sklamaniu.
- 5. Nezabúdajte na pani učiteľku** – predstavte ju svojmu dieťaťu. Rozprávajte mu o nej, kto je to, čo s deťmi bude robiť v škôlke. Spravte z nej v časovom predstihu pozitívnu postavu, ktorá bude na deti dávať pozor, bude im čítať či hrať sa s nimi. V škôlke je pre deti, a keď bude vaše dieťa smutné či veselé a bude jej to chcieť povedať, nech príde za ňou. Nerobte z nej prísnu autoritu, ktorá vzbudí strach. (Nehovorte, ak dieťa hnevá: „Počkaj, veď v škôlke ťa to naučia!“ „Však počkaj, v škôlke na teba nikto čakať nebude!“ „Nebudeš mať žiadnych kamarátov, ak sa takto správaš!“) Dieťa môžete takýmito vyhláseniami nechtiac škôlkou vystrašiť.
- 6. Ak dieťa používa na komunikáciu aj posunky, naučte pani učiteľku aspoň niekoľko z nich.** Používaním znakov, ktoré dieťa pozná z domu, mu prejaví, že mu rozumie a chce sa s ním rozprávať.
- 7. Podporujte detskú samostatnosť a šikovnosť** – podporujte dieťa v samostatnosti: umožnite mu samému sa obliekať, najesť, použiť toaletu. Tieto schopnosti mu môžu veľmi uľahčiť vstup do materskej školy.
- 8. Všetky pocity a emócie sú v poriadku** – ak už dieťa chodí do škôlky a plače, uistite ho, že strach, plač sú normálnou reakciou. Ak chce, nech si poplače, pokojne mu povedzte, že aj vám bolo za ním smutno. Nepotláčajte u dieťaťa tieto prirodzené emócie, aj keď sa vám zdá, že plače zbytočne. Je to jeho spôsob vyrovnávania sa s novou situáciou a prijímania ju.

Ako uľahčiť adaptačný proces dieťatku, ktoré bude počas týždňa na internáte?

Umiestniť dieťa v predškolskom veku na internát by malo byť krajnou možnosťou. Určite je potrebné pokúsiť sa využiť všetky iné možnosti: dostupné materské školy, predĺženie materskej dovolenky alebo presťahovanie sa do miesta, kde je materská škola pre deti s poruchou sluchu. Možno je však vaša socio-ekonomická situácia taká, že vaše dieťa bude musieť bývať na internáte, preto bude dobré, ak ho na celodenné odlúčenie od vás čo najlepšie pripravíte.

Nenechajte nič na náhodu a snažte sa mu sprostredkovať informácie. Veľmi dôležité je, aby dieťaťko vedelo, že aj keď bude na internáte dlhý čas, vždy poňho prídete a že vaša láska k nemu sa nikdy nezmení.

1. Predtým, ako dieťaťko pôjde do škôlky, navštívte spolu internát a ukážte mu, ako tam detičky žijú.
2. Zoznámte ho s paniami vychovávateľkami a pomôžte mu, aby si k nim vytvorilo vzťah.
3. Adaptácia na pobyt na internáte môže trvať aj niekoľko týždňov: niektoré školy pre deti so sluchovým postihnutím umožňujú rodičom, aby spolu s dieťaťkom absolvovali adaptačný proces. Opýtajte sa vopred vedenia škôlky na takúto možnosť.

Adaptácia na pobyt na internáte prebieha približne takto:

- ✓ Počas takejto adaptácie spia mamka alebo ocko s dieťaťkom spolu vo vymedzenej izbe na internáte (teda nie s ostatnými deťmi v spálni). Dieťaťko si postupne zvyká na pobyt v škôlke aj v internáte.
- ✓ Niekedy to prebieha tak, že dieťa je v materskej škole len dopoludnia, pred obedom alebo po obede (stravovaní) poňho rodič príde. Popoludní majú svoj vlastný spoločný program, v rámci ktorého sa môžu prísť spolu pohrať k ostatným deťom.
- ✓ Postupne sa rodič snaží nechať na chvíľku dieťa s ostatnými deťmi aj popoludní. Napríklad si môže na chvíľu odbehnúť do obchodu. Dieťaťko za ten čas zostáva samo v kolektíve.
- ✓ Neskôr sa dieťaťko pripravuje na zvládnutie popoludňajšieho spánku a mamina si poňho príde až po olovrante. Dieťaťko už má určenú svoju posteľku v spálni označenú značkou, fotkou, príp. svojou hračkou (prechodný objekt odpútania sa) a v skrinke má svoje veci. Večer ide spať zase na internát spolu s rodičom.
- ✓ Po čase by malo ísť na noc spať do svojej posteľky bez maminy. Mamka ešte zotrúva na internáte pre prípad potreby (teda už spia oddelene).
- ✓ Po postupnej adaptácii by malo byť dieťaťko pripravené zostať na internáte samo, ale nie hneď na celý týždeň. Ideálne na tri noci. Napr. od pondelka do štvrtka, prípadne v iné určené dni, všetko je to o dohode s triednou učiteľkou.

Učiteľky sprehľadňujú deťom plynutie týždňa aj vizuálne, pomocou určovania dní v týžden-
nom kalendári. Dieťa si postupne „odškrtáva“ dni, ktoré už má za sebou, a vidí, koľkokrát
sa ešte na internáte vyspí, kým pôjde domov. Ako dlho bude trvať adaptácia, je u každého
dieťaťa individuálne. Závisí to od veku aj vnútorného emocionálneho ladenia dieťaťa. Nič
netreba urýchliť, ale ani zbytočne predlžovať. Všetko má smerovať k tomu, že dieťaťko vydrží
na internáte počas celého pracovného týždňa. Ak príde plač, citlivé panie učiteľky a panie
vychovávateľky sa snažia dieťa upokojiť a uchlácholiť. Nenechajú ho plakať a spolu s ním počí-
tajú dni do chvíle, keď „mama príde“.

Aj rodičia prechádzajú ťažkou odľučovacou fázou. Ak majú potrebu, môžu sa kedykoľvek
na svoje dieťaťko informovať na čísle, ktoré im dá triedna učiteľka.

Záver

Vstup dieťaťa do materskej školy je začiatkom jeho cesty osa-
mostatňovania sa od rodičov. Na konci tejto cesty z neho bude
dospelý človek.

Aj keď je cesta možno krivolaká, má veľa odbočení, občas sú
na nej jamy a mláky, môže byť krásna.

Dieťa sa naučí jamy preskakovať alebo obísť, rozhodnúť
sa, ktorá cesta mu vyhovuje. S čižmami na nohách môže byť
v mláke poriadna zábava. Dieťa občas po ceste beží, niekedy
len kráča, ledva ťahá nožičky, potrebuje podať ruku. Dôležité
je, kto s ním po tej ceste bude kráčať a koho na nej stretne.

Nástupom do materskej školy dieťa vstupuje do mnoho-
ročného vzdelávacieho procesu. Určite vnímate zodpovednosť
za rozhodnutie, do akej materskej školy svoje dieťa zapíšete. Nebojte sa tohto rozhodnutia
a nepovažujte ho za definitívne. Budte citliví k potrebám dieťaťa, k jeho pokrokom a vypo-
čujte si odporúčania odborníkov aj učiteliek v materskej škole. Nebojte sa zmeniť svoje roz-
hodnutie a hľadať pre svoje dieťa najlepšie riešenie.

16.

ŠKOLSKÁ ZRELOSTĚ –
UŽ JE PREDŠKOLÁK

Martina Rzymanová

ŠKOLSKÁ ZRELOSŤ – UŽ JE PREDŠKOLÁK

Už je predškolač, čo by mal zvládnuť pred nástupom do školy?

Vstup do základnej školy je ďalším dôležitým míľnikom v živote dieťaťa. Pre rodinu s dieťaťom s poruchou sluchu je opäť čas na zamyslenie, pre aký typ školy sa rozhodne. Ako sme už písali v kapitole o materskej škole, možností je viacero a je veľmi dôležité dobre sa oboznámiť s nimi, zvážiť konkrétne možnosti a poradiť sa s odborníkmi.

Čo všetko by malo ovládať dieťa pred nástupom do školy? Aké sociálne, emocionálne, pracovné, ale aj telesné predpoklady by malo dieťa spĺňať pred nástupom do základnej školy?

Ak hovoríme o možnom nástupe dieťaťa do základnej školy, je, samozrejme, vhodné, aby bolo na začiatok školskej dochádzky pripravené. V odbornej terminológii sa takáto pripravenosť na vstup do školy nazýva **školská zrelosť**.

Školská zrelosť je dosiahnutie takeého stupňa vývinu dieťaťa (telesného, rozumového, emocionálneho a sociálneho), ktorý zabezpečí úspešne zvládať nároky školy. Zrelosť centrálnnej nervovej sústavy (CNS) dieťaťa musí byť odolná voči záťaži, schopná koncentrácie a emocionálnej stability.

Školská zrelosť sa netýka len vedomostí, teda toho, či dieťa vie počítať, či pozná farby a geometrické tvary. Budúci prvák by mal byť zvedavý, mal by mať zdravé sebavedomie, prirodzenú chuť objavovať nové veci. Mal by vedieť komunikovať na primeranej úrovni, spolupracovať s inými deťmi a ľuďmi. Predškolač by mal svoje správanie ovládať primerane veku.

Je potrebné myslieť na to, že každé dieťa pred vstupom do základnej školy je iné, rovnako ako je iný každý z nás dospelých. Jedno je odvážnejšie, iné nadväzuje nové vzťahy s opatrnosťou. Jedno vyniká v počítaní, ďalšie je zdatné v motorike. Jedno sa učí rýchlejšie, iné potrebuje trochu času navyše. Nasledujúce riadky hovoria o všeobecných kritériách, ktoré sa u každého dieťaťa trochu líšia. Ideálny prvák skrátka neexistuje.

Podľa autoriek J. Bednárovej a V. Šmardovej sa pri vstupe dieťaťa do školy posudzuje:

- **telesný vývin a zdravotný stav dieťaťa,**
- **úroveň vyspelosti poznávacích funkcií,**
- **úroveň prístupnosti (pracovné návyky, predpoklady),**
- **emocionálna a sociálna úroveň zrelosti dieťaťa.**

Telesný vývin a zdravotný stav dieťaťa

Tieto kritériá posudzuje hlavne pediater. Pri preventívnej prehliadke sleduje, či dieťa spĺňa telesné predpoklady – napríklad správny pomer výšky a hmotnosti (tzv. filipínska miera – dieťa si dočiahne pravou rukou ponad hlavu na ľavý ušný lalôčik), **menia** sa telesné proporcie dieťaťa, či sa už začala výmena mliečnych zubov za trvalé, či celková motorika dieťaťa je primeraná veku dieťaťa. Okrem telesných predpokladov je veľmi dôležitý aj celkový zdravotný stav dieťaťa pri vstupe do školy.

U detí s poruchou sluchu je dôležité sledovať, ako vplýva porucha sluchu na celkový vývin dieťaťa, či porucha sluchu nie je progresívneho charakteru (teda či sa ešte sluch dieťaťa nezhoršuje), ako dieťa napreduje pri využívaní konkrétnej korekcie sluchu (načúvacie prístroje, kochleárny implantát). Porucha sluchu ako taká nie je dôvodom na odloženie povinnej školskej dochádzky, ale môže ním byť oneskorený vývin reči, sluchových schopností a porozumenia pojmov.

Úroveň vyspelosti poznávacích funkcií

Aby dieťa malo dobré šance zvládnuť nároky, ktoré naňho bude klásť dochádzka do školy, aby sa mohlo naučiť čítať, písať, počítať, musí si už v predškolskom veku osvojiť veľa schopností a zručností. Už sme o nich písali v kapitole Predškolský vek.

Môže sa stať, že dieťa s poruchou sluchu v niektorej oblasti nedosiahne potrebnú úroveň. Nemusí to automaticky znamenať, že nemôže navštevovať bežnú základnú školu. Bude potrebné, aby ste s dieťaťom popracovali a možno bude v škole napredovať svojím tempom. Predškolač by mal mať na primeranej úrovni rozvinuté tieto schopnosti:

Grafomotorika, kresba

Predškolač by mal vedieť správne držať ceruzu v ruke, mal by mať záujem o kreslenie. Pred vstupom do školy už väčšina detí vie napodobniť tvary niektorých cvičení, písmen, čísel, obťahovať čiary, nakresliť postavu človeka, dom.

Grafomotorický prejav detí s poruchou sluchu väčšinou v ničom nezaostáva za prejavom ich počujúcich rovesníkov. Ak áno, venujte sa rozvoju grafomotoriky, podobne ako by ste to robili s počujúcim dieťaťom. Tipy nájdete v kapitole Predškolský vek a v mnohých detských časopisoch a pracovných listoch určených deťom v predškolskom veku.

Reč

Počujúce dieťa pred vstupom do školy by malo správne vyslovovať všetky hlásky a jeho výslovnosť by mala byť čistá. Predškolač by mal tvoriť zložitejšie vety, v ktorých bude používať rôzne slovné druhy (podstatné mená, prídavné mená, zámená, slovesá, číslovky atď.), mal by nimi vedieť opísať, čo vidí, čo prežíva. Dieťa by malo prirodzene komunikovať, viesť jednoduchý dialóg, rozumieť tomu, čo hovorí dospelý, a rozumieť pokynom. Malo by vedieť prerozprávať jednoduchý príbeh, rozprávku. Predškolač pozná a používa slová opačného, podobného významu. Mal by mať bohatú slovnú zásobu, vedieť pomenovať nadradené pojmy (ovocie, zelenina, nábytok, oblečenie...). Mal by správne používať gramatiku slovenského jazyka, prirodzene používať množné číslo, budúci a minulý čas, spoznať vo vete nesprávne slovo. Medzi dôležité požiadavky patrí porozumenie reči.

Rečový vývin detí s poruchou sluchu z pochopiteľných dôvodov často zaostáva za vývinom počujúcich detí. Býva najčastejším dôvodom, prečo niektoré deti nastupujú do školy s odkladom povinnej školskej dochádzky o rok alebo nastupujú do škôl pre deti s poruchou sluchu. Veľmi dôležité je najmä porozumenie reči. Prax ukazuje, že deti so sluchovým postihnutím aj počas školskej dochádzky vedia výrazne zlepšovať svoje rečové schopnosti, najmä ak majú dobre kompenzovanú poruchu sluchu a majú dostatočnú domácu prípravu.

Sluchové vnímanie

Pod sluchovým vnímaním sa nerozumie len počutie. Pod pojmom sluchové schopnosti rozumieme aj schopnosť počúvať a rozumieť príbehom, rozlišovať slová vo vete, rozdeliť slovo na slabiky a určiť, aké hlásky v slove počujeme. Medzi dôležité schopnosti predškolača patrí rozlíšiť sluchom dĺžku slabík, rozlíšiť zvukovo podobné hlásky v slovách (kačka – mačka, pes – pec, miska – myška atď.) Všetky tieto schopnosti ovplyvňujú proces učenia sa čítať a písať a je dôležité, aby ich dieťa pred nástupom do školy zvládlo. Sluchová pamäť je dôležitá pre zapamätávanie si informácií.

Porucha sluchu, samozrejme, ovplyvňuje sluchové vnímanie detí. Deti s poruchou sluchu mávajú oslabenia v oblasti vnímania a rozlišovania zvukov, majú tiež problém s počutím v hlučnom školskom prostredí. Sluchové postihnutie spôsobuje, že dieťa ťažšie rozlišuje zvukovo podobné slová (koza – kosa, miska – myška, sudy – súdi atď.). Problémy spôsobuje aj rozlišovanie jednotlivých hlások v slove (slovo pes rozdelíme na písmenká p-e-s). Mávajú tiež problémy zopakovať rytmus. Sluchová porucha často negatívne ovplyvňuje aj sluchovú pamäť – dieťa môže mať problémy zapamätať si poradie slov, čísel, naučiť sa naspamäť dlhšie vety a básničky. Zaostávanie v sluchovej oblasti nemusí byť dôvodom na paniku. Mnohé deti s poruchou sluchu si v školskom prostredí zlepšujú aj sluchové schopnosti, postupne dobiehajú vo vývoji svojich počujúcich rovesníkov alebo napredujú svojím tempom.

Zrakové vnímanie

Pod zrakovým vnímaním nerozumieme iba to, či dieťa dobre vidí. Dobre rozvinuté schopnosti zrakového vnímania sú dôležitým predpokladom toho, aby sa dieťa mohlo správne naučiť čítať písmená, slabiky, slová, rozlišovať čísla. Dieťa v predškolskom veku by malo zrakom správne rozlišovať figúru a pozadie, rozlišovať rozdiely medzi obrázkami aj v detailoch, malo by vedieť skladať veku primerané puzzle, spoznať obrázok, aj keď vidí len jeho časť. Dieťa by malo vedieť viesť očné pohyby zľava doprava – sledovať a pomenovať obrázky v riadku zľava doprava, lepiť obrázky na čiaru. Dieťa by si malo zapamätať päť-šesť obrázkov, hrať pexeso.

Zrakové vnímanie detí s poruchou sluchu zvyčajne býva rozvinuté podobne ako u ich počujúcich rovesníkov, nezriedka lepšie. Problémy im môže spôsobovať porozumenie pojmov spojených s úlohami zameranými na zrakové vnímanie, napríklad pomenovanie farieb a ich odtieňov, porozumenie pojmov a pokynov, napríklad: „Nájdí podobný obrázok“, „Ktorý obrázok je odlišný od ostatných?“ Aby takýto stav pred školou nenastal, je potrebné podporovať rozumový a komunikačný vývin dieťaťa od raného veku.

Vnímanie času a priestoru

Orientácia v čase a v priestore je veľmi dôležitá pre zvládanie školského učiva – správnu orientáciu v priestore potrebujeme pri písaní na papier, pri čítaní textu, pri matematike, pri orientácii v knihe, na mape.

Dieťa v predškolskom veku by malo ovládať pojmy hore-dolu, rozumieť predložkovým spojeniam pred, za, vedľa, nad, okolo a podobne. Veľmi dôležitá je takzvaná pravo-ľavá orientácia: predškólák by už mal rozlišovať pravú a ľavú stranu aspoň na vlastnom tele. Mal by rozumieť aj viacnásobným pokynom, napríklad: „Čo je na obrázku vpravo hore?“ „Nakresli loptu do ľavého horného rohu!“ Rovnako by mal ovládať pojmy prvý, posledný, v strede, predposledný, hneď pred, hneď za.

Dieťa by malo vedieť pomenovať dni v týždni, mesiace v roku, pomenovať ročné obdobia a určiť, čo je pre ne typické (v lete sa kúpeme, v zime sneží). Malo by vedieť usporiadať obrázky príbehov tak, aby išli v správnom časovom poradí.

Pojmy vyjadrujúce časové a priestorové vzťahy patria k tým, ktoré si aj počujúce deti osvojujú ako posledné. Deti s poruchou sluchu mávajú problémy s porozumením týchto pojmov, najmä predložiek, ako sú pred, na, pri, vedľa, hneď za. Nezabudnite v predškolskej príprave na to, aby ste dieťa postupne učili porozumieť predložkám vyjadrujúcim čas a priestor.

Základné predmatematické predstavy

Dieťa pred nástupom do školy by už malo ovládať mnoho pojmov vyjadrujúcich matematické vzťahy. Patrí medzi ne napríklad porovnávanie množstva (Kde je viac, menej, rovnako predmetov?). Malo by vedieť zoradiť päť predmetov podľa veľkosti, dĺžky (dlhý – dlhší – najdlhší). Malo by spoznať, čo patrí do skupiny predmetov a čo do nej nepatrí. Predškolač triedi predmety na základe troch kritérií (napríklad: „vyber všetky veľké modré trojuholníky“). Pomenuje farby a geometrické tvary. Počíta do šesť, priradí ku každému číslu príslušný počet prvkov (napríklad k číslu tri priradí tri cukríky) a tiež k určitému počtu prvkov priradí číslu (spočíta, že autíčok je šesť, a nájde číslu šesť).

Deti s poruchou sluchu sú zvyčajne matematicky rovnako zdatné ako počujúce, podmienkou však je, že musia pokynom rozumieť. Rozumieť tomu, čo majú spraviť, rozumieť slovám, vyjadrujúcim matematické vzťahy: viac, menej, rovnako, o jeden viac, o jeden menej atď. Ak umožníme dieťaťu už v ranom veku spoznávať svet všetkými zmyslami a postupne ho naučíme rozumieť a používať slová vyjadrujúce vzťahy medzi nimi, výrazne mu uľahčíme vstup do školy.

Ďalšie veľmi dôležité znaky pripravenosti budúceho prváka na školu

Chuť a motivácia pracovať, zapájať sa do aktivít

Aby dieťa zvládlo požiadavky základnej školy, je potrebné, aby bolo navyknuté pracovať – samozrejme, primerane svojmu veku. „Prácou“ pre deti v predškolskom roku je napríklad kreslenie, modelovanie, stavanie zo stavebnice, hranie jednoduchej spoločenskej hry. Dieťa by malo mať záujem a motiváciu takúto „prácu“ začať a dostatočnú trpezlivosť a výdrž, aby ju vykonalo a dokončilo. Malo by vedieť prejavovať radosť z toho, čo dokázalo. V predškolskom veku by malo vedieť pracovať v pokoji, sústrediť sa na hru aspoň 15 – 20 minút.

Prirodzená zvedavosť skúmať a spoznávať nové veci a javy

Predškolač rád skúma svet okolo seba. Často sa zaujíma o čísla, písmenká, kladie dospelým množstvo zaujímavých otázok o fungovaní vecí okolo neho. Zvedavosť mu v škole pomôže učiť sa a získavať nové zručnosti.

Samostatnosť

Dieťa pred vstupom do školy by malo byť už v mnohých ohľadoch samostatné. Samostatnosť pri obliekaní, stolovaní, používaní WC, hygieny sú znamením určitého stupňa vyzretosti. Dieťa by si malo vedieť obliecť väčšinu častí oblečenia, používať zips a gombíky, svoje oblečenie poskladať a odložiť na miesto. Malo by samostatne používať WC, vedieť sa umyť a utrieť sa. Malo by vedieť jesť príborom, stolovať a slušne sa správať pri jedení.

Emocionálna a sociálna úroveň zrelosti dieťaťa

Vstup do školy je pre dieťa výraznou udalosťou v jeho sociálnom živote. Na takúto zmenu by malo byť sociálne a emocionálne pripravené. Malo by zvládať odlúčenie od rodičov, malo by vedieť komunikovať s okolím primeraným spôsobom. Je dôležité, aby vedelo zvládať zvýšené požiadavky okolia (doteraz sa mohlo len hrať, teraz už bude mať aj nejaké povinnosti). Dieťa by malo na primeranej úrovni rozumieť vlastným pocitom a pocitom iných, malo by mať primeranú dôveru v samého seba. Malo by vedieť spolupracovať s inými, pracovať v kolektíve detí.

NAŠA RADA:

Začiatok školskej dochádzky môže byť pre dieťa aj pre rodičov príjemný. Prvé mesiace v škole lepšie zvládnete spolu, ak si na učenie s dieťaťom vyhradíte dostatok času a vyzbrojíte sa poriadnou dávkou trpezlivosti. Určite pomôže vytvoriť určitý režim – stanoviť vhodný čas, keď sa dieťa bude učiť, a nezabudnúť nechať mu čas aj na hry a oddych. Príjemné miesto (pracovný kútik a stôl) a atmosféra pri príprave na vyučovanie pomôžu dieťaťu zvládnuť prvé mesiace v škole.

Ak sa dieťaťu nebude v škole dariť podľa očakávaní, porozprávajte sa o problémoch s pani učiteľkou a snažte sa ich riešiť. Ak napriek snahe budú problémy pretrvávať, neváhajte a kontaktujte svoje ČŠPP. Spolu s poradenským pracovníkom porozmýšľajte, čo by dieťaťu mohlo pomôcť: možno vypracovanie individuálneho plánu, prítomnosť asistenta učiteľa v triede.

Aby dieťa vstup do školy zvládlo v pohode, bude potrebovať veľa podpory zo strany vás rodičov. S úsmevom a humorom spolu určite novú situáciu hravo zvládnete.

17.

ZÁPIS DIEŤAŤA
DO ZÁKLADNEJ
ŠKOLY

Martina Rzymanová

ZÁPIS DIEŤAĎA DO ZÁKLADNEJ ŠKOLY

Zápis do školy je podľa zákona č. 245/2008 Z. z. legislatívnym úkonom. Rodič, ktorého dieťa do 31. augusta príslušného roku dosiahne vek šesť rokov, **je povinný** prihlásiť svoje dieťa k zápisu na plnenie povinnej školskej dochádzky. Táto povinnosť je vymáhateľná zákonom, rodič, ktorý svoje dieťa v stanovenom termíne do školy nezapíše, môže dostať aj finančnú pokutu.

Uvedme si príklad: V apríli roku 2016 sa zápisu musia zúčastniť deti, ktoré sa narodili od 1. septembra 2015 do 31. augusta 2016. Dieťa narodené 20. augusta 2016 sa zápisu musí zúčastniť. Dieťa narodené 2. septembra 2016 sa zápisu zúčastní až v roku 2017.

Deťom, ktoré v danom termíne nedosiahnu školskú zrelosť (nesplnia podmienky, o ktorých sme písali vyššie), je možné odložiť začiatok povinnej školskej dochádzky o jeden školský rok.

Takýto odklad povinnej školskej dochádzky povoľuje riaditeľ školy na základe písomnej žiadosti zákonného zástupcu, k žiadosti musí byť pripojené odporúčanie centra výchovného poradenstva (CPPPaP alebo CŠPP) a odborného lekára.

Do školy môžu byť prijaté aj deti, ktoré v čase začiatku školského roka ešte nedosiahnu vek šesť rokov, ale sú dostatočne vyspelé na vstup do školy. Potrebná je tiež žiadosť zákonného zástupcu, vyjadrenie CPPPaP (centra pedagogicko-psychologického poradenstva a prevencie).

Zapísať dieťa s poruchou sluchu do školy alebo skúsiť požiadať o odloženie povinnej školskej dochádzky?

Každé dieťa s poruchou sluchu je iné, rovnako ako počujúce deti. Na jeho vývin vplýva množstvo faktorov, ktoré sme už spomínali v predchádzajúcich kapitolách. Stupeň pripravenosti dieťaťa s poruchou sluchu závisí nielen od sociálnych, kultúrnych podmienok, v ktorých vyrastá, od stupňa vývinu intelektových schopností. Na tom, akým spôsobom je dieťa pripravené na vstup do základnej školy po všetkých stránkach, majú výrazný podiel tieto faktory:

- v akom veku bola dieťaťu porucha sluchu diagnostikovaná (samozrejme, čím skôr, tým lepšie),

- v akom veku dieťa začalo nosiť a využívať správne nastavenú korekciu sluchu (načúvacie prístroje alebo kochleárny implantát),
- na akej úrovni sú aktuálne rozvinuté komunikačné zručnosti dieťaťa – teda ako nadväzuje komunikáciu, ako rozumie, akú má slovnú zásobu a ako používa gramatiku,
- podiel zaangažovanosti rodiny dieťaťa na jeho stimulácii (ako sa rodičia dieťaťu venujú, aká je kvalita komunikácie medzi dieťaťom a rodičmi, aké formy pomoci rodina vyhládala atď.),
- aj okolnosti pôrodu a raného vývinu dieťaťa (predčasné narodenie, časté ochorenia, operácie, hospitalizácie) môžu mať vplyv na vývin dieťaťa a neskorší vstup do základnej školy.

Ak zvažujete, či je vaše dieťa zrelé na vstup do základnej školy, je opäť čas využiť služby centra špeciálnopedagogického poradenstva. **Psychológ vyšetrením** zistí úroveň rozumových a poznávacích schopností, odhalí prípadné zaostávanie vo vývine niektorých kognitívnych funkcií, zistí jeho osobnostné charakteristiky, posúdi emocionálne a sociálne schopnosti dieťaťa. V závere vyšetrenia odporučí, či je vhodné dieťa zaškoliť v základnej škole alebo bude lepšie ešte rok počkať.

Špeciálny pedagóg sa vo svojom vyšetrení bude sústrediť na posúdenie vplyvu poruchy sluchu na možnosti a podmienky vzdelávania dieťaťa. Špeciálny pedagóg posúdi aj stupeň vývinu rozumových schopností dieťaťa, zrakového a sluchového vnímania, predmatematických predstáv, orientácie v čase a v priestore.

NAŠA RADA:

Ak ste pravidelnými klientmi centra špeciálno pedagogického poradenstva dlhšie, môžete so špeciálnym pedagógom a psychológom diskutovať už určitý čas pred zápisom. Dlhodobé sledovanie pokrokov dieťaťa a priebežná diagnostika vývinu jeho schopností pomôžu pri konečnom rozhodnutí odložiť alebo neodložiť začiatok povinnej školskej dochádzky dieťaťu s poruchou sluchu. Špeciálny pedagóg a psychológ vám navyše ukážu konkrétne hry a cvičenia, ktorými môžete dieťaťu postupne uľahčiť prechod do základnej školy.

Dôležité upozornenia:

Aj keď odborníci odporúčajú odložiť začiatok povinnej školskej dochádzky, zápisu sa musíte zúčastniť. Kontaktujte riaditeľa spádovej školy ešte pred oficiálnym zápisom a prineste mu potrebné odporúčania. Len on môže vystaviť rozhodnutie o odložení povinnej školskej dochádzky.

Nezabudnite informovať aj riaditeľstvo materskej školy, ktorú vaše dieťa navštevuje, že ju bude ešte rok potrebovať.

Odklad povinnej školskej dochádzky využite čo najlepšie!

Ak ste sa v spolupráci s odborníkmi rozhodli využiť možnosť odložiť začiatok povinnej školskej dochádzky o rok, odporúčame vám tento rok venovať tomu, aby bolo dieťa o rok na vstup do školy pripravené. V tomto prípade naozaj nestačí len oddialiť nástup dieťaťa do školy a tento rok prečkať. Je potrebné, aby dieťa bolo stimulované vo všetkých oblastiach, ktoré mu pomôžu pri nasledujúcom zápise byť pripravené na zvládnutie školských povinností.

Tu je niekoľko tipov, ako využiť rok odkladu školskej dochádzky:

1. **Oslovte centrum špeciálnopedagogického poradenstva**, aby vypracovalo plán na zlepšovanie schopností dieťaťa s odkladom povinnej školskej dochádzky.
2. **Dieťa už musí navštevovať materskú školu.** Materská škola by mala postupovať podľa špeciálneho rozvíjajúceho programu výchovy a vzdelávania detí s odloženou povinnou školskou dochádzkou v materských školách (schválilo Ministerstvo školstva Slovenskej republiky dňa 23. marca 2005 pod číslom CD-2005-5750/9051-1:091).
3. **Pod vedením špeciálneho pedagóga môžete dieťa začať učiť čítať**, prax ukazuje, že je ideálne, ak sa počas odkladu naučí čítať aspoň krátke slová s porozumením. Začnite dieťa učiť čísla a písmená, ak už je pripravené.
4. **Navštevujte logopéda, zlepšujte komunikáciu a reč dieťaťa podľa jeho pokynov.**
5. **Venujte sa rozvoju všetkých oblastí, najmä tých, pre ktoré bol dieťaťu odporučený odklad školskej dochádzky:** zrakového, sluchového vnímania, grafomotoriky (kreslenia, prípravy na písanie), predmatematických predstáv, orientácie v čase a v priestore (viac ste sa dočítali v kapitole o predškolskom veku).
6. **Vytvárajte pracovné návyky dieťaťa**, skúste postupne predlžovať čas, ktorý venujete „učeniu sa“.
7. **Podporujte dieťa v samostatnosti, zlepšujte motoriku dieťaťa.**
8. **Čo najviac dieťaťu čítajte**, snažte sa, aby rozumelo príbehom a rozprávkam. Vysvetľujte, hrajte sa na rozprávkové postavy. Spravte si divadielko a zahrajte si rozprávky, ktoré čítate.
9. **Viac tipov na zlepšovanie predčitateľských zručností** nájdete v kapitole Čítanie a raná gramotnosť.

Prípravný ročník

Prípravný ročník môže byť veľmi dobrou voľbou, ak dieťa s poruchou sluchu ešte nie je pripravené na vstup do školy. Dieťa je už školákom, ale na školu si zvyká postupne. V prípravnom ročníku sa učí všetko potrebné, aby zvládlo prvý ročník základnej školy, a navyše rozvíja svoju reč na vyučovacích hodinách venovaných logopédii a rozvoju reči.

Prípravný ročník pre deti so sluchovým postihnutím je súčasťou vzdelávacích programov základných škôl pre deti so sluchovým postihnutím. Prípravné ročníky môžu otvárať aj bežné základné školy. Bohužiaľ, iba veľmi málo základných škôl má vo svojom školskom vzdelávacom programe takúto možnosť vzdelávania detí.

Prípravný ročník navštevuje štyri až osem žiakov. Deťom s poruchou sluchu spravidla vyhovuje vzdelávanie v menšom kolektíve detí. Učia sa počúvať reč spolužiakov a pani učiteľky v priestore triedy, na chodbách školy. Pracujú v školskej lavici, učia sa sústrediť celú vyučovaciu hodinu. Učebné osnovy prispôbené deťom – vyučovacie hodiny sú vedené hravou formou a deti majú čas aj na zábavu a oddych.

Po absolvovaní prípravného ročníka dieťa nastúpi do 1. ročníka základnej školy.

Ako vybrať základnú školu pre dieťa s poruchou sluchu?

Po výbere materskej školy je výber základnej školy ďalšou dôležitou voľbou rodičov detí s poruchou sluchu. Pri výbere materskej školy bolo dôležité, aby sa dieťa začlenilo do kolektívu rovesníkov a aby sa s nimi naučilo komunikovať, pri výbere základnej školy ide o omnoho viac:

- Vytvorí vybraná škola najlepšie podmienky na vzdelávanie dieťaťa s poruchou sluchu?
- V akej škole bude mať dieťa najlepší možnosti naučiť sa všetko, čo je v základnej škole potrebné?

Pri výbere základnej školy pre dieťa s poruchou je potrebné vziať do úvahy množstvo faktorov. Tieto faktory sme podrobne opísali v kapitole Dieťa s poruchou sluchu v materskej škole.

Odporúčaný postup pri výbere základnej školy je podobný ako pri výbere materskej školy.

1. Navštívte ČŠPP a požiadajte o psychologickú a špeciálnopedagogickú diagnostiku dieťaťa. Na základe záverov oboch vyšetrení vám odborníci navrhnú možnosti vhodné na vzdelávanie dieťaťa. Vyzdvihnú silné stránky dieťaťa a upozornia na tie, ktoré by mohli byť prekážkou pri bezproblémovom zaškolení dieťaťa. ČŠPP majú skúsenosť so školskými zariadeniami, a tak by vám mali odporučiť viaceré školy, s ktorými majú dobré skúsenosti.

Ideálne je, ak sa prvých stretnutí so školou zúčastnia obaja rodičia. Je možné, že ČŠPP odporučí dieťaťu len jeden typ vzdelávania, s ktorým nie ste stotožnení. Ak pochybujete o objektivitách ich odporúčaní, môžete požiadať o konzultáciu v inom ČŠPP (nie v dvoch súkromných).

- Vyslovte sami svoje priania a predstavy o základnej škole.
- Vypočujte si pozorne argumenty ZA a PROTI, nerobte unáhlené rozhodnutia.
- Pýtajte sa na všetko, čo vás zaujíma. Otázky si môžete pripraviť vopred.
- Spolu hľadajte najvhodnejšie riešenia (ideálne aspoň dve).
- V tomto okamihu sa ešte definitívne nerozhodujte.
- Konzultujte s vašim logopédom, akú základnú školu by odporúčal vášmu dieťaťu.
- Na názor sa môžete opýtať aj učiteľiek v materskej škole, ktorú vaše dieťa navštevovalo. Ony dobre poznajú jeho potreby v kolektíve detí a spôsob jeho učenia sa.

2. Ak si chcete byť rozhodnutím istí, navštívte vybrané školy.

- Navštívte oba typy škôl – školu pre deti so sluchovým postihnutím aj bežnú základnú školu. Informujte sa o tom, čo školy v rámci vzdelávania detí ponúkajú.
- Informujte vedenie bežnej základnej školy o tom, že vaše dieťa má poruchu sluchu, ale aj o tom, akým spôsobom komunikuje (hovorí, posunkuje..), že nosí načúvací prístroj alebo kochleárny implantát a ako mu tieto pomáhajú pri hovorení. Tiež informujte o záveroch vyšetrení ČŠPP.
- Opýtajte sa vedenia bežnej školy na ich skúsenosti so vzdelávaním detí s poruchou sluchu alebo inými druhmi postihnutia. Predošlé skúsenosti môžu výrazne pomôcť, ale aj, naopak, mariť výsledok zaškolenia dieťaťa.
- Navštívte oba typy základných škôl tak (napríklad počas dňa otvorených dverí), aby ste určitý čas mohli pozorovať prácu učiteľky s deťmi priamo v triede. V súčasnosti majú takmer všetky školy deň otvorených dverí, na svojich webových stránkach o nich včas informujú.
- Po dohodnutom čase (napríklad jeden týždeň) navštívte školy opäť a spresnite si ďalší postup. Svoje rozhodnutie si pokojne premyslite v domácom prostredí.

3. Opýtajte sa iných rodičov detí s poruchou sluchu, ktorých deti už navštevujú školu.

Skúsenosť iných rodičov môže byť veľmi dôležitá: opýtajte sa ich, čo im pomohlo pri výbere školy. Pýtajte sa aj na ich skúsenosti.

4. Ak ste sa už rozhodli, požiadať ČŠPP o vystavenie potrebných dokumentov a kontaktovanie konkrétnej školy.

- Od ČŠPP budete potrebovať závery psychologického a špeciálnopedagogického vyšetrenia, ktoré budú obsahovať podrobné informácie o miere dosahu zdravotného postihnutia na vývin dieťaťa a tiež odporúčania k spôsobu zaškolenia. Od odborného lekára (najčastejšie foniater) budete potrebovať záver vyšetrenia potvrdzujúci sluchovú poruchu (diagnozu), stupeň a rozsah sluchovej poruchy.
- Od logopéda budete potrebovať vyšetrenie reči a komunikácie.

5. Nezabudnite sa zúčastniť zápisu na vybranej škole.
6. Požiadajte pracovníka ČŠPP o návštevu alebo kontaktovanie školy a spolu s ním sa stretnutia zúčastnite. Dohodnite si na začiatok základné pravidlá.

Záver

Všetka námaha a čas, ktorý venujú rodičia príprave dieťaťa s poruchou sluchu na školu, sa im mnohonásobne vráti. Od spolupráce všetkých zainteresovaných: pani učiteľky, vedenia školy, rodičov, ČŠPP, logopéda, psychológa a iných bude závisieť úspech či neúspech zaškolenia dieťaťa v každom type školy: či už pôjde o bežnú základnú školu, alebo o školu pre deti so sluchovým postihnutím. Ak budú títo ľudia hľadať možnosti, ako „to“ zvládnuť, vytvoria tak najlepší základ pre zvládnutie školy pre dieťa.

SLOVNÍK ODBORNÝCH POJMOV

SLOVNÍK ODBORNÝCH POJMOV

A

Adaptácia

prispôsobenie sa novej situácii alebo skúsenosti – napr. na nové školské prostredie, nosenie načúvacieho prístroja alebo narodenie súrodenca.

ADHD (attention deficit hyperactivity disorder)

porucha pozornosti sprevádzaná hyperaktivitou. Deti s ADHD sa často javia ako nesústredené, nedbalé, zábudlivé, impulzívne, netrpezlivé, neposedné, hlučné, výrečné.

Agramatizmus

neschopnosť tvoriť gramaticky správne tvary slov vo vete a skladat slová do viet. U všetkých malých detí je zo začiatku reč agramatická, v určitej fáze je to preto normálne aj u detí s poruchou sluchu. Výrazný agramatizmus dlhodobo pretrváva napríklad u detí s vývinovou dysfáziou alebo v hovorenom a písomnom prejave niektorých dospelých ľudí s poruchou sluchu (napr. včera ráno ja raňajkovať doma, ty budeš návšteva). Viac sa dozviete v kapitole „Dieťa s poruchou sluchu“, „Posunkovať alebo neposunkovať“.

Agresia

útočné správanie (fyzické alebo slovné), ktoré sa často prejavuje hnevom.

Aktívna (expresívna) slovná/posunková zásoba

sú slová alebo posunky, ktorými **dieťa** aktívne komunikuje s inými ľuďmi. Čiže sú to všetky slová alebo posunky, ktoré dieťa vysloví alebo ukáže. Ak sa napríklad dieťa uvidí „auto“ a povie „brm brm“ alebo povie (zaposunkuje) „auto“, tak ide o aktívnu slovnú/posunkovú zásobu. Viac sa dozviete v kapitole „Raná komunikácia s dieťaťom s poruchou sluchu“.

Anamnéza

rozhovor, počas ktorého sa odborník snaží pomocou otázok zistiť všetky dôležité údaje

týkajúce sa dieťaťa, prípadne jeho rodiny. Počas anamnézy sa zbierajú napríklad údaje o zdravotnom stave dieťaťa a jeho rodičoch (od narodenia až po súčasnosť) – tzv. osobná a rodinná anamnéza, ak dieťa navštevuje materskú alebo základnú školu aj školská anamnéza. V ČŠPP alebo CVI sa zvyknú odborníci pýtať rodiča aj na to, aká je napr. sociálna situácia rodiny, ako sa darí dieťaťu v školskom prostredí atď. Viac sa o lekárskej anamnéze dozviete v kapitole „Príčiny poruchy sluchu“.

Artikulácia

sú koordinované pohyby rečových orgánov, ktorých výsledkom je tvorenie hlások hovorenej reči. Je to spôsob ako vyslovujeme jednotlivé hlásky reči. V dôsledku nedostatočne kompenzovanej poruchy sluchu môže byť artikulácia u niektorých detí s poruchou sluchu narušená, keďže si deti nevedia kontrolovať výslovnosť sluchom. Artikulácia zároveň býva narušená u detí, ktoré majú výraznejšie narušený motorický vývin. Viac sa dozviete v kapitole „Dieťa s poruchou sluchu“.

Asistent učiteľa

pedagogický zamestnanec, ktorý pôsobí v škole, kde sa vzdeláva dieťa so špecifickými potrebami. Úlohou asistenta učiteľa je pomôcť dieťaťu prekonať jazykové, sociálne alebo zdravotné bariéry, ktoré ho ovplyvňujú počas výchovno-vzdelávacieho procesu. Viac sa dozviete v kapitole „Dieťa s poruchou sluchu v materskej škole“.

ASL (American Sign Language)

komplexný vizuálno-priestorový jazyk, ktorý používajú nepočujúci predovšetkým v USA a časti Kanady. Má svoju vlastnú posunkovú zásobu, gramatiku aj syntax. Rozvíja sa predovšetkým v komunite Nepočujúcich. Viac sa dozviete v kapitole „Komunikácia osôb s poruchou sluchu a jej špecifiká a Metódy komunikácie“.

Asociácia

prepájanie predstáv (pri slove „ráno“ vám napadne napr. slovo „večer“ alebo „raňajky“, pri slove „zelená“ vám napadne napr. „tráva“ alebo „hruška“. Viac sa dozviete v kapitole „Raná komunikácia s dieťaťom s poruchou sluchu“, „Posunkovať alebo neposunkovať“.

ASSR (BERA)

objektívne vyšetrenie sluchu u malých detí, ktoré **odhaduje**, akú veľkú stratu sluchu by mohlo mať dieťa na jednotlivých frekvenciách. Viac sa dozviete v kapitole „Vyšetrenia poruchy sluchu“.

Audiogram

grafický záznam, ktorý zobrazuje, ako dobre dieťa počuje, resp. akú veľkú stratu sluchu má na jednotlivých frekvenciách. Na vodorovnej osi sú zobrazené rozdielne frekvencie (250, 500, 2000... Hertzov – Hz) a na horizontálnej osi intenzita zvuku (v decibeloch – dB). Hore na audiograme sú zvyčajne zobrazené slabšie zvuky, dole silnejšie. Čím je krivka počutia nižšie (smerom k dolnej časti audiogramu), tým má dieťa väčšiu stratu sluchu. Viac sa dozviete v kapitole „Vyšetrenia poruchy sluchu“.

Audiometria so zrakovým posilnením (VRA)

viď VRA

Auditívno-verbálna metóda

prístup vo vzdelávaní, ktorého cieľom je, aby sa dieťa s poruchou sluchu naučilo komunikovať a následne sa vzdelávalo pomocou hovorenej reči majoritnej spoločnosti. Auditívno-verbálna metóda cielene učí dieťa, aby sa spoliehalo pri komunikácii iba na sluch (bez odzrkadlenia). Nevyhnutným predpokladom tejto metódy je skoro pridelený a dobre nastavený kvalitný načúvací prístroj alebo kochleárny implantát. Viac sa dozviete v kapitole „Metódy vzdelávania detí a žiakov so sluchovým postihnutím“.

B**Baby signs (znakovanie s batoliatami)**

systém znakov, ktorý pochádza zo zahraničia a je určený na skorú komunikáciu s počujúcimi batoliatami. Medzi posunkami, ktoré

používajú ľudia s poruchou sluchu na Slovensku, a babysigns je veľký rozdiel, a preto im nepočujúci na Slovensku nerozumejú. Viac sa dozviete v kapitole „Posunkovať alebo neposunkovať“.

Banán reči (rečový banán)

presne vymedzená oblasť na audiograme, ktorá pokrýva hlásky našej reči. Niekedy sa tiež nazýva „zóna reči“. Cieľom dobrého nastavenia načúvacích prístrojov alebo kochleárneho implantátu je, aby boli deti schopné počuť hlásky reči, ktoré sa v tejto zóne nachádzajú. Viac sa dozviete v kapitole „Vyšetrenia sluchu“.

Bilingvizmus

schopnosť hovoriť plynule dvomi jazykmi, a to tak, že osoba prirodzene prepína medzi prvým a druhým jazykom.

Bilingvista

je osoba, ktorá sa učí a používa v každodennom živote aspoň dva jazyky. Bilingvisti nie sú len ľudia, ktorí ovládajú obidva jazyky na úrovni materinského jazyka, ale môžu ich ovládať a používať na rozličných úrovniach, v rôznych životných situáciách a na rôzne účely.

Bilingválno/bikultúrny prístup (BI-BI)

filozofia aj metóda vzdelávania, ktorej cieľom je, aby dieťa s poruchou sluchu plynulo ovládalo dva jazyky (prirodzený posunkový jazyk a písaný alebo hovorenú slovenčinu) a zároveň bolo schopné sa pohybovať vo dvoch kultúrach (počujúcej komunite aj komunite Nepočujúcich). Viac sa dozviete v kapitole „Metódy vzdelávania detí a žiakov so sluchovým postihnutím“.

C**CPPPaP**

Centrum pedagogicko-psychologického poradenstva a prevencie je poradenské zariadenie, ktoré poskytuje komplexnú psychologickú, špeciálnopedagogickú, diagnostickú, výchovnú, poradenskú a preventívnu starostlivosť deťom a ich rodinným zástupcom. Zameriava sa na oblasť rozvoja osobnostného, vzdelávacieho

a profesijného vývinu a nachádza sa v každom okresnom meste v rámci Slovenska. Pod CPPPaP patria okrem iného deti s poruchami učenia a správania a nepatria deti s diagnostickým zdravotným postihnutím.

CŠPP

Centrum špeciálne pedagogického poradenstva je poradenské zariadenie, ktoré poskytuje komplexnú psychologickú, špeciálnopedagogickú, diagnostickú, výchovnú, poradenskú a preventívnu starostlivosť deťom so zdravotným znevýhodnením, deťom s vývinovými poruchami, ich rodinám aj učiteľom. Centrá špeciálne pedagogického poradenstva (CŠPP) tvoria na Slovensku pomerne širokú sieť. Niektoré sa cielene venujú deťom s poruchou sluchu, iné majú zameranie na postihnutie zraku, telesné alebo mentálne postihnutie, prípadne sa venujú deťom s poruchami učenia a správania. Viac sa dozviete v kapitole „Rané poradenstvo“, „Tímová spolupráca“, „Dieťa s poruchou sluchu v materskej škole“, „Zápis dieťaťa do základnej školy“.

CVI (centrá včasnej intervencie)

predstavujú sieť neziskových organizácií poskytujúcich sociálnu službu včasnej intervencie, ktorých spoluzakladateľom je Nadácia SOCIA. CVI poskytujú sociálnu službu včasnej intervencie rodine, ktorá vychováva dieťa vo veku od 0 do 7 rokov so zdravotným postihnutím alebo dieťa, ktorého vývin je rizikový v dôsledku nepriaznivého zdravotného stavu. Včasná intervencia v CVI je predovšetkým terénna forma sociálnej služby (napr. v domácom prostredí), ktorá môže byť doplnená ambulantnou formou. Zoznam centier včasnej intervencie nájdete na <http://centravi.sk/> a zoznam ďalších registrovaných poskytovateľov sociálnej služby včasnej intervencie nájdete na <https://asociaciavi.sk/poskytovatelia-vcasnej-intervencie-s-kontaktmi/>.

D

Decibel (dB)

jednotka intenzity zvuku. Stretnete sa s ňou pri lekárskejších správach, ktoré popisujú

veľkosť straty sluchu u vášho dieťaťa. Viac sa dozviete v kapitole „Výšetrenia sluchu“.

Denník (knižka zážitkov)

je knižka, zložená zo zážitkov, ktoré dieťa a jeho rodinu postreli počas bežných aj výnimočných dní. Využíva sa na rozvoj myslenia a jazyka už u detí raného veku. Podľa veku dieťaťa ho rodič a dieťa tvoria spolu. Viac sa dozviete v kapitole „Denník – knižka zážitkov“.

Deprivácia

dlhodobé neuspokojenie základných psychických alebo sociálnych potrieb, na základe ktorého môže dieťa začať zaostávať vo vývine. Nedostatok komunikácie môže spôsobiť depriváciu vo viacerých oblastiach vývinu dieťaťa. Viac sa dozviete v kapitole „Dieťa s poruchou sluchu“.

Detekcia zvuku

schopnosť uvedomiť si prítomnosť zvuku. Viac sa dozviete v kapitole „Výšetrenia sluchu“, „Sluchová výchova“.

Diagnostika

získovanie údajov predovšetkým o poruche sluchu dieťaťa a úrovni celkového vývinu (motorika, myslenie, sebaobsluha, komunikácia). Na základe diagnostiky sa určí liečba aj výchovno-vzdelávacie potreby dieťaťa. Diagnostika môže byť napríklad lekárska, psychologická, špeciálne pedagogická, sociálna...). Viac sa dozviete v kapitole „Výšetrenia sluchu“, „Príčiny poruchy sluchu“ a „Rané poradenstvo“.

Diagnóza

určenie aktuálneho stavu choroby alebo vývinu dieťaťa. Je to výsledok diagnostiky. Viac sa dozviete v kapitole „Porucha sluchu“, „Príčiny poruchy sluchu“, „Výšetrenia sluchu“.

Diskriminácia zvukov

schopnosť rozlíšiť dva rozdielne zvuky. Schopnosť rozpoznať zvuky rozdielnej výšky (frekvencie), dĺžky aj hlasitosti. Viac sa dozviete v kapitole „Výšetrenia sluchu“ a „Sluchová výchova“.

DMO (detská mozgová obrna)

je ochorenie, ktoré vzniká poškodením mozgu dieťaťa v období počas tehotenstva, pôrodu alebo v bezprostrednom období po narodení. Jeho následkom môžu byť poruchy vývoja hybnosti (motoriky), poruchy zraku a sluchu,

obmedzenie mentálnych schopností, poruchy správania, ale aj záchvatové epileptické stavy.

Downov syndróm

vrodené postihnutie, ktorého príčinou je trizómia 21. chromozómu (21. chromozóm sa nenachádza v každej bunke dvakrát, ale trikrát). U ľudí s Downovým syndrómom je prítomné zníženie inteligencie, poruchy imunity, vrodené chyby srdca a tráviaceho ústrojenstva, poruchy zraku a sluchu, oneskorenie motoriky, poruchy štítnej žľazy a iné. Viac sa dozviete v kapitole „Príčiny poruchy sluchu“.

Dyzartria

je narušenie celého procesu artikulácie. Dochádza k nej v dôsledku ochorenia alebo poškodenia centrálnej nervovej sústavy, ktorá nevie správne kontrolovať jazyk, hrdlo, pery či pľúca. Často sa spája s poruchou prehĺtania. Môže sa vyskytnúť pri tých deťoch s poruchou sluchu, ktoré majú napríklad DMO (detská mozgová obrna). Dyzartriu často sprevádza narušená fonácia (tvorba zvuku v hrtane), narušené dýchanie a dysprozódia (narušená melódia, tempo a rytmus reči). Dyzartria nie je dyslália (chybná výslovnosť hlások).

Dysgrafia

vývinová porucha písania, ktorá sa prejavuje neúhladnosťou písma (narušený smer, veľkosť a sklon písma), ťažkosťou zapamätať si tvar písma, problémami previesť tlačené písmo na písané.

Dyskalkúlia

vývinová porucha počítania a porozumenia matematickým vzťahom, ktorá sa objavuje aj u detí s normálnym intelektom. Dieťa môže mať problémy s číselnými operáciami, matematickými predstavami aj geometriou.

Dyskinéza

mimovoľné pohyby, ktoré dieťa neovláda.

Dyslália

porucha výslovnosti jednej alebo viacerých hlások. Dieťa môže vynechávať hlásku, zamieňať si hlásku za inú hlásku, tvoriť hlásku na nesprávnom artikuláčnom mieste a iné. Najčastejšie sa stretávame s nesprávnou výslovnosťou hlásky „R“ (rotacizmus), hlásky „L“ (lamdacizmus), sykaviek (sigmatizmus), hlásky „K“ (kapacizmus), hlásky „G“

(gamacizmus). V určitom veku býva dyslália fyziologická (veku primeraná). O nutnosti nápravy výslovnosti rozhoduje logopéd.

Dyslexia

vývinová porucha čítania, ktorá sa objavuje aj u detí s normálnym intelektom. Dieťa má problémy rozoznávať tvarovo podobné písmená, zvukovo podobné hlásky, vynecháva alebo, naopak, vsúva slabiky a slová, číta pomaly alebo dvojito, má problémy s orientáciou v texte...

Dysmúzia

vývinová porucha hudobných schopností. Môže sa prejavovať ako „falošné spievanie“, neschopnosť rozlišovať tóny a melódiu, neobratnosť pri učení sa hudobnému nástroju.

Dysortografia

vývinová porucha osvojovania a/alebo praktického využívania gramatických pravidiel (pravopisu), ktorá sa objavuje aj u detí s normálnym intelektom. Dieťa má ťažkosti v rozlišovaní krátkych a dlhých samohlások, nedodržiava bodky, čiarky, dĺžne, sťažka rozoznáva mäkké a tvrdé slabiky (dy-di, ty-ti, ny-ni).

Dyspraxia

vývinová porucha schopnosti vykonávať zložitejšie motorické úkony (koordinovať a plánovať pohyb), a to aj napriek tomu, že dieťa nemá mentálne postihnutie ani detskú mozgovú obrnu.

E

Ear Gear

je obal určený na ochranu načúvacích prístrojov alebo kochleárneho implantátu. Obal je vyrobený zo špeciálneho materiálu a slúži na ochranu prístrojov pred zašpinením, potom, vlhkosťou a stratou. Viac sa dozviete v kapitole „Načúvacie prístroje“.

Edukácia sluchu

učenie sa aktívnemu počúvaniu a vnímaniu zvukov. Viac sa dozviete v kapitole „Sluchová výchova“.

Emócie

sú subjektívne vnímané pozitívne a negatívne zážitky, ktoré sú úzko spojené s fyziologickými zmenami (tlkot srdca, zvýšenie tlaku,

dýchanie, potenie). Viac sa dozviete v kapitole „Ako sa rodičia vyrovnávajú s diagnózou“, „Rodina s dieťaťom s poruchou sluchu“, „Dieťa s poruchou sluchu“ a „Výchova dieťaťa s poruchou sluchu“.

F

FM systém

bezdrôtový systém, ktorý umožňuje dieťaťu lepšie počuť na väčšiu vzdialenosť (obchod, ihrisko) alebo v hlučnom prostredí (napríklad trieda, alebo reštaurácia). FM systém zároveň zlepšuje počúvanie TV, počítača alebo telefónu. Dieťa nosí prijímač a učiteľ (alebo rodič) hovorí do mikrofónu, ktorý má blízko úst. Zvuk je prenesený priamo k prijímaču dieťaťa. Hlas učiteľa (rodiča) znie vďaka FM systému jasnejšie a hlasitejšie, ako keby dieťa stálo hneď vedľa hovoriaceho. Dieťa môže naraz používať FM systém aj načúvací prístroj. Viac sa dozviete v kapitole „Načúvacie prístroje“.

Foniater

lekár, ktorý sa zaoberá poruchami reči, hlasu a sluchu. Viac sa dozviete v kapitole „Tímová spolupráca“.

Frekvencia

Frekvenciu môžeme zjednodušene opísať ako výšku zvuku. Meria sa v Hertzochoch (Hz). Všetky zvuky sa skladajú z rozdielnych frekvencií. Zvuky, ktoré sa šíria rýchlo, sú vysoké zvuky (napr. píšťanie) a zvuky, ktoré sa šíria pomaly, sú nízke zvuky (napr. hrom). Frekvencie zobrazené na audiograme sú 250, 500, 1 000, 2 000, 4 000, 8 000 Hz. Viac sa dozviete v kapitole „Výšetrenia sluchu“.

Frekvencie reči

sú frekvencie, ktoré sú najdôležitejšie pre počutie, osvojenie a porozumenie reči (500, 1 000, 2 000 a 4 000 Hz). Viac sa dozviete v kapitole „Výšetrenia sluchu“.

Frustrácia

stav, ktorý vzniká vtedy, keď dlhodobou nemôžeme uspokojiť nejakú našu potrebu alebo túžbu. Prejavuje sa napätím, úzkosťou, zúfalstvom a hnevom. Ak pretrváva dlho, môže viesť k poruchám správania. Viac sa dozviete v kapitole „Ako sa rodičia vyrovnávajú

s diagnózou“, „Rodina s dieťaťom s poruchou sluchu“, „Dieťa s poruchou sluchu“ a „Výchova dieťaťa s poruchou sluchu“.

Fyzioterapia

odbor, ktorý sa zaoberá diagnostikou, liečbou a prevenciou porúch pohybového systému. Patrí sem napríklad kinezioterapia, elektrotterapia, magnetoterapia, masáž, hydroterapia... Viac sa dozviete v kapitole „Tímová spolupráca“.

G

Gallaudetova univerzita (GU)

univerzita Nepočujúcich, na ktorej je hlavným jazykom prednášok ASL (prirodzený americký posunkový jazyk) a zároveň písaná angličtina. Na univerzite študujú aj učia predovšetkým osoby s poruchou sluchu, nájdete tu však aj počujúcich študentov a učiteľov. Študenti si môžu vybrať z pedagogických, filozofických, humanitných, prírodovedných odborov a odboru umenia. Nachádza sa v USA v meste Washington, D.C. Viac sa dozviete v kapitole „Kultúra a komunita Nepočujúcich“.

Genetická porucha sluchu

slovo genetický (zdedený) znamená, že sa porucha sluchu objavila u dieťaťa preto, lebo jeden alebo obidvaja rodičia mali gén, ktorý niesol informáciu o poruche sluchu. Niektoré znaky ako farba očí, kučeravosť vlasov alebo výška sú tiež zdedené. Viac sa dozviete v kapitole „Príčiny poruchy sluchu“.

Genetika

vedný odbor, ktorý sa snaží zistiť, akú úlohu majú jednotlivé gény v našom tele. Viac sa dozviete v kapitole „Príčiny poruchy sluchu“.

Gestá (gestikulácia)

pohyby hlavou, rukou alebo celým telom, ktoré sprevádzajú komunikáciu. Gestá sú dôležitou súčasťou komunikácie maličkých detí, používajú ich však aj dospelí. Pomocou gest sa často snažíme na niečo upozorniť, niečo zdôrazniť alebo niekoho upútať. Viac sa dozviete v kapitole „Komunikácia osôb s poruchou sluchu a jej špecifiká“, „Raná komunikácia s dieťaťom s poruchou sluchu“ a „Posunkovať alebo neposunkovať“.

Grafomotorika

Pri písaní musí človek zladať veľa činností, vedomostí a schopností, napríklad musí vedieť, aké písmená ide napísať, ako tieto písmená vyzerajú, aké pohyby je potrebné spraviť, aby bolo písmeno správne napísané, napísať ho v správnej veľkosti, so správnym tlakom na podložku atď. Všetky tieto činnosti a mnohé iné sú zhrnuté pod pojmom grafomotorika. Viac sa dozviete v kapitole „Predškolský vek“.

H**Hemisféra**

mozgová pologuľa. Ľudský mozog má 2 hemisféry, ktoré majú špecializované oblasti. Obe pologule sa navzájom dopĺňajú.

Hlasitosť

To, čo vnímame ako hlasitosť, je vlastne intenzita zvuku a meria sa v decibeloch (dB). Zvuky okolo nás môžu mať rozdielnu intenzitu. Viac sa dozviete v kapitole „Vyšetrenia sluchu“.

Hluchota

je podľa tabuliek strata sluchu väčšia ako 90 dB. Môže byť praktická alebo úplná. Mnohé deti s hluchotou nie sú schopné ani po kvalitnom tréningu sluchu rozumieť reči čisto sluchom, ale prvoradá ostáva vizuálny kanál a odznenie z pier. Sú však aj deti, ktoré majú straty sluchu okolo 90 dB a s kvalitnými digitálnymi načúvacími prístrojmi fungujú výborne. Viac sa dozviete v kapitole „Porucha sluchu“, „Vyšetrenia sluchu“ a „Kultúra a komunita Nepočujúcich“, „Dieťa s poruchou sluchu“.

Hluchoslepota

viacnásobné postihnutie, ktoré výrazne ovplyvňuje metódy, ktoré sa používajú na komunikáciu a vzdelávanie dieťaťa. Prináša veľa bariér v pracovnom a spoločenskom živote, v mobilite aj v prístupe k informáciám. Hluchoslepota neznamená len úplnú stratu zraku a sluchu. Je to kombinácia rôzneho stupňa postihnutia zraku a sluchu, v mnohých prípadoch aj ďalšieho postihnutia a/alebo ochorenia (napr. epilepsia, mentálne postihnutie...).

Hrubá motorika

predstavuje pohyby celého tela, veľkých svalových skupín. Viac sa dozviete v kapitole „Dieťa s poruchou sluchu v predškolskom veku“.

Hypertónia

zvýšené svalové napätie (tlak).

Hypotónia

znížené svalové napätia, často spojené s menšou silou vo svaloch.

Identifikácia zvuku

spoznanie zvuku. Viac sa dozviete v kapitole Sluchová výchova.

Ikonické posunký

ikonický znamená obrazný, zobrazujúci. Sú to také posunký, ktorých zobrazenie sa podobá na skutočný predmet alebo činnosť – piť, telefón, spať, plakať, ihličnatý strom. Často im rozumejú aj ľudia, ktorí nevedia posunkovať. Viac sa dozviete v kapitole „Komunikácia osôb s poruchou sluchu a jej špecifiká“ a „Posunkovať alebo neposunkovať“.

Indikácia

návrh vhodného výkonu, postupu alebo starostlivosti. Opakom je kontraindikácia. Viac sa dozviete v kapitole „Kochleárny implantát“.

Infekcia

je choroba zapríčinená rozmnožovaním baktérií a vírusov v uchu. Viac sa dozviete v kapitole „Príčiny poruchy sluchu“.

Intaktný

nenarušený, nepostihnutý.

Integrácia

spojenie, zjednotenie, začlenenie. V oblasti pedagogiky sluchovo postihnutých ide o proces, keď je dieťa s poruchou sluchu začlenené do prostredia, kde sú počujúce deti (bežné školy a zariadenie). Aby dieťa malo z integrácie úžitok, musia byť pre neho v takomto prostredí vytvorené vhodné sluchové aj rečové podmienky a aj ono mať na to určité predpoklady. Viac sa dozviete v kapitole „Dieťa s poruchou sluchu v materskej škole“ a v kapitole „Predškolský vek“.

Inklúzia

inklúzia (na rozdiel od integrácie) je z pedagogického pohľadu proces, pri ktorom nejde o prispôsobenie sa dieťaťa podmienkam v bežnej škole (ako je to v prípade integrácie), ale o cielené, kontinuálne vytváranie takého prostredia v školách, ktoré umožní vzdelávanie všetkým deťom bez rozdielu. Inklúzia je založená na akceptovaní rôznorodosti, pokiaľ ide o pohlavie, národnosť, rasu, jazykový pôvod, sociálne pozadie, úroveň výkonu či postihnutie. Viac sa dozviete v kapitole „Dieťa s poruchou sluchu v materskej škole“.

Intenzita zvuku

je nami vnímaná ako hlasitosť zvuku. Meria sa v decibeloch (dB). Na audiograme je zobrazená osou smerujúcou zhora dole. Viac sa dozviete v kapitole „Výšetrenia sluchu“.

Intonácia

modulovanie reči prostredníctvom prízvuku, dôrazu, pauzy, melódie, tempa reči a zafarbenia hlasu. Viac sa dozviete v kapitole „Dieťa s poruchou sluchu“, „Raná komunikácia s dieťaťom s poruchou sluchu“.

IVVP/IVP

Individuálny výchovno-vzdelávací program/individuálny vzdelávací program (IVVP/IVP) je dokument, ktorý vypracuje triedny učiteľ žiaka s poruchou sluchu v spolupráci s poradenským zariadením (CŠPP). Jeho cieľom je zabezpečenie takých podmienok na plnohodnotný výchovno-vzdelávací proces, aby mohol žiak dosiahnuť svoj maximálny potenciál. IVP je možné v prípade zmeny priebežne prehodnocovať.

J**Jednostranná porucha sluchu**

je porucha sluchu, ktorá ovplyvňuje iba jedno ucho. Ľudia s takouto poruchou sluchu počujú zvyčajne dobre na druhé ucho. Veľkosť straty sluchu na poškodenom uchu môže byť rozdielna – od miernej až po úplnú hluchotu. Viac sa dozviete v kapitole „Porucha sluchu“.

Jemná motorika

pohybová schopnosť, ktorá predstavuje jemné pohyby prstov, rúk, svalov rúk a pohyby

artikulačných orgánov. Zahŕňa: oromotoriku – pohyby artikulačných orgánov pri rozprávaní, mimiku – pohyby svalov tvár, vizuomotoriku – zladenie pohybov rúk a pohybov očí, grafomotoriku – pohyby týkajúce sa kreslenia a písania. Viac si prečítate v kapitole „Dieťa s poruchou sluchu v predškolskom veku“.

K**Kochlea (slímák)**

je časť vnútorného ucha, ktorá má špirálovitý tvar a podobá sa na slimačiu ulitu. Je vyplnená tekutinou a obsahuje množstvo na zvuk senzitívnych buniek, ktoré sa často nazývajú „vláskové bunky“. Poškodenie kochley je nezvratné. Viac sa dozviete v kapitole „Porucha sluchu“.

Kochleárny implantát

je prístroj, ktorý môže pomôcť ľuďom s perцепčnou hluchotou počuť zvuky, pretože obide poškodené bunky vo vnútornom uchu a priamo pomocou elektródy stimuluje sluchový nerv. Implantát sa vkladá počas operácie za kosť za uchem. Viac sa dozviete v kapitole „Kochleárny implantát“, „Sluchová výchova“.

Kognitívny vývin

je súčasť celkového psychomotorického vývinu dieťaťa. Referuje k schopnosti myslieť, učiť sa a pamätať si. Viac sa dozviete v kapitole „Dieťa s poruchou sluchu“.

Kompenzácia sluchu

vyravňovanie poruchy sluchu pomocou načúvacieho prístroja, kochleárneho alebo kostného implantátu. Aj schopnosť odzerať alebo úprava prostredia, v ktorom dieťa počúva, čiastočne kompenzuje poruchu sluchu. Viac sa dozviete v kapitole „Načúvacie prístroje“, „Kochleárny implantát“, „Dieťa s poruchou sluchu“, „Raná komunikácia s dieťaťom s poruchou sluchu“, „Sluchová výchova“.

Kompenzačné pomôcky

sú akékoľvek elektronické prístroje vrátane načúvacích prístrojov, FM systémov, špeciálnych vizuálnych a vibračných zariadení, ktoré zlepšujú schopnosť vnímať zvuky alebo zlepšujú orientáciu v priestore.

Komunikácia

dorozumievanie sa, zhováranie sa, výmena informácií medzi dvoma alebo viacerými ľuďmi. Môže prebiehať na verbálnej aj neverbálnej úrovni. Viac sa dozviete v kapitole „Komunikácia osôb s poruchou sluchu a jej špecifiká“ „Dieťa s poruchou sluchu“, „Výchova dieťaťa s poruchou sluchu a jeho súrodencov v rodine“, „Raná komunikácia s dieťaťom s poruchou sluchu“, „Posunkovať či neposunkovať“.

Komunikačné metódy (prístupy)

metódy vzdelávania detí s poruchou sluchu – auditívno-verbálny prístup, orálny prístup, simultánna komunikácia, bilingválno-bikultúrny prístup. Viac sa dozviete v kapitole „Metódy vzdelávania detí a žiakov so sluchovým postihnutím“.

Komunita Nepočujúcich

pozostáva z nepočujúcich, nedoslýchavých aj počujúcich ľudí, ktorí vnímajú hluchotu ako kultúrnu a jazykovú rozdielnosť a nie ako postihnutie. Podstatnou podmienkou prijatia do komunity Nepočujúcich nie je samotná porucha sluchu, ale to, či prijmete hodnoty a tradície Nepočujúcich a či sa chcete plynulo naučiť komunikovať v posunkovom jazyku. Jej členmi sú teda aj počujúci manželia Nepočujúcich detí, počujúce deti Nepočujúcich rodičov (CODA), tlmočníci... Viac sa dozviete v kapitole „Kultúra a komunikácia Nepočujúcich“, „Posunkovať či neposunkovať“.

Komplexný

súhrnný, súborný, zložitý. Viac sa dozviete v kapitole „Tímová spolupráca“.

Konfigurácia ruky

tvár ruky (prsty, zápästie a dlaň) počas tvorenia posunku alebo prstovej abecedy. Viac sa dozviete v kapitole „Komunikácia osôb s poruchou sluchu a jej špecifiká“ a „Posunkovať alebo neposunkovať“.

Kultúra Nepočujúcich

je správanie určitej skupiny ľudí, ktorí majú veľmi blízky vzťah k posunkovému jazyku, majú spoločné hodnoty, zvyky aj tradície. Viac sa dozviete v kapitole „Kultúra a komunita Nepočujúcich“.

L**Lateralita (preferencia pravej alebo ľavej strany)**

uprednostnenie jedného z párových orgánov (ruka, noha, oko, ucho) alebo polovice nepárového orgánu. Ľavá hemisféra riadi pravú časť tela a pravá hemisféra riadi ľavú časť tela. To, že máme jednu hemisféru dominantnú (prevládajúcu), spôsobuje, že pohyby na strane, ktorú táto hemisféra reguluje, sú väčšinou rýchlejšie, presnejšie a koordinovanejšie. Viac sa dozviete v kapitole „Predškolský vek“.

Logopéd

je odborník, ktorý pracuje v oblasti prevencie a nápravy narušenej komunikačnej schopnosti. U detí s poruchou sluchu spolupracuje so surdopédom na rozvoji reči, no jeho nezapustiteľné miesto je pri náprave výslovnosti. Logopéd učí rodičov, ako podporovať komunikačný a rečový vývin dieťaťa, často pritom využíva prvky sluchovej výchovy. Je to preto, lebo vývin hovorenej reči je úzko prepojený so schopnosťou vnímať reč sluchom. Viac sa dozviete v kapitole „Tímová spolupráca“.

Lokalizácia (smerové počutie)

schopnosť určiť smer, odkiaľ zvuk vychádza. Smerové počutie úzko súvisí so schopnosťou počuť oboma ušami. Viac sa dozviete v kapitole „Porucha sluchu“, „Sluchová výchova“.

L'**EMD (ľahká mozgová dysfunkcia)**

strešný pojem, ktorý sa kedysi používal na označenie porúch učenia alebo správania u detí, ktorí nie sú mentálne oneskorené. Prejavuje sa napr. oslabením vnímania, pozornosti, pamäti, reči, zvýšenou pohyblivosťou...

M**Materinský jazyk**

jazyk, ktorým dieťa hovorí v domove a rodine. Najčastejšie sa ho dieťa učí od rodičov. Materinským jazykom nepočujúceho dieťaťa kultúrne Nepočujúcich rodičov je prirodzený posunkový jazyk. Materinským jazykom

nepočujúceho dieťaťa, ktoré má počujúcich rodičov, je hovorená slovenčina.

Mentálna retardácia (mentálne postihnutie)

zaostávanie, spomalenie duševného vývoja, podpriemerná úroveň všeobecnej inteligencie.

Mimika

pohyby svalov tváre, ktoré vyjadrujú emócie – duševný stav človeka. Patrí medzi neverbálnu komunikáciu. Viac sa dozviete v kapitole „Komunikácia osôb s poruchou sluchu a jej špecifiká“, „Ako sa naladiť na bábätko“, „Raná komunikácia s dieťaťom s poruchou sluchu“.

Motorika

celková pohybová schopnosť organizmu, súhrn telesných pohybov človeka, hybnosť.

N

Načúvacie prístroje

sú prístroje, ktoré zosilňujú zvuky reči alebo prostredia, čím uľahčujú celodenné počúvanie ľuďom, ktorí majú poruchu sluchu. Najčastejšie prístroje sú závesné a zvukovodové, pričom u malých detí sa používajú výlučne závesné načúvacie prístroje. Iné názvy: načúvací aparát, naslúchadlo. Viac sa dozviete v kapitole „Načúvacie prístroje“.

Nedoslýchavosť

častočná strata sluchu, ktorá sa môže prejavovať od menších problémov s počutím, až po veľmi ťažkú stratu sluchu. Môže byť dočasná aj trvalá. Čím má dieťa ťažšiu nedoslýchavosť, tým je väčšie riziko, že sa u neho naruší vývin reči a dieťa začne zaostávať. Viac sa dozviete v kapitole „Vyšetrenia sluchu“, „Dieťa s poruchou sluchu“.

Negativizmus

odmietavý postoj voči prianiam alebo pokynom od iného človeka. Dieťa často robí presný opak toho, o čo ho žiadate. Viac sa dozviete v kapitole „Dieťa s poruchou sluchu“, „Výchova dieťaťa s poruchou sluchu“.

Nepočujúci

je termín, ktorý opisuje osoby s poruchou sluchu väčšou ako 90 dB. V tomto prípade sa píše nepočujúci s malým „n“.

Toto označenie takisto používajú ľudia, ktorí môžu mať menšiu poruchu sluchu ako 90 dB,

ale cítia sa súčasťou komunity Nepočujúcich a ich kultúry. V tomto prípade sa píše nepočujúci s veľkým „N“ – Nepočujúci.

Viac sa dozviete v kapitole „Kultúra a komunita Nepočujúcich“.

Neverbálna komunikácia

zahŕňa také prejavy komunikácie, ktoré nie sú vyjadrené slovne (verbálne), ale bez slov (neverbálne). Hovoriaci pomocou neverbálnej komunikácie vyjadruje, čo cíti, aký je jeho postoj k situácii, čo si myslí. Patrí sem komunikácia pomocou mimiky, gest, postoja tela, pohľadu... Viac sa dozviete v kapitole „Komunikácia osôb s poruchou sluchu a jej špecifiká“, „Ako sa naladiť na bábätko“, „Raná komunikácia s dieťaťom s poruchou sluchu“, „Posunkovať alebo neposunkovať“.

O

OAE (otoakustické emisie)

je skrúpingové objektívne vyšetrenie sluchu, ktoré pomocou malého mikrofónu umiestneného v ušnom kanáli dieťatka meria, či sa z uška vracajú nejaké odozvy (emisie) späť. OAE **nevie** zachytiť deti, ktoré majú stratu sluchu menšiu ako 30 dB alebo poruchu sluchu spôsobenú poškodeným sluchovým nervom alebo poškodením sluchového centra v mozgu. Viac sa dozviete v kapitole „Vyšetrenia sluchu“.

Objektívna audiometria

je súbor vyšetrovacích metód, ktoré nezávisia od toho, či vyšetrovaná osoba spolupracuje. Vhodná je predovšetkým u malých detí, ktoré nevedia udržať pozornosť a spolupracovať. Viac sa dozviete v kapitole „Vyšetrenia sluchu“.

Obojstranná (bilaterálna) porucha sluchu

porucha sluchu na oboch ušiach. Viac sa dozviete v kapitole „Porucha sluchu“, „Vyšetrenia sluchu“.

Odzeranie (čítanie z pier)

je schopnosť porozumieť hovorenej reči pomocou zraku tým, že sledujeme pohyby pier, výraz tváre, gestikuláciu alebo iné pohyby súvisiace s obsahom rozhovoru. Odzeranie je náročné na zrozumiteľnosť a pozornosť. Viac sa dozviete v kapitole „Komunikácia osôb

s poruchou sluchu a jej špecifiká“, „Očný kontakt a odznenie“, „Raná komunikácia s dieťaťom s poruchou sluchu“.

Orálna metóda

prístup vo vzdelávaní, ktorého cieľom je, aby sa dieťa s poruchou sluchu naučilo komunikovať a vzdelávať pomocou hovorenej reči majoritnej spoločnosti. Orálna metóda využíva pri vzdelávaní odznenie, ktoré doplnia informácie, ktoré dieťa získava cez načúvacie prístroje. Viac sa dozviete v kapitole „Metódy vzdelávania detí a žiakov so sluchovým postihnutím“.

Orálna reč

hovorená, zvuková reč.

ORL lekár (Oto-rhino-laryngológ)

sa zaoberá problematikou ucha, nosu a hrdla. ORL lekár kontroluje stav vonkajšieho a stredného ucha, lieči infekcie a predpisuje odporúčanie na audiometrické vyšetrenie sluchu. V prípade, že sa u dieťaťa potvrdí porucha sluchu, odosiela dieťa k detskému foniatrovi. Viac sa dozviete v kapitole „Tímová spolupráca“.

Osobný asistent

je osoba, ktorá na základe schválenia príspevku ÚPSVaR, poskytuje osobe s poruchou sluchu (od 6 – 65 rokov) pomoc v oblastiach činnosti, na ktoré bol príspevok poskytnutý. U osôb s poruchou sluchu ide primárne o dorozumievanie. Základnou úlohou osobného asistenta je aktivizácia, podpora sociálneho začlenenia, nezávislosti a voľnočasových aktivít, čiže činnosti, ktoré sú mimo vzdelávacích inštitúcií.

Otvorené titulkovanie

tlačený text zobrazený na obrazovke, ktorý môžu využívať aj osoby s poruchou sluchu. Otvorené titulky sa často používajú pri preklade cudzojazyčného textu pre počujúcich divákov.

P

Pasívna (receptívna) slovná/posunková zásoba

sú všetky slová alebo posunky, ktorým dieťa rozumie, ale ešte ich neprodukuje. Ak sa napríklad spýtate dieťaťa „Kde je auto“ a dieťa ukáže na auto v knižke alebo povie „Aha červené auto“ a dieťa sa za autom otočí na ulici,

tak viete, že pojmu „auto“ rozumie. Dieťa však zatiaľ slovo „auto“ nevie vysloviť ani zaposunkovať. Viac sa dozviete v kapitole „Raná komunikácia s dieťaťom s poruchou sluchu“, „Posunkovať alebo neposunkovať“.

Paralýza

ochrnutie, obrna.

Percepčná porucha sluchu

je spôsobená problémami vo vnútornom uchu, predovšetkým v kochlei (slimáku) alebo sluchovom nerve. Problém však môže nastať v kochlei aj sluchovom nerve naraz. V kochlei sa nachádzajú tisíce maličkých zmyslových buniek (vláskové bunky), ktoré v prípade, že sa poškodia, spôsobia trvalú poruchu sluchu. Viac sa dozviete v kapitole „Porucha sluchu“, „Príčiny poruchy sluchu“, „Vyšetrenia sluchu“.

Perforácia bubienka

pretrhnutie bubienka.

Kontaktné posunkovanie

je spojenie posunkov a hovorenej reči. Je to akýsi most medzi ľuďmi, ktorí používajú prirodzený posunkový jazyk, a počujúcimi ľuďmi. V prípade kontaktného posunkovania sa učí dieťa gramatiku slovenského jazyka prirodzene, pretože sú slová aj posunky vo vete zoradené tak, ako znejú v slovenčine, a nie tak, ako by boli zoradené v prirodzenom posunkovom jazyku. Kontaktné posunkovanie je častou voľbou počujúcich rodičov, ktorým umožňuje, aby pokračovali v hovorenom jazyku, ktorý je pre nich prirodzený, a zároveň umožnili deťom, aby vnímali hovorený jazyk aj vo vizuálnej podobe. Viac sa dozviete v kapitole „Komunikácia osôb s poruchou sluchu a jej špecifiká“, „Raná komunikácia s dieťaťom s poruchou sluchu“, „Posunkovať alebo neposunkovať“.

Pomocné artikulačné znaky (PAZ)

sú pohyby rúk (prstov), ktorých úlohou je zviditeľniť niektoré hlásky hovorenej reči. Zachycujú zvukovú, nie písomnú podobu reči. Mnoho rokov sa používali pri nácviku hovorenej reči u ťažko nedoslýchavých detí, pretože deťom pripomínali správnu artikuláciu. Dnes však s možnosťami kvalitnej kompenzácie sluchu strácajú čoraz viac na dôležitosti, keďže dieťa jednotlivé hlásky vďaka

načúvacím prístrojom alebo kochleárnemu implantátu počuje. PAZ sa naďalej používajú u nepočujúcich detí, ktorým načúvacie prístroje nestačia a nemajú kochleárny implantát. Viac sa dozviete v kapitole „Komunikácia osôb s poruchou sluchu a jej špecifiká“, „Dieťa s poruchou sluchu“.

Porozumenie (pochopenie)

pochopenie významu, podstaty. Je to proces, keď dieťa s poruchou sluchu vníma situáciu, v ktorej sa nachádza, a podľa jeho jazykovej úrovne sleduje gestá, počúva slová alebo sleduje posunky v snahe pochopiť, čo mu je komunikované. Viac sa dozviete v kapitole „Raná komunikácia s dieťaťom s poruchou sluchu“, „Posunkovať alebo neposunkovať“, „Sluchová výchova“.

Porucha pozornosti

stav, keď má dieťa problémy zamerať svoju pozornosť na konkrétnu vec a vydržať pri rovnakom podnete dlhšie obdobie. Porucha pozornosti sa môže prejavovať napr. ako slabá a krátka koncentrácia, rýchle rozptýlenie – preskakovanie z podnetu na podnet, problémy s vybraním podstatných znakov z textu atď.

Porucha sluchu (strata sluchu)

je stav, kedy má osoba zníženú schopnosť vnímať a spracovávať zvuky. Poznáme prevodovú, perцепnú a zmiešanú poruchu sluchu. Stupeň straty sluchu môže byť rôzny – od ľahkej nedoslýchavosti po hluchotu. Iné termíny používané pre poruchu sluchu sú strata sluchu, nedoslýchavosť, hluchota. Viac sa dozviete v kapitole „Porucha sluchu“, „Príčiny poruchy sluchu“, „Výšetrenia sluchu“, „Dieťa s poruchou sluchu“.

Poruchy učenia

sú ťažkosť s čítaním, písaním, pravopisom, matematikou, prípadne nedostatok organizačných alebo jazykových schopností. Často sa vyskytujú vo vzájomnej kombinácii. Napriek dobrej inteligencii a podnetnému prostrediu sa deti s poruchami učenia učia ťažko. Príčinou porúch učenia je dysfunkcia centrálnej nervovej sústavy a nevyzretosť kognitívnych centier mozgu. Patrí sem dyslexia, dysgrafia, dysortografia, dyskalkúlia.

Postlingválna porucha sluchu

znamená, že dieťa stratilo sluch až po tom, čo si osvojilo reč (po 6. roku života). Viac sa dozviete v kapitole „Porucha sluchu“, „Dieťa s poruchou sluchu“.

Posunkový jazyk

je pohybovo vizuálny jazykový komunikačný systém, ktorý slúži hlavne na dorozumievanie nepočujúcich osôb. Spočíva na dohodnutých pohyboch a postaveniach rúk a prstov, mimike tváre a postoji tela. Posunkový jazyk sa líši od slovenčiny, má vlastnú gramatiku aj systém pojmov. Viac sa dozviete v kapitole „Komunikácia osôb s poruchou sluchu a jej špecifiká“, „Metódy vzdelávania detí a žiakov so sluchovým postihnutím“, „Kultúra a komunita Nepočujúcich“, „Raná komunikácia s dieťaťom s poruchou sluchu“, „Posunkovať alebo neposunkovať“.

Postnatálne

v období po pôrode. Viac sa dozviete v kapitole „Príčiny poruchy sluchu“.

Predškolský vek

vek dieťaťa od 3 do 6 rokov. Viac sa dozviete v kapitole „Dieťa s poruchou sluchu v predškolskom veku“.

Predškólak

dieťa vo veku 5-6 rokov, rok pred začatím školskej dochádzky. Viac sa dozviete v kapitole „Školská zrelosť – už je predškólak“.

Prelingválna porucha sluchu

vznikla pred narodením, počas pôrodu alebo do 6. roka života, čiže pred ukončením vývinu reči. Viac sa dozviete v kapitole „Porucha sluchu“.

Preukaz ŤZP/ŤZP/S

Je preukaz osoby s ťažkým zdravotným postihnutím (ŤZP), resp. osoby s ťažkým zdravotným postihnutím so sprievodcom (ŤZP/S). Ide o preukaz, ktorý sa na základe splnenia konkrétnych, zákonom stanovených podmienok vydáva ÚPSVaR ako doklad toho, že dieťa (alebo dospelá osoba) má ťažké zdravotné postihnutie. Obidva preukazy slúžia na uplatnenie rozličných zliav a výhod. Viac sa dozviete v kapitole „Podpora rodín s dieťaťom s poruchou sluchu“.

Prevenencia

primárna prevencia je opatrenie, ktorého cieľom je predchádzať (zabrániť) postihnutiu alebo narušeniu. Sekundárna prevencia je snaha zabrániť ďalšiemu zhoršovaniu, pokiaľ už k poruche alebo postihnutiu došlo. Viac sa dozviete v kapitole „Porucha sluchu“, „Rané poradenstvo“.

Prevodová porucha sluchu

vzniká vtedy, ak vonkajšie alebo stredné ucho nefunguje správne. Môže to byť dočasný alebo trvalý stav, pri ktorom zvuk, ktorý dorazí do vnútorného ucha, znie tichšie, ako by mal. Prevodová porucha môže byť spôsobená napríklad prekážkou vo vonkajšom zvukovode (maz, cudzie teleso), pretrhnutou blankou bubienka alebo tekutinou v strednom uchu. Viac sa dozviete v kapitole „Porucha sluchu“, „Príčiny poruchy sluchu“.

Prognóza

predpoveď ďalšieho vývoja poruchy sluchu a zmien, ktoré môžu nastať vďaka liečbe, psychologickej a špeciálne pedagogickej starostlivosti.

Progresívna porucha sluchu

je taká, ktorá sa s postupom času zhoršuje. Viac sa dozviete v kapitole „Porucha sluchu“, „Dieťa s poruchou sluchu“.

Prstová abeceda

je podporný manuálny prostriedok pri komunikácii s osobami s poruchou sluchu. Vychádza z písanej formy reči a vzniká rozličnou polohou prstov jednej alebo oboch rúk v priestore. Používa sa všade tam, kde neexistuje posunok alebo ide o nové slovo, neznámy názov. Viac sa dozviete v kapitole „Komunikácia osôb s poruchou sluchu a jej špecifiká“, „Metódy vzdelávania detí a žiakov so sluchovým postihnutím“ „Posunkovať alebo neposunkovať“.

R**Raná intervencia (rané poradenstvo)**

je špeciálna pomoc, ktorú poskytujú rôzni odborníci (špeciálny pedagóg, psychológ, logopéd, sociálny pracovník...) v snahe predchádzať dôsledkom poruchy sluchu na dieťa aj

jeho rodinu. Odborník z raného poradenstva vám napríklad poradí, ako používať načúvacie prístroje, správne komunikovať s dieťaťom alebo hľadať finančnú a sociálnu pomoc. Jeho úlohou je vypočúť vás, pomôcť vám akceptovať poruchu sluchu a poskytnúť vám informácie, ktoré vám pomôžu rozhodovať sa v prospech vašej rodiny a dieťaťa. Viac sa dozviete v kapitole „Rané poradenstvo“, „Tímová spolupráca“.

Raná (skorá) gramotnosť

je to, čo deti vedia o čítaní a písaní predtým, ako sa naučia čítať a písať. Je to svojím spôsobom schopnosť prijímať informácie, uvažovať nad nimi a následne o svojich myšlienkach a nápadoch s inými komunikovať, čiže všetko to, čo v neskoršom veku vďaka čítaniu aj písaniu robíme. Viac sa dozviete v kapitole „Reč, čítanie, kreslenie a prvé tri roky života“.

Receptívna slovná/posunková zásoba

pozri Pasívna slovná/posunková zásoba.

Reedukácia sluchu

pozri Sluchová výchova.

Rehabilitácia (komplexná)

ucelená starostlivosť o dieťa s poruchou sluchu a jeho rodinu – sociálna, zdravotná, špeciálne pedagogická, psychologická, fyzioterapeutická... Viac sa dozviete v kapitole „Rané poradenstvo“, „Tímová spolupráca“.

Rovnováha

by sa dala nazvať stabilitou tela v priestore. Rovnováha je kontrolovaná polkruhovitými kanálíkmi, ktoré sa nachádzajú vo vnútornom uchu. Informácie z kanálikov spolu s informáciami z ostatných našich zmyslov umožňujú, aby sme si boli vedomí našej pozície a udržali rovnováhu tela. Stáva sa, že niektorí ľudia s poruchou sluchu majú problémy s rovnováhou. Viac sa dozviete v kapitole „Porucha sluchu“, „Príčiny poruchy sluchu“.

S**Schopnosť počuť**

je nevyhnutný predpoklad na to, aby sa mohlo dieťa s poruchou sluchu prirodzeným spôsobom naučiť vnímať hovorenú reč. To, že je dieťa schopné počuť, čiže je schopné sluchom

zachytiť zvuky z okolia a zvuky reči, však neznamená, že musí zároveň hovorenej reči porozumieť. Počutie reči a porozumenie reči sú rozdielne procesy. Ak idete po ulici a započujete japončinu, neznamená to, že japončine zároveň rozumiete. Viac sa dozviete v kapitole „Porucha sluchu“, „Načúvacie prístroje“, „Raná komunikácia s dieťaťom s poruchou sluchu“, „Sluchová výchova“.

Sebaobsluha

je oblasť vývinu dieťaťa, v ktorej sa dieťa učí to najdôležitejšie v jeho živote: postarať sa samo o seba. Zahŕňa postupné osamostatňovanie sa dieťaťa od rodiča v oblasti jedenia, pitia, obliekania, hygieny. Viac sa dozviete v kapitole „Predškolský vek“.

Sebavedomie (sebadôvera)

určuje, do akej miery si je človek vedomý svojich možností, schopností a rezerv, ako sa hodnotí a do akej miery verí, že vie obstať v rozdielnych životných situáciách. Je v ňom obsiahnutá úcta (rešpekt) k sebe samému, k našim pozitívnych aj negatívnych stránkam. Sebavedomie nepočujúcich ľudí býva niekedy negatívne ovplyvnené problémami dorozumieť sa v počujúcej spoločnosti a limitovaným pracovnými možnosťami. Viac sa dozviete v kapitole „Kultúra a komunita Nepočujúcich“, „Dieťa s poruchou sluchu“, „Výchova dieťaťa s poruchou sluchu“.

Segregácia

oddelenie, odlúčenie.

Sekretorická otitída

nehnisavý zápal stredného ucha spojený s porušenou funkciou Eustachovej trubice. Tekutina v strednom uchu tlačí na bubienok, čo spôsobuje bolesť ucha. Kostičky sa kvôli tekutine a zmene tlaku zle pohybujú, a preto dochádza k dočasnej prevodovej poruche sluchu. Viac sa dozviete v kapitole „Príčiny poruchy sluchu“.

Senzitívne obdobie

obdobie vo vývine dieťaťa, v ktorom je ľudský organizmus pripravený rýchlo a intenzívne prijímať určité podnety a naučiť sa ich spracovávať. Predovšetkým v prvých 3 rokoch, maximálne v prvých 6 rokoch života je senzitívne obdobie na učenie sa reči. Viac sa dozviete

v kapitole „Porucha sluchu“, „Načúvacie prístroje“, „Dieťa s poruchou sluchu“, „Raná komunikácia s dieťaťom s poruchou sluchu“.

Simultánna komunikácia

spôsob dorozumievania medzi počujúcimi a nepočujúcimi, keď osoba naraz používa posunkový jazyk aj hovorené slová. Počujúca osoba zároveň artikuluje, aby nepočujúca osoba mohla odzerať. Medzi simultánnu komunikáciu patrí napríklad kontaktné posunkovanie. Viac sa dozviete v kapitole „Metódy vzdelávania detí a žiakov so sluchovým postihnutím“, „Posunkovať alebo neposunkovať“.

Skríning

vyhľadávanie detí s postihnutím, ochorením alebo oneskoreným vývinom medzi zdravou populáciou.

Skríning sluchu

nenáročné vyšetrenie, ktorého cieľom je rýchlo odhaliť možnú poruchu sluchu u novorodencov alebo malých detí. To, že dieťa neprešlo skríningom sluchu, neznamená, že musí mať poruchu sluchu. Znamená však, že by sa mali urobiť ďalšie vyšetrenia, ktoré poruchu sluchu potvrdia alebo vyvrátia. Skríninovou metódou býva často OAE alebo AABR. Viac sa dozviete v kapitole „Vyšetrenia sluchu“.

Slimák (kochlea)

pozri Kochlea.

Sluchová neuropatia (auditívna dyssynchronia)

druh poruchy sluchu, kde sice kochlea správne spracováva zvuky, avšak signál, ktorý od nej odchádza cez sluchový nerv, je zmätočný, a preto ho mozog následne nevie správne spracovať. To, čo teda dieťa počuje, je pravdepodobne veľmi skreslené. Pre sluchovú neuropatiu je typické, že pri vyšetrení sluchu chýba ABR, ale OAE je normálne. Viac sa dozviete v kapitole „Porucha sluchu“.

Sluchová pamäť

schopnosť zapamätať si zvuky, slová a ich poradie. Viac sa dozviete v kapitole „Sluchová výchova“.

Sluchová pozornosť

schopnosť upriamovať svoju pozornosť na zvuky. Viac sa dozviete v kapitole „Dieťa s poruchou sluchu“, „Sluchová výchova“.

Sluchové centrum

sa nachádza na oboch častiach hlavy v temporálnej oblasti. Zvuk z pravého ucha ide do ľavej hemisféry (pologule) a zvuk z ľavého ucha do pravej hemisféry. Existuje spojenie medzi obidvoma hemisférami, ktoré je dôležité napríklad pre smerové počutie. Sluchové centrum spolupracuje s rôznymi inými oblasťami mozgu a prepája sluch a reč s našimi spomienkami a ďalšími zmyslami. Viac sa dozviete v kapitole „Porucha sluchu“.

Sluchové postihnutie

pozri Porucha sluchu.

Sluchovo postihnutí

je termín, ktorý sa používa na opísanie ľudí, ktorí majú poruchu sluchu. Niektorí ľudia preferujú pojem „nedoslýchavý“ alebo nepočujúci. Viac sa dozviete v kapitole „Kultúra a komunita Nepočujúcich“.

Sluchový analyzátor (ucho)

orgán umožňujúci počutie. Viac sa dozviete v kapitole „Porucha sluchu“.

Sluchový kanál (zvukovod)

úzký priechod z vonkajšieho ucha k bubienku. Viac sa dozviete v kapitole „Porucha sluchu“.

Sluchový nerv

je VIII. hlavový nerv. Prenáša impulzy z vnútorného ucha do mozgu. Viac sa dozviete v kapitole „Porucha sluchu“.

Sluchový vek

dieťaťa vyjadruje čas, ktorý uplynul od pridelenia efektívnej kompenzácie sluchu (načúvacích prístrojov alebo kochleárneho implantátu). Ak napríklad vaše dieťa s ťažkou stratou sluchu začalo celodenne nosiť dobre nastavené načúvacie prístroje v 8 mesiacoch, tak sa jeho sluchový vek bude počítať od tohto momentu. Keď dovŕši prvé narodeniny (fyzický vek), jeho sluchový vek bude 4 mesiace. Viac sa dozviete v kapitole „Sluchová výchova“.

Sluchová výchova (sluchový tréning)

je špeciálny prístup, založený na využívaní zvyškov sluchu dieťaťa, zameraný na zlepšovanie sluchových schopností dieťaťa s poruchou sluchu. Počas tréningu sa precvičuje uvedenie zvukov, cieľené počúvanie zvukov okolia, hudby a reči, rozlišovanie rôznych zvukov

a porozumenie tomu, čo je počuté. Viac sa dozviete v kapitole „Sluchová výchova“.

Socializácia

osvojovanie si spoločenských zručností a návykov – začleňovanie sa do spoločnosti. Viac sa dozviete v kapitole „Kultúra a komunita Nepočujúcich“, „Dieťa s poruchou sluchu“, „Výchova dieťaťa s poruchou sluchu“.

Somatický

telesný.

Spätná väzba (akustická)

pískanie, ktoré vzniká, keď sa odrazí zosilnený signál z načúvacieho prístroja od ucha, unikne von a mikrofón načúvacieho prístroja ho znova zosilní. Pískanie môže vzniknúť, keď sa dieťa opiera o vaše rameno alebo nosí čiapku. Ďalšími dôvodmi pískania je napríklad netesniaca koncovka, ušný maz v koncovke alebo v ušnom kanáli, poškodenie koncovky alebo háčiku na načúvacom prístroji. Spätná väzba znižuje výkon načúvacieho prístroja, a preto je nutné o nej povedať foniatrovi. Viac sa dozviete v kapitole „Načúvacie prístroje“.

Stetoskop na načúvací prístroj

zariadenie, ktoré umožňuje počujúcej osobe (lekárovi, rodičovi) kontrolovať kvalitu zvuku, ktorá vychádza z načúvacieho prístroja. Viac sa dozviete v kapitole „Načúvacie prístroje“.

Stipulka (trubička)

je malá ventilačná trubička, ktorá sa chirurgicky vkladá do bubienka s cieľom dočasne nahradiť nefunkčnú Eustachovu trubicu. Stipulka vyrovnáva tlak v uchu a zároveň umožňuje, aby sa vďaka nej sušil priestor za bubienkom, kde býva u malých detí často nazbieraná tekutina. Viac sa dozviete v kapitole „Príčiny poruchy sluchu“.

Strata sluchu (porucha sluchu)

je stav, keď má osoba zníženú schopnosť vnímať a spracovávať zvuky. Stupeň straty sluchu môže byť rôzny – od ľahkej nedoslýchavosti po hluchotu. Iné voľné termíny používané pre stratu sluchu sú porucha sluchu, nedoslýchavosť, hluchota, sluchové postihnutie. Viac sa dozviete v kapitole „Porucha sluchu“, „Vyšetrenia sluchu“.

Stredné ucho

sa nachádza medzi vonkajším a vnútorným uchom. Skladá sa z bubienka, 3 sluchových kostičiek (kladivko, nákovka a strmienok), maličkých svalov, dutiny vyplnenej vzduchom a Eustachovej trubice, ktorá vyrovnáva tlak v strednom uchu. Tekutina v strednom uchu spôsobuje dočasnú prevodovú poruchu sluchu. Viac sa dozviete v kapitole „Porucha sluchu“, „Príčiny poruchy sluchu“.

Subjektívna audiometria

je súbor vyšetrovacích metód, pri ktorých je nutná spoluúčasť vyšetrovaného dieťaťa. Záujem dieťaťa, schopnosť sústrediť sa a jeho momentálne naladenie môže ovplyvniť výsledok vyšetrenia. Viac sa dozviete v kapitole „Vyšetrenia sluchu“.

Subjektívny

osobný, nevecný.

Surdopéd

špeciálny pedagóg – odborník, ktorý vyštudoval špeciálnu pedagogiku, odbor sluchové postihnutie. Viac sa dozviete v kapitole „Rané poradenstvo“, „Tímová spolupráca“, „Dieťa s poruchou sluchu v materskej škole“.

Symptóm

príznak, prejav ochorenia. Viac sa dozviete v kapitole „Príčiny poruchy sluchu“.

Symptomatická porucha reči

je taká porucha reči, ku ktorej došlo z dôvodu zdravotného znevýhodnenia (poruchy sluchu, mentálneho postihnutia, DMO...).

Syndróm

je súčasný výskyt viacerých príznakov, ktoré spoločne vytvárajú obraz určitého ochorenia. Príznaky môžu byť viditeľné (farba očí) alebo okom neviditeľné (problémy s obličkami alebo srdcom). Viac sa o syndrómoch, ktoré môžu byť spojené s poruchou sluchu, dozviete v kapitole „Príčiny poruchy sluchu“.

Syntax

spájanie slov do viet, tvorba viet.

Š**Škola pre sluchovo postihnuté deti**

škola určená pre deti, ktoré majú poruchu sluchu. Na Slovensku bolo v roku 2017 6 škôl

pre deti so sluchovým postihnutím – 2 v Bratislave (na Hrdličkovej a na Drotárskej ulici), v Lučenci, v Kremnici, v Levoči a v Prešove. Sú to školy s bohatou tradíciou s výchovou a vzdelávaním detí s poruchou sluchu. Učia v nich kvalifikovaní špeciálni pedagógovia – surdopédi, ktorí vyštudovali vysokú školu zameranú na vzdelávanie detí s poruchou sluchu, a preto ovládajú špeciálne metódy podporujúce rozvoj sluchového vnímania, reči a komunikácie. V triedach je nízky počet detí, čo zabezpečuje individuálny prístup ku každému z detí. Viac sa dozviete v kapitole „Dieťa s poruchou sluchu v materskej škole“ a „Možnosti vzdelávania detí a žiakov so sluchovým postihnutím – školy pre sluchovo postihnutých a vzdelávanie v integrovaných/inkluzívnych podmienkach“.

Školská zrelosť

dosiahnutie takého stupňa vývinu dieťaťa (telesného, rozumového, emocionálneho a sociálneho), ktoré vytvára predpoklad na úspešné zvládnutie nárokov školy. Viac sa dozviete v kapitole „Školská zrelosť – už je predškôľák“.

Špeciálne výchovno-vzdelávacie potreby

sú také potreby, ktoré vyplývajú zo zdravotného znevýhodnenia (dieťa napríklad slabšie počuje, vidí, nechodí, má poruchu učenia) a mali by sa zohľadniť pri výchove a vzdelávaní. Medzi špeciálne výchovno-vzdelávacie potreby dieťaťa s ťažkou stratou sluchu môže patriť napríklad to, že by dieťa malo sedieť v triede vpredu, malo by mať možnosť odzerať, môže mať nehodnotené diktáty atď. Viac sa dozviete v kapitole „Dieťa s poruchou sluchu v materskej škole“.

T**Tinnitus**

sa často spája s perцепčnou poruchou sluchu a zahŕňa zvonenie, vysoké pískanie, hučanie, šumenie, klikanie alebo cvrlikanie v ušiach. Typický je pre starších ľudí alebo ľudí, ktorí majú problémy s krčnou chrbticou, **ale objaviť sa môže aj u detí**. Viac sa dozviete v kapitole „Porucha sluchu“.

Titulkovanie pre nepočujúcich

zobrazenie hovoreného slova a zvukov pomocou textu na televíznej obrazovke alebo filmovom plátne, DVD atď. Takéto titulkovanie umožňuje nepočujúcemu alebo nedoslýchavému človeku nielen sledovať text, ale aj chápať, že osoba hovorí, keď je otočená chrbtom a nie je vidieť na jej tvár, alebo že je vo filme mnoho zvukov, ktoré sú dôležité pre pochopenie deja – škríp pneumatík pri brzdení, zvuk výťahu, kvapkanie vodovodu...

Tlmočník posunkového jazyka

osoba, ktorá sprostredkováva komunikáciu medzi počujúcou a nepočujúcou (nedoslýchavou) osobou tým, že prekladá hovorenú slovenčinu do posunkového jazyka, resp. posunkovanej slovenčiny a opačne. Viac sa dozviete v kapitole „Podpora rodín s dieťaťom s poruchou sluchu“.

Totálna komunikácia

filozofia, ktorá tvrdí, že sa majú používať všetky dostupné komunikačné formy a prostriedky, aby sa dieťaťu uľahčila komunikácia. Preferuje simultánne používanie posunkového jazyka s hovorenou rečou a ďalšími spôsobmi prenosu informácií (mimika, obrázky, grafy...). Do pedagogiky nepočujúcich sa dostala aj ako jedna z metód vzdelávania. Viac sa dozviete v kapitole „Metódy vzdelávania detí a žiakov so sluchovým postihnutím“.

U**Ucho**

je orgán umožňujúci počutie. Ucho má dve základné funkcie. Prijíma zvuk a mení ho na elektrické signály, ktorým mozog rozumie, a zároveň pomáha udržiavať rovnováhu tela vďaka kanálikom, ktoré sa nachádzajú vo vnútornom uchu. Poznáme vonkajšie, stredné a vnútorné ucho. Viac sa dozviete v kapitole „Porucha sluchu“.

ÚPSVaR (Úrad práce, sociálnych vecí a rodiny)

Úrady práce, sociálnych vecí a rodiny (úrad) sú orgánmi štátnej správy, ktoré vykonávajú svoju činnosť v rozličných oblastiach, napr. zamestnávanie, zabezpečenie lekárskej posudkovej činnosti ako podklad na priznanie

rozličných príspevkov (napr. peňažný príspevok na kúpu pomôcky, peňažný príspevok na osobnú asistenciu atď.) Osoba/zákonný zástupca sa musí obrátiť na ÚPSVaR v mieste svojho trvalého bydliska. Viac sa dozviete v kapitole „Podpora rodín s dieťaťom s poruchou sluchu“.

Ušná koncovka (individuálna)

špeciálne vytvarovaný kus hmoty, ktorý vedie zvuk zo závesného načúvacieho prístroja do zvukovodu. Individuálne sa vyrába pre každé dieťa. U bábätiatok sa musí meniť často, aby načúvacie prístroje nepískali. Ušná koncovka môže byť mäkká (silikónová) alebo tvrdá. Viac sa dozviete v kapitole „Načúvacie prístroje“.

Ušný maz (cerumen)

normálna sekrécia (vylučovanie) zo žliaz vo vonkajšom uchu. Udržiava pokožku ucha suchú a ochraňuje ju tak pred infekciou. Občas sa z neho vytvorí zátka, ktorá upcháva ušný kanál a vtedy dieťa horšie počuje. Ušný maz môže byť dôvodom pískania načúvacieho prístroja. Viac sa dozviete v kapitole „Porucha sluchu“, „Načúvacie prístroje“.

V**Viacnásobné postihnutie**

stav, keď sa u dieťaťa spojí viacero postihnutí naraz – sluchové, zrakové, mentálne, telesné... Kombinácie jednotlivých postihnutí sa môžu počtom aj druhom líšiť.

Vibrácia

chvenie, vlnenie, kmitanie zvuku alebo následne predmetu. Viac sa dozviete v kapitole „Porucha sluchu“, „Výšetrenia sluchu“.

Vizuomotorika

koordinácia zrakového vnímania a pohybu. Viac sa dozviete v kapitole „Dieťa s poruchou sluchu v predškolskom veku“.

Vnímanie

podráždenie zmyslov (zrak, sluch, hmat, chuť), ktoré sa spracováva centrálnym nervovým systémom.

Vnútorné ucho

sa skladá z rovnovážneho (vestibulárneho) aparátu a slimáka (kochlea). Jeho poškodenie spôsobuje percepčnú poruchu sluchu. Viac sa

dozviete v kapitole „Porucha sluchu“, „Vyšetrenia sluchu“.

Vonkajšie ucho

je zložené z ušnice a vonkajšieho zvukovodu. Ak dôjde k poškodeniu alebo ochoreniu v tejto časti ucha, dieťa môže mať prevodovú poruchu sluchu. Viac sa dozviete v kapitole „Porucha sluchu“, Príčiny poruchy sluchu“.

VRA (tónová audiometria so zrakovým posilnením)

je subjektívne vyšetrenie sluchu, pri ktorom sa sleduje, či sa dieťa otočí smerom, odkiaľ zvuk započulo. Ak sa dieťa otočí správnym smerom, dostane za to vizuálnu odmenu (roztancuje sa zvieratko, rozsvieti sa balónik). Toto vyšetrenie vyžaduje u maličkých detí viacnásobný nácvik. Začína sa používať u detí od 6 mesiacov. Viac sa dozviete v kapitole „Vyšetrenia poruchy sluchu“.

Vrodená porucha sluchu

znamená, že príčina poruchy sluchu pôsobila na dieťa ešte pred pôrodom. To však neznamená, že musí ísť o dedičnú poruchu sluchu. Príčinou môžu byť škodliviny, jedy, choroby (napr. CMV, rubeola), ktoré postihli tehotnú ženu a preniesli sa aj na dieťa. Viac sa dozviete v kapitole „Príčiny poruchy sluchu“.

Vzdušné vedenie

proces, počas ktorého sa zvuk šíri cez ušnicu, zvukovod a stredné ucho až do vnútorného ucha. Test vzdušného vedenia sa robí pomocou slúchadiel, ktoré má osoba na ušiach, alebo reproduktorov vo voľnom poli, cez ktoré sú zvuky (tóny) vysielané. Viac sa dozviete v kapitole „Vyšetrenia sluchu“.

Vysokofrekvenčná nelineárna kompresia alebo lineárna transpozícia

je užitočná funkcia v digitálnych načúvacích prístrojoch, ktorej cieľom je presunúť zvuky reči, ktoré sa normálne nachádzajú na vysokých frekvenciách, na nižšie frekvencie. Túto funkciu využijú predovšetkým deti, ktoré majú takú veľkú stratu sluchu na vysokých frekvenciách, že ani pri maximálnom zosilnení načúvacieho prístroja nie sú schopné započuť vysoké a tiché hlasy reči. Viac sa dozviete v kapitole „Načúvacie prístroje“.

Vývinová dysfázia

je výrazné oneskorenie vo vývine reči, ktoré nie je zapríčinené poruchou sluchu, mentálnym postihnutím, poškodením motoriky ani sociálnym zanedbávaním. Dieťa môže mať problém s rozprávaním (expresiou), ale aj porozumením reči (receptiou). Vyskytuje sa asi u 5 % detí. Prejaviť sa môže tým, že dieťa má problémy pomenovať predmety, hovorí menej slov ako jeho rovesníci, má malú slovnú zásobu a ťažko tvorí gramaticky správne vety, ťažšie sa mu vyjadrujú myšlienky, má ťažkosti s artikuláciou, horšie sa mu chápe hovorená reč. V školskom veku môže mať dieťa s vývinovou dysfáziou ťažkosti s osvojovaním písanej podoby reči (dyslexia, dysortografia atď.). Vývinová dysfázia sa objavuje aj u detí s poruchou sluchu, ktoré majú dobre skompenzovaný sluch.

Z

Zápal stredného ucha

v dutine stredného ucha, kde sa zvyčajne nachádza vzduch, sa objaví tekutina, ktorá môže spôsobiť kolísavú poruchu sluchu a tým oneskorenie vývinu reči u malých detí. U detí, ktoré už majú poruchu sluchu, môže zápal stredného ucha poruchu sluchu ešte zväčšiť. Tekutina môže, ale nemusí byť zapríčinená infekciou. Ak sa zápal stredného ucha nelieči, môže sa stať chronickým problémom. Viac sa dozviete v kapitole „Príčiny poruchy sluchu“.

Zápis do základnej školy

podľa zákona č. 245/2008 Z. z. je zápis dieťaťa do školy legislatívnym úkonom. Rodič, ktorého dieťa do 31. augusta príslušného roku dosiahne vek 6 rokov, **je povinný** prihlásiť svoje dieťa k zápisu na plnenie povinnej školskej dochádzky. Viac sa dozviete v kapitole „Zápis dieťaťa s poruchou sluchu do základnej školy“.

Zisková krivka (zisk z načúvacieho prístroja)

vzniká tak, že sa vyšetria všetky frekvencie dôležité pre reč a zaznamenajú sa najtichšie zvuky, ktoré dieťa na týchto frekvenciách započuje **pocas toho, ako má na uškách načúvacie prístroje**. Je to vlastne

záznam – audiogram, ktorý nám ukazuje, ako dieťaťu pomohli načúvacie prístroje. Zisková krivka by sa mala počas postupného doladovania načúvacích prístrojov neustále zlepšovať. Viac sa dozviete v kapitole „Vyšetrenia sluchu“, „Načúvacie prístroje“.

Získaná porucha sluchu

znamená, že porucha sluchu nebola prítomná pri narodení a vznikla až neskôr počas života dieťaťa. Môže k nej dôjsť napríklad dôsledkom úrazu alebo choroby. Viac sa dozviete v kapitole „Porucha sluchu“, „Príčiny poruchy sluchu“.

Zmiešaná porucha sluchu

znamená, že sa skombinovala prevodová aj perцепčná porucha sluchu, čiže problém sa nachádza naraz v strednom aj vo vnútornom uchu. Viac sa dozviete v kapitole „Porucha sluchu“, „Vyšetrenia sluchu“.

Zmysly

zrak, sluch, rovnováha, čuch, chuť, hmat.

Zrozumiteľnosť hovorenej reči

kvalita výslovnosti – nakoľko dobre rozumie hovoriacemu poslucháč.

Zvuk

neviditeľná vibrácia, vlnenie vzduchu, ktoré sa rozširuje od zdroja. Ak si zapnete veľmi silno reproduktor na rádiu a dotknete sa ho, ucítite, ako sa chveje (vibruje). Zvuky sa môžu líšiť v intenzite (vnímame ako hlasitosť) a frekvencii (výške – hlboký, stredný, vysoký). Viac sa dozviete v kapitole „Porucha sluchu“, „Vyšetrenia sluchu“, „Výchova sluchu“.

Zvuky okolia

nerečové zvuky, ktoré sa nachádzajú v domácnosti alebo vonku a poskytujú nám informácie o prostredí, v ktorom sa nachádzame – zvonenie telefónu a zvončeka, tečúca voda, štekot psa, siréna sanitky, pískanie vlaku... Viac sa dozviete v kapitole „Vyšetrenia sluchu“, „Sluchová výchova“.

ZOZNAM BIBLIOGRAFICKÝCH ODKAZOV

ZOZNAM BIBLIOGRAFICKÝCH ODKAZOV

A parent's guide to hearing loss. Centers for Disease Control (CSC) 2017. [cit. 2017-06-26]. Dostupné na: <https://www.cdc.gov/ncbddd/hearingloss/parentsguide/index.html>.

ACREDOLO L., GOODWYN, S.: *Znaková reč pro batolata, český průvodce pro rodiče k programu Baby Signs.* Kněžmost: Nuerasoft, 2007, 75 s. ISBN 80-254-1185-0.

All about the ling six sound test. [cit. 2017-06-26]. Dostupné na: <https://blog.medel.com/all-about-the-ling-six-sound-test>.

BEDNÁŘOVÁ, J., ŠMARDOVÁ, V. *Diagnostika dítěte předškolního věku.* Brno: C-press, 2007. 212 s. ISBN 978-80-251-1829-0.

BEDNÁŘOVÁ, J., ŠMARDOVÁ, V.: *Školská zrelost.* Brno: Edika, 2012. 72 s. ISBN 978-80-266004-9-7.

BIEŃKOWSKA, K.: *Slucham, mówię, jestem. Program 60 kroków do oceny i terapii dzieci z wadą słuchu.* Krosno: Stowarzyszenie Rodziców i Przyjaciół Dzieci z Wadą Słuchu, 2011. 103 s. ISBN 978-83-933211-3-1.

BLTYHE S. G.: *Dieťa v rovnováhe. Učenie a pohyb v ranom detstve.* Bratislava: Inštitút psychoterapie a socioterapie, 2012. 264 s. ISBN 978-80-970936-0-0.

BODNER-JOHNSON, B., SASS-LEHRER, M.: *The young deaf or hard of hearing child: A family-centered approach to early education.* Baltimore, MD: Paul H. Brookes Publishing Company, 2003. 502 s. ISBN 1-55766-579-6.

BYTEŠÍKOVÁ, I.: *Komunikace dětí předškolního věku.* Praha: Grada Publishing, 2012. 236 s. ISBN 978-80-247-3008-0.

CALDERON, R.: Parent involvement in deaf children's education programs as a predictor of child's language, early reading, and social-emotional development. In: *Journal of Deaf Studies and Deaf Education*, roč. 5, 2000, č. 2, [cit. 2017-06-26], s.140-155. Dostupné na: <http://www.lsl.usu.edu/files/Calderon%27parental%27involvement.pdf>.

COLE, E., FLEXER, C.: *Children with hearing loss: Developing listening and talking, birth to six.* San Diego: Plural Publishing, Inc., 2008. 351 s. ISBN 1-59756-158-4.

CRISPE, J., SLENTZ, K., BRICKER, D.: *AEPS Curriculum for Birth to Three Years.* Baltimore, MD: Paul H. Brookes Publishing Company, 1993. 484 s. ISBN 1-55766-096-4.

ČERVENKOVÁ, A. a kol.: *Co a jak číst se sluchově postiženým dítětem.* Praha: Federace rodičů a přátel sluchově postižených, 1999. 80 s. ISBN 80-238-4826-7.

DILLER, G., KINKEL, M., KOSMALOWA, J., KRAHULCOVÁ, B., LEHNHARDT, E., LEHNHARDT, M., MANRIQUE, M., PERALTA, F.: Sluchové postižení – Možnosti edukace. In *Qualification of educational staff working with hearing-impaired children* (QESWHIC), 2004. 41 s. [cit. 2015-06-30]. Dostupné na: <http://www.lehn-acad.net/4697/index.html>.

DILLER, G.: Habilitation and Rehabilitation of Children. In *Qualification of educational staff working with hearing-impaired children* (QESWHIC). [cit. 2015-06-30]. 2004. 46 s. Dostupné na: <http://www.lehn-acad.net/4697/index.html>.

EBBERT, B.: *100 vecí, které by mal vedieť každý predškôľák.* Brno: CPRESS Brno, 2011. 144 s. ISBN 978-80-251-3545-7.

ERBER, N. P.: *Auditory training.* Washington D.C.: A.G. Bell Association for the deaf, 1982.

- ESTABROOKS, W.: *Auditory – Verbal Therapy for Parents and Professionals*. Washington, D. C.: Alexander G. Bell Association for the deaf, 1994.
- ESTABROOKS, W.: Auditory-Verbal Practise. In: *Qualification of educational staff working with hearing-impaired children (QESWHIC)*. [cit. 2015-06-30]. 2004. 42 s. Dostupné na: <http://www.lehn-acad.net/4697/index.html>.
- GHEYSEN, F., HILDE VAN WAELVELDE, LOOTS, G.: Motor Development of Deaf Children With and Without Cochlear Implants, In: *Journal of Deaf Studies and Deaf Education*, roč. 13, 2008, č. 2, s. 215-224. Dostupné na: <http://jdsde.oxfordjournals.org/content/13/2/215.full>.
- GIZERIOVÁ, M. TICHÁ, E. *Mníchovská funkcionálna diagnostika 2. a 3. rok*. Bratislava: PdF UK. (preklad)
- GRIFFIN, S., SANDLER, D.: *300 her pro děti s autismem*. Praha: Portál, 2012. 136 s. ISBN 978-80-262-0177-9.
- HINTERMAIR, M.: Hearing impairment, social networks and coping: The need for families with hearing-impaired children to relate to other parents and to hearing impaired adults. In: *American Annals of the Deaf*, roč. 145, 2000, č. 1, s. 41-45.
- HOLMANOVÁ, J.: *Raná péče o dítě se sluchovým postižením*. Praha: Septima, 2002. 90 s. ISBN 80-7216-162-8.
- HORNÁKOVÁ, K., KAPALKOVÁ, S., MIKULAJOVÁ, M.: *Kniha o detskej reči*. Bratislava: Slniečko, 2005. 155 s. ISBN 80-969074-3-3.
- HOVORKOVÁ, S.: *Rané poradenstvo v rodine s dieťaťom so stratou sluchu*. [diplomová práca]. Bratislava: Pedagogická fakulta UK, Katedra liečebnej pedagogiky, 2006. 130 s.
- JANOTOVÁ, N. *Kapitoly o integraci sluchově postižených dětí*. Praha: Septima, 1996. 31 s. ISBN 80-85801-81-7.
- JANOTOVÁ, N.: *Reedukace sluchu sluchově postižených dětí v předškolním věku*. Praha: Septima, 1996. 16 s. ISBN 80-85801-90-6.
- JOHNSON-MARTIN, N., JENS, K., ATTERMEIER, S., HACKER, B.: *The Carolina Curriculum for Infants and Toddlers with Special Needs*. 2. vyd. Baltimore, MD: Paul H. Brookes Publishing Company, 1991. 384 s. ISBN 1-55766-074-3.
- JUNGWITHOVÁ, I.: *Integrace dětí se sluchovým postižením v MŠ a ZŠ*. Praha: Portál, 2015. 192 s. ISBN 978-80-262-0944-7.
- KABÁTOVÁ, Z., PROFANT, M., ŠIMKOVÁ, L., GROMA, M.: Skrining novorodencov a včasná terapia. In: *Logopaedica X*, 2007, s. 66-74.
- KAPALKOVÁ, S.: Vývin jazykových schopností detí v ranom veku. In: A. Kerekrtiová (ed.), *Logopedická propedeutika*. Bratislava: Univerzita Komenského, 2016, s. 105-128.
- KIEDROŇOVÁ, E.: *Něžná náruč rodičů*. Praha: Grada Publishing, 2005. 304 s. ISBN 80-247-1210-5.
- KIEDROŇOVÁ, E.: *Rozvíjej se, dítěátko*. Praha: Grada Publishing, 2010. 384 s. ISBN 978-80-247-3744-7.
- Kolektiv autorov. *Tabulky vývoja dieťaťa 0-3 rokov*. Brno: MC nakladatelství, 2000. 4 s.
- Kolektiv autorov. *Tabulky vývoja dieťaťa 3-6 rokov*. Brno: MC nakladatelství, 2000. 4 s.
- Kompenzačné a špeciálne pomôcky pre deti a žiakov so špeciálnymi výchovno-vzdelávacími potrebami. Interný metodický materiál ŠŠI, 2012. [cit. 2017-06-30]. Dostupné na: http://www.ssiba.sk/admin/fckeditor/editor/userfiles/file/Dokumenty/KOMPENZACNE_POMOCKY.pdf
- Koncepcia špeciálneho školstva. [cit. 2017-06-30]. Dostupné na: http://www.modernaskola.sk/directories/file-upload/unoviny/Reformaskolstva/Koncepcie/Koncepcia_SPP.pdf
- Koncepcia špeciálnopedagogického poradenstva v SR v časovom horizonte 2000-2015. [cit. 2017-06-30]. Dostupné na: www.statpedu.sk
- Koncepcia špeciálnopedagogického poradenstva, schválená uznesením vlády SR 21. marca 2007. [cit. 2017-06-30]. Dostupné na: www.statpedu.sk

- KOPŘIVA, P., NOVÁČKOVÁ, J.: *Respektovat a být respektován*. Kroměříž: Spirála, 2008. 286 s. ISBN 9788090403000.
- KRČAHOVÁ, E., ŠESTÁKOVÁ, S.: *Integrácia žiakov so špeciálnymi výchovno-vzdelávacími potrebami v bežnej škole*. Bratislava: Metodicko-pedagogické centrum, 2012. 65 s. ISBN 978-80-8052-443-2.
- KRČAHOVÁ, E., ŠESTÁKOVÁ, S.: *Tvorba individuálnych výchovno-vzdelávacích plánov pre žiakov so špeciálnymi výchovno-vzdelávacími potrebami*. Bratislava: Metodicko-pedagogické centrum, 2013. 23 s.
- KROČANOVÁ, L.: *Integrované sluchovo postihnuté dieťa z pohľadu psychológa*. In: *Nové podmienky výchovy a vzdelávania detí, mládeže a študentov so špeciálnymi výchovnovzdelávacími podmienkami*. Liptovský Mikuláš: Osveta, 2003, s. 86-89.
- KROČANOVÁ, L.: Aktuálny pohľad na predškolskú integráciu detí so sluchovým postihnutím. In: *Psychológia a patopsychológia dieťaťa*, roč. 39, 2004, č. 1, s. 43-56.
- KVĚTOŇOVÁ-ŠVECOVÁ, L.: *Edukace dětí se speciálními potřebami v raném a předškolním věku*. Brno: Paido, 2004. 128 s. ISBN 80-7315-063-8.
- LANE, H., HOFFMEISTER, R. BAHAN, B.: *A Journey into the DEAF-WORLD*. San Diego: Dawn Sign Press, 1996. 513 s. ISBN 0-915035-63-4.
- LEONHARDT, A.: *Úvod do pedagogiky sluchovo postihnutých*. Bratislava: Sapientia, 2001. 248 s. ISBN 80-967180-8-8.
- LINCZÉNYIOVÁ, G., SCHLOSSEROVÁ, M.: *Diagnostika u sluchovo postihnutých detí*. Banská Bystrica: Metodické centrum, 1999. 40 s. ISBN 80-8041-253-7.
- Listen, Learn and Talk: Another Cochlear Innovation*, 2nd edition, Cochlear Ltd., 2005. 119 s. ISBN 1-920804-07-2. [cit. 2017-06-26]. Dostupné na: <http://www.mcsc.org/docs/building/3/listen%20learn%20and%20talk%20cochlear.pdf?id=1109>.
- LUTERMAN, D.: *Counseling Parents of Hearing-Impaired Children*. Boston: Little, Brown and Company (Inc.), 1979. 193 s. ISBN 0-316-53750-0.
- LUTERMAN, D.: Emotional aspects of hearing loss. In *The Volta Review*, roč. 99, 1999, č. 5, s. 75-83.
- LUTERMAN, D.: *The young deaf child*. Timonium, MD: York Press Inc., 1999. 193 s. ISBN 0-912752-46-1.
- LUTERMAN, D., KURTZER-WHITE, E.: Identifying hearing loss: Parent's needs. In: *American Journal of Audiology*, roč. 8, 1999, č. 1, s. 13-18.
- LYNCH, CH., KIDD, J.: *Cvičení pro rozvoj řeči*. Praha: Portál, 1999. 136 s. ISBN 978-80-7367-699-5.
- MAPP, I.: *Essential readings on stress and coping among parents of deaf and hearing impaired children*. Lincoln: University of Nebraska Press, 2004. 195 s. ISBN 1-884092-61-6.
- MARSCHARK, M.: *Raising and educating a deaf child: A comprehensive guide to the choices, controversies, and decisions faced by parents and educators*. New York: Oxford University Press, 1997. 256 s. ISBN 0195094670.
- MATEJČEK, Z.: *Prvních 6 let ve vývoji a výchově dítěte*. Praha: Grada, 2005. 184 s. ISBN 978-80-247-3008-0.
- MATUŠKA, O., ANTUŠEKOVÁ, A.: *Rozvíjanie reči sluchovo postihnutých detí raného a predškolského veku*. Bratislava: SPN, 1992. 168 s. ISBN 80-08-01202-1.
- MATUŠKA, O.: *Výchova sluchovo postihnutých detí s neurogénymi poruchami reči*. Banská Bystrica: Metodické centrum, 2004. 35 s. ISBN 80-8041-477-7.
- MEADOW-ORLANS, K. P., MERTENS, D. M., SASS-LEHRER, M.: *Parents and Their Deaf Children: The Early Years*. Washington D.C.: Gallaudet University Press, 2003. 264 s. ISBN 1-56368-137-4.
- MEADOW-ORLANS, K., SPENCER, P., KOESTER, L.: *The world of deaf infants: A longitudinal study*. New York: Oxford University Press, 2004. 266 s. ISBN 0-19-514790-1.
- MEYER, D. J., VADASY, P. F.: *Sibshops: workshops for siblings of children with special needs*. 6th edition. Baltimore, MD: Paul H. Brookes Publishing Company, 2004. 237 s. ISBN 1-55766-169-3.
- MIKULAJOVÁ, M., HORŇÁKOVÁ, K.: Laheyovej model vývinu reči a jeho využitie v ranej diagnostike. In: *Logopaedica II.*, 1998, s. 72-86.

- MOELLER, M. P.: Early intervention and language development in children who are deaf and hard of hearing. In: *Pediatrics*. [online]. roč. 106, 2000, č. 3, s. 1-11. [cit. 2017-06-26]. Dostupné na: <http://pediatrics.aappublications.org/cgi/reprint/106/3/e43>.
- MOELLER, M. P.: Intervention and outcomes for children with hearing loss and their families. In: KURTZER-WHITE, E., LUTERMAN, D. *Early Childhood Deafness*. Baltimore: York Press, 2001, s. 109-138.
- Národný program rozvoja životných podmienok občanov so zdravotným postihnutím vo všetkých oblastiach života 2014 – 2020. [cit. 2017-06-30]. Dostupné na internete: <https://www.employment.gov.sk/files/slovensky/rodina-socialna-pomoc/tazke-zdravotne-postihnutie/narodny-program-rozvoja-zivotnych-podmienok-osob-so-zdravotnym-postihnutim-roky-2014-2020.pdf>.
- NEVINS, M. E., GARBER A.: *Auditory Skills Development*. In: HOPE bulletin. [cit. 2017-06-30]. Dostupné na: [http://www.mcsc.org/docs/building/3/auditory%20skill%20development%20hope%20\(1\).pdf?id=1106](http://www.mcsc.org/docs/building/3/auditory%20skill%20development%20hope%20(1).pdf?id=1106)
- NICHOLAS, J., GEERS, A.: Will they catch up? The role of cochlear implantation in the spoken language development of children with severe to profound hearing loss. In: *Journal of Speech Language and Hearing Research*, roč. 50, 2007, č. 4, [cit. 2017-06-26], s. 1048-1062. Dostupné na: <https://www.ncbi.nlm.nih.gov/pmc/articles/PMC2882067/pdf/nihms-203084.pdf>.
- NIPARKO, J. K., TOBEY, E. A., THAL, D. J., EISENBERG, L. S., WANG, N. Y., QUITTNER, A. L., et al.: Spoken language development in children following cochlear implantation. In: *Journal of the American Medical Association*, roč. 303, č. 15, 2010 [cit. 2017-06-26], s. 1498-1506. Dostupné na: <https://www.ncbi.nlm.nih.gov/pmc/articles/PMC3073449/pdf/nihms209999.pdf>.
- NORTHCOOT, W. H.: *I hear that! – a developmental sequence of listening activities for the young child*. Washington D.C.: The A. G. Bell Association for the Deaf, 1993. 4 s. ISBN 0-88200-120-5.
- NOVOSAD, L.: *Základy špeciálneho poradenstva*. Praha: Portál, 2000. 159 s. ISBN 8073671743.
- NUSSBAUM, D., WADDY-SMITH, B., DOYLE, J.: Students who are deaf and hard of hearing and use sign language: Considerations and strategies for developing spoken language and literacy skills. In: *Seminars in Speech and Language*, roč. 33, 2012, č. 4, [cit. 2017-06-26], s. 310-321. Dostupné na: <http://www3.gallaudet.edu/Documents/Clerc/s-0032-1326912-Nussbaum.pdf>.
- OGDEN, P. W.: *The Silent Garden: raising your deaf child*. 2nd edition. Washington D.C.: Gallaudet University Press, 1998. 313 s. ISBN 1-56368-058-0.
- OPATRÍLOVÁ, D.: *Pedagogicko-psychologické poradenství a intervence v raném a předškolním věku u dětí se speciálními potřebami*. Brno: PF MU, 2006. 292 s. ISBN 80-210-3977-9.
- POKORNÁ, V.: *Diagnostika a náprava specifických poruch učení*. Praha: Portál, 2001. 336 s. ISBN 80-7178-570-9.
- POTMĚŠIL, M.: *Čtení k surdopedii*. Olomouc: UP, 2003. 216 s. ISBN 80-244-0766-3.
- POUL, J.: *Dítě s vadou sluchu, jeho včasná výchova v rodině*, sv. 16, 2. vyd. Praha: Gong press, 1992. 191 s.
- PULDA, M.: *Sluchová výchova u sluchově postižených dětí*. Brno: PF MU, 1999. 104 s. ISBN 80-210-2077-6.
- PULDA, M.: Integrovaný žák se sluchovým postižením v základní škole. Brno: PF MU, 2000. 69 s. ISBN 80-210-2481-X.
- PULDA, M.: *Včasná sluchově-rečová výchova malých sluchově postižených dětí*. Brno: PF MU, 2002. 57 s. ISBN 80-210-2799-1.
- PŮSTOVÁ, Z.: *Psychomotorický vývoj sluchově postižených dětí v předškolním věku*. Praha: Septima, 1997. 31 s. ISBN 80-7216-022-2.
- RHOADES E. A. 1999-2003. *Auditory developmental scale: 0-6 years*. [cit. 2017-06-26]. Dostupné na internete: <http://www.auditoryverbaltraining.com/scale.htm>
- ROUČKOVÁ, J.: *Cvičení a hry pro děti se sluchovým postižením*. Praha: Portál, 2006. 151 s. ISBN 80-7367-158-1.

- Rozvíjajúci program výchovy a vzdelávania detí s odloženou povinnou školskou dochádzkou v materských školách (schválilo Ministerstvo školstva Slovenskej republiky dňa 23. marca 2005 pod číslom CD-2005-5750/9051-1:091.) [cit. 2017-06-30]. Dostupné na: http://www.statpedu.sk/sites/default/files/dokumenty/ucebnice-metodiky-publikacie/rozvijajuci_program.pdf
- RZYMANOVÁ, M.: *Raná starostlivosť o dieťa so sluchovým postihnutím*. Poprad: ČŠPP, 2014. 29 s.
- SASS-LEHRER, M.: *Early Beginnings for Families with Deaf and Hard of Hearing Children: Myths and Facts of Early Intervention and Guidelines for Effective Services*. [online]. Washington D.C.: Laurent Clerc National Deaf Education Center, 2014. [cit. 2017-06-26]. Dostupné na: <http://www3.gallaudet.edu/clerc-center/info-to-go/early-intervention/family-and-professional-resources/early-beginnings.html>.
- SCHMIDTOVÁ, M.: *Sluchová výchova*. Banská Bystrica: Metodické centrum, 1995. 38 s. ISBN 80-8041-078-X.
- SCHMIDTOVÁ, M.: 20-ročné skúsenosti s kochleárnymi implantáciami u dospelých, 10-ročné skúsenosti s indikáciou u detí. In: *Efeta*, roč. 11, 2001, č. 3, s. 16-19.
- SCHMIDTOVÁ, M.: *Postkochleárna rehabilitácia sluchovo postihnutých detí*. In: *Efeta*, roč. 11, 2001, č. 3, s. 3-5.
- Sound foundation for babies*, Cochlear Ltd., 2017. [cit. 2017-06-26]. Dostupné na: <http://www.cochlear.com/wps/wcm/connect/in/home/support/rehabilitation-resources/early-intervention/sound-foundation-for-babies>.
- Sound foundation for toddlers*, Cochlear Ltd., 2017. [cit. 2017-06-26]. Dostupné na: <http://www.cochlear.com/wps/wcm/connect/in/home/support/rehabilitation-resources/early-intervention/sound-foundation-for-toddlers>.
- STRASSMEIER, W.: 260 cvičení pro děti raného věku. Praha: Portál, 2011. 296 s. ISBN 9788073678807.
- STRNADOVÁ, V.: *Potom ti to povíme*. Praha: Česká unie neslyšících, 1994. 56 s.
- STRNADOVÁ, V.: *Jaké je to neslyšet*. Praha: Česká unie neslyšících, 1995. 165 s.
- STRNADOVÁ, V.: *Hádej, co říkám aneb Odezírání je nejisté umění*. 2. vyd. Praha: ANEPS, 2001. 186 s. ISBN 80-903035-0-1.
- SVOBODOVÁ, K.: *Logopedická péče o děti s kochleárním implantátem*. Praha: Septima, 2005. 152 s. ISBN 80-7216-214-4.
- ŠIMKOVÁ L., KABÁTOVÁ Z., GROMA M., PROFANT M., ŠIMKO Š.: Možnosti hodnotenia porozumenia reči a spontánnej rečovej produkcie u detí s kochleárnym implantátom. In: *Logopaedica VI*, 2003, s. 79-82.
- ŠIMKOVÁ, L., KABÁTOVÁ, Z., GROMA, M., ŠIMKO, Š., PROFANT, M.: Dlhodobé sledovanie a hodnotenie sluchových a rečových schopností prelingválne nepočujúcich detí s kochleárnym implantátom. In: *Logopaedica X*, 2007, s. 60-65.
- ŠTEPÁN, J., PETRÁŠ, P.: *Logopedie v praxi*. Praha: Septima, 2005. 127 s. ISBN 80-85801-61-2.
- ŠUSTOVÁ, T. V.: Jak se domluvit s kojencem a batoletem. Komunikujeme přirozenými znaky a gesty. Praha: Grada Publishing, 2012. ISBN 978-80-247-2336-5.
- TARCSIOVÁ, D., HOVORKOVÁ, S.: *Máme dieťa so sluchovým postihnutím,...čo ďalej?* Nitra: Effeta, 2002. 118 s. ISBN 80-968584-5-9.
- TOBEY, E. A., THAL, D., NIPARKO, J. K., EISENBERG, L. S., QUITTNER, A. L., & WANG, N. Y.: Influence of implantation age on school-age language performance in pediatric cochlear implant users. In: *International Journal of Audiology*, roč. 52, 2013, č. 4, [cit. 2017-06-26], s. 219-229. Dostupné na: <https://www.ncbi.nlm.nih.gov/pmc/articles/PMC3742378/pdf/nihms475959.pdf>.
- VANĚČKOVÁ, V.: *Příprava na čtení sluchově postižených dětí v předškolním věku*. Praha: Septima, 1996. 14 s. ISBN 80-858001-82-5.
- Vestník Ministerstva zdravotníctva Slovenskej republiky, čiastka 24-27 zo dňa 1. mája 2006*, roč. 54.

- Vzdelávací program pre deti so sluchovým postihnutím – predprimárne vzdelávanie*. Schválený Ministerstvom školstva, vedy, kultúry a športu SR 15. mája 2017 pod číslom 2017-2127/20564:14-10G0 s platnosťou od 1. septembra 2017.
- WATKINS, S. a kol.: *SKI-HI Curriculum The basics and getting started (volume 1)*. North Logan: HOPE, Inc. 2004, s. 1-1140. ISBN 0-9745785-0-9.
- WATKINS, S. a kol.: *SKI-HI Curriculum Early communication, language and literacy (volume 2)*. North Logan: HOPE, Inc. 2004, s. 1141-2167. ISBN 0-9745785-0-9.
- YOSHINAGA-ITANO, C.: Early intervention after universal neonatal hearing screening: Impact on outcomes. In: *Mental Retardation and Developmental Disabilities Reviews*, roč. 9, 2003, č. 4, s. 252-66.
- YOSHINAGA-ITANO, C., APUZZO, M.: The development of deaf and hard-of-hearing children identified early through the high risk registry. In: *American Annals of the Deaf*, roč. 143, 1998, č. 5, s. 416-424.
- YOSHINAGA-ITANO, C., SEDEY, A. L., COULTER, B. A., MEHL, A. L.: Language of early- and later-identified children with hearing loss. In *Pediatrics*. [online]. roč. 102, 1998, č. 5 [cit. 2017-06-26], s. 1161-1171. Dostupné na: <http://pediatrics.aappublications.org/cgi/reprint/102/5/1161>.
- ZÁBORSKÁ, D.: *Školská integrácia žiakov so ŠVVP a vzdelávanie žiakov so ŠVVP do bežných škôl*. Interný metodický materiál ŠŠI, Bratislava.
- Zákon NR SR č. 245/2009 Z. z. o základných a stredných školách (školský zákon) a o zmene a doplnení niektorých zákonov v znení niektorých predpisov. [online]. Dostupné na: <http://www.zakonypreludi.sk/zz/2008-245>
- ZBORTEKOVÁ, K.: *Integrované vzdelávanie sluchovo postihnutých detí a mládeže*. In: EFETA – Zborník z medzinárodnej špeciálnopedagogickej konferencie, 2003, s. 89-90.
- ZELINKOVÁ, O.: *Poruchy učení*. Praha: Portál, 2001. 194 s. ISBN 8071782424.
- ZELINKOVÁ, O.: *Pedagogická diagnostika a individuální vzdělávací program*. Praha: Portál, 1994. 208 s. ISBN 80-7178-544-X.

Webové stránky, z ktorých sme čerpali informácie a nápady na hry:

www.agbell.org
www.babyhearing.org
www.handsandvoices.org/articles/articles_index.html
www.i-sen.cz/aplikace-nereg
www.infanthearing.org
www.jtc.org/ideas-advice
www.ndcs.org.uk/family_support
www.neposednenoznice.sk
www.ot-mom-learning-activities.com
www.successforkidswithhearingloss.com
www.theinspiredtreehouse.com
www.themeasuredmom.com
www.thisreadingmama.com
www.toddlerapproved.com
www.zerotothree.org/early-learning

PRÍLOHY

PRÍLOHA Č. 1

Zoznam logopédov poskytujúcich služby deťom s poruchou sluchu na Slovensku

Rodičia často hľadajú kontakt na logopédov, ktorí pracujú s deťmi s poruchou sluchu. Na tomto mieste nájdete zoznam logopédov, ktoré vyplnili náš dotazník a súhlasili so zverejnením kontaktných údajov. Je možné, že na Slovensku pôsobí viac logopédov, ktorí svoje služby poskytujú aj deťom s poruchou sluchu, preto ak v našom zozname nenájdete logopédku vo vašom okolí, skúste hľadať kontakty na webových vyhľadávačoch alebo sa opýtajte iných rodičov detí s poruchou sluchu.

Bratislavský kraj

Meno a priezvisko:	Mgr. Ivana Putšková
Adresa pracoviska:	NsP, Limbová 1, Bratislava Detská fakultná nemocnica s poliklinikou 4. poschodie
Kraj:	Bratislavský
Telefonický kontakt:	0905 564 161
Mail, web:	http://portal.dfnsp.sk
Logopéd:	klinický logopéd v logopedickej ambulancii v poliklinike, nemocnici
Pracuje s deťmi s poruchou sluchu:	áno
Pracuje s deťmi s poruchou sluchu vo veku od:	všetky vekové kategórie
Aké druhy kompenzačných pomôcok využívajú klienti:	načúvacie prístroje, kochleárne implantáty
Forma poskytovanej starostlivosti:	ambulantná

Meno a priezvisko:	Mgr. Daniela Hudecová, PhD.
Adresa pracoviska:	Zdravotné stredisko, Saratovská 24 (oproti OC Saratov), 841 02 Bratislava-Dúbravka
Kraj:	Bratislavský
Telefonický kontakt:	0903 700 429
Mail, web:	daniela.hudecova@gmail.com www.detskekralovstvo.sk
Logopéd:	klinický logopéd v súkromnej ambulancii
Pracuje s deťmi s poruchou sluchu:	áno
Pracuje s deťmi s poruchou sluchu vo veku od:	všetky vekové kategórie
Aké druhy kompenzačných pomôcok využívajú klienti:	načúvacie prístroje , kochleárne implantáty
Forma poskytovanej starostlivosti:	ambulantná, terénna

Trnavský kraj

Meno a priezvisko:	PhDr. Silvia Javorníková Straková, klinic. logopéd, konateľ
Adresa pracoviska:	LOOPS, s.r.o., Hodská 373/3, 924 01, Galanta
Kraj:	Trnavský
Mesto:	Galanta
Telefonický kontakt:	0903 419 804
Mail, web:	logopss@gmail.com
Logopéd:	klinický logopéd v súkromnej ambulancii s.r.o.
Pracuje s deťmi s poruchou sluchu:	deti s poruchou sluchu netvoria hlavnú skupinu detí, ktorým sa pani logopédka venuje, ale v starostlivosti má aj deti s poruchami sluchu.
Pracuje s deťmi s poruchou sluchu vo veku od:	od 4 rokov
Aké druhy kompenzačných pomôcok využívajú klienti:	načúvacie prístroje
Forma poskytovanej starostlivosti:	ambulantná

Nitriansky kraj

Meno a priezvisko:	Mgr. Andrea Szláviková
Adresa pracoviska:	Logopédia Andreasz
Kraj:	Nitriansky

Mesto:	Komárno
Telefonický kontakt:	0917 648 478
Mail, web:	andrea.szlavikova@gmail.com
Logopéd:	klinický logopéd v neštátnej logopedickej ambulancii klinickej logopédie
Pracuje s deťmi s poruchou sluchu:	áno
Pracuje s deťmi s poruchou sluchu vo veku od:	od 3 rokov
Aké druhy kompenzačných pomôcok využívajú klienti:	načúvacie prístroje, kochleárny implantát
Forma poskytovanej starostlivosti:	ambulantná

Trenčiansky kraj

Meno a priezvisko:	Dr. Hedviga Sulová
Adresa pracoviska:	LOGO-BIO, s.r.o., K dolnej stanici 18, 911 01 Trenčín
Kraj:	Trenčiansky
Mesto:	Trenčín
Telefonický kontakt:	032/65 28 169
Mail, web:	
Logopéd:	klinický logopéd v neštátnej logopedickej ambulancii klinickej logopédie
Pracuje s deťmi s poruchou sluchu:	áno
Pracuje s deťmi s poruchou sluchu vo veku od:	od narodenia
Aké druhy kompenzačných pomôcok využívajú klienti:	načúvacie prístroje, kochleárne implantáty
Forma poskytovanej starostlivosti:	ambulantná

Meno a priezvisko:	PhDr. Daniela Bartošová
Adresa pracoviska:	LOGO-BIO, s.r.o., K dolnej stanici 18, 911 01 Trenčín
Kraj:	Trenčiansky
Mesto:	Trenčín
Telefonický kontakt:	032/65 28 169
Mail, web:	
Logopéd:	logopéd v atestačnej príprave
Pracuje s deťmi s poruchou sluchu:	áno

Pracuje s deťmi s poruchou sluchu vo veku od:	od narodenia
Aké druhy kompenzačných pomôcok využívajú klienti:	načúvacie prístroje, kochleárne implantáty
Forma poskytovanej starostlivosti:	ambulantná
Poznámka:	klienti s poruchou sluchu tvoria približne 50 % klientov

Žilinský kraj

Meno a priezvisko:	Mgr. Silvia Adzimová
Adresa pracoviska:	Ambulancia klinickej logopédie, Klinika ORL a chirurgie hlavy a krku, ÚVN SNP Ružomberok – FN
Kraj:	Žilinský
Mesto:	Ružomberok
Telefonický kontakt:	044/43 82 569
Mail, web:	adzimovas@uvn.sk www.uvn.sk
Logopéd:	klinický logopéd v logopedickej ambulancii v poliklinike, nemocnici, na klinike
Pracuje s deťmi s poruchou sluchu:	áno
Pracuje s deťmi s poruchou sluchu vo veku od:	vek nerozhoduje, od narodenia
Aké druhy kompenzačných pomôcok využívajú klienti:	načúvacie prístroje, kochleárne implantáty, BAHA
Forma poskytovanej starostlivosti:	ambulantná

Banskobystrický kraj

Meno a priezvisko:	PaedDr. Mária Lukáčová
Adresa pracoviska:	LA Rimavská Sobota 979 01, Ul. Gorkého 4849/8B, LA Tornaľa, Ul. Sládkovičova č. 1
Kraj:	Banskobystrický
Mesto:	Rimavská Sobota Tornaľa
Telefonický kontakt:	0905 127 252
Mail, web:	maria.lukacova@rsnet.sk
Logopéd:	klinický logopéd v neštátnej logopedickej ambulancii klinickej logopédie

Pracuje s deťmi s poruchou sluchu:	áno
Pracuje s deťmi s poruchou sluchu vo veku od:	6 mesiacov
Aké druhy kompenzačných pomôcok využívajú klienti:	načúvacie prístroje, kochleárne implantáty
Forma poskytovanej starostlivosti:	ambulantná

Meno a priezvisko:	Mgr. Monika Kopčová
Adresa pracoviska:	Ambulancia klinickej logopédie
Kraj:	Banskobystrický
Mesto:	Rimavská Sobota Tornaľa
Telefonický kontakt:	0905 127 252
Mail, web:	maria.lukacova@rsnet.sk
Logopéd:	klinický logopéd v neštátnej logopedickej ambulancii klinickej logopédie
Pracuje s deťmi s poruchou sluchu:	ešte nemá skúsenosť, je ochotná pracovať
Pracuje s deťmi s poruchou sluchu vo veku od:	6 mesiacov
Aké druhy kompenzačných pomôcok využívajú klienti:	načúvacie prístroje
Forma poskytovanej starostlivosti:	ambulantná

Meno a priezvisko:	Mgr. Zuzana Moškurjaková
Adresa pracoviska:	1. NZZ amb. klinickej logopédie, Kyjevské námestie 7, 975 04, Banská Bystrica 2. DFNP, ambulancia klinickej logopédie, Námestie L. Svobodu, Banská Bystrica
Kraj:	Banskobystrický
Mesto:	Banská Bystrica
Telefonický kontakt:	0908 938 190
Mail, web:	z.moskurjakova@gmail.com
Logopéd:	klinický logopéd v logopedickej ambulancii v poliklinike, nemocnici, na klinike
Pracuje s deťmi s poruchou sluchu:	áno, dlhoročné skúsenosti
Pracuje s deťmi s poruchou sluchu vo veku od:	narodenia
Aké druhy kompenzačných pomôcok využívajú klienti:	načúvacie prístroje, kochleárne aparáty
Forma poskytovanej starostlivosti:	ambulantná

Košický kraj

Meno a priezvisko:	Mgr. Miroslava Petřík
Adresa pracoviska:	Univerzitná nemocnica L. Pasteura v Košiciach, Trieda SP č. 1, Košice 041 66, Klinika ORL a chirurgie hlavy a krku
Kraj:	Košický
Mesto:	Košice
Telefonický kontakt:	055/64 03 749
Logopéd:	klinický logopéd v logopedickej ambulancii v poliklinike, nemocnici, na klinike
Pracuje s deťmi s poruchou sluchu:	áno
Pracuje s deťmi s poruchou sluchu vo veku od:	1 roka
Aké druhy kompenzačných pomôcok využívajú klienti:	kochleárne implantáty
Forma poskytovanej starostlivosti:	ambulantná
Poznámka:	klienti s poruchou sluchu tvoria približne 50 % klientov

Prešovský kraj

Meno a priezvisko:	Mgr. Gertrúda Oríšková
Adresa pracoviska:	Ambulancia klinickej logopédie, Poliklinika Sekčov, Prešov
Kraj:	Prešovský
Mesto:	Prešov
Telefonický kontakt:	051/75 63 593
Mail, web:	greta.oriskova@gmail.com
Logopéd:	klinický logopéd v logopedickej ambulancii v poliklinike, nemocnici, na klinike
Pracuje s deťmi s poruchou sluchu:	áno
Pracuje s deťmi s poruchou sluchu vo veku od:	od narodenia
Aké druhy kompenzačných pomôcok využívajú klienti:	načúvacie prístroje, kochleárne implantáty
Forma poskytovanej starostlivosti:	ambulantná

Meno a priezvisko:	Mgr. Otília Gáborová
Adresa pracoviska:	Nešťátna ambulancia klinickej logopédie Ul. 1. mája 2045, 066 01 Humenné
Kraj:	Prešovský
Mesto:	Humenné
Telefonický kontakt:	0907 945 969
Mail, web:	otilga@gmail.com
Logopéd:	klinický logopéd v nešťátnej logopedickej ambulancii klinickej logopédie
Pracuje s deťmi s poruchou sluchu:	áno
Pracuje s deťmi s poruchou sluchu vo veku od:	2 rokov
Aké druhy kompenzačných pomôcok využívajú klienti:	načúvacie prístroje
Forma poskytovanej starostlivosti:	ambulantná

Online konzultácie bez vymedzenia kraja

Meno a priezvisko:	Združenie Aktivko, o.z., kontaktná osoba: Mgr. Jana Juhásová
Adresa pracoviska:	konzultácie prebiehajú online prostredníctvom Skype
Telefonický kontakt:	0904 140 000
Mail, web:	aktivko@gmail.com, jana.juhasova.slovakiagmail.com, Skype: aktivko@gmail.com
Logopéd:	t. č. na MD
Pracuje s deťmi s poruchou sluchu:	áno, aj s deťmi s poruchou sluchu
Pracuje s deťmi s poruchou sluchu vo veku od:	od narodenia
Aké druhy kompenzačných pomôcok využívajú klienti:	načúvacie prístroje, kochleárne implantáty
Forma poskytovanej starostlivosti:	online konzultácie zdarma, služba nenahrádza logopedickú terapiu, ale skôr prvý kontakt s logopédom

PRÍLOHA č. 2

Zoznam ČŠPP poskytujúcich svoje služby rodinám s deťmi s poruchou sluchu v ranom veku

Bratislavský kraj

Názov zariadenia	Centrum špeciálnopedagogického poradenstva ČŠPP, Hrdličkova 17, 833 20 Bratislava
Poskytujete svoje služby rodinám s deťmi s poruchou sluchu v ranom veku (0 – 6 rokov)?	áno
Aký je najnižší vek detí, od ktorého poskytujete svoje služby?	od narodenia (od 0 rokov)
Aký stupeň poruchy sluchu majú klienti, ktorým sa venujete?	od ľahkej poruchy sluchu po úplnú stratu sluchu (viac ako 91 dB)
Aké služby poskytujete rodinám s deťmi s poruchou sluchu v ranom veku?	psychologická diagnostika, psychologické poradenstvo, špeciálnopedagogická diagnostika, špeciálnopedagogické poradenstvo komplexná špeciálnopedagogická činnosť, sociálnoprávne poradenstvo, poradenstvo pri výbere MŠ, ZŠ, pomoc pri zaškolení dieťaťa do MŠ, ZŠ, vypracovanie dokumentácie pre prijatie dieťaťa do MŠ, ZŠ, konzultácie učiteľom v ZŠ, MŠ komplexná intervenčná činnosť priamo v rodine
Akí odborníci poskytujú služby rodinám s deťmi s poruchou sluchu?	surdpéd – ambulantne aj terénnou formou psychológ
Poskytujete služby aj v rodinách s deťmi s poruchou sluchu?	áno
Kontaktné údaje zariadenia	ČŠPP, Hrdličkova 17, 833 20 Bratislava deti od 0 do 6 rokov Mgr. Silvia Hovorková, PhD., tel.: 0949 559 823, e-mail: poradnahovorkova@gmail.com deti od 6 rokov vyššie Mgr. Klaudia Guštafiková, tel.: 0904 327 375, e-mail: kgustafikova@gmail.com web: zsihrdlickova.edupage.org

Názov zariadenia	Súkromné centrum špeciálnopedagogického poradenstva centra včasnej intervencie Bratislava
Poskytujete svoje služby rodinám s deťmi s poruchou sluchu v ranom veku (0 – 6 rokov)?	áno
Aký je najnižší vek detí, od ktorého poskytujete svoje služby?	od narodenia, od 0 rokov
Aký stupeň poruchy sluchu majú klienti, ktorým sa venujete?	od ľahkej poruchy sluchu po úplnú stratu sluchu
Aké služby poskytujete rodinám s deťmi s poruchou sluchu v ranom veku?	psychologická diagnostika, psychologické poradenstvo, špeciálnopedagogická diagnostika, špeciálnopedagogické poradenstvo, komplexná špeciálnopedagogická činnosť, logopedická diagnostika, logopedické poradenstvo, komplexná logopedická intervencia, sociálnoprávne poradenstvo, liečebná rehabilitácia, poradenstvo pri výbere MŠ, ZŠ, pomoc pri zaškolení dieťaťa do MŠ, ZŠ, vypracovanie dokumentácie pre prijatie dieťaťa do MŠ, ZŠ, konzultácie učiteľom v ZŠ, MŠ, komplexná intervenčná činnosť priamo v rodine
Akí odborníci poskytujú služby rodinám s deťmi s poruchou sluchu?	surdopéd – ambulantne aj terénou formou, špeciálny pedagóg – ambulantne aj terénou formou, logopéd – ambulantne aj terénou formou, psychológ, liečebný pedagóg, sociálny pedagóg fyzioterapeut
Poskytujete služby aj v rodinách s deťmi s poruchou sluchu?	áno
Kontaktné údaje zariadenia	Súkromné centrum špeciálnopedagogického poradenstva centra včasnej intervencie, Háľkova 11, 831 03 Bratislava, web: www.centravi.sk/bratislava , e-mail: bratislava@centravi.sk

Nitriansky kraj

Názov zariadenia

Súkromné centrum špeciálnopedagogického poradenstva Effeta, Stredisko sv. Františka Saleského, Nitra

Poskytujete svoje služby rodinám s deťmi s poruchou sluchu v ranom veku (0 – 6 rokov)?

áno, cielene sa orientujeme na poskytovanie starostlivosti rodinám s deťmi s poruchou sluchu

Aký je najnižší vek detí, od ktorého poskytujete svoje služby?

od 2 rokov

Aký stupeň poruchy sluchu majú klienti, ktorým sa venujete?

ľahká, stredná, stredne ťažká strata sluchu, veľmi ťažká strata sluchu, úplná strata sluchu

Aké služby poskytujete rodinám s deťmi s poruchou sluchu v ranom veku?

psychologická diagnostika, psychologické poradenstvo, špeciálnopedagogická diagnostika,, špeciálnopedagogické poradenstvo, komplexná špeciálnopedagogická činnosť, logopedická diagnostika, logopedické poradenstvo, komplexná logopedická intervencia, sociálnoprávne poradenstvo, poradenstvo pri výbere MŠ, ZŠ, pomoc pri zaškolení dieťaťa do MŠ, ZŠ, vypracovanie dokumentácie pre prijatie dieťaťa do MŠ, ZŠ, konzultácie učiteľom v ZŠ, MŠ

Akí odborníci poskytujú služby rodinám s deťmi s poruchou sluchu?

surdopéd – ambulantne aj terénou formou, logopéd – ambulantne, psychológ, sociálny pedagóg

Poskytujete služby aj v rodinách s deťmi s poruchou sluchu?

navštevujeme školské zariadenia, kam naši klienti chodia

Kontaktné údaje zariadenia

Súkromné centrum špeciálnopedagogického poradenstva Effeta, Stredisko sv. Františka Saleského, Samova 4, Nitra, tel.: 0905 173 292, 0944 100 228, web: poradna@effeta.sk

Názov zariadenia	CŠPP pri Spojenej škole internátnej, Levice
Poskytujete svoje služby rodinám s deťmi s poruchou sluchu v ranom veku (0 – 6 rokov)?	áno
Aký je najnižší vek detí, od ktorého poskytujete svoje služby?	od 3 rokov
Aký stupeň poruchy sluchu majú klienti, ktorým sa venujete?	od ľahká strata sluchu, stredná, stredne ťažká strata sluchu
Aké služby poskytujete rodinám s deťmi s poruchou sluchu v ranom veku?	komplexná špeciálnopedagogická činnosť, poradenstvo pri výbere MŠ, ZŠ, vypracovanie dokumentácie pre prijatie dieťaťa do MŠ, ZŠ, konzultácie učiteľom v ZŠ, MŠ
Akí odborníci poskytujú služby rodinám s deťmi s poruchou sluchu?	surdopéd
Poskytujete služby aj v rodinách s deťmi s poruchou sluchu?	nie
Kontaktné údaje zariadenia	Súkromné centrum ŠPP, Pod kopcom 75, 940 01 Nové Zámky e-mail: poradnanz@gmail.com, tel.: 0944 463 297, web: www.sszsnz.edupage.org

Názov zariadenia	Súkromné centrum ŠPP, Pod kopcom 75, 940 01 Nové Zámky
Poskytujete svoje služby rodinám s deťmi s poruchou sluchu v ranom veku (0 – 6 rokov)?	áno
Aký je najnižší vek detí, od ktorého poskytujete svoje služby?	v dotazníku neuviedli
Aký stupeň poruchy sluchu majú klienti, ktorým sa venujete?	v dotazníku neuviedli
Aké služby poskytujete rodinám s deťmi s poruchou sluchu v ranom veku?	v dotazníku neuviedli
Akí odborníci poskytujú služby rodinám s deťmi s poruchou sluchu?	v dotazníku neuviedli
Poskytujete služby aj v rodinách s deťmi s poruchou sluchu?	v dotazníku neuviedli
Kontaktné údaje zariadenia	Súkromné centrum ŠPP Pod kopcom 75, 940 01 Nové Zámky e-mail: poradnanz@gmail.com, tel.: 0944 463 297, web: www.sszsnz.edupage.org

Trnavský kraj

Názov zariadenia	Súkromné centrum špeciálnopedagogického poradenstva, Centrum detskej reči
Poskytujete svoje služby rodinám s deťmi s poruchou sluchu v ranom veku (0 – 6 rokov)?	áno
Aký je najnižší vek detí, od ktorého poskytujete svoje služby?	od 1 roka
Aký stupeň poruchy sluchu majú klienti, ktorým sa venujete?	ľahká, stredná, stredne ťažká strata sluchu, veľmi ťažká strata sluchu
Aké služby poskytujete rodinám s deťmi s poruchou sluchu v ranom veku?	psychologická diagnostika, psychologické poradenstvo, špeciálnopedagogická diagnostika, špeciálnopedagogické poradenstvo, komplexná špeciálnopedagogická činnosť, logopedická diagnostika, logopedické poradenstvo, komplexná logopedická intervencia, poradenstvo pri výbere MŠ, ZŠ, pomoc pri zaškolení dieťaťa do MŠ, ZŠ, vypracovanie dokumentácie pre prijatie dieťaťa do MŠ, ZŠ, konzultácie učiteľom v ZŠ, MŠ
Akí odborníci poskytujú služby rodinám s deťmi s poruchou sluchu?	surdopéd – ambulantne, logopéd – ambulantne, psychológ
Poskytujete služby aj v rodinách s deťmi s poruchou sluchu?	podľa individuálnych potrieb rodiny
Kontaktné údaje zariadenia	SCŠPP, Centrum detskej reči, Nám. J. Herdu 1, 917 01 Trnava, web: www.centrumreci.sk , e-mail: centrumreci@gmail.com

Trenčiansky kraj

Názov zariadenia	Súkromné centrum špeciálnopedagogického poradenstva, Nová Dubnica
Poskytujete svoje služby rodinám s deťmi s poruchou sluchu v ranom veku (0 – 6 rokov)?	áno
Aký je najnižší vek detí, od ktorého poskytujete svoje služby?	odkedy nás klient osloví, zvyčajne okolo 2 rokov dieťaťa
Aký stupeň poruchy sluchu majú klienti, ktorým sa venujete?	stredná, stredne ťažká strata sluchu až úplná strata sluchu

Aké služby poskytujete rodinám s deťmi s poruchou sluchu v ranom veku?	komplexná špeciálnopedagogická činnosť pomoc pri zaškolení dieťaťa poradenstvo pri výbere MŠ, ZŠ vypracovanie dokumentácie pre prijatie dieťaťa do MŠ, ZŠ konzultácie učiteľom v ZŠ, MŠ
Akí odborníci poskytujú služby rodinám s deťmi s poruchou sluchu?	špeciálny pedagóg s inou aprobáciou
Poskytujete služby aj v rodinách s deťmi s poruchou sluchu?	nie
Kontaktné údaje zariadenia	Súkromné centrum špeciálnopedagogického poradenstva, Gagarinova 773/5, 018 51 Nová Dubnica, e-mail: kvetoslava.mojtova@nexta.sk, tel.: 0902 301 176

Banskobystrický kraj

Názov zariadenia	CŠPP pri ŠMŠ, Kollárova 55, Banská Bystrica
Poskytujete svoje služby rodinám s deťmi s poruchou sluchu v ranom veku (0 – 6 rokov)?	áno
Aký je najnižší vek detí, od ktorého poskytujete svoje služby?	2 – 3 roky
Aký stupeň poruchy sluchu majú klienti, ktorým sa venujete?	od ľahkej poruchy sluchu po úplnú stratu sluchu (nad 91 dB)
Aké služby poskytujete rodinám s deťmi s poruchou sluchu v ranom veku?	psychologická diagnostika, špeciálnopedagogická diagnostika, špeciálnopedagogické poradenstvo, komplexná špeciálnopedagogická činnosť, logopedická diagnostika, logopedické poradenstvo, poradenstvo pri výbere MŠ, ZŠ, pomoc pri zaškolení dieťaťa do MŠ, ZŠ, vypracovanie dokumentácie pre prijatie dieťaťa do MŠ, ZŠ, konzultácie učiteľom v ZŠ, MŠ
Akí odborníci poskytujú služby rodinám s deťmi s poruchou sluchu?	surdopéd, logopéd, psychológ
Poskytujete služby aj v rodinách s deťmi s poruchou sluchu?	nie
Kontaktné údaje zariadenia	CŠPP pri ŠMŠ, Kollárova 55, Banská Bystrica, tel.: 048/41 42 116, e-mail: csppbb@gmail.com, web: www.csppbb.sk

Názov zariadenia	Centrum špeciálnopedagogického poradenstva pri Základnej škole pre žiakov so sluchovým postihnutím internátnej Viliama Gaňu
Poskytujete svoje služby rodinám s deťmi s poruchou sluchu v ranom veku (0 – 6 rokov)?	áno, cielene sa venujeme starostlivosti o deti s poruchou sluchu
Aký je najnižší vek detí, od ktorého poskytujete svoje služby?	2-3 roky
Aký stupeň poruchy sluchu majú klienti, ktorým sa venujete?	od ľahkej poruchy sluchu až po úplnú stratu sluchu (nad 91 dB)
Aké služby poskytujete rodinám s deťmi s poruchou sluchu v ranom veku?	psychologická diagnostika, psychologické poradenstvo, špeciálnopedagogická diagnostika, špeciálnopedagogické poradenstvo, komplexná špeciálnopedagogická činnosť, logopedická diagnostika, logopedické poradenstvo, komplexná logopedická intervencia, poradenstvo pri výbere MŠ, ZŠ, pomoc pri zaškolení dieťaťa do MŠ, ZŠ, konzultácie učiteľom v ZŠ, MŠ
Akí odborníci poskytujú služby rodinám s deťmi s poruchou sluchu?	surdopéd, špeciálny pedagóg s inou aprobáciou, logopéd, psychológ
Poskytujete služby aj v rodinách s deťmi s poruchou sluchu??	nie, rodičia vyhľadávajú služby priamo v našom zariadení
Kontaktné údaje zariadenia	Centrum špeciálnopedagogického poradenstva pri Základnej škole pre žiakov so sluchovým postihnutím internátnej Viliama Gaňu, ČSA 183/1, 967 01 Kremnica, tel.: 045/67 42 420, e-mail: zsisp@mail.t-com.sk, web: zsispkremnica.edupage.org

Názov zariadenia	SCŠPP pri SŠMŠ, Slnčná 34, Banská Bystrica
Poskytujete svoje služby rodinám s deťmi s poruchou sluchu v ranom veku (0 – 6 rokov)?	áno
Aký je najnižší vek detí, od ktorého poskytujete svoje služby?	od narodenia (od 0 rokov)
Aký stupeň poruchy sluchu majú klienti, ktorým sa venujete?	stredne ťažká porucha sluchu

Aké služby poskytujete rodinám s deťmi s poruchou sluchu v ranom veku?	psychologická diagnostika, špeciálnopedagogická diagnostika, komplexná špeciálnopedagogická činnosť, logopedická diagnostika, logopedické poradenstvo, komplexná logopedická intervencia, pomoc pri zaškolení dieťaťa do MŠ, ZŠ, vypracovanie dokumentácie pre prijatie dieťaťa do MŠ, ZŠ
Akí odborníci poskytujú služby rodinám s deťmi s poruchou sluchu?	surdopéd, logopéd, psychológ
Poskytujete služby aj v rodinách s deťmi s poruchou sluchu?	nie
Kontaktné údaje zariadenia	SCŠPP pri SŠMŠ, Slnecná 34, 974 04 Banská Bystrica, e-mail: scspp.bb@gmail.com, tel.: 0944 985 061 web: www.detskecentrumbb.sk

Názov zariadenia

**Centrum špeciálnopedagogického poradenstva
pri základnej škole pre žiakov so sluchovým
postihnutím internátnej, Karola Supa 48, Lučenec**

Poskytujete svoje služby rodinám s deťmi s poruchou sluchu v ranom veku (0 – 6 rokov)?	áno, cielene sa venujeme deťom s poruchou sluchu
Aký je najnižší vek detí, od ktorého poskytujete svoje služby?	od 1 roka
Aký stupeň poruchy sluchu majú klienti, ktorým sa venujete?	od ľahkej poruchy sluchu po úplnú stratu sluchu (viac ako 91 dB)
Aké služby poskytujete rodinám s deťmi s poruchou sluchu v ranom veku?	psychologická diagnostika, psychologické poradenstvo, špeciálnopedagogická diagnostika, špeciálnopedagogické poradenstvo, komplexná špeciálnopedagogická činnosť, logopedická diagnostika, logopedické poradenstvo, komplexná logopedická intervencia, poradenstvo pri výbere MŠ, ZŠ, pomoc pri zaškolení dieťaťa do MŠ, ZŠ, vypracovanie dokumentácie pre prijatie dieťaťa do MŠ, ZŠ, konzultácie učiteľom v ZŠ, MŠ
Akí odborníci poskytujú služby rodinám s deťmi s poruchou sluchu?	surdopéd, špeciálny pedagóg s inou aprobáciou, psychológ, logopéd, sociálny pracovník

Poskytujete služby aj v rodinách s deťmi s poruchou sluchu?	nie
Kontaktné údaje zariadenia	Základná škola pre žiakov so sluchovým postihnutím internátna, Karola Supa 48, Lučenec súčasť Centrum špeciálnopedagogického poradenstva pri Základnej škole pre žiakov so sluchovým postihnutím internátnej, Karola Supa 48, Lučenec, tel.: 047433 14 59, 0911 941 273, web: zsisplc.edupage.org, e-mail: cspplc@centrum.sk

Žilinský kraj

Názov zariadenia	Súkromné centrum špeciálnopedagogického poradenstva J. Vuruma 144, Žilina
Poskytujete svoje služby rodinám s deťmi s poruchou sluchu v ranom veku (0 – 6 rokov)?	áno
Aký je najnižší vek detí, od ktorého poskytujete svoje služby?	od narodenia, teda od 0 rokov
Aký stupeň poruchy sluchu majú klienti, ktorým sa venujete?	ľahká, stredná, stredne ťažká strata sluchu až veľmi ťažká strata sluchu
Aké služby poskytujete rodinám s deťmi s poruchou sluchu v ranom veku?	psychologická diagnostika, špeciálnopedagogická diagnostika, špeciálnopedagogické poradenstvo, komplexná špeciálnopedagogická činnosť, logopedická diagnostika, logopedické poradenstvo, komplexná logopedická intervencia, sociálnoprávne poradenstvo, liečebná rehabilitácia, poradenstvo pri výbere MŠ, ZŠ, pomoc pri zaškolení dieťaťa do MŠ, ZŠ, vypracovanie dokumentácie pre prijatie dieťaťa do MŠ, ZŠ, konzultácie učiteľom v ZŠ, MŠ, komplexná intervenčná činnosť priamo v rodine dieťaťa
Akí odborníci poskytujú služby rodinám s deťmi s poruchou sluchu?	surdopéd – ambulantne aj terénnou formou, logopéd – ambulantne, psychológ, liečebný pedagóg, sociálny pedagóg
Poskytujete služby aj v rodinách s deťmi s poruchou sluchu?	áno

Kontaktné údaje zariadenia	Súkromné centrum špeciálnopedagogického poradenstva, J. Vuruma 144, Žilina, tel.: 0944 028 727, e-mail: scsppza@gmail.com, web: www.scsppza.sk
Názov zariadenia	Centrum včasnej intervencie Žilina, n. o., Súkromné centrum špeciálnopedagogického poradenstva Centra včasnej intervencie, Republiky 30, Žilina
Poskytujete svoje služby rodinám s deťmi s poruchou sluchu v ranom veku (0 – 6 rokov)?	áno
Aký je najnižší vek detí, od ktorého poskytujete svoje služby?	od narodenia, teda od 0 rokov
Aký stupeň poruchy sluchu majú klienti, ktorým sa venujete?	stredná, stredne ťažká strata sluchu
Aké služby poskytujete rodinám s deťmi s poruchou sluchu v ranom veku?	psychologická diagnostika, špeciálnopedagogická diagnostika, špeciálnopedagogické poradenstvo, komplexná špeciálnopedagogická činnosť, sociálnoprávne poradenstvo, poradenstvo pri výbere MŠ, ZŠ, pomoc pri zaškolení dieťaťa do MŠ, ZŠ, vypracovanie dokumentácie pre prijatie dieťaťa do MŠ, ZŠ, konzultácie učiteľom v ZŠ, MŠ, komplexná intervenčná činnosť priamo v rodine dieťaťa
Akí odborníci poskytujú služby rodinám s deťmi s poruchou sluchu?	špeciálny pedagóg s inou aprobáciou – ambulantne aj terénnou formou, psychológ, sociálny pedagóg, fyzioterapeut
Poskytujete služby aj v rodinách s deťmi s poruchou sluchu?	áno
Kontaktné údaje zariadenia	Centrum včasnej intervencie Žilina, n.o., Republiky 30, 010 01 Žilina, web: www.centravi.sk/zilina, tel.: 0915 952 123, e-mail: zilina@centravi.sk, Súkromné centrum špeciálnopedagogického poradenstva Centra včasnej intervencie, Republiky 30, 010 01 Žilina, web: www.centravi.sk/zilina/scspp, tel.: 0915 153 999, e-mail: poradna.za@centravi.sk

Názov zariadenia	CŠPP pri Spojenej škole internátnej, Námestovo
Poskytujete svoje služby rodinám s deťmi s poruchou sluchu v ranom veku (0 – 6 rokov)?	okrem iných postihnutí sa venujeme aj deťom s poruchou sluchu
Aký je najnižší vek detí, od ktorého poskytujete svoje služby?	od 0 rokov – od narodenia
Aký stupeň poruchy sluchu majú klienti, ktorým sa venujete?	od ľahkej poruchy sluchu po veľmi ťažkú poruchu sluchu
Aké služby poskytujete rodinám s deťmi s poruchou sluchu v ranom veku?	psychologická diagnostika, špeciálnopedagogická diagnostika, špeciálnopedagogické poradenstvo, komplexná špeciálnopedagogická činnosť, logopedická diagnostika, logopedické poradenstvo, komplexná logopedická intervencia, poradenstvo pri výbere MŠ, ZŠ, pomoc pri zaškolení dieťaťa do MŠ, ZŠ, vypracovanie dokumentácie pre prijatie dieťaťa do MŠ, ZŠ, konzultácie učiteľom v ZŠ, MŠ
Akí odborníci poskytujú služby rodinám s deťmi s poruchou sluchu?	surdopéd – ambulantne aj terénnou formou, špeciálny pedagóg s inou aprobáciou, logopéd, psychológ, fyzioterapeut
Poskytujete služby aj v rodinách s deťmi s poruchou sluchu?	sme pripravení ju poskytnúť
Kontaktné údaje zariadenia	CŠPP pri Spojenej škole internátnej, M. Urbana 160/45, Námestovo, web: www.csppno.sk, e-mail: csppno@csppno.sk, tel: 0911545.: 0911 545 305

Názov zariadenia	Centrum špeciálnopedagogického poradenstva pri Špeciálnej základnej škole s materskou školou internátnou, Bytča
Poskytujete svoje služby rodinám s deťmi s poruchou sluchu v ranom veku (0 – 6 rokov)?	áno
Aký je najnižší vek detí, od ktorého poskytujete svoje služby?	od 2 rokov dieťaťa
Aký stupeň poruchy sluchu majú klienti, ktorým sa venujete?	stredná porucha, stredne ťažká porucha, úplná strata sluchu

Aké služby poskytujete rodinám s deťmi s poruchou sluchu v ranom veku?	psychologická diagnostika, psychologické poradenstvo, špeciálnopedagogické poradenstvo, logopedická diagnostika, logopedické poradenstvo, komplexná logopedická intervencia, poradenstvo pri výbere MŠ, ZŠ, pomoc pri zaškolení dieťaťa do MŠ, ZŠ, konzultácie učiteľom v ZŠ, MŠ
Akí odborníci poskytujú služby rodinám s deťmi s poruchou sluchu?	surdopéd, špeciálny pedagóg s inou aprobáciou, logopéd, psychológ, fyzioterapeut
Poskytujete služby aj v rodinách s deťmi s poruchou sluchu?	nie
Kontaktné údaje zariadenia	Centrum špeciálnopedagogického poradenstva pri Špeciálnej základnej škole s materskou školou internátnou Bytča, Mičurova 364/1, 014 01 Bytča, tel.: 041/553 32 21, 0911 55 33 26, e-mail: cspp@szsibytca.sk, szsibytca@szsibytca.sk, web: www.szsibytca.sk

Názov zariadenia	Súkromné centrum špeciálnopedagogického poradenstva, Dolný Kubín
Poskytujete svoje služby rodinám s deťmi s poruchou sluchu v ranom veku (0 – 6 rokov)?	áno
Aký je najnižší vek detí, od ktorého poskytujete svoje služby?	od 1 roka
Aký stupeň poruchy sluchu majú klienti, ktorým sa venujete?	Stredná, stredne ťažká, ťažká porucha sluchu
Aké služby poskytujete rodinám s deťmi s poruchou sluchu v ranom veku?	psychologická diagnostika, psychologické poradenstvo, špeciálnopedagogická diagnostika, špeciálnopedagogické poradenstvo, komplexná špeciálnopedagogická činnosť, logopedická diagnostika, logopedické poradenstvo, sociálnoprávne poradenstvo, poradenstvo pri výbere MŠ, ZŠ, pomoc pri zaškolení dieťaťa do MŠ, ZŠ, konzultácie učiteľom v ZŠ, MŠ

Akí odborníci poskytujú služby rodinám s deťmi s poruchou sluchu?	surdopéd
Poskytujete služby aj v rodinách s deťmi s poruchou sluchu?	nie, pretože takúto žiadosť neevidujeme, ale sme pripravení ju v prípade potreby poskytovať
Kontaktné údaje zariadenia	Súkromné centrum špeciálnopedagogického poradenstva, Hviezdoslavovo námestie 2190, 026 01 Dolný Kubín

Názov zariadenia	Centrum špeciálnopedagogického poradenstva, Čs. brigády č. 2, 031 01 Liptovský Mikuláš
Poskytujete svoje služby rodinám s deťmi s poruchou sluchu v ranom veku (0 – 6 rokov)?	áno
Aký je najnižší vek detí, od ktorého poskytujete svoje služby?	od 3 rokov
Aký stupeň poruchy sluchu majú klienti, ktorým sa venujete?	od ľahkej poruchy sluchu po úplnú stratu sluchu (viac ako 91 dB)
Aké služby poskytujete rodinám s deťmi s poruchou sluchu v ranom veku?	psychologická diagnostika, psychologické poradenstvo, špeciálnopedagogická diagnostika, špeciálnopedagogické poradenstvo, komplexná špeciálnopedagogická činnosť, logopedická diagnostika, logopedické poradenstvo, komplexná logopedická intervencia, sociálnoprávne poradenstvo, poradenstvo pri výbere MŠ, ZŠ, pomoc pri zaškolení dieťaťa do MŠ, ZŠ, vypracovanie dokumentácie pre prijatie dieťaťa do MŠ, ZŠ, konzultácie učiteľom v ZŠ, MŠ
Akí odborníci poskytujú služby rodinám s deťmi s poruchou sluchu?	surdopéd, špeciálny pedagóg s inou aprobáciou, psychológ, logopéd, sociálny pracovník
Poskytujete služby aj v rodinách s deťmi s poruchou sluchu?	nie, pretože takúto žiadosť neevidujeme, ale sme pripravení ju v prípade potreby poskytovať
Kontaktné údaje zariadenia	Centrum špeciálnopedagogického poradenstva Čs. brigády č. 2, 031 01 Liptovský Mikuláš tel.: 044/55 20 418, 044/56 23 587, 0911 420 113, e-mail: diclm@stonline.sk

Názov zariadenia	Súkromné Centrum špeciálnopedagogického poradenstva Nosko Health Prevention, Ružomberok
Poskytujete svoje služby rodinám s deťmi s poruchou sluchu v ranom veku (0 – 6 rokov)?	momentálne klientov s poruchou sluchu nemáme, ale sme pripravení ponúknuť služby surdopéda a logopéda
Aký je najnižší vek detí, od ktorého poskytujete svoje služby?	radi by sme ponúkli svoje služby rodinám s deťmi vo veku od 2 rokov
Aký stupeň poruchy sluchu majú klienti, ktorým sa venujete?	ľahká, stredná, stredne ťažká strata sluchu
Aké služby poskytujete rodinám s deťmi s poruchou sluchu v ranom veku?	psychologická diagnostika, psychologické poradenstvo,, komplexná špeciálnopedagogická činnosť, poradenstvo pri výbere MŠ, ZŠ, pomoc pri zaškolení dieťaťa do MŠ, ZŠ, vypracovanie dokumentácie pre prijatie dieťaťa do MŠ, ZŠ, konzultácie učiteľom v ZŠ, MŠ
Akí odborníci poskytujú služby rodinám s deťmi s poruchou sluchu?	surdopéd, psychológ, sociálny pedagóg, fyzioterapeut
Poskytujete služby aj v rodinách s deťmi s poruchou sluchu?	momentálne neposkytujeme, pretože takúto žiadosť neeviduujeme, ale v prípade potreby sme pripravení ju poskytovať
Kontaktné údaje zariadenia	Súkromné centrum špeciálnopedagogického poradenstva Nosko Health Prevention, Námestie A. Hlinku 56 – budova Pedagogickej fakulty, KU v Ružomberku, 3. poschodie, 034 01 Ružomberok, e-mail: dobre.centrum@gmail.com, tel.: 0905 699 795

Prešovský kraj

Názov zariadenia	Centrum špeciálnopedagogického poradenstva Poprad
Poskytujete svoje služby rodinám s deťmi s poruchou sluchu v ranom veku (0 – 6 rokov)?	áno
Aký je najnižší vek detí, od ktorého poskytujete svoje služby?	od narodenia (od 0 rokov)
Aký stupeň poruchy sluchu majú klienti, ktorým sa venujete?	od ľahkej poruchy sluchu po úplnú stratu sluchu (nad 91 dB)

Aké služby poskytujete rodinám s deťmi s poruchou sluchu v ranom veku?	psychologická diagnostika, psychologické poradenstvo, špeciálnopedagogická diagnostika, špeciálnopedagogické poradenstvo, komplexná špeciálnopedagogická činnosť, logopedická diagnostika, logopedické poradenstvo, komplexná logopedická intervencia, poradenstvo pri výbere MŠ, ZŠ, pomoc pri zaškolení dieťaťa do MŠ, ZŠ, vypracovanie dokumentácie pre prijatie dieťaťa do MŠ, ZŠ, konzultácie učiteľom v ZŠ, MŠ, komplexná intervenčná činnosť priamo v rodine – u detí zaradených v programe Mobilný pedagóg
Akí odborníci poskytujú služby rodinám s deťmi s poruchou sluchu?	surdopéd – ambulantne aj terénnou formou, logopéd – ambulantne, psychológ
Poskytujete služby aj v rodinách s deťmi s poruchou sluchu?	áno, u detí zaradených v programe Mobilný pedagóg
Kontaktné údaje zariadenia	CŠPP Poprad, Partizánska 2, 058 01 Poprad, web: www.csppoprad.sk, e-mail: csppoprad@gmail.com, tel.: 0911 467 611

Názov zariadenia	Centrum špeciálnopedagogického poradenstva, Spojená škola Prešov
Poskytujete svoje služby rodinám s deťmi s poruchou sluchu v ranom veku (0 – 6 rokov)?	áno, cielene poskytujeme starostlivosť deťom s poruchou sluchu
Aký je najnižší vek detí, od ktorého poskytujete svoje služby?	2 – 3 roky
Aký stupeň poruchy sluchu majú klienti, ktorým sa venujete?	od ľahkej poruchy sluchu po veľmi ťažkú poruchu sluchu
Aké služby poskytujete rodinám s deťmi s poruchou sluchu v ranom veku?	psychologická diagnostika, špeciálnopedagogická diagnostika, špeciálnopedagogické poradenstvo, komplexná špeciálnopedagogická činnosť, logopedická diagnostika, logopedické poradenstvo, komplexná logopedická intervencia, sociálnoprávne poradenstvo, poradenstvo pri výbere MŠ, ZŠ, pomoc pri zaškolení dieťaťa do MŠ, ZŠ, vypracovanie dokumentácie pre prijatie dieťaťa do MŠ, ZŠ, konzultácie učiteľom v ZŠ, MŠ

Akí odborníci poskytujú služby rodinám s deťmi s poruchou sluchu?	surdopéd, logopéd, psychológ, sociálny pedagóg
Poskytujete služby aj v rodinách s deťmi s poruchou sluchu?	t. času nie
Kontaktné údaje zariadenia	Centrum špeciálnopedagogického poradenstva, Spojená škola Pavla Sabadoša internátna, Hurbanistov 6, 060 01 Prešov, e-mail: cspp.psabadosa@gmail.com, tel.: 0911 531 800, 051/77 25 129

Názov zariadenia	Súkromné centrum špeciálnopedagogického poradenstva, Bardejov
Poskytujete svoje služby rodinám s deťmi s poruchou sluchu v ranom veku (0 – 6 rokov)?	áno
Aký je najnižší vek detí, od ktorého poskytujete svoje služby?	od 3 rokov
Aký stupeň poruchy sluchu majú klienti, ktorým sa venujete?	od ľahkej poruchy sluchu po veľmi ťažkú poruchu sluchu
Aké služby poskytujete rodinám s deťmi s poruchou sluchu v ranom veku?	špeciálnopedagogická diagnostika, špeciálnopedagogické poradenstvo, komplexná špeciálnopedagogická činnosť, logopedická diagnostika, logopedické poradenstvo, komplexná logopedická intervencia, sociálnoprávne poradenstvo, poradenstvo pri výbere MŠ, ZŠ
Akí odborníci poskytujú služby rodinám s deťmi s poruchou sluchu?	špeciálny pedagóg s inou aprobáciou
Poskytujete služby aj v rodinách s deťmi s poruchou sluchu?	nie
Kontaktné údaje zariadenia	Súkromné centrum špeciálnopedagogického poradenstva, Kutuzovova 3629, prevádzka Slovenská 5, 085 01 Bardejov, tel.: 0918 481 266, e-mail: jarka.zatorska@centrum.sk

Názov zariadenia	Centrum špeciálnopedagogického poradenstva, Spojená škola Jána Vojtaššáka internátna, Levoča
Poskytujete svoje služby rodinám s deťmi s poruchou sluchu v ranom veku (0 – 6 rokov)?	áno
Aký je najnižší vek detí, od ktorého poskytujete svoje služby?	2-3 roky
Aký stupeň poruchy sluchu majú klienti, ktorým sa venujete?	od ľahkej poruchy sluchu po úplnú stratu sluchu (nad 91 dB)
Aké služby poskytujete rodinám s deťmi s poruchou sluchu v ranom veku?	psychologická diagnostika, psychologické poradenstvo, špeciálnopedagogická diagnostika, špeciálnopedagogické poradenstvo, komplexná špeciálnopedagogická činnosť, logopedická diagnostika, logopedické poradenstvo, komplexná logopedická intervencia, poradenstvo pri výbere MŠ, ZŠ, pomoc pri zaškolení dieťaťa do MŠ, ZŠ, konzultácie učiteľom v ZŠ, MŠ
Akí odborníci poskytujú služby rodinám s deťmi s poruchou sluchu?	surdopéd – ambulantne, špeciálny pedagóg s inou aprobáciou, logopéd – ambulantne, psychológ
Poskytujete služby aj v rodinách s deťmi s poruchou sluchu?	nie
Kontaktné údaje zariadenia	Spojená škola Jána Vojtaššáka internátna, ČŠPP, Kláštorská 24/a, 054 01 Levoča, tel.: 053/45 12 334, web: www.ssjvile.edupage.sk, e-mail: skola@ssjvile.edu.sk Poznámka: sme zdrojovým centrom pre deti a žiakov so sluchovým postihnutím

Košický kraj

Názov zariadenia	Centrum špeciálnopedagogického poradenstva, Košice
Poskytujete svoje služby rodinám s deťmi s poruchou sluchu v ranom veku (0 – 6 rokov)?	Áno, okrem iných postihnutí sa venujeme aj deťom s poruchou sluchu
Aký je najnižší vek detí, od ktorého poskytujete svoje služby?	od 2 rokov a staršie
Aký stupeň poruchy sluchu majú klienti, ktorým sa venujete?	ľahká, stredná, stredne ťažká strata sluchu, veľmi ťažká strata sluchu až úplná strata sluchu

Aké služby poskytujete rodinám s deťmi s poruchou sluchu v ranom veku?	psychologická diagnostika, psychologické poradenstvo, špeciálnopedagogická diagnostika, špeciálnopedagogické poradenstvo, komplexná špeciálnopedagogická činnosť, logopedická diagnostika, logopedické poradenstvo, komplexná logopedická intervencia, sociálnoprávne poradenstvo, poradenstvo pri výbere MŠ, ZŠ, pomoc pri zaškolení dieťaťa do MŠ, ZŠ, vypracovanie dokumentácie pre prijatie dieťaťa do MŠ, ZŠ, konzultácie učiteľom v ZŠ, MŠ, komplexná intervenčná činnosť v školskom zariadení klienta
Akí odborníci poskytujú služby rodinám s deťmi s poruchou sluchu?	surdopéd – ambulantne, špeciálny pedagóg s inou aprobáciou, logopéd, psychológ, sociálny pedagóg
Poskytujete služby aj v rodinách s deťmi s poruchou sluchu?	posúvame tieto žiadosti Nadácii Pontis
Kontaktné údaje zariadenia	Centrum špeciálnopedagogického poradenstva, Bocatiova 1, 040 01 Košice, tel.: 055/79 61 211, fax: 055/79 61 212, e-mail: csppe@csppe.sk, web: www.csppe.sk

Názov zariadenia

Súkromné centrum špeciálnopedagogického poradenstva, Košice

Poskytujete svoje služby rodinám s deťmi s poruchou sluchu v ranom veku (0 – 6 rokov)?	áno, okrem iných postihnutí sa venujeme aj deťom s poruchou sluchu
Aký je najnižší vek detí, od ktorého poskytujete svoje služby?	od 2 rokov vyššie
Aký stupeň poruchy sluchu majú klienti, ktorým sa venujete?	ľahká, stredná, stredne ťažká strata sluchu, veľmi ťažká strata sluchu, úplná strata sluchu
Aké služby poskytujete rodinám s deťmi s poruchou sluchu v ranom veku?	psychologická diagnostika, psychologické poradenstvo, špeciálnopedagogická diagnostika, špeciálnopedagogické poradenstvo, liečebná rehabilitácia, poradenstvo pri výbere MŠ, ZŠ, pomoc pri zaškolení dieťaťa do MŠ, ZŠ vypracovanie dokumentácie pre prijatie dieťaťa do MŠ, ZŠ

Akí odborníci poskytujú služby rodinám s deťmi s poruchou sluchu?	špeciálny pedagóg s inou aprobáciou, psycholog, liečebný pedagóg
Poskytujete služby aj v rodinách s deťmi s poruchou sluchu?	nie
Kontaktné údaje zariadenia	Súkromné centrum ŠPP, Komenského 3, 040 01 Košice, tel.: +421 948 409 508, web: www.centrumsimkova.sk

Názov zariadenia	Centrum špeciálnopedagogického poradenstva, pri LVS, Košice-Barca
Poskytujete svoje služby rodinám s deťmi s poruchou sluchu v ranom veku (0 – 6 rokov)?	máme 2 deti v školskom veku
Aký je najnižší vek detí, od ktorého poskytujete svoje služby?	od 3-4 rokov
Aký stupeň poruchy sluchu majú klienti, ktorým sa venujete?	ľahká, stredná strata sluchu
Aké služby poskytujete rodinám s deťmi s poruchou sluchu v ranom veku?	logopedická diagnostika, logopedické poradenstvo, komplexná logopedická intervencia
Akí odborníci poskytujú služby rodinám s deťmi s poruchou sluchu?	špeciálny pedagóg s inou aprobáciou, logopéd, psycholog
Poskytujete služby aj v rodinách s deťmi s poruchou sluchu?	nie
Kontaktné údaje zariadenia	Centrum špeciálnopedagogického poradenstva, pri LVS, Tešedíkova 3, 040 17 Košice-Barca, e-mail: a7slavikova@gmail.com, tel.: 0904 522 817, web: www.lvsbarca.sk

O AUTORKÁCH

Silvia Hovorková

Som mama troch skvelých detí (Jakuba, Samuela a Filipa), zaneprázdnená manželka toho najlepšieho manžela na svete, špeciálna a liečebná pedagogička, ktorá pracuje na úseku ranej intervencie v ČŠPP na Hrdličkovej ulici 17 v Bratislave.

V roku 2004 som mala možnosť vycestovať cez Fulbrigtovo stipendium do USA a stráviť tam jeden rok na Gallaudetovej Univerzite. Pobyt tam výrazne zmenil môj pohľad na ranú intervenciu. Ukázal mi, že rodičia môžu byť rovnocennými partnermi tímu, ak im poskytneme dostatok vedomostí a ponúkneme služby, ktoré ich na ich jedinečnej ceste podpora, ukázal mi, že pomoc vychádza zdola, a nie zhora. Prax v rodinách, intervencia a tímová diagnostika v teréne ma zároveň utvrdili, že raná intervencia by mala prebiehať predovšetkým v domácom prostredí, kde sa cíti rodič aj dieťa prirodzene a bezpečne.

Od návratu na Slovensko sa preto snažím posúvať vpred to, v čom máme na Slovensku ešte rezervy. Tvorím www.infosluch.sk a pokúsili sme sa vytvoriť tieto dve knihy ☺, aby mali rodiny dostatok nezaujatých informácií. Spolupracujem s lekármi a inými odborníkmi, aby sme vedeli prepojiť špeciálnopedagogické, zdravotnícke a sociálne služby a vytvorili funkčný tím. Píšem v ČŠPP granty, aby mali rodiny možnosť zažiť intervenciu v domácom prostredí, a zároveň so skupinou odhodlaných odborníkov bojujem, aby financovanie terénnej práce prevzal štát. Zo všetkého najviac sa však snažím, aby sa počas našich stretnutí cítili rodiny rešpektované v tom, kto sú, kam kráčajú a čo sa chcú na svojej ceste dozvedieť. Snažím sa, aby si mohli vybrať, akým spôsobom potrebujú podporiť, aby sa vedeli postarať o svoje deti s poruchou sluchu. Verím, že s Božou pomocou mi to pôjde rok od roka lepšie.

Martina Rzymanová

Som vnučka nepočujúcich starých rodičov, čo určite ovplyvnilo moje rozhodnutie študovať pedagogiku sluchovo postihnutých. Vyštudovala som Pedagogickú fakultu Univerzity Komenského v Bratislave, odbor pedagogika sluchovo postihnutých a učiteľstvo pre I. stupeň ZŠ. Som vydatá, mám tri deti.

Od roku 2003 pracujem v Centre špeciálnopedagogického poradenstva v Poprade ako surdopédka. Mám v starostlivosti rodiny s deťmi s poruchou sluchu v rôznom veku – od narodenia až po maturantov. Mojou úlohou je sprevádzať rodiny počas rozhodnutí pri výchove a vzdelávaní ich detí a poskytovať im podporu pri každodennom rozvíjaní dieťaťa. Intenzívne

sa venujem integrácii detí s poruchou sluchu v bežných materských, základných, stredných a vysokých školách. V roku 2013 som sa stala jednou z mobilných pedagogičiek programu Mobilný pedagóg Nadácie Pontis, Nadačného fondu Telekom. Vďaka tomuto programu navštevujem rodiny s deťmi so sluchovým postihnutím priamo v domácom prostredí a nevychádzam z úžasu, o koľko je táto forma starostlivosti efektívnejšia ako ambulantná forma. Som autorkou brožúrky Raná starostlivosť o dieťa so sluchovým postihnutím a spoluputovníčkou webovej stránky www.nepocujucedieta.sk.

Som veľmi rada, že na Slovensku je množstvo úžasných rodičov, ktorí vytvárajú svojim deťom so sluchovým postihnutím šťastné detstvo. Verím, že čoskoro sa na Slovensku stane domáca terénna raná starostlivosť o deti so sluchovým postihnutím dostupnou pre každú rodinu, ktorá takúto službu potrebuje. Tiež verím, že malé deti s poruchou sluchu budú dostávať včas kvalitné náčúvacie aparáty, ktoré im umožnia žiť taký život, aký si budú priať.

Darina Tarcsiová

Môj celý život zásadným spôsobom ovplyvnil a ovplyvňuje skutočnosť, že som CODA dieťa, čiže počujúce dieťa nepočujúcich rodičov. To viedlo aj k tomu, že som si vybrala štúdium špeciálnej pedagogiky, ktoré som ukončila štátnicami zo surdopédie, logopédie a psychopédie. Venujem sa problematike osôb so sluchovým postihnutím a čiastočne s hluchoslepotou. Väčšinu času pôsobím na Pedagogickej fakulte Univerzity Komenského v Bratislave, na Katedre špeciálnej pedagogiky, kde sa zaoberám

komunikáciou, v rámci toho hlavne špecifickými komunikačnými formami a angažujem sa ako koordinátorka pre študentov so sluchovým postihnutím na vysokých školách. O danej problematike píšem, skúmam ju a aj prednášam.

Som presvedčená, že posunkový jazyk, ktorý ovládam a celý život používam, je plnohodnotný spôsob komunikácie a má svoje miesto v pedagogike nepočujúcich, čiže aj v ranom a predškolskom veku, ale nie je a nemôže byť jediným cieľom nášho snaženia. Rodičia majú dostať nielen informácie o všetkých možnostiach výchovy a vzdelávania, ale aj profesionálnu podporu. Je potrebné ich brať ako seberovných bez ohľadu na ich osobné preferencie, očakávania a reálne možnosti a to sa snažím vstúpiť aj mojim študentom.

V rámci programu Mobilný pedagóg som pôsobila od roku 2015 ako garant a verím, že vytvorené publikácie poskytnú nielen rodičom na jednom mieste množstvo informácií, ktoré doteraz museli hľadať, a prispievajú k zlepšeniu situácie v oblasti rannej starostlivosti.

O SPOLOČNOSTI SLOVAK TELEKOM, a. s.

V Slovak Telekome sme sa dobrovoľne zaviazali podnikat' na princípoch zodpovednosti a etiky voči všetkým zúčastneným stranám a životnému prostrediu. Chceme tak prispievať k zlepšeniu kvality života našich zákazníkov, zamestnancov, ich blízkych, rovnako ako lokálnej komunity ako celku.

Jedným z dôležitých pilierov je podpora Nepočujúcich. Na Slovensku tvoria asi 1 % obyvateľstva. Ide o závažné zmyslové postihnutie, ktoré navonok nevidíme. Niektorí ľudia sa ako Nepočujúci narodia, iní stratia sluch postupne alebo v dospelosti. Väčšina z nich má isté zvyšky sluchu, ktoré môžu v každodennom živote využiť. Nepočujúcim pomáhame od roku 2002. Vyčleňujeme finančné prostriedky na programy, ktoré im uľahčujú život alebo majú napomôť systémové zmeny, pretože našou víziou je krajina, v ktorej počujúci rozumejú Nepočujúcim.

Slovak Telekom je najväčší slovenský multimediálny operátor s dlhoročnými skúsenosťami. Svoje produkty a služby ponúka pod značkou Telekom jednotlivcom, domácnostiam i firemným zákazníkom prostredníctvom pevnej i mobilnej siete. Na trh prináša medzinárodné poznatky, inovatívne riešenia a najnovšie technologické trendy.

Slovak Telekom je súčasťou nadnárodnej skupiny firiem Deutsche Telekom Group. Jej majoritným akcionárom je spoločnosť Deutsche Telekom Europe B.V. so 100% podielom akcií.

NADÁCIA PONTIS

Je jednou z najväčších grantových nadácií na Slovensku. Podporuje firemnú a individuálnu filantropiu, firemné dobrovoľníctvo a presadzuje zodpovedné podnikanie. S firmami spolupracuje na ich filantropických aktivitách, pri tvorbe filantropickej stratégie a spravuje ich nadačné fondy. Strategicky sa sústreďuje predovšetkým na skvalitňovanie vzdelávania a zvyšovanie zamestnateľnosti, odstraňovanie korupcie a netransparentnosti, prekonávanie chudoby a kritických sociálnych problémov, ale aj na vytváranie prívetivejšieho prostredia k ľuďom so znevýhodnením. Podpore komunity nepočujúcich sa venuje už viac ako 10 rokov. Firemné dobrovoľníctvo a pro bono rozvíja aj vďaka najväčšiemu podujatiu firemného dobrovoľníctva v strednej Európe, Nášmu Mestu a Pro Bono Maratónu. Firmy dlhodobo vedie k zodpovednému podnikaniu, aby mali lepší prístup k svojim zamestnancom, zákazníkom, dodávateľom, komunite, životnému prostrediu a podnikali podoctivo. Nadácia Pontis je administrátorom združenia zodpovedných firiem – Business Leaders Forum a organizuje ocenenie filantropických aktivít a zodpovedného podnikania, Via Bona Slovakia. Zameriava sa tiež na rozvíjanie darcovstva jednotlivcov cez DobraKrajina.sk a Srdce pre deti. Strategicky sa vo Fonde pre transparentné Slovensko venuje odstraňovaniu korupcie. K jej prioritám patrí aj vzdelávanie, kde oceňuje a rozširuje najinovatívnejšie prístupy cez projekt Generácia 3.0. Presadzuje zahraničnú politiku Slovenska a Európskej únie založenú na hodnotách demokracie, rešpektovaní ľudských práv a solidarite. Skúsenosti, ktoré Slovensko získalo pri budovaní demokratickej spoločnosti a komunity zodpovedných občanov a firiem, posúva ďalej do zahraničia. Svoje projekty realizuje v Keni, Gruzínsku, Bielorusku, Moldavsku, Macedónsku, ale aj v severnom Kosove.

MOBILNÝ PEDAGÓG V SKRATKE

Program sme v Nadačnom fonde Telekom pri Nadácii Pontis naštartovali v roku 2012. Máme za sebou štyri roky v 150 rodinách. Do podpory sme investovali viac ako 300 000 €. Ranú starostlivosť o deti so sluchovou poruchou v prirodzenom prostredí, doma, považujeme za kľúčovú. Dobré a včas vykompenzované dieťa s načúvacími aparátmi, či kochleárnym implantátom a následná špeciálnopedagogická, psychologická a logopedická pomoc dáva týmto deťom šancu na život v počujúcej spoločnosti. Reč a porozumenie sa vyvíja primárne do troch rokov, sekundárne do šiestich rokov. Spoznali sme deti, ktoré kompenzáciu mali a v skutočnosti nepočuli takmer nič, respektíve len obmedzene. Dieťa, ktoré prešvihne tento vek, sa už nikdy nenaučí rozprávať a jeho porozumenie sa nevyvíja v súlade s jeho možnosťami a potenciálom. Odsudzujeme ho na život s hendikepom. Cez program Mobilný pedagóg ukazujeme verejnosti aj mnohým odborníkom, ako je raná starostlivosť dôležitá, a pevne veríme, že raz toto bude dostupná služba pre všetky deti so sluchovou poruchou. Vytvorili sme podpornú skupinu na Facebooku „Dieťa s poruchou sluchu v ranom veku“, ktorá má dnes viac ako 600 členov – rodičov, odborníkov. Vďaka našej podpore a spolupráci vzniklo OZ Nepočujúce dieťa a jeho komunitno-informačný portál. Dnes v rámci tohto portálu funguje aj online poradňa pre rodičov. Vďaka združovaniu rodičov a lepšej informovanosti sa na ministerstve zdravotníctva podarilo vylobovať zvýšenie príspevkov na načúvací aparát z pôvodných 120 € na 500 €. Výsledky programu Mobilný pedagóg špeciálne pedagogičky z programu prezentujú na rôznych konferenciách, ako je ORL či foniatrický kongres alebo Včasná intervencia o deti s postihnutím. Do piateho ročníka programu sme vzali 30 rodín, odborníci začali tieto rodiny navštevovať vo februári 2017.

MÁME DIEŤA S PORUCHOU SLUCHU 2

„Po zistení diagnózy porucha sluchu ostalo u nás doma na istý čas ticho. Potom sme obaja začali pátrať, ako ďalej. Informácií bolo málo, ťažko sa zháňali. Vtedy sme hľadali knihu, kde by sme sa dozvedeli viac. Dnes už veľa vieme, preto sa o svoje skúsenosti radi delíme.“

„Peter je síce nepočujúci, ale inak sa veľmi nelíši od iných detí. Každý boží deň sa hráva so psom a teší sa, keď prideme s manželom domov. Rád sa blázni na ihrisku a rovnako ako každé iné dieťa má kopu modrín a odrenín. Vie ma vytočiť do nepričetnosti, ale takisto milovať ako nikto iný.“